PREOTUL ŞI OASTEA DOMNULUI

Îmi stăruie în memorie îndemnul, des repetat, de pe frontispiciul ziarului „Telegraful Român" de acum 50 de ani şi mai bine: „Preoţii să stea în fruntea Oastei Domnului", al mitropolitului Nicolae Bălan al Ardealului.

Cele cinci decenii scurse de atunci încoace nu numai că nu au anulat acest îndemn dar i-au sporit valabilitatea. În Biserică trebuie să fie o strînsă legătură între păstor şi păstoriţi.

Miracolul de la Crăciunul anului 1989 a readus „starea cea dintîi" (II Petru 2, 20). Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române l-a reabilitat pe pr. Iosif Trifa, iar asociaţia misionară Oastea Domnului a fost reaşezată în rosturile ei dintru început.

Ca preot bătrîn ce am funcţionat şi în perioada interbelică, mă simt obligat să punctez cîteva momente ce au determinat înfiinţarea acestei asociaţii misionare a Oastei Domnului.

Primul război mondial 1914—1918 a lăsat — ca toate războaiele — adînci şi dureroase răni, atît spirituale cît şi materiale, dar în acelaşi timp ne-a creeat un cadru politic independent, deci cu obligaţii de-a găsi mijloace proprii pentru creşterea şi dezvoltarea noastră religioasă, morală, culturală şi economică.

Acelaşi mare mitropolit amintit mai sus făcea un apel în pragul anului 1921: „În opera de refacere şi organizare a vieţii poporului nostru pe toate temele să ne luăm partea de muncă ce ni se cuvine. Îndeosebi să stăm treji la postul nostru de paznici ai dreptei credinţe, de îndrumători ai bunelor moravuri, de purtători ai adevărului mîntuirii în mijlocul poporului... Noi slujitorii altarului să nu lipsim de la datorie" (Rev. Teol. 1—3/1921, pag. 2).

Printre preoţii în sufletul cărora a stîrnit un viu ecou apelul ierarhului ca şi alte imperative ale vremii de atunci, a fost mai ales pr. Iosif Trifa, din Munţii Apuseni.

Iată ce scria preotul Trifa tot în acel an 1921. In vremea din urmă se vorbeşte tot mai stăruitor despre sectarismul religios ce a spart şi sparge credinţa poporului nostru. Cred că e de prisos să mai accentuez ce primejdie înseamnă acest sectarism pentru Biserica noastră. Stînd în faţa unei serioase primejdii să căutăm a ne apăra.

Iată ce recomandă: „1) preotul să-i combată neîncetat cu arma cuvîntului luminat; ca să poată face acest lucru preotul trebuie să cunoască Scripturile şi dacă nu le cunoaşte să le citească şi să le înveţe. 2) noi preoţii să ne ajutăm să ne venim în ajutor unii altora, a oricărui frate păstor care are rătăciţi în turma lui. — În locurile primejduite să facem cît mai multe slujbe în sobor, cu manifestaţii religioase, cu predici bune şi luminate. 3) să ne apărăm apoi cu pilda vieţii noastre. De-a pururi să ne gîndim că sectarii ne pîndesc pe tot locul purtările cu o ură şi o lăcomie nebună să ne poată afla scăderi şi să ne poată huli pentru ele" (Rev. Teol. nr. 6—7/1921, p. 192—194, Sectarismul religios).

E demn de remarcat efortul personal ce-l face pr. I. Trifa ca să poată intensifica misiunea-i preoţească. Iată ce mărturiseşte: „Aceia care m-au cunoscut în liceu ştiu că nu eram o forţă în studiu şi pe deasupra eram şi gîngav... Acum zece ani cînd am intrat în ogorul nou pastoral... în cele dintîi predici mă înecam recitindu-le şi nu o dată am pus gînd rău să mă las de lucrul acesta, să las predica acelora care au chemare şi sînt vrednici de ea. Cu fiori însă mi-am dat seama că lucrul acesta şi hotărîrea aceasta ar însemna un nelertat păcat, o crimă pastorală. Toate Scripturile ar striga după mine că port un nume mincinos de „învăţăcel al lui Iisus", care nu „învaţă nimic"... O predică răsare din comoara, belşugul, din frămîntările minţii şi ale inimii. Ea e produsul frămîntărilor sufleteşti... Dacă vreau pe alţii să-i însufleţesc, să-i aprind, mai întîi eu însumi trebuie să simţesc „că s-a aprins inima mea" (Ps. 72), (Îndemnuri pastorale: Cum am devenit eu predicator, Rev. Teol. nr. 1—2/1921, p. 11—12).

Mişcătoare sînt şi confidenţele cu privire la pasiunea, ce a dobîndit tot printr-un efort deosebit, pentru cunoaşterea Sf. Scripturi: „Plecasem cu trenul la Arad. Dintre călători iată se ridică un om simplu, un sectar şi începe a învăţa. Citează mereu, din memorie, părţi, pasagii întregi din Matei, Ioan, Luca Pavel... O datorie mă îndemna să mă ridic ca să-l combat. O teamă însă mă oprea să mă scol din locul meu: nu cunoşteam de ajuns Biblia. Cum — încă tînăr fiind — nu purtam barbă şi nimica extern nu mă vedea că sînt preot, am aflat mai de bine să „tac" eu un slujitor şi vestitor al „cuvîntului" ...Într-o dimineaţă m-am ridicat cu voinţă şi hotărîre de fier să ies din această stare, să mă apuc de învăţarea scripturilor... Acum după ce am cunoscut Biblia simţesc că face parte din fiinţa mea, ea este o parte întregitoare a vieţii mele... Opriţi-mă ca să nu citesc în ea cîteva zile numai şi mi-aţi dat cea mai grea pedeapsă şi tortură sufletească" (Cum am cunoscut eu Biblia. Rev. Teol. 8—11/1921, p. 253—256).

Efortul făcut de pr. Iosif Trifa a fost încununat cu mult succes. Iată şi cîteva aprecieri de atunci. Cu ocazia apariţiei cărţilor: „Evangheliile Duminecilor de peste an" „25 de poveşti puse în slujba Domnului" prof. N. Colan (mitropolitul de mai tîrziu) scria: „Sute de preoţi şi mii de credincioşi îi citesc cu mesaţ adîncile sale tîlcuri şi entuziastele sale îndemnuri"... „Poveştile strînse şi prelucrate de Sfinţia Sa sînt de o inepuizabilă bogăţie şi valoare educativă... Cît mai largă popularizare a acestei folositoare broşuri este o datorie a strădalnicei noastre preoţimi" (Mişcarea literară: Rev. Teol. nr. 2—3/1926, p. 74, 75).

La apariţia cărţii „Spre Canaan" — prof. I. Lupaş îl socotea pe pr. I. Trifa: „Un talentat şi iscusit predicator" (ziarul Patria nr. 51/1921 cf. Rev. Teol. 1—3/1921 p. 11).

Despre foaia religioasă „Lumina Satelor" al cărei redactor era pr. I. Trifa, profesorul Dr. G. Cristescu scria: „Aproape 10 000 de suflete româneşti primesc şi se hrănesc săptămînal cu anafora Evangheliei pe care o tîlcuieşte frumos, simplu şi adînc păr. Trifa, aruncînd peste cele 2000 de ani de creştinism o punte de lumină între înţelegerea şi înfrumuseţarea prin Iisus Hristos a realităţilor vieţii din vremea noastră... Dacă ar face cineva un recensămînt al moralităţii noastre — în primul rînd ar trebui să înscrie pe aceşti 10 000 de ţărani care în frunte cu preotul lor au purces pe drumurile spiritualizării şi iluminării prin Evanghelie... Rămîi uimit de ce realizări superioare este capabil un suflet creştin de păstor exemplar" (Mişcarea literară. Rev. Teol. nr. 1/1925, p. 24).

Competenţa aprecierilor de mai sus s-a verificat mai tîrziu, „pe teren". Jumătatea a doua a secolului nostru a pus Patria noastră şi mai ales Biserica la o grea încercare. Comunismul s-a dovedit a fi nu numai o simplă reformă economică-promiţătoare a unui „trai mai fericit al copiilor noştri", ci mai ales o „negare a lui Dumnezeu şi a omului", cum ne-au avertizat dascălii noştri pe cei ce ne-am făcut studiile liceale şi îndeosebi universitare în acea perioadă interbelică.

Ce e drept, nu toţi au trecut cu succes acest examen greu. Nu încheiem bilanţuri, nici nu facem statistici. Remarcăm doar că ucenicii pr. I. Trifa, organizaţi în asociaţia „Oastea Domnului" au devenit piesele cele mai valoroase pentru lucrătorii din Securitate ce cu astfel de dosare avansau cu rapiditate, „pescuitul" fiindu-le totdeauna bogat în rîndurile celor ce „ca nişte miei nevinovaţi păşeau spre junghiere". Sute de ani de închisoare, sute de mii de lei amendă, ameninţări, hărţuieli, bătăi şi schingiuiri sînt cele mai autentice verificări „pe teren", de care vorbeam mai sus.

La aceasta se mai adaugă şi faptul că pe tot parcursul acestui traseu, au fost mereu îndrumaţi să accepte a se constitui în cult aparte, sau a se afilia unuia din cele neoprotestante recunoscute legal. În marea majoritate nu au cedat.

Fie-i memoria binecuvîntată aceluia ce i-a ţinut într-o strînsă unitate, sub ascultarea Bisericii Ortodoxe Române, poetul Traian Dorz, cel mai autentic ucenic al pr. Iosif Trifa, şi care din cei 45 de ani de perioadă comunistă ateistă, 17 din ei i-a petrecut în închisori, iar restul sub strictă supraveghere a Securităţii, în familie, în tren, în spital, în tăcere, în cuvîntul scris ca şi în cel grăit. La funeraliile lui din anul 1989 s-au adunat peste 50 de preoţi. Nu li s-a îngăduit să facă parte din soborul oficial. Prudenţa departamentului de culte — prezentă şi aci ca oriunde — a ţinut cont de experienţa nobililor români care refuzau în senat orice recensămînt al sclavilor, nu cumva să-i sprie numărul lor.

Odată cu Crăciunul anului 1989 — complexul problemelor noastre pastorale a sporit mult. Preotul nu mai poate rămîne numai „gazda casei de oaspeţi" (Luca 10, 34), gata a da adăpost celor ce-i trec pragul, ci Samarineanul milostiv, care să adune pe toţi cei morţi în păcat, sau chiar „Bernardinul" ce şi din văile cele mai prăpăstioase ale vieţii culege toţi naufragiaţii de orice soi.

Atîtea uşi — o jumătate de veac — au fost preotului închise. Acum i se deschid atîtea: cazarma, spitalul, şcoala, familia, azilul de bătrîni, căminul

(Continuare în pag. a 4-a)

Pr. Ioan...

Cateheză despre originea şi formele cultului ortodox

(Urmare din pag. 1-a)

nal, sau individual) este practicat de fiecare credincios în parte; pe cînd cel public este practicat de întreaga obşte a credincioşilor, motiv pentru care se mai numeşte şi cult bisericesc. Acesta se exercită în anumite timpuri determinate, în anumite locaşuri şi după o anumită rînduială (sau după o anumită formă stabilită). Cultul particular şi cel public nu se exclud, ci se completează în rugăciunea personală şi obştească, în celebrarea credinţei cu bucurie şi nădejde, atît ca act personal, cît şi obştesc sau public. Subiectul cultului particular este credinciosul luat separat, individual, pe cînd subiectul cultului public este întreaga obşte a credincioşilor, sau Biserica. Obiectul cultului este Dumnezeu, Unul în fiinţă şi întreit în Persoane. În acest caz se are în vedere nu atît frica, sau teama, care exprimă sentimentul religios de respect rigid, sau cinstire îngheţată, ci iubirea faţă de Dumnezeu, considerat Părinte şi de care ne apropiem cu cinstirea plină de încredere, bucurie şi nădejde a fiului către bunătatea pe care o aşteaptă de la Părintele Său iubitor. Ca obiect al cultului pot fi şi îngerii, sfinţii, icoanele. Acesta este însă un cult relativ şi subordonat cultului absolut îndreptat spre Dumnezeu. Cultul îndreptat spre Dumnezeu este un cult suprem de adorare, numit în limbaj teologic, „latrie", sau cult de adorare. Pe Dumnezeu îl cinstim pentru El însuşi, pentru perfecţiunea Lui, pentru că El este Stăpînul, Creatorul, Purtătorul nostru de grijă. Părintele nostru, de care depinde viaţa noastră şi destinul nostru veşnic. Cultul relativ, este dependent de cel suprem şi subordonat lui, numit în limbaj teologic „dulie". Acest cult relativ porneşte din cel de adorare a lui Dumnezeu şi se împlineşte şi finalizează tot prin adorarea Lui. „Cinstea ce li se dă sfinţilor se îndreaptă şi trece la mărirea lui Dumnezeu căruia sfinţii l-au plăcut prin credinţa şi viaţă îmbunătăţită ce au avut", ne spune Mărturisirea Ortodoxă (partea a III-a, întrebarea 52). La fel ne spune şi Moliftelnicul în una din rugăciunile pentru sfinţirea icoanelor: „Cinstim pe sfinţii Tăi, care sînt chipul şi asemănarea Ta; iar pe ei cinstindu-i, pe Tine Te cinstim şi Te mărim, ca pe chipul cel dintîi".

Avînd menirea de a crea o legătură sau o comunicare între om şi Dumnezeu, cultul are mai întîi un scop latreutic de adorare a lui Dumnezeu, prin sentimentele noastre de respect, admiraţie şi dragoste faţă de Dumnezeu, precum şi de cinstire a persoanelor şi lucrurilor pe care le punem în raport, sau în legătură cu El. Cultul are apoi şi un scop harismatic, sau sfinţitor, dat de faptul că prin cult Biserica ne împărtăşeşte harul lui Dumnezeu, precum şi darurile si binefacerile Sale necesare progresului duhovnicesc în scopul mîntuirii şi a desăvîrşirii spirituale.

Originea şi instituirea cultului creştin a fost făcută de Mîntuitorul. El ia parte la toate actele cultului public, respectînd toate datinile religioase ale poporului Său, dar în acelaşi timp promovează şi un cult particular, practicînd postul şi petrecînd nopţi întregi de rugăciune. În acelaşi timp, Mîntuitorul caută să dea cultului orientarea sa autentică, fundamentîndu-l pe „închinarea în duh şi adevăr" (Ioan 4, 24—25) şi debarasîndu-l de formalismul steril în care era practicat pe timpul Său. Văzînd însă că oamenii nu se pot mîntui prin puterile proprii, El se aduce pe Sine ca Jertfă de răscumpărare şi pecetluieşte esenţa cultului creştin pe împărtăşirea credincioşilor cu Trupul şi Sîngele Său sub forma pîinii şi vinului, instituind astfel cultul euharistic din care se vor dezvolta şi celelalte forme de cult. Sfinţii Apostoli au statornicit în Biserică cultul euharistic (prin „frîngerea pîinii") şi au adăugat rugăciuni de laudă lui Dumnezeu, citirea şi predicarea cuvîntului lui Dumnezeu, cîntări religioase, agapele frăţeşti, colecte pentru săraci şi manifestări harismatice, ca expresie a lucrării harului Duhului Sfînt în Biserică. În această perioadă apostolică sîmbăta este înlocuită cu duminica, se fixează cele două sărbători: Paştile şi Cincizecimea în noua interpretare creştină, precum şi aplicarea Sfintelor Taine: Botezul, Mirungerea, Mărturisirea păcatelor, Cununia, Maslul şi Hirotania slujitorilor bisericeşti pentru comunităţile creştine întemeiate de Apostoli, luînd astfel naştere — ierarhia bisericească.

În epoca persecuţiilor există încercări de sistematizare şi reglementare a serviciilor divine prin aşa-zisele „Rînduieli bisericeşti", se generalizează sărbătorile (Duminica, Paştile şi Rusaliile), iau fiinţă pe lîngă catacombe, şi biserici creştine de la suprafaţa pămîntului, se dezvoltă cultul martirilor, din care va lua fiinţă cultul sfinţilor.

După epoca persecuţiilor se vor construi biserici măreţe şi încăpătoare şi se va dezvolta o artă bisericească creştină, învăţămîntul catehetic, iar din vechea Liturghie apostolică a Sfîntului Iacob vor lua naştere Liturghiile bizantine, apoi cele şapte Laude bisericeşti, regulile monahale pentru serviciul mănăstiresc, se dau canoane pentru fixarea formelor cultului, va apărea poezia imnografică, precum şi cele mai vechi cărţi de slujbă, începînd cu „Tipicul". O mare dezvoltare va lua cultul sfinţilor şi cultul sfintelor moaşte, ca şi cel al Sfintei Fecioare Maria, instituindu-se sărbători speciale pentru sfinţi, iar după epoca iconoclastă se va fixa definitiv cultul sfintelor icoane, încît odată cu încheierea perioadei sinoadelor ecumenice se vor temelui elementele esenţiale ale cultului Bisericii Ortodoxe.

IV. Recapitularea-Aprecierea

Ce este cultul divin? (Este cultivarea raportului şi a relaţiei dintre om şi Dumnezeu). După modul de unde se formează cultul, cum se împarte? (În intern şi extern). Dar după forma de exteriorizare a sentimentului religios? (În particular şi public). Care este subiectul cultului particular? (Credinciosul). Dar al cultului public? (Obştea credincioşilor. Care este obiectul cultului particular şi public? (Dumnezeu Unul în fiinţă şi întreit în Persoane). Care este caracteristica cultului creştin? (Se caracterizează prin legătura de iubire a fiului faţă de Părintele ceresc, bun şi îndurător). Ce este cultul de latrie? (Este cultul de adorare îndreptat spre Dumnezeu). Ce fel de cult este acesta? (Este un cult suprem, absolut, fiindcă adorăm pe Dumnezeu în Sine ca Creator, Proniator şi Părintele nostru). Ce este cultul de dulie? (Este cultul relativ îndreptat spre cinstirea sfinţilor, a icoanelor, moaştelor...). Care este raportul dintre cultul de latrie şi cel de dulie? (Cultul de dulie este dependent de cel de latrie, pornind din el şi împlinindu-se tot în cultul de latrie, adică în adorarea lui Dumnezeu). Cultul Bisericii Ortodoxe de cine a fost întemeiat? (De către Mîntuitorul nostru Iisus Hristos). A cunoscut de-a lungul veacurilor o dezvoltare? (Da, a cunoscut o dezvoltare fără însă a se schimba în el însuşi, adică fără a schimba Sfînta Tradiţie Apostolică, ca o reprezentare a aspectului dinamic al Sfintei Tradiţii, a vieţii Duhului în Biserică, a memoriei vii a Bisericii). Cînd se poate vorbi de o definitivare a cultului Bisericii Ortodoxe? (La sfîrşitul epocii patristice, adică după încheierea perioadei sinoadelor ecumenice).

V. Asocierea

Deşi cultul are menirea de a temelui şi consolida relaţia, sau legătura omului cu Dumnezeu, adică a religiei, totuşi cultul nu se confundă cu religia. Sfera religiei e mult mai mare. Ea cuprinde elemente de cunoaştere a lui Dumnezeu, adică învăţătura, sau doctrina; apoi cuprinde morala, ca acţiune religioasă de aplicare practică, sau de trăire a credinţei; şi în sfîrşit, cuprinde cultul ca formă de adorare a lui Dumnezeu, sau de celebrare, de sărbătorire cu bucurie şi nădejde a credinţei. Deci, cultul face parte din religie, ca un element constitutiv.

VI. Generalizarea

Din cele pînă aici tratate vedem că în general cultul „înseamnă orice formă sau act religios, menit să pună pe om în legătură cu Dumnezeu, exprimînd, pe de o parte, cinstirea sau respectul faţă de Dumnezeu, iar pe de altă parte, mijlocind sfinţirea omului sau împărtăşirea harului ceresc" (Preot Prof. Dr. Ene Branişte, Liturgica Generală, Bucureşti, 1985, p. 51).

VII. Aplicarea

Văzînd caracteristicile, scopul şi obiectul cultului creştin, credincioşilor le revine datoria de a promova în viaţa lor duhovnicească atît aspectul intern, cît şi cel extern; atît cultul particular, cît şi cel public; atît cultul de latrie sau de adorare acordat lui Dumnezeu, cît şi cel de dulie, sau de cinstire a sfinţilor, a crucii, a moaştelor, a icoanelor... aducînd prin toate acestea preamărire Părintelui ceresc şi participînd activ la viaţa Bisericii spre a primi cu inimă curată harul mîntuitor, pe măsură să ne conducă pe drumul desăvîrşirii vieţii duhovniceşti.

CEI DECEDAŢI NU TREC ÎN NEFIINŢĂ CI SÎNT VII

Am avut adesea sentimentul de durere cînd am citit în ziare că cei decedaţi „au trecut în nefiinţă", în loc să se spună adevărul creştin mărturisit de toţi: *„au trecut în veşnicie"*, sau *„au trecut în eternitate"*. Un creştin adevărat, care crede în Dumnezeu, în suflet şi în viaţa veşnică nu trebuie să scrie aşa despre semenul său. Aceasta o poate face numai un necredincios, un ateu, care socoteşte că odată cu moartea trupului totul s-a sfîrşit, omul a încetat să mai existe. Totul este numai materie şi mormîntul închide viaţa. Vanitas vanitorum... Este o concepţie simplistă despre lume şi viaţă pesimistă pentru unii, hedonistă pentru epicurei. Însă, în ambele cazuri sînt extremiste şi departe de adevăr.

Creştinul care săvîrşeşte o astfel de greşală, dovedeşte că nu ştie adevăruri elementare despre om şi fiinţa sa. Nu ştie de unde vine şi unde se duce, că intră în veşnicia care-l aşteaptă şi din care a ieşit cu voinţa Creatorului; nu ştie că va fi judecat de Dumnezeu după faptele sale bune sau rele şi va fi răsplătit.

Scriu aici nu pentru atei, ci pentru creştinii care greşind din neştiinţă sau neatenţie, doresc sincer să se îndrepte.

Ce este omul? O fiinţă bipolară, creată de Dumnezeu din trup şi suflet, din materie prin care se înrudeşte cu lumea înconjurătoare zoologică şi din spirit, prin care se aseamănă şi se înrudeşte cu lumea nevăzută, metafizică, transcendentală, a îngerilor.

Omul este o sinteză fercită a două realităţi cosmice; materie şi spirit, absolut distincte ontologic una de alta, un microcosmos care se deosebeşte de regnul animal şi prin spirit, este domn şi stăpîn al naturii, preotul cosmosului întreg.

Trupul a fost făcut din pămînt, iar sufletul este de la Dumnezeu care a suflat în faţa lui suflare de viaţă şi „s-a făcut omul fiinţă vie" (Fac. 2, 7). Şi a făcut Dumnezeu pe om „după chipul şi asemănarea Noastră (a Sfintei Treimi)" (Fac. 1, 26) „Chipul lui Dumnezeu" în om este sufletul său, pe care Sfînta Scriptură îl accentuează pentru maximă atenţie de două ori în versetul următor, adăugînd că acest suflet îl are atît bărbatul cît şi femeia (v. 27). Dăruindu-le suflet înrudit cu fiinţa Sa, Părintele ceresc le-a arătat protopărinţilor noştri, Adam şi Eva, şi idealul pe care sînt chemaţi să-l realizeze, „asemănarea" cu El (Fac. 1, 26). Acest ideal ni-l revelează, apoi, Mîntuitorul Hristos în Predica de pe Munte, cînd zice: „Fiţi, dar, voi desăvîrşiţi, precum Tatăl vostru Cel ceresc desăvîrşit este"! (Mat. 5, 48).

Atît după trup, cît şi după suflet, omul cel dintîi a fost rînduit de Dumnezeu să fie *nemuritor:* trupul să trăiască în armonie cu sufletul, să asculte şi să colaboreze cu harul divin, să ajungă la „asemănarea" cu El. Aşa ar fi trăit în veşnicie în paradis.

Diavolul, însă uneltind cu viclenie, din mîndrie, egoism şi invidie, faţă de fericirea lui Adam şi a Evei, prin minciună şi ispită i-a adus la neascultare de Dumnezeu.

Odată cu păcatul a *intrat în lume moartea.* Ea este plata păcatului (Rom. 5, 12; 6, 23), zidul despărţitor dintre fiinţă şi nefiinţă, dintre viaţă şi neviaţă, dintre sufletul viu şi trupul materie moartă. Sufletul, ca „chip" al lui Dumnezeu, se întoarce viu la Dumnezeu care l-a creat, de la care şi-a primit fiinţa sau existenţa pămîntească, să-şi primească răsplata eternă, raiul sau iadul. Trupul se întoarce în pămîntul din care a fost luat (Fac. 3, 19) şi se descompune în elementele din care a fost alcătuit.

Sufletul vine de la Dumnezeu, *este nemuritor ca şi El,* de esenţă divină. El este o realitate spirituală simplă, imaterială şi nevăzută, înrudită în chip special cu Dumnezeu. El este esenţa noastră, fiinţa noastră, persoana noastră, subiectul nostru, numele nostru. Prin acest *nume,* pe care-l primim în taina Sfîntului Botez (în numele Sfintei Treimi), *ne recunoaştem* în familie şi ne deosebim unul de altul, ca cetăţeni în stat, în societate, în Biserică etc. Cu acest nume, *cu numele sufletului nostru,* fiecare participăm, în comunitate, la viaţa celor şapte Taine ale Bisericii în care primim harul divin, curăţitor de păcate, mîntuitor şi îndumnezeitor. Cu *acest nume al sufletului nostru nemuritor sîntem prohodiţi,* regretaţi, înmormîntaţi, pomeniţi la parastase şi de *urmaşi,* de *posteritate* şi de... *istorie.* Prin acest nume *sîntem vii* în faţa lui Dumnezeu şi a istoriei, înaintaşii noştri, părinţii, moşii şi strămoşii noştri, Eminescu, Iorga, Goga, eroii neamului, etc.

Moartea nu este un fenomen normal în viaţa omului, nici nu este ceva natural, voit sau rînduit de Dumnezeu-Creatorul care a făcut toate „foarte bine" (Fac. 1, 31). Ea este o defecţiune cosmică provocată de om, în colaborare cu reaua voinţă a diavolului, care a săvîrşit păcatul strămoşesc, dar a fost şters şi îndreptat de jertfa pe Cruce a Mîntuitorului Iisus Hristos. Murind, El a călcat moartea. Moartea s-a omorît, iar *noi sîntem etern înviaţi.* De la Domnul Iisus *moartea a dispărut,* ea este *mutare* sau trecere într-o altă viaţă, fără învelişul sau „cortul" trupului.

Că trupul nostru, devenit muritor după păcat, este numai un cort, o îmbrăcăminte, sau un templu în care temporar locuieşte sufletul, o spune clar Sf. Ap. Petru, zicînd: „Socotesc că este drept, cîtă vreme sînt în acest cort să vă ţin treji, prin aducerea aminte (de Evanghelia Domnului). Fiindcă ştiu că degrabă voi lepăda (desbrăca) cortul acesta, precum mi-a arătat Domnul nostru Iisus Hristos" (II Petru 1, 13—14).

După marele Apostol Pavel, „trupul nostru este templu (biserică) al Duhului Sfînt care este în voi, pe care îl aveţi de la Dumnezeu şi că voi nu sînteţi ai voştri. Noi am fost cumpăraţi cu preţ (de sînge). Slăviţi dar pe Dumnezeu în trupul vostru şi în duhul (sufletul) vostru, care sînt ale lui Dumnezeu" (I Cor. 6, 19—20).

Prin moarte sufletul trece într-un *alt stadiu al vieţii,* este o mutare într-un plan nou de existenţă. *Moartea este uşa* prin care sufletul nostru — identic cu sine însuşi — *intră în veşnicie* şi trăieşte în comunitate de viaţă fericită cu Dumnezeu şi cu Aleşii Săi, sau în izolare, în chinurile iadului, pentru păcatele sale.

Reţinem, deci, adevărul fundamental pentru noi, creştinii, *că sufletul îşi continuă viaţa* fără trupul întors în pămîntul din care a ieşit, din cauza păcatului (Fac. 3, 19). În acest plan şi mod de a fi, *sufletul îşi păstrează toate trei facultăţile avute pe pămînt:* raţiunea, voinţa şi sentimentul fără, însă, să mai poată acţiona după dorinţa sa. Adevărul acesta îl accentuează Mîntuitorul Hristos cînd, vindecînd pe orbul din naştere, a zis apostolilor Săi: „Mie Mi se cade să fac, pînă este ziuă, lucrurile Celui care M-a trimis pe Mine, căci vine noaptea (moartea) cînd nimeni nu mai poate lucra" (Ioan 9, 4).

Biserica noastră învaţă că, sufletul omenesc trăieşte după despărţirea de trup şi merge la judecata particulară a lui Dumnezeu şi va primi răsplata ostenelilor sale! (Mărt. Ort. I, 61) şi acolo aşteaptă învierea trupului din mormînt şi împreună se vor bucura, sau se vor întrista, de cele ce au făcut în această viaţă.

Că trupurile vor învia la învierea cea de obşte, la învirea universală, de la sfîrşitul lumii, o arată elegiacul profet Iezechiel (cap. 37). Învierea individuală o vedem în multele minuni ale Mîntuitorului Hristos, a fiicei lui Iair, fiului din Nain, Lazăr cel mort de patru zile (Luca 7, 11; 8, 11; Ioan 11, 1) şi în învierea Sa însăşi (Ioan 20, 1).

(Continuare în pag. a 7-a)

Prot. Dr. Simion Radu — Sibiu

PUTNA – ÎN LITERATURĂ

Putna — nume scump și drag oricărui român. Putna — cîtă istorie nu ascunde între zidurile înnegrite și ciuruite de gloanțe, cîte evenimente de răsunet național și universal, cîte fapte nu s-au petrecut aici, cîți domni și domnițe îmbrăcați în purpură și vison, nu i-au trecut pragul, cîți vlădici, cîți boieri cu răspunderi în divanul țării n-au cercetat-o în decursul vremurilor vechi, cîți dregători, cîți specialiști în arheologie ori istoria artei, în documente și manuscrise, n-au stat aplecați asupra lupei spre a-i descoperi tainele. Cîți oșteni, cîți scriitori și cîți iubitori de frumos n-a adăpostit ea în decursul celor cinci veacuri de existență. Cîtă frumusețe, cîtă bogăție și cîtă sensibilitate.

Vorbind despre Putna, implicit trebuie să amintești și de Ștefan cel Mare, cel care în vifor de războaie a purtat cu cinste și demnitate, coroana Moldovei, domnind cu fală și cu cinste, din codrii Pocuției și pînă la țărmul Mării Negre, timp de aproape o jumătate de secol. Menită a fi chiar dintru început, loc de veșnică odihnă pentru ctitor și urmași, Putna cea dintîi și poate cea mai însemnată dintre ctitoriile marelui voievod, s-a bucurat de o deosebită cinste din partea „Soarelui Moldovei" fiind înzestrată cu toate cele necesare desfășurării vieții monahale, spirituale ori culturale, ca: sate, moșii, păduri, vii, prisăci, mori, iazuri, etc. Miniatura, sculptura în lemn, prelucrarea metalelor și mai ales broderia în fir de aur, argint ori mătase, erau în atelierele de la Putna, la ele acasă. Astfel în decursul existenței sale Putna s-a bucurat de nenumărate pagini istorice și literare, atît din partea mînuitorilor de condei români, cît și străini sau chiar a rapsozilor noștri, care evocînd figura marelui Ștefan ce-și doarme somnul de veci sub marmora de Carrara, deasupra căreia nu s-a stins niciodată candela, aceștia evocă și anumite crîmpeie din viața mănăstirii. Nume cu rezonanță în literatura poporului nostru ca Neculce, Iorga, Sadoveanu, Neagoe Manole, I. Cupșa, N. Grigoraș, I. Alexandru etc. sînt strîns legate de figura aproape legendară a ctitorului Putnei și implicit a Putnei, închinîndu-i reportaje, pagini sau cărți întregi, amintind de unul, două sau mai multe dintre evenimentele de răsunet și valoare istorică, la care Putna a fost martoră oculară. „Nici o altă mănăstire de pe pămîntul scumpei noastre patrii — spunea mitropolitul Justin Moisescu, nu păstrează, ca Putna, atîtea lucrări de artă bisericească, epitafe, dvere, epitrahile, manuscrise, icoane, argintării, cruci, etc., care oglindesc pe de o parte evlavia, iar pe de alta gustul pentru frumos al înaintașilor și strămoșilor noștri". După Secția de Artă Veche Românească a Muzeului de Artă al României, Mănăstirea Putna, posedă cele mai vechi și mai valoroase broderii și țesături din tezaurul național, cu valoare universală. Focar de cultură, necropola voievodală de la Putna, a fost secole de-a rîndul, vestit centru de lumină și adăpost meșterilor în artele scrisului frumos, prelucrării metalelor, broderiilor, sculpturii, picturii, etc. Astfel, Putna întruchipează în piatră, în culori și podoabe, toată strălucirea domniei lui Ștefan cel Mare, fiind totodată și un centru duhovnicesc de prim rang. Legenda întemeierii mănăstirii de la Putna, ne-a fost transmisă de cronicarul *Ioan Neculce*, care după ce descrie cadrul în care s-a ales locul și faptul că „însăși domnul a tras cu săgeata, fixînd altarul, clopotnița și turnul de intrare", încheie: „Și așe au fostu făcută mănăstirea de frumoasă, tot cu aur poleită, zugrăveala mai mult aur decît zugrăveală, și pre dinlăuntru și pre din afară și acoperită cu plumb". Tot Neculce, în „O samă de cuvinte" spune că lui „Vasile Vodă (Lupu) i s-a întunecat mintea spre lăcomie și au greșit lui Dumnezeu, stricînd mănăstirea Putna, gîndind că va găsi comori de aur în zidurile bisericii, dar n-au găsit. Iar cu plumbul din acoperiș au făcut gloanțe, cazacii lui Timuș". Alt cronicar *Gr. Ureche* descrie pe scurt solemnitatea sfințirii Putnei, la „care sfințenie multă adunare de călugări au fostu: Teoctistu Mitropolitu și Tarasie Episcopul dimpreună cu Iasaf arhimandritul și igumenul Putnii, zicu că au fostu la Liturghie arhiepiscop și episcop și preoți și diaconi 64 la jirtăvnic"; iar Mihail Sadoveanu completează că „Ștefan cel Mare a luat parte stînd în genunchi de la începutul pînă la sfîrșitul slujbei".

D. Bolintineanu inspirat din Letopisețul lui I. Neculce versifică legenda întemeierii Mănăstirii Putna, în poezia „La monastirea Putna", astfel:

Trage cu săgeata scutierul mare;
Unde-atinge face, poarta de intrare.
Un copil de casă apoi a venit;
Turla se clădește unde a lovit

Domnul Ștefan trage, unde-atinge face
Biserica Putnei ce-ntre dealuri zace.
Un copil de casă a-ntrecut pe domn,
A atins în dealul, ce-l chemau Sion
Însă domnul Ștefan dzice cu asprime:
— „Un copil de casă, m-a remas pe mine?
Umilit de dînsul domn nu mai pot fi;
— Ori eu las domnia, ori el va muri!"

Intervine un bătrîn care cere domnului iertare pentru copil, la care „Ștefan se gîndește; apoi a vorbit:

O bătrîn cu minte! Bine ai grăit.
Să se ierte dară cel copil din casă
Și de azi să șadă la domneasca masă!
Mulți vrăjmași au domnii, însă cel mai rău
Este chiar mînia sufletului său".

O altă legendă istorică „Mănăstirea Putna", a aceluiași autor amintește de stricăciunea pricinuită de cazacii lui Timuș, ginerele lui Vasile Lupu, care ar fi înlesnit, dărîmarea ei:

„Sub un chip de înger, într-un vis ferice,
Domnului Vasile, gîndul rău îi zice;
— Monastirea Putna, ăst locaș plăcut
S-a zidit din aur, de un domn avut
Mergi și o dărîmă, pînă-n temelie
Ș-ei găsi tu aur, să faci alte-o mie.
Iar Vasile Domnul, d-aur pătimaș
Pune să dărîme ăst frumos locaș".

Intervenția unui călugăr bătrîn de a opri pe domn nu dă nici-un rezultat pentru că:

„Domnul nu ascultă în a lui orbire
Șarpele răstoarnă vechea temelie
Domnul și boierii între ei se cert . . .,
Însă ce găsiră? — un mormînd deșert.
Pe mormînt sînt scrise litere străbune;
Un tălmaci citește și la toți le spune:
— „Din comori ce strîngem pe acest pămînt
Iată ce-i al nostru, un tăcut mormînt!"
De atuncea Domnul pierde-a lui domnie
Și curînd în urmă, moare-n sărăcie".

Că Ștefan cel Mare ar fi decapitat sau nu pe coconul de casă, care ar fi tras cu săgeata mai departe decît domn, e greu de precizat. Ceea ce se păstrează însă pînă astăzi în preajma mănăstirii, e dealul Sion, după numele copilului, marcat cu o cruce. O altă cruce, pe dealul din fața mănăstirii marchează locul de unde s-a tras cu săgeata. Cert este faptul, ca și-n legenda „Meșterului Manole" de la Argeș și probabil aici trebuiește căutat adevărul, că românii aveau credința că orice lucru măreț și trainic se face cu sacrificiu, cu jertfe, cu sudoare, cu lacrimi și sînge.

Dacă Vasile Lupu a știut sau nu ce fac cazacii la Putna, iarăși este greu de presupus. Greu de acceptat ideea că un domn iubitor de cultură și frumos, care zidise Trei Ierarhii ar fi acceptat distrugerea Putnei. Oricum, săpăturile arheologice făcute cu ocazia restaurării din ultimii ani, au dat la iveală fragmente din pictura bisericii care deși stătuse în pămînt mai bine de 300 de ani, încă își păstra poleiala de aur, cu care biserica fusese împodobită, interior și exterior.

V. Alecsandri — inspirat probabil din aceeași legendă a cronicarului Neculce, în poezia „Altarul Mănăstirii Putna", arată cum Ștefan cel Mare însoțit de norod mult, s-a urcat pe un deal și a tras cu săgeata, făcînd prestolul chiar pe locul unde a căzut săgeata:

„Domnul Ștefan, viteaz mare,
ce-au dat groaza prin păgîni
Locaș sfînt creștinătății astăzi vrea să facă dar,
Și pe malurile Putnei, cu vitejii săi Români,
Însuși merge să aleagă locul sfîntului altar.

Zbîrnîie coarda din arcu-i, fulgeră săgeata-n vînt,
Piere, trece mai departe ș-ntr-un paltin vechi s-au frînt.
„Acolo fi-va altarul!" — zice falnicul monarh,
Ce se-nclină și se pleacă, pe războinicul său arc".

Cu ocazia congresului studențesc și a sărbătorii a 400 de ani de la sfințirea bisericii de la Putna, din 15—27 aug. 1871, sub președinția lui Mihai Eminescu, bardul Mircești închină Putnei și ctitorului ei un „Imn", o „Odă", și un „Poem istoric". Cu aceeași ocazie M. Eminescu, compune „Doina", pe care o va rosti pentru prima oară cu ocazia desvelirii statuiei marelui „Erou al creștinătății" din fața Palatului culturii din Iași, în care invocă duhul ctitorului, pentru a face dreptate în Țara Moldovei, aflată atunci vremelnic sub stăpînire străină: . . .

Ștefane, Măria Ta
Tu la Putna, nu mai sta
Las-arhimandritului
Toată grija schitului.
Lasă grija sfinților
În seama părinților
Clopotele să le tragă
Ziua-ntreagă, noaptea-ntreagă
Doar s-a-ndura Dumnezeu
Ca să-ți mîntui neamul tău.

Tu te-nalță din mormînt
Să te-aud din corn sunînd
Și Moldova adunînd.
De-ai suna din corn o dată
Ai s-aduni Moldova toată
De-ai suna de două ori
Îți vin condrii ajutori
De-ai suna a treia oară
Toți dușmanii au să piară
Din hotară în hotară
Îndrăgi-i-ar ciorile
Și spînzurătorile".

M. Kogălniceanu participînd la serbările din 1871, după ce într-o operă a sa arată cum însăși domnul alege locul de zidire al sfîntului locaș, trece în revistă bogăția mănăstirii, amintind de clopotul Buga (care se auzea pînă la Bug), de arcul și cupa lui Ștefan cel Mare, lăsate în dar mănăstirii.

N. Iorga — în valoroasa sa operă, amintește de mai multe ori despre Putna și trecutul ei zbuciumat. „În acest pașnic unghi de țară — spunea el, unde gîndul rugăciunii se desface din înălțarea către cer a muntelui, din adînca pace măreață a codrilor și din șoapta neobosită a apei trimisă ca o binecuvîntare, puse domnul învingător temeliile bisericii sale, la 4 iunie, 1466. Nu trece cu vederea nici vremurile de restriște ale sfîntului locaș și nici pe cele de maximă înflorire sub Iacob Putneanul și arhimandritul Vartolomeu Măzăreanul, cînd aici se tălmăceau tipărituri, se prescriau letopisețe, se alcătuiau condici și hrisoave.

M. Sadoveanu în „Viața lui Ștefan cel Mare" descrie purtarea de grijă a domnului față de Putna. Conducerea lucrărilor de zidire fu încredințată italianului Antonio, pictura — zugravilor de la Athos, clopotele — meșterilor de la Liov, iar odăjdiile — celor mai vestiți meșteri din Cafa. Spre sfîrșit precizează că domnul Moldovei a ascultat Sf. Liturghie îngenunchiat.

În zilele noastre, *Cărțile de impresii* păstrate cu sfințenie în arhiva mănăstirii sînt adevărate cronici, în care cei ce trec pragul Putnei își lasă gîndurile lor de admirație în cinstea ctitorului, a vieții culturale de aici sau a părinților monahi care cu „timp și fără timp" veghează la păstrarea și prezentarea patrimoniului nostru cultural național. (Cîteva texte numai, ar fi de mare însemnătate, prezentate poate într-un număr viitor). Cartea lui *Ioan Alexandru* „Imnele Putnei" tiind, cum însăși autorul mărturisește să „refacă dogmatic icoana Putnei distrusă în momentele centrale" și doresc a fi „Logosul acelor splendori de aur și azur dispărute pentru totdeauna", căci „locul întîlnirii conștiinței românești de-a lungul veacurilor cel mai mișcător, pare a fi fost Putna" (p. 7). În cele 287 de poezii, între care aproape 100 privesc direct Putna și pe Ștefan cel Mare, poetul face o incursiune în istoria Moldovei, arătînd toate fazele de glorie și de decădere ale mănăstirii:

„Te văd ca pe-o mireasă-mpodobită
Prin milenii întinerind mereu
De miezo noptice-nduhovnicită
Rusalim al sufletului meu".

„Pentru tîlhari și răii făcători
Capcană este Putna din vechime
Pe clopote de dincolo de nori
Veghează țara dintre țintirime".

Putna va dăinui și va vibra în conștiința fiecărui român, ce-i va trece, pragul încărcat de negura anilor, ducînd cu ei cele mai curate sentimente de dragoste și respect față de ctitor și de cei ce-au rectitorit și înnoiesc și azi necropola domnească. Fie ca nestinsa candelă de la mormîntul marelui voievod să păstreze mereu aprins focul dragostei de țară.

Protos. Ștefan Gușă

MAICA LUMINII

(Urmare din pag. 1-a)

nu este o inovație tîrzie în Biserică, cum ar voi unii să acrediteze ideea. Acest cult a început încă de la Bunavestire, cînd îngerul Gavriil i s-a închinat și i-a adresat cuvînt de cinstire, zicînd: „Bucură-te ceea ce ești plină de har, Domnul este cu tine. Binecuvîntată ești tu între femei" (Lc. 1, 28).

La fel, i-a adus laudă și Sfînta Elisabeta, mama Sfîntului Ioan Botezătorul, care întîmpinînd-o la sosire, în vizita pe care i-a făcut-o, cu aleasă grăire a salutat-o zicînd: „Binecuvîntată ești tu între femei și binecuvîntat este rodul pîntecului tău. Și de unde mie ca să vină la mine *Maica Domnului meu?*" (Lc. 1, 42). Iată prin urmare că denumirea cea mai frecventă acordată Sfintei Fecioare Maria, de „Maică a Domnului" este de origine biblică.

Mai putem aminti între exemplele de cinstire arătată Maicii Domnului și cazul acelei femei din popor, care, vrăjită de frumusețea Evangheliei propovăduită de Mîntuitorul, a exclamat zicînd: „Fericit este pîntecele ce te-a purtat și pieptul la care ai supt" (Lc. 11, 27).

În toate locurile și în toate timpurile, cultul Sfintei Fecioare Maria, inaugurat, așa precum am văzut încă de pe vremea cînd ea și Dumnezeiescul ei Fiu se mai aflau trupește în această lume, a continuat să fie practicat fără abatere. Cazurile izolate de eretici, care au respins acest cult, au fost veștejite și condamnate cu fermitate de către Biserică.

În cultul ortodox nu există nici un serviciu divin în care Sfînta Fecioară Maria să nu fie pomenită și să nu i se adreseze ectenii și rugăciuni. O slujbă mult agreată de credincioși este Acatistul Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu și Pururea Fecioarei Maria. Axioanele sînt cîntări pline de frumusețe și profunzime dogmatică.

În decursul anului bisericesc sînt patru sărbători mari, socotite între praznicele împărătești, care sînt închinate Maicii Domnului, și anume: Nașterea Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu (8 septembrie), Intrarea în biserică (21 noiembrie); Bunavestire (25 martie); Adormirea Maicii Domnului (15 august).

De asemenea, nenumărate biserici ortodoxe și mai ales mănăstiri de pretutindenea poartă hramul uneia sau alteia dintre aceste sărbători.

Sfîntul Munte Athos, patria monahismului ortodox, este numit grădina Maicii Domnului, viețuitorii de aici nevoindu-se sub ocrotirea sfîntului ei omofor.

Printre numele creștine cele mai preferate este numele Maicii Domnului.

Spre ajutorul și îndurarea ei privește și astăzi Biserica noastră cu toată speranța, așteptînd de la ea întărire și mîngîiere în mijlocul atîtor încercări și tristeți cîte ne asaltează.

O chemăm în rugăciunile noastre ca pe o grabnică sprijinitoare a eforturilor noastre pentru evitarea pericolului dezbinărilor, a adîncirii vrajbei și urii dintre frați.

Ce fel de schimbare...?

(Urmare din pag. 1-a)

Și ce-i veni bogatului (odată):
— Tu sărăcule! (era mîndru bogatul),
ai vrea să fii bogat? — și începu discuția . . .
— Aș vrea să fim fericiți și buni și să ne mîntuim . . .
— Da' poți fi fericit dacă ești sărac și nu ai averi cu care să-ți împlinești toate dorințele? . . .
— Nu există om sărac. Fiecărui om Dumnezeu i-a dăruit sufletul, viața și întreaga lume . . . iar despre dorințe vom mai vorbi . . .
— Dar din lumea asta, tu nu ai ce am eu . . .
— Ce mă oprește să mă bucur de ceea ce ai tu și chiar de bucuria ta și a oricărui semen al nostru?
— . . .
— Ești un biet aiurit, sărăcule . . .!
și dialogul a continuat . . .

Care este legătura cu Schimbarea la Față!? . . .

Mica taină a convorbirii consemnate mai înainte este aceea că cei doi interlocutori erau, de fapt, unul și același om, una și aceeași persoană și cuvintele fuseseră rostite la vremi deosebite ale vieții . . . Între ele, însă, prin pedagogia dumnezeiască a proniei cerești și lucrarea tainică a Harului Duhului Sfînt, avusese loc o „schimbare la față" a omului . . . la fel cum odinioară, din pescari au fost arătați „preaînțelepții" Apostoli, sau cum Saul Prigonitorul s-a schimbat în Sfîntul Apostol Pavel . . . și cum, de fapt, și acum, chiar și noi înșine ne schimbăm, în fiecare clipă, uneori sfîșietor de greu . . . fiindcă dialogul dinainte s-a petrecut aevea și pentru că el se petrece mereu și în sufletul fiecăruia dintre noi, între omul vechi, căzut, pămîntesc și posibilul sfînt de „statura bărbatului desăvîrșit" (Ef. 4, 13) la care sîntem chemați de Dumnezeiescul Învățător și Mîntuitorul nostru Iisus Hristos.

Dar desigur, Slava Schimbării la Față a Celui Întrupat întrece mult înțelegerea noastră și copleșește peste măsură sufletul nostru . . . — și Sfinții Apostoli au văzut slava dumnezeiască „pe cît li se putea" (troparul Schimbării la Față) . . .

Însă la fel cum Învierea Mîntuitorului nostru Iisus Hristos s-a făcut „începătură" a învierii noastre a tuturor (I Cor. 15, 20), și Schimbarea la Față din Muntele Taborului, ce a premers Învierii, ne aduce aminte de cuvintele Sfîntului Apostol Pavel: „Iată, taină vă spun vouă: Nu toți vom muri, dar toți ne vom schimba" (I Cor. 15, 51).

De aceea, în cele cîteva clipe ale acestui mărit praznic, să spunem și noi împreună cu Sfîntul Apostol Petru, *neștiind ce spunem:* „Doamne, bine este ca noi să fim aici".

PREOTUL ȘI OASTEA DOMNULUI

(Urmare din pag. a 3-a)

de handicapați etc. etc. „Mare este secerișul și puțini sînt lucrătorii" (Matei 9, 37). Cît de imperioasă și necesară simțim mobilizarea unui misionarism laic. De bine de rău avem o pistă de decolare, să ne folosim de ea. Nu putem să pretindem toți performanța păr. Iosif — acum problemele sînt mult mai complexe — dar cu cît rîvnitorii vor fi mai mulți, cu atît darurile spre zidirea Bisericii vor spori (I Cor. 14, 12).De un lucru putem fi iarăși asigurați; oricare ar fi perfecțiunea morală sau înălțimea spirituală a preotului, el rămîne într-un turn de fildeș dacă nu-și va putea reflecta chipul său luminos în sufletul păstoriților săi. Aceștia vor fi apoi tuburile de oxigen cu care să primenim, să aerisim încăperile viciate de trivialitățile păcatului multiplu — fie în forfota străzii, fie la locul de muncă, fie în stațiunea de odihnă, unde ne retragem pentru refacerea puterilor fizice și psihice.

Noul climat așezat în țările din estul Europei ne poate oferi deocamdată o și mai intensă poluare. Problemele noastre pastorale devin tot mai tumultoase, neodihna noastră crește odată cu trezirea responsabilității noastre.

Vorbind de responsabilitatea preotului am în vedere îndemnul Sf. Ap. Pavel către Timotei: „Să înflăcărezi harul lui Dumnezeu cel ce este în tine prin punerea mîinilor mele" (II Tim. 1, 5), ceea ce tradus în realitatea evanghelizării înseamnă o lumină aprinsă în noapte, călăuză pentru cei pierduți în întuneric. Nu fără seminficație au fost arestați peste 2 000 de preoți, odată cu instalarea regimului comunist ateu. Cei ce luptau împotriva lui Dumnezeu trebuia să înlăture mai întîi pe cei care-i slujeau Lui.

Ne vine din Occident mult material de informație religioasă. Fiindcă ieșim dintr-un gol din acest punct de vedere, îl primim cu sete și foame după auzirea cuvintelor Domnului (Amos 8, 14), dar, dacă-l frunzărim pe îndelete, observăm că despre acela care are sarcina aprinderii harului preoției nu se vorbește deloc dacă nu i se contestă chiar rolul. Și atunci fireasca întrebare: nu cumva din culise se manevrează același țel? Pururea actual rămîne totuși îndemnul Sf. Ioan Evanghelistul: „Să ispitim duhurile dacă sînt de la Dumnezeu" (I Ioan 4, 1).

În focul încercărilor prin care am trecut și sigur vom mai trece în relația Preot — Oastea Domnului, puntea s-a putut păstra fără vreo avariere, alteori puhoiul apelor i-a produs stricăciuni. Ceva similar s-a produs și în epoca primară a creștinismului. Unii au rămas întregi mărturisitori-martiri, alții au „căzut" și sînt supranumiți „lapși". Pe cei dintîi Biserica i-a trecut între sfinți ca modele, pe cei din urmă i-a trecut prin penitență.

Să luăm exemplul de atunci, să așezăm la temelia drumului, ce se deschide pe cei care au rămas tari în credință (I Cor 16, 13).

Pe cei care „rîvna Domnului îi mistuie" (Ps. 58, 11), pe acei care au stat cu „limba lipită de cerul gurii" (Iez. 3, 36) așteptînd „zidirea zidurilor Ierusalimului" (Ps. 50, 19), pe aceia care chiar de se simt „turmă mică" (Luca 12, 32), chiar de sînt puțini, chiar numai picături, toți aceștia vor fi ca picăturile de ploaie ce-n vîrf de munte cad pe stînci, băltesc într-o crăpătură și apoi vijelios pornesc la vale devenind torent ce mînă morile și piua de sumane și undeva pe întinsul șesului irigă grădinile.

Sperăm că în Biserica Ortodoxă Română colaborarea între preoția universală și cea sacramentală, între misionarismul clerului și cel laic să facă un început bun.

P.S. tineri ierarhi să preia apelul vlădicului Nicolae al Ardealului — amintit mai sus. Tinerii preoți să reia trîmbița „Gornistului" de la Sibiu, iar tinerii ostași ștafeta veteranilor de vrednică pomenire și împreună cu proorocul să exclame: „Vrem să mergem cu voi căci am auzit că Dumnezeu este cu voi" (Zah. 8, 23).

Sonet

Unde vei găsi cuvîntul
ce exprimă adevărul?

M. Eminescu

Totul depinde de-un cuvînt
Ce adevărul îl exprimă
Și nu contează doar pe rimă
Ci pe un suflet în frămînt.

Rostit, el alte guri animă,
Prin secoli face legămînt
Și plînsul îl preface-n cînt
Gura de sfînt ce-i anonimă.

Totul depinde de-un cuvînt,
De înălțarea lui sublimă
Crescînd ca pîinea din pămînt.

Și, să nu-l spui ar fi o crimă,
Căci el în suflete răsfrînt
Nu poate fi numai veșmînt.

Vasile Tărâțeanu

*

E R A T Ă:

În nr. 25—28/1991, din Telegraful Român, în art. *Pseudoistorie* în loc de Rosler se va citi Roller; în art. *Mit. Andrei Șaguna* . . . în loc de Matronescu se va citi Maiorescu, iar în loc de însărcinat se va citi înscăunat (Col. întîia, rîndul 21 de jos).

1846 — „S-A IVIT ŞAGUNA"

Cel pe care Mihai Eminescu avea să-l numească „un om politic din creştet pînă-n tălpi", Andrei Şaguna s-a născut la 20 decembrie 1808, la Mişkolţ, ca fiu al negustorului Naum Şaguna şi al Anastasiei, născută Metsu, amîndoi macedo-români. În 1811, Naum trece la catolicism şi Anastasia, părăsită de acesta, e nevoită, sub presiunea autorităţilor, să-şi dea copiii la şcoli catolice. Anastasiu Şaguna — numit în documente „romano-catolic" şi de naţiune „hungarus" — absolvă şcoala grecească şi gimnaziul catolic din Mişkolţ, apoi pe cel piarist din Pesta. Educaţia micului Anastasiu datorează în aceşti ani foarte mult mamei sale, care, într-o exemplară dăruire i-a sădit în cuget datorinţele strămoşeşti, astfel încît la vîrsta majoratului şi cu sprijinul unchiului său Atanasie Grabovsky, Şaguna obţine revenirea la religia greco-valahă. La Pesta studiază în continuare, filosofia şi dreptul.

Formaţia de viitor luptător a lui Şaguna, s-a desăvîrşit, în casa unchiului său. Acolo, în acea vreme, se organizau savante discuţii filologice şi istorice, la care participau Petru Maior, Damaschin Bojincă, T. Aron, Mihai Boaiadji, Gheorghe Constantin Roja, cărturari de seamă ai iluminismului românesc. Martor la aceste elevate dialoguri, tînărul Şaguna se va pătrunde de iubirea limbii şi a istoriei românilor, cea dintîi tentativă cărturărească a sa: *Gramatica Valahica*, purtînd chiar însemnele acestei atmosfere, specifice Şcolii Ardelene. Textul şagunian, pus în 1842, la dispoziţia învăţăceilor de la Seminarul greco-valah din Vîrşeţ, e o prelucrare după *Gramatica dacoromană* a lui I. Alexi, apărută în timpul studiilor lui Şaguna la Pesta şi cumpărată de unchiul său, Atanasie.

În acele „simpozioane" pestane despre limba şi literatura românilor, îşi găseau locul şi dezbateri largi, cum au fost cele despre lupta în acea epocă, a lui Moise Nicoară şi Samuel Vulcan pentru emanciparea Bisericii româneşti de sub ierarhia sîrbească. Şaguna, după cum ne asigură primul său biograf, istoricul Ioan Lupaş, a optat pentru studiul teologiei la Vîrşeţ, 1829, tocmai datorită implicării sale sufleteşti în starea socială şi culturală a românilor.

În 1833, tot la Vîrşeţ, se călugăreşte, luîndu-şi numele de Andreiu, nume cu rezonanţă în încreştinarea daco-romanilor. Anii petrecuţi aici, în număr de doisprezece, au fost ai rîvnei intelectuale şi ai devoţiunii faţă de idealurile în care îşi întrupase fiinţa. Urcă destul de repede treptele ierarhiei bisericeşti. La 34 de ani era dascăl la Seminarul din Vîrşeţ şi Arhimandrit, ascensiunea lui nefiind văzută însă cu ochi buni. Un eveniment din viaţa Bisericii ortodoxe transilvănene va da prilejul opririi acelei ascensiuni *acolo*, în Serbia, pentru ca ea să prindă împliniri *aici*, în Transilvania.

În 1845, încetează din viaţă la Sibiu episcopul Vasile Moga şi, la mai puţin de un an, 1846, „Carloviţul căruia îi era subordonată eparhia Ardealului se văzu îndemnat a propune la curte, de vicar general al Ardealului pe românul Şaguna, ca şi cum ar fi voit să scape de dînsul"[1]. Astfel, prin înscriptul aulic 3531/1846, Andrei Şaguna vine în marele Principat al Transilvaniei ca administrator al diocezei de rit grecesc. (Dioeceses Graeci Ritus non unitorum), cu o remuneraţie anuală de 2 000 mii de florini, monedă austriacă.

Nici cei ce l-au numit, nici cei care l-au primit nu puteau bănui atunci, în pragul revoluţiilor europene, că bărbatul cărturar, care ştia greceşte, latineşte, ungureşte şi nemţeşte, dar care se descurca dificultos în limba română (şi-o va perfecţiona prin lectura cărţilor vechi româneşti), avea să devină, pentru un sfert de veac, un om temut şi admirat, duşmănit, dar şi respectat, un veritabil ctitor de istorie şi cultură românească în Transilvania habsburgică, care îl primea atunci, în 1846, într-o dureroasă stare. Românii de aici fuseseră aduşi, cum însuşi va spune şi la starea de „iobăgie religioasă" împotriva căreia Şaguna va lupta prin calităţile lui de diplomat şi om politic, dar şi prin vocaţia de ctitor în cultură şi aşezămintele româneşti.

„Îmi plîngea inima — îi mărturisea Şaguna lui Popeea, — văzînd starea cea deplorabilă a Bisericii noastre din Ardeal. Stam (la sosirea în Sibiu s.n.), ca un nemernic şi nu zăream nici măcar un semn cît de mic şi neînsemnat al unei episcopii române în Sibiu. Unica casă, numită a clerului, dar şi aceea în starea cea mai primitivă, era totul ce se putea zice: al nostru!"[2]

Trecuse un veac de la mişcarea românilor, în frunte cu Sofronie din Cioara, pentru dezrobire religioasă, şi „dezrobirea" obţinută a fost subordonarea ortodoxiei transilvane, ierarhiei sîrbeşti de la Carloviţ, care în afară de numirea unor ierarhi la Sibiu — numire trecută prin cancelaria imperială — n-a făcut nimic. Mişcarea lui Sofronie, păşnică şi viguroasă, cu centrul în Munţii Apuseni, anticipă răscoala lui Horea, iar prin „programul" ei politic, din care nu lipsea ideea romanităţii românilor cerea, ca şi *Supplex Libellus*

(Continuare în pag. a 6-a)

Traian Vedinaş

Pentru Dumnezeu şi pentru popor

În anul 1961, în iunie, se împlineau cincizeci de ani de cînd stareţul de atunci al Mănăstirii Brîncoveanu, de la Sîmbăta de Sus, părintele Ioan Dinu, absolvise Seminarul Pedagogic, din Sibiu, primind diploma de învăţător. Împlinindu-se o jumătate de veac de la absolvirea şcolii pedagogice, părintele Ioan l-a invitat la mănăstirea noastră pe profesorul universitar Onisifor Ghibu, pe care, ca elev, l-a avut profesor, iar ca învăţător, l-a avut inspector şi îndrumător. Prezenţa profesorului Onisifor Ghibu la mănăstirea noastră a fost, pentru noi, un prilej de aleasă cinste şi de deosebită bucurie. Profesorul Ghibu avea pe atunci în jur de optzeci de ani. Era încă în putere şi avea mintea luminată. El aducea cu sine experienţa cîştigată de-a lungul anilor de viaţă şi de activitate şi era preocupat de acţiuni măreţe pentru binele oamenilor. Venind vorba despre o astfel de acţiune, un părinte de la noi l-a întrebat: „Pentru cine, domnule profesor?" El a răspuns: „Pentru Dumnezeu şi pentru popor." Spunînd aceasta, profesorul Ghibu ne-a pus în atenţie un cuvînt de ordine, ne-a dat o deviză, o lozincă: „Pentru Dumnezeu şi pentru popor".

Din anul 1961 şi pînă acum, au trecut treizeci de ani şi amintirea prezenţei la noi a profesorului Ghibu nu numai că nu s-a şters dar ea îşi menţine prospeţimea de la început. Nu poţi uita un om mare, o personalitate puternică. Nu poţi uita un cuvînt spus de un pedagog de mărimea profesorului Ghibu. Nu l-am uitat nici pe el şi nici cuvîntul pe care ni l-a spus, cînd a zis: „Pentru Dumnezeu şi pentru popor." Şi dacă acum, la împlinirea a treizeci de ani, de cînd s-a rostit pentru noi cuvîntul „pentru Dumnezeu şi pentru popor", facem popas de gînd în amintirea celui ce ne-a lăsat acest cuvînt, este o dovadă că ne este drag cuvîntul pe care ni l-a dat profesorul Ghibu, şi că l-am avut în atenţie în vremea ce a trecut, şi l-am urmat, după putere, şi l-am răspîndit, aşa cum de altfel facem aceasta şi acum, cînd vrem să se ştie, că înainte cu 30 de ani, un pedagog distins ne-a pus înainte cuvîntul: „Pentru Dumnezeu şi pentru popor".

Cuvîntul de ordine: „Pentru Dumnezeu şi pentru popor", rostit, pentru noi şi pentru a noastră îndrumare, înainte cu 30 de ani, dorim să fie preluat de către cît mai mulţi dintre iubitorii de învăţătură, care urmăresc să-şi rînduiască viaţa şi activitatea potrivit unor principii bine întemeiate. Întîi e Dumnezeu şi apoi e omul. Cînd acţionăm pentru om, ca gînditori de Dumnezeu, acţiunile noastre sînt bune şi statornicite în bine. Ele urmăresc în chip statornic binele oamenilor şi fericirea poporului. Cred că la aceasta s-a gîndit profesorul Ghibu, cînd L-a amintit întîi pe Dumnezeu şi după aceea a pomenit poporul, deci cînd a zis: „Pentru Dumnezeu şi pentru popor."

Tot acum treizeci de ani, cu acelaşi prilej, profesorul Ghibu mi-a spus şi mie un cuvînt, care mi s-a împlîntat în minte. Anume, la despărţire mi-a făcut o urare, pentru cealaltă vreme a vieţii mele, căci mi-a zis: „Părinte Teofil, Dumnezeu să-ţi ţină mintea şi sănătatea." M-am gîndit adeseori la această urare. Mi-a dorit şi el şi îmi doresc şi eu însumi „să-mi ţină, Dumnezeu, mintea şi sănătatea". Şi ceea ce îmi doresc mie, le doresc tuturor. Bunul Dumnezeu să ne ţină la toţi „mintea şi sănătatea", ca să ne putem bucura de viaţa pe care ne-a dat-o Dumnezeu şi să le putem fi de folos celor cu care venim în legătură, celor pe care ni-i trimite Dumnezeu în calea vieţii noastre, ca să le fim de ajutor. Avînd minte şi sănătate, putem să ne angajăm pentru preamărirea lui Dumnezeu şi pentru fericirea oamenilor, putem să acţionăm „pentru Dumnezeu şi pentru popor".

Arhimandritul Teofil Părăian

Sf. Arhidiacon Laurenţiu (10 august)

În fiecare an la 10 august, Biserica creştină prăznuieşte amintirea credinţei şi a martirajului Sfîntului Arhidiacon Laurenţiu, cel care prin bărbăţia şi demnitatea lui în faţa chinurilor a pecetluit cu sînge credinţa în Hristos Dumnezeul cel viu şi adevărat. Imnele liturgice se întrec în a-l cinsti pe acela care s-a arătat „povăţuitor al Tainelor", „vas sfinţit al Bisericii cereşti", „viteaz mucenic şi iubitor al lui Hristos cel răstignit".

Actele martiriului Sfîntului Arhidiacon Laurenţiu ne relatează că înainte de a fi întins de către slujitorii idolilor pe grătarul de fier şi ars pe cărbuni aprinşi, Laurenţiu s-a rugat pentru oraşul în care vieţuise şi pătimise: Roma.

Cetatea eternă a Cezarilor i-a fost recunoscătoare pentru acest semn de iubire şi curaj şi a înălţat în cinstea şi pomenirea lui, un număr de 34 de biserici, prima fiind ridicată chiar pe locul unde „şi-a dat mucenicescul sfîrşit", „in agro Verano" actualul cimitir roman.

O atît de mare cinstire nu au avut nici chiar patronii principali ai Romei, Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel cei care prin sîngele lor au temeluit noua Romă creştină şi au încurajat în faţa celor răi pentru totdeauna poporul lui Dumnezeu.

Icoana Sfîntului Laurenţiu, intrată încă de la început în legendă, este apropiată şi dragă tuturor credincioşilor prin gestul împărţirii la săraci a bunurilor strînse de creştinii din Roma, icoană imortalizată în frescele lui Fra Angelico din Capela vaticană a episcopului Nicolae al V-lea.

După exemplul comunităţii apostolice din Ierusalim, care avea 7 diaconi, în fruntea cărora strălucea Ştefan, „bărbat plin de credinţă şi de Duh Sfînt" (Fapte 6, 5) şi Biserica din Roma şi-a ales şi format un număr mare de diaconi, pe care episcopul Sixtus i-a pus sub conducerea Arhidiaconului Laurenţiu.

Aceşti diaconi aveau ca misiune principală adunarea şi împărţirea lucrurilor oferite de credincioşi pentru cei lipsiţi şi slujba dumnezeiască la altar.

În anul 258 cînd crudul împărat Valerian a decretat o groaznică persecuţie împotriva creştinilor din Roma episcopul Sixtus al Romei este prins, torturat şi în cele din urmă ucis în chinuri groaznice.

Înainte de moartea lui mucenicească a poruncit Arhidiaconului Laurenţiu să împartă săracilor toate bunurile pe care le avea Biserica.

Cînd împăratul, citim în Actele martirice, a poruncit lui Laurenţiu să-i predea bunurile pe care le deţinea Biserica după cum fusese informat acesta a adus în faţa lui Valerian mulţimea de săraci pe care îi ajutase totdeauna şi i-a spus: „Iată împărate comorile noastre, comori care nu scad niciodată, aduc totdeauna cîştig şi pot fi găsite ori şi unde".

Supus chinurilor, închis în temniţa întunecoasă, Sf. Laurenţiu converteşte la credinţa în Hristos pe un ostaş de pază cu numele Roman care după primirea Sf. Botez primeşte şi moartea martirică prin tăierea capului. Înainte ca Laurenţiu să fie omorît Roman a plătit cu viaţa fericirea de a fi cunoscut pe Mîntuitorul Hristos, cel care a adus în lume pacea şi iubirea adevărată între oameni.

A doua zi Sf. Arhidiacon este scos în priveliştea mulţimii şi întins pe un grătar de fier încins pentru a fi ars. Ultimele cuvinte ale martiriului sînt o eroică mărturisire de credinţă: „Hristos Dumnezeu cel căruia i-am slujit în altarul pămîntesc să mă primească în Ierusalimul cel de sus să-i pot sluji veşnic cu credinţă şi iubire".

Şi astfel ca o mireasmă de tămîie curată, ca o jertfă bine primită, şi-a încheiat viaţa martirul lui Hristos şi mărturisitorul Bisericii.

Episcopul Romei Damasus, care-i preaslăveşte martirajul într-un poem de o frumuseţe aparte i-a ridicat o nouă biserică pe ruinele templului lui Pompei, făcînd pentru el o primă excepţie: nici un martir nu a avut, înainte de el, biserică înălţată pe alt loc decît acela pe care a murit.

Cronica „Deposita Martyrum", ne relatează că Sf. Laurenţiu a dobîndit cerul şi cununa martirajului în ziua de 10 august a anului 258.

Mai tîrziu spaniolii l-au considerat drept compatriot, pe motiv că ar fi fost născut în Spania. In cinstea Sf. Laurenţiu împăratul Filip al II-lea (1527—1598) a dat formă de grătar palatului de la Escurial (la 40 km de Madrid) — palat care cuprindea o mînăstire şi o biserică dedicată Sf. Laurenţiu, ca o recunoştinţă pentru a victorie dobîndită de împărat în ziua de 10 august 1557.

În toate Bisericile pilda şi viaţa Sfîntului Mucenic şi Arhidiacon Laurenţiu rămîn de-a pururi făclii luminoase pentru creştini care se ostenesc după putere să-i urmeze exemplu şi mai ales credinţa şi bărbăţia. Să-l invocăm şi noi în duh de rugăciune şi cinstindu-l pe el cum se cuvine să îl cinstim cu adevărat pe Hristos „soarele sfinţeniei" cel minunat întru Sfinţii Săi.

Ierodiacon Visarion Bălţat

Relaţii între Bisericile Ortodoxe şi Luterane

De mai multă vreme între Bisericile Ortodoxe şi Bisericile Luterane s-a început un dialog fructuos atît la nivel internaţional cît şi bilateral. Pe această linie sînt de reţinut două acţiuni pe care dorim să le menţionăm.

Cea dintîi este a VI-a întrunire ţinută la Moscova între 31 mai şi 7 iunie a Comisiei internaţionale de dialog ortodox-luteran. Şedinţele desfăşurate la Mănăstirea Sf. Danilo au fost prezidate alternativ de Î. P. S. Mitropolit Emilian al Silivriei — Patriarhia Constantinopolului din partea ortodocşilor şi de Rev. William H. Lazaret, episcop luteran în New-York, din partea luteranilor.

Bisericile Ortodoxe reprezentate la dialog au fost următoarele: Patriarhia Constantinopolului, Patriarhia Alexandriei, Patriarhia Antiohiei, Patriarhia Moscovei, Patriarhia Română, Patriarhia Bulgară, Patriarhia Georgiei, Biserica Ciprului, Biserica Greciei, Biserica Poloniei, Biserica Cehoslovaciei şi Biserica Finlandei. Delegaţia Bisericii Ortodoxe Române a fost alcătuită din Î. P. S. Mitropolit Nicolae al Banatului şi P. C. părinţi Viorel Ioniţă şi Ioan Caraza, profesor şi respectiv asistent la Institutul teologic din Bucureşti. Bisericile luterane au fost reprezentate prin delegaţi ai Federaţiei Luterane Mondiale.

În deschiderea întrunirii Î. P. S. Mitropolit Kiril al Smolenskului şi Kalinigradului, conducătorul Serviciului de relaţii externe al Patriarhiei Moscovei, a salutat pe participanţi şi a citit mesajul Sanctităţii Sale Patriarhului Alexie al II-lea al Moscovei şi întregii Rusii.

Tema supusă dezbaterii a fost „Autoritatea în Biserică şi autoritatea Bisericii". Dezbaterile au avut la bază documentul încheiat de subcomisia întrunită la Paris în 26—30 iunie 1990. De asemenea au prezentat referate: mitropolitul Emilian — „Autoritatea sinoadelor ecumenice", prof. Ioan S. Romanides — „Sinoadele Bisericii", prof. Georg Kretschmar — „Conciliu şi conciliaritate în tradiţia luterană" şi prof. Toomas Paul — „Ce autoritate reprezintă sinodul ecumenic pentru luterani?"

Discuţiile la care şi-au adus contribuţia toţi cei prezenţi au demonstrat dorinţa delegaţilor luterani de a se apropia de punctul de vedere ortodox cu privire la sinoadele ecumenice şi la autoritatea pe care o reprezintă ele pentru întreaga Biserică. La sfîrşit s-a adoptat un comunicat din care rezultă că tema în esenţa ei va trebui reluată şi astfel următoarea întrunire de dialog ortodox-luteran în 1993 se va ocupa de „Presupoziţiile sotereologice ale sinoadelor locale şi celor şapte sinoade ecumenice în viaţa Bisericii". Din grupul restrîns care a pregătit proiectul de comunicat a făcut parte P. C. părinte prof. Viorel Ioniţă.

A doua acţiune care ne priveşte într-un mod mai special este a VI-a întrunire de dialog bilateral între Biserica Ortodoxă Română şi Biserica Evanghelică din Germania care s-a ţinut la Curtea de Argeş între 11—12 iunie.

Pe lîngă delegaţiile celor două Biserici au participat ca observatori Rev. prof. Hermann Pitters, decanul Institutului teologic luteran din Sibiu şi Rev. prof. Galfy Zoltan de la Institutul teologic reformat din Cluj.

Şedinţele întrunirii de dialog au fost prezidate alternativ de Î. P. S. Mitropolit Nicolae al Banatului şi de Rev. Episcop Heinz Joachim Held şi ele s-au concentrat asupra temei „Botezul ca încoronare în Noul Legămînt şi vocaţie la lupta duhovnicească în urmarea lui Hristos (sinergia)". Au fost prezentate şi analizate în comun următoarele referate: pr. prof. Dumitru Radu — Botezul ca încorporare în Noul Legămînt şi problema sinergiei; prof. Georg Kretschmar — Sfîntul Botez în experienţa Bisericii din timpul Apostolilor; diacon asistent Ioan Caraza — Botezul în lumina Sfintei Scripturi după mărturiile Părinţilor Bisericii şi în teologia Reformei; prof. Peter Hauptmann — Botezul după mărturia rînduielilor bisericeşti luterane; prof. Hermann Pitters — Botezul în viaţa şi spiritualitatea Bisericii Evanghelice C. A. din România; pr. prof. Viorel Ioniţă — Botezul după mărturia slujbelor bisericeşti ortodoxe; prof. Galfy Zoltan — Botezul în viaţa şi evlavia Bisericii Reformate din România; episcop H. J. Held — Botezul ca şi chemare la urmarea lui Hristos şi consecinţele lui în viaţa Bisericii; pr. prof. Ilie Moldovan — Botezul ca şi chemare la asemănarea cu Hristos şi vocaţia creştină.

Punctele de vedere exprimate de ambele părţi au pus în lumină efortul comun de apropiere atît în ce priveste modul teologic de a concepe Botezul cît şi practicarea lui în viaţa Bisericii. Pentru a constata cum se oficiază Botezul ortodox, toţi participanţii la dialog au asistat duminică 16 iunie, la Sfînta Liturghie arhierească oficiată în Catedrala episcopală din Curtea de Argeş urmată de botezarea unui nou născut.

Concretizarea acordului stabilit o formează textul comunicatului comun adoptat la încheierea lucrărilor întrunirii în care este menţionată şi tema stabilită pentru următoarea întrunire ce va avea loc în Germania: Comuniunea sfinţilor.

Dialogul ortodox-luteran desfăşurat în ţara noastră reprezintă un mare pas înainte în ce priveşte apropierea dintre Bisericile interesate. Ca o ilustrare a convergenţelor identificate apare formularea dorinţei ca ambele Biserici să-şi recunoască reciproc Botezul.

Pe parcursul zilelor cît a durat întrunirea de dialog au fost vizitate obiective bisericeşti şi mănăstiri din Episcopiile Curtea de Argeş şi Rîmnicu Vîlcea, Institutele teologice ortodox şi evanghelic din Sibiu, Mănăstirea Brîncoveanu — Sîmbăta, Biserica Neagră — Braşov. Un moment semnificativ l-a constituit întîlnirea cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist şi dejunul pe care l-a oferit în cinstea oaspeţilor.

Sfinţirea bisericii din Bran-Predeal

Ţara Branului, dacă poate numită astfel, cuprinde aproa 15 parohii, resfirate într-o zo extrem de pitorească, şi anu între Munţii Bucegi şi masiv Piatra Craiului, pe valea şi t cătoarea ce-i poartă numele, unde fraţii de acelaşi neam şi ceeaşi Lege au circulat neînt rupt dintr-o parte în alta a Cr paţilor, pe unde şi-a trecut v nicii legendarul Negru Vodă şi unde este legat Braşovul cu I teştiul şi Curtea de Argeş, gra din aceste zone stînd, după cu ne spun specialiştii, la baza li bii noastre literare.

La intrarea în Bran, cum dinspre Braşov, se află parol Bran-Predeal sau Predeluţ, cu îi mai zic localnicii, parohia stu juită de o monumentală biser zidită între anii 1836—1845. urmă cu peste 15 ani, prin gr vrednicului preot-paroh Ios Velu Puşcariu, a familiei şi c dincioşilor săi, bisericii i s-făcut reparaţii capitale, în in rior şi unele modificări arhite turale, îmbrăcată fiind apoi, în anii 1983—1986, cu o plăcută p tură în frescă, executată de p torul Toma Condrea din Rîşn

Astfel împodobită, Duminică iunie 1991, biserica a fost sfinţ de Î. P. S. Mitropolit al Ardeal lui, care a săvîrşit apoi şi prim Liturghie arhierească în aceas biserică, ajutat fiind şi de frumos sobor de preoţi şi diac din împrejurimi şi Poiana Ţap lui. De la Sibiu: P. C. cons. C Papuc şi P.C. arhidiaconi: Visari Bălţat, secretar eparhial, şi Ach Băcilă de la Catedrala mitropo tană. Răspunsurile au fost da de un cor restrîns al studenţi teologi de la Institutul Teolo „Andrei Şaguna" din Sibiu. momentul cuvenit din Sf. Litu ghie ectenie specială s-a făc pentru ctitorii şi preoţii slu tori adormiţi întru Domnul.

La sfîrşitul Sf. Liturghii vorbit:

P. C. prot *Z. Moşoiu* (Braşo care, plecînd de la cuvintele Scripturi: „Binecuvîntat este ce vine întru numele Domnulu exprimă bucuria întîlnirii pre ţilor şi credincioşilor brăneni Ierarhul lor, după care face prezentare a bisericilor noi ca se construiesc în Prot. Braşov, şi a activităţii pastorale, zăbovi cu deosebire asupra Paroh Bran-Predeal şi a preotului-p roh, care păstoreşte de peste de ani cu frumoase roade în ceastă parohie.

P. C. pr. *I. Puşcariu*, care, preot paroh, profund miş de importanţa momentului, nîndu-se cont că este prima turghie arhierească în cei apro pe 150 de ani de existenţă a sericii, face o prezentare a pa hiei, precum şi a bisericii actua zidită de 145 de familii vredn de pomenire pe locul unei a biserici de lemn, iconostasul, de mare valoare istorică şi artisti fiind adus de la biserica Sf. colae din Şchei-Braşov.

În continuare, P. C. sa a ev cat preoţii care au slujit în ceastă biserică, majoritatea familia Tătulea, reparaţiile ca s-au făcut în decursul anilor, crările de drenaj care s-au ex cutat, pictura etc.

În încheiere a mulţumit, cu vlavie, lui Dumnezeu pent biecuvîntările şi purtarea Sa grijă faţă de credincioşii pe ca îi are în seamă, cărora de mult meşte pentru sprijinul acordat lucrările executate la biseri Consiliului şi Comitetului paroh îndeosebi, mulţumiri calde adr sînd totodată şi Î. P. S. Mitropo Antonie pentru prilejuirea ace tui eveniment încărcat de atît simţăminte creştineşti şi rom neşti, aceleaşi mulţumiri exp mînd preoţilor slujitori şi tutur participanţilor la bucuria par hiei Bran-Predeal.

Cuvînt de învăţătură a ros apoi Î. P. S. Mitropolit Antoni care, după ce exprimă o sean de aprecieri privitoare la biseri şi la lucrările care au fost exec

(Continuare în pag. a 6-a)

Gh.

ASPECTE DIN PRIGOANA ÎMPOTRIVA BISERICII

În 22 septembrie 1958, locotenetul major Siling de la Tîrgu Lăpuş, judeţul Maramureş s-a prezentat la domiciliul meu împreună cu lucrătorul de miliţie Pop Petre.

— Arestat pentru 24 de ore. Mama a căzut la pămînt de supărare. Se face o perchiziţie amănunţită în toată casa. Nu se găseşte nici un obiect delict. Mi-am îmbrăţişat mama care întîmplător era numai ea acasă cu un frate de al meu de 2 ani şi l-am urmat pe Dl. Siling pînă la „Sfatul popular" unde aveam să constat că bunicul meu Chindriş Ioan şi paracliserul bisericii Ciceu Gavril erau „adusi înaintea mea". Peste cîteva minute am fost invitaţi în maşina securităţii şi transportaţi la Tîrgu Lăpuş în beciurile miliţiei, fiecare cu beciul lui. A doua zi dimineaţa am fost transferaţi la securitatea din Baia Mare. Aici într-o celulă rece şi întunecoasă am stat pînă în primăvara anului 1959 cînd am fost judecat.

A doua zi după ce mi s-au pus nişte ochelari „speciali" care îţi acopereau ochii să nu vezi nimic, am fost condus de către un subofiţer de securitate în camera anchetatorului Costin.

— Ce ai făcut băiete, ai crezut că dacă ai redactat memoriu în favoarea preotului Mureşan, o să-l scapi de la închisoare?

— Nu l-am redactat singur, au fost acolo mai multe persoane.

— Da, dar dumneata ai mers din casă în casă, ca să aduni semnături de adeziune în favoarea eliberării preotului, asta e grav. O să te încadrez la art. 209, Cod Penal, instigaţie în popor, agitaţie.

— Domnule locotenent major, eu am făcut ceea ce am crezut de cuviinţă. Conştiinţa m-a îndemnat să apăr pe cel în nevoie, pe cel nedreptăţit.

— Cum vorbeşti aşa? (şi se repede la mine încruntîndu-se). În timp ce se făcea în sat opera de colectivizare a agriculturii preotul îndeamnă pe oameni să facă mănăstire şi să dea pămînt acolo? Ne mai putînd răbda, mi-a zis în sinea mea tot îi răspun

— Bine domnule anchetator, n se cuvenea oare ca în locul celo 150 de mănăstiri distruse de ge neralul Bukow în secolul 18-lea să se înfiinţeze măcar un Eu nu văd nici un rău în aceas ta?

— Nu ne mai trebuie atîte mănăstiri în care se cultivă mis ticismul, lumea nu o să mai crea dă în Dumnezeu, ce crezi că du rează mult cu religia? Ai să ve tu!?

(Continuare în pag. a 6-a)

Pr. Burzo Gavr

Şcoala de caligrafi de la Mănăstirea Bistriţa

Sprijinită economic şi protejată permanent de puternica familie toră a boierilor Craioveşti care ocupă, mai bine de o jumătate secol (1480—1535), locuri de frunte în viaţa politică şi socială a ocii respective, Mănăstirea Bistriţa-Vîlcea a devenit, încă de la idarea ei (1491), un puternic centru de spiritualitate ortodoxă şi veche cultură românească din ţara noastră.

Chiar în primul deceniu al existenţei sale (1491—1500), Mănăsti- Bistriţa dispune de o şcoală bine organizată, unde viitorul domn agoe Basarab, alături de alţi fii de boieri, primeşte o aleasă cul- ă literară, artistică şi duhovnicească, de la călugării bistriţeni, duşi de egumenul Macarie ieromonahul, atestat documentar, ca ăstavnic" (conducător de şcoală), la 16 martie 1494, într-un hrisov is de voievodul Vlad Călugărul. Aici, tînărul Neagoe cunoaşte o ie de manuscrise, folosite mai tîrziu, cînd ajunge domnitor, ca oare de inspiraţie la întocmirea valoroasei sale lucrări *Învăţătu- e lui Neagoe către fiul său Teodosie*, sau le va citi cu pasiune, cum ultă dintr-o însemnare de pe fila unui manuscris de la începutul olului al XVI-lea, care cuprinde *Vieţile Sfinţilor pe scurt*, unde im: „Au fost odinioară împrumutat..., a fost la ţarul Neagoe, un şi n-a luat-o" (adică a restituit-o mănăstirii).

În şcoala de la Mănăstirea Bistriţa, s-au format o serie de scrii- i, caligrafi şi miniaturişti — monahi şi laici — pentru a re- cta hrisoave şi corespondenţă, dar mai ales pentru a copia şi îm- dobi cărţi de ritual necesare săvîrşirii cultului divin.

Din rîndul acestora, la începutul secolului al XVI-lea, este cunos- scriitorul *Stepan*. De la el, s-a păstrat un document, prin care ţii Craioveşti: Barbu banul, Pîrvu vornicul, Danciul comisul şi du postelnicul donează ctitoriei de la Bistriţa „o vie şi cu o livadă cu locul cît are". La sfîrşitul actului, autorul consemnează: „Şi eu, lt păcătosul numit Stepan, am alcătuit aceasta şi am scris în Mă- stirea Bistriţa, august 16, în anul 7014 (1506)". Faptul că se auto- meşte „mult păcătosul", se crede că era un monah bistriţean.

Tot în această perioadă, scria aici documente *Stan* logofătul, men- nat în anul 1514, iar doamna Despina, soţia lui Neagoe Basa- , donează mănăstirii *Sintagma* lui Matei Vlastaris, precum se nstată dintr-un autograf: „Această carte de Pravilă, alcătuită de tei şi dăruită Mănăstirii Bistriţa de cneaghina Despina, eu că- osul Udrişte Năsturel din Fiereşti am citit-o în anul Domnului 36".

Locul principal al scrierilor de la Mănăstirea Bistriţa îl ocupă să cărţile de cult. Dintre ele, cea mai importantă este *Tetraevan- elia* postelnicului Marcea, redactată în anul 1519. Scrisă pe hîr- de bumbac orientală, cu litere negre capitale, avînd iniţialele şi ntispiciile desenate artistic cu aur şi culori deschise, formează o adevărată capodoperă a caligrafei şi miniaturisticii şcolii de la Bistriţa. Pe una din coperţile ferecăturii din argint aurit, se găseşte inscripţia slavonă: „Au făcut această Tetraevanghelie jupan Marcea, marele postelnic, şi jupăneasa lui, Marga, în zilele lui Io Neagoe voevod şi doamnei Despina, în anul 7027 (1519)". Numele scriitorului, al decoratorului şi al locului unde a fost executată această frumoasă lucrare nu sînt menţionate. Însă faptul că se aseamănă cu alte opere scrise sau începute în Mănăstirea Bistriţa, dar terminate în altă parte, se poate deduce că este opera caligrafilor bistriţeni, mai ales că, în această perioadă, unii sînt menţionaţi cu numele.

Dintre aceşti caligrafi, cunoaştem pe Iacov monahul, Dienis şi Dragomir. Ultimii doi erau angajaţi ai banului Preda Craiovescu, pentru a scrie cărţi. Dintre ele, se păstrează cîteva, cunoscute sub numele de „biblioteca" sau „cărţile banului Preda". Descoperindu-le Alexandru Odobescu, la anul 1860, în fondul de manuscrise de la Mănăstirea Bistriţa, scria: „Ceea ce ne convine mai cu seamă de grija ce au purtat fondatorii Bistriţei de a înzestra mănăstirea lor cu cărţi religioase şi ne arată că pentru acest scop, ei au şi avut înadins scriitori".

De la caligraful *Iacov* monahul avem un Omiliar patristic care cuprinde 34 de cuvîntări liturgice din perioada Penticostarului, alcătuite de marii Părinţi ai Bisericii Ortodoxe. O însemnare de pe foaia liminară a manuscrisului precizează că: „Această carte numită *Panteleimon* este a numitului locaş al Adormirii Prea Sfintei Născătoarei de Dumnezeu, stăpîna noastră şi pururea Fecioara Maria, hramul Mănăstirii numite Bistriţa". Din fericire, este menţionat, într-un autograf, şi numele scriitorului, care zice: „Pomeniţi şi pe cel ce s-a trudit, Iacov monahul" (f. 227 v).

Tot din această perioadă se păstrează un Omiliar pentru perioada Triodului, cuprinzînd mai ales cuvîntări hrisostomice. Este un manuscris slavo-român redactat probabil tot de monahii bistriţeni.

Caligraful cel mai cunoscut este grămăticul *Dragomir* care a scris cărţi cultice şi de înţelepciune pentru popor. De la el, ne-au rămas trei manuscrise. Primul este intitulat Albina. Este vorba de vestita culegere de povestiri morale şi filozofico-religioase alcătuită de călugărul Tomaso Gozzadini, în secolul al XIII-lea, şi tipărită la Veneţia în anul 1474. Ea cuprinde învăţături din Sfînta Scriptură, din scrierile marilor ierarhi ai Ortodoxiei, precum şi din filozofia antică. La noi este cunoscută şi sub numele de Albinuşa sau Floarea Darurilor. Pătrunsă de timpuriu în literatura românească, a lăsat puternice amprente în folclorul nostru, fiind foarte instructive, datorită faptului că tratează cele mai variate teme, ca: rugăciunea, dragostea, dreptatea, pacea, înţelepciunea, adevărul; sau combate minciuna, lenea, înşelăciunea etc. Pe o filă, la sfîrşitul cărţii, există însemnarea: „Cu voia Tatălui şi cu ajutorul Fiului şi cu săvîrşirea Sfîntului Duh, s-a scris această carte ce se zice Albina, în Mănăstirea Bistriţa, în zilele prea piosului şi de Hristos iubitorului Io Neagoe marele voevod şi din porunca marelui jupan Preda, fiul marelui vornic Pîrvu, în anul 7027 (1518), ocolul soarelui 27, al lunei 16, indictionul 6, temelia 18; s-a sfîrşit în luna noiembrie, în 23 zile. A scris mîna multpăcătosului şi nevrednicului, sluga cea mai mică a domnului meu jupan Preda, grămăticul Dragomir".

La 26 octombrie 1519, acelaşi Dragomir termina de transcris un Apostol, „în scaunul Craiovei, pe lîngă protopopul Vladul Duh", copiat din porunca „marelui jupan Preda, fiul marelui jupan Pîrvu vornic". Autorul manuscrisului precizează că: „Această carte numită Praxiu a dăruit-o jupan Preda la sfînta Mănăstire numită Bistriţa".

În acelaşi timp cu Dragomir activează şi caligraful *Dienis*. El începe copierea unui Minei pe luna ianuarie, dar nu reuşeşte să-l termine din cauza bătrîneţii, a morţii sau a altor motive.

Mineiul este scris pe hîrtie de bumbac în folio. Pe ultima pagină, caligraful Dragomir face următoarea însemnare: „Cu voia Tatălui şi cu ajutorul Fiului şi cu săvîrşirea Sfîntului Duh, s-a scris această însemnare în sfînta Mănăstire Bistriţa, în zilele binecinstitorului şi de Hristos iubitorului domn a toată Ţara Românească, Io Neagoe Voevod, în anul 7029 (1521)". Ea cuprinde şi blesteme împotriva celor ce ar îndrăzni să înstreineze această carte a Bstriţei: „Această carte a dăruit-o jupan Preda la biserica Adormirii Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu. După aceea, cine s-ar încumeta s-o ducă în alt loc, să fie blestemat de 318 Părinţi şi să fie părtaş cu Anania şi cu Samfira. Dienis a început, eu mult păcătosul Dragomir am sfîrşit". Numindu-se pe sine Dragomir „mult păcătosul" denotă că putea fi călugăr în obştea Mănăstirii Bistriţa.

Aceste manuscrise dovedesc preocuparea constantă a Craioveştilor pentru a asigura ctitoriei lor de la Bistriţa un loc de frunte pe plan cultural.

În anul 1531 activa la Mănăstirea Bistriţa caligraful *Teofil* ierodiaconul, de la care s-a păstrat un manuscris, cuprinzînd Psaltirea şi noţiuni tipiconale. Însemnarea de pe f. 311 menţionează că: „Eu, ierodiaconul Teofil, am scris această carte la Bistriţa... care se află la poalele muntelui numit Păpuşa, unde este truda şi ctitoria banilor, cu binecuvîntarea egumenului Misail şi cu porunca ierodiaconului Theodor eclesiarhul sfintei Mănăstiri, în anul 7039, în zilele lui Io Vlad voevod, fiul fostului Vlad voevod cel Tînăr".

Stareţul Misail ieromonahul (1529—1538), în timpul căruia îşi desfăşura activitatea ierodiaconul Teofil, a fost un remarcabil susţinător al culturii. Deosebit de ilustrativ este istoricul unei Tetraevangheliii a cărei scrieri a început în Mănăstirea Bistriţa, dar terminată în Sfîntul Munte Athos. Întrucît o însemnare de pe carte, care, de fapt, reproduce epilogul Evangheliarului tipărit în anul 1512, cu adaptările de rigoare, redă împrejurările redactării ei, reproducem o parte: „Drept aceea, şi eu, robul lui Dumnezeu, egumenul Misail ieromonah de la Mănăstirea numită Bistriţa, am găsit de cuviinţă a începe a scrie sfînta Tetraevanghelie, şi fiindcă meşterul cel ce a început-o a murit, am rîvnit de osîrdia sufletească şi am hotărît în inima mea să nu fie aşa cu o astfel de faptă bună, adică a să nimici şi în uitare a rămînea..., am găsit pe un frate de la sfîntul Munte Athos, prin dragoste către noi întors; acestuia am încredinţat-o şi am trimis-o ca să săvîrşească, şi acolo s-au scris la sfîntul Munte Athos şi iarăşi s-au adus aici în Mănăstire; am aşezat aurul şi cu diferite culori am săvîrşit-o şi am împodobit şi am depus-o în sus-zisa Mănăstire Bistriţa în sfînta biserică hramul Adormirei Prea Sfintei Stăpînei noastre Născătoare de Dumnezeu şi Pururea Fecioarei Maria, unde zac moaştele Prea Cuviosului Părintelui nostru Grigorie Decapolitul... Vă rog dar pe toţi părinţii şi fraţii noştri, şi cei tineri şi cei în vîrstă şi cei bătrîni, de vor citi sau vor scrie, să ne iertaţi pe noi cei ce cu osîrdie la această faptă ne-am silit... S-a scris această sfîntă Tetraevanghelie în sfîntul Munte Athos, din porunca părintelui egumen Kir Misail ieromonahul de la Mănăstirea numită Bistriţa, care este în Ţara Românească, şi se află sub ocrotirea muntelui ce se cheamă Păpuşa". Caligraful athonit care a terminat de scris Tetraevanghelia, la anul 1537, a fost Mardarie monahul.

Trebuie remarcat faptul că, Tetraevanghelia postelnicului Marcea (1519) şi Tetraevanghelia egumenului Misail (1537) se aseamănă cu privire la volum, materialele întrebuinţate la scriere, forma literelor şi executarea caligrafiei, ceea ce dovedeşte că ambele îşi au originea în aceeaşi şcoală de caligrafi.

Întrucît Tetraevanghelia egumenului Misail a fost începută în Mănăstirea Bistriţa — probabil de ierodiaconul Teofil, decedat între timp — se poate afirma că şi Tetraevanghelia postelnicului Marcea a fost scrisă tot aici. Unele diferenţieri existente provin, fie din momentele diferite ale scrierii, fie datorită talentului inegal al caligrafilor şi decoratorilor.

Alexandru Odobescu a descoperit în fondul de manuscrise de la Mănăstirea Bistriţa un al treilea exemplar de Tetraevanghelie, prezentîndu-l ca fiind „de aceeaşi formă, conţinut şi limbă", cu primele două, însă foarte uzat, care poate fi tot opera caligrafilor călugări din obştea bistriţeană.

Prin bogata activitate culturală desfăşurată la Mănăstirea Bistriţa-Vîlcea, de scriitorii şi caligrafii cunoscuţi şi necunoscuţi — ei fiind mai numeroşi, iar opera lor mult mai vastă, însă nu a rezistat timpului — s-au creat opere ce pot sta alături de cele din Mănăstirea Neamţ. De fapt, caligrafii bistriţeni sînt consideraţi continuatorii, prin tipograful Macarie ieromonahul, ai caligrafiei moldovene creată de monahul Gavriil Uric şi continuată în timpul lui Ştefan cel Mare.

Astfel, prin schimbul de valori culturale create în mănăstirile noastre, s-a realizat o strînsă legătură între românii din cele două principate, Muntenia şi Moldova, pregătind unirea lor într-o singură Ţară.

Arhim. Veniamin Micle

1846 — „S-a ivit Şaguna"

(Continuare din pag. a 5-a)

lachorum mai tîrziu, o egală îndreptăţire politică şi religioasă pe ama tuturor neamurilor din imperiu. Izbînda acestei mişcări a fost nfiinţarea în 1761, a Episcopiei ortodoxe române din Transilva- a, subordonată patriarhiei sîrbeşti, nu cum fusese înainte de 1699, nd ierarhia ortodoxă transilvană depindea de cea a Ţării Româ- şti.

Prin această măsură imperială, dezrobirea pentru care luptase So- nie, era încă un ideal la venirea lui Şaguna, întrucît antecesorii n-au ridicat capul nici măcar cît le îngăduia funcţia. Românii au iobagi şi în truda cotidiană şi în cele sufleteşti. Inerţia admi- straţiei sibiene era atît de puternică, încît Şaguna a fost întîm- nat cu răceală, dar chipul său maiestuos şi impunător a cucerit pede inimi şi adeziuni, energia sa practică şi spirituală, făcîndu-se pede simţită, uneori prin acte îndrăzneţe, cum este cel legat de în- mnirea Caterinei Varga.

În istoriografie episodul e controversat, unii istorici socotesc ruşi- ască intervenţia lui Şaguna, actul prin care acesta a fost investit ron, poartă mulţumiri din partea împăratului pentru predarea Ca- inei. Dar să vedem mai întîi faptele şi apoi să le judecăm.

n acel an 1846, în Apuseni, moţii erau nemulţumiţi de anumite suri administrative imperiale şi în fruntea acestei nemulţumiri are doamna Caterina, drept femeie-tribun, instigîndu-i pe moţi ntru a se revolta împotriva împăratului şi administraţiei sale, pe ept cuvînt asupritoare, pînă la sînge, a pămîntului moţesc. Şaguna e un prim drum în Apuseni şi reuşeşte să stăvilească temporar mulţumirile, dar starea de răzvrătire izbucneşte din nou. Şaguna scinde iar la buciumani, însoţit de un comite şi de un pretor şi ridică pe Caterina spre durerea moţilor. Autorităţile o întemni- ză la Aiud, unde va sta pînă în preajma anilor 1850.

nterpretările date acestui eveniment optează, în general, pentru făimarea lui Şaguna, ca „reprezentant" al împărtaului şi pe elo- l Caterinei, ca reprezentantă a moţilor. Sînt foarte puţini aceia e descoperă şi un alt sens al evenimentelor. Actul lui Şaguna a t înţeles ca reprobabil chiar de unii martori ai evenimentului, ecum Simion Balint, cel care a numit-o pe Caterina Varga, „Doam- Moţilor". În *Memoriile* sale tipărite postum, Şaguna însuşi nu se ără de loc. S-a mulţumit cu descrierea concretă a evenimentului în această descriere putem citi o remuşcare, dar nu pentru fapta a făptuit-o, ci pentru modul în care a fost interpretată. Din di- rsele comentarii la acele dramatice întîmplări, în care moţii au t alături de Caterina şi nu de Şaguna, reţinem o interogaţie a Nicolae Popeea, cu siguranţă cel mai apropiat între contempora- colaborator al lui Şaguna. „E aceea, că îndată după întîmplarea easta cu Varga Caterina în Munţii Apuseni, a urmat anul 1848, zboiul cel crîncen civil. Întreb, ce ar fi făcut românii din Munţi moţii în special şi românii în general, dacă în timpul indicat (la 48 s.n.), cei dintîi ar fi fost loviţi de o nouă execuţie militară de nouă catastrofă — mai îngrozitoare în urmări decît cea dintîi? ai avutar fi moţii voie şi curaj să se ridice şi să se pună în frunte Iancu să-i provoace la luptă?"[3]

Întrebarea este firească şi astăzi. O înfrîngere a moţilor la 1846 mai fi făcut cu putinţă revolta şi luptele din anii 1848 şi 1849? voluţia evenimentelor îngăduie să spunem că, dacă în 1846 moţii ar fi confruntat cu oştile împărăteşti şi ar fi fost înfrînte — cu guranţă ar fi fost înfrînţi — anul revoluţionar 1848 din Transilva- a ar fi avut alt curs şi ar fi grăbit cu mult înainte inaugurarea talismului. Avem convingerea, că Şaguna a înţeles, situaţia, de a- ea nici nu a dat explicaţii. În fapt, Ecaterina Varga, deşi aflată în untea nemulţumirii moţilor, nu-i reprezenta pe aceştia. ci pe ra- cea nobilime din Transilvania şi Ungaria, care ar fi fost bucu- oasă să-şi sporească averea şi puterea prin mai mult sînge moţesc. Aşadar, prinderea, de către Şaguna, a Caterinei Varga, a fost, e rept şi un favor făcut de acesta împăratului, dar şi cea dintîi ati- udine diplomatică a sa în lupta ce o va duce necontenit împotriva obilimii dietelor din Cluj şi Budapesta.

În 1848, la Turda au loc alegerile de episcop. Au candidat Ioan loga, Moise Fulea şi Andrei Şaguna. Acesta din urmă, deşi a ob- nut mai puţine voturi decît ceilalţi doi, a fost preferat atît de arloviţ, cît şi de Viena. Episodul de mai sus îl recomanda drept un ipus comod, ceea ce însă nu a fost Şaguna nici o clipă, dovadă ă la 1848 şi după aceea, va fi un diplomat iscusit şi un luptător de xcepţie. Cuvintele lui Timotei Cipariu din chiar anul 1848, înainte e izbucnirea revoluţiei, ne oferă şi azi un portret veridic, pentru oziţia ce şi-o cîştigase Şaguna, numai în doi ani, între românii din ransilvania: „Virtuţile acestui mare bărbat român sunt mai cunos- ute, decît să aibă trebuinţă a se mai lăuda, încît nici inamicii nu i -ar putea nega şi credem că graţie majestăţii sale n-a putut să adă pre o persoană mai meritorie de o aşa mare chemare".[4]

Nici nu se puteau rosti cuvinte mai adevărate despre Şaguna. El a ost într-adevăr, omul chemat şi a fost printre puţinii conducători i românilor la 1848, care va desăvîrşi, atît cît s-a putut, din peti- ia naţiunii române, unanim aprobată de adunarea românilor de pe Cîmpul Libertăţii, adunare la care, alături de Bărnuţiu şi Avram ancu, Şaguna a fost în primele rînduri, el fiind preşedintele Comi- etului naţional român. El a condus acea măreaţă întrunire româ- nească născută din nevoia emancipării sociale şi naţionale.

1. N. Popeea, *Memorialul Şaguna*, p. 4.
2. Ibidem, p. 5
3. Ibidem, p. 7.
4. „Organul luminării", 1848, p. 329.

Preoţi, ctitori ai şcolii din Sălişte

Anul acesta s-au împlinit 375 de ani de la înfiinţarea şcolii din Sălişte, prilej cu care sălăştenii au îmbrăcat haina de sărbătoare.

Rolul însemnat pe care documentele sec. XIV şi XV ne dovedesc că l-a avut, din cele mai vechi timpuri Săliştea, printre comunele învecinate, se datorează în primul rînd ţăranilor luminaţi care au condus-o şi care au ştiut impune întregului scaun de mai tîrziu, o unitate de conducere. Amintim din şirul acestor ţărani întîi pe Popa Ioanăş, preotul ţăran pe care documentele ni-l arată ca trăind la anul 1476, precum şi pe Judele Dumitru, care, aproape două decenii la sfîrşitul sec. XV şi începutul sec. XVI întreţinea legăturile diplomatice ale Magistratului din Sibiu cu boierii şi voievozii Munteniei.

Cu astfel de ţărani nu e de mirare că în satul Sălişte s-a simţit din timpuri vechi nevoia şcolii, care desigur că a existat şi înainte de anul 1616, cînd documentele ne pomenesc pe Dumitru Popa grămătic, dascăl în Sălişte, pe care priceperea lui îl ridică în curînd la treapta preoţească, iar pe urmă protopop de Sălişte.

Unde a învăţat carte dascălul Dumitru nu ştim. Cu 35 de ani mai tîrziu îl găsim pe Oprea Alămănuţ din Sălişte în Moldova lui Vasile Lupu la învăţătură, probabil tot pentru a se reîntoarce dascăl în comuna lui natală.

Odată începută viaţa şcolară, ea a continuat, credem, fără întrerupere datorită nevoilor sufleteşti şi practice ale ţărănimii noastre. Despre felul cum funcţiona această şcoală ni se păstrează un preţios document din 1909 în Biblioteca Academiei, un contract încheiat între Danil fiul popii Ştefan Popovici, dascăl în sat şi comuna Sălişte, în următoarele condiţii: „Dascălul Danil să înveţe copiii în fiecare an de la 1 noiembrie pînă la sfîrşitul lui aprilie şi deoarece nu există un edificiu şcolar, i se va închiria o casă în apropierea bisericii".

Dar nici clădirea edificiului şcolar n-a întîrziat mult şi din acest prilej, tradiţia ne păstrează un viu exemplu de sacrificiu în persoana preotului Ioan Neamţu Samoilă sfinţit, la 1761 în Muntenia şi preot la noi între anii 1818—1820, care a pus fundamentul şcolii vechi. Cînd a văzut însă că nu ajung banii satului pentru acoperirea edificiului, şi-a vîndut carul şi boii şi a acoperit-o pe cheltuiala proprie. Drept recompensă, oamenii au pus de i s-a zugrăvit chipul pe edificiul şcolii.

Dar pe lîngă amintirea înălţătoare a jertfei puse de părintele Neamţu la edificiul şcolii, ni se mai păstrează lista cheltuielilor făcute cu ocazia aceasta, aşa numitul „Protocol de însemnare pentru cheltuiala facerii şcoalelor din satul Sălişte, anul 1821 iulie 22 zile" care cheltuieli s-au ridicat la frumoasa sumă de 5833 florini şi 25 cruceri valută vieneză, cheltuieli confirmate prin iscălitura preoţilor Nicolae Moga, Dan Neamţu, Moise Popovici, a judelui Coman Schitea şi a juraţilor.

Neţărmurita grije astfel dovedită a poporului sălăştean pentru şcoală, a atras atenţia păstorului lor sufletesc episcopul Vasile Moga, care, cu ocazia vizitaţiunilor canonice îi îndemna să facă fundaţiuni pe seama elevilor merituoşi.

Un puternic imbold a primit cultura noastră locală atunci cînd viaţa sălăştenilor începu să fie stăpînită de cel mai mare păstor sufletesc şi cel mai mare bărbat politic care l-a avut Ardealul, de mitropolitul Andrei Şaguna. Cu ocazia deselor vizitaţiuni canonice, cunoscînd Săliştea şi sălăştenii şi văzînd în ei inteligenţa neastîmpărată a oamenilor doritori de progres, şi-a îndreptat toată atenţia asupra bisericii şi şcolii lor, indicînd în desele lui instrucţiuni, din care o parte ni se mai păstrează pînă în cele mai mici amănunte, tot ce trebuie să se înveţe în clasele şcolii noastre poporale la fiecare obiect.

Sălăştenii recunoscători l-au ales în anul 1863 ca cel dintîi deputat al Sălăştii, iar mitropolitul Andrei drept mulţumită „pentru astfel de încredere onorifică", diurnele sale dietale în sumă de 685 fl. „le închină pe seama fondului şcolar greco-răsăritean din Sălişte".

Personalitatea mitropolitului Andrei a lăsat adînci urme în sufletul poporului sălăştean, care în amintirea lui i-a dat numele străzii

(Continuare în pag. a 7-a)

Prot. Roşca Romul

Sfinţirea bisericii din Bran-Predeal

(Continuare din pag. a 5-a)

tate, în urma cărora biserica va chema şi îndemna „mai mult la rugăciune", aduce în atenţie bucuriile şi răsplata de care au parte toţi cei ce se cuprind în ceea ce Biserica se roagă permanent, cînd spune: „Încă ne rugăm pentru ctitorii şi binefăcătorii sf. lăcaşului acestuia".

În această ordine de idei, I. P. S. Sa a prezentat învăţătura Bisericii noastre despre judecata particulară şi judecata finală, cînd Dreptul Judecător va avea în vedere şi urmările faptelor noastre, pozitive şi negative. „Să aveţi deci mîngîierea — a subliniat I. P. S. Sa, adresîndu-se credincioşilor — că cei ce aţi contribuit la ceea ce s-a făcut la biserică, de care vor beneficia şi generaţiile viitoare, vă veţi întîlni cu binele făcut. Binele de aici este operant dincolo", adevăr ilustrat cu o foarte semnificativă istorioară. „Comorile cu care trecem dincolo de pragul acestei vieţi sînt faptele bune făcute aici pe pămînt, mersul la biserică, slujbele Bisericii, învăţătura şi neurmărind altceva decît să ne facă mai buni", idee pe care de asemenea I. P. S. Sa a ilustrat-o cu o seamă de instructive istorioare.

Pentru munca depusă pe tărîm pastoral şi gospodăresc, cît şi pentru statornicia în aceeaşi parohie, P. C. pr. I. Puşcariu a fost distins şi hirotesit întru *„iconom stavrofor"*.

Act de apreciere şi preţuire a fost înmînat totodată şi Consiliului parohial din Bran-Predeal.

La agapa care a urmat a vorbit dl. epitrop *Chiţu Nicolae*, care a exprimat, între altele, hotărîrea credincioşilor de a rămîne neclintiţi în credinţa moşilor şi strămoşilor noştri, iar P. C. pr. paroh *I. Puşcariu* a mulţumit pentru distincţia primită.

I. P. S. Mitropolit *Antonie* a făcut, în încheiere, o prezentare a vieţii bisericeşti de astăzi, cu problemele multiple cu care este confruntată omenirea de astăzi ceea ce relevă munca conştientă şi întărirea unităţii şi dragostei între oameni şi popoare.

Aspecte din prigoana împotriva Bisericii

(Continuare din pag. a 5-a)

— Eu cred că o să dureze, că şi Biblia spune: „Biserica Mea nici porţile iadului nu o vor birui".

— Da, sigur tu eşti un habotnic, un încăpăţînat, te-a acaparat preotul Mureşanu şi ai fost cu el pe la toate mănăstirile, pe la Rohia, pe la Nicula, pe la Strîmbu. Iată am aici dovezile scrise. Da cu stareţul Iustinian de la Rohia ce legături ai?

— Nu vă supăraţi domnule locotenent major, dar pe părintele stareţ de la Rohia l-ai tot asculta, vorbeşte foarte frumos şi de la inimă, este o persoană foarte apropiată sufletului meu. Cît priveşte legăturile dintre noi, acestea sînt ca de la tată la fiu.

— De aceea anul trecut ai stat mai bine de două săptămîni la Mănăstirea Rohia?

— Da domnule anchetator şi am muncit alături cu vieţuitorii mănăstirii, am participat la sfintele slujbe şi m-am simţit foarte bine. Am fost foarte mulţumit.

— Eşti major, ai 19 ani împliniţi, şi ai să-ţi primeşti pedeapsa, nu uita că sîntem numai la prima zi de anchetă. Ai înţeles?

Imediat a apăsat pe buton şi un subofiţer de securitate s-a prezentat, mi-a pus obişnuiţii ochelari (ca să nu văd pe mineni) şi m-a condus în celulă. Aici, singur şi în celula rece, am repetat toate rugăciunile care le ştiam pe de rost, iar cu gîndul visam la cele mai frumoase participări ale mele, fie la pelerinajele făcute pe jos, fie la frumoasele predici auzite, sau îmi aminteam de lecţiile predate de profesori, de colegii de clasă de la Seminarul din Cluj, de credincioşii care participau la biserica satului şi mai ales meditam cu o bucurie în suflet la Hramul Sfintei Mănăstiri Rohia (Sîntămăria Mare) la mulţimea credincioşilor şi mai cu seamă la cuvîntul cald de învăţătură al Părintelui Stareţ Iustinian care avea darul de la Dumnezeu de a mişca inimile şi sufletele ascultătorilor. Gîndurile mele nu au putut fi arestate, numai trupul era sechestrat în celulă. Atunci ca o întărire mi-au venit în minte cuvintele Mîntuitorului: „Nu vă temeţi de cel ce ucide trupul, ci temeţi-vă de Cel ce poate ucide şi trupul şi sufeltul în gheenă". Cu aceste gînduri în suflet într-un tîrziu am adormit.

PIOASĂ REMEMORARE:
CIPRIAN PORUMBESCU

Făcînd parte dintr-o familie cu alese preocupări pentru Teologie, literatură şi muzică, Ciprian Porumbescu (2 octombrie 1853—25 mai 1883)a învăţat de la tatăl său, părintele Iraclie Porumbescu şi mama sa Emilia, să militeze pentru dreptate şi să cultive munca, spre cinstea şi prosperitatea naţiunii sale.

Cuvintele *ţară, popor, unire* au format fondul unor adînci trăiri pentru care familia Parumbescu şi-a închinat întreaga viaţă, fiind gata în orice moment să participe la cele mai felurite activităţi culturale şi de interes filantropic, să lupte cu hotărîre împotriva nedreptăţilor politice şi sociale ale vremii, împotriva asupririi habsburgice.

După apariţia foilor braşovene: *Foaie pentru minte, inimă şi literatură, Gazeta Transilvaniei*, numele părintelui Iraclie Porumbescu devine din ce în ce mai cunoscut; el va trimite la Braşov, în mai multe rînduri, cîteva articole, versuri populare cît şi bani pentru „fondul tipărirei cărţilor poporale".

Cunoscător adînc al vieţii şi activităţii Porumbeştilor, Leca Morariu avea să publice în trei numere ale *Gazetei* din anul 1944, articolul, *Braşovenii, colaboratori ai lui Iraclie Porumbescu*, mărturie a trainicelor legături pe care acesta le-a avut cu Iacob Mureşianu şi Aurel Mureşianu de la Braşov.

Nu mai puţin Emilia Porumbescu, înainte de a da viaţă pruncului plăpînd, urmăreşte şi dă glas apelului *Reuniunii Femeilor Române* din Braşov, oferind „din împrejurările mele cele modeste cîteceva pentru vindecarea rănilor sufleteşti şi trupeşti ale participanţilor şi orfanilor Revoluţiei de la 1848". Fără îndoială, popasul de mai tîrziu făcut de Ciprian Porumbescu la Braşov, a însemnat, de fapt, împlinirea dorinţei familiei sale de a contribui, în mod concret, la opera de afirmare a culturii şi artei româneşti.

La 110 ani de la venirea lui Ciprian Porumbescu la Braşov se poate observa că numele tînărului muzician a fost adesea pomenit chiar cu mult înainte de anul 1881. Astfel, în *Familia* din 1877, p. 95 se putea citi: „Preşedintele societăţii «Arboroasa» mărinimosul domn Ciprian Golombiovschi [Porumbescu], nu numai că încîntă cu arta sa muzicală pe toţi membrii societăţii, ca o priveghetoare blîndă, dar ce este mai mult, zilele trecute a donat societăţii «o horă naţională română» şi *Dorinţa* în 200 de exemplare, două opuri care în Bucovina au fost deja primite cu aplausele cele mai salutare. Binevoiţi deci, domnule redactor, a publica în stimată-vă foaie ce se află sub adresa societăţii «Arboroasa» de vendut susnumitele două opere, şi că venitul e menit pentru fondul acestei societăţi. Cernăuţi, 24/12 faur 1877. Zacharia Veronca vicepreşedinte, Constantin Moraru, secretar". Şi tot din anul 1877 ni se păstrează şi aceste rînduri publicate în aceeaşi revistă transilvană, *Familia:* „Onorată redacţiune! Preţuita foaiă *Familia* a surprins societatea noastră într-un număr al seu cu o plăcere şi bucurie de totu mare, împărtăşindu-i, cum ca institutul de credit şi de economii din Sibiu «Albina» a votat suma de 200 fl. v.a. în părţi egale la patru societăţi academice, între cari a fost numită şi societatea noastră. Primind deci societatea «Arboroasa» partea sa de 50 fl.v.a. mediatu prin prea cuvioşia sa părintele Silvestru Morariu arhimandritului diecesan şi consilier în locu — comitetul societăţii profită de deosebita ocasiune de a aduce din partea onoratului institut «Albina» mulţemirile cele mai sincere în numele întregii societăţi.

De la Comitetul societăţii aca[demice] «Arboroasa». Cernăuţi 6/18 mai 1877.

C. Golombiovschi [Porumbescu], preşedinte/Constantin Morariu, secretar".

Dar venirea lui Ciprian Porumbescu la Braşov este strîns legată de anunţurile publicate în *Telegraful Român* din Sibiu, din anul 1881, din care se putea lua la cunoştinţă, faptul, că pentru *Şcolile centrale* se invita la concurs un muzician cu „testimoniu" de absolvire al unei şcoli de specialitate. Şi cum Ciprian Porumbescu absolvise Facultatea de teologie de la Cernăuţi şi mai avea şi „testimoniu" de muzică de la d-nii Isidor Vorobchievici şi Franz Krenn de la Conservatorul de muzică din Viena el va trece cu succes normele impuse de diriguitorii şcolilor din Şcheii Braşovului, devenind din toamna anului 1881 profesor şi dirijor.

De observat, cum în această perioadă toate prestaţiile legate de bunul mers al şcolilor şi al treburilor bisericeşti se aflau sub conducerea aceleiaşi persoane a fost posibilă încadrarea lui Ciprian Porumbescu, la început neconsemnat în scris dar pe urmă fixat în protocoale şi intrat în tradiţie, atît ca profesor de muzică al gimnaziului dar şi ca dirijor al corului bisericii Sf. Nicolae.

Ca teolog şi muzician Ciprian Porumbescu cunoştea bine viaţa muzicală din multe localităţi ale ţării precum şi specificul muzicii corale religioase. De aceea, preluînd conducerea corului bisericii Sf. Nicolae din Şchei, acesta solicita Comitetului parohial o preocupare stăruitoare „de a îndemna poporul să se înscrie în cor" fiindcă, aprecia dirijorul român: „Acesta [corul] nu se poate face altmintrelea decît dacă voiu recvira puterile necesare chiar din inima poporului... înţelegînd pe junii şi bărbaţii din popor precum şi soţiile, res-[pective] fetele lor, înţelegînd poporul acestei parohii cum este, fără deosebire de gradul de cultură. Cum se fac în alte părţi coruri de plugari, aşa putem şi noi crea un cor şi încă puternic din sînul poporului nostru". Şi mai propunea Ciprian Porumbescu şi acordarea unei sume de bani pentru retribuirea corului, pentru procurarea materialului muzical cît şi pentru ostenelile dirijorului. „echivalentul în bani a vreo 350 de ore de instruire şi dirijare, cît calculase el" (Ion Colan, *Ciprian Porumbescu şi Braşovul. Noi contribuţii*, în: *Mitropolia Ardealului*, Sibiu, nr. 6—8, 1964).

Din expunerea de motive pe care o adresează Comitetului parohial la data de 13/25 aprilie 1882 Ciprian Porumbescu mai preciza: „Crezînd eu că expoziţia făcută de mine în favorul meu personal, ci şi în binele bisericii şi al poporului care atît prin numărul, cît şi prin starea materială şi intelectuală ce o formează una din primele comuni din toată arhidieceza noastră [Şcheii Braşovului]; deci prin întreţinerea unui cor corespunzător poziţiei însemnate ce ocupă între celelalte comune ar contribui foarte mult la susţinerea şi ridicarea religiozităţii şi moralităţii în genere" (*Acte, documente şi scrisori din Şcheii Braşovului*, Bucureşti, Editura Minerva, 1980, p. 405, 406. Text ales şi stabilit, note de Vasile Oltean. Prefaţă de Alexandru Duţu).

Din păcate, timpul atît de scurt petrecut în fruntea corului bisericesc de la Sf. Nicolae dar şi lipsa unor documente care să ateste modul în care dirijorul a înjghebat un astfel de cor, pentru înnobilarea serviciului divin, ne obligă doar să facem o succintă comparaţie cu ansamblul de voci folosit în prezentarea operetei „Crai Nou", ca premieră absolută, la data de 27 februarie/11 martie 1882, în sala Gimnaziului românesc. Astfel, „Vreo 20 de fetiţe frumuşele, — scria sora compozitorului Marioara, tatălui Iraclie Porumbescu aflat la Stupca — toate costumele fermecătoare... cele mai multe din catifea albastră, neagră şi roşie, cu broderii bogate în fir de aur şi argint; şi ce cămăşi frumoase, ce salbe de galbeni; iar în păr şi-au prins bani de aur.

Flăcăii aveau ceoareci de aba, cămăşi frumoase, lungi, de caşmir, albe, cu broderii bogate de mătase în tricolor. Talia prinsă de brîu înflorat cu fire de aur în felurite culori, iar de la mijloc în jos atîrnau cordele late, tricolore" (Constantin Catrina, *Studii şi documente de muzică românească*, Bucureşti, Editura Muzicală, 1986, p. 67).

Revenind la ideea înfiinţării unui cor bisericesc alcătuit din credincioşi, se pare, că, Ciprian Porumbescu a reuşit să instruiască şi să conducă pentru ceremonialul religios de la Sf. Nicolae, în perioada scurtă cît a rămas la Braşov — toamna anului 1881 şi pînă către sfîrşitul anului şcolar 1882 — doar un cor alcătuit de vreo 35 de şcolari dar întărit, ocazional şi cu cîteva elemente mature precum precizează însuşi dirijorul: „bunăvoinţa unor privaţi care dispun de cunoştinţe muzicale m-a scăpat de toate necazurile" în ceea ce priveşte execuţia şi interpretarea muzicală adecvată.

Edificatoare rămîne, însă, concepţia compozitorului şi dirijorului Ciprian Porumbescu faţă de componenţa şi atributele unui cor bisericesc pe care, în timp, le va fundamenta George Dima urmat de Nicolae Popovici, Timotei Popovici.

Cercetînd documentele celor cîteva secole de muzică românească ce s-au adunat în panteonul valorilor culturale şi artistice, Ciprian Porumbescu îşi păstrează, cu aleasă cinste locul binemeritat, rămînînd mereu ca pildă pentru patriotismul şi credinţa sa nestrămutată faţă de ţară şi oamenii săi, faţă de trăsăturile moral-religioase şi artistice ale acestora.

Aspiraţiile şi bucuriile tuturor românilor de pe meleagurile ţării au fost multiplicate de compozitorul nostru şi transformate, cu ajutorul muzicii, în cîntece precum *Tricolorul, Pe-al nostru steag*, în lucrări de amploare precum „Altarul Mănăstirii Putna", „La malurile Prutului" sau inegalabila *Baladă* pentru vioară. Întregul buchet de lucrări religioase precum „Cîntările Sf. Liturghii", numeroasele irmoase, acsioane de o înălţătoare poezie şi evlavie creştinească definesc spiritul unui mare muzician. Compozitorul şi muzicologul Doru Popovici remarcă, spre exemplu, că: „Dintre creaţiile sale de acest gen, cîntarea funebră *Adusu-mi-am aminte* sau *Prohodul Domnului de Vinerea Mare* şi-au cîştigat o binemeritată preţuire, datorită unui melos cantabil plin de sensibilitate şi fior poetic" (*Muzica corală românească*, Bucureşti, Editura Muzicală, 1966, 340 p.).

Din scrisori cît şi din puţinele articole publicate de compozitor reţinem de fiecare dată dorinţa muzicianului de a sluji cu deplină credinţă muzica românească, muzica creată de popor şi pentru popor, pentru dezvoltarea unui repertoriu naţional necesar afirmării fiecărei reuniuni corale sau formaţii instrumentale.

În muzicologia românească, aşa cum se precizează în mai multe lucrări, despre Ciprian Porumbescu s-a scris foarte mult. Excepţie făcînd doar marele Enescu. Cu toate acestea biografii compozitorului au depistat de-a lungul anilor încă numeroase documente inedite prin a căror cunoaştere viaţa şi activitatea muzicianului român a căpătat noi dimensiuni privind aportul adus consolidării muzicii naţionale, în secolul al XIX-lea.

Alături de cele mai valoroase monografii semnate de Luca Morariu, Valeriu Branişte, Viorel Cosma, Paul Leu au mai văzut lumina tiparului fie la Braşov, Sibiu sau Suceava o însemnată serie de articole şi studii ce ne-au punctat, fiecare, cîteva inedite din lumea celui care a fost, sensibilul Ciprian Porumbescu. Şi muzeul bisericii Sf. Nicolae din Şcheii Braşovului, prezintă vizitatorilor săi prin cîteva documente expuse (scrisori, manuscrisul operetei „Crai Nou") amintirea pioasă a vrednicului muzician bucovinean, profesor şi dirijor al şcoalelor şi Bisericii româneşti din Braşov.

Constantin Catrina

MONUMENTE, OAMENI, FAPTE ŞI LOCURI ISTORICE
LA MONUMENTUL EROILOR DIN SĂCĂDATE

În Săcădate, lîngă Sibiu, pe locul unde s-au dat luptele în august—septembrie 1916, între unităţile române şi cele austro-ungare şi germane, din iniţiativa unui comitet de acţiune alcătuit din nouă membri, sub preşedinţia învăţătorului Octavian Sumea, fostul comandant al gărzii naţionale din localitate, formată în noiembrie 1918, şi militant pentru cauza naţională, şi prin contribuţia tuturor locuitorilor, s-a ridicat un monument dedicat eroilor, căzuţi din rîndurile fiilor acestei aşezări, pe cîmpurile de bătălie în anii primului război mondial.

Alcătuit dintr-un postament în trepte, pe care este aşezat un obelisc din beton, cu baza patrată, pe care sînt aplicate trei plăci memoriale din marmură albă, în care se află dăltuite numele celor 48 de eroi, fii ai satului, ce şi-au jertfit viaţa pentru libertatea poporului român şi înfăptuirea unităţii sale politico-statale. Dintre ei amintim numele lui Aurel Liulea (1895—1917) şi Emil Grădinar, studenţi la medicină, care se aflau voluntari în armata română, activau în cadrul serviciului medical, şi au căzut, la Iaşi, răpuşi de tifos exantematic, pe cînd se îngrijeau de tratarea şi însănătoşirea răniţilor şi bolnavilor. La partea superioară a monumentului se află fixat un vultur din bronz, cu aripile întinse.

Lucrarea, care a costat 95.000 lei, a avut drept mentori pe învăţătorul Octavian Sumea şi Ilie Bucur, care, la 23 august 1916 l-au trimis pe Ioan Prie, brigadier silvic şi bun cunoscător al locurilor, să meargă în întîmpinarea trupelor române, la Avrig, pentru a le comunica că inamicul s-a retras pe dealul din spatele localităţii, a le furniza date în legătură cu acesta — poziţii, armament, efective — şi a le călăuzi pe căi ascunse în flancul şi spatele forţelor duşmane.

La festivitatea inaugurală, ce a avut loc în ziua de sîmbătă, 15 august 1931, au luat parte sătenii din Săcădate şi din şapte sate vecine, în frunte cu autorităţile şi intelectualii locali, au fost prezente oficialităţile judeţene şi de plasă, ofiţeri din cadrul Corpului 7 armată, colonelul Constantin Popa, comandantul Regimentului 90 infanterie, cîteva subunităţi şi muzica militară, condusă de maiorul Dvorak, reprezentanţii „Astrei" şi corul învăţătorilor din Sibiu, transportat la Săcădate cu două autobuze.

Localitatea, frumos şi bogat împodobită cu flori, ghirlande şi ramuri de brad, cu obiecte lucrate de mîinile harnicelor gospodine, şi-a întîmpinat oaspeţii „cu două porţi măreţe", la intrarea dinspre Bradu.

Acolo, cuvîntul de bun venit a fost rostit de tînărul învăţător Achim Căbuz.

După dezvelirea monumentului au luat cuvîntul preotul Ioan Dragomir, colonelul Constantin Popa şi Horia Petra-Petrescu. Primul dintre ei a vorbit despre sprijinul acordat armatei române de către localnici în august 1916, prin Ioan Prie şi prin Ioan Petca, care împreună cu alţi săteni, au pus mîna pe arme capturate de la inamic, cu care au deschis foc împotriva unei subunităţi de cavalerie duşmană, ce venea dinspre Glîmboaca şi voia să intre în Săcădate.

El s-a referit apoi la faptul că în întîmpinarea trupelor române, care au intrat în comună, au venit o mulţime de săteni, conduşi de preotul Constantin Prie. Cu acel prilej, ieşindu-le înainte, părintele Prie a zis: „Bine aţi venit ostaşi români, să ne eliberaţi de sub jugul asupritor maghiar". Apoi a vorbit Suzana Nan, o femeie în vîrstă de 35 de ani, care a spus: „Fraţi români, bine aţi venit, pentru că de mult vă aşteptăm!"

„După retragerea trupelor române pe la mijlocul lunii septembrie 1916 — a continuat el — autorităţile ungureşti i-au arestat pe cei care au sprijinit unităţile române, între care s-au aflat Ioan Petca, Ioan Prie şi Suzana Nan. Primul şi al doilea au fost întemniţaţi la Cluj, judecaţi de Curtea marţială şi condamnaţi la ani grei de închisoare, iar Suzana Nan a fost dusă şi închisă în temniţa din Triest, de unde au scăpat la sfîrşitul lunii octombrie 1918, în timpul revoluţiei."

Colonelul Constantin Popa a vorbit despre eroii căzuţi în primul război mondial, pe timpul luptelor pentru întregirea naţională, între care s-au numărat şi unii dintre fiii localităţii Săcădate.

Reprezentantul „Astrei" — Horia Petra Petrescu, într-o scurtă alocuţiune, s-a referit la lupta poporului român pentru înfăptuirea idealului naţional, şi la contribuţia adusă de sătenii din Săcădate la realizarea acestui deziderat, unii pe cîmpul de luptă, iar alţii în interior. „În acele zile, locuitorii din Săcădate — a spus el — s-au ridicat la luptă, şi sub conducerea intelectualilor Ioan Georgescu, dr. Ioan Aleman, au constituit consiliul naţional al cărui preşedinte a fost părintele Ioan Dragomir, şi garda naţională română, sub conducerea învăţătorului Octavian Sumea, plutonier în rezervă, iar la 26 noiembrie 1918, toţi locuitorii satului, întruniţi în adunare generală, au subscris adeziunea privind unirea Transilvaniei cu Patria-Mamă".

Apoi, elevii şcolilor primare din Săcădate şi satele vecine au prezentat un program cultural-artistic, care a constat din cîntece, dansuri şi recitări de poezii patriotice. În încheierea festivităţii, în faţa oficialităţilor au defilat militarii, elevii şcolilor primare şi sătenii, după care a urmat o masă comună.

Monumentul eroilor din Săcădate, bucurîndu-se de atenţia şi cinstirea cuvenită din partea Bisericii şi a întregii localităţi, este o mărturie de nepreţuit a înaltelor virtuţi ostăşeşti ale înaintaşilor, care şi-au jertfit viaţa pentru libertatea şi fericirea patriei.

Prof. Petru I. Dan

Cei decedaţi nu trec în nefiinţă...

(Continuare în pag. a 7-a)

Sf. Apostol Pavel face din Învierea Domnului temelia absolu a Dumnezeirii Sale, a credinţei, a mîntuirii şi învieri noastre, a în vierii tuturor celor ce cred în El. Sf. Pavel zice: „Dacă Hristos n-înviat, zadarnică este propovăduirea noastră, zadarnică este şi cre dinţa voastră... Dacă morţii nu înviază, nici Hristos n-a înviat Iar dacă Hristos n-a înviat, zadarnică este credinţa voastră, sînte încă în păcatele voastre... Dar acum Hristos a înviat din mort fiind începătură (a învierii) celor adormiţi... că de vreme ce prin tr-un om a venit moartea, tot printr-un Om şi învierea. Căci, pre cum în Adam toţi mor, *aşa şi în Hristos toţi vor învia*" (I Cor. 1 13, 14, 16—17, 20—22).

Despre învierea trupurilor omeneşti, Hristos Domnul vorbeş adesea. El este Adevărul absolut şi nu se schimbă. Este acela ieri şi azi şi în veac (Ev. 13, 8). El zice: „Eu m-am pogorît din ce nu ca să fac voia Mea, ci voia Celui ce M-a trimis. Şi aceasta es voia Celui care M-a trimis, ca din toţi ce Mi-a dat să nu pierd, să-i înviez în ziua cea de apoi" (Ioan 6, 38—39). În dialogul c Marta, sora lui Lazăr, care era mort de patru zile, aceasta Îi zic „Ştiu că (Lazăr) va învia la înviere, în ziua cea de apoi". Şi Iisu i-a zis: „Eu sînt învierea şi viaţa, cel ce crede în Mine, chiar de v muri, *va fi viu. Şi oricine trăieşte şi crede în Mine, nu va muri nic odată.* Crezi tu aceasta? Zis-a Lui: Da, Doamne! Eu am crezut c Tu eşti Hristosul, Fiul lui Dumnezeu, care a venit în lume. Apo arătîndu-I mormîntul şi ridicînd piatra, Domnul Iisus a rostit o ru găciune de mulţumire către Părintele ceresc, după care a strigat c glas mare: *Lazăre, vino afară!* şi a ieşit mortul" (Ioan 11, 24—2 41—44). O minune adevărată pe care o vor relata şi Sf. Aposto (Fapte 9, 40).

Luminatul Apostol Pavel ţine să ne arate şi fizionomia trupurilo înviate, îmbrăcate întru nestricăciune şi în nemurire. Moartea şi pă catul atunci vor fi biruite (Cor. 15, 53—54). Să credem puternic în în viere, zice el, „ştiind că Cel care a înviat pe Domnul Iisus ne v învia şi pe noi cu Iisus şi ne va înfăţişa (Tatălui) împreună cu voi (II Cor. 4, 14).

La sfîrşitul veacurilor, va avea loc epilogul cosmosului uman. Dom nul va porunci arhanghelului să coboare din cer şi să sune din trîm biţa lui Dumnezeu, pentru ziua judecăţii. Acum „cei morţi într Hristos vor învia întîi. După aceea, noi cei vii, care vom fi răma vom fi răpiţi, împreună cu ei, în nori, ca să întîmpinăm pe Domnu în văzduh, şi aşa pururea vom fi cu Domnul" (II Tes. 16).

În cele de mai sus, am dorit să arătăm credinţa noastră ortodox despre om şi valoarea absolută a sufletului său etern, dat de Dum nezeu-Făcătorul său. Trupul său este numai îmbrăcămintea sufletu lui şi este muritor ca urmare a păcatului, dar va învia ca şi Dom nul Hristos — şi unit cu sufletul, va trăi în veci.

Deci creştinul este a lui Dumnezeu, fie că trăieşte în trup, sau î afară de trup: moartea nu schimbă nimic din fiinţa sa, este *acela* în veci (Rom. 14, 6).

Oare materia, pămîntul, trupul pieritor, care putrezeşte şi se v preface în cenuşă, să fie reprezentantul fiinţei noastre? El să fie pur tătorul idealului nostru de ridicare spre cultură, mîntuire şi sfinţire El să fie motorul ideilor forţă spre progres multilateral şi aspirator fiinţei noastre către veşnicie şi Dumnezeu, care ne cheamă la E Absurd şi de necugetat!

De aceea este o mare greşală şi rătăcire de la adevăr, să spune despre cei decedaţi că *„au trecut în nefiinţă"*, cînd ei sînt vii şi au u suflet veşnic şi au luptat cu credinţă lupta cea bună şi aşteaptă s ia cununa dreptăţii (I Tim. 4, 8). Este o gravă împietate faţă de su fletul lor, poate, credincios, să-i înfăţişăm lui Dumnezeu şi semen lor lor ca atei, ca unii care au făcut în zadar umbră pămîntului, c sînt şterşi din cartea vieţii, că n-au făcut nimic bun pentru ei pentru alţii. Facem păcat mare să-i izgonim din Biserica triumfă toare din cer, cînd ei, socotiţi *„trecuţi în nefiinţă"*, au conştiinţ trează că „noi nu avem aici cetate stătătoare, ci o căutăm (în cer (Evr. 13, 14). În cazul cînd ei au dispărut fără urmă pe pămînt şi î cer, nu mai are sens să-i pomenim la parastase.

În concluzie, vă îndemnăm să nu mai scrieţi despre cei deceda „au trecut în nefiinţă", căci acest lucru îi degradează şi îi tulbură veşnicia lor, dar şi pe cei ce citesc trecerea lor într-o altă viaţ *Cinstiţi-le sufletul şi viaţa lor creştină;* anunţîndu-i că, cei dece daţi, „au trecut la cele veşnice", sau „au trecut în eternitate", „a trecut la Domnul". Şi faceţi rugăciuni pentru iertarea păcatelor lo căci sînt cele mai folositoare şi le însoţiţi cu fapte de milostenie Acestea le doresc şi le aşteaptă, pentru viaţa lor fericită în veci.

Preoţi, ctitori ai şcolii din Sălişte

(Continuare din pag. a 6-a)

principale din comună, iar fiul acestei comune Dr. Ioan Lupaş i-scris monografia, dovedindu-se un vrednic urmaş ca păstor sufle tesc al poporului săliştean, ca deputat al Săliştii şi ca întemeietor c şcoli.

Şi iarăşi clădirea noului edificiu a şcolii noastre primare începu în anul 1888 a dat ocazia săliştenilor să-şi arate toată vrednicia, su portînd grelele cheltuieli de construcţie. Mărturiile scrise ne vorbe despre însufleţirea fără margini cu care poporul a sprijinit moral material construcţia şi dezvoltarea acesteia pînă în anul 1903 cînd fost finalizată, şi sfinţită atribuindu-i-se hramul „Sfinţilor Împăra Constantin şi Elena".

Fără îndoială că unul din cele mai importante momente din viaţ săliştenilor, e acela cînd în scaunul protopopesc se urcă fiul comun noastre Dr. Ioan Lupaş. Din primul moment stăpîn pe destinele co munei noastre, noul protopop a căutat ca dorinţa veche a mitropo litului Şaguna şi a săliştenilor să fie dusă la îndeplinire. În raport general al oficiului protopopesc pe anul 1911 prezentat la 10 fe bruarie 1912 sinodului, protopopul Lupaş, arătînd starea înfloritoa a învăţămîntului nostru primar, insista asupra necesităţii de a-l spo cu o şcoală civilă pe cheltuiala tractului Sălişte, sau cel puţin augu mentarea şcolii primare de la 6 la 8 clase urmînd să funcţioneze pa tru din aceste clase ca, curs supra primar. Ideea de a se înfiinţa noi şcoala civilă, la susţinerea căreia să contribuie întreg tractu a fost aprobată la Consistorul Arhidiecezan şi cu nr. 215 şi 216/191 oficiul protopopesc trimite circulare tuturor oficiilor parohiale şi in stituţiilor financiare din tractul nostru, invitîndu-le să specifice aju torul material cu care se obligă pentru susţinerea şcolii civile.

Cînd însă valurile primului război mondial s-au potolit şi la Sibi stăpînea Consiliul Dirigent Român, nădejdea veche a săliştenilor reînviat în urma demersului făcut în ultimele zile ale anului 191 de protopopul Dr. Ioan Lupaş la Consiliul Dirigent, în urma căru demers D-sa a anunţat comitetul parohial în şedinţa din 24 ianuari 1919, că ideea creării unor şcoli secundare în comuna noastră, afl tot sprijinul factorilor superiori. Rămîne numai să se decidă carac terul şcolii şi mijloacele materiale care să contribuie la susţine rea ei.

Toate acestea s-au realizat în întregime, după unirea Ardealulu cu Patria-Mamă.

Luptătorii cei mari pentru susţinerea şcolii din Sălişte din punc de vedere material şi spiritual au fost vrednicii de amintire proto popi: Dr. Ioan Lupaş şi Dr. Dumitru Borcea, care, din 1909—1919, res pectiv 1919—1946 şi-au dat toată silinţa, alături de colaboratorii lo pentru bunul mers al şcolii din Sălişte.

După ce şcoala a fost despărţită de Biserică datorită regimului ate de tristă amintire, Biserica a rămas pe mai departe continuatoare tradiţiilor spirituale ale săliştenilor. În urma Revoluţiei din decem brie 1989 Şcoala şi Biserica îşi reiau rolul pe care l-au avut în tre cutul poporului nostru şi anume acela de a educa împreună tinerel generaţii de elevi, fiecare cu metodele ei specifice.

În aceste momente înălţătoare se cuvine deci să fim recunoscător tuturor acelora care şi-au jertfit tot ce au avut în ei mai buin, mora şi material pentru ridicarea noastră culturală.

Mărturisim admiraţia noastră pentru spiritul luminat şi doritor d progres al săliştenilor, precum şi sentimentul de recunoştinţă faţă d marii întemeietori ai acestei şcoli, care, prin căldura sufletului lor au aprins focul nestins al adevărului, credinţei şi iubirii de neam pe altarul acestei instituţii de cultură.

INFORMAŢII

— Joi, 20 iunie a.c. Î.P.S. Sa a săvîrşit slujba de binecuvîntare a etrei fundamentale la noua biserică ortodoxă ce se va ridica prin rtfelnicia credincioşilor braşoveni în frumoasa staţiune montană iana-Braşov.
Biserica ce va purta hramul „Sf. Treimi" este închinată amintirii şnice a jertfei eroilor martiri din Revoluţia din decembrie.
Cu acest prilej festiv, la care au participat autorităţile civile şi mi- are ale judeţului Braşov, Î. P. S. Sa Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ rostit un emoţionant cuvînt de învăţătură scoţînd în relief învă- tura Bisericii noastre cu privire la mîntuirea şi răscumpărarea rea- ată de Hristos Domnul, temelia de neclintit a Bisericii cea una, întă, sobornicească şi apostolească.

— Vineri, 21 iunie a.c., Î. P. S. Sa a luat parte la Simpozionul închi- t zilelor internaţionale ale Muzicii, desfăşurat la Sibiu, sub egida spectoratului de Cultură şi Artă a judeţului Sibiu.

— Duminică, 23 iunie a.c., Î. P. S. Sa înconjurat de un sobor de eoţi şi diaconi a săvîrşit Sf. Liturghie arhierească în cartierul tromeţan din Mediaş.
Sf. Liturghie, desfăşurată în aer liber, la care a participat o mul- me imensă de credincioşi, a fost urmată de slujba de sfinţire a lo- ului unde se va înălţa o nouă biserică în acest cartier. În cuvîntul u Î. P. S. Sa a tîlcuit celor prezenţi pericopa evanghelică a Dumi- cii după care a îndemnat pe bunii credincioşi ai Mediaşului la spi- t de credinţă, pace şi jertfelnicie aşa încît biserica ce se va înălţa ci să fie o candelă veşnic aprinsă şi un far de lumină pentru toţi i ce vor intra şi se vor ruga într-însa.

— Sîmbătă, 29 iunie a.c., ziua comemorării marilor corifei ai postolilor Petru şi Pavel, Î. P. S. Sa a luat parte la Sf. Liturghie Catedrala mitropolitană din Sibiu, rostind un ales cuvînt de învă- tură în legătură cu viaţa şi activiatea celor doi luceferi ai credinţei patroni ai creştinătăţii.

— Duminică, 30 iunie a.c., Î. P. S. Sa a luat parte la Sf. Liturghie Catedrala mitropolitană din Sibiu.

— Vineri, 5 iulie a.c., Inspectoratul pentru Cultură al judeţului Sibiu Biblioteca „Astra", au organizat în Aula Bibliotecii Astra sub ge- ericul „Invitaţii noştri de onoare" o întîlnire cu Î. P. S. Dr. ANTO- IE PLĂMĂDEALĂ, Mitropolitul Ardealului.
Întîlnirea a avut ca scop principal prezentarea celor două volume predici ale Î. P. S. Sale, „Cuvinte la zile mari" şi „Tîlcuri noi la xte vechi", apărute la Centrul eparhial Sibiu în 1989.
Adunarea a fost deschisă de către directorul Bibliotecii Astra care cuvinte alese a dat expresie bucuriei deosebite a bibliotecii şi a tenitorilor ei de a avea în mijlocul lor pe Mitropolitul Ardealului, rmaşul de azi al marelui Şaguna, ctitor de frunte al Astrei.
Dl. Aurelian Dinulescu, de la Inspectoratul pentru Cultură al jude- ului Sibiu, a reliefat crîmpeie din viaţa şi activitatea bisericească şi ulturală a Î. P. S. Sale.
A luat cuvîntul apoi Î. P. S. Sa care şi-a exprimat emoţia pentru ptul că deşi a scris aproape 21 de cărţi abia acum se află la o ansare" de carte.
„Predica a fost şi este un act de datorie al celui chemat la sluji- a preoţească, a spus Î. P. S. Sa. Efortul Bisericii a fost întotdeauna cela de a învăţa poporul să creadă în Dumnezeu. Efortul acesta s-a icut mai cu osebire în cei aproape 45 de ani de comunism şi ateism.
dovadă sînt şi cele două cărţi de predici care cuprind cuvîntări stite la Sibiu şi în eparhie pînă în anul 1989, deci pînă la Revo- uţie".
Apoi Î. P. S. Sa a făcut pe larg o prezentare a cuprinsului tematic cuvîntărilor din cele două volume, arătînd că sînt mai ales pre- ici apologetice. Altele tratează evenimentul Naşterii şi al Învierii cu rgumente temeinice, iar altele sînt rezolvări ale unor probleme care rămîntă sufletele credincioşilor: dilema libertăţii şi a predestinării, ilema iubirii de sine şi a lepădării de sine, dilema săbiilor, misiu- ea şi posibilitatea ei, etc.
Pictorul Sorin Dumitrescu, autorul coperţilor celor două volume, rezent la festivitate, a scos în evidenţă importanţa excepţională a olumelor în teologia ortodoxă contemporană, şi a prezentat mo- entul ca pe un omagiu adus „catacombei" adică rezistenţei din vre- ea vechiului regim.
Au mai vorbit şi P. C. pr. Ioan Bizău — Cluj şi P. C. prorector Dr. umitru Abrudan, preşedintele asociaţiei „Astra" care a reliefat im- ortanţa pentru preoţi şi credincioşi a lucrărilor prezentate.

— Sîmbătă, 6 iulie a.c., Î.P.S. Sa a făcut o vizită de lucru la Mă- stirea Brîncoveanu, Sîmbăta de Sus, jud. Braşov, prilej cu care a ercetat stadiul lucrărilor la noul ansamblu mănăstiresc rezidit în ltimii ani.

— Duminică, 7 iulie a.c., Î. P. S. Sa a luat parte la Sf. Liturghie Capela mitropolitană din Sibiu, prilejuită de întîlnirea absolven- lor promoţia 1971 a Institutului Teologic Sibiu. Cu această ocazie P. S. Sa a rostit un cuvînt de învăţătură şi a adresat calde urări doriri de bine celor prezenţi la acest moment festiv.

— Marţi, 9 iulie a.c. Î. P. S. Sa a prezidat lucrările şedinţei Con- iliului Eparhial Sibiu, lucrări ce au avut loc la reşedinţa mitropoli- ană.
În aceeaşi zi, Î. P. S. Sa a primit pe P. S. Andrei, episcop de Alba ulia şi pe P. S. Justinian al Maramureşului şi Sătmarului aflaţi în recere prin Sibiu şi care au participat la o parte din lucrările Con- iliului Eparhial.

— Vineri, 12 iulie a.c. Î. P. S. Sa a luat parte la Bucureşti la lu- rările congresului Frăţiei Ortodoxe Române.

— Duminică, 14 iulie a.c., Î. P. S. Sa a luat parte la Sf. Liturghie Catedrala mitropolitană din Sibiu, rostind cu acest prilej un bogat uvînt de învăţătură în legătură cu Evanghelia Duminicii a VII-a upă Rusalii.

Aşezată în centrul lanţului carpatin al Munţilor Cindrel, la o ltitudine de peste 1200 de m, localitatea Jina a cunoscut de-a lun- ul milenarei sale existenţe o bogată viaţă culturală şi materială oncretizată în valori de excepţie cunoscute în întreaga Mărginime Sibiului şi chiar dincolo de fruntariile acesteia.
Ieri asemenea tuturor mărginenilor, jinarii au fost oameni pri- epuţi în arta păstoritului, dar în acelaşi timp au fost şi păstrători cu sfinţenie de datini şi tradiţii străbune, veghind mereu la puritatea redinţei străbune primite „dintru începuturi" de la Sf. Apostoli şi ucenicii lor.
Prin grija deosebită a veteranilor de război, a Primăriei şi a celor două parohii ortodoxe, zilele acestea s-a ridicat în curtea bisericii mari, din Jina, adevărată „catedrală a munţilor", o troiţă închinată eroilor comunei căzuţi în timpul celor două războaie mondiale. Troiţa, adevărată operă de artă sculpturală, a fost realizată de către studen- ii Academiei de Arte, Frumoase din Bucureşti sub conducerea profe- orului Mihai Buculei şi are încrustate pe frontispiciu alături de monograma lui Hristos numele celor căzuţi pe altarul sacru al Pa- triei şi inscripţia „Veşnică recunoştinţă eroilor neamului".

— Duminică, 28 iulie a.c., Î. P. S. Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ, Mitropolitul Ardealului a poposit, la invitaţia credincioşilor din Parohia Jina, pentru a oficia slujba de sfinţire a troiţei.
La această festivitate au participat autorităţile civile şi militare ale judeţului Sibiu. După întonarea imnului de Stat, în acordurile so- lemne ale imnului eroilor au fost depuse coroane de flori din par- tea Prefecturii judeţului Sibiu, a Primăriei, a Garnizoanei militare Sibiu, a veteranilor de război şi a Parohiei.
Înconjurat de un sobor de preoţi şi diaconi Î. P. S. Sa a oficiat slujba de sfinţire a monumentului, după care a urmat parastasul pentru fericita pomenire a celor căzuţi „pe cîmpurile de luptă pen- tru apărarea ţării şi slava sfintei noastre Biserici".
Răspunsurile au fost date de către corul parohiei precum şi de că- tre întreaga obşte a credincioşilor, îmbrăcaţi în frumoase costume naţionale prezenţi în număr deosebit de mare la Sf. slujbă.
A luat cuvîntul apoi Î. P. S. Mitropolit ANTONIE[1] al Ardealului.
Au mai luat cuvîntul reprezentanţi ai autorităţilor locale, ai armatei, ai veteranilor de război care au elogiat în cuvîntările lor jertfa nepieritoare a eroilor comunei. Profesorul Bogdănel Dorin, fiu al localităţii, a citit în faţa asistenţei o emoţionantă poezie, compoziţie proprie intitulată: „Eroilor noştri". Şirul cuvîntărilor a fost încheiat de preotul paroh iconom Crăciun Poplăcean care a mulţumit I. P. S. Sale precum şi însoţitorilor de la Centrul eparhial în frunte cu P. C. Prorector Dr. Dumitru Abrudan, autorităţilor locale şi tuturor credincioşilor pentru această realizare de suflet care va rămîne peste veacuri un imbold şi un simbol pentru generaţiile viitoare, pentru dragostea faţă de glia străbună şi faţă de Biserica neamului nostru românesc.
După terminarea slujbei religioase în centrul comunei a avut loc o paradă a portului popular iar apoi în locul numit „Şesul Jinarilor" a avut loc tradiţionala serbare prilejuită de Festivalul Internaţional de Folclor — Jina 1991.

1 Cuvîntul se publică în prezentul număr al „T.R.".

Ierod. Visarion Bălţat

— Din încredinţarea Î. P. S. Mitropolit Antonie, Duminică, 7 iulie 1991, P. S. Episcop-vicar Serafim Făgărăşanul a săvîrşit Sf. Liturghie în Parohia Şoroştin, Prot. Mediaş.
La priceasnă a predicat P. C. prot. I. Găban, C. pr. paroh O. Fulea, cuvînt de învăţătură rostind apoi P. S. Episcop-vicar Serafim, care, în continuare, a săvîrşit în văzul credincioşilor prezenţi — Sf. Taină a Botezului pentru pruncul Leonte Urian, Botez săvîrşit prin afundare, după cum este practica Bisericii noastre.
În aceeaşi zi după masă, Prea Sfinţia Sa a săvîrşit slujba Vecerniei în Parohia Şeica Mare, Prot. Mediaş. Au vorbit P. C. cons. Gh. Papuc, P. C. pr. paroh I. Vladovici, cuvînt de învăţătură rostind apoi P. S. Episcop-vicar Serafim.

— Marţi, 9 iulie 1991, la Centrul mitropolitan din Sibiu a avut loc o şedinţă de lucru a Consiliului eparhial.
Deschizînd şedinţa şi subliniind importanţa înţelepciunii în găsirea celor mai bune soluţii pentru problemele care ne stau în faţă, I. P. S. Mitropolit Antonie a cerut colaboratorilor Î. P. S. Sale: vicar, consilieri şi protopopi, muncă susţinută şi conştiincioasă, în cadrul lucrărilor rezolvîndu-se apoi o seamă de probleme legate de lucrarea administrativă a Arhiepiscopiei.

JINA — loc simbol al dăinuirii noastre istorice şi al frumosului românesc *

Au venit artişti din capitală, de la Şcoala de Arte Frumoase, şi au înălţat din sufletele şi cu mîinile lor un monument la Jina!
Jina adună *pe loc înalt* în inima Transilvaniei, sufletul românesc, în ceas de sărbătoare şi de sfîntă amintire. Sînt aici români de peste tot, din Transilvania, de peste munţi şi de peste ape, încă „blestemate" care despart fraţii, cum spune cîntecul popular, printr-o metaforă care învinovăţeşte Prutul, ca să priceapă altcineva, cei care l-au făcut rîu despărţitor de fraţi!
Locul, Jina, devine în această zi *loc simbol*, din care ne afirmăm dăinuirea de milenii, ca de pe o *cupolă a lumii* româneşti care se întinde spre cele patru zări, pînă acolo pînă unde şi-au avut vatra strămoşii noştri dacii, şi neamul nostru alcătuit pe această vatră din daci şi din romani. Din acei daci despre care Herodot, părintele istoriei, spunea că sînt *„cei mai viteji şi mai drepţi dintre traci"*, şi din acei romani care au stăpînit lumea.
Toată suflarea românească adunată astăzi, aici, pe acest plai mioritic, în sărbătoare, să simtă că întrupează pe toţi românii de pretutindeni. Să-i facem şi pe cei care au venit din alte părţi ale lumii să ne vadă, din Belgia, din Turcia, din Mexic, să simtă şi ei frumuseţea şi unitatea noastră de suflet şi de inimă, de limbă şi de credinţă şi, în costumele noastre, în cusături, în croieli şi în culori, în jocurile noastre, în obiceiurile noastre, să vadă tradiţii păstrate aici din cea mai adîncă vechime. Şi să vadă în ele creaţii originale ale sufletului şi genului popular românesc, în care, cei care au ochi de văzut să poată distinge cu uşurinţă semne de înalt gust, de rafinament artistic specific unei culturi populare de surprinzătoare expresie, aşa cum ştim noi că este cultura noastră populară, pe care ne-o iubim din toată inima.
Dar iată, în această zi, la sărbătoarea intrată în tradiţia locală vin artişti dn capitala ţării, aici la Jina, şi înalţă din sufletele şi cu mîinile lor, un monument. Şi nu un monument oarecare, ci o Cruce măreaţă şi o Masă a amintirii şi a pomenirii din piatră albă transilvăneană, un monument frumos în cinstea eroilor din al doilea război mondial. El vrea să ne aducă aminte că în acel război, mulţi români, chiar din Jina — numele lor e gravat pe Cruce — au murit pentru dezrobirea Basarabiei şi Bucovinei, provinciii româneşti căzute sub stăpînire străină, în urma unei înţelegeri nedrepte şi criminale, peste capul nostru — pactul Ribentrop—Molotov, din 1939, acum 53 de ani. Sînt aici şi soli ai Moldovei dintre Prut şi Nistru. Inimile lor s-au unit în rugăciune cu ale noastre. Şi, *încă* în lacrimă. Dar să ştim toţi: *nici un erou nu moare în zadar!* Nici o lacrimă nu se varsă în zadar. Nici o picătură de sînge vărsat pentru dreptate, pentru Ţară nu se varsă în zadar!
Aşa cum n-au murit în zadar nici cei care, în acelaşi al doilea război mondial, au eliberat Transilvania de Nord răpită tot printr-un Diktat nedrept şi criminal, în 1940. Şi am fost şi sîntem din nou una, şi aşa vom fi mereu, Transilvania românească întreagă, aşa cum s-a realizat ea la 1 Decembrie 1918.
Monumentul acesta, Crucea aceasta măreaţă, va aduce aminte jinarilor şi tuturor celor care îl vor vedea, *că eroii au învins*. Şi nu numai prin monumentul acesta, ci prin iubirea lor de Ţară, prin sacrificiul lor, prin biruinţa lor, ei rămîn vii pentru totdeauna în inima Ţării, în inimile noastre. Ca şi cei de dinaintea lor, din cele două mii de ani de dăinuire, de jertfă şi luptă românească, ei ne-au păstrat pămîntul strămosesc, stăpînirea lui şi dreptul la stăpînirea lui, chiar şi atunci cînd vremelnic au sărit unii gardul în ograda noastră.
Să presărăm pe amintirea şi mormintele eroilor, laurii recunoştinţei noastre eterne. Veşnică să fie pomenirea şi exemplul lor. Să păstrăm cu sfinţenie moştenirea, moşia strămoşească. S-o iubim. S-o apărăm. Să iubim România. Să iubim Transilvania. Să iubim Basarabia.
Să păstrăm şi credinţa moşilor şi strămoşilor noştri. În ea s-au născut, în ea au adormit. În ea s-au mîntuit. Ea, credinţa ortodoxă ne-a apărat de tot răul şi de toţi duşmanii care au rîvnit la moşia noastră. Mărginimea Sibiului, pe care Jina parcă o adună pe acest loc, cel mai înalt, şi împrejurimile ei au dat şi martiri pentru credinţă, Oprea Nicolae. Sofronie de la Cioara, Ioan din Aciliu, Cosma din Deal şi mulţi alţii.
Să mulţumim studenţilor sculptori şi profesorului lor dl. Mihai Buculei care au dăruit locului acestuia, acest monument frumos, această Cruce. Şi să felicităm Jina, oficialităţile şi sătenii pentru ideia de a găzdui acest monument şi această sărbătoare.
Cînd vom face o cruce pe fruntea, pe pieptul şi pe braţele noastre — pe minte, pe inimă şi pe lucrarea mîinilor — trecînd prin faţa acestei *Cruci* de pomenire sfîntă, să ne aducem aminte de eroii din al II-lea război mondial şi de toţi eroii istoriei noastre, pînă la cei din decembrie 1989. Toţi, prin lupta şi jertfa lor, au făcut posibilă şi bucuria zilei de azi, Sărbătoarea jinarilor, cu toate numele pe care le-am văzut pe pînzele care decorează drumurile: Sărbătoarea oierilor, Sărbătoarea mărginimii, Festivalul costumelor, al cîntecelor şi al jocurilor. Bucuria frumosului. Bucuria frumosului românesc!
Vă fac tuturor *urarea* să vă bucuraţi de voi înşivă şi de tradiţiile pe care le păstraţi, iar celor străini, să se bucure de frumosul românesc!

† ANTONIE
Mitropolitul Ardealului

* Cuvînt rostit la Sfinţirea Crucii şi Mesei pomenirii eroilor din cel de al doilea război mondial, în ziua de duminică 28 iulie 1991, în com. Jina, jud. Sibiu.

Prot. Dr. Vasile Munteanu:
Contribuţii la Istoria Banatului

Timişoara 1990, 288 pagini

Cartea cu acest titlu a apărut recent în editura Mitropoliei Banaului şi ea completează şi adînceşte în chip firesc celelalte publicaţii menite să „pună în lumină trecutul acestei provincii de la graniţa de sud-vest a ţării noastre", după cum se exprimă Î. P. S. Nicolae Corneanu şi acestea sînt: „Monografia Mitropoliei Banatului" de I. D. Suciu (1977), „Documente privitoare la istoria Mitropoliei Banatului" de I. D. Suciu şi Radu Constantinescu (1980), „Mănăstirile din Banat" de pr. Ion B. Mureşianu (1976), „Arta veche a Banatului" de prof. I. D. Ştefănescu (1981) şi „Cîntecul la el acasă" de prof. V. Vătădean (1985).
De astă dată, avînd alături şi o istorie mai largă, bănăţenii pot spune că, într-un fel, Banatul se află iarăşi „în fruntea" celorlalte provincii ale ţării noastre. Încă de la început prin cele cinci pagini pline de „sigle" şi cu „abrevieri", prin care autorul citează izvoarele mai importante, ni se dă să înţelegem că felul în care a fost alcătuită această ultimă lucrare nu-i altceva decît „planul unei viitoare şi exhaustive istorii". Dar aceasta nu-l opreşte pe autor să declare că de-alungul celor aproape 33 de pagini să aducă „nu puţine precizări şi puneri la punct". Nu degeaba titlul cărţii ne cere să nu uităm că accentul principal sînt aici „contribuţiile" autorului atît prin noutatea informaţiei şi a interpretării, cît şi suflul larg şi original, în care sînt prezentate evenimentele şi oamenii.
Încă înainte de a intra în expunerea propriu-zisă a „Istoriei" sale, părintele V. Muntean aduce mărturii de ordin filologic şi istoric spre a dovedi că înseşi cuvintele „ban" şi „banat" sînt mult mai vechi decît Banatul Severinului, deci decît secolul XIII. „Explicaţia proprie" a dînsului vede în cele două nume existenţa unei „stăpîniri" a unor „supraveghetori" geto-daci, pentru care dînsul a găsit în toponimia şi antroponimele populaţiilor din secolele V—VI peste 17 mărturii în acest sens. (pag. 17—18).
Meritorii sînt şi amănuntele privitoare la Zamolxis, în care autorul vede un „duh al pămîntului", aşa cum susţinea marele savant I. I. Russu, care a repertoriat peste 160 de cuvinte prelatine în limba română, număr pe care părintele Muntean îl urcă la mai mult de 270, unele din ele fiind şi azi în uz în Banat (pag. 35).
Un alt fapt care impresionează în chip deosebit este bogăţia informaţiei, dovadă mulţimea „notelor", a căror întindere egalează pe cea a capitolelor, aşa, de pildă, dînsul a reţinut că în anul 1987 numărul aşezărilor romane din Banat a atins cifra de 178 (pag. 54). La acestea se adaugă şi 137 piese ilustrative (hărţi, fotografii, monede, schiţe etc.).
Pe parcurs, autorul îşi permite să aducă precizări în legătură cu localizarea unor aşezări romane ca Tapae, Tibiscum, Jupa. Vorbind de „procesul romanizării", autorul atrage atenţia că acesta n-a durat numai 170 de ani, ci a durat 7 veacuri, de la instalarea romanilor în Peninsula Balcanică pînă la aşezarea slavilor la sudul Dunării. De aceea dacă în anul 448 amabsadorul bizantin Priscus Panites trecea prin Banat spre curtea lui Atila şi consemna că locuitorii acestor ţinuturi vorbeau latina populară (care nu-i alta decît limba strămoşilor noştri), atunci trebuie să înţelegem că dacă pînă atunci poporul român n-ar fi fost deja încreştinat, atunci „nu-i sigur că el ar mai fi rămas român" (pag. 52).
După cum ni se spune în „Concluzii", cartea părintelui V. Muntean este „în primul rînd documentar-informativă, în al doilea rînd e critică, aducînd precizări în diverse chestiuni controversate, iar în al treilea ea e concluzivă, dîndu-ne o privire de ansamblu asupra evoluţiei sinuoase a teritoriului bănăţean. Investigaţiile viitoare vor îmbogăţi datele referitoare la cronica Banatului, dar nu credem că vor modifica concluziile noastre" (pag. 248).
Dar chiar şi felul în care a fost structurată, ea a fost împărţită în chip original în trei părţi avînd următoarele titluri şi capitole:
A. *Partea dintîi: Trecutul îndepărtat*, de la origini pînă la cumpăna secolelor VII—VIII, titlurile capitolelor fiind: I = Comuna primitivă (pag. 21—32). II = Civilizaţia dacă (pag. 33—43). III = Impactul latin, Romanizarea, Etnogeneza românească (pag. 44—64).
B. *Partea a doua: Banatul medieval*, de la răscrucea veacurilor VII—VIII pînă la anul 1718, cu următoarele capitole; capitolul IV = Oamenii pămîntului (pag. 65—76). Capitolul V = Evoluţia obştii autohtone sub diverse aspecte, în timpul dominaţiei ungare (pag. 77—107). Capitolul VI = Sub stăpînire otomană (pag. 108—120) şi capitolul IX = Aparţia şi dezvoltarea relaţiilor capitaliste (pag. 149—182), capitolul X = Banatul cultural (pag. 183—230) şi capitolul XI = Spre Alba Iulia (pag. 231—244).
Concluzii = (pag. 245—249).
Postfaţă = prof. univ. Val. Georgescu.
Rezumat în l. engleză, franceză, germană, indici = (pag. 253—288).
Am transcris şi planul general şi pe capitole al cărţii spre a înţelege mai uşor modul în care a fost ea elaborată. Dacă vorbind despre Zamolxis păr. Muntean a mers cu informaţiile pînă la cele mai rare texte din antichitate (dar şi contemporane, cum sînt studiile unor savanţi ca Mircea Eliade, I. I. Russu, după care şi-a lucrat şi teza de licenţă), nu trebuie să ne mire că dînsul a publicat şi în „Magazinul istoric" şi în paginile acestei cărţi studii de precizare asupra unor pasaje controversate din istoria Bizanţului.
În orice caz, cine vrea să cunoască amănunte din trecutul îndepărtat, dar şi din istoria medievală şi modernă a Banatului, lucrarea de faţă poate satisface astfel de curiozităţi, chiar dacă înfăţişarea ei tipografică nu-i fără defecte. Tot aşa se poate vorbi şi de stilul aproape telegrafic în care ea e scrisă. Deşi bibliografia abundă cum rar se întîmplă, totuşi se mai poate adăuga, de pildă, despre „ţarul" Iovan Nenada un studiu cu material arhivistic (Gh. Duzinchevici). La fel trebuie spus că aşa cum mănăstirea din Igriş avea în biblioteca ei, pe lîngă cărţi teologice, şi destule cărţi profane, tot aşa e cazul cu marile mănăstiri bizantine, cum a dovedit îndeosebi o veche cunoştinţă a păr. Muntean, bizantinologul P. Lemerle.
Din paginile ultime ale cărţii de care ne ocupăm aici, merită să reţinem următoarele afirmaţii ale prof. univ. Val. Georgescu: „Monografia de faţă este o remarcabilă lucrare de sinteză, ea merită să devină monografia de referinţă despre Istoria Banatului. Ea se distinge prin prospeţimea, completitudinea şi pertinenţa notaţiilor şi analizelor privind preistoria şi antichitatea clasică. Autorul nu este arheolog de teren, nici istoric al antichităţii romane, dar la locul lor selecţia de date, site, monumente şi contribuţii din literatura de specialitate este amplă şi de perfectă exactitudine. Şi acelaşi lucru se poate spune şi despre Banatul feudal şi modern".
Iată de ce îi strîngem şi noi călduros mîna.

Prof. T. Bodogae

— De veţi umbla după legile mele şi de veţi păzi şi împlini poruncile mele vă voi da ploaie la timp, pămîntul şi pomii îşi vor da roadele lor; treieratul vostru va ajunge pînă la culesul viilor, culesul viilor va ajunge pînă la semănat; veţi mînca pîinea voastră cu mulţumire şi veţi trăi în pămîntul vostru fără primejdie. Voi trimite pace pe pămîntul vostru şi nimeni nu vă va tulbura; voi goni fiarele rele şi sabia nu va trece prin pămîntul vostru.

(Levitic 26, 3—6)

— Din tinereţele mele am crescut pe orfan ca un tată şi de la naştere am călăuzit pe văduvă.

(Iov 31, 18)

— Ia seama, nu te duce la nedreptate, căci ea este adevărata cauză a suferinţei.

(Iov 36, 21)

ARTICOLELE ŞI CORESPONDENŢA se adresează REDACŢIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. Mitropoliei nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază.

COMITETUL DE REDACŢIE: Dr. *Antonie Plămădeală*, Mitropolitul Ardealului — preşedinte; Dr. *Serafim Făgărăşanul*, Episcop-vicar — vicepreşedinte; Pr. prof. Dr. *Dumitru Abrudan* — redactor responsabil; Arhid. prof. Dr. *Aurel Jivi*, redactor adjunct; Pr. *Gheorghe Papuc*, Pr. prof. Dr. *Mircea Păcurariu*; Arhid. *Ezechil Oancea*, tehnoredactor; Arhid. *Achim Băcilă*, corector.

ABONAMENTUL pe un an: 250 lei.
Cont nr. 45.10.4.09.2 B.C.S.A. — Sibiu
Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu

Biblioteca „ASTRA" — SIBIU —

Fondator:

Mitropolitul ANDREI ŞAGUNA

1853

Telegraful Român

FOAIE EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A SIBIULUI

Anul 139

SIBIU 1 şi 15 septembrie 1991

Nr. 33—36

MESAJUL SFÎNTULUI SINOD AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE LA DESCHIDEREA NOULUI AN ŞCOLAR 1991—1992

Cu prilejul începerii unui nou an şcolar, cu părintească dragoste dorim să ne adresăm astăzi părinţilor, profesorilor, învăţătorilor, educatorilor şi tuturor celor ce au misiunea educaţiei şi a formării tinerilor vlăstare ale neamului nostru, cu îndemnul Mîntuitorului Iisus Hristos care spune: „Lăsaţi copiii să vină la Mine şi nu-i opriţi" (Marcu 10, 14).

Poporul nostru românesc s-a impus în istorie ca popor creştin de la naşterea Sa, iar Biserica strămoşească, prin Cuvîntul lui Dumnezeu, i-a plămădit fiinţa şi i-a fost pavăză şi scut pentru vitregiile istoriei. Ea i-a dat „limba sfîntă a vechilor cazanii", i-a creat o cultură, i-a menţinut unitatea naţională şi spirituală, şi în tinda sfintelor ei lăcaşuri i-a educat tineretul în taina ştiinţei de carte şi a iubirii faţă de Dumnezeu şi de oameni.

Timp de peste aproape patru decenii din istoria recentă a neamului nostru Cuvîntul lui Dumnezeu a fost însă tăgăduit şi i s-a negat, cu înverşunare, rostul său firesc de pavăză sfîntă a neamului. Iar locul în care s-a încercat cel mai mult dezrădăcinarea credinţei în Dumnezeu din inima românilor a fost şcoala.

Renaşterea moral-spirituală a societăţii româneşti şi revitalizarea virtuţilor creştine ale înaintaşilor impune, în primul rînd, redescoperirea principiilor de viaţă ale acestora. De aceea Biserica doreşte ca prin ora de religie să aducă o contribuţie, în acest sens, la reînnoirea vieţii spirituale şi morale a poporului nostru şi îşi exprimă speranţa că nu va fi împiedicată ci ajutată de forurile de stat competente.

Reintroducerea orei de religie în şcolile de stat înseamnă, desigur, nu numai o reparaţie de ordin moral a unei nedreptăţi făcute de regimul ateo-comunist prin înlocuirea ei cu ateismul oficial impus, ci şi o posibilitate de a promova o morală şi o spiritualitate românească bazată pe valoarea infinită şi unică a fiecărei fiinţe umane în faţa lui Dumnezeu şi a răspunderii pe care noi oamenii o avem pentru semenii noştri în faţa lui Dumnezeu, a societăţii şi a istoriei. De asemenea, ora de religie va permite cunoaşterea dimensiunii spirituale a culturii noastre româneşti şi deci descoperirea moştenirii comune a culturii europene. Cu alte cuvinte, aşa cum este necesar ca tinerii noştri să studieze istoria şi literatura poporului român în unitatea şi diversitatea lor, tot aşa este necesar ca ei să cunoască şi credinţa poporului nostru care a inspirat viaţa şi creaţiile lui de-a lungul secolelor şi l-a ajutat să-şi păstreze identitatea şi continuitatea pe aceste plaiuri strămoşeşti binecuvîntate.

Biserica binecuvintează acest început de an dorind ca tinerii noştri să cunoască cît mai mult nemărginita iubire a lui Hristos pentru ei şi pentru toată lumea, iar această iubire să devină izvor de bunătate şi de într-ajutorare faţă de semenii noştri, pentru a cultiva frumuseţile virtuţilor româneşti în armonia popoarelor Europei şi a lumii întregi.

Acum, cînd şcolile îşi deschid porţile şi îşi aşteaptă elevii, Biserica noastră străbună îi întîmpină cu rugăciunea ei dintotdeauna:

„Caută, cu milostivire, Doamne, Dumnezeule, asupra tinerilor noştri şi trimite în inima şi mintea lor duhul înţelepciunii, al ştiinţei şi al înţelegerii şi luminează-i cu lumina cunoştinţei Tale şi le dă putere şi tărie de a se obişnui întru priceperea legii celei dumnezeieşti şi la toată învăţătura cea bună şi folositoare".

Preşedintele Sfîntului Sinod
† TEOCTIST
Patriarhul României

PRO BASARABIA

SCRISOAREA SF. SINOD AL B.O.R. CĂTRE ÎNTÎISTĂTĂTORII BISERICILOR ORTODOXE SURORI ŞI CĂTRE ORGANIZAŢIILE CREŞTINE ECUMENICE INTERNAŢIONALE

Cu frăţească dragoste întru Hristos, Vă aducem la cunoştinţă că Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a luat act cu bucurie şi speranţă de proclamarea independenţei Republicii Moldova, pămînt românesc străvechi, rupt în mod samavolnic de la trupul ţării-Mame în 1940, urmare vicisitudinilor istoriei şi, îndeosebi, a tratatului Ribbentrop-Molotov.

După decenii de înstrăinare, umiliri şi suferinţe, fraţii români din Republica Moldova, prin hotărîrea Parlamentului lor legitim, devin din nou liberi şi stăpîni peste plaiurile moştenite de la moşii şi strămoşii noştri şi doresc să-şi refacă comuniunea cu fraţii de o limbă, cultură, simţire şi credinţă din România.

În vederea consolidării independenţei şi în perspectiva dobîndirii autonomiei bisericeşti care va urma în mod firesc şi canonic, fraţii noştri români din Basarabia aşteaptă, cum este şi firesc, sprijinul Bisericii Ortodoxe mame din România.

În acest context, ne adresăm Prea Fericirii Voastre, (Domniei Voastre) în numele principiilor Evangheliei şi al libertăţii popoarelor, ale comuniunii noastre frăţeşti şi creştineşte să faceţi demersuri pe lîngă Preşedintele, Guvernul şi Parlamentul ţării Dumneavoastră de a recunoaşte independenţa Republicii Moldova. La Cincizecime, prin pogorîrea Sfîntului Duh, toate naţiunile şi limbile au fost binecuvîntate în mod egal, iar în împărăţia lui Dumnezeu, fecare popor este aşteptat cu „slava sa" (Apoc. 21, 26). Pentru a aduce roade, însă, fiecare popor are nevoie de libertate şi de autodeterminare.

Recunoaşterea independenţei Republicii Moldova de către Guvernul ţării Dvs. ar constitui la restaurarea unui act de dreptate istorică şi la vindecarea unor răni adînci ale trecutului.

Rugăm pe Bunul Dumnezeu să Vă dăruiască sănătate şi puteri sporite în păstorirea credincioşilor Sfintei Voastre Biserici şi vă îmbrăţişăm frăţeşte în Hristos-Domnul nostru.

Preşedintele Sfîntului Sinod
† TEOCTIST
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

Domnului **Mircea Ion Snegur,**
Preşedintele Republicii
Independente Moldova
Chişinău, Piaţa Marii Adunări
Naţionale, 1

S-a împlinit astăzi un vis mare al românilor din Basarabia: declararea independenţei. Întregul popor, şi Dvs. personal, culegeţi astăzi, 27 august 1991, roadele perseverenţei, ale păstrării conştiinţei naţionale şi ale luptei patriotice în care toţi au arătat hotărîre şi curaj. Imnul comun al celor două ţări româneşti, limba lor comună şi întreaga simţire le unesc în idealurile spirituale şi naţionale acum şi pururea. Odată cu emoţiile personale pe care le-am trăit în această zi, împreună cu Dvs. şi cu tot poporul Basarabiei, în numele clerului şi credincioşilor din Transilvania vă exprim sincere şi fierbinţi felicitări.

VIVAT, CRESCAT, FLOREAT!

Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ
Mitropolitul Transilvaniei
Crişanei şi Maramureşului

La mormîntul lui Avram Iancu

S-au împlinit în aceste zile de septembrie 119 ani de la trecerea pe tărîmul veşniciei a marelui nostru erou naţional Avram Iancu. Comemorarea acestui eveniment a avut loc Duminică, 15 septetmbrie 1991, într-un cadru festiv deosebit, cu participarea conducătorilor ţării şi a altor personalităţi politice, culturale etc. şi a zeci de mii de români care se revărsau cete-cete încă din primele ore ale dimineţii spre biserica ortodoxă din Ţebea, unde „Crăişorul" îşi doarme somnul pînă la învierea de obşte.

Au fost prezenţi, din partea Bisericii noastre, I. P. S. Mitropolit Antonie al Transilvaniei, P. S. Episcop Timotei al Aradului, Ienopolei şi Hălmagiului, P. S. Episcop Vasile al Oradiei, P. S. Episcop-vicar Emilian al Episcopiei Aradului şi P. S. Arhiereu-vicar Ioan Crişanul al Episcopiei Oradiei.

Prăznuirea a început cu Sf. Liturghie arhierească săvîrşită în biserica parohială din Ţebea, la sfîrşitul căreia P. S. Episcop Timotei al Aradului a rostit un scurt cuvînt de bun venit oaspeţilor prezenţi în biserică.

La mormîntul lui Avram Iancu, străjuit de Gorunul lui Horia din faţa bisericii de la Ţebea, s-a depus un mare număr de coroane de flori, după care în amintirea marelui nostru erou şi a tribunilor săi, între care şi mulţi preoţi, s-a săvîrşit un parastas de către Ierarhii prezenţi, înconjuraţi de preoţi şi diaconi, la sfîrşitul căruia I. P. S. Mitropolit Antonie a rostit un vibrant cuvînt de pomenire, în care a spus între altele:

„De la moartea lui Avram Iancu au trecut 119 ani, dar faima lui nu numai că nu scade, ci creşte din generaţie în generaţie, cum e sortit să crească tot ce ne vine din adînc de suferinţă şi vitejie românească pe drum de baladă. Iancu face parte din acea categorie de inspiraţi care au găsit calea spre inima poporului, imaginea lui istorică fiind dublată de aura legendei, cum se întîmplă cu toţi aceia care se jertfesc pentru alţii, pentru cauza tuturor, pentru un ideal generos, pentru Ţară. Poporul l-a apoteozat pe Iancu, l-a cîntat, i-a pus pe cap coroană mai adevărată decît coroanele cele de oţel sau de aur.

În revoluţia din 1848 din Transilvania, odată cu Adunarea de pe Cîmpia Libertăţii, el a fost adunarea într-o inimă şi-un ideal, a sufletului românesc sătul de împilare, hotărît să-şi facă dreptate. El n-a fost singur, e drept, dar toţi au recunoscut în el pe omul-simbol. Idei mari şi frumoase au avut mulţi, se ştie, dar el le-a prefăcut în faptă. El a dat ideilor braţe. De timpuriu, de prin 1846, pe cînd era foarte tînăr student la Facultatea de legi din Cluj, făcuse constatarea, desigur amară, că *„nu cu argumente filosofice şi umanitare se pot convinge tiranii, ci numai cu lancea lui Horia"*. Cînd la o consfătuire în Sibiu cei adunaţi se ameţeau cu vorbe, şi băteau pasul pe loc, el le-a aruncat cuvinte rămase de pomină care pun net în lumină pe omul de acţiune şi de viziune limpede: *„Continuaţi-vă discuţiile domnilor, că eu mă duc în munţi să fac revoluţie"*. Un astfel de om nu glumea cu convingerile lui.

În *Unio trium nationum* care se bucurau de toate privilegiile în Imperiu, românii nu erau cuprinşi, de aceea George Bariţiu numea Uniunea celor trei, maghiari, saşi şi secui, pe drept cuvînt: *„o conspiraţie permanentă contra naţiunii române"*.

Dreptul legal al românilor de a fi ceea ce erau de fapt, o naţiune, dreptul la reprezentare proporţională în forurile conducătoare şi abolirea iobăgiei, au fost revendicările esenţiale ale revoluţiei. Aceste revendicări îi vor aduna pe români pe Cîmpia Libertăţii, la Blaj, în ziua de 3/15 mai 1848. Au venit acolo zeci de mii, din întreaga

(Continuare în pag. a 2-a)

Participant

Cancelaria Sfîntului Sinod
Către Adunarea Constituantă

Am luat cunoştinţă de proiectul Constituţiei României, dat publicităţii şi am constatat cu nedumerire că amendamentele propuse anterior de Biserica Ortodoxă Română nu au fost luate în consideraţie.

În această privinţă am făcut atît intervenţii scrise, cît şi prin reprezentanţii noştri invitaţi la consultare de către Comisia Constituţională, şi de aceea venim acum în întîmpinare cu sugestii de îmbunătăţire a proiectului Constituţiei României, în vederea dezbaterilor ce vor avea loc în Adunarea Constituantă.

Se cunoaşte cît de mare nevoie are societatea românească de valorile eterne creştine, fără de care atît cultura cît şi organizarea sa temeinică nu se pot împlini. Biserica Ortodoxă Română care a promovat aceste valori timp de aproape două milenii, trebuie sprijinită pentru a-şi îndeplini rolul ei la renaşterea spiritual-morală a României, potrivit misiunii şi vocaţiei sale ca Biserică a majorităţii românilor, numită de poetul Mihail Eminescu „Mama poporului Român".

Avînd în vedere că proiectul Constituţiei României, prin unele din titlurile, capitolele şi articolele sale reglementează şi principiile libertăţii religioase, ale *libertăţii organizării şi funcţionării cultelor religioase, libertatea învăţămîntului religios în şcolile de stat*, precum şi alte aspecte din viaţa cultelor care îşi desfăşoară activitatea în societatea contemporană românească,

Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în numele ierarhilor, clerului şi credincioşilor stăruie şi supune din nou atenţiei, pentru luare în consideraţie de către Adunarea Constituantă a următoarelor amendamente la proiectul de Constituţie, pentru a fi neapărat introduse în textul definitiv al acesteia.

Acestea sînt:

1. *La titlul II, Capitolul II, articolul 29, aliniatul 1*

TEXT PUBLICAT	TEXT PROPUS
1. Libertatea gîndirii, a opiniilor precum şi libertatea credinţelor religioase nu pot fi îngrădite sub nici o formă. Nimeni nu poate fi constrîns să adopte o opinie ori să adere la o credinţă religioasă contrare convingerilor sale.	1. Libertatea gîndirii, a opiniilor, precum şi libertatea credinţelor religioase nu pot fi îngrădite sub nici o formă. Nimeni nu poate fi constrîns să adopte o opinie ori să adere la o credinţă religioasă contrare convingerilor sale. *Prozelitismul religios este interzis.*

Se solicită această adăugare, întrucît, în prezent, prozelitismul religios este un mijloc *de învrăjbire confesională* şi dezagregare a unităţii şi spiritualităţii poporului român.

2. *La titlul II, Capitolul II, articolul 29*, între alineatul 4 şi alineatul 5 să se adauge un alineat nou avînd numerotarea 5, iar alineatul 5 din textul publicat să devină alineatul 6, păstrîndu-i-se conţinutul integral.

TEXT PUBLICAT	TEXT PROPUS
Nu există.	*5. Biserica Ortodoxă Română* este Biserică naţională, *având continuitate istorică identică cu a poporului român şi fiind Biserica marii majorităţi a românilor.*
5. Părinţii sau tutorii au dreptul de a asigura, potrivit propriilor convingeri, educaţia copiilor minori a căror răspundere le revine.	6. Părinţii sau tutorii au dreptul de a asigura, potrivit propriilor convingeri, educaţia copiilor minori a căror răspundere le revine.

3. *La titlul II, capitolul II, articolul 32, alineatul 7.*

TEXT PUBLICAT	TEXT PROPUS
7. Statul asigură libertatea învăţămîntului religios, potrivit cerinţelor specifice fiecărui cult. În şcolile de stat, învăţămîntul religios este facultativ.	7. Statul asigură libertatea învăţămîntului religios, potrivit cerinţelor specifice fiecărui cult. În şcolile de stat, învăţămîntul religios este *garantat prin lege şi se bucură de drepturi egale cu celelalte obiecte de studiu.*

4. *La titlul II, Capitolul II, articolul 37*, se modifică alineatul 2:

TEXT PUBLICAT	TEXT PROPUS
2. Salariaţii au dreptul la protecţia socială a muncii. Măsurile de protecţie privesc securitatea şi igiena muncii, femeile şi tinerii, salariul minim, repaosul săptămînal, concediul de odihnă, prestarea muncii în condiţii grele, precum şi alte situaţii specifice.	2. Salariaţii au dreptul la protecţia socială a muncii. Măsurile de protecţie privesc securitatea şi igiena muncii, femeile şi tinerii, salariul minim, repaosul săptămînal, concediul de odihnă, prestarea muncii în condiţii grele, precum şi alte situaţii specifice. *La repaosul săptămînal se adaugă zilele de 25 şi 26 decembrie (Crăciunul), ziua a doua de Paşti, ziua Înălţării Domnului (Ziua eroilor) şi ziua a doua de Rusalii, ca sărbători tradiţionale, religioase ale românilor.*

5. *La titlul II, Capitolul II, articolul 45, alineatul 2:*

TEXT PUBLICAT	TEXT PROPUS
2. Condiţiile de încheiere, de desfacere şi de nulitate a căsătoriei, se stabilesc prin lege. Căsătoria religioasă este facultativă şi ea poate fi celebrată numai după căsătoria civilă.	2. Condiţiile de încheiere, de desfacere şi de nulitate a căsătoriei, se stabilesc prin lege. *Căsătoria religioasă poate fi celebrată numai după căsătoria civilă.*

6. *La titlul III, Capitolul I, articolul 58, alineatul 1:*

TEXT PUBLICAT	TEXT PROPUS
1. Camera Deputaţilor şi Senatul sînt alese prin vot universal, egal, direct, secret şi liber exprimat, potrivit legii electorale.	1. Camera Deputaţilor şi Senatul sînt alese prin vot universal, egal, direct, secret şi liber exprimat, potrivit legii electorale. *Patriarhul, Mitropoliţii şi Arhiepiscopii Bisericii Ortodoxe Române sau reprezentanţii acestora, indicaţi nominal, precum şi conducătorii celorlalte culte legal recunoscute în România, sînt senatori de drept.*

Constituţia României din anul 1923, în articolul 72 din Secţiunea II, capitolul I, Titlul III, prevede senatorii de drept, între care şi ierarhii Bisericii Ortodoxe Române, care se adăugau senatorilor aleşi. De asemenea, în Tezele pentru elaborarea proiectului de Constituţie a României din 1991, la Titlul III, Capitolul I, alineatul 4, care reglementează componenţa Senatului, în varianta 2 se prevăd şi reprezentanţii cultelor.

7. *Pentru determinarea caracterului sacru al jurămîntului* cerut persoanelor cărora le sînt încredinţate funcţii publice, militarilor, membrilor Camerei Deputaţilor, membrilor Senatului, membrilor Guvernului, Preşedintelui ţării, precum şi în Justiţie, se propune ca acesta să fie depus pe Sfînta Cruce şi pe Sfînta Evanghelie, după caz, în care scop se propun amendamente la următoarele prevederi ale textului publicat al proiectului Constituţiei României.

a. *La Titlul II, Capitolul III, articolul 49, alineatul 2*

TEXT PUBLICAT	TEXT PROPUS
2. Cetăţenii cărora le sînt încredinţate funcţii publice, precum şi militarii, răspund de îndeplinirea cu credinţă a obligaţiilor ce le revin şi, în acest scop, vor depune jurămîntul cerut de lege.	2. Cetăţenii cărora le sînt încredinţate funcţii publice, precum şi militarii, răspund de îndeplinirea cu credinţă a obligaţiilor ce le revin şi, în acest scop, vor depune *pe Sfînta Cruce şi pe Sfînta Evanghelie*, jurămîntul cerut de lege. *În justiţie martorii vor depune jurămîntul pe Sfînta Cruce.*

b. *La Titlul III, Capitolul II, articolul 81, alineatul 2:*

TEXT PUBLICAT	TEXT PROPUS
2. Candidatul a cărui alegere a fost validată, depune în faţa Camerei Deputaţilor şi a Senatului, în şedinţă comună, următorul jurămînt: „Jur să-mi dăruiesc toată puterea şi priceperea pentru propăşirea materială şi spirituală a poporului român, să respect Constituţia şi legile ţării, să apăr democraţia, drepturile şi libertăţile fundamentale ale cetăţenilor, suveranitatea şi integritatea teritorială a României. Aşa să-mi ajute Dumnezeu!"	2. Candidatul a cărui alegere a fost validată, depune în faţa Camerei Deputaţilor şi a Senatului, în şedinţă comună, *şi în prezenţa Patriarhului*, următorul jurămînt, *pe Sfînta Cruce şi pe Sfînta Evanghelie:* „Jur să-mi dăruiesc toată puterea şi priceperea pentru propăşirea materială şi spirituală a poporului român, să respect Constituţia şi legile ţării, să apăr democraţia drepturile şi libertăţile fundamentale ale cetăţenilor, suveranitatea şi integritatea teritorială a României. Aşa să-mi ajute Dumnezeu!"

S-a propus depunerea jurămîntului în prezenţa Patriarhului deoarece s-a solicitat ca Biserica Ortodoxă Română să fie recunoscută ca Biserică naţională, precum şi pentru motivul că textul Constituţiei încheie jurămîntul cu formula „Aşa să-mi ajute Dumnezeu" ceea ce reprezintă recunoaşterea şi mărturisirea de jure şi de facto a credinţei religioase.

c. *La Titlul III, Capitolul III, articolul 102, alineatul 1*

TEXTUL PUBLICAT	TEXTUL PROPUS
1. Primul-ministru, miniştrii şi ceilalţi membri ai Guvernului vor depune individual, în faţa Preşedintelui României, jurămîntul prevăzut la articolul 81.	1. Primul-ministru, miniştrii şi ceilalţi membri ai Guvernului vor depune individual, în faţa Preşedintelui României *şi în prezenţa reprezentantului Bisericii* jurămîntul prevăzut la articolul 81.

Cu încredinţarea că Adunarea Constituantă va lua în consideraţie propunerile Bisericii Ortodoxe Române, vă rugăm să primiţi asigurarea deosebitului nostru respect.

Preşedintele Sfîntului Sinod	Secretarul Sfîntului Sinod
† TEOCTIST	† *Episcop Nifon Ploieşteanul*
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române	vicar patriarhal

DIN SF. SCRIPTURĂ:

— *Fiul meu, . . .* mergi pe calea oamenilor celor buni şi păzeşte cărările celor drepţi.

— Mila şi adevărul să nu te părăsească; leagă-le împrejurul gîtului tău, scrie-le pe tabla inimii tale.

— Agoniseşte înţelepciune şi cu preţul a tot ce ai capăt pricepere. (Proverbe 2, 20; 3, 3; 4, 7

NOI,

Acum o jumătate de secol Romînia trecea printr-una din cele mai nedrepte tragedii din întreaga sa istorie, deşi de tragedii înaintaşii noştri nu duseseră lipsă nici înainte. Aşezaţi, cum spune cronicarul, în calea tuturor răutăţilor, am plătit aşezării noastre geografice un tribut mare, parcă chiar prea mare, trebuind să îndurăm trecerea peste noi a unor popoare care, abia ieşite dintr-un ev aproape primitiv, şi-au făcut drum spre Apus pentru ca, amestecîndu-se cu popoarele de acolo şi împreună cu ele, să alcătuiască naţiunile civilizate ale Europei. Abia după ce au trecut toate, pînă spre anul 1000, deci aproape după un mileniu, am putut şi *noi, pietrele,* — căci „apa trece, pietrele rămîn" — noi cei ai locului, am putut să ne organizăm, să ne înfiripăm primele forme statale, ducatele, apoi principatele, apoi statul român, pînă cînd, în 1918, ne-am putut readuna pe întreaga vatră strămoşească a vechii Dacia Felix.

Dar, după 1918, n-am avut parte nici măcar de un sfert de secol de linişte, în tihna regăsirii tuturor în aceeaşi casă, sub acelaşi acoperămînt, între aceleaşi graniţe, ale tuturor românilor.

Pactul Ribentrop-Molotov ne smulgea printr-o hotărîre peste capul nostru, nedreaptă şi criminală, sarabia şi Bucovina, iar Diktatul de la Viena ne o bucată de trup din Răsărit şi Miază-noapte, Barupea o parte din Transilvania, cum ai smulge unui om o mînă din umăr! Ba chiar, profitînd de moment, uzînd de acelaşi fel de „eroism", lovind în cel căzut, pînă şi în alte părţi s-au găsit astfel de viteji!

Aceasta a fost tragedia! Marele nostru diplomat, Nicolae Titulescu, spusese într-un discurs, sprijinit pe dreptul istoric şi pe cele mai limpezi norme de drept internaţional, că: *„orice atinge un drept al nostru, nu poate face obiectul unei decizii fără consimţămîntul nostru"* (N. Titulescu, *Documente diplomatice*, Buc., 1967, p. 256). Principiul e principiu, şi ca toate principiile e frumos şi drept, dar vin momente în istorie, cînd aceasta ajunge pe mîna dictatorilor şi a sceleraţilor şi aceştia nu mai respectă nici o lege, nici o convenţie şi nici un drept. Aşa s-au întîmplat lucrurile în 1940, şi cu privire la Basarabia şi Bucovina, şi cu privire la Transilvania de Nord! Aşa se va întîmpla în 1944 şi cu ţinutul Herţei şi cu Insula Şerpilor. Totul s-a hotărît, cum spuseseră transilvănenii despre alipirea Transilvaniei la Ungaria în 1867, *„de nobis sine nobis"* — s-a hotărît despre noi, fără noi. Astfel de decizii sînt nule şi neavenite prin însuşi felul cum s-au produs şi poporul român nu le-a recunoscut niciodată. Aşa ceva nu se poate recunoaşte. E ca şi cum te-ai nega, ca şi cum te-ai mutila pe tine însuţi.

Dar Dumnezeu nu lasă nedreptatea să domnească pînă la sfîrşit. Vine o vreme cînd, chiar împotriva tuturor aşteptărilor, dreptatea se restabileşte. Să privim acum spre noi înşine şi spre Răsărit, şi vom înţelege că timpului pătimirilor îi urmează timpul restaurărilor şi al bucuriei. După Săptămîna Patimilor vine întotdeauna Învierea!

** Cuvînt rostit la festivitatea publică organizată în oraşul Sfîntul Gheorghe cu prilejul împlinirii a 47 de ani de la eliberarea oraşului şi începutul eliberării Transilvaniei de Nord, în septembrie 1944.*

Să ne întoarcem cu 47 de ani în urmă cînd aici, în oraşul Sfîntul Gheorghe, într-o zi ca aceasta, 8 septembrie 1944, se termina timpul pătimirii româneşti, şi începea eliberarea Ardealului de Nord rupt din trupul Ardealului prin Diktatul de la Viena la 30 august 1940, eliberare pe care avea s-o desăvîrşească în continuare viteaza armată română, pînă la restabilirea graniţelor fireşti de la 1918. Biruinţa începea cu Sf. Gheorghe, numit de tradiţia creştină: „Purtătorul de biruinţă"!

Sîntem astăzi aici ca să ne amintim de acel eveniment şi, spre nemurirea lui, ne-am rugat Dom-

(Continuare din pag. a 4-a)

Dr. ANTONIE PLAMADEALĂ
Mitropolitul Ardealului

Deasă sau rară împărtăşire?

Iată o întrebare legitimă — frecventă azi mai cu seamă în rîndurile celor mai buni credincioşi —, dar care primeşte, spre mirarea dacă nu spre sminteala multora cele mai contradictorii şi derutante răspunsuri. Adepţii înnoirii vieţii creştine în Biserică prin accentul pus pe Sf. Taine promovează împărtăşirea deasă, chiar regulată. Aceştia sînt în general acuzaţi de influenţe eterodoxe: catolice sau protestante. Într-adevăr, la catolici şi la protestanţi se practică împărtăşirea tuturor credincioşilor prezenţi la fiecare Mesă sau Cină a Domnului fără exigenţa unei pregătiri prealabile codificate ca la ortodocşi: spovedanie, post şi ajun euharistic, canon special de rugăciune... De unde teama legitimă de a nu se ajunge la o „banalizare" a Împărtăşaniei. „Conservatorii", adică cei ataşaţi „tradiţiei" împărtăşirii rare: 1—4 ori pe an, potrivit „poruncii bisericeşti", nu vor să cedeze în nici un chip împărtăşirii mai dese de şase săptămîni (40 de zile) şi aceasta numai pentru călugări. Alţii, ca să evite un răspuns direct, zic: „nici deasă, nici rară împărtăşire, ci cu vrednicie". Răspuns, care, pare a satisface pe cei mai mulţi, ca fiind prudent şi înţelept. Dar numai la prima vedere. Care înşeală. Privit mai îndeaproape, constaţi că de fapt el nici nu cere un răspuns, ci o conturare subtilă a întrebării. Căci problema „vredniciei" este inclusă în întrebarea însăşi, subînţelegîndu-se. Într-adevăr, ar fi un non-sens să ne întrebăm dacă cel ce se află sub osînda canoanelor pentru păcate de moarte trebuie să se împărtăşească des sau rar! Evident, cel ce persistă în păcat nu se poate împărtăşi niciodată atîta timp cît trăieşte în păcat. Atunci, se înţelege de la sine, că problema deasei sau rarii împărtăşiri se referă la cei ce nu trăiesc în păcate de moarte, care frecventează regulat biserica şi care se silesc să ducă o viaţă creştină cît mai autentică. Mai sînt şi unii care la întrebarea ce ne preocupă aici răspund: deasa sau rara împărtăşire este la latitudinea credincioşului, potrivit dorinţei sale. Alţii, mai înţelepţi, spun că ea este de competenţa duhovnicului. Dar cum duhovnici sînt toţi cei care dau răspunsurile de mai sus ne putem imagina subiectivismul care operează într-o problemă atît de importantă pentru viaţa creştină.

Cauzele acestei diversităţi de păreri sînt mul-

(Continuare în pag. a 3-a)

† *Serafim Făgărăşanul*
Episcop-vicar

Ne-am bucurat cu cei ce se bucură

Cu mărgăritarul lacrimilor în în gene am urmărit la televizor, în data de 27 august 1991, desfăşurarea manifestarilor dedicate proclamării independenţei de stat a Republicii Moldova.

Totul s-a aflat sub semnul demnităţii şi bucuriei. Nici un exces, de nici un fel n-a întunecat frumuseţea sărbătorii.

Fraţii noştri basarabeni au făcut încă o dată dovada firii lor cumpănite, a sufletului lor curat, a credinţei lor puternice în Dumnezeu.

Mai ales dovada credinţei ce-i animă ne-a impresionat foarte mult. N-au ezitat să pomenească de nenumărate ori numele lui Dumnezeu, să-I mulţumească pentru toată darea Sa cea bună şi să-I ceară şi pentru viitor ocrotire şi ajutor. Într-adevăr, într-o astfel de clipă solemnă, Dumnezeul cel mare şi sfînt al părinţilor noştri nu se putea să nu fie invocat; cinstit şi lăudat, ca Unul care a fost scut şi apărător al Moldovei în atîtea încercări şi furtuni cîte s-au abătut peste această strămoşească parte de ţară.

Şi gîndurile noastre, ale fraţilor lor de dincoace de Prut, s-au înălţat către ceruri, odată cu speranţa că nu va întîrzia să vină şi ziua cea mult dorită şi visată de toate generaţiile, a regăsirii noastre în unitatea aceleiaşi patrii reîntregite — România Mare.

Să rînduiască Bunul Dumnezeu ca să nu fie prea departe această binecuvîntată şi măreaţă zi.

Poporul român are dreptul la o astfel de reparaţie a unei nedreptăţi istorice ce i s-a făcut prin pactul secret Ribentrop-Molotov.

În larga cuprindere de gînd şi simţire românească i-am îmbrăţişat şi pe fraţii noştri bucovineni, care aşteaptă şi ei cu înfrigurarea să se bucure de libertate şi unire cu toţi cei de o limbă, o credinţă şi un sînge cu dînşii.

Dumnezeu să se milostivească şi să-i binecuvinteze pe românii de pretutindeni!

Pr. prof. Dumitru Abrudan

Izvoarele fericirii monahului Nicolae de la Rohia

Pe Nicolae Steinhardt — devenit monahul Nicolae de la Rohia — l-am cunoscut tîrziu. Devenise monah şi publica eseuri în presa literară, apoi şi în cea teologică. Cei care se preocupau cît de cît de fenomenul cultural de la noi — atît cît era el — l-au remarcat de la început şi l-au urmărit apoi. Întotdeauna cu interes. În specia eseului se înscria printre cei mai buni. O anumită dezinvoltură în circulaţia prin cultură, prin cultura europeană mai ales clasică, dar şi în cea modernă, pe cît îi era posibil unui intelectual ca dînsul, în vremea aceea, l-au impus repede printre valorile recunoscute.

M-am bucurat cînd, într-o zi, m-a căutat. M-a căutat şi a doua oară şi a treia. Voia să mă angajeze în promovarea unor tineri, ca să-i ajutăm să meargă în locuri şi la şcoli în care să-şi desăvîrşească pregătirea culturală şi teologică, ceea ce, pe cît am putut, am şi făcut amîndoi. Vorbea despre dînşii cu căldură, cu patos, fiind limpede că depistase în ei nişte posibilităţi deosebite, şi nu voia să le lase să se piardă.

Cred că preocuparea şi generozitatea aceasta merită reţinută. Eu aş vedea în ea şi ceva mai mult decît simplul interes cultural, şi decît gestul de omenie. Aş vedea un început de manifestare a unei vocaţii de părinte duhovnicesc. Acest lucru îl înţeleg mai clar acum, după ce am *citit „Jurnalul fericirii"*. El devenea tot mai mult un duhovnic, deşi nu era decît monah, dar prin sinceritate şi adeziune totală la monahism, se înscria firesc într-o tradiţie, în care pătrundea tot mai adînc, pe care o înţelegea tot mai bine, şi care, poate chiar fără voia lui, începea să dea roade în el şi îi crea anumite disponibilităţi, în care începea să vadă şi pe care începea să le simtă ca pe o *datorie*.

Procesul devenirii omului duhovnicesc aşa se şi declanşează, potrivit experienţelor din trecut ale marilor duhovnici, şi chiar ale unora mai aproape de noi. Ei nu doar aşteaptă ucenicii să-i caute şi să le ceară cuvînt şi îndrumare. Dacă pînă la un moment simţiseră doar dreptul la asistenţă duhovnicească, acum simt şi datorii. Caută ei înşişi ucenici, şi îi caută cu multă grijă, cu mult discernămînt. Se preocupă de naşterea de fii duhovniceşti. Înţeleg să răspîndească darul pe care l-au primit. Să se răsplătească în faţa lui Dumnezeu de bucuria şi de lumina pe care le-a acordat-o, răspîndind-o şi asigurîndu-i continuitatea.

Spunînd acestea despre N. Steinhardt mă îndrept spre un personaj de dincolo de ceea ce ar putea fi considerat doar un om de cultură. Firesc, nu numai faptul de la care am pornit ar motiva o astfel de apreciere, de situare. După ce citeşti *„Jurnalul fericirii"*, găseşti mult mai multe asemenea motive să treci dincolo de omul de cultură şi, din convorbirile cu unii din cei care l-au cunoscut mai bine ca monah, am înţeles că şi din viaţa lui monahală se pot culege mărturii suficiente pentru a-l situa printre cei care, dacă n-au fost, fiindcă nu le-a ajuns timpul ca să se desăvîrşească, ar fi putut fi unul din modelele multor căutători de sensuri şi împliniri duhovniceşti. Dacă ar fi de faţă acum, smerit, ar protesta. Dar chiar şi acest protest ar fi un semn bun, mai ales că am încredinţarea că ar fi un protest sincer.

Ultima oară l-am văzut şi am stat puţin de vorbă la Păltiniş, la înmormîntarea lui Noica. Dacă aş fi ştiut atunci tot ce ştiu acum despre relaţiile dintre ei, despre anchete şi despre proces, nu l-aş fi lăsat să plece atît de repede după înmormîntare sau, în orice caz, l-aş fi chemat să vină altă dată să stăm mult de vorbă, şi nu atît despre ei doi, cît despre condiţia omului scos din condiţia de om, biruit şi desfigurat de închisori, şi apoi despre, totuşi, ceea ce atît de bine numeşte părintele Stăniloae, „restaurarea omului" prin Iisus Hristos.

Jurnalul fericirii e istoria unei restaurări. A cuiva care s-a născut din nou *din apă şi din duh*.

E cartea unei biografii, chiar dacă nu se vrea ca atare aşa, e totuşi cartea unei autobiografii spirituale într-o bună tradiţie pascaliană. E foarte greu să vorbeşti sau să scrii despre această carte. Nu ştii nici cu ce să începi, nici cum să continui. Poate că cea mai potrivită metodă — vorbind sau scriind — ar fi aceea de a-l imita pe autor: să încerci o suită de miniaturi care s-o abordeze fragmentar, încercînd cît mai multe fragmente care să înceapă să rotunjească totul, întregul. Omul din ea îşi dezvăluie o infinitate de componente greu de prins într-un singur portret şi, încercîndu-l,

(Continuare în pag. a 5-a)

Dr. ANTONIE PLAMADEALĂ
Mitropolitul Ardealului

TEXTE

Un mucenic în lupta Ortodoxiei cu uniaţia

Popa Ioaneş din Galeş*

Silviu Dragomir

Silviu Dragomir s-a născut în anul 1888 la Gurasada, j. Hunedoara. A făcut studiile gimnaziale la Blaj şi Novisad, iar cele superioare la Facultatea de Teologie din Cernăuţi (1905—1909), unde a obţinut şi doctoratul în 1910. A audiat cursuri şi la Universitatea din Viena şi a întreprins cercetări în arhive din Viena, Carloviţ şi Rusia.

Între 1911—1919 a funcţionat ca profesor la Institutul teologic-pedagogic din Sibiu, predînd Istoria bisericească universală, Istoria Bisericii Române, Limba şi Literatura Română, Enciclopedia şi metodologia ştiinţelor teologice.

Împreună cu profesorii Nicolae Bălan şi Ioan Brosu a redactat la Sibiu, în 1918, Gazeta Poporului, iar la 1 Decebmrie 1918 a fost unul din secretarii Marii Adunări Naţionale de la Alba Iulia.

În 1916 a fost ales membru corespondent al Academiei Române.

Începînd cu toamna anului 1919 este numit profesor de Istoria sud-estului european la Facultatea de Litere şi Filozofie a Universităţii din Cluj, funcţionînd în această calitate pînă la pensionarea sa, în 1947. A îndeplinit şi funcţia de decan în 1925—1926, apoi director al Seminarului de studii sud-est europene şi al publicaţiei „Revue de Transylvanie". Între altele a fost şi ministru al Minorităţilor (1938).

A murit la Bucureşti în 1962.

A publicat studii de mare valoare privind lupta pentru apărarea Ortodoxiei în Transilvania, în sec. XVIII, lupta de emancipare naţională, socială şi politică a românilor transilvăneni, istoria revoluţiei din 1848, etc.

Lucrări principale:

Istoria dezrobirii religioase a românilor din Ardeal în sec. al XVIII-lea, vol. I, II, Sibiu 1920; *Avram Iancu,* Bucureşti, 1924; *Mormîntul lui Mihai Viteazul şi vechea catedrală din Alba Iulia,* în An. Acad. Rom., tom. XXI, nr. 17, Bucureşti, 1939; *La Transylvanie avant et après l'arbitrage de Vienne,* Sibiu, 1943; Studii şi documente privitoare la revoluţia românilor din Transilvania în anii 1848—1849, Sibiu-Cluj, 1944—1947, vol. I — 354 p.; vol. II — 604 p.; vol. III — 320 p.; vol. IV, V — 412 p; Vlahii din nordul Peninsulei Balcanice în evul mediu, Bucureşti, 1959, 227 p.; Românii din Transilvania şi unirea cu Biserica Romei, în vol. „Studii şi materiale de istorie medie", 3, 1959.

Un mănunchiu de acte ce s-au păstrat în arhiva guvernului ardelean, au darul să scoată din negura uitării figura popei Ioaneş din

* Textul este din: *„Istoria dezrobirii religioase a românilor din Ardeal"* vol. II, cf. rev. „Ţara noastră", Cluj, XI, nr. 3, 1931, p. 76—78).

(Continuare în pag. a 3-a)

IISUS HRISTOS bucuria noastră

În urmă cu aproape 200 de ani, părintele iluminismului ateu Voltaire a dat în domeniul literaturii următoarea directivă, prin care el nădăjduia să distrugă şi credinţa în Iisus din Nazaret: „Dacă vreţi să distrugeţi a religie prezentaţi-o ca pe o cucuvea prevestitoare de pustiu şi de moarte". Şi îndemnul lui n-a rămas zadarnic aşa încît toată literatura fracmasonică de la el încoace i-a urmat sfatul. Anatol France numeşte creştinismul „duşmanul bucuriei", fără a-şi da seama că de fapt e un nonsens ceea ce afirmă, ba mai mult Josua Carducci, satanist şi autor al „celebrului" imn către Satana îl numeşte pe Hristos „martirul răstignit care contaminează atmosfera cu tristeţea". Dar cît de contrară este realitatea. Bucuria are un singur izvor şi un singur temei: numele lui este Iisus.

Deja profeţii Vechiului Testament plini de Duhul Sfînt l-au prezentat pe Mesia ca pe unul care avea să umple lumea de o bucurie nespusă şi fără de seamăn.

Maleahi, purtat fiind de Duhul, cu cinci sute de ani înainte de venirea lui Hristos, precizează că bucuria va fi atît de mare încît poporul lui Israel va cînta şi va dănţui în jurul Dumnezeului său (Maleahi 3, 20). De fapt sărbătoarea bucuriei începe de la Întruparea Mîntuitorului cînd neamul omenesc a primit bucurie şi milă din partea lui Dumnezeu-Tatăl. „S-a arătat bunătatea şi mila lui Dumnezeu, Mîntuitorul nostru Iisus Hristos" (Tit. 3, 4), îi scrie apostolul Pavel ucenicului său Tit. Crăciunul este cel care aduce în lume primăvara bucuriei. E bucuria pentru că Hristos prin patima şi învierea Sa ne-a slobozit din robia păcatului şi a morţii, şi ne-a dat tuturor un sens al vieţii, ne-a făcut să înţelegem că avem pentru ce să trăim, să muncim, să suferim şi să nădăjduim, ne-a pus fiecăruia în mînă făclia aprinsă a adevărului ca să putem străbate cu ea văluriile întunecate ale minciunii şi ale făţărniciei din lume.

Hristos este izvorul bucuriei precum e şi al vieţii şi „încă din belşug" (Ioan 10, 10). Cine nu-l are pe Hristos ca izvor al bucuriei rămîne închis în tristeţe ca o pasăre în colivie, e ca un vulcan stins, căci s-a stins bucuria din el. Avîndu-l pe Hristos alături de noi, cu siguranţă că vom descoperi în El şi motivul suprem al bucuriei: prietenia Sa.

Cea mai mare bucurie a acestei vieţi e aceasta: să fii iubit de

(Continuare în pag. a 3-a)

Ierod. Visarion Bălţat

Pentru ca să se dezrădăcineze dintre noi toată vrăjmăşia, ura şi toată răutatea, iar dragostea nefăţarnică şi paşnică şi viaţa cea cu fapte bune spre sporirea credinţei să se înrădăcineze — Domnului să ne rugăm.

APEL

Noi, credincioşii parohiei misionare Oortodoxe Române, Tg. Secuiesc, protopopiatul Sf. Gheorghe, jud. Covasna, fiind în faza construirii unei biserici ortodoxe în oraşul nostru, facem un APEL călduros către preoţii şi credincioşii din ţara noastră care au bunăvoinţă şi posibilitate de a ne ajuta în realizarea acestui obiectiv de mare importanţă naţional-religioasă zonei noastre.

Sumele se pot trimite pe adresa:

Pr. Niţu Ştefan, Parohia Ortodoxă Română *Tg. Secuiesc,* str. Păcii, nr. 26, jud. Covasna,
sau prin virament: C.E.C. Sf. Gheorghe, Cont nr: 45.11.08.21.,
Beneficiar: Parohia Ortodoxă Română Tg. Secuiesc.
P.S. — Chitanţa oficială cu mulţumirile cuvenite le vom trimite imediat după primirea donaţiilor oferite parohiei noastre.

La mormîntul lui Avram Iancu

(Urmare din pag. 1-a)

Transilvanie: cărturarii cei mai vestiţi, Şaguna, Bărnuţiu, Bariţiu, Papiu Ilarian, Cipariu, Andrei Mureşanu, preoţi şi ţărani, învăţători şi meseriaşi. Se aflau acolo şi munteni şi moldoveni: Alexandru Ioan Cuza viitor om al anului 1859, Alecu Russo, Costache Negri, G. Sion.

Aici şi acum şi-a descoperit Avram Iancu vocaţia sa de om al momentului. Venise la Adunare în fruntea unor menumărate cete de moţi, mobilizaţi din munţii Apuseni. A luat şi el cuvîntul la Blaj. Toţi biografii lui au remarcat că era scump la vorbă, măsurat, concis, dar în aceeaşi măsură hotărît şi precis. Se reţine din vorbirea lui mai ales o exclamaţie menită să insufle celor prezenţi demnitate, curaj şi hotărîre: *„Uitaţi-vă pe cîmp românilor, sîntem mulţi ca cucuruzul brazilor. Sîntem mulţi, mulţi şi tari, şi Dumnezeu e cu noi"*...

Toţi contemporanii, ca şi istoricii epocii, notează cu elogii rolul preoţilor în armata lui Iancu, rol recunoscut chiar de generalul Bem, într-o scrisoare către Kossuth, referindu-se la preoţii ortodocşi (schismatischen). De altfel ei au intrat şi în legenda Iancului cîntată din generaţie în generaţie:

Sus pe vîrful dealului
În cetatea Iancului
De trei zile, de trei nopţi
Cîntă-o sută de preoţi
Şi se roagă şi se-nchină
Pentru tabăra română...

Revoluţia Iancului a dat şi dă astăzi şi va da peste veacuri mărturie despre vitejia românească, despre setea românilor de dreptate şi despre forţa lor de a şi-o cîştiga şi apăra. Iancu întemeiase în Apuseni o adevărată Ţară Românească, rămasă neînvinsă, necucerită...

Lui Iancu poporul i-a dat supranumele de „Crai", iar în baladele în care îl cîntă, i se adresează cu *„Iancule, Măria Ta"*, precum domnilor celor mari ai istoriei românilor. Căci Iancu a fost Craiul Transilvaniei în 1848, dar de atunci este al tuturor românilor de pretutindeni. Iancule, veghează asupra Transilvaniei şi aruncă-ţi un ochi şi peste Prut!

Ne rugăm acum cînd comemorăm 119 ani de la moartea lui:

Dumnezeu să-l odihnească în pace, dar să ni-l ţină viu şi nemuritor în suflete, ca să ne fie pururea model de iubire de Patrie".

*

Pe platoul din preajma bisericii a urmat apoi un foarte frumos şi bogat programm artistic, deschis de cuvîntările rostite de organizatori şi Preşedintele României.

Între artişti s-a aflat şi un grup de copii din Basarabia cu un emoţionant cîntec închinat Iancului.

Toată această comemorare a fost străbătută de razele luminoase ale idealurilor lui Avram Iancu, unele atît de actuale şi astăzi, cuprinse atît de potrivit şi în textul jurămîntului soldaţilor săi de la 1848, în care se spune între altele:

„Eu... jur în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfîntului Duh, Dumnezeului Celui viu, cum că, ca român voi susţine totdeauna naţiunea noastră română pe calea dreaptă şi legitimă şi o voi apăra cu toate puterile în contra oricărui atac şi asuprire.

Nu voi lucra niciodată în contra drepturilor şi intereselor naţiunii române, ci voi ţinea şi apăra Legea şi limba noastră română, precum libertatea, egalitatea şi fraternitatea.

Peste aceste pricini voi respecta toate naţiunile ardelene poftind egală respectare de la dînsele; nu voi încerca să asupresc pe nimenea, dar nici nu voi suferi să ne asuprească nimeni...

Aşa să-mi ajute Dumnezeu..."

Deasă sau rară împărtăşire?

(Urmare din pag. a 2-a)

tiple şi de diferite ordine: istoric, teologic, canonic-disciplinar, sentimental...

În antichitatea creştină, toţi credincioşii care participau la Sf. Liturghie se împărtăşeau cu Sf. Taine. Fapt firesc, căci scopul Liturghiei este constituirea Bisericii prin adunarea laolaltă a tuturor credincioşilor, rugăciunea comună şi împărtăşirea lor cu Hristos prezent în Euharistie sub forma pîinii şi a vinului. Liturghia era socotită şi trăită ca „Masă a Domnului" la care sînt invitaţi toţi cei ce au primit botezul şi se numesc creştini. Iar această „Masă" sau „Cină" devenea „Memorial al Domnului" căci în cursul ei credincioşii, în frunte cu episcopul sau preotul, comemorau şi retrăiau împreună cu Hristos toate actele Sale mîntuitoare: Naşterea, propovăduirea Evangheliei, Patimile, Moartea, Învierea, Înălţarea la Cer, Pogorîrea Duhului Sfînt. Împărtăşirea cu Sfintele Taine la fiecare Liturghie reprezenta pentru primii creştini punctul culminant al adunării euharistice, sensul însuşi al ei, care este unirea cu Hristos, pentru „a trăi în Hristos" (cf. Gal. 2, 20). Era de neconceput participarea la Euharistie fără împărtăşirea cu Sf. Taine. Căci atunci Liturghia nu s-ar împlini, nu şi-ar atinge scopul: unirea cu Hristos şi s-ar transforma într-un fel de spectacol sacru în care, e adevărat, se pot trăi emoţii sfinte şi înălţătoare dar care rămîn departe de realitatea unirii concrete cu Hristos, realizată numai prin împărtăşire. E adevărat că primii creştini erau foarte conştienţi de împărtăşirea cu Sf. Taine şi nu se apropiau de ele oricum, ci cu conştiinţa împăcată cu Dumnezeu şi cu semenii lor. Ei ştiau mai bine ca noi „că oricine va mînca pîinea aceasta şi va bea paharul Domnului cu nevrednicie va fi vinovat faţă de trupul şi sîngele Domnului" (I Cor. 11, 27). De aceea, cînd cineva păcătuia de moarte prin lepădarea de Hristos, ucidere (inclusiv avortul), desfrînare, hoţie sau alte fapte grave făcea mai întîi penitenţă cîţiva ani de zile şi numai după aceea era reintegrat în comunitatea euharistică şi se împărtăşea cu Sf. Taine. Pe timpul penitenţei, un astfel de creştin nu avea voie să participe la „Liturghia credincioşilor" (euharistică) ci doar la „Liturghia catehumenilor", trebuind să părăsească biserica odată cu cei ce se pregăteau pentru primirea botezului, la cuvintele preotului „Cei chemaţi ieşiţi...". Aşadar, păcătuirea gravă îl face pe creştin că cadă din starea de har primită la Botez şi confirmată şi întărită în fiecare Euharistie şi-l desparte de obştea Bisericii, ne mai fiind vrednic să participe la jertfa euharistică şi să se împărtăşească cu Sf. Taine. Căci Biserica se identifică cu Euharistia care o constituie şi o manifestă. De aceea, Sf. Ioan Gură de Aur zice că cel ce nu este vrednic să se împărtăşească acela nu este vrednic nici să participe la jertfa liturgică. El trebuie să părăsească biserica odată cu „cei chemaţi". Aşadar, în vechime, rînduiala împărtăşirii regulate a celor care nu erau sub osînda canoanelor sau a excluderii de la împărtăşirea cu Sf. Taine a celor cu păcate grave era strict observată. Pentru că această disciplină este singura conformă cu teologia euharistică, adică cu sensul însuşi al Liturghiei.

Ea însă va fi tot mai mult neglijată, începînd cu secolul al IV-lea, odată cu înmulţirea creştinilor prin convertirea în masă, fără pregătirea necesară, a păgînilor, după edictul de libertate a creştinismului (Milano, 313) şi mai ales după ce acesta devine religie de stat sub Teodosie cel Mare. Sensul profund al Liturghiei ca masă euharistică în care prin împărtăşirea cu Trupul şi sîngele lui Hristos a tuturor celor prezenţi se realizează Biserica însăşi şi se manifestă Împărăţia lui Dumnezeu se pierde încetul cu încetul la tot mai mulţi creştini. Din *act comunitar*, privind întreaga obşte a Bisericii adunată într-un loc pentru celebrarea Euharistiei, împărtăşirea devine un *act privat*, individual; fiecare se împărtăşeşte cînd vrea sau cînd se crede pregătit. Faţă de primele manifestări de acest gen, deosebit de grave, autoritatea bisericească se simte obligată să reamintească prin canoane disciplina tradiţională a împărtăşirii. Astfel canonul 8, atribuit Sfinţilor Apostoli, spune: „Dacă vreun episcop, preot sau diacon ori cineva din cler nu se împărtăşeşte în timpul jertfei liturgice care se aduce, să spună motivul şi dacă acesta este justificat să fie iertat. Iar dacă nu să fie excomunicat ca unul care produce sminteală...". Canonul 9 apostolic se referă în aceeaşi problemă la credincioşi: „Toţi credincioşii care intră în biserică şi ascultă citirea Sfintelor Scripturi dar nu stau la împărtăşire să fie excomunicaţi". Acelaşi lucru îl spune în principiu şi canonul 2 al sinodului din Antiohia (341): „Cei ce vin la biserică şi ascultă citirea Sfintelor Cărţi dar nu vor să ia parte la rugăciunea liturgică cu poporul, sau care prin indisciplină refuză împărtăşirea cu Sf. Euharistie toţi aceia trebuie excluşi din Biserică pînă ce, recunoscîndu-şi greşeala şi împlinind canonul rînduit aduc roade de pocăinţă...". Hotărîrile şi canoanele acestui sinod local vor fi adoptate pentru întreaga Biserică de sinoadele VI (can. 2) şi VII (can. 1) ecumenice.

Părinţii bisericeşti recomandă şi ei împărtăşirea deasă. Astfel Sf. Vasile cel Mare zice în Scrisoarea 33: „Este bine şi folositor a se împărtăşi în fiecare zi şi a primi Sfintele Taine căci însuşi Hristos a zis: „Cel ce mănîncă şi bea sîngele Meu are viaţă veşnică" (In. 6, 54). Noi însă ne împărtăşim de patru ori pe săptămînă: duminica, miercurea, vinerea şi sîmbăta ca şi în alte zile cînd se face pomenirea vreunui sfînt...". Evident, Sf. Vasile şi călugării săi se împărtăşeau de patru ori pe săptămînă pentru că slujeau Sf. Liturghie de patru ori, în zilele menţionate. Împărtăşirea deasă, chiar zilnică o recomandă şi Sfîntul Ioan Gură de Aur, care deplînge faptul că mulţi credincioşi din vremea sa nu se mai împărtăşeau decît o dată pe an. În acelaşi sens vorbesc şi Sf. Ioan Casian (sec. IV—V) şi Sf. Teodor Studitul (Sec. IX). In celebrele sale Epitimii (Reguli), Sf. Teodor insistă asupra obligaţiei monahilor de a se împărtăşi regulat. Iată cîteva: „Dacă într-o zi cînd se face Liturghie un călugăr nu se împărtăşeşte să spună motivul, altfel să rămînă nemîncat pînă seara" (n. 31). „Cel ce din proprie iniţiativă nu se împărtăşeşte, acela trebuie să se separe de obşte pentru o zi" (n. 10). Sau „Cel ce nu se împărtăşeşte mai mult de 40 de zile, dacă nu este oprit de canoane, va trebui să spună motivul. Şi dacă se constată că din pricina neglijenţei nu s-a împărtăşit să fie supus unei pedepse de 40 de zile" (n. 6).

E adevărat că la pierderea sensului profund al Împărtăşaniei ca act comunitar, deci privind pe toţi cei ce participă la Sf. Liturghie, a contribuit şi problema „vredniciei" personale accentuată de toţi Părinţii şi îndeosebi de călugări într-o vreme în care Creştinismul a devenit pentru mulţi doar un nume. Firesc, la împărtăşire nu poate avea acces cel ce trăieşte indiferent sau în păcate grave. Aşa au apărut canoanele care interzic împărtăşirea un anumit timp, mai lung sau mai scurt, potrivit gravitaţiei păcatului. Dar degrabă insistenţa Părinţilor şi a canoanelor pe „vrednicia" necesară pentru împărtăşire a fost rău înţeleasă, încît cu timpul nu s-au mai împărtăşit nici cei ce nu erau sub osînda canoanelor, socotindu-se singuri nevrednici de împărtăşirea deasă. Deşi Sf. Ioan Gură de Aur spune că cel ce nu-i vrednic să se împărtăşească zilnic, acela nu-i vrednic să se împărtăşească nici o dată pe an, la Paşti. De altă parte, insistenţa pregătirii pentru împărtăşanie — legitimă în sine căci Sf. Taine nu lucrează automat, fără colaborarea omului prin efortul propriu de despătimire — a dus la o altă atitudine greşită: credinţa că împărtăşirea este o recompensă pentru virtute, pentru efortul împlinit în vederea primirii ei. „Cu cît mai rezonabil este, zice Sf. Ioan Casian, să primim Sf. Taine în fiecare duminică, cu inimă smerită, ca un remediu pentru slăbiciunile noastre crezînd şi mărturisind că nu merităm acest har, decît să ne înălţăm în noi înşine prin convingerea deşartă că cel puţin vom fi vrednici odată pe an (Conv. 23, 21). Sf. Chiril al Alexandriei (+444) constată în vremea sa şi alte atitudini greşite faţă de Sf. Împărtăşanie. „Sînt unii, zice el, care după ce au gustat din harul dumnezeiesc nu mai merg la biserică din neglijenţă şi amînă primirea Sfintei Împărtăşanii sub pretextul respectului şi al pietăţii, în realitate însă din lipsă de evlavie şi din răceală. Acest refuz care pare a porni din pietate nu este decît o cursă şi o pricină de sminteală care duce la cădere" (Comentar la Ioan 1, 3). De aceea mai multe sinoade locale: Elvira (can. 21), Sardica (343) sau ecumenice: Constantinopol (în Trulan, 692, can. 80) se văd nevoite de a ameninţa cu excomunicarea pe cei care timp de trei săptămîni nu participă la Liturghie şi nu se împărtăşesc. În Occident, unde situaţia era şi mai gravă, diferite sinoade locale insistă pentru împărtăşirea cel puţin de trei ori pe an: Paşti, Crăciun şi Rusalii. Tîrziu, un sinod din Latran (Roma 1215) fixează datoria împărtăşirii cel puţin odată pe an. Dar deja aceste hotărîri nu mai sînt conforme cu spiritul Liturghiei ca jertfă şi ca Taină a comuniunii care constituie Biserica. Teologia euharistică a primelor veacuri creştine va fi tot mai mult uitată, accentul mutîndu-se acum pe pietatea individuală în faţa Sfintei Împărtăşanii (care în Apus va fi expusă în afara Liturghiei spre adorare) şi pe interpretarea simbolică a tuturor artelor şi gesturilor liturgice.

Renaşterea isihastă din sec. XIV va atrage după sine cum este firesc şi o renaştere liturgică îndeosebi prin Sfinţii Nicolae Cabasila şi Simion al Tesalonicului (sec. XV).

Pentru Nicolae Cabasila, euharistia (împărtăşania) este izvorul şi desăvîrşirea vieţii în Hristos. Iar „celelalte Taine nu sînt desăvîrşite şi nici nu pot da roade... dacă nu luăm parte la ospăţul dumnezeiesc". „În schimb dacă ne apropiem cu zdrobire de inimă şi ne mărturisim păcatele înaintea preotului, Sf. Împărtăşanie este cea care ne scapă de orice păcat... de unde urmează că nimic n-am făcut numai mărturisindu-ne, fără a gusta din bunătăţile euharistice" (Despre viaţa în Hristos, 4). El arată că la Sfînta Împărtăşanie trebuie să ne apropiem „mereu". „Căci e nevoie ca Făcătorul lumii să rămînă tot timpul în lutul nostru ca să îndrepteze chipul Său în noi de cîte ori dă semne că vrea să se strice..." (Ibidem). „Viaţa în Hristos" este de neconceput fără participarea regulată la Sf. Liturghie şi Împărtăşirea cu Sfintele Taine. Căci nu noi ne transformăm pe noi înşine prin efortul nostru ascetic, ci Hristos euharistic lucrează în noi şi dă valoare şi sens la tot ceea ce facem pentru mîntuirea noastră. Neglijenţa Sfintei Împărtăşanii poate veni şi dintr-o spiritualitate dezincarnată care nu pune accentul pe Sfintele Taine ci pe voinţa şi efortul omului, concepţie proprie atîtor secte din vechime (pelagianism, priscilianism, bogomilism) condamnate de Biserică.

La rîndul său, Sfîntul Simeon al Tesalonicului, unul din cei mai mari liturgişti ai Bisericii Răsăritene, insistă şi el asupra necesităţii împărtăşirii dese. În cartea sa „Tratat asupra tuturor dogmelor" el zice: „Drept aceea Tainele acestea ni le-a lăsat Iisus pentru ca să fim una cu Dumnezeu. Noi arhiereii şi preoţii adesea cu socotinţă şi cu spovedanie slujind Liturghia să ne împărtăşim cu înfricoşătoarele Taine; iar ceilalţi şi ei adesea prin Spovedanie, prin sfărîmarea inimii şi cucernicia sufletului să se cuminece. Şi nimeni din cei ce se tem de Domnul să nu treacă peste 40 de zile (neîmpărtăşiţi), şi dacă cei ce vor păzi pe cît vor putea să se apropie şi mai curînd de cuminecătura lui Hristos, şi dacă se va putea şi în toate duminicile, mai ales cei bătrîni şi cei bolnavi".

În scolul al XVIII-lea a avut loc la Muntele Athos o mare frămîntare în jurul problemei dese sau rarii împărtăşiri. Sf. Nicodim Aghioritul protagonistul desei împărtăşiri, autor a peste o sută de lucrări, între care şi al Filocaliei (culegere de texte din Părinţii ascetici), a scris în acest sens o *„Carte foarte folositoare pentru suflet. Despre împărtăşirea deasă cu Sfintele Taine ale lui Hristos"* în care el argumentează cu texte din Sfinţii Părinţi nevoia împărtăşirii dese şi combate pe cei ce susţin contrariul. Poziţia apărată de Sf. Nicodim şi de cei din jurul său va fi aprobată şi de Patriarhii ecumenici; Teodosie, în 1773 şi Grigore al V-lea, în 1807 şi 1819. Renaşterea liturgică din Grecia contemporană cu accentul pus pe înţelegerea Sf. Liturghii de către credincioşi prin citirea de către preot cu voce tare a rugăciunlor din Anaforaua liturgică şi pe împărtăşirea deasă, renaştere promovată de mai multe Confrerii religioase, a fost inspirată de mişcarea isihastă de la Sf. Munte şi de scrierile Sf. Nicodim Arghioritul.

În Rusia, împărtăşirea mult mai deasă a credincioşilor în ultimele decenii s-a impus din partea acestora ca o evidenţă a participării lor la Sf. Liturghie. Persecuţiile grave şi lipsa oricărei literaturi religioase a făcut să se nască dorinţa credincioşilor de a se uni cu Hristos euharistic mult mai des decît recomanda oficialitatea bisericească, potrivit unei „tradiţii" venită din Apus. Căci nu trebuie să uităm că „porunca" de a se împărtăşi de patru ori pe an sau cel puţin odată este de influenţă apuseană şi nu are nici o justificare teologică. Dimpotrivă, ea este contrară spiritului Liturghiei ca jertfă adusă de tot poporul lui Dumnezeu şi cină comună. Nimeni din cei invitaţi la o masă nu merge numai ca să se întreţină cu gazda şi cu cei prezenţi, fără să mănînce efectiv. E adevărat că ambianţa creată în jurul unei mese este ea însăşi o hrană spirituală pentru cei invitaţi, dar nimeni nu renunţă să mănînce, săturîndu-se numai cu ea. Sf. Nicodim Aghioritul spune că sînt mai multe feluri de a ne împărtăşi cu Hristos: prin Sf. Taine, prin rugăciune, prin auzul citirilor şi cîntărilor sfinte, prin contemplarea tainelor lui Dumnezeu, prin facerea de bine. Dar ele nu se exclud una pe alta. Dimpotrivă. Cel ce îl primeşte pe Hristos euharistic îl va păstra în inima sa rugîndu-se mult, citind din Sf. Scripturi, lucrînd numai binele... Dar nimeni nu poate neglija Sf. Taine pe motiv că se împărtăşeşte duhovniceşte cu Hristos sub formele amintite. Căci altfel Mîntuitorul nu s-ar mai fi întrupat şi nu s-ar mai fi jertfit pe cruce ca să ne lase Trupul şi Sîngele Său ca „adevărată mîncare şi adevărată băutură" (In. 6, 55). Celce neglijează Sf. Împărtăşanie, neglijează fără să-şi dea seama întruparea şi jertfa însăşi a Domnului. Căci Euharistia este taina prin excelenţă a Noului Testament. Fără Euharistie nu există nici întrupare, nici jertfă. Protestanţii şi cultele neoprotestante care pun accent unilateral pe Cuvîntul lui Dumnezeu în detrimentul Euharistiei în care nu mai văd prezenţa reală a lui Hristos uită că „Cuvîntul trup s-a făcut" (In. 1, 14), că în Noul Testament Dumnezeu nu numai vorbeşte oamenilor ca în Vechiul Testament ci se şi uneşte cu ei prin Trupul şi Sîngele Fiului Său jertfit şi înviat pentru mîntuirea lor.

Cum am putea reveni astăzi la o practică normală a Euharistiei? Desigur că numai printr-o înţelegere justă a sensului şi rostului ei pentru viaţa creştină. Aceasta presupune însă preoţi şi creştini responsabili şi luminaţi, angajaţi conştient în trăirea maximală a Evangheliei şi nu oameni „căldicei", dispuşi oricînd la orice compromis. Aprofundarea teologiei euharistice a primelor veacuri creştine ca şi cunoaşterea evoluţiei de-a lungul istoriei a practicilor privitoare la împărtăşire, mai mult sau mai puţin „conforme cu această teologie, practici devenite adeseori „tradiţie", ne va ajuta să exorcizăm mintea noastră de o mulţime de prejudecăţi sau chiar superstiţii cu privire la Sf. Taină a Împărtăşaniei. Trebuie să fim conştienţi că nu toate „tradiţiile" impuse la un moment dat în istorie au şi o justificare teologică. Pot exista „tradiţii" cum este şi cea cu privire la împărtăşirea o dată sau de patru ori pe an şi chiar la şase săptămîni. care nu pot fi justificate teologic, ci cel mult sentimental. În ce priveşte „vrednicia" pentru primirea Euharistiei trebuie să ştim că nimeni nu poate vreodată pretinde că e vrednic să se împărtăşească. Căci „toţi greşim în multe chipuri" (Iac. 3, 2). Iar „dacă zicem că păcat nu avem, ne amăgim pe noi înşine şi adevărul nu este întru noi" (I In. 1,8). „Ştim, zicea Sf. Ioan Gură de Aur, că nimeni dintre noi nu este scutit de greşeli, nimeni nu se poate lăuda că ar avea o inimă curată. Ingrozitor este, nu atît a nu avea inima curată, cît că neavînd-o astfel nu alergăm la Cel ce poate să o curăţească...". Desigur că sînt păcate grave şi păcate mai puţin grave. „Orice nedreptate este păcat, dar este şi păcat care nu e de moarte" (I In. 5, 17). În cazul păcatului de moarte, trebuie să împlinim canonul rînduit la spovedanie şi să nu ne împărtăşim o vreme. Dar dacă nu sîntem în păcate de moarte să îndrăznim să ne împărtăşim cît mai des. Bineînţeles cu inimă înfrîntă şi smerită, cu lacrimi (Sf. Simeon Noul Teolog spune că nimeni nu se apropie fără lacrimi de Sf. Împărtăşanie) şi cu conştiinţa păcătoşeniei dar şi cu dorinţa de a primi prin Sfînta Împărtăşanie ajutor în lupta pentru despătimire şi îmbunătăţire. Căci fără Împărtăşanie deasă nu putem deveni mai buni, mai iubitori, mai asemenea cu Hristos. Împărtăşania deasă, primită cu pregătirea necesară ne transformă în Hristos însuşi. „Firea celui mai tare schimbă firea celui mai slab" zice Sf. Maxim Mărturisitorul. Fiinţa noastră încălzită de focul dumnezeirii devine ea însăşi foc ca fierul introdus în foc care devine foc, păstrîndu-şi totodată natura sa proprie. Şi fiindcă se pune în mod justificat problema pregătirii pentru Sf. Împărtăşanie trebuie să spunem că nu există o regulă pentru preoţi şi alta pentru mireni. Toţi trebuie să se pregătească cu spovedanie, cu post (rînduit de Biserică, adică: miercurea şi vinerea ca şi cele patru posturi mari) cu înfrînare conjugală pentru cei căsătoriţi şi cu rugăciune. Trebuie să ştim şi aceea că pregătirea pentru împărtăşire nu este nu mai de o zi sau de două, ci de toată vremea. În toată vremea trebuie să ne reţinem de la păcat să avem gîndul la Hristos, să fim împăcaţi cu toţi semenii noştri, să fim aplecaţi spre săvîrşirea binelui. Ea culmineză cu participarea la Vecernie şi Utrenie ca şi la Liturghia propriu-zisă. Toată Liturghia este de fapt o pregătire pentru împărtăşire.

Ţinînd seama de situaţia deosebit de gravă existentă în Biserica noastră în privinţa împărtăşirii credincioşilor, îndemnăm şi pe această cale pe cucernicii preoţi să explice îndelung credincioşilor nevoia împărtăşirii mai dese cu Sf. Taine. O Liturghie la care nimeni nu se împărtăşeşte este aproape un non sens şi în contradicţie totală cu conţinutul rugăciunilor şi cîntărilor ei. Cum cîntăm „Să se umple gurile noastre de lauda Ta Doamne... că ne-ai învrednicit pe noi să ne împărtăşim cu Sfintele, dumnezeieştile... şi de viaţă făcătoarele Tale Taine..." sau „Drepţi primim Dumnezieştile, sfintele... lui Hristos Taine... cînd nimeni nu s-a împărtăşit? Cu ce conştiinţă putem refuza sistematic chemarea Mîntuitorului la fiecare Liturghie: „Cu frică de Dumnezeu, cu credinţă şi cu dragoste, apropiaţi-vă"? Hristos ca a venit să vindece pe cei bolnavi şi să dea iertare celor păcătoşi, vrea să ne vindece şi să ne ierte şi pe noi împărtăşindu-ni-se în Sf. Taine. Iar noi să-L refuzăm? Cu adevărat, nu ne dăm seama ce ne lipsim evitînd sau amînînd Sf. Împărtăşanie. Cucernicii părinţi ar trebui să încurajeze în primul rînd pe copii (care pînă la 7 ani pot să se împărtăşească fără spovedanie şi fără ajun) şi pe bătrîni să participe regulat la împărtăşire. Astfel nu va mai fi Liturghie fără împărtăşire. De asemenea, pentru o participare cît mai conştientă a credincioşilor la Sf. Liturghie, în care aceştia să poată urmări caracterul ei de jertfă se impune citirea cel puţin a rugăciunilor din canonul euharistic cu voce tare. Astfel credincioşii vor urmări continuitatea rugăciunilor, îşi vor da seama de sensul lor profund şi se vor simţi implicaţi în ele.

Credem că numai printr-o renaştere liturgică cu accentul pus pe Sf. Împărtăşanie primită regulat cu pregătire necesară, putem nădăjdui la o renaştere duhovnicească trainică şi cu roadele cele mai frumoase pentru Biserica şi neamul nostru. Căci atunci Hristos va lucra în noi şi ne va schimba El însuşi după chipul şi asemănarea Sa.

IOAN GHICA

175 de ani de la naştere

Anul acesta, la 16 august, s-au împlinit 175 de ani de la naşterea lui Ioan Ghica.

S-a născut în Bucureşti dintr-o familie veche de boieri, care a dat Ţărilor Române nouă domnitori.

Se distinge ca un element luminat avîndu-l ca dascăl pe Heliade la Sf. Sava. Îşi continuă studiile la Paris, unde obţine diploma de inginer de mine. Atras de curentele filosofice ale timpului său colaborează la mai multe reviste franceze.

Întors în ţară, împreună cu N. Bălcescu, întemeiază societatea politică secretă „Frăţia" în 1841, care a pregătit Revoluţia din 1848.

Om cu vederi înaintate, devine profesor la Academia Mihăileană din Iaşi, alături de Mihail Kogălniceanu şi Alecsandri, conducînd împreună revista „Propăşirea".

După Revoluţia din 1848, cînd fruntaşii revoluţionari au fost exilaţi, Ghica se retrage la Constantinopol. La stăruinţa ambasadorului englez este numit guvernator sau bey al insulei Samos, pentru stîrpirea piraţilor, luînd o serie de măsuri salutare pentru populaţie. Drept recunoştinţă sultanul l-a numit prinţ de Samos, iar populaţia i-a ridicat un bust de marmură.

După înfăptuirea Unirii, al cărei luptător a fost, Cuza l-a numit ministru şi preşedintele Consiliului de miniştri, iar mai tîrziu ministru plenipotenţiar la Londra.

Întors în ţară se dedică studiului, petecluidu-şi ultimii ani ai vieţii la moşia sa de la Ghergani, unde a fost şi înmormîntat în 1897.

Scrierile lui Ghica au fost puţine ca număr, dar cu valoare deosebită. Ca profesor de economie politică s-a străduit să răspîndească această ştiinţă la noi. Se păstrează în două volume „Convorbiri economice" în formă de scrisori folosind ca gen literar şi dialogul în care Ghica îşi tălmăceşte ideile sale de economie politică. Alte lucrări din acelaşi sistem de idei sînt: Omul fizic şi intelectual şi Pămîntul şi omul.

Pentru meritele sale deosebite a fost ales membru al Academiei Române şi preşedintele ei şi director general al teatrelor.

Ghica s-a afirmat şi prin scrierile sale literare. Partea cea mai valoroasă în domenjul literaturii o constituie „Scrisorile către V. Alecsandri". În aceste scrisori, redactate la bătrîneţe, nostalgic vorbeşte de epoca lui Caragea Vodă, de Anton Pann, Nicolae Filimon, şcoala de acum 50 de ani, evenimentele revoluţionare din 1821, despre Bălcescu, Gr. Alexandrescu şi I. Cîmpineanu. Aceste scrisori au fost mult gustate de contemporani, păstrîndu-şi pînă astăzi valoarea de opere literare. Înzestrat cu o memorie fenomenală, Ghica reînvie cu multă putere de viaţă, o întreagă epocă din trecutul nostru, cu evenimentele petrecute.

Limba folosită în aceste scrisori este cultă, literară, simplă şi curgătoare, care farmecă prin pitorescul povestirii. Stilul este simplu şi captivant.

Are şi o scriere cu caracter mai mult istoric: „Amintiri din pribegia după 1848", în care publică scrisori de la Bălcescu, Heliade, Goleşti, C. A. Rosetti s.a. În aceste scrisori îşi manifestă dorinţa de libertate a românilor, eliberarea Principatelor de sub stăpîniri străine, unirea românilor, respingerea oricărui amestec rusesc în Principate.

Ca scriitor, economist şi om politic, fruntaş al Revoluţiei din 1848 şi luptător pentru cucerirea independenţei, personalitatea marcantă a lui Ioan Ghica rămîne la loc de frunte în panteonul culturii româneşti şi al istoriei noastre naţionale.

Pr. Constantin Cilibia

IISUS HRISTOS BUCURIA NOASTRĂ

(Urmare din pag. a 2-a)

un prieten cu o iubire sinceră, statornică, dezinteresată tot aşa cum suprema suferinţă a vieţii este aceea de a trăi fără prieteni şi fără nimeni apropiat. Celebra actriţă Marilyn Monroe, scria, cu cîteva zile înainte de a-şi pune capăt zilelor, unei cunoştinţe: „am cucerit faima, dar preţul cu care am cucerit-o a fost prea mare. Dar ceea ce mă distruge e faptul că nu mi-am realizat dorinţa de a avea prieteni. Atîta i-am dorit! E ridicol, nu-i aşa? — pentru femeia cea mai adorată din lume".

Pentru noi, cei botezaţi şi însemnaţi cu semnul lui Hristos, El rămîne prietenul ideal, Cel care ne aduce adevărata bucurie: iubirea lui Hristos este o iubire autentică pentru că poartă în ea semnul autenticităţii: suferinţa. Cine a găsit cerul a găsit bucuria căci cerul e Dumnezeu şi Dumnezeu e în sufletul lui.

Nu e de mirare dacă s-a afirmat că religia lui Hristos e religia bucuriei şi că adevăratul creştin e „fiul bucuriei". Se poate măsura exact cît a pătruns creştinismul în cineva după bucuria pe care o degajă din el.

Dacă inima şi viaţa ne este stăpînită de amărăciune, de nemulţumire şi tristeţe este un semn că încă nu ne-am îmbrăcat încă deplin cu Hristos, că bucuria cerească este departe de noi şi sîntem încă încătuşaţi în cele pămînteşti. Să ne adîncim în taina bucuriei şi a credinţei şi să meditîm îndelung la îndemnul din Păstorul lui Herma, scriere de la începutul Bisericii creştine: „Izgoneşte de la tine, creştinule tristeţea, pentru că ea este sora îndoielii şi a urii. Tu eşti un om lipsit de judecată dacă nu reuşeşti să înţelegi că această tristeţe este cea mai rea dintre toate patimile şi cea mai dăunătoare pntru cei ce-l slujesc pe Dumnezeu.

Într-armează-te în schimb cu bucuria care este totdeauna plăcută şi primită de Dumnezeu şi desfătează-te în ea. Omul liniştit face binele şi îl iubeşte evitînd din răsputeri melancolia. Omul trist, în schimb, pururi săvîrşeşte răul mai întîi de toate pentru că îl întristează pe Duhul Sfînt, Izvor nu de tristeţe ci de bucurie, în al doilea rînd omiţînd să se mai roage şi să-l laude pe Dumnezeu din cauza tristeţii care s-a cuibărit în inima lui nu se mai poate ridica la tronul celui Preaînalt".

Să ne bucurăm aşadar pururea căci Hristos este bucuria noastră veşnică.

„Un dac a coborît de pe columnă"

L-am cunoscut tîrziu, în anii studenției, cînd, într-un context oarecare, profesorul de Teologie morală din acei ani, Nicolae Mladin, ne-a vorbit despre el. Nu în chip special, ci așa în treacăt, presupunînd că-l cunoaștem. De atunci îl port mereu în inimă, ca pe un părinte, ca pe un voievod, ca pe un Ștefan cel Mare, ca pe un Mihai Viteazul, ca pe un Dan-căpitan de plai. De altfel, cunoscîndu-l cît de cît sîntem încredințați că îi vom face loc cu toții în inimile noastre, ca unui sfînt de-al nostru, căci, în felul lui, a fost și el un suflet mare, mare cît al neamului din care a răsărit, un alt sfînt român, netrecut încă în calendarul oficial, dar trecut de bună seamă în Cartea Vieții Celui Atotștiutor și Atotputernic.

Cu ani în urmă, doamna Lidia Popița-Stoicescu, soția fostului ministru al Cultelor după Revoluția română din Decembrie 1989, se preocupa de turnarea unui film despre acest „om între oameni", despre acest cioban din Cîrțișoara, despre acest om deosebit de sub sprînceana Munților Făgăraș, care, și el, „sufletul și-a pus" nu numai pentru oile pe care le păștea pe la cascada Bilii sau pe luncile și mirișțile Ialomiței, ci și pentru frații lui transilvăneni. Nu știm dacă filmul a fost realizat, dar sugeram acestei stimate doamne, o rugam chiar, să pătrundă cît mai adînc în străfundurile sufletești ale lui *Badea Cîrțan*, căci despre el este vorba, acest „David" al nostru, cum l-a numit Nicolae Iorga, străfunduri din care a ieșit lumina care i-a călăuzit viața încărcată de atîtea roade, de unde a izvorît dragostea sa fierbinte față de pămîntul și neamul său, față de Legea noastră străbună, de unde a ieșit atîta forță, atîta voință, atîta putere morală și fizică, atîta capacitate de dăruire pentru frații săi transilvăneni, dăruire dusă pînă la jertfirea vieții.

Carte a învățat Gheorghe Cîrțan, cîtă va fi învățat, de la dascălul și preotul din sat, dar a prins tînărul Cîrțan mai ales de la Ion Cotigă, student la drept, din Săcele-Brașov, cu care își împreună oile și la vîrsta de 18 ani, în 1867, a trecut munții la frați, revoltat încă de pe atunci de situația apăsătoare anacronică pe care o avea poporul nostru, despărțit de hotare nefirești, artificiale: „Dracu a mai văzut graniță în mijlocul țării", erau cuvintele sale.

Din biblioteca ambulantă a lui Cotigă, pe care o purta pe măgar, Gheorghe Cîrțan și-a potolit setea să de a cunoaște, citind mai ales cărți sfinte și de istorie românească, istorie care i-a încins sufletul, generînd mai tîrziu faptele sale, apreciem unice, realizate de un țăran simplu.

Un prim gest de acest fel este cel din 1877 cînd, cu prilejul Războiului pentru independență, a pus la dispoziția armatei române, împreună cu Ion Cotigă, peste 1000 de oi, iar el s-a înscris voluntar în armata română. Încă de atunci visa și la unirea a „toată turma românească... într-o Românie mare și frumoasă".

Întors în Transilvania, întocmai ca un alt cioban, Sf. Nicolae Oprea din Sălișteă din vremea luptelor împotriva uniației, Gh. Cîrțan ia drumul Vienei cu jalbă la împăratul, pentru a protesta împotriva nedreptăților strigătoare la Cer, care se făceau românilor transilvăneni, faptă elogios subliniată de V. Branișteă într-un articol intitulat: „Un țăran român la Viena".

De asemenea, dornic să vadă cetatea de obîrșie de unde a venit pe meleagurile noastre „bădica Traian", Badea Cîrțan, cum începuseră deja să-i zică contemporanii, în 1896 pleacă pe jos la Roma, unde „ambasadorul în opinci", cum l-a numit presa vremii, a fost primit cu multă simpatie. Să nu uităm că era o perioadă în care presa italiană și o seamă de asociații italiene susțineau cu multă tărie cauza românilor transilvăneni apăsați de stăpînirea austro-ungară.

Subliniem faptul că, sosit la Roma, în cîteva zile Badea Cîrțan a devenit celebru. *„Un dac a coborît de pe columnă"*, scriau ziarele, atît de izbitoare era asemănarea dintre el și dacii sculptați pe Columna lui Traian. Trei ani mai tîrziu, în 1899, Badea Cîrțan se afla din nou la Roma, unde tocmai se ținea un Congres al orientaliștilor, la care participau delegați din peste 40 de țări ale lumii. Într-o conferință publică ținută în acele zile la Roma, prof. Ovary, delegat austro-ungar, a contestat originea daco-romană a poporului român, precum și continuitatea sa pe pămîntul vechii Dacii, teorie nu numai antiștiințifică, dar direct absurdă și jignitoare pentru noi, care din nefericire se vîntură și astăzi de către anumte cercuri iredentiste maghiare, sfidînd nu numai documentele istorice, dar și ceea ce prof. D. Prodan spune atît de potrivit prin cuvintele: „Dintre toate popoarele Transilvaniei, singuri românii locuiesc în toate ținuturile și în toate zonele ei, singuri ei exercitînd, în măsuri corespunzătoare, toate activitățile economice indicate de solul său; ei sînt mai adaptați la natura și la toate variațiile ei fizice, ceea ce înseamnă că dintre toate popoarele ei sînt cei mai puțin indicați de a fi socotiți populație imigrantă" (cf. Ion Coja: Transilvania, invincibile argumentum, București, 1990, p. 273).

În fața acestei situații, delegația română, condusă de istoricul V. A. Urechea, a prezentat oamenilor de știință prezenți la Congresul menționat pe Badea Cîrțan, în portul său strămoșesc, cu căciulă, cu cămașa scoasă peste cioarecii strînși pe picior etc. fiind pus alături de figuri de daci reproduse de pe columnă. Prin înfățișare și port, ciobanul din Carpați constituia în mod evident, în carne și oase, un urmaș direct al dacilor de pe Columna lui Traian, un document viu și de necontestat privitor la originea daco-romană a poporului român și continuitatea sa pe pămîntul străbun.

Gîndindu-ne la această scenă ne punem adesea întrebarea: Ce-ar fi fost dacă Badea Cîrțan ar fi spus în acele clipe că-i este rușine că e român, cum auzim pe unii purtători de cravată spunînd în zilele noastre.

La ținuta sa exterioară se adăuga și istețimea de minte caracteristică multor țărani de-ai noștri neșcoliți, fapt confirmat și de următoarea întîmplare consemnată într-un almanah din acei ani:

Se zice că Badea Cîrțan se afla în fața unui magazin din Budapesta, în care a vrut să intre spre a-i cunoaște profilul. Vînzătorul, vreun pomădat oarecare, văzîndu-l și, probabil, să nu-i lase vreun miros de oaie în prăvălie, îi iese în întîmpinare.

— Nu vă supărați, dar ce vindeți aici? Întreabă Badea Cîrțan, cu respectul și bunul simț care îl caracterizau.

— Capete de măgar, răspunde batjocoritor vînzătorul.

— D-apoi se vede că bună vînzare aveți, dacă a mai rămas unul (adică un singur cap), răspuns pe care nu știm dacă l-ar fi dat zece minți diplomate puse una lîngă alta.

Badea Cîrțan a avut legături și cu memorandiștii din 1894, a călătorit pe cont propriu la Ierusalim și Iordan, de unde a adus o seamă de obiecte aflătoare în muzeul ce-i poartă numele din Cîrțișoara, a fost la Paris, unde, între altele, spunea și aceste grăitoare cuvinte studenților francezi pe care i-a cunoscut: „Să nu uitați, dragii mei, ce

(Continuare în pag. a 6-a)

Pr. Gh. Papuc

UN MARE POET ROMÂN: ALEXEI MATEEVICI

Între condeiele care au cinstit slova românească și au reușit să înalțe și azi inimile noastre prin creații literar-artistice deosebit de valoroase a fost și poetul Alexei Mateevici de la a cărui moarte se împlinesc anul acesta 74 ani. El a murit la 13 august 1917 de febră tifoidă, contractată pe frontul de la Mărășești unde-și îndeplinea misiunea sa de preot militar.

Bogata moștenire culturală pe care el ne-a lăsat-o este cu atît mai de prețuit cu cît ținem seama că el, ca și Mihail Eminescu, nu sînt creațiile școlii, ci a zelului lor de a cunoaște temeinic trecutul nostru cultural și a-și trage seva creatoare din studierea — din propriul lor îndemn — a creațiilor populare, folclorul și vechile cronici stînd la baza operei lor. N-au neglijat nici studierea clasicilor noștri și apoi de un deosebit folos le-a fost, lui M. Eminescu cunoașterea limbii germane și lui A. Mateevici a limbii ruse.

Temelia pe care s-a ridicat talentul lui A. Mateevici reiese și din subiectele pe care le-a tratat în articolele sale publicate în revistele de limbă rusă, ca de pildă: „Poezia populară românească", „Bocetele", „Cîteva date cu privire la esența și la istoria limbii românești", „Obiceiuri de nuntă" și „Anul Nou".

Cunoscător profund al limbii ruse, A. Mateevici ne-a lăsat reușite traduceri din autorii săi preferați: Alexei Tolstoi, Lermontov, Cehov, Gorki și Pușkin. Ca un frumos omagiu adus autorului „Limbii noastre", amintim azi, cînd se împlinesc 74 de ani de la moartea sa minunatul sonet al lui Pușchin „Poetului", tradus de A. Mateevici pe cînd se găsea pe frontul de la Siret, la Mărășești.

După cum „Limba noastră" va rămîne atît timp cît se va mai vorbi românește pe acest pămînt dacic ca o perlă a literaturii noastre, tot așa traducerea „Poetului" lui Pușchin poate sta alături de minunatele traduceri ale lui O. Goga din literatura maghiară.

Cînd se va scrie o carte despre legăturile noastre culturale cu popoarele vecine se va sublinia cu siguranță și rolul important jucat de acești doi mari poeți ai neamului nostru.

În memoria cititorilor și admiratorilor săi, A. Mateevici rămîne însă „cîntărețul limbii materne", deoarece în fruntea creației sale poetice se plasează „Limba noastră" cu mult superioară ca farmec și frumusețe odelor închinate graiului nostru de către G. Sion, G. Coșbuc și V. Eftimiu.

De asemenea puțini știu că A. Mateevici a fost adînc influențat de poezia cu temă socială a contemporanilor săi Goga și Coșbuc. Ca și acești doi mari poeți ardeleni, Mateevici a fost o personalitate culturală bogată și din largul orizont al preocupărilor sale n-a lipsit nici viața grea a țărănimii pe care Coșbuc a tratat-o în cutremurătorul său „Noi vrem pămînt", Goga în „Clăcașii" iar Mateevici în „Țăranii", care, venind seara de la trudnica muncă efectuată pe ogoare străine „Își cîntă necazul cel mare, / Își cîntă nevoile lor în robie / Și cîntecul plînge-n cîmpie, / Suspină și cîntă versuri amare."

Poetul A. Mateevici nu se mulțumește ca un alt mare scriitor naturalist Gerhart Hauptmann care în „Țesătorii" aduce pe scenă viața lor insuportabilă, ci îl depășește pe acesta în poeziile „Eu cînt" (1907) caută să insufle țăranului credința în „zilele senine ce vor veni" iar în „Cîntecul zorilor" (1907) îndeamnă pe „feciorii gliei" la luptă, cu astfel de cuvinte înflăcărate: „Hai, măi frate, hai, măi frate, / Zorile s-aprind, / Hai să căutăm dreptate, / Voie și pămînt."

În acest îndemn la luptă se simte dragostea sa sinceră față de cei împilați de care el se consideră legat sufletește.

Viața chinuită a țăranilor îl frămîntă și revendicările lor de dreptate, pămînt și „voie" (= libertate), el le exprimă în versuri artistice fiind prin excelență exponentul autentic al celor oprimați și împovărați de atîtea nevoi.

Cei mai rodnici ani de creație literară ai lui A. Mateevici au fost 1907 și 1917. La vîrsta de 19 ani, tînărul poet era un Rouget de Lisle care ca un „bucium de alarmă" cheamă la luptă țărănimea răzvrătită și dornică de dreptate și pămînt.

În 1917, pe frontul de la Mărășești, poetul este stăpînit de sentimente de nostalgie față de locurile copilăriei ca de pildă în poeziile „Cîntec de leagăn" și „Frunza nucului" cum și de grelele suferințe pe care le îndurau masele populare în războiul de apărare a patriei în poezia „Văd prăbușirea" scrisă în noaptea de 5—6 iulie 1917 din care reproducem: „Se scurge noaptea-n sfînta tihnă, / Dar tunurile vrăjmășești, / Țintesc și bat fără odihnă / Să șteargă gara Mărășești".

O altă temă care-l frămîntă și-l chinuie pe poet la Mărășești, în contact cu unii intelectuali franțuziți, este pocirea graiului strămoșesc de cei care vorbeau într-o „limbă doftoricească" și într-o „nouă latinie ce miroase a leacuri luate din dugheni".

În semn de protest împotriva acestora și a celor care se plîng că limba poporului nostru este o limbă prea săracă, scrie, ca să le arate toată splendoarea și frumusețea graiului străbun nemuritoarea sa poezie „Limba noastră" despre care și Ovid Densușianu, în revista „Viața Nouă" (anul XIII, 1917, p. 109) afirma că „e cea mai frumoasă poezie ce a fost închinată limbii noastre ce nu va trebui să lipsească dintr-o antologie a poeților români".

Fără a avea complexitatea operelor literare ale colegilor săi Coșbuc, și Goga, Mateevici rămîne totuși alături de ei unul din marii cîntăreți ai clăcașilor de altă dată și — cum l-a caracterizat atunci un critic literar al vremii — „o personalitate poetică puternică ale cărui opere s-ar cuveni reeditate și puse în mîna oamenilor de la orașe și sate de care el s-a simțit așa de apropiat în tot ceea ce a scris în scurta sa viață de 29 de ani atît în proză cît și în poezie".

Dr. Ion Hurdubețiu

CATEHISMUL, cartea de religie pentru toți

Predarea religiei în școală — și nu numai în coală — ridică, între alte probleme, și pe aceea cărții sau manualului de religie. Am avut, în nul trecut, manualul cu cele *Șapte cărți de relie* ale preotului profesor Dumitru Călugăr (reedat de Episcopia Romanului și Hușilor) într-un nuăr redus de exemplare. Astfel de *cărți de religie* entru clasele elementare au exitat pe vremuri și alte centre eparhiale. Neajunsul cel mare, penru anul școlar care a trecut, a fost faptul că apastă carte de religie nu putea fi oferită claselor ai mari pentru simplul motiv că elevii acestor lase erau (și mai sînt) lipsiți de cunoștințele de ază, din primele clase, necesare înțelegerii cuoștințelor prevăzute pentru aceste clase. Este ca cum am vrea să oferim probleme de algebră ără cunoașterea aritmeticii elementare. Unii catiți au încercat să rezolve această situație împărnd ora de religie între predarea cunoștințelor elentare și expunerea celor prevăzute pentru clele superioare. Alții au recurs deadreptul la utilirea *catehismului ca manual de religie* și credem nu au greșit pentru că această carte, veche de nd există Biserica, unește procesul de educație oral-religioasă, scopul final al catehizației, cu un inim de cunoștințe, de instrucție religioasă, fără care procesul educațional nu poate fi conceput. Trebuie să recunoaștem că, datorită împrejurălor prin care am trecut în ultima jumătate de eac, instrucția religioasă cu privire la învățătura credință, a lăsat de dorit, dovadă lipsa acestor noștințe la mulți dintre credincioșii noștri. Cu un umit fel de „educație morală" axată pe „elente de etică și istorie culturală", se împăca, de ie-de-nevoie, și regimul ateu din trecut și se re că ar fi și în opțiunea unora dintre factorii ecizionali de azi. Nu este și nu poate fi opțiunea isericii noastre în această problemă. Este știut acolo unde evlavia nu se întemeiază pe un subrat temeinic de cunoștințe religioase, cît de moeste ar fi ele, există primejdia alunecării pe terenul nedorit al superstițiilor. Numai credința religioasă luminată de cunoașterea Sfintei Scripturi și Tradiției noastre sfinte ne poate da suflete de eștini adevărați, gata oricînd a da răspuns înrpelărilor eretice. Nu trebuie să se creadă că fam elogiul instrucției religioase de dragul acuulări de cunoștințe teoretice, de genul celor ce se ed „tari" în Scripturi și dornici de controverse. mpotrivă, militām pentru opinia unui distins olog al nostru, după care nu este de dorit nici ologie fără evlavie (adică cunoștințe care îngîm, fără să mîntuiască), nici evlavie fără teologie, ică forme de cult fără conținut luminat de cuștințe teologice.

Avem convingerea că această carte, *Catehismul*, nceput în două variante, *Micul catehism pentru pii*, și un *Catehism mai desvoltat* pentru adulți, prezintă *Cartea de religie* cea mai potrivită, azi și întotdeauna, pentru a răspunde atît instrucei religioase cît și cultivării evlaviei creștine.

Catehismul are o veche tradiție în Biserica noastră. Amintim că, în 1944, cu prilejul apariției *Mărturisirii Ortodoxe* — opera marelui mitropolit Petru Movilă al Kievului, din familia domnitorilor Movilești ai Moldovei (1642), arhimandritul de pie memorie Benedict Ghiuș a scris: „ne întrebăm... de ce oare școlile noastre preoțești s-au îndepărtat astăzi de la datina de altădată care făcea din *Mărturisirea Ortodoxă* manualul didactic de predilecție în ale credinței?" (Cf. *Biserica și Școala* — Arad, 1944, Nr. 38/17 septembrie). Tradiția catehismului a fost păstrată secole de-a rîndul și chiar în anii de tristă amintire. Unele centre eparhiale, spre cinstea lor, au editat și difuzat multe catehisme. Să amintim doar cîteva titluri: Mitropolitul de odinioară al Moldovei și Sucevei a tipărit *Catehismul creștinului ortodox*, retipărit în 1990. Episcopia Aradului a scos *Catehismul creștinului ortodox*, lucrare de mare valoare, operă a preotului Ilarion V. Felea. Acest Catehism a fost retipărit, în 1987, de I. P. S. Dr. Nicolae Corneanu, împreună cu un Catehism mai vechi al preotului profesor Petru Barbu, și cu o contribuție personală a I. P. Sf. Sale intitulată *Temeiurile propovăduirii Domnului nostru Iisus Hristos*, avînd ca titlu general *Învățături ale Bisericii Qrtodoxe*. Catehismul de la Arad a fost retipărit recent la Institutul Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române din București. Dacă mai adăugăm *Catehismul publicat la Sibiu* de mitropolitul de atunci Iustin Moisescu și *Cărțile de rugăciuni* cu un Catehism sumar, tipărite concomitent la Timișoara, Arad, cît și la Sibiu înainte de decembrie 1989, vom avea icoana tradiției catehismului dar și dovada faptului — demn de subliniat, mai ales pentru denigratorii Bisericii, după care noi am fi renunțat la catehizarea credincioșilor, — că ierarhii și clerul acestei Biserici nu s-au supus opreliștilor, directe sau ascunse, cu privire la catehizație, ci, pe cît s-a putut, le-au înfruntat, e adevărat, uneori, cu suferințe grele, pentru unii.

În împrejurările de azi, cînd se pun temeliile unei înnoiri ale vieții religioase-morale în țara noastră; cînd glasuri potrivnice pun la îndoială oportunitatea predării religiei ca obiect de studiu obligatoriu în școala românească, e necesar să ne reafirmăm poziția fermă pentru restituirea învățămîntului religios în toate drepturile lui, așa cum a fost înainte de 1948.

Catehismul, cartea de învățătură religioasă pentru toți, alături de manualele de religie și de alte publicații religioase, este unul dintre mijloacele cele mai potrivite pentru instruirea în învățătura de credință a Bisericii și pentru cultivarea unei evlavii adevărate.

Este necesar să se reediteze Catehismul pentru toate vîrstele, în tiraj de masă; să-l putem oferi nașilor la botez, mirilor la cununie, în scopul sincer de a le lumina și întări temeiurile credinței lor, astfel ca nimic și nimeni să nu-i poată clătina în convingerile lor de fii ai Bisericii noastre strămoșești.

Pr. Dr. Gheorghe Liții

TROIȚA EROILOR — PIOASĂ EVOCARE

Este un monument creștinesc popular și românesc, din stejar masiv și se află în fața bisericii „Sf. Adormire", a doua biserică ortodoxă din Satulung și a șaptea din orașul Săcele, ce a cuprins patru din cele „Șapte Sate": Baciu, Turcheș, Cernatu și Satulung din jud. Brașov.

Această biserică s-a construit în anii 1812—1819, din contribuția prosperei comunități românești a oierilor săceleni din secolul al XIX-lea.

În urmă cu peste o sută douăzeci de ani, interiorul acestei biserici s-a zugrăvit pretențios de către pictorul Mișu Popp și constituie cea mai completă colecție de pictură bisericească ce s-a realizat undeva de acest artist.

Datorită unei atente supravegheri și a măsurilor de întreținere, această biserică, la peste o sută șaptezeci de ani de existență, poate fi dată de model ca prezentare îngrijită.

Troița ce se vede în fața bisericii s-a înălțat în anul 1928 pentru cinstirea jertfei ostașilor români căzuți pe aceste locuri în Octombrie 1916 și preamărirea eroilor neamului.

În fața troiței, într-un înconjur din grilaj metalic se află două morminte. Aici au fost reînhumate osemintele a doi eroi: Zamfir Nicoară și Dumitru Catană.

Se știe că au fost români bucovineni și ostași în armata austro-ungară și pentru că n-au vrut să lupte împotriva fraților români, au fost împușcați și aruncați în gropile săpate de ei.

Această tragedie s-a petrecut în octombrie 1916 pe frontul din zona Satulung-Bratocea.

Slujba de sfințire a troiței și de pomenire a eroilor s-a făcut la 4 noiembrie 1928 în prezența unei înalte delegații guvernamentale compusă din bucovineni: Ion Nistor, ministru; G. Cîndea, primar al Cernăuților și D. Marmeliuc prof. univ. Despre acest deosebit eveniment, cei menționați au semnat în cronica bisericii consemnînd prealabil că au venit să se închine la mormîntul eroilor bucovineni, Zamfir Nicoară și Dumitru Catană și să aducă mulțumiri celor ce s-au preocupat de aranjamentul pentru cinstirea eroilor: preotul Zenovie Popovici, parohul bisericii și colonelul C. Sava, comandantul unității de vînători de munte.

După această înălțătoare ceremonie, an de an, la Înălțarea Domnului, în fața troiței eroilor s-au slujit parastase și s-a făcut pomenirea ostașilor căzuți pe fronturile de luptă din anii 1914—1919. De fiecare dată s-a citit și lista cuprinzînd 48 fii ai parohiei, eroi de pe fronturile din Galiția, Triest, Carpați, sau ca voluntari în armata română, la Mărășești și în multe alte locuri.

La pomenirile din anii de durere, din cel de al doilea război mondial, lista eroilor s-a mai adăugat cu încă 33 fii ai parohiei.

*

La sfîrșitul lui decembrie 1989 la troița eroilor, al treilea mormînt!

Este al Danielei Prunteș, după mamă fiică a Săcelelor, chiar din parohia Sf. Adormire, erou al Revoluției din Decembrie 1989.

A căzut lovită mortal de gloanțele teroriștilor în noaptea de 22/23 decembrie 1989 pe cînd manifesta pașnic pentru apărarea Revoluției în centrul orașului Brașov.

Avea vîrsta de 28 ani și făcea parte din colectivul artistic al teatrului din Brașov.

*

În acest an, 1991, Ziua Eroilor s-a sărbătorit potrivit statorniciriі dinainte de perioada comunistă, la Înălțarea Domnului.

La parastasul ce s-a oficiat, s-au pomenit cei trei eroi ce repausează în mormintele din fața troiței, cei patruzeci și opt fii ai parohiei, eroi de pe multe fronturi din primul război mondial și pentru prima oară și ceilalți noi eroi, din cel de al doilea război (1941—1945), treizeci și trei ca număr, căzuți la Prut și alte multe îndepărtate

*

Să se știe pe mai tîrziu, că cel ce s-a străduit pentru ridicarea măreței troițe, din curtea bisericii de la Satulung, de cinstire a jertfei eroilor români, a fost părintele Zenovie Popovici paroh al bisericii „Sf. Adormire" în perioada 1904—1941.

A încetat din viață în anul 1941, la vîrsta de 63 ani.

Odihnește în Domnul în fața bisericii de care s-a îngrijit și unde a slujit cu cinste o viață de om.

Ioan Pantilimon

Noi, pietrele

(Urmare din pag. a 2-a)

nului Dumnezeului părinților noștri, I-am mulțumit și L-am slăvit. Placa aceasta, dezvelită astăzi, rostul acesta îl are: să ne amintească nouă și generațiilor viitoare că s-a făcut atunci, în 1944, dreptate. Dar placa aceasta mai are un rost: să ni-i readucă în memorie și în conștiințe pe cei care, pentru împlinirea dreptății, au luptat aici, și unii dintre ei și-au dat chiar viața. A căzut atunci veteranul din primul război mondial, generalul Grigore Bălan și locotenentul David Păiș pentru care s-au făcut azi rugăciuni de veșnică pomenire.

Eroii sînt tot ce are mai bun un neam. Ei sînt conștiința neamului. Ei exprimă prin faptă simțul de dreptate și simțul datoriei unui neam. Eroii ne înalță pe toți la statură eroică. Cînd vorbim de Călugăreni, de Războieni, de Șelimbăr, de Plevna, cînd ne rememorăm istoria, chiar copii fiind, zicem: *noi am luptat la Călugăreni*, noi am luptat la Plevna, și așa mai departe. Cuvintele exprimă simțul profund al solidarității cu strămoșii viteji. În noi circulă sîngele lor. Ne lăsăm absorbiți de eroi, și cînd o spunem, ne crește inima și în suflete se naște patriotismul.

Cultul eroilor, amintirea lor, comemorarea lor e îndemn și îndrumare spre eroism. Cei din 1944, de care ne amintim astăzi în chip deosebit, au mărturisit cu prețul vieții lor, ceea ce atît de bine a prins în cuvinte același Nicolae Titulescu la care ne-am referit mai înainte: *„România nu poate fi întreagă fără Ardeal. Ardealul e leagănul care i-a ocrotit copilăria, e școala care i-a făcut neamul, e farmecul care i-a susținut viața... Ardealul e inima României geografice"* (Discurs rostit la Ploiești la 3 mai 1915, cf. Vasile Hanes, Antologia ortodocșilor români, Socec, Buc., p. 173—174).

Să păstrăm eroilor veșnică recunoștință și să oferim lui Dumnezeu jertfa lor, ca pe un dar curat și ca pe o rugăciune stăruitoare, ca să apere neamul nostru românesc, cum scrie în cărțile noastre sfinte, *„în toată vremea și în tot ceasul... de tot răul și de toată întîmplarea cea rea"*. Să fim una în cuget și în simțiri, să trăim în pace cu toți cei cu care istoria a vrut să fim laolaltă. Fiind astăzi sărbătoarea Nașterii Maicii Domnului, să-i cerem ocrotirea pentru orașul Sfîntul Gheorghe, pentru Transilvania, pentru România și pentru întreaga lume.

ŞAGUNA ŞI REVOLUŢIA PAŞOPTISTĂ DIN TRANSILVANIA

În atmosfera premergătoare adunării naţionale de pe Cîmpul Libertăţii, Şaguna merge la Carlovi, pentru a fi hirotonit episcop al românilor ortodocşi din Ardeal. În discursul pe care-l rosteşte cu acel prilej el se pronunţă, cu miez, pentru „mîntuirea poporului" şi pentru acţiune „în spiritul timpului". Idealul politic pe care şi-l propunea venea de departe, dintr-un gînd al lui Şincai: „Deşteaptă-te, o neam al meu şi ai minte!" şi în consonanţă cu nemuritorul vers al lui Andrei Mureşianu: „Deşteaptă-te române din somnul cel de moarte", vers ce iată peste timp a despicat încă o dată în Decembrie 1989 istoria românilor şi a luminat idealuri revoluţionare. Vertical şi profund Şaguna se mărturisea, atunci la 1848: „pe românii ardeleni din adîncul lor somn să-i deştept şi cu voia către tot ce e adevărat, plăcut şi bun să-i atrag".[1] Idealul acesta, prin unitatea dintre adevăr, plăcut şi bun, pulsează într-o dimensiune filocalică, într-un model ortodox al desăvîrşirii personalităţii umane, în corespondenţă cu profilul clasic al omului.

La Blaj Şaguna a fost preşedintele Comitetului naţional român, iar în planul mai larg al desfăşurării evenimentelor revoluţiei rolul lui a fost la fel de important ca şi cel al lui Bărnuţiu şi Avram Iancu. În Programul revoluţionarilor de pe Cîmpul Libertăţii, „petiţia" ce a fost adresată împăratului, Şaguna a conturat cu siguranţă ideea restaurării mitropoliei ardelene, şi după informaţiile din *Părţi alese din istoria Transilvaniei* a lui Bariţiu, tot lui i-a aparţinut şi paragraful privitor la educaţie şi învăţămîntul românesc: „Naţiunea română cere înfiinţarea şcoalelor române pe la toate satele şi oraşele, a gimnaziilor, institutelor militare şi tehnice şi a seminariilor preoţeşti, precum şi a unei universităţi române dotate din casa statului în proporţie cu poporul contribuent, în dreptul deplin de a-şi alege directorii şi profesorii şi de a sistematiza învăţămînturile după un plan scolastic şi cu libertatea de a învăţa".[2]

Şaguna a fost un bun organizator şi un diplomat de excepţie, a ştiut să-şi stăpînească poporul cu blîndeţe, cum rezultă şi din circulara din 4/16 mai 1848, în care îi îndemna pe români să fie cu „ascultare către domnii voştri pămînteşti, pînă cînd pe calea legii se va înlesni iobăgia voastră".[3] Pe cît a fost de blînd cu poporul, pe atît de bine a ştiut să se impună în faţa autorităţilor imperiale, cu o prestanţă proprie, încît comisarii imperiali îi alcătuiesc un portret, în care citim şi admiraţia acestora: „este vîrtos în trup şi în suflet, iar împlinirea punctuală a măsurilor sale, popularităţii sale celei mari, se poate atribui".[4]

Prin calităţile lui, Şaguna a fost „un bărbat al poporului", un diplomat în toată puterea cuvîntului, în realităţile cu poporul, cu fruntaşii revoluţiei române, şi nu în ultimul rînd cu reprezentanţii curţii vieneze, cu împăratul însuşi, căruia i-a fost „sfetnic dinlăuntru de stat", ceea ce era mult nu numai pentru un român ca Şaguna, dar ar fi însemnat enorm, pentru mulţi conţi şi grofi, care n-au avut acea şansă. Prin toate acestea a fost, cu adevărat un conducător providenţial pentru românii ortodocşi din Transilvania. În acest chip, îl vedem în fruntea deputăţiei fruntaşilor români către Viena, cu petiţia alcătuită pe Cîmpul Libertăţii, petiţie în care erau însumate importante revendicări sociale şi naţionale: independenţă naţională şi respect politic, reprezentanţă proporţională în dietă şi în administraţie, oficializarea limbii româneşti, egalitate şi autonomie bisericească, reînfiinţarea mitropoliei ardelene, desfiinţarea iobăgiei fără despăgubire, în documentele oficiale să nu se scrie „oláh" sau „wallach", ci „român", libertate industrială şi comercială, libertatea scrierii şi a tiparului, asigurarea libertăţii personale, alcătuirea unei gărzi naţionale, purtarea comună a sarcinilor publice, după starea şi averea fiecăruia, constituţie nouă pentru Transilvania întemeiată pe dreptate, libertate, egalitate şi frăţietate.

Şaguna n-a însoţit imediat deputăţia românească către împăratul, a fost nevoit să se prezinte la Cluj, pentru a depune jurămîntul de fidelitate, în faţa guvernatorului Teléky — „pe care l-am găsit — notează Şaguna — în cea mai mare perplexitate pentru tulburările ce începuseră atunci".[5]

Deputăţia l-a găsit pe împărat la Insbruck, primul răspuns la petiţia lor nu e satisfăcător, de aceea solicită încă unul în care se preciza: desfiinţarea robotei şi a dijmei, libertatea presei şi a curţilor de juraţi, înarmarea poporului, înfiinţarea şcoalelor naţionale, egalitatea bisericii greco-neunite (ortodoxe) cu celelalte biserici ale ţării.

De la Viena, Şaguna şi cîţiva din deputăţie se îndreaptă spre Pesta, pentru a spulbera din cugetul paşoptiştilor maghiari defăimările pe care guvernatorul Teléky le zvonise pe seama lui Bărnuţiu, Iancu, Axente, Bariţ, şi alţi tribuni români. La insistenţele lui Şaguna sînt admişi în dieta ce urma să aibă loc, pe lîngă cei numiţi: episcopul unit Lemeny şi Alexandru Bohăţel, încă cinci români, între care şi Timotei Cipariu. Din cauza precipitării evenimentelor, dieta n-a mai avut loc.

Parlamentarii pestani au luat în considerare numai primul răspuns împărătesc dat deputăţiei românilor de către împărat, încît în proiectul constituţional alcătuit s-a menţinut starea de iobăgie a românilor. Şaguna a fost foarte revoltat de această situaţie şi s-a pronunţat cu asprime faţă de acel proiect constituţional: „să judece Europa civilizată, care ştie respecta drepturile naţiunilor şi ale omenirii, dacă e compatibil cu postulatele legilor divine şi sociale, ca acolo unde 6—7 000 000 suflete formează trei naţiuni deosebite, 1 300 000 de suflete să fie pur şi simplu nulificate".[6]

Şaguna a avut curajul ideii şi al faptei, după cum se poate vedea şi din această înfruntare a dietei pestane. Tot astfel va proceda şi la o întrunire de la Sibiu a Comitetului naţional român, în prezenţa baronului Puchner. Cu acel prilej, după cum consemnează Laurian, Şaguna „arată cu d'amănuntul şi în vii culori situaţia prezentă a patriei noastre, schiţînd în trăsături marcante patriotismul adevărat şi patriotismul fals, făcu deosebirea între naţionalitate închipuită şi naţionalitate adevărată, întemeiată pe moralitate".[7]

Această distincţie şaguniană între naţionalitatea închipuită (utopică) şi naţionalitatea adevărată s-a constituit în epocă alături de principiul de naţionalitate bărnuţian într-o direcţie a gîndirii politice a românilor din Transilvania, iar mai tîrziu prin Vincenţiu Babeş, Alexandru Mocioni, Aurel C. Popovici s-a conturat, în ceea ce s-a numit o „sociologie a naţiunii".[8]

În 1848, urcarea pe tronul austriac a lui Francisc Iosif I, a bulversat constituţia kossuthistă, în care românii erau în continuare consideraţi iobagi, iar neamurile din imperiu: sîrbii, croaţii, slovacii, saşii, românii au avut convingerea unei schimbări în politica austriacă faţă de naţionalităţi, în sensul egalei îndreptăţiri a tuturor.

Şaguna, la propunerea lui Puchner, face la începutul anului 1849, un drum fără izbîndă la Bucureşti, pentru a mijloci un ajutor rusesc, în conflictul dintre Pesta şi Viena, între Pesta şi naţionalităţile din imperiu. Din capitala Ţării Româneşti, prin Bucovina şi Galiţia, Şaguna merge la Olmütz, în Moravia, locul în care împăratul se retrăsese pentru a petrece iarna grea a acelui an. Prin Serbia şi Croaţia ajung la Viena deputaţii Popasu, Laurian, Mocioni, lîngă care s-au ataşat, la insistenţele lui Şaguna şi bucovinenii Eudoxiu Hurmuzachi şi Mihai Botnar. Petiţia pe care o alcătuiesc şi o dau împăratului conţinea următoarele doleanţe româneşti: unirea tuturor românilor din imperiu sub sceptru austriac, un congres general al naţiunii române, autonomie naţională în administraţie, alegerea unui conducător naţional şi a unuia bisericesc, reprezentarea proporţională a românilor în senatul imperial, introducerea limbii naţionale ca limbă oficială.

Guvernul a respins acest proiect, pe motiv că românii fac parte din mai multe ţări ale coroanei. Şaguna a ironizat pamfletar această atitudine: „O exemple ale acurateţei! O drepţi observatori ai formelor! Cît de bine v-ar părea, dacă românii ar fi căzuţi chiar pe urechi, şi nepăsîndu-le de sine, ar lăsa să treacă tot momentul binevenit, care îi cheamă să se roage, să ceară".[9]

Şaguna rămîne însă pe poziţie, nu cedează. Intră în legătură cu reprezentanţii slovacilor şi croaţilor din imperiu şi redactează către curtea vieneză un nou document ce avea la bază necesitatea egalităţii naţiunilor din imperiu. Răspunsul vine abia în iulie 1849 şi în el se ocoleşte problema independenţei româneşti din imperiu, se susţine însă egalitatea în drepturi a românilor, cu celelalte naţiuni „imperiale".

Andrei Şaguna a fost din nou nemulţumit şi revine cu alte doleanţe, între care e menţionată, imperativ, înfiinţarea unui corp de armată românesc sub comanda lui Avram Iancu. Depune şi petiţie pentru reînfiinţarea vechii mitropolii ardelene şi reuşeşte eliberarea lui Bărnuţiu din temniţa de la Cernăuţi. Protestează împotriva contelui Clam-Gallos, urmaşul lui Puchner în fruntea oştilor imperiale şi candidat la funcţia de guvernator al Transilvaniei. Acest conte a dat o proclamaţie la Braşov, din care a exclus problema românească. Intervenţia energică a lui Şaguna a fost ascultată şi Clam-Gallos nu mai ajunge guvernator al Transilvaniei, ci funcţia de guvernator i-revenit lui Wohlgemuth, după cum se poate înţelege, cu sprijinul lui Şaguna.

Evenimentele pe care le-am invocat dezvăluie calităţile de conducător politic ale lui Şaguna. Are tact diplomatic, energie şi mîndrie naţională, o ţinută voevodală atît faţă de Pesta, cît şi faţă de Viena. El n-a obţinut totul dintr-o dată, ci în etape, cu iscusinţă pe care mulţi conţi şi baroni i-au invidiat-o. El şi-a cultivat iscusinţa fără să pese de invidii şi calomnii.

Deznodămîntul revoluţiei paşoptiste a românilor din Transilvania e cunoscut. Bărnuţiu, ideologul revoluţiei, intră în exil cărturăresc şi pune la universitatea din Iaşi fundamentele învăţămîntului filosofic românesc. Avram Iancu a intrat din istorie în legendă, în vecinătatea orfică a străbunilor. Cipariu, cu înaltă cărturărie se retrage între liturghiile limbii româneşti, cărora le caută formele originale şi originare. Vor continua lupta în Transilvania, Bariţ şi Şaguna, cel dintîi cu mijloacele presei şi a organizării politice, iar Şaguna pe mijloace diplomatice şi energie constructivă.

Atunci însă, cînd s-a tras cortina peste evenimentele revoluţionare, şi el se întorcea de la Viena prin Galiţia şi Bucovina, deşi poporul îl privea pe un izbăvitor, în cugetul lui era tulburat, întrucît presimţea vremile grele cu care nu numai el, ci toţi românii din Transilvania aveau să aibă de luptat: „De la frontiera Ardealului pînă la Sibiu — nota el — m-au petrecut mulţime de inteligenţi, bărbaţi onoraţionari şi popor — şi eu plîngeam amar, căci prevedeam necazurile noastre".

Acestor necazuri, Şaguna le va opune credinţa, cultura, lupta prin aceste mijloace pentru emanciparea românilor din Imperiu.

Traian Vedin

---

1. Ion Lupaş, *Mitropolitul Andrei Şaguna*, p.
2. N. Popeea, *op. cit.*, p. 61—62.
3. Ibidem, p. 71.
4. Ibidem, p. 70.
5. Andrei Şaguna, *Memorii*, 1923, p. 16.
6. Ion Lupaş, *op. cit.*, p. 25.
7. George Em. Marica, *Studii de istoria cultu şi sociologia culturii româneşti din Transilva din secolul al XIX-lea*, II, 1979, p. 6.
8. N. Popeea, *op. cit.*, p. 281.
9. Andrei Şaguna, *op. cit.*, p. 32.

Din Basarabia

La Chişinău s-a înfiinţat o Societate cultural-bisericească „Mitropolitul Varlaam", din iniţiativa protoiereului Petru Buburuz.

Arhiepiscopia noastră a trimis de mai multe ori cărţi bisericeşti şi unele manuale şcolare, acestea din urmă, cu ajutorul D-lui Cojan Constantin din Sibiu care a colectat peste două zeci de mii de manuale diferite, şi ne bucurăm că au ajuns cu bine (unele mai aşteaptă să fie trimise). Aceasta reiese şi din scrisoarea pe care ne-a trimis-o părintele Petru Buburuz şi pe care o publicăm în continuare:

Înalt Prea Sfinţiei Sale,

Înalt Prea Sfinţitului Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ
ARHIEPISCOP AL SIBIULUI ŞI MITROPOLIT AL ARDEALULUI

Înalt Prea Sfinţite

Părinte Mitropolit Antonie!

În numele Societăţii Cultural-bisericeşti „Mitropolitul Varlaam" respectuos Vă aducem omagiul şi Vă exprimăm simţămintele noastre de profundă recunoştinţă pentru aportul Dvs. deosebit în folosul Societăţii, materializat prin mai multe donaţii importante de cărţi bisericeşti şi de teologie, istorie. Aceste donaţii au sporit mult baza financiară a Societăţii, distribuirea unora dintre cărţi făcîndu-se pe preţuri modeste, altă parte formînd bazele bibliotecilor de carte bisericească a viitorului Seminar şi a bibliotecii teologice a Societăţii, care va fi la dispoziţia doritorilor ne-seminarişti.

Sperăm în viitorul apropiat să primim un sediu pentru Societate.

Am primit învoirea de la primărie să construim o biserică monumentală în microraionul Buicanii Noi, nu departe de mine. Este iniţiativa mea. Microraionul e nou (peste 100 000 locuitori) şi n-are nici o biserică.

Vă mulţumim şi Dumnezeu să Vă răsplătească bunătatea cu prisosinţă.

Solicitînd părinteşti rugăciuni şi binecuvîntări rămîn al Înalt Prea Sfinţiei Voastre smerit rugător

Preşedintele Societăţii, protoiereu P. Buburuz

P.S. Un set de cărţi a fost donat Bibliotecii Muzeului de Istorie a Moldovei.

Vom mai trimite.

Părintele Buburuz ne scrie că Societatea publică un ziar, *„Datina creştină"* şi e pe cale de a reda viaţa revistei *Luminătorul*, întemeiată de Mitropolitul Gurie al Basarabiei încă înainte de unirea din 1918, pe cînd era ieromonah.

Cei care doresc pot trimite articole spre publicare, pe adresa părintelui Petru Buburuz, Str. Proletară nr. 32, Chişinău 277050, Republica Moldova.

În cursul lunii august 1991 Arhiepiscopia noastră a trimis cărţi şi în Bucovina, prin păr. prof. dr. Ilie Moldovan.

Taine

In memoriam
Costin Murgescu

Secret e-n gema din adîncuri scoasă,
Culori arzînd cu irizări de foc.
E-n marmura, cînd sub informul bloc
Presimţi o formă viu armonioasă.

Sămînţa e secret din ea cînd lasă
Larvar viaţa, printr-un simplu joc
Al învierii din neant soroc.
Secret, al morţii ascuţiş de coasă.

Închis în lacra sfîntă, un secret
E cîntecul, înaltul, de poet
Adînc, cu gînduri multe-n roci săpate.

Cînd arzi, privind cum ard ca tine sori,
O taină-i, evident, ca tu să mori
Deşi-ţi doream, — o, cît! — longevitate.

Buc. 29 iunie 1991 *Petre Pascu*

Popa Ioaneş din Galeş

(Urmare din pag. 1-a)

comuna Galeş, în vecinătatea Săliştei, care, prin eroismul său tragic, s-a împodobit cu cununa muceniciei.

La 16 Aprilie 1756 episcopul unit denunţa guvernului pe popa Ioaneş, care a început o vie agitaţie împotriva unirii [cu Roma]. Dar acest denunţ nu era cel dintîiu, deoarece [episcopul Petru Pavel] Aron ceruse şi mai înainte să se ia măsuri împotriva lui de către comitele Saşilor. Un oarecare Francisc Olasz raportase, de asemenea, episcopului catolic din Alba Iulia, despre propaganda popii Ioaneş, în ţinuturile Sebeşului, Orăştiei şi al Hunedoarei. El îndeamnă pe oameni, se zice, a trimite cîte un delegat din fiecare sat la Sibiu, unde se vor întruni, pînă în Paşti, noul lor episcop, împreună cu doi vlădici sîrbi şi cu episcopul [Ioan Inocenţiu Micu] Klein, pentru a hotărî întoarcerea la legea veche. Agitaţia aceasta o făcea popa Ioaneş printr-o circulară, pe care o trimitea din sat în sat. Ne îndoim însă că individul zelos, care a scris denunţul, a fost şi bine informat. Întors nu de mult din Carlovi, unde a luat parte într-o delegaţie de Români, pentru a se plînge mitropolitului, popa Ioaneş va fi dezvoltat aceiaşi activitate, ca şi popa Cosma din Deal, servind opera de redeşteptare a credincioşilor ortodocşi.

La porunca guvernului, de bună seamă, magistratul din Sibiu trimise la Galeş, călăraşi şi plăieşi, pentru a-l aresta prin surprindere. Prima încercare a sbirilor însă nu izbuti. Atunci popa Ioaneş se adresă domnilor saşi, pentru a protesta: *„De veţi întreba de mine"*, scrie el *„pentru ce n-am venit la Măria Voastră de faţă, de aţi fi poruncit cu altă socoteală, cu linişte, după cum este porunca de la Prea Înălţata Maică Crăiasă, eu aş fi venit şi aş veni. Iară mînînd călăraşi şi plăiaşi noaptea, ca la un hoţ noaptea, iată nu ca la un preot nevinovat, pentru aceasta în arişte nu voi veni, că nu sînt tîlhariu. Ci să mă iertaţi, că ieu voiu scri sus de aceasta"*. Ca cei mai mulţi dintre contemporanii săi, nici popa Ioaneş nu credea că Maria Terezia se identifică cu sălbatica prigonire a Bisericii ortodoxe, de aceea ameninţă pe saşi că-i va denunţa reginei. Deşi iscălea: *„al măriilor voastre ieu smeritul popa Ioaneş Popovici din Galeş, mic plecat"*, totuşi din scrisoarea sa respiră un aer de demnitate. Pare-că vezi printre rîndurile aşternute pe hîrtie, cu mîna unui cărturar de seamă, cîtă încredere se sălăşluieşte în sufletul acestui tînăr preot pentru dreptatea Bisericii sale. Dar nu peste mult, popa Ioaneş căzu totuşi pradă în mîna călăilor săi.

În Maiu, după cum apare din actele guvernului, el fu arestat şi transportat la Sibiu. Avem la îndemînă o scrisoare plină de duioşie şi durere, pe care o adresează ţăranul Ioan Burbore din Galeş, tatăl preotului nostru, către tezaurarul suprem din Ardeal. El se plînge, că sărmanul său fiu, denunţat de cineva, a fost legat în lanţuri şi aruncat în cea mai grea temniţă. Mai anii trecuţi, un preot ortodox, care fusese de asemenea prins, nu numai că nu a fost legat în lanţuri şi despoiat de lumina zilei, ci a stat în temniţă, bine îngrijit, cu mîncare ce i se trimitea zilnic. Bătrînul roagă de aceea pe domnii de la tezaurariat, să se îndure a-l elibera pe fiul său, sub garanţie sau cel puţin a-i desface lanţurile pentru ca să se poată bucura de lumina zilei.

Dar rugămintea bătrînului părinte nu fu în stare să înmoaie inimile împietrite ale persecutorilor. Regina Maria Terezia dispuse îndată a-l transporta pe popa Ioaneş, în secret, la Deva, ca să fie închis în temniţa din cetate şi ţinut pînă la moarte. Tocmai după un an cancelaria aulică anunţă directoratul cameral din Ardeal să deporteze pe popa Ioaneş din Galeş, fie într-o fortăreaţă din Italia, fie la Gratz. Dar, se pare, că tocmai faptul că nu s-a dat un mandat precis, unde să fie transportat, provoacă o nouă corespondenţă între Cancelaria aulică şi Consiliul de război. În cele din urmă aceste autorităţi stabilirâ, că popa Ioaneş din Galeş să fie transportat la Gratz. Despre aceasta Consiliul aulic de război anunţă îndată şi pe prefectul militar din Gratz, cerîndu-i ca îndată ce delicventul va ajunge acolo, să fie pus sub pază militară şi ţinut închis toată viaţa sa. Deoarece însă escortă militară nu i se poate da, nefiind în Transilvania un număr suficient de soldaţi, Cancelaria aulică să ia singură dispoziţii ca popa Ioan să fie transportat de la Deva la Gratz.

La 27 Octombrie 1757 cancelaria aulică ardeleană răspunde că cu oamenii din Ardeal nu poate să-l transporte pe popa Ioan, fiindcă cei însărcinaţi cu aceasta sînt Valahi de acelaşi neam cu deţinutul şi ar fi primejdios a-l da pe mîna lor. Cancelaria îşi exprimă părerea însă, că ar fi bine, cînd trece armată din Ardeal spre Bănat, să-l ducă şi pe popa Ioan pînă acolo, iar pe urmă să-l transporte mai departe la Gratz. Consiliul de război primi această propunere şi 16 Noiembrie 1757 dispuse ca popa Ioan să fie trimis cu escortă militară de la Deva în Bănat şi de acolo la Gratz.

Probabil că aceste măsuri au fost în curînd executate, căci popa Ioaneş dispare din şirul luptătorilor noştri şi numai tovarăşii săi mai aduc aminte, din cînd în cînd de el, reclamînd zadarnic eliberarea sa din temniţă. Între zidurile mucede ale cumplitei fortăreţe din Kufstein, popa Ioaneş a suferit, pînă la sfîrşitul vieţii, temnicea grea, ofilindu-se tinereţea, în aşteptarea izbăvirii, pe care nu avea să o mai apuce.

Izvoarele fericirii monahului Nicolae..

(Urmare din pag. a 2-a)

ai avea mereu senzaţia că ceva ţi-a rămas neabordat. Fragmentul, fragment, e o secvenţă, o felie, şi el te-ar putea elibera de teama că n-ai spus tot, şi chiar şi de aceea că n-ai spus esenţialul. Steinhardt, fără a putea şi acuzat de incoerenţe, e un om alcătuit din bucăţi, din cît mai multe bucăţi a putut aduna mintea şi sensibilitatea lui, dintr-un total infinit de bucăţi. E limpede însă că a adunat enorm de multe bucăţi şi că le-a coordonat într-un *chip fericit*. Acest „chip" s-a prezentat în *„Jurnalul fericirii"*.

De ce s-a convertit Steinhardt la creştinism?

Şi mai departe: de la ce s-a convertit? De la iudaism? De la ateism sau de la indiferenţă? Sau, cumva, de la cultură? Nu, se va zice. Nu la cultură în nici un caz. Nu se converteşte nimeni de la cultură. Cultură nu mai poţi scăpa. Se poate converti cineva, eventual, peste cultură, în interiorul ei, convertind cultura sau, poate, mai exact cotura lui. Căci om de cultură a rămas şi după convertire .Dar că cineva şi-a convertit cultura, cred că se poate zice. Mi se pare că acesta e cazul lui. Referinţele lui, analogiile, similitudinile, pătrunderea sensurilor, interpretările, sînt mereu culturale. „Jurnalul", deci el însuşi Steinhardt, respiră, se verifică, se ajută cultural. Pascal, Dostoievski, Kierkegaard, Goethe, Corneille, Péguy, Descartes şi nenumăraţi alţii printre care şi modernii Proust, Sartre, Valéry, Alexandre Dumas, Camus, Chesterton şi românii Eugen Ionescu, Pârvan, Mircea Eliade, Emil Cioran, Lucian Blaga, Radu Gyr, Nae Ionescu, Nichifor Crainic şi bine înţeles C. Noica, în „lotul" căruia Steinhardt a fost arestat şi condamnat, sînt numai cîteva nume culese din zeci şi sute, la o simplă răsfoire a „Jurnalului". Nu lipsesc nici oamenii de ştiinţă, Newton, Galilei, Michelson şi mulţi alţii, nici compozitorii cei mari şi, întîmplare, pentru simpla ilustrare a diversităţii, nici Agatha Christie nici Coşbuc, şi am putea continua pe mai multe pagini numai înşirare de nume. Dacă am mai adăuga şi numele de sfinţi, de isihaşti şi mari teologi, de la Ioan Damaschinul, Ioan Scărarul, Maxim Mărturisitorul, Grigorie Palama, Nicolae Cabasilas, pînă la Simion Metafrastul şi Irénée Hausherr, am putea uşor alcătui un dicţionar de nume.

Toţi îi dau o referinţă importantă, parcă anume rostită pentru El luminează un sens, îi întăresc o idee printr-o comparaţie, îi susţin rează o dezlegare, îl bucură cu un paradox şi, mai ales, îi justifică opţiunile. Merge înainte, pe drumul lui, cu dînşii de mînă. Din acest punct de vedere, cazul lui mi se pare exemplar. Departe de a se păda de cultură, el are pentru toate mărturii culturale care se unesc se întregesc şi se verifică lesne cu cele ale sfinţilor, decît în cea a culturii. E surprinzător chiar cît de adînc i-a pătruns pe sfinţi, viaţa şi cărţile, şi experienţele lor, şi cît de bine i-a înţeles. Şi i-a asumat şi, în acelaşi timp, s-a lăsat absorbit de ei. Ca şi de Sfînta Scriptură copios citată, şi de Iisus Hristos. A bătut cu toată cultura la uşa cordiei sfinţilor şi, cu sfială, la uşa lui Hristos. Fără să facă din cultură *o ancilla*, o sclavă a teologiei, ca în Evul Mediu. A aşezat la aceeaşi masă cultura şi spiritualitatea şi le-a pus să dialogheze. Şi le-a întîlnit armonios în propria lui persoană, transformînd-o în monahul Nicolae de la Rohia. Se cade însă să spunem că, deşi n-a renunţat la cultură şi nici n-a supus-o neapărat teologiei, a declarat-o totuşi insuficientă: *„Nu ajunge cultura, mai e nevoie de morală*, scrie el. *Poţi să fii instruit şi totuşi brutal, simplist, nătîng şi elementar"* 276). Se zice că mulţi schingiuitori ordinari din lagărele de exterminare erau pasionaţi după Goethe şi Mozart! *„Jurnalul"* devine astfel un fel de carte de iniţiere în creştinismul modern. O carte de sinceritate şi ritualitate care se va ceti multă vreme. Şi o reuşită carte de apologetică. Încearcă demersul apologetic apelînd la savanţii moderni, pe cei care îi armonizează cu Dumnezeul creator al universului şi al vieţii, şi le preia limitele peste care nu pot trece, şi îşi serveşte astfel credinţa lui. Asta o fac mulţi. Şi bine fac.

(Continuare în numărul viitor)

Arhid. prof. dr. IOAN ZĂGREAN

În ziua de 1 august 1991 a în-tat din viață arhidiaconul prof. . Ioan Zăgrean, fost titular al tedrei de Teologie Morală de Institutul Teologic Universitar n Sibiu.

Adormitul în Domnul s-a năs-t la data de 24 decembrie 1912, Blăjenii de Jos, jud. Bistrița-săud. A făcut studii la Liceul lexandru Odobescu" din Bis-ița (1922—1929), la Academia ologică din Cluj (1931—1935) și Facultatea de Filozofie a Uni-rsității din Cluj (1931—1935). octoratul l-a luat la Facultatea Teologie din Cernăuți, în 1945. Toată viața și-a dedicat-o ac-vității didactice, fiind socotit bună dreptate între dascălii înalt prestigiu ai învățămîn-lui românesc în general și ai lui teologic în special. A func-nat în învățămîntul secundar ic și teologic ca profesor de Fi-zofie la Liceele din Turda 935—1936), Năsăud (1936—1937), rad (1937—1938), „Andrei Șa-na" din Brașov (1938—1945) și imion Ștefan" din Cluj (1945—48), fiind și director al aces-ia din urmă; profesor pentru diile biblice și sistematice la minarul teologic din Cluj 952—1967), fiind și directorul minarului între 1952—1964.

În învățămîntul universitar a st rînd pe rînd: profesor suplinitor de Liturgică la Academia ologică din Cluj (1946—1948), profesor titular la catedra de Teologie Morală, de la noul Institut teologic de grad universitar din Cluj (1948—1952), profesor de Teologie Morală la Institutul Teologic Universitar din Sibiu (1 ianuarie 1968 — 1 octombrie 1982).

A fost hirotonit diacon în 1935 și a împodobit prin vocea sa aleasă slujbele din catedralele eparhiale din Cluj și Sibiu. A fost un ales predicator și un teolog cu o vastă și profundă pregătire de specialitate.

Are la activ o foarte extinsă și substanțială listă bibliografică. Dintre numeroasele studii publicate amintim: „Creștinismul și drepturile fundamentale ale omului", în S.T. nr. 3—4/1952; „Personalitatea morală după învățătura creștină ortodoxă", în „M.A." nr. 3—4/1957; „Viața interioară a preotului și importanța ei pentru apostolatul preoției", în „M.A.", nr. 5—6/1960; „Principii de morală creștină în Predica de pe munte", în „M.A." nr. 1—3/1963; „Desăvîrșirea vieții creștine prin Sfintele Taine", în „M.A.", nr. 1—2/1965; „Opinii protestante cu privire la epicleza euharistică și dezvoltarea acesteia în Liturghiile răsăritene", în „M.B." nr. 10—12/1965; „Biserica și umanismul vremurilor noastre", în „M.A." nr. 9—10/1972; „Aspecte noi în studiul Teologiei morale în Biserica romano-catolică", în „M.O.", nr. 7—9/1978; „Conceptele de obligație și datorie în morala creștină", în „M.A." nr. 1—3/1980.

Este autor al „Moralei creștine", manual pentru Seminariile teologice, București, 1974, 317 p; coautor al manualului de „Teologie morală ortodoxă" pentru Institutele Teologice, vol. I și II, București 1979—1980; coautor al manualului de „Dogmatica ortodoxă" pentru seminariile teologice, București, 1991.

A fost un soț și un părinte devotat vieții de familie.

Prohodirea rămășițelor sale pămîntești a avut loc, în catedrala ortodoxă din Cluj-Napoca, în data de 3 august 1991.

Au slujit P.P.S.S. Irineu Bistrițeanul, episcop-vicar al Arhiepiscopiei Clujului și Ioan Crișanul, arhiereu-vicar al Episcopiei Oradea, înconjurați de un sobor de preoți și diaconi.

De la Sibiu au fost prezenți: rectorul și prorectorul Institutului Teologic, împreună cu profesorii dr. Ioan Floca și dr. Ilie Moldovan.

Adormitul în Domnul lasă în urmă un nume încărcat de prestigiul unor însemnate realizări cultural-spirituale.

Bunul Dumnezeu să-l odihnească că drepții!

Pr. prof. dr. Dumitru Abrudan

CARTE DE RELIGIE

Cu purtarea de grijă a I.P.S. tropolit Dr. Nicolae Corneanu, apărut, în Editura Mitropolia natului, *Cartea de religie*, ma-al pentru trebuințele elevilor ale credincioșilor. Cartea con-e 72 de lecții și anume: Rugă-nea la intrarea în clasă, Ru-ciune la ieșirea din clasă, Ru-ciune de seară, Tatăl Nostru, oi lecțiile Despre Biserică, șterea Maicii Domnului, In-rea Maicii Domnului în Bi-rică, Nașterea Domnului, nos-l Iisus Hristos, Păstorii și ma-, Ducerea lui Iisus la tem-l, Fuga în Egipt, Uciderea uncilor, Ioan Botezătorul, Bo-ul Domnului, Nunta din Cana liilei, Învierea fiicei lui Iair, vierea fiului văduvei din Nain, mulțirea pîinilor, Umblarea pe mare, Vindecarea orbului din naștere, Vindecarea slăbănogului de la lacul Viterda, Duminica Floriilor, Patimile, moartea și învierea Mîntuitorului, Sfînta Filofteia, Constantin Brîncoveanu, Familia, Biserica, Ajunul Crăciunului, Obiceiuri de Crăciun, Anul Nou, Colinde, Cîntece de stea, Plugușorul, Sfintele Paști, Obiceiuri de Paști, Sorcova și multe alte lecții de educație religioasă și patristică. Cartea are 49 de ilustrații și îndrumări practice, privind relația copii-părinți, despre patimile urîte și îndeletnicirile nocive, mînie, beție, minciună, furt, pizmă. Instructive sînt îndrumările cu caracter dogmatic: Dumnezeu, tată al tuturor și diferitele cîntări liturgice etc.

Hîrtia cărții este de calitate, execuția tehnică ireproșabilă, litere mari, tipar de calitate, coperta de un alb imaculat, ilustrată cu chipul blînd al Mîntuitorului, îmbrățișînd cu dragostea lui toată omenirea. Cele 6 pagini libere, rezervate pentru: Note, constituie un îndemn de a se înscrie momente esențiale din viața școlarului și a credinciosului.

Din modul de selecționare a materialului și din scopul didactic al lecțiilor rezultă necesitatea practică și urgentă a procesului de gîndire creștină, în societatea românească, și aceasta va fi posibil numai prin instruirea și educarea tinerei generații, în spiritul învățăturii creștine.

Nicolae Neaga

CARPE DIEM*

Acesta este titlul revistei tri-striale a pensionarilor din ju-ul Timiș, anul I, nr. 1, Timi-ra 1990, C.A.R.P., cum i se e prescurtat. Revista este re-ctată de un comitet în frunte ing. V. Fizeșan, redactor șef, Revista aduce informații asu-activității Asociației în do-niul social și cultural. „Ea e la îndemînă, celor intere-i experiența și înțelepciunea care anii i-au ajutat să se muleze, pentru a folosi corect pul care este atît de prețios, pentru a înviora toamnele tîr-ale pensionarilor, aducîndu-le suflete parfumul plăcut al a-ntirilor."

Din modul cum este organizată ista „Carpe Diem" apare ca o blicație necesară. După nume-sele informații utile și de o ictă actualitate date pensio-rilor, revista conține studii, icole, din viața culturală: is-torie, literatură, limbă, știință, artă, muzică, teatru, comentarii, turism, actualități informaționale, știri interesante pentru pensionari, însemnări bibliografice, organizări de excursii prin C.A.R.P., evenimente de peste hotare etc.

Preotul timișorean Iosif Cioclodeo pornind de la pomenirea cu pioșenie a eroilor Revoluției din decembrie 1989 scrie un articol intitulat: Să ne bucurăm de Sfintele Sărbători, căci Hristos s-a născut și trăiește veșnic în sufletele noastre.

Revista este interesantă, originală și variată. Girul calității îl dă colectivul de colaboratori, alcătuit din cărturari de prestigiu, profesori universitari, scriitori, poeți, oameni de știință. Aparte trebuie să spunem că Asociația C.A.R.P. este bine organizată. Pe lîngă publicarea revistei „Carpe Diem", ea are un cenaclu literar unde vîrstnicii își împărtășesc sub o formă artistică, problemele care-i preocupă, simțămintele care-i frămîntă. Asociația are o bibliotecă proprie, bine organizată, farmacie, consult medical și juridic gratuit, pentru cei 22 000 de membri ai ei, posedă o vilă proprie în stațiunea balneoclimatică Buziaș, unde membrii au gratuită cazarea și unde sînt duși în mod onorific de autobusul C.A.R.P.-ului.

Asociația organizează manifestări cultural-artistice, în Timișoara și în provincie, excursii în țară și peste hotare, cu mijloacele proprii de locomoție.

Se cuvine caldă apreciere conducătorilor C.A.R.P.-ului, care fac ca într-adevăr vîrsta a treia să fie frumoasă.

Nicolae Neaga

* Bucură-te de ziua de azi.

„Un dac a coborît de pe columnă"

(Urmare din pag. a 3-a)

rtă am avut noi românii, care am rămas singuri fața năvălirii popoarelor barbare. Dacă nu eram să le ținem piept, ce se alegea de voi? La a-postul nostru ați avut timp să vă întăriți și să cultivați. A venit vremea să ne dați o mînă de tor să ne unim într-o singură țară".

Ceea ce însă îl face în chip special nemuritor Badea Cîrțan este uriașa sa lucrare desfășu-ă pe tărîm cultural, de luminare cu lumina căr-și de întărire în credința străbună a românilor nsilvăneni.

Avînd un larg cerc de cunoscuți în rîndul mari-personalități din România acelor ani, la care ea acces neîngrădit și de la care mai ales se oviziona, Badea Cîrțan a cărat în Transilvania, spate, cu desagii, prin vama cucului, aproxima-100 000 de cărți, reviste, tablouri și alt mate-l didactic, icoane etc., în greutate de peste două goane, spre a le împărți fraților săi din Transil-nia: învățători, preoți, țărani, școlari etc. lipsiți slova românească. Desigur că autoritățile aus--ungare nu vedeau cu ochi buni lucrarea sa, din e motiv a fost arestat și condamnat de mai lte ori. În anul 1905 de pildă, căpitănia orașului așov avea confiscate de la Badea Cîrțan 76 621 părituri", dintre care 268 „cu conținut instigator", e se refereau de bună seamă la istoria româ-or. Acest efort, ca și ploile, vînturile, frigul, zăpada și altele asemenea au grăbit sfîrșitul trupesc al lui Badea Cîrțan, flacăra vieții sale pămînteși stingîndu-se în 7 august 1911, *acum 80 de ani așadar*, pe crucea de la mormîntul său din cimitirul orășenesc din Sinaia fiind încrustate următoarele cuvinte: „Aici doarme Badea Cîrțan, visînd întregirea neamului".

Un scriitor din acei ani care i-a vegheat ultimele clipe îl îmbărbăta cu astfel de cuvinte: „Bade Gheorghe, ești un erou. Ai luptat toată viața ca nimeni altul pentru țara noastră, pentru poporul nostru; ai pus o temelie pentru ziua de mîine. Urmașii nu te vor uita!"

Într-adevăr, Badea Cîrțan nu poate și nu trebuie uitat pentru sensul, pentru înțelesul cu totul superior pe care l-a dat vieții sale.

Ba mai mult, acum cînd visul său s-a împlinit, socotim că a sosit momentul ca rămășițele sale pămîntești să fie transferate în curtea muzeului din Cîrțișoara, aproape de părinții săi și de unele din urmele ostenelilor sale, sau în noua incintă a Mănăstirii Brîncoveanu de la Sîmbăta de Sus, la ale cărei ziduri își va fi purtat pașii în anii copilăriei sale.

Acest lucru s-ar înscrie pe linia gîndurilor sale, dar în același timp ar putea fi mai în atenția tinerelor generații, a noastră a tuturor, amintindu-ne mereu la cîtă dragoste de neamul din care facem parte și de vatra străbună sîntem îndatorați.

PROFESORUL IACOB LAZĂR

(23 martie 1884—13 septembrie 1951)

Anul acesta se împlinesc patru decenii de la trecerea la cele veșnice a profesorului Iacob Lazăr, „omul de o rară modestie și discreție", care cunoscînd „cultul muncii și al omeniei" s-a impus ca „un exemplu de cărturar și de profesor dedicat misiunii sale", cum în caracterizează urmașul său la catedră, profesorul Liviu Stan.

Aceste cuvinte de cinstire a personalității profesorului Iacob Lazăr ne îndreptățesc a evoca cu respect, la patru decenii de la moarte, memoria acestuia și a sublinia cîteva din realizările sale cărturărești, care azi ni se par de acută actualitate și se impun a fi repuse în circulație în vederea rezolvării juste a problemelor de drept ce se ridică în condițiile de democrație și libertate din patria noastră, similare acelora trăite și de ilustrul profesor între cele două războaie mondiale.

Născut la 28 martie 1884 dintr-o familie de preoți, în comuna Pețeș-Bihor, urmează prima clasă elementară la Școala confesională ortodoxă din comuna natală, de unde trece și încheie ciclul de patru clase elementare la Școala confesională reformată maghiară din Aleșd. Cursurile școlii secundare le urmează la Liceul greco-catolic român din Beiuș, unde ia și matura (bacalaureatul). Între anii 1902—1905 urmează cursurile Institutului Teologic ortodox din Arad, de unde ca bursier se înscrie la Facultatea de teologie din Cernăuți, pentru cursurile de doctorat în teologie, pe care îl ia în anul 1908. În același timp urmează și Facultatea de Drept a Universității din același oraș.

În anul 1908 a fost numit ca profesor suplinitor și apoi titular al catedrei de Drept bisericesc de la Institutul teologic din Arad, unde a funcționat pînă în anul 1921. În anul 1908 este hirotonit diacon și funcționează ca diacon ceremonial pînă în anul 1920 cînd este hirotonit preot și distins ca protopop onorar.

În anul 1921 înființîndu-se Facultatea de drept la Oradea, a fost chemat să ocupe catedra de Drept bisericesc pe care o deține pînă în anul 1934 și să suplinească catedra de Istoria dreptului român pînă în anul 1928. Desființîndu-se Facultatea de drept din Oradea în anul 1934 și contopindu-se cu Facultatea de drept a Universității din Cluj, profesorul Iacob Lazăr a fost încadrat la Cluj la aceeași catedră de Drept bisericesc, unde a funcționat pînă în anul 1938, cînd se transferă la București, ocupînd catedra de Drept bisericesc de la Facultatea de teologie din cadrul Universității din capitală, pe care o onorează pînă în anul 1948, cînd s-a pensionat, pentru limită de vîrstă, după o activitate didactică de patru decenii în cadrul a patru instituții d învățămînt superior, dintre care două bisericești și două de stat.

Profesorul Iacob Lazăr, pe lîngă activitatea didactică a desfășurat și o rodnică activitate științifică, cărturărească și publică-administrativă bisericească.

La 1 decembrie 1918 participă la Adunarea Națională de la Alba Iulia, ca reprezentant ales al Aradului. Face parte din primul Parlament al României, din Adunarea eparhială a Episcopiei Aradului (1918—1920), din Consiliul și Adunarea eparhială a Episcopiei Oradiei și din Colegiul bisericesc al Mitropoliei ortodoxe române pînă în anul 1938.

La Oradea, ca profesor a mai deținut și următoarele însărcinări: director al Consiliului studenților în Drept între anii 1927—1934; decan al Facultății de drept între anii 1932—1934 și delegat în Senatul Universității din București, între anii 1932—1934.

La Cluj, ca profesor a fost și președinte al Comisiei căminelor studenților; membru în Consiliul consultativ universitar și membru în Senatul Universității din Cluj.

La București a deținut și funcția de decan în anul 1940/1941.

În întreaga sa viață a desfășurat și o rodnică activitate publicistică reflectată în numeroase articole publicate în ziarul „Românul" din Arad, fiind membru în redacția acestuia între anii 1918—1920. A colaborat de asemenea la ziarul „Tribuna" din Oradea, la periodicele „Biserica și Școala" din Arad, la „Telegraful român" din Sibiu, la „Revista teologică" din Sibiu, la revistele „Biserica Ortodoxă Română" și „Studii teologice" din București.

Ca profesor și cărturar profesorul Iacob Lazăr s-a remarcat și rămîne în istorie prin valoroasele articole și studii publicate în revistele de specialitate și mai ales prin valoroasele lucrări în care a abordat o gamă largă de probleme de strictă actualitate, nu numai în momentul alcătuirii lor ci și azi cînd se impun cu autoritate.

Opera științifică a profesorului Iacob Lazăr o putem axa pe cîteva probleme de bază din Dreptul canonic ortodox și din Dreptul bisericesc de stat.

Ca profesor, solicitat de necesitățile catedrei a redactat în manuscris litografiat două cursuri:

— *Dreptul Bisericesc Ortodox.* Curs litografiat. Arad 1918, pp. 400. Pregătit pentru uzul studenților are valoare și azi, el putînd fi un manual îndrumător de o deosebită precizie în materie. La alcătuirea lui sistematizează cunoștințele acumulate ca și unele cercetări proprii.

— *Istoria Bisericii Române din Transilvania.* Curs litografiat. Arad 1917, pp. 257. În acest curs autorul prezintă o sinteză a dezvoltării istorice a Bisericii Ortodoxe Române din Ardeal și face unele considerații critice și observații judicioase de valoare deosebită.

Preocupat de buna organizare a învățămîntului teologic publică două lucrări:

— *Reorganizarea învățămîntului teologic și a educației seminariale.* Sibiu 1917. În acest studiu susține necesitatea unei reforme a învățămîntului teologic, animat de sentimente și idei progresiste.

— *Dreptul bisericesc la facultățile de Drept.* București 1939. Prin această lucrare determină poziția și importanța studiului Dreptului bisericesc în cadrul facultăților de drept din cadrul universităților românești.

Apărător neînfricat al ortodoxiei românești elaborează o serie de lucrări de referință de mare valoare documentar-științifică:

— *Biserica dominantă și egala îndreptățire a cultelor.* Arad, 1936. Pornind de la situația creată de încheierea concordatului dintre Guvernul regal român și Vatican, autorul face o amplă analiză a stării de nedreptat ce s-a creat Bisericii majorității românilor. Autorul dezvăluie „totala nesinceritate și inconsecvența regimurilor trecute față de culte, arătînd parodierea legală și cea de fapt, în care acestea s-au pretat, prin măsurile luate față de diverse culte și în special față de Biserica Ortodoxă Română, căreia i s-au adus grave prejudicii". Autorul arată politica de aservire a Statului față de Biserica catolică cu toate riturile ei, căreia i s-au creat astfel de privilegii încît ea devine dominantă de fapt iar Biserica Ortodoxă dominată prin legi. Autorul nu cere privilegii pe seama Bisericii strămoșești ortodoxe ci pledează pentru o egală îndreptățire a cultelor din țară.

— *Conștiința ortodoxă din Arad,* București, 1944. Autorul evocă viața Bisericii Ortodoxe în zona de vest a țării.

— *Personalitatea juridică a Bisericii.* București, 1940. Cu această lucrare și cele ce urmează autorul se ocupă de diferitele aspecte ale relațiilor dintre Biserică și Stat. Începe cu aspectul poziției Bisericii ca organizație socială aparte a Dreptului public, relevînd caracterul acesteia de instituție religioasă autonomă, căreia i se recunoaște personalitatea juridică, adică calitatea de subiect de drepturi și îndatoriri într-un mod asemănător cu aceea a instituțiilor publice din aparatul de stat, de care se deosebește totuși prin specificul deosebit de al acestora.

— *Statul și Biserica,* București, 1942. În această lucrare de bază autorul arată că Biserica în raporturile ei cu Statul „trebuie să ție seama de dezvoltarea organizației statale și de transformările sociale care determină această dezvoltare", aceasta deoarece „Biserica își îndeplinește misiunea ei în timp și în cadrul realităților pe care nu le creează ea, ci înseși transformările succesive ale vieții sociale".

— *Biserica și transformările sociale.* București, 1945. Pornind de la realitatea că Biserica neavînd o învățătură a ei religioasă despre stat, întotdeauna s-a orientat după realitățile pe care le oferă viața de stat și ordinea de drept statornicită de autoritatea politică a societății, față de care Biserica este obligată să urmeze porunca Mîntuitorului, care a spus: „Dați Cezarului cele ce sînt ale cezarului și lui Dumnezeu cele ce sînt ale lui Dumnezeu".

— *Împăratul Justinian ca legislator bisericesc.* București, 1948. Raporturile dintre Biserică și Stat trebuie să țină seama și de raporturile stabilite în decursul istoriei. Socotind că cele mai concludente și realiste sînt raporturile stabilite pe vremea împăratului bizantin Justinian, din veacul VI, autorul consideră că Biserica „trebuie să fie în toată vremea" consecventă în atitudinea ei tradițională și să nu se aventureze în încercări de a-și formula, după exemplul greșit al papalității, o învățătură proprie despre Stat, pentru că un astfel de lucru depășește domeniul Bisericii și constituie o abatere de la misiunea ei prin încercarea de a se substitui misiunii Statului."

Trăind din plin și plenar realitățile politice, etnice și confesionale din țara noastră din vremea sa și în primul rînd pe cele din Ardeal, profesorul Iacob Lazăr elaborează o serie de studii de mare valoare documentară și de perspectivă în ce privește aceste realități. Urmărind cu interes raporturile reale dintre Biserica Ortodoxă Română și Stat, în contextul raporturilor dintre Biserica dominantă, națională, a marii majorități a poporului român, Biserica ortodoxă strămoșească și Cultul catolic din România cu diferitele lui rituri, și al inegalității dintre acestea create prin legi nedrepte, anticonstituționale și creatoare de privilegii pe seama unui cult minoritar, autorul abordează diferite aspecte cu implicații istorice și juridice semnificative, în lucrări ca:

— *Regimul cultelor din România.* Craiova, 1930. În acest studiu autorul analizează baza constituțională a regimului cultelor din România și arată „contrazicerile pe care le cuprinde legea pentru regimul general al cultelor din 1928 în raport cu principiile înscrise în Constituție (1923)", pledînd pentru „modificarea acestei legi ca una care constituie o încălcare flagrantă a principiilor dreptului public și este menită să zădărnicească în fapt, aplicarea principiilor constituționale și de tratament egal al cultelor".

— *Cultul catolic în România. Concordatul cu Vaticanul.* Oradea, 1933. Bun cunoscător al istoriei Bisericii și a neamului românesc în acest studiu autorul face o prezentare „a infiltrației catolice" pe teritoriul patriei noastre și arată „pozițiile pe care a reușit să și le asigure" atît în domeniul economic cît și în cel al dreptului cultului catolic în România prin încheierea Concordatului dintre Guvernul regal și Vatican, în anul 1927 și ratificat în 1929. Ocupîndu-se în mod special de Concordat autorul discută și relevă în mod științific „caracterul fictiv" al convențiilor pe care Vaticanul le încheie în general cu unele state și evidențiază în mod special „netemeinicia legală" a acestor convenții în dreptul internațional și în dreptul public. Subliniază apoi și „primejdiile la care se expune viața politică și religioasă din cuprinsul statului român prin încheierea faimosului concordat" pledînd pe temeiuri juridice și politice „pentru denunțarea" lui. Temeinicia pledoariei profesorului Iacob Lazăr s-a dovedit justă întrucît Concordatul a fost denunțat unilateral de statul român în iunie 1948, iar cultul catolic a intrat în drepturi egale cu celelalte culte, pierzîndu-și doar privilegiile asigurate prin concordat. Aceasta a făcut posibilă și reîntregirea Bisericii Ortodoxe Române prin revenirea românilor legați prin concordat de Biserica catolică la Biserica mamă românească ortodoxă strămoșească, ștergîndu-se o mare nedreptate și silă care s-a făcut la 1700 prin unirea cu Roma catolică a unor români din Ardeal.

— *Politica scaunului papal.* Cluj, 1936. Mereu preocupat și îngrijorat de „primejdia pe care o vedea limpede pentru poporul român și pentru Biserica Ortodoxă din partea politicii papale", care izbutise prin legea cultelor din 1928 și prin concordatul din 1929 să-și asigure „poziții privilegiate" pe care „nu le avusese în țara noastră nici sub stăpîniri politice anterioare care se declarau catolice", autorul arată într-o expunere istorică documentată, „țelurile politicii papale" și felul în care Vaticanul „a uneltit pentru înfăptuirea acestora" în diverse țări, mai ales după primul război mondial. În baza cercetărilor întreprinse autorul reliefează și mai pregnant și denunță cu noi dovezi și argumente, „primejdioasa cale pe care s-a angajat statul român prin încheierea concordatului cu Vaticanul în 1929 și prin încheierea acordului cu același Vatican, în 1932 privitor la organizația numită „Status romano-catholicus Transsylvaniensis". Această pledoarie și argumentare a dus la denunțarea contractului și a acordului, ca și la dizolvarea asociației înrobitoare.

(Continuare în pag. a 7-a)

Arhid. prof. dr. Ioan Floca

LA ÎNĂLŢAREA SFINTEI CRUCI, 1 SEPTEMBRIE

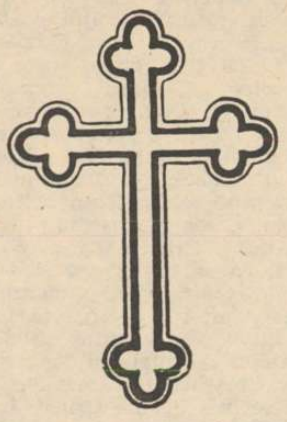

Acest mare praznic, Înălţarea Sfintei Cruci, şi care este prilej de înălţare a noastră spre Dumnezeu, spre Golgota, de unde am primit mîntuirea, ne face să ne amintim, să trăim din plin marele eveniment sfînt şi de mare importanţă pentru orice credincios, cînd sfinţitul patriarh Macarie al Ierusalimului a înălţat Sfînta Cruce de pe amvonul marei Cetăţi, catedrala Sfîntului Mormînt, în faţa miilor de pelerini creştini, veniţi din toate colţurile lumii: episcopi, preoţi, bărbaţi şi femei, copii, oameni învăţaţi şi neînvăţaţi etc.... şi cu ei împreună, să cîntăm, ca şi ei: „Doamne miluieşte", „şi Crucii Tale ne închinăm, Stăpîne, şi sfîntă Învierea Ta slăvim". Imnul din urmă ne arată că Sfînta Cruce nu se desparte de Învierea Domnului, ele se cinstesc împreună. Iar cine nu cinsteşte Sfînta Cruce, nu poate serba nici Învierea, că învierea Mîntuitorului urmează după moartea Sa pe cruce. Cum să învieze El (Paştile), dacă nu a murit; dar Domnul a murit, cu adevărat, pe altarul Crucii, cel mai sfînt altar şi pe care a întemeiat Biserica Sa.

Praznicul Sfintei Cruci (Crucea) formează apoi şi un sfînt triptic cu Înălţarea Domnului, de pe Muntele Eleonului (F.A. 1, 9—11) cînd s-au arătat îngeri din cer şi i-au mîngîiat pe Sfinţii Apostoli şi cu schimbarea Sa la faţă pe Muntele Taborului, munte învăpăiat de lumină veşnică a dumnezeirii, cînd Domnul şi-a înălţat firea Sa omenească pînă la transfigurare, îndumnezeire şi a aşezat-o de-a dreapta Tatălui, în cer. Iar ca să fim în aceste locuri sfinte şi înalte: să ne înălţăm cu Domnul şi să ne schimbăm cu El, în alţi oameni, oameni duhovniceşti, oameni ai păcii şi iubirii, în oameni ai progresului şi ai sfinţeniei, avem trebuinţă absolută şi de harul Sfintei Cruci, de puterea ei, care, atunci cînd ne rugăm ei, ne ridică din treaptă în treaptă la Dumnezeu, ceea ce este un mare progres duhovnicesc.

Dar Înălţarea Sfintei Cruci, pe care o sărbătorim astăzi, cu multă evlavie, nu se mărgineşte, circumscrie numai la amvonul amintit: înălţarea pe el, cu secole în urmă, ci s-a generalizat, cuprinde toată lumea creştină, ea se înalţă întru mărire, întru această zi de pe amvoanele tuturor bisericilor, fie măreţe catedrale, cît şi smerite biserici de lemn de la munte şi dealuri, bisericuţele de lemn din ţara noastră şi care sînt comori de artă şi cea mai aleasă expresie a geniului nostru creator şi în domeniul acesta sfînt.

Şi se înalţă în cîntări şi laude, Acatist, Sfinte Liturghii, predici, cateheze şi ea se înalţă, cu multă evlavie deopotrivă şi în acelaşi timp şi de pe amvoanele inimilor noastre, care sînt amvoane duhovniceşti şi temple ale Duhului Sfînt, cum spune Sfîntul Pavel (I Cor. 3, 16 şi 6 19). Dar în afară de aceste înălţări, Sfînta Cruce este înălţată şi înveşmîntată şi de faptele noastre cele bune, împletite, în adevărate coroane de virtuţi şi imne întru cinstirea, venerarea ei, de fiecare creştin.

Am zis că Sfînta Cruce este primul altar creştin şi care este cel mai curat şi sfînt şi care pe toate le sfinţeşte, prin atingere de el. Şi dacă altarul din V. Testament sfinţit numai cu sîngele animalelor şi uns cu mir (Ieş. 30, 25), sfinţea tot ce se atingea de el.: „Şi va fi jertfelnicul sfinţenie mare: tot ce se va atinge de el se va sfinţi" (Ieş. 29, 37). Se înţelege că cu mult mai mult va sfinţi noul jertfelnic, Sfînta Cruce, pe închinătorii ei şi pe cei ce o vor atinge cu mîinile şi cu buzele, ea fiind sfinţită de sîngele Celui ce S-a răstignit pe ea şi Care niciodată nu se desparte de ea, „că nu există o cruce fără Hristos şi nici un Hristos fără cruce" (Pr. prof. D. Stăniloae). Şi nici nu se poate compara sfinţenia jertfelnicului amintit, cu sfinţenia noului Altar, Crucea Domnului, deci cele pemînteşti cu cele cereşti, pe Dumnezeu cu oamenii, un altar, jertfelnic stropit cu sînge de animale cu Jertfelnicul (Crucea), stropit cu sîngele Mielului lui Dumnezeu şi Care ridică păcatele lumii, prin moartea Sa pe Cruce. Este adevărat că şi jertfelnicul vechi a fost sfînt şi a sfinţit la vremea lui; o cîntare bisericească zice însă: „Trecut-a umbra Legii şi darul a venit", adică a venit creştinismul cu jertfelnicul lui, cu Mîntuitorul nostru.

Aşa fiind, fiecare creştin este dator să cinstească Sfînta Cruce, în cult de „venerare" şi pe Cel răstignit pe ea, în cult de „adorare". Şi cinstindu-o nimeni nu poate fi învinuit de „stavrolatru", că nimeni nu o cinsteşte ca pe Dumnezeu, ci ca pe un obiect sfînt, care ne sfinţeşte, şi ea fiind şi mijlocul de răscumpărare, de înfrăţire între oameni

(Continuare în pag. a 8-a)

Arhim. Prof. Ioasaf Ganea

†Preotul iconom stavrofor Simeon Ganţa

În ziua de 14 iulie 1991, şi-a încheiat răbojul vremelnicei sale vieţi pămînteşti, mutîndu-se către cele veşnice, preotul pensionar Simeon Ganţa, în vîrstă de 80 ani, după o scurtă, dar nemiloasă şi grea suferinţă.

Preotul Simeon Ganţa s-a născut în anul 1911, în localitatea Hîrova, jud. Orhei. Şcoala primară a făcut-o în satul natal, iar liceul în oraşul Chişinău.

La îndrumarea mamei sale, Liuba, s-a înscris la Facultatea de Teologie din oraşul Chişinău, pe care a absolvit-o în anul 1935 cu calificativul „Magna cum laude". În acelaşi an s-a căsătorit cu tînăra învăţătoare Anghel Liuba, din care căsătorie a rezultat o fiică — Maria. În acelaşi an, din dragostea cea mare de a sluji Domnului, l-a făcut să primească taina hirotoniei în preot, pe seama parohiei Dahnovici, jud. Lăpuşna, unde timp de cinci ani şi-a desfăşurat o frumoasă activitate bisericească, pînă în anul 1940, cînd, prin ocuparea Basarabiei de U.R.S.S., s-a refugiat în România, şi s-a stabilit în Eparhia Aradului, unde a slujit în diferite parohii, pînă a fost transferat la parohia Dobra, jud. Hunedoara. Aici a funcţionat pînă la pensionare.

A fost un slujitor devotat al Bisericii strămoşeşti, apreciat şi răsplătit după cuviinţă de către forurile ierarhice bisericeşti, cu distincţia de „Iconom Stavrofor".

După pensionare, s-a stabilit în Municipiul Braşov, lîngă fiica sa Maria. În Braşov, a obţinut înbisericirea la biserica „Sf. Treime Bariţiu".

În ziua de 16 iulie 1991, a avut loc înmormîntarea, la care au luat parte mai mulţi preoţi.

A omagiat personalitatea şi bogata activitate a regretatului defunct, Părintele Voina Marius de la parohia Sf. Treime Bariţiu.

Părintele Dinu Ion, secretarul Of. Protopopesc Braşov, a citit telegrama prin care a transmis din partea Î.P.S. Mitropolit Antonie condoleanţe familiei şi rugăciuni fierbinţi pentru odihna sufletului său. A mai vorbit Părintele Mihăilă Mihai, coleg de facultate.

În dangătul duios al clopotelor, trupul neînsufleţit, purtat pe umeri de preoţi, a fost aşezat în cavoul familiei din cimitirul parohiei Sf. Treime Bariţiu Braşov, şi aşezat alături de distinsa sa preoteasă Liuba.

Veşnică să-i fie pomenirea!

Pr. Voina Marius

Expoziţie de icoane

Muzeul Marinei Române di Constanţa a fost gazda unei ma nifestări inedite prin cunţinut ş caracter — expoziţia de icoan pe sticlă, avînd ca autor pe preo tul paroh Nicolae Călugăr di Odorheiul Secuiesc.

Pe simeze s-au aflat 60 d icoane reprezentînd pe Domnu Iisus Hristos, Maica Domnulu Sfinţii Apostoli, Sfîntul Nicola patronul corăbierilor, alţi sfin şi mucenici ai sfintei Biseri Ortodoxe.

Vernisajul s-a bucurat de pre zenţa Înalt Prea Sfinţitului Lu cian Florea, arhiepiscop al Tomi sului, care, împreună cu un sobo de preoţi, au oficiat un Te-Deu şi au sfinţit icoanele.

Expoziţia a fost prezentată d preot Grigorie Prodan şi prec Viorel Picu, de doamna Doi Păuleanu, consilier-şef al Inspec toratului de Cultură Constanţ domnul căpitan de rangul Gheorghe Cioenaru, şeful insti tuţiei gazdă.

Un public numeros a aprecia în mod deosebit gestul generc al preotului de a împărtăşi di creaţia şi credinţa sa, atît pri verb cît şi prin imagine.

Mariana Păvăloiu
Muzeul Marinei Român

„OASTEA DOMNULUI" ŞI BISERICA*

Ce vrea Oastea Domnului? Noi, dragii mei, ştim bine. Dar ţin s-o spun ca şi cei ce n-o cunosc, sau dacă o cunosc o vorbesc de rău, să ştie că Oastea Domnului vrea ce vrea sfînta noastră Biserică. Oastea Domnului e Oastea sfintei noastre Biserici şi toţi care au intrat în Oastea Domnului au făcut legămînt să păzească învăţătura Bisericii noastre întocmai.

Drumul Oastei este Drumul Bisericii. Dar care e drumul Bisericii? Drumul Bisericii e drumul sfintei Evanghelii a Domnului nostru Iisus Hristos. Şi, de aceea, Oastea Domnului vrea ceea ce vrea Biserica. Şi precum Biserica e una cu Evanghelia, aşa şi Oastea e una cu Biserica şi prin Biserică e una cu Evanghelia.

Acesta e programul Oastei Domnului. Larg ca cupola Bisericii, înalt şi plin de lumină ca şi Evanghelia Domnului nostru Iisus Hristos. Şi ce vrea Evanghelia? Evanghelia Domnului Iisus e putere de mîntuire pentru tot cel ce crede, după cum ne spune sfîntul Apostol Pavel. Evanghelia vrea ce a vrut şi ce vra Domnul şi Mîntuitorul nostru Iisus Hristos însuşi, care ne-a dat-o şi ne-a descoperit-o nouă prin propovăduirea Sa, prin moartea pe cruce şi prin Învierea Sa. Aceea vrea Biserica şi Evanghelia ceea ce vrea Domnul Iisus Hristos, adică să ne mîntuiască.

Evanghelia vrea să facă din fiecare om supus păcatului un om renăscut, un om născut din nou prin pocăinţă. Vrea să facă din noi o *făptură nouă*. Aceasta e ţinta cea din urmă la care ne cheamă Domnul Iisus, Evanghelia, crucea şi Biserica Lui, şi în slujba acestei lucrări mari e chemată şi mişcarea Oastei Domnului.

Oastea Domnului se îndreaptă către toţi cu chemarea caldă a sfîntului Apostol Pavel: „*Să vă dezbrăcaţi de omul cel vechi care se strică după poftele înşelătoare şi să vă îmbrăcaţi în omul cel nou, cel zidit după Dumnezeu întru dreptate şi întru sfinţenia adevărului*" (Efeseni 4, 22—24).

De un şir de ani încoace veţi fi auzit şi Voi vorbindu-se că vrem să se nască o mişcare de înnoire a sufletului românesc. Ba s-a format şi un „front al renaşterii naţionale". A venit apoi o altă mişcare cu cuvîntul înnoirii pe buze. Dar mi-am zis: Oare cei ce încearcă acest lucru mare au şi mijloacele cele potrivite pentru înnoirea sufletească a neamului nostru. Căci mijloacele de înnoire a sufletelor nu sînt numai cele făcute de oameni. Fără putere de sus, fără puterea Duhului Sfînt este cu neputinţă să se facă o renaştere sufletească.

Trebuie să se coboare Dumnezeu însuşi, prin Duhul Sfînt, în suflete, ca să se întîmple minunea înnoirii oamenilor. Naşterea din nou e cu putinţă numai în legătură cu Domnul şi Mîntuitorul nostru Iisus Hristos.

Să ne întoarcem cu gîndul prin satele de pe malul lacului Ghenizaret şi prin cele din Galileea şi Samaria şi vom vedea că Mîntuitorul a lăsat să se creeze climatul prielnic renaşterii sufleteşti. El, Iisus Hristos, coborînd între noi, a avut puterea pe care nimeni altul n-a avut-o şi n-o avea, ca din simpli pescari să facă Apostoli ai Evangheliei Sale, ca din femei păcătoase să facă sfinte, ca din vameşi să facă ajutători ai săracilor şi să trăiască o viaţă după voia lui Dumnezeu.

Puterea de viaţă nouă a Evangheliei trăieşte şi azi în Biserică. Mîntuitorul ne cheamă şi azi s intrăm în slujba împărăţiei Sal Şi în mijlocul învolburărilor d azi din lume, nu trebuie să lă săm să amuţească glasul Dom nului nostru Iisus Hristos, ca a spus că „*fără de Mine nu pu teţi face nimic*".

De acest glas vrem să ascu tăm toţi cei grupaţi în mişcare Oastei Domnului. Duceţi ace glas şi faceţi-l să răsune pr cuvîntul vostru, oricît ar fi d slab, prin viaţa voastră, oricît a fi de smerită şi prin fapte voastre. Faceţi să răsune ace glas, voi ostaşi ai Domnului, p întreg cuprinsul ţării. Duceţi s mînţa aceasta bună în toate pă ţile, în casele, în familiile şi vecinii voştri, şi lăsaţi-o în se ma Domnului, căci El o va fa să rodească.

Spuneţi tuturor că noi nu sîn tem la Oastea Domnului o sect cum zic unii. Noi sîntem fiii B sericii şi cu dragoste vrem stăm în ajutorul ei. Şi prin l crarea de trezire religioasă Oastei Domnului avem convi gerea că aducem cele mai ma foloase naţiei şi ţării noastre, f cînd să se sălăşluiască în popor nostru o viaţă trăită după vo lui Dumnezeu.

Şi program mai mare decît cela de a voi ceea ce vrea Dum nezeu, nu cunosc. Dacă ar vr toţi, de sus şi pînă jos, ce vr Dumnezeu, o, atunci n-ar fi lume o ţară ca a noastră.

Spre aceasta să ne silim. Sp aceasta se îndreaptă silinţe preoţimii şi ale vlădicilor. Şi sp această ţintă se îndreaptă şi str duinţele poporului nostru.

Slăvit să fie Domnul!

† *Nicolae Bălan*
Mitropolitul Ardealul

* Din vol. „Mîntuieşte Doa ne poporul Tău", p. 121 ş.u.

VIRTUTEA STĂRUINŢEI

Cererea insistentă a femeii cananience izvorîtă dintr-o credinţă puternică, trezind admiraţia Domnului Iisus, duce în cele din urmă la împlinirea dorinţei ei. Pentru noi toţi rămîne însă o pildă vie care ne arată care este importanţa stăruinţei în rugăciune, ca şi în toate faptele pe care le săvîrşim, avînd ca scop mîntuirea sufletului.

De fapt, Mîntuitorul nu numai că ne-a învăţat cum să ne rugăm, ci ne-a îndemnat în acelaşi timp să stăruim necontenit în rugăciune. Şi pentru a ne face să înţelegem mai bine aceasta, ne-a lăsat cunoscuta pildă a „judecătorului nedrept", după cum o aflăm scrisă în Cartea Sfîntă: „Şi le spunea şi pildă, că trebuie să se roage şi să nu lenevească, zicînd: într-o cetate era un judecător, care de Dumnezeu nu se temea şi de oameni nu se ruşina. Era şi o văduvă în cetatea aceea şi venea la el, zicînd: scapă-mă de pîrîşul meu. Şi n-a vrut un timp; dar după aceea a zis în sine: deşi de Dumnezeu nu mă tem şi de om nu mă ruşinez, dar pentru că îmi face supărare văduva aceasta, o voi izbăvi, ca nu pînă la sfîrşit venind să mă necăjească. Şi a zis Domnul: auziţi ce zice judecătorul nedreptăţii? Oare Dumnezeu nu va izbăvi pe aleşii Săi care strigă către el ziua şi noaptea şi va răbda mult pentru ei?" (Luca 18, 1—7).

Dacă credinţa şi rugăciunea sînt primele forme ale intrării în comuniune cu Dumnezeu, menţinerea comuniunii cu Părintele ceresc în scopul dobîndirii mîntuirii necesită statornicie şi stăruinţă din partea noastră în toate faptele pe care le săvîrşim, în aşa fel încît acestea să fie după voia Lui. „Împărăţia cerurilor — a arătat Iisus — se ia cu asalt şi numai cei silitori o răpesc" (Matei 11, 12). Cîtă sîrguinţă, cîtă statornicie în bine ne trebuie pentru a învinge ispitele şi păcatele de tot felul, menţinîndu-ne mereu pe aceeaşi linie de plutire, privind totdeauna înainte, spre scopul şi idealul urmărit. Şi pentru a întări mai mult necesitatea stăruinţei, Domnul Iisus vine cu prezicerea: „Nimeni, care îşi pune mîna pe plug şi caută înapoi, nu este potrivit pentru împărăţia lui Dumnezeu" (Luca 9, 62).

Iar pentru a ne întări convingerea asupra efortului pe care necontenit trebuie să-l depunem spre a primi la sfîrşit cununa neveştejită „pe care Domnul ne-o va da ni ziua aceea" (II Timotei 4, 6), Apostolul aseamănă viaţa duhovnicească a credincioşilor cu cea a alergătorului din arenă: „Nu ştiţi voi că acei care aleargă în stadion, toţi aleargă, dar numai unul ia premiul? Alergaţi aşa ca să-l luaţi. Şi oricine se luptă, se înfrînează de la toate. Şi aceia, ca să ia o cunună stricăcioasă, iar noi, nestricăcioasă. Eu, deci, aşa alerg, nu ca la întîmplare. Aşa mă lupt, nu ca lovind în văzduh, ci îmi chinuiesc trupul meu şi îl supun robiei, ca nu cumva, altora propovăduind, eu însumi să mă fac nevrednic" (I Corinteni 9, 24—27).

Stăruinţa, angajînd întreaga putere sufletească spre un scop superior, ne face să fim statornici în drumul desăvîrşirii duhovniceşti. Pe cît de dăunătoare este oscilaţia, care creează nesiguranţă, derută şi regres duhovnicesc, pe pe atît stăruinţa rămîne singurul mijloc, singura cale pe care mergînd putem ajunge la idealul propus. În felul acesta, stăruinţa ca virtute necontenit dezvoltă puterile duhovniceşti şi îi imprimă noi energii spre o continuă şi neobosită creştere duhovnicească: „Dar una fac — spune Apostolul — uitînd cele ce sînt în urma mea şi tinzînd către cele dinainte, alerg la ţintă, la răsplata chemării de sus, a lui Dumnezeu întru Hristos Iisus" (Filipeni 3, 14).

Această continuă creştere duhovnicească realizată prin stăruinţă este dată şi de faptul că viaţa duhovnicească a credincioşilor reprezintă o imitare, o urmare continuă a vieţii duhovniceşti a Mîntuitorului. Şi cum neavînd păcat, viaţa duhovnicească a lui Iisus este desăvîrşită, El reprezintă pentru noi un Model desăvîrşit, un Pisc pe care, deşi nu-L putem atinge, tindem necontenit spre El, necontenit urcăm spre atingerea Lui. El ne atrage, ne cheamă să fim asemenea Lui, iar noi stăruim să ajungem la starea de bărbat desăvîrşit, la măsura vîrstei deplinătăţii lui Hristos. Ca să nu mai fim prunci, aruncaţi de valuri şi purtaţi de tot vîntul învăţăturii, în amăgirea oamenilor, întru vicleşug, spre uneltirea înşelăciunii, ci ţinînd adevărul în dragoste, să creştem în toate întru el, care este capul Hristos" (Efeseni 4, 13—15).

Aşa cum am văzut că există o stăruinţă în necontenita săvîrşire a binelui, tot astfel poate exista şi o stăruinţă în rău. Numai că situaţia devine acum tragică, deoarece statornicia în rău devine o deprindere. Este ştiut faptul că păcatul se naşte din ispită, dar statornicia în păcat duce la patimă, cînd păcatul te înrobeşte, te domină, devine asemenea unei boli incurabile care îţi macină şi îţi distruge fiinţa şi viaţa duhovnicească.

Dar nu numai atît, ci stăruinţa în rău pune în pericol şi relaţiile cu semenii, cu comunitatea din care facem parte şi cu lumea întreagă. În fond, stăruinţa în rău este un dezechilibru, o pierdere a modului raţional de a da curs vieţii. Este cunoscut, de pildă faptul că deliranta cursă a înarmărilor este atît de dăunătoare vieţii din toate punctele de vedere, şi cu toate acesta, în mintea înfierbîntată a multora stăruie mereu dorinţa creşterii arsenalului militar, ca şi cum cu cel existent nu ar fi suficient să distrugă de atîtea ori globul pămîntesc...

O naţiune sănătoasă este totdeauna favorabilă vieţii. Şi dacă ne-am gîndi cît bine ar putea aduce vieţii de pe pămînt folosirea în scopuri paşnice a fantasticelor cheltuieli care ţintesc dezastrul cosmic sau haosul universal, ne dăm mai bine seama că stăruinţa în favorul vieţii trebuie să-şi impună cuvîntul! Ea este o chemare legitimă şi raţională, conformă cu cerinţele vieţii şi cu voia lui Dumnezeu.

Stăruinţa în rău o putem remarca însă şi în relaţiile foarte apropiate şi foarte comune dintre cei ce vieţuiesc în aceeaşi comunitate. Se întîmplă adesea să auzim despre cineva spunîndu-se că este „încăpăţînat" sau „cerbicos", şi tratat ca un personaj negativ, fiindcă judecă realităţile confuz şi unilateral. Unii ca aceştia trag concluzii înainte de a raţiona şi îşi impun punctul de vedere chiar dacă dreptatea şi adevărul nu este de partea lor şi chiar dacă finalitatea situaţiei este nefavorabilă, sau primejdioasă chiar pentru ei înşişi. Fiindcă crează dezarmonie şi neînţelegere, aceste firi dificile sînt tratate în general cu rezervă şi pe cît posibil evitată comuniunea cu ei. Întrucît nu pot fi convinşi prin cuvînt, sînt lăsaţi să fie convinşi de consecinţa negativă a faptelor săvîrşite, sau de lecţia pe care le-o dă viaţa, aducîndu-i la ordine... Poetul George Coşbuc arată că această stăruinţă în rău, ca neacceptare a unei păreri bune ce vine din partea semenilor, aparţine semidocţilor: „Uşor convingi pe un netot / Şi mai uşor pe-un om cuminte; / Pe-un semidoct, nici tu, părinte, / Nici zeii cerului nu pot!".

Aşadar, vorbind despre stăruinţă, trebuie să precizăm accepţiunea ei ca o statornică săvîrşire a binelui. Şi cum aceasta este virtutea, putem spune că stăruinţa în bine este o virtute care trebuie că caracterizeze viaţa noastră duhovnicească în continua ei desăvîrşire.

Pr. prof. Sorin Cosma

PROFESORUL IACOB LAZĂR

(Urmare din pag. a 6-a)

— *Natura juridică a patronatului suprem şi drepturile suverane ale statului român.* Cluj, 1938. Cunoscător al dreptului public şi a dreptului canonic autorul prin această lucrare aduce „cea mai valoroasă contribuţie" la lămurirea poziţiei organizaţiei numită „Status romano-cattholicus Transsylvanienisis". Folosind tot ce s-a scris în această chestiune pe temeiul unei argumentări istorice şi juridice, autorul ajunge la concluzii riguros ştiinţifice care nu pot fi contestate de nimeni.

Autorul nu pledează pentru desfiinţarea acestei instituţii, ci pentru „justa ei încadrare în realităţile noui ale vieţii şi în rîndul instituţiilor juridice contemporane", fapt care impunea ca această instituţie medievală care acorda numai privilegii cultului catolic să nu mai fie posibilă, neavînd justificare în actualitate, să fie ştearsă sau redusă la proporţii corespunzătoare.

Justeţea tezei profesorului Iacob Lazăr a fost confirmată de istorie pentrucă corespundea unei realităţi şi necesităţi.

— *Situaţia de drept a ordinelor şi congregaţiunilor religioase din România.* Sibiu, 1940.

— *Ordinele şi congregaţiile religioase mai noui.* Bucureşti, 1940. De pe o poziţie riguros ştiinţifică, o amplă documentaţie şi o reală cunoaştere a lucrurilor, în aceste două lucrări prezintă pe larg aspectul „prozelitist şi antinaţional" al activităţii desfăşurate de ordinele şi congregaţiile religioase catolice de pe teritoriul patriei noastre, dezvăluind „caracterul lor de agenturi ale politicii antipopulare a Vaticanului" şi relevînd „netemeinicia privilegiilor care s-au acordat acestora în statul român", nu numai prin textul Concordatului din 1929, ci şi prin recunoaşterea, implicită prin acest text, „a valabilităţii dispoziţiilor Codexului canonic al Bisericii catolice privitoare la ordine şi congregaţii". Autorul a arătat ignoranţa şi poate reaua intenţie cu consecinţe nefaste a celor care au încheiat concordatul, care, prin acest act recunoaşte că „statul român a acceptat ca norme cu valabilitate de drept internaţional, superioare normelor dreptului său public intern, o mulţime dintre dispoziţiile Codexului canonic papal". Şi din acest punct de vedere teza autorului s-a dovedit justă care a dus la denunţarea concordatului.

— *Confesiunile din Transilvania.* Paris, 1946 (în limba franceză şi limba engleză). Prin această lucrare care a servit ca material documentar, istoric şi juridic, pentru lucrările conferinţei de pace de la Paris din 1946, autorul demonstrează încă o dată realităţile din România şi încălcările nejuste ale adevăratelor raporturi confesionale în spatele cărora se ascundeau interese etnice şi politice potrivnice intereselor suverane ale poporului român.

Ca probleme cu totul speciale autorul mai dezbate problema:

— *Căsătoria a doua a preoţilor,* Arad, 191 o problemă de drept canonic, şi prezintă viaţa şi opera profesorului:

— *Dr. Valerian Şesan,* Bucureşti 1940.

Sumara prezentare a vieţii şi activităţii profesorului Iacob Lazăr constituie nu numai un omagiu care scoate la iveală — în perspectiva istorică — calităţile sale de dascăl erudit şi vizionar, ci şi aprecierea a operei sale cărturăreşti care constituie azi un adevărat îndrumar şi documentar în rezolvarea problemelor abordate, tot atît de actuale şi azi, a relaţiilor dintre Biserică şi Stat, ca şi a relaţiilor dintre culte între ele, în condiţiile unui prozelitism dezlănţuit de catolici şi neoprotestanţi, sfidînd condiţiile de libertate religioasă asigurate de statul de drept de azi.

Prin toate acestea profesorul Iacob Lazăr va rămîne în istorie ca un dascăl devotat şi un biserican credincios intereselor neamului său.

Sărbătorirea hramului
a Mănăstirea Brîncoveanu — Sîmbăta de Sus

An de an, pe firul unei frumoase şi trainice tradiţii creştineşti, n miez de vară la 15 august, cînd Biserica Creştină prăznuieşte dormirea „cea fără de moarte" a Maicii Domnului, paşii credincioilor din Ţara Făgăraşului şi din alte locuri se îndreaptă spre Sf. Mînăstire Brîncoveanu pentru a lua parte la Sfintele slujbe ce se ficiază aici cu prilejul hramului Mînăstirii.

Mînăstirea Brîncoveanu, una din cele mai însemnate mînăstiri ale ransilvaniei ctitorită de voievodul martir Constantin Brîncoveanu boier vechi şi domn creştin" cum îl numeşte poporul, pe vatra unei lte vechi biserici, prin frumuseţea locului şi a aşzării sub coama unţilor Făgăraşului este una din aşezările bisericeşti ce încîntă rivirea pelerinului.

Încă din ajun a sosit la Mînăstire Î. P. S. Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, însoţit de la centrul eparhial de P. C. rector . Voicu, P. C. vicar A. Răduleţ, P. C. consilieri Gh. Papuc şi E. Oancea P. Cuv. arhid. Visarion Bălţat, secretar eparhial.

Obştea monahală şi dreptmăritorii creştini prezenţi la mînăstire u participat în ajunul Praznicului la slujba Vecerniei cu litie, a treniei dimpreună cu Prohodul Maicii Domnului după care a urmat înconjurarea bisericii cu Sf. Epitaf, Sf. Evanghelie şi Sf. Cruce.

A doua zi în ziua praznicului, la altarul din pădure a fost săvîrşită Sf. Liturghie arhierească, de un sobor de preoţi şi diaconi avînd n frunte pe Î. P. S. Mitropolit Antonie.

Răspunsurile la Sf. Liturghie au fost date de un grup de studenţi eologi şi elevi seminarişti.

La vremea rînduită, P. Cuv. arhim. Teofil Părăian, vieţuitor al înăstirii, a rostit un cuvînt de învăţătură legat de Praznicul Adormirii Maicii Domnului.

După apolisul Sf. Liturghii, Î. P. S. Sa a hirotesit întru duhovnic e P. Cuv. ieromonah Clement Pop, vieţuitor al mînăstirii.

În cuvîntul său Î. P. S. Sa a vorbit despre aleasa cinstire de care e bucură Maica Domnului în Biserica Ortodoxă, cinstire ce se datoreşte sfinţeniei şi vieţii ei prea curate, care a făcut-o mai Cinstită decît Heruvimii şi mai mărită fără de asemănare decît Serafimii.

Pornind de la cuvintele „Faceţi tot ce vă va spune El" (Ioan 2, 6) ostite de Maica Domnului la nunta din Cana Galileii, I. P. S. Sa a lcuit celor prezenţi esenţa predicii Maicii Domnului: împlinirea oruncilor Fiului ei, Mîntuitorul Iisus Hristos, îndemnul la dragoste şi sacrificiu, milostenia iubirea frăţească şi evitarea păcatului.

Î. P. S. Sa a evocat apoi martirajul voievodului ctitor al mănăstirii care întru o zi ca aceasta a dobîndit cerul şi cununa sfinţeniei, rin tăierea capului împreună cu cei 4 fii ai lui. În încheiere Î. P. S. a a îndemnat pe toţi cei prezenţi la hram, la o viaţă aleasă, plină e fapte bune şi alese virtuţi prin care să se vadă cu adevărat aparnenţa noastră la Trupul tainic al lui Hristos care este Biserica, recum şi calitatea noastră de închinători şi slujitori ai Sfintei Fecioare Maria, Maica Bisericii şi Maica noastră a tuturor.

Apoi în procesiune întregul sobor s-a deplasat în noua incintă ezidită în anii din urmă unde a avut loc slujba de sfinţire a paraisului nou, adevărată „catedrală" din corpul de nord al chiliilor.

După oficierea slujbei tainei Sf. Maslu şi a Sfinţirii apei, a avut c o agapă frăţească oferită de soborul mănăstirii în frunte cu P. C. him. stareţ Veniamin Tohăneanu.

Toţi cei prezenţi la sărbătorirea Adormirii Maicii Domnului de la Mînăstirea Brîncoveanu s-au întors la casele lor întăriţi duhovniceşte întru „prisosinţa harului" (Romani V, 17).

Ierod. Visarion Bălţat

ŞTIRI – INFORMAŢII

— Sîmbătă 3 august a.c. Î. P. S. Mitropolit Antonie a primit pe dl. rof. Dr. Jörn Rüsen, profesor la Universitatea Bielefeld — Suedia.

— Credincioşii ortodocşi din parohia Avrig, jud. Sibiu, au avut area bucurie sufletească de a-l avea în mijlocul lor, Duminică august a.c., pe Întîistătătorul Mitropoliei Ardealului, I. P. S. Dr. ntonie Plămădeală.

În cadrul Sfintei Liturghii oficiată în prezenţa unui număr mare credincioşi în biserica monument istoric cu hramul „Duminica oriilor", Î. P. S. Sa a rostit un ales şi bogat cuvînt de învăţătură cuind celor de faţă pericopa evanghelică a Duminicii a X-a după usalii.

După apolisul Sfintei Liturghii Î. P. S. Sa a citit rugăciunile de zlegare care se obişnuiesc a se rosti la prezenţa unui arhiereu în rohie, după care a împărtăşit arhiereşti binecuvîntări tuturor ceprezenţi felicitînd totodată pe preoţii parohiei în frunte cu P. C. otopop Lupu Militon pentru activitatea duhovnicească pe care o pun în ogorul Domnului.

P. C. pr. Resiga Mihai a mulţumit Î. P. S. Sale şi l-a asigurat de elitatea creştinilor avrigeni faţă de Biserica strămoşească.

— Miercuri 7 august a.c. Î. P. S. Sa a făcut o vizită de lucru la ntierul Mînăstirii Sîmbăta de Sus, inspectînd stadiul lucrărilor ce execută acolo.

— Sîmbătă 12 august 1991, Î. P. S. Sa a primit la reşedinţa mipolitană pe prof. Mac. Linscott Ricketts, din S.U.A., împreună cu ţia, care au făcut o vizită în ţara noastră.

Profesorul Linscott este specialist în Mircea Eliade şi este autor numeroase studii despre savantul român. Domnia Sa a fost însoţit de o echipă de la Radio Bucureşti şi de dl. Mircea Handoca specialist român în opera lui Mircea Eliade.

— Duminică, 18 august a.c. Î. P. S. Dr. Antonie Plămădeală, Mipolitul Ardealului, a luat parte la Sf. Liturghie oficiată de un bor de preoţi şi diaconi la Schitul „Valea Caselor" Turnu-Roşu.

Cu acest prilej Î. P. S. Sa a rostit un cuvînt de învăţătură în letură cu Evanghelia Duminicii a XII-a după Rusalii precum şi cu ivire la Maica Domnului ocrotitoarea şi nădejdea tuturor creşnilor.

— Duminică, 25 august a.c. Î. P. S. Sa a luat parte la Sf. Liturghie catedrala mitropolitană rostind un adînc cuvînt de învăţătură le- t de pericopa evanghelică a zilei.

— Marţi, 27 august a.c., Î. P. S. Sa a primit la reşedinţa mitropolină din Sibiu o delegaţie de jurişti americani aflaţi în vizită în ţara oastră, cu care a purtat discuţii pe teme de actualitate.

Distinşii oaspeţi au vizitat şi mînăstirea Brîncoveanu, Sîmbătat de s, jud. Braşov.

— Sîmbătă, 31 august a.c., Î. P. S. Sa a făcut o vizită canonică la ntierul ansamblului monahal de la Sîmbăta de Sus.

— În zilele de 3—4 septembrie a.c. Î. P. S. Sa a luat parte la lucrările Sf. Sinod al B.O.R., lucrări ce s-au desfăşurat la Palatul Patriarhal din Bucureşti.

— Sîmbătă 7 septembrie a.c. Î. P. S. Sa a făcut o vizită la Schitul redeal, prot. Braşov precum şi la şantierul noii biserici ce se zideşte în staţiunea Predeal prin osîrdia preoţilor I. Herda şi Nicolae ămădeală.

— Duminică 8 septembrie a.c. Î. P. S. Sa, aflat la Sf. Gheorghe cu ilejul festivităţilor ce au marcat împlinirea a 47 de ani de la eliberarea oraşului, a cercetat catedrala oraşului, sediul protopopiatului todox unde a avut o întîlnire cu părintele protopop şi cu preoţii n oraş.

În după-amiaza aceleiaşi zile Î. P. S. Sa a vizitat şi parohia Băcel, ot. Sf. Gheorghe păstorită de vrednicul preot Gheorghe Răţulea, otopop de Sf. Gheorghe.

Duminică, 8 septembrie a.c. s-au împlinit 47 de ani de la eliberarea aşului Sf. Gheorghe, act prin care a început de fapt eliberarea ransilvaniei de Nord de sub jugul armatelor hortisto-fasciste.

Evenimentul, cu profunde implicaţii în sufletul tuturor celor ce nt şi trăiesc româneşte, a fost marcat la Sf. Gheorghe printr-o nplă manifestare omagială organizată de autorităţile civile şi miare ale judeţului Covasna. La festivităţi, care au culminat cu dezvelirea unei plăci comemorative chiar pe zidul clădirii unde a fost arborat pentru prima dată drapelul românesc, şi cu sfinţirea unei troiţe pe mormîntul generalului Gheorghe Bălan, au luat parte dl. Nicolae Spiroiu, Ministrul Apărării Naţionale, dl. Ionel Roman, vicepreşedine al Adunării Deputaţilor, generali şi ofiţeri superiori, autorităţile civile ale oraşului precum şi un numeros public.

După dezvelirea plăcii comemorative, Î. P. S. Sa Dr. Antonie Plămădeală Mitropolitul Ardealului, înconjurat de un sobor de preoţi şi diaconi a oficiat un Te-Deum de mulţumire întru pomenirea veşnică a faptelor de glorie ale armatei române şi a cerut binecuvîntarea lui Dumnezeu peste pămîntul Transilvaniei şi al întregii ţări. După sfinţirea plăcii, prin stropirea ei cu apă sfinţită, Î. P. S. Sa a rostit o vibrantă cuvîntare în care a elogiat virtuţile eroilor care au luptat pentru dezrobirea Ardealului şi întregirea Patriei.

După ce s-a rostit o ectenie pentru cei adormiţi, a urmat defilarea gărzii de onoare. Pentru toată suflarea românească de pe aceste meleaguri, ziua de 8 septembrie va rămîne ca o zi istorică, plină de eroism şi dătătoare de noi puteri şi virtuţi întru apărarea gliei sfinte a patriei strămoşeşti.

Ierod. Visarion Bălţat

*

— Din încredinţarea Î. P. S. Mitropolit Antonie, sîmbătă 20 iulie 1991, sărbătoarea Sf. Prooroc Ilie Tesviteanul, P. S. Episcop-vicar Serafim Făgărăşanul a săvîrşit Sf. Liturghie în parohia Breţcu, protopopiatul Sf. Gheorghe. În cadrul Sf. Liturghii a fost hirotonit preot Cucu Ioan Cosmin pe seama parohiei Breţcu. După Sf. Liturghie P. S. Episcop a săvîrşit slujba parastasului şi a sfinţirii bustului Voievodului Mihai Viteazul, după care a rostit un bogat cuvînt de învăţătură. Tot sîmbătă, 20 iulie 1991, ora 18,00, P.S. Episcop a săvîrşit slujba Vecerniei la parohia Ojdula-Covasna.

— Duminică, 21 iulie — P. S. Episcop Serafim Făgărăşanul, însoţit de P. C. consilier Gh. Papuc şi diaconii Dumitru Luca şi Dumitru Dura, a săvîrşit Sf. Liturghie la parohia Ciumernic, prot. Sf. Gheorghe. La priceasnă a predicat P.C. cons. Gh. Papuc, iar la sfîrşitul Sf. Liturghii P. S. Sa a rostit un bogat cuvînt de învăţătură, după care a acordat rangul de sachelar C. pr. Lupu Remus, parohul acestei biserici. În aceaşi zi, la ora 17,30, P. S. Episcop a săvîrşit slujba Vecerniei la parohia Sita-Buzăului, prot. Sf. Gheorghe, la sfîrşitul căreia au vorbit P.C. cons. Gh. Papuc, P. S. Episcop-vicar Serafim şi P.C. pr. D. Comşa, parohul local.

— Duminică, 28 iulie 1991, P. S. Episcop Serafim însoţit de arhid. Dumitru Luca şi Dumitru Dura a oficiat Sf. Liturghie la parohia Bran-Centru, prilej cu care a fost hirotonit şi instalat preot al acestei parohii C. preot Colţea Gheorghe, iar întru diacon licenţiatul în teologie Ilie Arseniu. Tot Duminică, 28 iulie, P. S. Episcop a săvîrşit slujba vecerniei şi punerea pietrei de temelie, unei noi biserici în localitatea Tohan, protopopiatul Braşov.

— Duminică 4 august 1991, P.S. Episcop-vicar Serafim a oficiat Sf. Liturghie la parohia Boholţ, prot. Făgăraş, în timpul căreia a fost hirotonit la momentul potrivit întru diacon teologul Şerban Dorin Liviu, pe seama parohiei Fundata, prot. Braşov.

La priceasnă au vorbit: P. C. protopop Zaharie Romul (Făgăraş) C. preot paroh Frăţilă Valer, cuvînt de învăţătură rostind apoi P. S. Serafim Făgărăşanul.

În aceeaşi zi, după masă, P. S. Episcop-vicar Serafim a oficiat slujba Vecerniei la biserica, ctitorie a lui Constantin Brîncoveanu, din Făgăraş, după care, înconjurat de un ales sobor de preoţi şi diaconi, a participat la slujba de binecuvîntare şi sfinţirii a întemierii Fundaţiei „Sf. Ecaterina" din Făgăraş. Cu acest prilej, P.S. Episcop a ţinut un bogat cuvînt de învăţătură.

— Duminică 11 august 1991, P. S. Episcop-vicar Serafim Făgărăşanul, însoţit de P. C. prof. Liviu Streza şi P. C. prot. Dănilă Luca (Sibiu) a oficiat Sf. Liturghie la parohia Păuca, protopopiatul Sibiu. La momentul potrivit a fost hirotonit ca preot, pe seama acestei parohii, diaconul Ilie Arseniu. La priceasnă au vorbit: P. C. prof. Liviu Streza şi P. C. prot. Dănilă Luca, după care un bogat cuvînt de învăţătură a rostit P. S. Episcop-vicar.

În aceeaşi zi, după masă, P. S. Episcop a săvîrşit slujba Vecerniei la parohia Presaca, prot. Sibiu.

— Joi, 15 august 1991, Sărbătoarea Adormirii Maicii Domnului, P. S. Episcop-vicar Serafim Făgărăşanul, însoţit de P. C. preot Dumitru Abrudan, a săvîrşit slujba de sfinţire a bisericii din lemn, din incinta Muzeului Tehnicii Populare din Sibiu. Cu această ocazie la momentul potrivit a fost hirotonit întru diacon onorific tînărul teolog Răduleţ Marian. La priceasnă P. S. Episcop Serafim Făgărăşanul a rostit un bogat cuvînt de învăţătură.

Arhid. D. Luca

*

— În zilele de 9—13 septembrie 1991 la Centrul mitropolitan din Sibiu a avut loc o primă serie de cursuri cu fii laici ai Bisericii noastre: învăţători, profesori şi alţi intelectuali, tineri şi mai puţin tineri, în funcţiune şi pensionari, majoritatea din municipiul Braşov, care s-au oferit să predea religia în şcolile în care, din cauza mulţimii claselor, preoţii noştri nu pot face faţă singuri acestei importante îndatoriri.

Cursurile au urmărit cu deosebire formarea unui cadru general informaţional în domeniul teologic, cît şi însuşirea unor metode practice pentru predarea adevărurilor de credinţă şi morală ale învăţăturii creştine, într-un mod cît mai atractiv şi convingător.

Au predat P. S. Episcop-vicar Serafim Făgărăşanul, părinţi profesori de la Institutul Teologic Andrei Şaguna din Sibiu, consilieri, la încheierea cursurilor o prelungită convorbire cu aceşti cursanţi avînd Î. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului. „Aveţi o sarcină frumoasă — a spus între altele Î. P. S. Sa cu acest prilej — să propovăduiţi adevărurile fundamentale ale vieţii fără de care nu se poate trăi".

În numele cursanţilor a vorbit dl. prof. M. Vlădescu (Sf. Gheorghe). Cursurile au fost organizate şi conduse de P. C. cons. Gh. Papuc.

PREMIUL ACADEMIEI

În ziua de 11 iulie 1991, la Academia Română, în şedinţa prezidată de dl. profesor Dr. Mihai Drăgănescu, preşedinte, a avut loc premierea cu premiul „Bogdan Petriceicu Haşdeu" a Testamentului Nou de la Bălgrad, ediţie critică, tipărită cu purtarea de grijă a P. S. episcop Emilian, în 1988. Colaboratori: Nicolae Neaga, Virgil Cîndea, Mircea Păcurariu, Grigorie Marcu, Florica Dumitrescu, Eva şi Iacob Mârza, Dalila L. Aramă, Ileana Zamfirescu, Stela Nicolau şi Veniamin Micle.

În atenţia cititorilor

Reamintim stimaţilor cititori ai Telegrafului Român şi altor iubitori de carte, că în *Librăria eparhială, str. Mitropoliei nr. 35, Sibiu, cod. 2400,* se mai găsesc următoarele cărţi:

Rugăciuni şi învăţături de credinţă ortodoxă	60 lei
Arhiepiscopia Sibiului, pagini de istorie	110 lei
Romanitate, continuitate, unitate	50 lei
În ţara bisericilor de lemn (bisericile din Maramureş)	50 lei
Arhim. T. Tohăneanu: Pictura pe sticlă (album color)	125 lei
Contribuţii istorice privind perioada 1918—1939	80 lei
Biserica strămoşească din Transilvania în lupta pentru unitatea spirituală şi naţională a poporului român	60 lei
Contribuţii transilvănene la Teologia ortodoxă	75 lei
Lazăr-Leon Asachi în cultura română	100 lei
Maica Domnului în 40 de ipostaze (album color)	700 lei
Prima şcoală românească	15 lei
Îndrumător bisericesc 1990	50 lei
Îndrumător bisericesc 1991	70 lei

Aceste cărţi pot fi comandate şi ramburs la Librăria eparhială mai sus specificată, cu suportarea cheltuielilor de expediţie.

La înălţarea Sfintei Cruci

(Continuare din pag. a 7-a)

şi de împăcare între ei. Hristos a omorît prin ea vrăjmăşia (Efes. 2, 16). Sfîntul Ioan Damaschin arată „că prin cruce toate s-au îndeplinit... Cuvîntul cruce este puterea lui Dumnezeu..., biruinţă asupra morţii „... pavăză, armă şi trofeu de biruinţă contra diavolului" (Dogmatică, p. 301), cum arată şi o cîntare de la Taina Sfîntului Maslu: „Doamne, armă asupra diavolului Crucea Ta ai dat-o nouă; că se îngrozeşte şi se cutremură, nesuferind a căuta spre puterea ei; ... Şi marele teolog continuă: „s-o cinstim nu numai pe ea ci şi cuiele şi lancea" (p. 302). Creştinii din primele veacuri serbau Paştile Crucii, în Vinerea Mare, cu trei zile înainte de Paştile Învierii Domnului. Iată cît de mult era cinstită crucea chiar de la început.

Dar Sfînta Cruce nu au cinstit-o nu numai Apostolii, creştinii, ci chiar şi Domnul, numind-o „semnul Fiului omului": „Atunci se va arăta pe cer semnul Fiului Omului" (Mat. 24, 30), şi semnul de care vorbeşte El este Sfînta Cruce, care este şi semn de solidaritate şi cucernicie între oameni, semnul ortodoxiei şi cartea noastră de rugăciune, pe care citim tot ce a făcut Domnul pentru noi". Cînd vedem Sfînta Cruce este ca şi cînd am vedea pe Mîntuitorul Însuşi, la fel şi cînd ne însemnăm fruntea cu ea. Cu Sfînta Cruce mereu înviem din noaptea păcatelor noastre şi cu ea ne înălţăm sus, la mari înălţimi de unde se vede Dumnezeu, şi Care prin acest semn, Dumnezeu Tatăl, înalţă omul la demnitatea Fiului Său. Şi sub cer nu ni s-a dat un semn mai puternic decît Sfînta Cruce, care face şi multe vindecări, dă har sfinţitor, ne înalţă pe munţii cei sfinţi, alungă pe diavoli, cum am menţionat.

Poporul român pentru bogăţiile ei de daruri şi har o cinsteşte de la început, fiindu-i adusă, la el acasă, de Sfîntul Andrei şi care Apostol s-a şi răstignit pe ea şi o poartă cu dragoste şi smerenie ca şi Simon din Cirene spre Golgota şi care semn dumnezeiesc i-a adus multe bogăţii spirituale: credinţă tare, dreptate, iubire de om, omenia cea mai autentică din lume.

La Praznicul Înălţării ei, se cade să ne înălţăm şi noi din josnicia păcatelor, din întuneric, la lumină, din ură la dragoste, la pace şi de pe munţii de lumină şi de virtuţi, alături de sfinţi şi de îngeri şi de Universul întreg să cîntăm: „Crucii Tale ne închinăm Stăpîne... şi să facem şi semnul ei corect şi la: masă, începutul lucrului şi rugăciunii etc... cum cere şi Sfîntul Ioan Gură de Aur.

Cugetări din Pateric

1. „Faptele cele bune cinsteşte-le, nu te închina desfătărilor. Că faptele cele bune sînt lucru fără de moarte, iar desfătările lesne se sting" (avva Isidor Pelusiotul).

2. „Zis-a avva Ioan al Tivaidei: dator este călugărul, mai înainte de toate, să isprăvească smerita cugetare, că aceasta este cea întîi poruncă a Mîntuitorului, care zice: fericiţi cei săraci cu duhul, că acelora este împărăţia cerurilor (Matei V, 3)".

3. „Dacă după lege vă nevoiţi postind, nu vă mîndriţi. Iar dacă pentru aceasta vă lăudaţi, mai bine să mănînce carne, decît să se îngîmfeze şi să se laude cineva" (avva Isidor, preotul).

4. „Zis-a avva Macarie: de s-a făcut întru tine defăimarea ca laudă şi sărăcia ca bogăţie şi lipsa ca îndestulare, nu vei muri. Căci cu neputinţă este cel ce crede bine şi lucrează cu blagoslovenie să cadă în necurăţia patimilor şi în înşelăciunea diavolilor".

5. „Spuneau părinţii despre avva Macarie cel mare, că s-a făcut, precum este scris, dumnezeu pămîntesc. Că precum este Dumnezeu acoperind lumea, aşa s-a făcut şi avva Macarie acoperind greşelile ce le vedea, ca şi cum nu le-ar fi văzut şi care le auzea ca şi cum nu le-ar fi auzit" (Patericul nou, pag. 137).

6. „Cu cuvînt rău şi pe cei mai buni îi faci răi şi cu cuvînt bun şi pe cei răi îi faci buni" (avva Macarie).

7. „Ascultarea este în loc de ascultare şi cine ascultă pe Dumnezeu şi Dumnezeu îl ascultă pe dînsul" (avva Mios).

8. „Ori în ce ceas vom acoperi greşeala fratelui nostru şi Dumnezeu acoperă pe a noastră; şi în care ceas arătăm pe a fratelui şi Dumnezeu arată pe a noastră" (avva Pimen).

9. „Răutatea pe răutate nu o surpă nicidecum, ci dacă cineva îţi face rău, fă-i tu bine, ca prin facerea de bine să surpi răutatea" (avva Pimen).

10. „Voiesc mai bine un om care a păcătuit şi ştie că a păcătuit şi se pocăieşte, decît un om care nu a păcătuit şi se crede drept (avva Sarmata).

Culese de
Protos. Ipolit Ciubotaru

ÎN ATENŢIA CITITORILOR TELEGRAFULUI ROMÂN

Stimaţii cititori ai Telegrafului Român, abonaţi sau cei ce doresc să devină abonaţi, sînt rugaţi ca pînă în 15 decembrie 1991 să achite abonamentul pe anul 1992.

Menţionăm că, scumpindu-se foarte mult hîrtia, costul unui abonament pe anul 1992 este de 350 lei.

Banii pot fi trimişi prin mandat poştal sau virament, cont nr. 45.10.4.09.2 B.C.R. Sibiu, adresa noastră fiind: Arhiepiscopia ortodoxă română, str. Mitropoliei nr. 35, Sibiu, cod. 2400.

Rugăm stăruitor ca adresele abonaţilor să fie complete şi scrise citeţ.

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA
TELEGRAFULUI ROMÂN

APEL CREŞTINESC

Consiliul Parohial al Parohiei DUDU, Judeţul Teleorman, comuna Plopii Slăviteşti, roagă călduros pe preoţi, pe parohiile mai înstărite, pe fiii satului stabiliţi în alte localităţi din ţară şi pe toţi bine credincioşii creştini, cu sentimente samaritene şi filantropice, să contribuie cu bani după posibilităţile lor materiale la pictarea şi terminarea bisericii noi din parohie.

De asemenea biserica noastră are nevoie de: un policandru mare, o evanghelie nouă, vase liturgice, Sf. Epitaf, un rînd de odăjdii preoţeşti negre şi altele.

Cei ce doresc să doneze asemenea obiecte bisericeşti se pot adresa parohiei din satul DUDU cod 0774 com. Plopii Slăviteşti, judeţul Teleorman.

Enoriaşii parohiei nu pot singuri să-şi termine biserica a cărei temelie a fost pusă în anul 1940, de aceea după 50 de ani, ei roagă pe toţi ale căror inimi au deschidere spre faptele bune, să fie ajutaţi.

Vă rugăm mult nu ne uitaţi. Sumele de bani se pot trimite pe adresa parohiei, care va elibera chitanţă, sau Cooperativei de credit „Spicul", pentru parohia DUDU, cont nr. 3120812 comuna Lunca, cod 0769, judeţul Teleorman.

Dumnezeu să răsplătească cu darurile Sale cele bogate pe făcătorii de bine care ne vor sprijini.

ARTICOLELE ŞI CORESPONDENŢA adresează REDACŢIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. Mitropoliei nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază.

COMITETUL DE REDACŢIE: Dr. *Antonie Plămădeală*, Mitropolitul Ardealului — preşedinte; Dr. *Serafim Făgărăşanul*, Episcop-vicar — vicepreşedinte; Pr. prof. Dr. *Dumitru Abrudan* — redactor responsabil; Arhid. prof. Dr. *Aurel Jivi*, redactor adjunct; Pr. *Gheorghe Papuc*, Pr. prof. Dr. *Mircea Păcurariu;* Arhid. *Ezechil Oancea*, tehnoredactor; Arhid. *Achim Băcilă*, corector.

ABONAMENTUL pe un an: 250 lei.
Cont nr. 45.10.4.09.2 B.C.S.A. — Sibiu
Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu

Fondator:

Mitropolitul ANDREI ŞAGUNA

1853

Telegraful Român

FOAIE EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A SIBIULUI

Anul 139

SIBIU 1 octombrie 1991

Nr. 37—38

Izvoarele fericirii monahului Nicolae de la Rohia (II)

Pentru cine are nevoie de argumente, există şi argumente. N. Steinhardt lărgeşte însă cercul, investigînd în afara domeniului ştiinţei, în aceeaşi măsură şi în posibilităţile culturii, ca nu cumva să-l tragă cineva de mînecă şi să-i arate că drumul cel bun şi singurul e în altă parte. Înaintează mereu cu martori. Dar nu fiindcă martorii i-ar fi arătat drumul. El nu era dintre aceia care să aibă nevoie de argumente. El avea drumul dinainte. Ca din descoperire de Sus, din dar. Se bucură însă că martorii i-l confirmă. Şi îi aduce în sprijinul său ca la un banchet. El însuşi rămîne un pascalian: *„De nu m-ai fi găsit, nu m-ai fi căutat"!* Această extraordinară cugetare a lui Pascal, străbate ca un fir roşu *Jurnalul fericirii*. De altfel întregul *Jurnal* pare a fi un ecou, o replică la acel *„Joie, joie, larmes de joie"* (bucurie, bucurie, lacrimi de bucurie), cuvintele prin care Pascal şi-a imortalizat convertirea, întîlnirea cu Dumnezeu, şi pe care le-a cusut ca pe un testament, ca pe un paşaport pentru Dincolo, pe o hîrtie, în căptuşeala hainei, descoperită la moartea sa.

Spre deosebire însă de actul spontan care s-a petrecut cu Pascal, şi care l-a marcat pentru toată viaţa, Steinhardt a răspuns la o chemare de o viaţă. Convertirea lui e un proces lung, o dezbatere de durată, multă vreme rezistată, refuzată. Previzibilă, dar mereu amînată. Dar şi mereu sporită. Mereu decantată, ca într-un proces de purificare a apei, de strecurare a aurului care trebuie eliberat de impurităţi, pînă cînd a devenit *„o dorinţă stăruitoare, ajunsă la stadiul nerăbdării"* (p. 35). Cînd în închisoare a cerut botezul, şi părintele Mina Dobzeu l-a oficiat cu teamă şi în grabă, procesul a fost doar grăbit, din pricina atmosferei apocaliptice şi a ceea ce, la un moment dat, i s-a părut că ar putea fi un posibil sfîrşit de viaţă.

Jilava era un spaţiu eshatologic. Pentru unul ca Steinhardt care de mult ştia că se va boteza, era absolut necesar să se aranjeze pentru *Dincolo*, de vreme ce interior nu-l mai oprea nimic. Căci e în afară de orice îndoială că botezul, ca şi pregătirea şi momentul convertirii, n-au fost un comerţ de nivelul *Pariului lui Pascal*. A venit din interior, nu dintr-o socoteală pragmatică. Nici la Pascal n-a venit din aşa ceva. *Pariul* e doar o recomandare pentru logicieni, pentru supuşii raţiunii, cărora le oferă o şansă logică de a opta pentru credinţă. *Pariul* e pentru aceia care nu ştiu că *„inima are raţiuni despre care raţiunea nu ştie nimic"!* — şi care cred numai în raţiune.

Aşadar să revenim acum: de ce s-a convertit Steinhardt, „ovreiul", cum îşi zice el mereu, la creştinism? Şi de la ce s-a convertit? De la iudaism? De la ateism sau de la indiferentism?

Aş începe răspunsurile de la urmă, iar după aceea mi-aş mai pune o întrebare: *de ce s-a convertit la ortodoxie?* Cunoştea bine şi catolicismul şi protestantismul şi, în închisoare, avea la îndemînă pentru botez clerici de toate confesiunile. Ba chiar avea şi sectanţi, mai ales adventişti şi martori ai lui Iehova.

N-am găsit în *Jurnal* nici un indiciu că Steinhardt ar fi fost vreodată ateu sau măcar indiferent. De iudaism s-a interesat, firesc, şi a încercat chiar să se instruiască. A căutat un rabin, a frecventat sinagoga, a învăţat ebraica şi a citit Vechiul Testament în original, ceea ce nu e puţin lucru. Dar nu s-a putut integra în iudaism. Simte totuşi nevoia unei scuze: *„Am încercat"* (p. 120), zice! Din acestea e greu totuşi să descifrăm că s-ar fi convertit de la iudaism (p. 127). Şi-apoi unele lucruri nu i-au plăcut. Spune despre cartea lui Ezdra d.p. că e rosenbergiană şi degajă o atmosferă de lagăr de concentrare. Formal, da, s-a convertit de la iudaism. Doar era „ovrei". Nu face însă o analiză negativă a Vechiului Testament. Nu-l condamnă. Nu-şi justifică convertirea prin aşa ceva.

Aflăm că sufleteşte a simţit de foarte timpuriu o atracţie deosebită faţă de creştinism. Chiar din copilărie. *„De închinat, firește că mă închin din copilărie"*, îşi aminteşte el (p. 40). Îl fascina biserica Silvestru şi clopotniţa ei cu boltă, biserica din Pantelimon, bisericuţa Cîucereasa (p. 120, 48), Agapia Veche, Pocrovul şi Frăsinelii (p. 344), clopotele de Paşti, cozonacii, Crăciunul, colindele şi micul prunc Iisus. La liceu nu vrea să lasă afară de la ora de religie ortodoxă şi preotul îl primeşte. Îl şi examinează. Îi pune şi note.

Toată viaţa lui de pînă la botez a vrut să se boteze. E drept că amînarea era totuşi urmarea unei frămîntări. Pe undeva se simţea mereu într-un non-sens, într-o nepotrivire. Ca un ispitit să-şi iasă din sine. Ori, secretul s-a dovedit a fi chiar în chemarea acestei ieşiri din sine pe care, în cele din urmă, a înţeles-o. A înţeles-o atunci cînd a simţit că e vorba nu atît de o ieşire din ceva, cît de *o intrare într-un sens nou*. În singura ipostază cu sens. Cînd acest înţeles al creştinismului a devenit o convingere şi o chemare irezistibilă, s-a botezat. Ba mai mult: a intrat în monahism. Ce interesant! Aşa se zice: a intra în monahism! Nu atît a ieşi din ceva, din lume, cît *a intra* într-o realitate nouă, într-un sens. Pentru el, intrarea în monahism a fost firească. Aproape că nefiresc ar fi fost să nu fi intrat.

Am spus aceste lucruri pentru ca să nu se înţeleagă cumva că s-a botezat ca să-şi rezolve comod vreun statut social, sau din alte motive contingente lumeşti. *Jurnalul fericirii* e un adevărat tratat despre paradoxele creştinismului, pe care Steinhardt le-a cunoscut şi le-a înţeles ca puţini alţii. Nu intra într-o stare de mai multă comoditate. Dimpotrivă. *„Năduşeală, sînge, batjocură, cuie. Asta e creştinismul, băiete"* (p. 29). El ştie că *„cu Dumnezeu nu-i de glumit"* (p. 37). Mai ştie însă şi că un mai profund adevăr, oricît de paradoxal, decît *„Cred Doamne, ajută necredinţei mele"*, nu există (p. 38). Şi sare în el. Căci ştie că pentru el nu există nici o altă intrare în Împărăţie. Şi a intrat prin această uşă.

Aşa a intrat în creştinism. S-a predat Mîntuitorului. Fiindcă El e cel care dă *bucuria*, fericirea, celui ce vine la El. Pascal L-a întîlnit cu bucurie: *Joie, joie, larmes de joie! „Bucuria de a trăi e o caracteristică a creştinismului"* scrie Steinhardt (p. 251). Călugării, sfinţii sînt voioşi, observă el (p. 157), precum pruncii. Dracii sînt acri! Şi de cîte ori nu-şi mărturiseşte şi el lacrimile, ca şi Pascal. Lacrimi de înţelegere, dar şi lacrimile intrării într-o stare inefabilă. Teologia Mistica a identificat chiar o *Teologie a lacrimilor*, pe care Steinhardt nu doar o descrie, ci mai ales o trăieşte (p. 34).

Intrarea lui Steinhardt în creştinism e răspunsul la chemarea, pentru dînsul fascinantă, a lui Hristos. Are în *Jurnalul fericirii* pagini şi sentinţe inegalabile despre Iisus Hristos. El nu s-a convertit la un creştinism teoretic. El s-a convertit la Hristos Cel viu, la Dumnezeul întrupat, la Cel cu care poţi vorbi, pe care îl poţi simţi, căruia te poţi ruga. Nu la Dumnezeul filosofilor şi al savanţilor, cum ar zice Pascal. De aceea nu l-a ispitit, d.p. budismul. Îi place o vorbă a unui budist din Ceylon, notată de C.G. Jung: „Lui Budha nu i te poţi ruga. Nu-l poţi implora. *Buda nu mai este. E în Nirvana"* (p. 165). Aşa cum expediase uşor şi repede iudaismul, tot aşa de repede expediază şi budismul. Încearcă şi o comparaţie între Socrate şi Hristos. *„Socrate*, zice el, *se ridică de la starea de om la cea de zeu; Hristos coboară, nestingherit de sîrnăvii, pînă la straturile cele mai de jos ale condiţiei umane"* (p. 57). Fapta lui Hristos i se pare superioară.

Steinhardt a avut toată viaţa o atracţie deosebită către o anumită aristocraţie a spiritului. E unul din motivele care l-au fascinat din creştinism. Înălţimea lui. Demnitatea lui. Absoluta disponibilitate pentru bine. Exact contrariul lui Nietzche, căruia creştinismul îi apărea ca o slăbiciune şi decădere. Pătruns mult mai profund, lui

(Continuare în pag. a 2-a)

Dr. Antonie Plămădeală
Mitropolitul Ardealului

Festivităţile grandioase din Republica Moldova

— Proclamarea independenţei, sărbătorirea limbii ş.a. —

În Republica Moldova („martira Basarabie", cum a numit-o N. Iorga) s-au petrecut evenimente, cu adevărat istorice, însoţite de manifestaţii şi festivităţi măreţe...

Ele au început, în ziua de marţi, 27 august 1991 — an de graţie prodigioasă —, cu proclamarea Republicii Moldova *Stat independent*. În *Declaraţia de independenţă* a Republicii Moldova, adoptată de Parlamentul Republicii, autoritatea supremă de conducere, voinţa şi cuvînt ale poporului şi ale lui Dumnezeu *(vox populi, vox Dei)* s-a arătat, argumentat larg etnogenetic, istoric, geografic, cultural, lingvistic, confesional, juridic, că, „se proclamă, solemn, în virtutea dreptului popoarelor de autodeterminare, în numele întregii populaţii a Republicii Moldova şi în faţa întregii lumi: *Republica Moldova este stat suveran, independent şi democratic, liber să-şi hotărască prezentul şi viitorul, fără nici un amestec din afară, în conformitate cu spaţiul istoric şi etnic al devenirii sale naţionale* (supl. text)".

În continuare s-a declarat că, în calitatea sa de Stat suveran şi independent, Republica Moldova a solicitat tuturor statelor şi guvernelor să-i recunoască existenţa independentă, a cerut să fie admisă, cu drepturi depline, în Organizaţia Naţiunilor Unite, să adere la Actul final de la Helsinki şi la Carta de la Paris pentru o nouă Europă, să fie admisă, cu drepturi egale, la Conferinţa pentru Securitate şi Cooperare în Europa; *a cerut Guvernului Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste să înceapă negocieri cu Guvernul Republicii Moldova privind încetarea stării ilegale de ocupaţie a acesteia şi retragerea trupelor sovietice de pe teritoriul naţional al Republicii Moldova* (subl. ns.); a garantat exercitarea drepturilor şi a libertăţilor politice, civice, culturale, lingvistice şi religioase tuturor cetăţenilor Republicii Moldova... A încheiat cu jurămîntul: „Aşa să ne ajute Dumnezeu!".

La şedinţa extraordinară a Parlamentului şi la Marea Adunare Naţională din 27 august 1991, au vorbit: Domnul Alexandru Moşanu — Preşedintele Parlamentului Republicii Moldova, şi (de două ori). Domnul Mircea Ioan Snegur, care a arătat, amplu, judicios, ponderat, documentat, sincer şi popular, cum îi este felul, lupta, cu toate forţele, hotărîtă şi biruitoare a poporului românesc, moldovenesc-basarabean, în frunte cu oamenii politici, de cultură, ştiinţă, artă, confesii religioase, pentru libertate, suveranitate, limbă, drapel naţional (Tricolorul românesc), imn naţional *(Deşteaptă-te române!)*, unitate, frontiere istorice..., toate sub lozinca, formulată acum: *„Să lasăm moştenire o ţară liberă!"*.

Prima ţară care a recunoscut, imediat, Statul independent Republica Moldova a fost România şi la Bucureşti Parlamentul ţării (Senatul şi Camera) a ţinut o şedinţă festivă comună, dedicată eveni-

(Continuare în pag. a 2-a)

Preot Gheorghe Cunescu

Priviri asupra unor aspecte, mai puţin cunoscute, ale lucrării marilor părinţi duhovnici din ultimele patru decenii şi jumătate

Binecunoscutul istoric Virgil Cândea, care este şi teolog, publica în paginile „Vestitorului Ortodoxiei Româneşti", din luna August 1990, articolul intitulat „Părintele Gheorghe Roşca Duhovnicul" (An. II, Nr. 15—16, p. 8 şi p. 10). Era, în realitate, primul articol publicat în presa bisericească de după Rvoluţia din Decembrie 1989, închinat unui duhovnic al Bisericii Ortodoxe Române.

Pe lîngă prezentarea lucrării marelui duhovnic, Preot iconom stavrofor Gheorghe Roşca (1893—+10 Dec. 1976), dl. Virgil Cândea evidenţia, în acelaşi timp, în articolul său, şi „vrednicia şi lucrarea duhovnicilor" în viaţa Bisericii Ortodoxe Române din timpul regimului ateist-comunist. De altfel, după profesorul V. Cândea, „vrednicia şi lucrarea duhovnicilor" a constituit însăşi „taina vitalităţii" Bisericii Ortodoxe Române. Mai mult chiar, însăşi manifestarea „exploziei şi tăriei credinţei" românilor în timpul Revoluţiei anti-comuniste din Decembrie 1989 a fost rezultatul lucrării duhovnicilor vestiţi din anii şi deceniile anteroare. „Dacă în decembrie 1989", scrie dl. Virgil Cândea, „după patruzeci de ani de ateism militant în cîrmuirea României, ne-am minunat de explozia şi tăria credinţei care s-a afirmat spontan pe tot cuprinsul ţării, trebuia să ne spunem că în deceniile anterioare fără educaţie religioasă au fost, totuşi, duhovnici mari în ţara noastră.

Şi au fost! În mînăstiri, în sihăstrii, în parohii, sau ascunşi în locuinţe modeste, între credincioşii din oraşe şi sate, îndrumîndu-i, păstrîndu-le tăria sufletească, nădejdea şi credinţa care aveau să biruiască în Ajunul Naşterii lui Hristos." (p. 8).

Totodată, autorul articolului sesizează şi un aspect al lucrării marilor duhovnici, neevidenţiat deloc pînă atunci. Potrivit d-lui Cândea, marii duhovnici români sînt şi autorii unor samizdaturi de spiritualitate creştină în timpul regimului ateist-comunist, ce preced pe cele literare din Rusia, Polonia sau Cehoslovacia. Prin urmare, pe bună dreptate, profesorul dr. Virgil Cândea consideră că „a venit ceasul în care putem spune că după al doilea război mondial samizdaturile au fost curente în scrisul românesc prin cărţi de spiritualitate creştină ,multe din ele alcătuite de Părintele Gheorghe. Iar aceasta, înainte de cele literare ale lui Pasternak sau Soljeniţîn şi de cele ale "Solidarităţii" poloneze, ale lui Vaclav Havel sau Czeslaw Miłos. Cărţile fundamentale, aur spiritual din care păstrăm cu veneraţie exemplare destinate colecţiilor Academiei Române. Cărţi dactilografiate noaptea şi răspîndite pe ascuns, vinate de Miliţia timpului şi susceptibile să devină dovezi grele de acuzaţie în procesele intentate atunci unor oameni care căutau numai învăţătura creştină. Acea învăţătură de care nu aveau parte nici la şcoală, nici prin cărţi sau reviste accesibile lor, şi care, în predicile duminicale, numai în sihastrii sau parohii privilegiate şi prin duhovnici de aceeaşi măsură puteau, la fel, zidi pe ascultători" (p. 10).

Aşadar, dacă în scrisul românesc din anii regimului comunist nu avem samizdaturi literare, în schimb găsim în acesta pe cel de spiritualitate creştină. Este, fără îndoială, o realitate caracteristică a culturii şi scrisului românesc în anii comunismului.

De remarcat, totodată, că existenţa unor samizdaturi de spiritualitate creştină în scrisul românesc n-a fost deloc evidenţiată, pînă în prezent, dincolo de fruntariile României. Nu-i mai puţin adevărat însă, că existenţa unor astfel de samizdaturi de spiritualitate creştină era cunoscută doar de către fiii duhovniceşti ai marilor duhovnici ,de stirpea Părintelui Gheorghe Roşca. Ori, printre fiii duhovniceşti ai Părintelui Gheorghe Roşca s-a numărat şi autorul articolului menţionat, dl. Virgil Cândea.

Ar fi de dorit, desigur, ca samizdaturile de spiritualitate creştină să vadă lumina tiparului, spre a deveni astfel accesibile întregii suflări româneşti, ce are trebuinţă astăzi, mai mult decît oricînd, de renaştere spirituală după decenii de întuneric. Şi considerăm că începutul ar trebui să-l facă chiar dl. Virgil Cândea, prin tipărirea din „exemplarele" acestor samizdaturi „păstrate cu veneraţie" de Domnia Sa spre a fi „destinate colecţiilor Academiei Române", după propria-i mărturisire. Şi, s-ar putea chiar iniţia o colecţie, în care să fie publicate toate samizdaturile de spiritualitate creştină din scrisul românesc al ultimilor patru decenii şi jumătate. Desigur, ar

(Continuare în pag. a 3-a)

Pr. Dr. Ioan Dură

ROMÂNIA
MINISTERUL ÎNVĂŢĂMÎNTULUI ŞI ŞTIINŢEI
CABINETUL MINISTRULUI nr. 10.574/24 sept. 1991

PATRIARHIA ROMÂNĂ
Cancelaria Sfîntului Sinod
str. Antim nr. 29
70 066 Bucureşti

La adresa dumneavoastră nr. 3773 din 17 iunie 1991, care ne-a fost remisă în data de 9 septembrie 1991, vă facem cunoscut că Ministerul Învăţămîntului şi Ştiinţei consideră că Educaţia moral-religioasă ca disciplină de învăţămînt, poate avea o importanţă majoră în formarea universului spiritual al copiilor, în cizelarea comportamentului acestora. De aceea, în „Tribuna învăţămîntului" nr. 31—32, din 19 august 1991, pagina 3 şi nr. 35, din 9 septembrie 1991, pagina 8, se fac din nou precizări referitoare la statutul acestei discipline de învăţămînt în clasele I-a—VIII-a şi în şcolile normale pentru educatoare şi pentru învăţători, unde se studiază în cîte două ore săptămînal.

Pentru a spori eficacitatea Educaţiei moral-religioase, colaborăm cu diferitele culte din România la definitivarea programelor şcolare, respectînd specificul fiecărui cult, dar avînd grijă să se evite prozelitismul religios. În aceeaşi ordine de idei, menţionăm şi avizul acordat de Ministerul Învăţămîntului şi Ştiinţei ca manualul de Istorie a religiilor, pentru uzul seminariilor liceale din Patriarhia Română, să fie utilizat în învăţămîntul liceal de stat la disciplina opţională „Istoria religiilor".

În ceea ce priveşte sintagma „facultativ şi opţional", precizăm că aceasta se adresează părinţilor şi elevilor şi nu administraţiei şcolare. Fiecare părinte sau elev are dreptul de a accepta sau nu această disciplină de învăţămînt şi de a-şi alege confesiunea sau cultul, potrivit propriilor convingeri religioase.

MINISTRU,
Gheorghe Ştefan

ROMÂNIA
MINISTERUL ÎNVĂŢĂMÎNTULUI ŞI ŞTIINŢEI

Direcţia Proiectare-Evaluare
nr. 42.547/1991

Către,
INSPECTORATUL ŞCOLAR AL JUDEŢULUI

Conform Protocolului încheiat între Ministerul Învăţămîntului şi Ştiinţei şi Secretariatul de Stat pentru Culte, se va continua şi în anul şcolar 1991—1992 studiul obiectului „Educaţie moral-religioasă".

Termenii „facultativ şi opţional" vizează pe elevi şi pe părinţii acestora şi nu pe factorii responsabili din şcoli. Părinţii elevilor vor decide asupra participarii sau neparticipării copiilor lor la aceste ore (facultativ) şi vor alege confesiunea sau cultul care va preda aceste lecţii (opţional: ortodox, catolic, protestant, mozaic, neoprotestant, musulman etc.).

În vederea evitării prozelitismului religios, se va permite accesul în şcoală doar persoanelor autorizate de unul din cultele legale din România care au elevi ce au optat pentru confesiunile respective.

Director,
VASILE TEODORESCU

Sfinţii şi perspectiva transfigurării lumii

Întrucît în luna octombrie Biserica Ortodoxă ne pune în faţă exemplul de vieţuire duhovnicească a doi din marii Sfinţi dintre toţi ceilalţi pe care-i prăznuim în decursul anului liturgic, Sf. Cuv. Paraschiva şi Sf. Mare Mucenic Dimitrie, avem ocazia să ne reamintim cîteva din trăsăturile specifice vieţii de sfinţenie, realizată de toţi cei care prin rîvna lor fierbinte şi credinţa statornică, au uimit lumea cu nevoinţele lor, cîştigînd după vrednicie şi cerul, precum şi de legătura lor cu lumea din care au plecat şi pentru care s-au rugat.

Pe tot parcursul timpului, pînă la a doua venire a Mîntuitorului nostru, ei, prin înaltul nivel de trăire spirituală la care au ajuns, reprezintă pentru lume un permanent apel la sfinţenie, la trăirea şi aprofundarea credinţei, un viu îndemn la îmbunătăţirea vieţii, la înduhovnicire. Prin tot ceea ce au realizat, ei au arătat că sfinţenia este într-adevăr posibilă. Ea nu este un privilegiu dat numai anumitor persoane, ci o posibilitate la îndemîna fiecărui creştin care doreşte să se angajeze ferm pe o astfel de cale. Sfîntul este un om aflat în permanentă convertire. Atent asupra lui însuşi, el găseşte mereu ceva de îndreptat în viaţa şi mai ales în gîndirea lui, ceva de schimbat, de înnoit.

Mărturia sfîntului este referitoare la experienţa întîlnirii sale cu Dumnezeu. El este uimit de această întîlnire pe care o rosteşte prin cuvînt şi prin tăcere. Prin cuvînt, în limbajul veacului acestuia, prin tăcere, în limbajul veacurilor viitoare pe care le anticipează şi le face simţite încă de acum.

Sfîntul, ca semn al unei alte lumi, aminteşte de cuvîntul Mîntuitorului către sf. apostoli despre care zicea că sînt în lumea aceasta dar că în acelaşi timp nu sînt în ea.

Sfîntul nu disprefuieşte lumea din care a plecat. El o părăseşte dar nu o abandonează. Nu provoacă o ruptură întrucît se roagă pentru ea; nu este căzut în disperare pentru că în lipsa unei alternative să se refugieze în pustie, ci retragerea sa este un semn de protest împotriva răului care subjugă oamenii, a viciilor, a devalorizării cuvîntului, a umilirii lui prin vorbărie, minciună, neîncredere; în afara lumii, el poate vedea mai bine lumea căci dinlăuntru vederea este doar parţială şi poate cu mai mult temei să avertizeze asupra necesităţii înnoirii acestei lumi, a ordinii ei morale. De fapt, detaşarea Sfinţilor de lume nu este totală deoarece fie că adesea revin în lume după un număr de ani de retragere, fie că se văd între ei sau permit să fie vizitaţi de credincioşi din cînd în cînd (cazul Sf. Serafim de Sarov, mai apropiat de vremea noastră).

Vieţuirea lor aleasă face parte integrantă din tezaurul spiritual al omenirii. Prin rugăciunile lor, prin exemplul vieţii, prin implicaţiile modelului de viaţă pe care ei îl propun, sfinţii îmbogăţesc lumea cu un spor de credinţă, de speranţă, de curăţie.

Cum am fi ştiut noi să interiorizăm în viaţa noastră proprie monahismul, dacă n-ar fi fost ei? Cum am fi ştiut pînă la ce limite se ridică propria noastră capacitate dacă ei n-ar fi atins cote atît de înalte ale sfinţeniei.

Pentru efortul lor extraordinar, pentru curajul de care au dat dovadă, pentru adînca cunoaştere a lumii realizată în afara lumii şi pentru neraţutatea lor faţă de lume, pentru aceea Sf. Ap. Pavel menţionează anticipînd vieţuirea celor de după el, că ei vor judeca lumea (I Cor. 6, 2), iar pentru noi sfinţii rămîn admirabile modele de înaltă şi autentică trăire duhovnicească, strălucind cu razele darurilor şi vrednicioşilor lor pe cerul Bisericii Domnului Iisus Hristos spre urmare şi împărtăşire.

Pr. Teodor Damian

Izvoarele fericirii monahului Nicolae de la Rohia

(Urmare din pag. 1-a)

Steinhardt Iisus i-a apărut mereu ca un gentlemen și cavaler. Stă la ușă și bate. Așteaptă să i se răspundă. Are încredere în oameni, și aceasta, zice el, e calitatea boierului și a cavalerului. Iartă ușor și deplin. E gata oricînd să vie în ajutor. Îi e milă. E mereu atent și politicos. Nu face discriminări. *„Situația de creștin e totuna cu statutul de aristocrat"*. (p. 101—102). Așa, Steinhardt trece totuși de la cultură la teologie, chiar dacă unii intelectuali i-o reproșează. *„Insușirea specifică omului e gîndirea teologică"*, conchide el. In vremea noastră, dintre români Petre Tuțea va spune același lucru fără încetare. Și, de departe, de la Paris, Eugen Ionescu regretă că nu s-a făcut monah! Steinhardt nu e deci un singular, decît poate prin faptul că a venit din iudaism. Am apelat la aceste corespondențe la fel de nete și de culturale, pentru a întări prin asemănare autenticitatea autorului *Jurnalului fericirii*.

Am promis că voi încerca să descopăr în *Jurnal* și de ce Steinhardt s-a convertit la ortodoxie, și nu la altă confesiune creștină. Ar fi multe de spus. Mă voi opri la un aspect.

Steinhardt a iubit poporul român. O spune de nenumărate ori. Așa cum i-a iubit și religia. Mărturisește că se simțea iubit de părintele Gheorghe Georgescu, profesorul de religie, de la cursurile căruia era nelipsit. *„Aveam mereu zece, spuneam Tatăl nostru și mă închinam. L-am iubit și eu tare mult pe părintele Gheorghe Georgescu, om simpatic, oricînd dispus s-o ia pe coarda sfătoșeniei, și bun"* (p. 113).

S-a simțit primit, acceptat de români. Își aduce aminte cît de mult datorează unor români care l-au primit în casă, care l-au iubit și pe care i-a iubit și el. Admiră obiceiurile, tradițiile românești. Se vrea integrat în ele. Se vrea ieșit din singularitate. Nu i-a convenit niciodată statutul de singularitate. Încearcă afinități aproape imposibile cu românii, și admirații considerate de connaționali vinovate, dar de români forțate, dar el se încăpățînează să le simtă cu adevărat și să le declare. E de altfel implicat într-un proces în care toți acuzații erau considerați ultranaționaliști români, și se recunoaște și el ca atare.

Aceste afinități cu ethosul românesc îl conduc mai întîi la etic și la estetic, la etica creștină și apoi la frumusețea sufletului românesc pe care îl admiră din copilărie, de la care pasul spre ortodoxie ca mod de a fi al ethosului românesc, nu a fost decît firesc. La aceasta s-a adăugat, fără îndoială, și sensibilitatea lui deosebită față de mistica ortodoxă, ale cărei elemente esențiale se găsesc din belșug și frumos prinse în *Jurnal*. Cunoștea ortodoxia, cu valorile ei, cu tradiția ei autentică. Alegerea ortodoxiei n-a fost o preferință folclorică. Dacă ceea ce se află în *Jurnal*, pe sărite, ar fi adunat la un loc, s-ar obține un prețios studiu de teologie mistico-ascetică ortodoxă.

Totul așadar îl îndruma spre ortodoxie, fără ca prin această opțiune să fi devenit un fanatic, așa cum li se întîmplă de obicei convertiților. Își afirmă cu dezinvoltură un ecumenism luminat, în care încape tot ce nu e fanatism sau incompatibilitate spirituală, sau de bun simț, cu ortodoxia luminată, largă și deschisă. De nenumărate ori revine la afirmarea credinței luminate, denunțînd obtuzitatea pe care o numește de-a dreptul prostie. Se luptă fără încetare cu prostia și o denunță peste tot. *„Nicaieri și niciodată nu ne-a cerut Hristos să fim proști"* (p. 18) căci *„mai mult rău iese adeseori de pe urma prostiei, decît a răutății"* (p. 19) *„Creștinismul nu înseamnă prostie... Slăbiciunea față de prostie e totuna cu a da mînă liberă canaliilor"* (p. 123). Nu-l numește pe Nietzsche, dar în mod sigur îl are în vedere, cînd spune că *„cine crede că religia creștină e indemn la nătîngie, se înșeală amarnic. Amarnic se înșeală și cine crede că e școala a slăbiciunii și a miorlăielii"* (p. 179). *„Creștinul nu e neapărat bleg"* (p. 15), căci — descopere el America — *„Dumnezeu nu e numai bun, drept, atotputernic, etc.; e și deștept!"* (p. 18). Frumos adevăr, surprinzător prin simplitate și evidență.

Poate că am cam abuzat de citatele în legătură cu prostia, dar mi se pare mereu necesar să știm și noi acest lucru, și să fim creștini luminați!

* * *

De ce și-a numit Steinhardt confesiunea aceasta cu valoare de testament, *„Jurnalul fericirii"*? A fost cu adevărat fericit? Cred că a fost. Mai exact: a ajuns să fie fericit. Nu a fost de la început. Cred că nu a fost prin natura lui. De cîte ori l-am văzut, mi s-a părut mai degrabă trist. Și parcă mereu fricos, mereu sub o frică. Își cucerea fericirea într-una. A fost un neîmplinit care s-a împlinit. Nu se simțea bine că nu s-a născut ca toți ceilalți dimprejurul lui. De aceea a vrut mereu să fie ca ceilalți. A fost într-o permanentă goană după integrare în loc și în spiritul locului. Și cînd îi reușea, era fericit. Cînd i-a reușit a fost fericit. Fiindcă a fost un însetat de fericire, un flămînd de bucurie. De aceea l-a bănuit de nefericire și de tristețe. Neavîndu-le, le căuta. *Jurnalul* e plin de căutări și de descoperiri ale bucuriei. Din Isaia și din David nu-l atrag textele triste, — și sînt, slavă Domnului — ci mai ales acelea în care profeții exaltă de bucurie (Isaia 55, 12, II Regi 6). *„Să se veselească cerurile și să se bucure pămîntul... să se bucure cîmpiile... toți copacii pădurii... Rîurile să bată din palme* (Ps. 95, 97, cf. p. 279). Îi place să creadă ca și abatele Mugnier că iadul există, dar că nu e nimeni în el (p 278). Gîndea bucuria ca pe o însușire a credinței. Citează din Dostoievski o replică repezită unui pretins ateu: *„Tu, ateu? Aida, de, ești mult prea vesel!"* (în *Adolescentul*, cf. p. 202).

Fericirea i-a venit lui Steinhardt pe două căi: prin apropierea de români, cu care a dorit să se identifice pînă la absurd (p. 34), și prin convertirea la ortodoxie. De altfel și cea dintîi a fost tot o convertire. Amîndouă au fost începute încă din copilărie, dar s-au împlinit în închisoare. De aceea închisoarea a fost pentru dînsul altceva decît pentru cei mai mulți. Acolo s-a regăsit, acolo a simțit că își poate îngădui ceea ce afară nu putea face. Îl paraliza frica. O spune el însuși. În închisoare și-a regăsit forța și libertatea interioară. Ca și cum ar fi intrat într-un sanctuar în care ești apărat de orice. Mizeriile existau și le simțea poate mai mult decît alții, — le și povestește cu amănunte — dar nu acestea au fost esențialul. Regăsindu-se interior, mizeriile nu l-au doborît. A căpătat o anumită imunitate.

Dimpotrivă, ceea ce l-a emoționat, ceea ce l-a făcut fericit, chiar acolo unde numai de fericire nu se putea vorbi, au fost tocmai momentele de omenie care se puteau produce, și puteau covîrși abjecția și decăderea umană cea mai de pe urmă. Steinhardt le descrie pe amîndouă, identificînd ușor abjecția în anchetatori și în judecători, în canalii de la închisoare, ca și în unii din cei închiși, în martorii acuzatori, în șefii de camere. Dar aceștia nu l-au scîrbit și nu l-au înspăimîntat mai mult decît l-au bucurat și l-au fericit cei buni. Cei buni dintre deținuții asupra cărora se făcea totul ca să-i înrăiască. Întîlnirea cu astfel de oameni l-a făcut fericit. A descoperit că există binele, chiar și acolo, și a fost copleșit.

Fără îndoială că *Jurnalul* conține o mulțime de surse de astfel de bucurii. De fericire. Aș alege trei dintre ele, și îmi cer iertare dacă nu voi fi ales momentele cele mai importante. Aș dori să fie măcar elocvente și să ne dezvăluie ceva din tainele sufletului său, să-i deconspire sursele fericirii.

Unul din momentele calde, fierbinți, s-a petrecut în celula 34 de la Reduit, parte din interiorul Jilavei. Reduitul era socotit mai sever decît secțiile întîia și a doua, și decît celulele de trecere, 14 și 15. Dar iată cum recepționează Steinhardt celula 34: *„In locul acesta aproape ireal de sinistru, aveam să cunosc cele mai fericite zile din viața mea. Cît de absolut de fericit am putut fi în camera 34!"* (p. 30).

De ce acest entuziasm? De unde, cînd locul era sinistru? Ei bine, *din poezie*. Oamenii din celula 34 iubeau poezia! Iubeau. Iubeau ceva. Iubeau frumosul. Se dovedeau extraordinari. Celula 34 era plină de îngeri. Celula 34 nu mai exista ca celulă sinistră, de vreme ce era plină de poezie. Iată cuvintele lui Steinhardt: *„Din prima zi constat în toată celula o sete grozavă de poezie. Învățarea pe dinafară a poeziilor este cea mai plăcută, și mai neostoită distracție a vieții de închisoare. Fericiți cei ce știu poezii. Cine știe pe dinafară multe poezii e un om făcut în detenție, ale lui sînt orele care trec pe nesimțite și în demnitate, al sau e holul hotelului Waldorf-Astoria* și a sa e cafeneaua Flore. Ale lui *înghețatele și limonatele servite pe măsuțele braseriei Florian din piața San Marco... Cui îi place să învețe poezii, nu se va plictisi niciodată în pușcărie — și nu va fi singur"* (p. 31).

A fost de două ori fericit acolo. Mai întîi pentru că a găsit oameni iubitori de poezie, și apoi pentru că s-a trezit dintr-odată în armonie cu dînșii, și chiar util. Căci știa pe dinafară *Luceafărul*, *Scrisorile*, foarte mult Coșbuc și Topîrceanu, mii de versuri de Gyr și de Crainic, de Verlaine, Lamartine și Baudelaire și multe altele. Putea să le arate iubitorilor de poezii iubirea lui de poezie, ca și a lor. Intra într-o solidaritate de ethos românesc. S-a simțit iubit și i-a iubit pe acești iubitori de poezie. Steinhardt nu s-a plîns nici un moment de antisemitism. Din partea nimănui.

Atmosfera din celula 34 îi se pare inefabilă. Superintelectualul ușor snob, tratează realitatea cu detașare aristocratică, ca un Don Quijote de zile mari. Snobismul nu l-a dus însă la parvenitism, ci la capacitatea de a converti totul în îmbogățire sufletească și în lumină. Transcende suferința, bruftuluielile canaliilor, ghionți sub fălci și pumnii în cap — căci acestea erau realitățile în care se trăia în chipul cel mai crud și mai adevărat — dar iată-l pe el cum se plasează în altă realitate, aceea a spiritului: *„În celula 34, bucuria — izvorîtă din aristocrație, poezii și sfidare — și durerea... se amestecă atît de inextricabil, încît totul, inclusiv durerea, se preface în fericire extatică și înălțătoare... Suferința pe care o asimilăm, dintr-odată devine euforie"* (p. 33).

Așadar mai întîi poezia. Dar poezia erau oamenii. Oamenii iubitori de poezie îl fericeau. Ei au și constituit, de data aceasta dintr-un motiv în plus, al doilea moment de revelație a fericirii. Dintr-o adîncă suferință, apar oameni minunați, buni, buni cu suferințele celor din jur. *„Minune este și felul cum ne purtăm unul cu altul, întrecîndu-ne în a ne ajuta, a ne vorbi delicat, a ne face viața cît mai plăcută unul altuia"* (p. 34). El însuși este subiectul unei binefaceri anonime în cel mai pur spirit creștin, și gestul îl copleșește: *„îmi ud așa zisa „pernă" cu dulcile lacrimi fierbinți ale fericirii"*. Gestul frumos, dezinteresat, bun, emoționează, fericește și afară, în viața de toate zilele, și cu atît mai mult într-o casă de suferință comună, în care toți erau supuși exterminării lente, criminale.

Iată realități care, împotriva tuturor evidențelor, l-au putut întîlni cu fericirea. De data aceasta l-a uimit *bunătatea*.

Al treilea moment de fericire a fost botezul în închisoare. Avea nevoie de el mai mult decît ca de un act formal. Să se boteze, era *„o veche visare"* (p. 38), cum spune el însuși, dar acum devenea un imperativ urgent. Temîndu-se că *„nu va rezista pînă la capăt"*, voia acum hotărît să se pregătească pentru eternitate, pentru eternitatea cu care, după credința lui sigură, îl putea împăca numai creștinismul. Credea că își rezolvia astfel destinul veșnic.

Botezul a fost un act liturgic, așa cum îl aștepta, dar a fost și ceva mai mult decît fusese așteptarea lui. Dincolo de opțiunea intelectului, dincolo de convertirea ca rezultat al unei îndelungi meditații și căutări, s-a mai petrecut ceva. S-a întîlnit cu Hristos! Cu harurile botezului. S-a întîlnit cu ele concret, așa cum nu se aștepta. Să-l ascultăm chiar pe dînsul: *„Cine a fost creștin de mic copil, nu are de unde să știe și nu poate bănui ce-nseamnă botezul. Asupra mea se zoresc clipă de clipă tot mai dese asalturi ale fericirii... Va să zică este adevărat: este adevărat că botezul este o sfîntă taină. Că există sfintele taine. Altminteri fericirea aceasta care mă împresoară, mă cuprinde, mă îmbracă, mă învinge, n-ar putea fi atît de neînchipuit de minunată și deplină. Liniște... Și o absolută nepăsare. Față de toate. Și o dulceață în gură, în vine, în mușchi. Totodată o resemnare, senzația că aș putea face orice, imboldul de a ierta pe oricine, un zîmbet îngăduitor care se împrăștie pretutindeni, nu localizat pe buze. Și un fel de strat de aer blînd în jur, o atmosferă asemănătoare cu aceea din unele cărți ale copilăriei. Un simțămînt de siguranță absolută... Și noutatea: nou, sînt un om nou"*. Simte că aceasta s-a făcut prin Hristos și înțelege acum: *„Botezul e o descoperire"*, ca și *thalassa* lui Xenofon, ca și *pămîntul* lui Columb (p. 84).

Iată cuvinte care deoriu fericirea, obținută prin Taină.

Mă opresc aici, deși despre *Jurnalul fericirii* s-ar putea spune și scrie de cîteva ori mai multe cărți și mai voluminoase, fiindcă totul în el e interesant, totul te atrage, totul se invită la meditație, totul te obligă să te situezi, că te recompleni.

Asupra unui singur lucru m-aș mai opri totuși.

Fericire în închisoare? La Jilava? La Gherla? Sub anchete și procese nedrepte, vulgare, absurde, în întregime kafkiene, dezumanizante? Nu le-a văzut Steinhardt pe toate acestea? Nu le-a simțit? N-au fost chiar așa cum se spune? Demitizează el grozăviile despre care vorbesc toți cei care au trecut prin ele? Nu. Așa au fost, cumplite, și le-a simțit pe toate, și le povestește exact așa cum au fost, rememorîndu-și suferința cu minuțiozitatea celui ce a suferit-o pe nedrept.

Descriind răul, ura, brutalitatea, absurdul, prin însuși faptul că le descrie cu amănunte, că nu trece peste ele în nici un fel, le și judecă și le condamnă. Dar el se plasează în ele *altfel*, caută, și găsește, și judecă *altceva*. În mijlocul iadului descoperă oaze de lumină. *Acestea îl fericesc*. Și, poate, mai găsește și altceva, tîlcul unor taine mai profunde, legate de destinul nostru pămîntesc și de relația cu cel veșnic, sau legate de natura umană în același timp decăzută și sublimă, vrednică de condamnare și pedeapsă, dar și de milă, înțelegere, iertare și iubire. Mă gîndesc acum la acel strigăt din urmă al lui Mircea Vulcănescu: *„Să nu vă răzbunați!"*, cînd probabil se gîndea că singura reacție posibilă, cînd va fi posibil, împotriva tuturor relelor nelegiuiri, nu va putea fi alta decît răzbunarea cumplită, mare, definitivă, totală, și atît de îndreptățită, încît tocmai de aceea îl înspăimîntă, și astfel testamentul lui cu motivări tainice, numai de el cunoscute, n-a putut fi altul decît acel: *„Să nu vă răzbunați"*. Poate: Să nu faceți și voi la fel. Și Noica a spus, după aceleași suferințe — cumplite numai din ceea ce ne spune Steinhardt, dar cîte nu vor mai fi fost? — *„rugați-vă pentru fratele Alexandru!"* Și Steinhardt a scris *„dacă din închisoare pleci, și de pe urma suferinței te alegi cu dorința de răzbunare și cu sentimente de acreală, închisoarea și suferințele au fost de haram. Iar dacă rezultatul e un complex de liniște și înțelegere, și de scîrbă față de orice silnicie și șmecherie, înseamnă că închisoarea și suferințele au fost spre folos și țin de căile nepătrunse pe care îi place Domnului a umbla. Puterea de a iubi, la ieșirea din închisoare, trebuie să fi crescut în proporții de necrezut"* (p. 256).

Acestea le scrie Nicolae Steinhardt convertitul, botezatul, fericitul. Dar încă odată: să nu se înțeleagă cumva că îi aprobă pe schingiuitori și pe toți autorii de suferințe. *„Creștinismul nu se confundă cu prostia"*, spune el. Ba mai mult: *„prostia e un păcat"* (p. 329). Și mai spune, reluînd o vorbă a lui Saint Exupéry (mereu referințele lui culturale): *„Oricine înjosește, înseamnă că e josnic"* (p. 294). Nu i-a dezvinovățit pe torționari.

A ieșit din închisoare cu teama de a nu fi devenit ca cei care l-au trimis în ea. Și a vrut să-și apere fericirea dobîndită acolo de la Dumnezeu. Știa că ieșe dintr-o închisoare mică și intră într-una mai mare, afară. Ca să se apere și de aceasta, Nicolae Steinhardt n-a mai găsit alt mijloc, decît să nu mai intre în ea. Acum depindea de el. Și a intrat în mînăstire, și a devenit monahul Nicolae de la Rohia, apărîndu-și și păstrîndu-și fericirea.

Și el, și cartea lui surprinzătoare, sînt mărturii și documente care se vor oferi încă multă vreme exegezei noastre, asupra unei epoci cumplite care a produs, în egală măsură, demoni și sfinți.

APEL CREȘTINESC

Preoții și credincioșii parohiei Sibiu Iosefin II facem un călduros apel către toți iubitorii de Hristos să ne sprijine cu obolul lor pentru a putea continua lucrările de construcție la monumentala biserică Sfinții Împărați Constantin și Elena din Piața Prahovei Sibiu, pentru care am cheltuit deja peste trei milioane lei și dorim să mergem mai departe pe cît se va putea în același ritm.

De aproape doi ani slujim la altarul improvizat în aer liber lîngă fundația noului locaș, început la 21 mai 1990 cu mult entuziasm. Datorită scumpirilor excesive la materiale și manoperă nu mai putem continua singuri biserica începută. De aceea sîntem nevoiți a cere sprijinul bunilor credincioși, cititori ai acestui istoric ziar bisericesc și avem speranța că multe inimi credincioase vor răspunde apelului nostru.

Donațiile pot fi trimise direct în contul parohiei la C.E.C. Sibiu, cont 45.11.08.63, beneficiar Parohia Ortodoxă Română Sibiu, Iosefin II, sau pe adresa preotului Aurel Rădulet, str. Justiției nr. 5, Sibiu, cod 2400.

Festivitățile grandioase din Republica Moldova

(Urmare din pag. 1-a)

mentului proclamării independenței Republicii Moldova. Au recunoscut independența Republicii Moldova, Republica Gruzia, Lituania ș.a.

Din București a adresat „fraților români" din Republica Moldova, un mesaj sufletesc cuprinzător și binecuvîntarea arhipastorală, Prea Fericitul Părinte Teoctist Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române.

Presa românească din Chișinău a publicat și Telegrama de felicitare adresată Domnului Mircea I Snegur — Președintele Republicii independente Moldova de Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Dr. Antonie Plămădeală, din Sibiu („Moldova Suverană" — cotidian al Guvernului Republicii Moldova, nr. 186 (17795), din 6 septembrie 1991, p. 1, *Reacții de proclamarea independenței Moldovei*. TELEGRAME. Rubrica 1, prima telegramă).

În ziua de vineri, 30 august 1991, s-a ținut o măreață adunare festivă închinată proclamării independenței, în întinsa și memorabila Piață a Adunărilor Naționale, prezidate, de cîțiva ani, de sus, din înălțimea statuii-monument național, de Domnul Ctitor al Moldovei Ștefan cel Mare și Sfînt, cu *Arcul de Triumf* în mijloc (cunoscuta clopotniță-turn, cu ceas și clopot gigant), acum pavuzat, festiv, cu steaguri tricolor, și panouri în șir, cu Stemele istorice ale Chișinăului și ale județelor Moldovei (întregi), iar în față, cu trei rînduri de trepte, *Casa Guvernului*, fără statuia lui Lenin, dispărută fără nici o urmă concretă aici (transportată în magazia unui muzeu periferic, vorba curentă este „în lada de gunoi a istoriei").

Dimineața, între orele 9—11, s-a oficiat, în Catedrala orașului („Soborul" falnic de odinioară, cu patru intrări și, interior, cu trei altare, degradat și profanat, fără icoane, cu pereții la tencuială, acum în plin șantier de refacere și înnoire totală și schelă) s-a oficiat o Liturghie solemnă, de către P.P.S.S. Vichentie Moraru Episcop-vicar de la Tighina (Bender) și Petru Păduraru — Episcop-vicar de la Bălți (I. P. Sf. Arhiepiscop Vladimir Cîntăreanu și-a făcut un drum la Moscova!), însoțit de un sobor de zece preoți, din care remarcăm pe P.C. Protopop al Chișinăului și șef al Catedralei, Vasile Petrache, P. C. Protopop și deputat de la Hîncești, Ioan Ciuntu, P. C. Protopop și deputat de la Soroca, Nicolae Ioan Grigoraș, P. C. Protopop și deputat Nicolai Robu, un preot delegat de la Episcopia Alba-Iulia, semnatarul acestui text — delegat al Patriarhiei din București, diaconi (P.C. Protopop și deputat republican Petru Buburuz se afla la Moscova, împreună cu delegația Republicii Moldova, condusă de Domnul Ion Hadîrcă Vicepreședintele Parlamentului Republicii), răspunsurile le-a dat corul Catedralei. După terminarea Sf. Liturghii, transmisă la Radio și Televiziunea Republicii Moldova, în succesiunea căreia a vorbit intercalat, Preotul Gh. Cunescu, relatînd, puternic emoționat, amintiri natale și școlare basarabene), întregul sobor, ierarhi, clerici și credincioșii asistați, cu jerbe de flori în mîini, s-au deplasat, în cortegiu, la statuia-monument și doc sacru al lui Ștefan cel Mare și Sfînt, unde s-a făcut o pomenire solemnă a Domnitorului Moldovei Ștefan cel Mare și a eroilor luptători pentru independența, libertatea și suveranitatea Republicii, și s-au depus flori, apoi, tot în corpore și înveșmîntați, s-au alăturat, în tribuna oficială, conducătorilor de vîrf ai Republicii și oaspeților delegați, din România și alte țări — numeroși.

Din România a participat o delegație reprezentativă, în frunte cu Academicianul Alexandru Bîrlădeanu (basarabean de baștină), Președintele Senatului României, însoțit de parlamentari, prefecții și primarii multor județe și orașe, foarte numeroși români din toate provinciile — inclusiv din Bucovina de Nord subjugată...

Un moment impresionant puternic, zguduitor, a fost, cînd Prea Cuviosul Arhimandrit Simion Tatu, senator, membru în delegația României, a prezentat, cu adîncă reverență, Domnului Președinte Mircea I Snegur, o amforă cu pămînt de la Mînăstirea Putna, ctitoria glorioasă a Părintelui Moldovei, Ștefan cel Mare, din deatul 1469—70. Președintele Republicii Independente Moldova, pentru care a luptat înaintașul său, a primit amfora cu pămînt sacru, profund și vădit emoționat, în genunchi și a sărutat țărîna sfîntă!... Președintele Republicii a rostit o amplă cuvîntare festivă, cu date și etape parcurse în lupta grea dar biruitoare pînă la proclamarea independenței; a declarat continuarea luptei pentru apărarea și întărirea cuceririlor românești, nu mai puțin anevoioasă și cu jertfe, biruitoare prin unire și tenacitate. Deplasîndu-se, apoi, cu toții, în Parcul „Ștefan cel Mare", au asistat la dezvelirea statuilor ale altor doi scriitori clasici moldoveni-basarabeni, ai literaturii și culturii românești: Constantin Stere (1865—1936) și preotul-poet Alexie Mateevici (1888—1917), autorul neegalatei poeme *Limba noastră*, ajunsă imn național. La întoarcerea spre Catedrală, am remarcat, în partea stîngă a grădinii, *Troița maramureșeană*, pe care a sfințit-o Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Dr. Antonie Plămădeală, anul trecut (în iunie), cînd a vizitat Republica Moldova — locul natal și Chișinăul.

Festivitățile au culminat, în ziua de sîmbătă, 31 august, cu sărbătorirea *Limbii noastre cea române*, din 1989 declarată limba națională a poporului românesc moldovenesc și de uz oficial, sărbătorită corespunzător. În acest an, poate, mai amplu și mai entuziast ca în alți ani, datorită atmosferei inscrite, creată de declararea independenței — și, realmente de o zi senină și fierbinte — cum puține au fost în această vară. S-a ținut o Mare Adunare Națională-populară. Domnul Mircea I. Snegur, Președintele Republicii Moldova, a rostit o alocuțiune deosebit de personală. A arătat, competent și cu argumente parcă de specialist, importanța capitală a limbii umane în general, și a limbii naționale, în special, ca mijloc de exprimare a gîndirii, a sentimentelor și relațiilor dintre oameni. A arătat grija și preocuparea ce se acordă limbii; a anunțat un program complex, înființarea unui Departament de stat pentru problemele naționale, pentru dezvoltarea limbilor și a culturilor găgăuză, rusă, ucraineană, bulgară, evreiască, lituaniană, poloneză ș.a. Majorarea numărului de școli românești, introducerea limbii române în școlile bilingve. S-a referit la ajutorul ce-l dau frații noștri de peste Prut. Ei au dat dovadă de o profundă înțelegere a nevoilor noastre — au primit elevi și studenți în școlile și facultățile românești — între care 28 de găgăuzi și 33 de bulgari. A mai specificat că „prin lupta ca pentru limba de stat și grafia latină, poporul ne-a făcut responsabili de obligațiile față de limbă, iar vrerea lui este sfîntă pentru noi". A mai adăugat că „nu avem dreptul să uităm în această zi de sărbătoare nici de românii din Bucovina și ținutul Herței, de cei din sudul Basarabiei. A-i integra în confederația culturală, a le facilita accesul la cartea românească este o datorie supremă a noastră, lucru ce se va reuși dacă vom fi consecvenți".

În șirul manifestărilor festive, domnul Nicolae Costin primarul Chișinăului a vorbit de aniversarea vechimii documentare de 555 de ani a Capitalei Moldovei, iar domnul V. Oproiu, primarul Municipiului București a anunțat hotărîrea Primăriei Bucureștilor de-a înființa și dota cu 100 000 de cărți românești o Bibliotecă din Chișinău.

Venind vorba de biblioteci, să mai notăm că, în ziua de joi, 29 august 1991, s-a inaugurat, în cartierul nou Ciocanu din Chișinău, *Biblioteca Transilvania*, în prezența demnitarilor înalți de stat. A vorbit domnul Ion I. Ungureanu, Ministrul Culturii și Cultelor, care a arătat relațiile, vechi și neîntrerupte, politice, culturale, publicistice..., dintre Transilvania și Basarabia; a citit un fragment din poezia lui Octavian Goga, „poetul pătimirii naționale", *Vorbeau azi noapte două ape* — Mureșul și Prutul. Semnatarul acestui reportaj, în alocuțiunea sa, a destăinuit că personifică în ființa sa ambele provincii: Basarabia și Transilvania: este basarabean prin înaintași, naștere, copilărie, școli, debut publicistic, (născut în localitatea Susleni, din neam de răzeși orheieni) și, în bejenia de după 1944, trăind și activînd, peste douăzeci și patru de ani, într-o localitate românească din județul Mureș; cînd s-a sărbătorit vechimea documentară de șase sute de ani a localității, sătenii l-au declarat „fiu al satului", Transilvania devenindu-mi provincie adoptivă. Încît se poate spune, că, în Biblioteca Transilvania, sînt la mine acasă, atît ca basarabean, cît și ca transilvănean.

Programele zilnice ale festivităților grandioase au fost încărcate de numeroase formații de cîntece și jocuri românești, din toate locurile moldovenești și românești...

Personal, am trăit evenimentele și festivitățile istorice din Republica independentă Moldova, cu profunde și legitime emoții.

LITURGHIERUL MITROPOLITULUI DOSOFTEI

— 310 ani de la tipărire —

Dacă în secolul al XVI-lea se puseseră temeliile scrisului în limba română, limba slavonă continua să predomine în scrierea actelor publice, cît şi în literatura religioasă pînă în a doua jumătate a secolului al XVII-lea. Caracteristica dominantă din acest timp o constituie acţiunea pentru impunerea limbii vorbite de popor ca limbă cultă. Meritul deosebit i-a revenit în secolul al XVI-lea diaconului Coresi, care a pus bazele limbii culte literare a limbii române.

Opera slujitorilor Bisericii Ortodoxe Române de afirmare a scrisului românesc în cultura şi educaţia maselor şi, îndeosebi naţionalizarea serviciului divin începută de diaconul Coresi, va fi continuată cu înalta conştiinţă a misiunii puse în slujba întregii „seminţii româneşti" în secolul următor, în Transilvania de mitropolitul Simeon Ştefan (1643—1650), în Ţara Românească de mitropoliţii: Teofil (1637—1648), Ştefan (1648—1653; 1656—1668), Teodosie (1668—1672; 1678—1708), în Moldova de Varlaam (1632—1643, +1657) şi de Dosoftei (1671—1674; 1675—1686, +1693), ca opera de naţionalizare în întregime a serviciului religios să fie dusă la capăt în primele decenii ale secolului al XVIII-lea de Antim Ivireanul şi continuată de Damaschin Rîmniceanu şi de urmaşii săi în scaun.

În Moldova, introducerea limbii române în biserică va avea loc în a doua jumătate a secolului al XVII-lea datorită învăţatului mitropolit Dosoftei, despre care cronicarul Ion Neculce scria că „In ţara noastră pe această vreme nu este un om ca acela". Conştient de necesitatea introducerii limbii române în Biserică, mitropolitul Dosoftei este la noi românii cel dintîi prelat care a început o acţiune organizată de înlocuire a limbii slavone din serviciul religios, traducînd în românește şi publicînd cartea de căpetenie a cultului creştin, *Liturghierul*, în Iaşi, 1679, şi retipărit în 1683.

După alungarea de la tron a lui Vasile Lupu (1653), fiind nevoit să se retragă din scaun şi sfetnicul său apropiat, mitropolitul Varlaam la mănăstirea Secu, o dată cu instalarea lui Gheorghe Ştefan (1653—1658; m. 1668 la Stettin) susţinut la ocuparea tronului şi de Matei Basarab (1632—1654), activitatea tipografiei din Moldova instalată de Vasile Lupu în 1641 în chiliile ctitoriei sale de la Trei Ierarhi, pe care o primise în dar de la Petru Movilă, feciorul de domn din Moldova, arhiepiscop şi mitropolit al Kievului, Haliciului şi a toată Rusia, încetase. Activitatea tipografică a fost reluată de ucenicul şi continuatorul operei mitropolitului Varlaam, de mitropolitul Dosoftei, după primul său exil polonez din anii 1673—1675, care a refăcut tiparniţa lui Vasile Lupu, punînd să se toarne matriţe noi, aducînd material tipografic şi de la mănăstirea Uniev, împreună cu tipograful *Vasile Stadnicki*, poate o rudă a lui *Simion Stadnicki*, conducătorul tipografiei din Uniev. În această tipografie a apărut în anul 1679 *Liturghierul lui Dosoftei*. Literele turnate erau greoaie şi urîte, încît Dosoftei a fost nevoit să se adreseze cu două scrisori, una către Nicolae Milescu, translator de scrisori la ministerul de externe din Moscova, şi a doua către patriarhul Ioachim, în 1679, rugindu-l să-i trimeată prin solul moldovean, căpitanul Ionaşcu Bilevici, un teasc de tipografie şi literele trebuincioase, cu care să poată tipări cărţile traduse de el din limba greacă şi slavonă.

În noua tipografie a Mitropoliei din Iaşi, Dosoftei a tipărit numai cărţi în limba română. În 1680 a tipărit *Psaltirea dă-nţales a svîntului împărat prooroc David*, cunoscută sub numele de Psaltirea slavo-română, ediţie bilingvă, destinată să facă *„dă-nţales"* textul psalmilor, culeşi pe două coloane, în stînga în slavonă şi în dreapta în limba română, folcsind în prefaţă metafora: *Grădina încuiată şi fîntîna pecetluită de dînsele de amîndouă ce folosu-i"*? În luna mai 1681 a tipărit *Molitavnicul de-nţales*, pe care-l tradusese cu şapte ani mai înainte. În 1682 a tipărit primul volum din *Viaţa şi petrecerea svinţilor*, iar în anul următor, în 1683, a tipărit al doilea volum, urmat în acelaşi an şi de retipărirea *Liturghierului*, ca şi de *Paremiile preste an*. Cam în acelaşi timp a apărut şi începutul unui *Octoih*, iar în vara anului 1686 i-a apărut al treilea volum din *Viaţa şi petrecerea svinţilor*, care urma să cuprindă materia lunilor iulie (din care s-au culeş primele zece zile) şi august, activitatea mitropolitului Dosoftei a fost întreruptă brusc, fiind nevoit să ia din nou calea exilului în Polonia, o dată cu retragerea oştilor lui Sobieski din Moldova în toamna anului 1686, părăsindu-şi cu durere ţara şi credincioşii, fiind exilat în castelul Stryi, dar nădăjduind mereu să se întoarcă şi să se înfăţişeze „înaintea feţei lui Dumnezeu în Mitropolia dorită a Sucevei", cum mărturisea el în 1690, dar visul avea să-i rămînă neîmplinit, murind în Polonia la 13 decembrie 1693, departe de Moldova lui iubită, după ce-şi desăvîrşise poema: *Domnii Ţării Moldovei*, lăsată ca un testament al iubirii sale de pămîntul strămoşilor săi.

Folosirea limbii româneşti în cărţile de slujbă religioasă era pentru credincioşi mijlocul direct de cunoaştere nemijlocită şi de apărare a dreptei credinţe ortodoxe. În aceasta constă meritul deosebit al mitropolitului Dosoftei de a traduce în românește din limba greacă şi de a publica în două ediţii cartea de căpetenie a cultului creştin ortodox, *Liturghierul*, Iaşi, 1679 şi 1683.

Cu o sută şi ceva de ani în urmă, în 1570, apăruse tipărit în românește *Liturghierul lui Coresi la Braşov*. Cum afirma P. P. Panaitescu, *Liturghierul lui Coresi* era o carte „fără nici o abatere de la tradiţia ortodoxă, fără nici o influenţă calvină şi luterană", şi el avea să pregătească mentalitatea românească de a avea slujba principală bisericească în graiul său, iar Coresi avea să aibă meritul de pionierat, dovedind o înaltă conştiinţă românească prin tipărirea în românește a cărţilor principale de cult: *Psaltirea* şi *Liturghierul* între 6 februarie şi 1 septembrie 1570. În epilogul *Psaltirii* româneşti din 1570, Coresi afirma: *Cu mila lu Dumnezeu eu diacon Coresi, deaca văzuiu că mai toate limbile au cuvîntul lui Dumnezeu în limba lor, numai noi rumânii n-avăm; şi Hristos zise Mathei99: cine ceteaşte să înţeleagă şi Pavel apostol încă scrie, la Corint 155 că întru besearecă mai vîrtos cinci cuvinte cu înţelesul mieu să grăiesc, ca şi alalţi să învăţ decît untunearec de cuvinte neînţelese într-alte limbi.*

La acest adevăr scripturistic, mărturisit cu claritatea conştiinţei lucrării sale ortodoxe şi româneşti, avea să apeleze peste un secol şi ceva şi mitropolitul Dosoftei în prefaţa la *Psaltirea dă-nţales a svîntului împărat proroc David*, tipărită la Iaşi în 1680, ca şi în prefaţa *Liturghierului* din 1679, şi tot la acest adevăr scripturistic avea să apeleze şi Antim Ivireanul la începutul celor două volume ale *Evhologhionului* său tradus din limba greacă şi tipărit în 1706 la Rîmnicu Vîlcea, care cuprinde în primul volum *Liturghierul*.

Psaltirea şi *Liturghierul*, atît pentru diaconul Coresi, care lucrase în condiţii destul de vitregi, ajungînd inculpat în procesul ce i-l intentase Laurenţiu Fronius „pentru o presă şi nişte datorii" în anul 1570, fiind nevoit să-i plătească 12 florini, cît şi pentru mitropolitul Dosoftei, care lucra acum în alte condiţii, de pe alte poziţii sociale, dar în împrejurări tot grele şi tulburi, peste puntea unui secol, îi unea aceeaşi dăruire a conştiinţei lor luminate de a sluji prin cartea tipărită în românește *„toată seminţia rumânească"*.

În *Cuvîntul depreună către toată seminţia rumânească*, ca şi în *Cuvîntul din Cazania lui Varlaam*, pus sub autoritatea semnăturii lui Vasile Lupu, de data aceasta sub a domnitorului Gheorghe Duca, mitropolitul Dosoftei grăia în prefaţa la *Dumnezăiasca Liturghie, acmu întăi tipărită, rumâneşte, cu multă osîrdie, să-nţăleagă toţi spăsenia lui Dumnedzău cu întreg înţăles.*

Tipăritu-s-au la Sfînta Mitropolie în Iaşi, meseţa mai, în anul 7187 (=1679): ... *Din cît s-au îndarat Dumnedzău de ni-au dăruit mila Sa dăruim şi noi acmu de o dată acest dar limbii rumâneşti Svînta Liturghie scoasă pre limba rumâniască despre elinească de lauda lui Dumnedzău ,să-ntăliagă toţi carii nu-nţăleg sărbiaste sau eliniaşte, caria priimind ca un odor cel mai scump ceresc pre Dumnedzău să lăudaţi şi pre noi la svînta rugă nu uitareţi şi fiţi sănătoşi...*

Faţă de lucrarea înnoitoare întreprinsă în 1679 de mitropolitul Dosoftei de a tipări liturghia în românește şi a cere să fie săvîrşită în biserici în limba română, mitropolitul Ţării Româneşti, Teodosie (1668—1672; 1679—1708), intervenea în 1680, nefiind de acord să renunţe la tradiţia de a săvîrşi liturghia în limba slavonă, şi tipăreşte la Bucureşti *Liturghierul* numai cu îndrumările tipiconale în limba română.

Liturghierul lui Dosoftei din 1679 este primit cu bunăvoinţă în bisericile din Moldova şi multe exemplare trec munţii şi în Transilvania, multiplicîndu-se şi în manuscrise. Curentul nou s-a impus în bisericile româneşti şi mitropolitul Dosoftei a tipărit o nouă ediţie cu caractere mici aduse de la Moscova, *în casa S(vi)ntei Mitropolii de Iaşi, leat 7191 (=1683), iun(ie) 16. Tiparnicul Niculai: „Tocmala svintei şi dumnedzăeştii liturghii, care iaste aşa în beserica ce mare şi la Stagora. Proscomidia, Liturghia Svîntului Ioan Hrisostom, a Svîntului Vasilie, Liturghia Prejdesveştenilor"* (=celor mai înainte sfinţite).

La f. 25 v. după Liturghia Sfîntului Ioan Hrisostom, mitropolitul Dosoftei consemna: „Cu blagoslovenia s(vi)nţii sale Parthenie (preafericitul) şi svîntul Părintele nostru obladuitor[i]u şi stăpînu, Papa şi Patriarhu de ceta(tea) cea mare Alexandria şi atot Eghipetul, Siriei, Pentaopleiului (=Pentopolului), Ethiopiei ... luînd de la Svînţia sa voe, templîndu-să în Iaşi svinţia sa, am tipărit aciastă svîntă carte, să-ntăleagă creştinii svintele taine".

De data aceasta, mitropolitul Dosoftei aducea în sprijinul îndreptăţirii lucrării sale autoritatea aprobării şi binecuvîntării patriarhului Alexandriei, Partenie, care, împreună cu Dositei al Ierusalimului, vizitaseră Iaşul şi pe mitropolitul Dosoftei, şi, cînd, din îndemnul patriarhului Dositei al Ierusalimului, Duca Vodă instalase în 1682 tipografie greacească la Cetăţuia de lîngă Iaşi. Lucrarea sa înnoitoare de naţionalizare a cultului creştin în Biserica Moldovei nu mai putea fi privită ca o abatere de la linia ortodoxă. Totuşi, episcopul Mitrofan al Buzăului, care participase ca tipograf la tipărirea cărţilor româneşti de slujbă ale mitropolitului Dosoftei la Iaşi, urmează tot pilda mitropolitului Teodosie, tipărind în românește numai rînduielile de tipic, traduse din greceşte, în cărţile pe care le-a tipărit în tipografia episcopiei Buzăului: *Molitvenicul* în trei ediţii (1699, 1701, 1702), *Triodul* şi *Octoihul* (1700), *Penticostarul* (1701) şi *Liturghierul* (1702), în prefaţa căruia menţiona: „... den izvoadele greceşti tipicul pre limba rumânească scos şi tocmit din porunca şi osîrdia împreună şi toată cheltuiala a prea cinstitului jupan Şărban Cantacuzino vel paharnic..."

Se găseau în faţă două tendinţe, una conservatoare a menţinerii limbii oficiale slavone ca limbă sacră liturgică în Biserică, şi alta înnoitoare de naţionalizare a limbii liturgice. Curentul înnoitor avea să se impună prin *Liturghierul* tradus din limba greacă şi tipărit „prin osteneala şi toată cheltuiala" lui Antim Ivireanul la 1706 la Rîmnicu Vîlcea şi apoi retipărit la Tîrgovişte în 1713, devenit normativ în Biserica Ortodoxă Română, şi Antim Ivireanul devenind „otitorul limbii noastre liturgice", care a continuat opera începută de mitropolitul Dosoftei, care, la rîndul său, continuase opera începută de diaconul Coresi. Prin traducerea şi publicarea *Liturghierului* şi a Molitvenicului, Dosoftei este şi el „un ctitor al limbii liturgice româneşti, aşa cum, prin versificarea *Psaltirii* şi publicarea ei în 1673, el a pus bazele poeziei culte şi ale limbajului poetic românesc". (N.A. Ursu, în *„Dosoftei Dumnezăiască Liturghie*, 1679, Ediţie critică de N.A. Ursu, cu un studiu introductiv de Înalt Prea Sfinţitul Teoctist, Arhiepiscop al Iaşilor şi Mitropolit al Moldovei şi Sucevei, Iaşi, 1980, p. XLIX). În dezvoltarea limbii române literare din a doua jumătate a secolului al XVII-lea, mitropolitul Dosoftei are meritul de a fi lărgit în mod considerabil lexicul literar românesc prin numeroase împrumuturi din diverse limbi, greacă, latină, polonă, slavonă. Stilul său a dobîndit un aspect erudit în comparaţie cu al contemporanilor săi, avînd un caracter eterogen, dar opera lui Dosoftei cuprinde şi destule pasaje, în care influenţa limbii vorbite este precumpănitoare. Cum sublinia Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, pe atunci Arhiepiscop al Iaşilor şi Mitropolit al Moldovei şi Sucevei, în Cuvîntul introductiv din ediţia critică menţionată din 1980 a *Liturghierului* lui Dosoftei: *„Mitropolitul Dosoftei acordă atenţie pînă la amănunte transmiterii corecte a termenilor liturgici şi a conţinutului acestora... Cît de impresionantă, de mişcată şi de mîngîiată va fi rămas obştea credincioşilor la auzul şi înţelegerea aceloraşi vorbe ştiute de ei, pline de farmecul satului şi al plaiului românesc, cînd acestea zburau din glasul preotului, diaconului şi cetelor de cîntăreţi de la strană! Limpede şi curgător ca şi astăzi apare şirul cuvintelor curat româneşti în rugăciuni: „Dumnezău, Dumnezăul nostru, Ziditoriul şi în şir Făcătoriul tuturor", sau la Liturghia Darurilor înainte sfinţite: „Acmu Puterile ceriurilor cu noi nevăzut slujesc, că iată că purcede Împăratul Slavei... Cu credinţă şi cu dor să ne apropiem".* (Pag. XXVIII, XXX).

Meritul mitropolitului Dosoftei a fost deosebit de important la timpul său prin viziunea lui clară şi perseverenţa neabătută pentru introducerea şi generalizarea limbii române în Biserică, părăsind exemplul înaintaşilor săi, care îndrumaseră cultura noastră ortodoxă în limba slavonă oficială, şi nu a fost nici adeptul curentului nou grecesc promovat de pătura conducătoare. Traducerea cărţilor de cult şi alcătuirea de scrieri religioase în limba română se integrau atunci într-un proces general de afirmare a românilor ca neam independent şi unitar. Mitropolitul Dosoftei al Moldovei contribuie conştient, cu perseverenţă şi cu multă trudă la opera de renaştere în prefaţa la *Viaţa şi petrecerea svinţilor: Într-atîta lungă vreme scriindu şi tălmăcindu, cîte am putut birui în aceşti veaci grei a ţării.* Mitropolitul Dosoftei a biruit cel mai greu obstacol în secolul al XVII-lea, înlocuirea în Biserica Moldovei a limbii oficiale slavone din serviciul religios, traducînd în limba română şi tipărind acum 310 ani cartea de căpetenie a cultului ortodox român: *Liturghierul*, care cuprinde în slujirea liturgică şi poporul dreptcredincios cu răspunsurile în cîntarea omofonă în comun indicate, pentru care ne roagă şi el înduioşător, ca „la svîntă rugă nu uitareţi".

Naţionalizarea serviciului divin în Biserica Ortodoxă Română, operă de mare importanţă culturală, începută în secolul al XVI-lea de diaconul Coresi în Transilvania, înfăptuită în a doua jumătate a secolului al XVII-lea în Moldova de mitropolitul Dosoftei şi dusă la capăt şi definitivată în Muntenia, în primele decenii ale secolului al XVIII-lea de Antim Ivireanul şi de Damaschin Rîmniceanul, prin care se va impune norma muntenă, datorită şi întensei activităţi tipografice desfăşurată la Bucureşti şi Rîmnic, va avea ca urmare la mijlocul secolului al XVIII-lea „unificarea limbii întenare române", contribuind prin concursul tuturor celor trei provincii la consolidarea unităţii conştiinţei naţionale româneşti, ce va duce ca urmare firească şi la unitatea politică a poporului român, într-un singur stat suveran, liber şi independent la 1 decembrie 1918.

Pr. I. Ionescu

Priviri asupra unor aspecte, mai puţin cunoscute, ale lucrării marilor părinţi duhovnici din ultimele patru decenii şi jumătate

(Urmare din pag. 1-a)

fi mai mult decît binevenit, ca această viitoare colecţie să fie iniţiată de însăşi Biserica noastră ortodoxă, cu binecuvîntarea Intîistătătorului ei.

Cert este că, aceleaşi „vrednicii şi lucrări a duhovnicilor", de care menţiona dl. Cândea în articolul său, s-a datorat şi crearea unui curent de înnoire duhovnicească a Monahismului românesc în anii următori războiului al doilea mondial.

Unul din marii duhovnici, care a contribuit direct la înnoirea duhovnicească a Monahismului românesc, şi anume în Moldova, a fost renumitul Ieroschimonah Paisie Olaru de la Mănăstirea Sihăstria, trecut la cele veşnice la 18 Octombrie 1990, la vîrsta de peste 93 de ani.

În articolul său, intitulat „Părintele Paisie Duhovnicul", închinat memoriei acestuia şi inserat în „Vestitorul Ortodoxiei Româneşti" din Noiembrie 1990, Părintele Protosinghel Ioanichie Bălan, — el însuşi un mare duhovnic —, scrie că „între anii 1949—1953, Părintele Paisie a fost detaşat ca duhovnic la Mănăstirea Slatina, împreună cu 30 de monahi din Sihăstria, în frunte cu Arhimandritul Cleopa, contribuind direct la crearea unui curent de înnoire duhovnicească a monahismului din Moldova" (An. II, Nr. 21—22, p. 6).

Instituţia cea mai veche a Românilor, adică Biserica Ortodoxă, şi ai cărei membrii au fost şi sînt majoritatea covîrşitoare a locuitorilor României, a cunoscut, din plin, prigonirile de tot felul în timpul regimului ateist, instaurat de forţe străine neamului românesc, după cel de al doilea război mondial. Şi, firește, acestor prigoane dezlănţuite demonic de comunişti, izvorîte din ură faţă de tot ce era creştin şi românesc, aveau să-i cadă victime şi mulţi duhovnici ai Bisericii Ortodoxe Române.

Despre suferinţele multora dintre marii duhovnici în temniţele comuniste, adică a altui aspect mai puţin cunoscut şi nerelevant în toată dimensiunea sa pînă în prezent, amintea, foarte recent, prea luminatul dascăl de Teologie, Părintele Dumitru Stăniloae, el însuşi duhovnic, într-un interviu acordat redacţiei „Vestitorului Ortodoxiei Româneşti". În mod concret, în interviul său din 16 Noiembrie 1990, cu prilejul împlinirii a 87 de ani ai Prea Cucerniciei Sale, Părintele Stăniloae afirmă că „majoritatea marilor noştri părinţi duhovniceşti au trecut prin ani grei de temniţă. Unii au murit acolo, alţii au supravieţuit şi o mică parte mai păstoresc şi-n zilele noastre". (An II, Nr. 21—22, p. 7). Poate, cîndva, se va ajunge să se cunoască chiar numărul părinţilor duhovnici întemniţaţi în anii comunismului. Fără îndoială însă, că numărul duhovnicilor întemniţaţi este mare, dacă ţinem seama că doar „din 1952 erau peste 500 de preoţi ortodocşi în închisori", potrivit afirmaţiilor Părintelui Stăniloae din acelaşi interviu. Ori, cu siguranţă că, printre cei „500 de preoţi ortodocşi" întemniţaţi atunci, mulţi dintre aceştia erau duhovnici. De altfel, şi mai recent, şi anume în „Telegraful Român" din 1—15 Februarie 1991, se amintea de „sutele, poate miile de preoţi şi călugări treouţi prin Aiuduri şi canale, prin mine şi Jilave". (An. 139, Nr. 5—8, p. 3).

Se ştie că mulţi credincioşi s-au opus, cu curaj, demolării bisericilor lor parohiale, mai ales în Bucureşti. Şi s-au întîmplat chiar scene de o vădită elevare spirituală şi românească, în timp ce buldozerele demolau locaşurile sfinte, potrivit celor consemnate de o publicaţie ortodoxă mensuală franceză, din Noiembrie 1987. „La 12 Iunie" 1987, se scrie în respectiva publicaţie, „vestita biserică din secolul al XVIII-lea Sfînta Vineri, care tocmai fusese complet restaurată, a fost demolată în plină zi. Demolarea fusese programată noaptea precedentă, dar a trebuit să fie amînată din cauza opoziţiei manifestată de sute de credincioşi care se adunaseră de jur împrejur, ţinînd fiecare în mînă o lumînare aprinsă... Timp de zile apoi, după ce buldozerele curăţiseră complet terenul, ce ar fi deja transformat într-o piaţă publică, mii de credincioşi n-au încetat să vină şi să înfigă lumînări aprinse pe terenul vid" („SOP. Service Orthodoxe de Presse, Nr. 122, p. 3—4).

Cele afirmate mai sus, dezvăluie un alt aspect al lucrării marilor duhovnici, căci rezistenţa neviolentă şi pătrunsă de un autentic duh creştinesc a credincioşilor ortodocşi români în timp ce bisericile lor erau demolate, se datora, cel puţin în parte, tocmai acelora. Oare, nu acolo, în jurul bisericilor demolate s-a înfiripat prima rezistenţă publică a românilor, de toate profesiile şi de toate vîrstele, împotriva dictaturii comuniste din România? Opinia noastră este afirmativă în această privinţă. Regretabil este însă că, pînă în prezent, această realitate n-a fost deloc evidenţiată în presa românească, — bisericească şi laică.

Negreşit, în viitorul apropiat, se vor semnala şi alte aspecte ale bogatei lucrări a marilor duhovnici ai Bisericii noastre, din ultimile decenii.

În articolul său, amintit, profesorul Virgil Cândea consideră că „a venit ceasul să ne amintim de duhovnicii noştri de atunci şi să mărturisim despre ei" (p. 8), adică, despre cei din deceniile anterioare Revoluţiei anti-comuniste din Decembrie 1989. Şi începutul l-a făcut însuşi dl. Cândea, prin „mărturisirea" sa despre chiar unul din aceştia, Părintele duhovnic Gheorghe Roşca. Iar, de acum încolo îşi vor „aminti" şi alţii de „duhovnicii noştri", fără îndoială, în anii ce urmează, prin „mărturisirile" lor despre aceştia în presa bisericească.

Îmbucurător este faptul că, de curînd, Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a propus „reînnoirea duhovniciei". Ştirea a anunţat-o însuşi Prea Fericitul Părinte Patriarh, Teoctist, care în cuvîntarea Sa ţinută cu prilejul întronizării P. S. Calinic ca Episcop al Argeşului, la 8 Noiembrie 1990, a spus: „Astăzi ne trebuie să ne reluăm viaţa normală, să ne reaşezăm biserica, iar Sfîntul Sinod şi-a propus de la început *reînnoirea* (s.n.), vieţii ei, a predicii, *a duhovniciei* (s.n.), a activităţii misionare, a milosteniei de care poporul nostru are atîtea nevoie astăzi". (Teoctist, Patriarhul Românilor, Renaşterea Bisericii noastre strămoşeşti, în „Lumină lină". Publicaţie de cultură şi învăţătură religioasă a Episcopiei Argeşului, An. II, Nr. 3/1991, p. 2).

Considerăm că în „reînnoirea duhovniciei", propusă de Sfîntul Sinod s-ar înscrie şi cererea eruditului Preot şi duhovnic, Paul Mihail, de cîţiva ani deja, şi anume, reintroducerea treptei de duhovnic la Protopopiate, Episcopii şi Mitropolii, desfiinţată după cel de al doilea război mondial. Iată cum îşi exprima cererea sa Preotul Paul Mihail: „doresc să insist asupra necesităţii de a se reintroduce treapta de duhovnic la protopopiate, eparhii, mitropolii, care să conglăsuiască cu tradiţia Bisericii şi necesitatea practică a vieţii bisericeşti" (Apud „Convorbiri duhovniceşti", II, Bucureşti, 1988, editat de Protosinghelul Ioanichie Bălan, p. 371).

Prin 'reînnoirea duhovniciei', propusă de Sfîntul Sinod se va putea continua astfel, cu sorţi de izbîndă, şirul marilor duhovnici, de care Biserica Ortodoxă Română a avut întodeauna parte. Şi, în felul acesta, credincioşii români vor putea fi călăuziţi pe calea Ortodoxiei autentice de un număr mai mare de părinţi duhovnici încercaţi şi îmbunătăţiţi. De altfel, relevarea, în rîndurile de mai sus a unor aspecte mai puţin cunoscute ale lucrării marilor părinţi duhovnici din ultimele patru decenii şi jumătate au urmărit tocmai evidenţierea rolului important pe care l-au avut şi-l vor avea marii duhovnici în viaţa Ortodoxiei şi Bisericii Române.

Resfinţirea bisericii din Bran-Poarta

Una din zicalele noastre spune că „omul sfinţeşte locul". Îl sfinţeşte desigur prin evlavia sa, prin gîndurile sale curate, dar mai ales prin munca sa cinstită. Acest lucru se poate vedea şi la biserica „Sf. Adormire a Maicii Domnului" din Bran-Poartă, jud. Braşov, unde, prin grija şi hărnicia C. preot Gheorghe Puşcariu, ajutat desigur de organele parohiale şi vrednicii săi credincioşi, în nici patru ani s-au făcut investiţii de peste 500 mii lei, împrejmuindu-se cimitirul, executîndu-se strane noi, ca şi alte lucrări în interiorul şi exteriorul bisericii, dar mai ales restaurarea picturii vechi din această biserică-monument istoric, lucrare săvîrşită de dl. pictor Gh. Zidaru.

Astfel înnoită, biserica a fost resfinţită de Î. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului, Duminică, 22 septembrie 1991, cu participarea unui mare număr de credincioşi de toate vîrstele, mulţi cu deosebire copii, îmbrăcaţi în costume româneşti, specifice zonei Branului.

După slujba de resfinţire, s-a săvîrşit Sf. Liturghie arhierească, răspunsurile fiind date de corul mixt al bisericii din Poiana Ţapului, condus de dl. Const. Pescaru.

La momentul cuvenit tînărul teolog Ciprian Popica a fost hirotonit întru diacon.

La sfîrşitul Sf. Liturghii cuvînt de întîmpinare a rostit P. C. prot. *Z. Moşoiu* (Braşov), după care C. pr. paroh *Gh. Puşcariu* a făcut o prezentare a parohiei, a activităţii pastorale şi gospodăreşti, puse toate în slujba preamăririi lui Dumnezeu, căruia mulţumeşte pentru binefacerile Sale revărsate asupra parohiei pe care o păstoreşte, mulţumiri adresînd totodată Î. P. S. Sale, credincioşilor pentru sprijinul dat şi tuturor participanţilor, între caspeţi numărîndu-se şi organele de conducere ale judeţului şi municipiului Braşov.

Un bogat şi ziditor cuvînt de învăţătură a rostit apoi I. P. S. Mitropolit *Antonie*, în care, după ce a felicitat pe preot şi credincioşi pentru rîvna lor spre cele ale lui Dumnezeu, a insistat cu deosebire asupra a ceea ce a însemnat Biserica străbună în viaţa poporului român, asupra a ceea ce înseamnă învăţămîntul religios în şcoală în zilele noastre, subliniind între altele că „morală fără Dumnezeu nu se poate". „O societate fără convingerea chiului lui Dumnezeu este o societate care duce la faliment moral", a spus între altele Î. P. S. Sa, îndemnînd pe preoţi să fie prezenţi în toate şcolile, iar pe părinţi să-şi trimită copiii la orele de religie, căci dacă înaufiăm copiilor frica de Dumnezeu vor fi oameni corecţi, oameni de nădejde ai societăţii în care trăiesc.

Pentru zelul depus în pastoraţie şi gospodărirea parohiei, C. pr. Gh. Puşcariu a fost distins şi hirotesit întru „iconom".

La agapa care s-a servit la căminul cultural, au luat cuvîntul: Dl. epitrop Nicolae Andrei, P.C. cons. Gh. Papuc, iar la sfîrşit Î. P. S. Mitropolit Antonie.

P.

INFORMAŢII

— Marţi, 17 septembrie 1991, Î.P.S. Mitropolit Antonie al Transilvaniei a participat ca invitat la *Sesiunea solemnă a Adunării generale a Academiei Române*, consacrată aniversării a 125 de ani de la înfiinţarea Academiei, Sesiune care a avut loc la Ateneul Român din Bucureşti.

*

— Vineri, 20 septembrie 1991, la Centrul mitropolitan din Sibiu a avut loc o şedinţă de lucru lărgită a Consiliului arhiepiscopesc, la care au participat şi părinţii protopopi de la cele nouă protopopiate ale Arhiepiscopiei Sibiului.

Condusă de Î.P.S. Mitropolit Antonie, în cadrul şedinţei s-au dezbătut probleme majore cu care se confruntă Eparhia, căutîndu-se mijloacele cele mai potrivite pentru a ajuta preoţimea şi obştea credincioşilor noştri în a traversa această perioadă de multiple crize prin care trece ţara noastră în drum spre economia de piaţă.

— Marţi, 24 septembrie a.c., Î.P.S. Mitropolit Antonie s-a aflat la Mănăstirea Brîncoveanu de la Sîmbăta de Sus, unde a primit un grup de 60 de oameni de cultură români de peste hotare, care au vizitat aşezămîntul brîncovean.

— Vineri, 27 septembrie 1991, Î.P.S. Sa a luat parte la festivitatea inaugurării Centrului Britanic din Sibiu.

Deschiderea pravilei, practică necreştină

Ni se întîmplă adeseori să fim întrebaţi de credincioşi, dacă noi deschidem „cartea". Sînt multe solicitările celor ce vin la noi la mănăstire pentru a li se deschide „cartea". Mulţi dintre cei ce ne cer îndrumări, în privinţa vieţii lor, ar vrea să-şi cunoască viitorul, prin ceea ce numesc ei „deschiderea pravilei" sau simplu „deschiderea cărţii". Mulţi rămîn dezamăgiţi, cînd le spunem că noi nu facem aşa ceva şi că „deschiderea pravilei" este o practică care nu ţine de rînduiala Bisericii noastre. Mulţi dintre solicitanţi nici nu ştiu ce carte ar vrea să le-o deschidem. Pentru ei ar fi important să le deschidem cartea, care ştim noi că ar trebui să le-o deschidem, şi să le spunem, eventual, din acea carte, ce îi aşteaptă în cealaltă vreme a vieţii lor.

Cum s-a ajuns la gîndul că deschizînd o carte, deschizînd pravila, cineva ar putea să descifreze viitorul solicitantului? La aceasta s-a ajuns în urma unei practici, pe care o au unii preoţi, precum şi unii laici, bărbaţi şi femei, în general doritori de cîştig, oameni care nu se gîndesc la urmările pe care le au şi le pot avea zicerile lor, pentru cel care doreşte să-şi cunoască viitorul şi cum ar putea să schimbe spre bine, cele ce ar duce spre rău.

Cauzele nenorocirilor sînt, pentru cei ce deschid pravila sau vreo altă carte, totdeauna aceleaşi: păcate ale părinţilor şi ale moşilor şi strămoşilor, legături de blestem, şi de farmece, molitfele sfîntului Vasile cel Mare şi ale sfîntului Ioan Gură de Aur, liturghii, făcute în mai multe biserici şi în aceeaşi zi, — de regulă în zilele de vineri, — posturi şi altele. Unii mai dau şi aprinderea de lumînări, — un anumit număr şi la mai multe biserici, în aceeaşi zi, stropirea locuinţei cu apă sfinţită, în anumite zile.

De observat că din îndrumările celor ce „deschid cartea" sau „deschid pravila" lipsesc cu desăvîrşire îndrumări ca acestea: „Toată viaţa noastră lui Hristos-Dumnezeu să o dăm"; „De vrei să intri în viaţă, păzeşte poruncile" (Matei 19, 17); „Să iubeşti pe Domnul Dumnezeul tău din toată inima ta din tot sufletul tău, din tot cugetul tău, din toată puterea " (Ioan 10, 27). Din îndrumările lor lipseşte de asemenea îndemnul la spovedanie şi la o viaţă nouă, după voia lui Dumnezeu. Posturile pe care le dau ei, nu sînt posturile Bisericii, cu care sînt datori toţi credincioşii dreptmăritori, ci posturi periodice, cum ar fi trei vineri de ajun, postul de martea, — care nu ţine de rînduiala ortodoxă — şi altele asemenea. La toate acestea luînd aminte, ne dăm seama că în practica numită „deschiderea pravilei" sau „deschiderea cărţii", hotărîtor nu este textul din carte, ci interpretarea dată de cel care practică deschiderea pravilei.

Mulţi dintre aşa-zişii pravilişti, nici nu citesc ceea ce scrie în cartea pe care o deschid ei înşişi sau solicitanţii lor, ci le spun din gînd ceea ce cred ei de cuviinţă, iar deschidrea cărţii este doar un pretext sau un prilej de a spune sau de a face ceea ce îşi doresc cei ce le cer să le deschidă cartea.

La drept vorbind, ce este pravila? Pravila este o carte care cuprinde canoane ale Bisericii, date de sinoadele ecumenice şi de sinoadele particulare, ori canoane ale unora dintre sfinţi, cum este, de pildă, sfîntul Ioan pustnicul. Ea mai cuprinde şi legi date de împăraţii bizantini, în chestiuni bisericeşti. Pravila deci este un fel de cod penal, în care se arată ce pedepse trebuie să primească cei ce păcătuiesc, potrivit cu păcatul pe care l-au făcut. In ea se arată cît timp trebuie să fie opriţi de la sfînta Împărtăşanie cei vinovaţi de diferite păcate. Ori, o astfel de carte n-o au de multe ori nici cei despre care se spune că deschid pravila. Unii dintre ei deschid Evanghelia, alţii Psaltirea, iar alţii, cărţi diferite, — de cele mai multe ori, cărţi groase, cu care să impresioneze pe cei care merg la dînşii.

Pravila este o carte de studiu, Evanghelia, o carte de învăţătură, iar Psaltirea este o carte de cult. Nici una dintre aceste cărţi nu are rostul să fie deschisă la întîmplare sau pe nimerite. Cine poate garanta apoi că cele ce pot fi citite din carte, la locul unde s-a deschis, sînt exact ceea ce trebui să ştie persoana care a deschis cartea sau pentru care a fost deschisă cartea? Nu este oare în aceasta un fel de ispitire a lui Dumnezeu? Oare acesta să fie singurul chip de a cunoaşte ceva mai presus de puterile noastre? In astfel de cazuri, totul e nesigur, totul e arbitrar. Nesigure şi arbitrare sînt şi interpretările pe care le dau cei care deschid cartea. Ele, în loc să descurce, încurcă. În loc să simplifice, complică. De la pravilişti, cei mai mulţi pleacă cu conştiinţa că sînt asupriţi de puteri potrivnice, că sînt sub blestem, că le-a făcut cineva farmece, că au cununiile legate. Sau aşa ceva nu scrie în pravilă şi nici în vreo altă carte de învăţătură sau de cult. Cele sorise în cărţile respective, deşi pot fi aplicabile tuturor, nu sînt scrise pentru nici unul dintre solicitanţi. Cînd la aceasta mai adăugăm că unii dintre deschizătorii de pravilă sau de carte folosesc şi cărţi cu alfabet cirilic, pe care nu le mai pot citi cei mulţi, înşelăciunea este evidentă. Cei ce deschid pravila sau vreo altă carte, îi înşală pe cei ce le cer aceasta, iar cei ce cer să li se deschidă cartea sînt şi ei înşelaţi.

Orice lucru în care intervine ceva neclar, ceva confuz, ceva fals, nu poate fi după voia lui Dumnezeu. Praviliştii se îmbogăţesc, iar cei ce îi solicită intră în nelinişte şi chiar în panică. Ei sînt urmăriţi mereu de gîndul că sînt asupriţi, că sînt sub blestem şi sub influenţa puterilor drăceşti, ceea ce, din punct de vedere creştin, este neadevărat. Dumnezeu este Dumnezeu care miluieşte cu linişţirea. El supune repede pe satana sub picioarele noastre (Romani 16, 20). Noi ne rugăm lui Dumnezeu să ne ocrotească cu sfinţii Săi îngeri şi ştim că unde umbrează darul arhanghelilor, de acolo se izgoneşte toată puterea vrăjmaşului. În ce priveşte viitorul, nu ne facem gînduri, cîtă vreme trăim o viaţă corectă, bine ştiind că viitorul ni-l pregătim noi înşine, în prezent. Cine duce o viaţă corectă, după voia lui Dumnezeu, acela poate să fie sigur de bunăvoinţa lui Dumnezeu. Părintele Arsenie zicea: „Omul se roagă lui Dumnezeu să-l scape de necazuri, iar Dumnezeu îi cere omului să se lase de păcate". Cînd părăsim păcatele, vine la noi mila lui Dumnezeu.

În lumina unor astfel de gînduri, înţelegem că greşesc toţi aceia care cer să li se deschidă pravila, după cum greşesc, încărcîndu-şi sufletele cu grele păcate şi toţi cei ce deschid pravila şi orice altă carte, din care se fac că cunosc viitorul si dau reţete pentru a scăpa de un trecut negativ. Cînd ştim că Dumnezeu este Tatăl nostru şi că „toţi perii capului nostru sînt număraţi" (Matei 10, 30), n-avem motive să umblăm la ghicitori şi la căutători, bine ştiind că astfel de practici sînt necreştine, căci stau împotriva binelui şi a adevărului.

Arhim. Teofil Părăian

Sărbătoare românească la Cut („CUT-700")

Desigur că a considera existenţa oricărei localităţi de pe cuprinsul Transilvaniei — în special, dar şi de pe al întregii ţări — în general, orientîndu-ne doar după documentul scris, este — ni se pare nouă — dacă nu o regretabilă eroare, atunci cel puţin un joc periculos de-a istoria. Şi aceasta din mai multe motive, între care esenţiale sînt următoarele: a) documentul istoric nu este doar cel scris şi b) în cazul Transilvaniei, documentul nu ne aparţine, de cele mai multe ori. Aşa că, a ne aniversa localităţile pe baza documentelor scrise în cancelariile străine, dovedeşte lipsă de realism istoric. Vom da, spre edificare, doar două exemple: Orăştia — străveche aşezare de la poalele cetăţilor dacice (atestată de multiple documente arheologice, toponimice, etnografice ş.a.) îşi serbează, în 1974, doar 750 de ani de „atestare documentară", pe baza unui document în care românii nu erau consemnaţi; iar oraşul Deva, în aceeaşi perioadă, serbează doar 700 ani. Şi greşelile de genul acesta se plătesc, mai devreme sau mai tîrziu, prea scump ca să merite entuziasmul unor satisfacţii efemere . . .'

În cazul Cutului — şi el o străveche aşezare de pe cursul mijlociu al rîului Secaş (cîndva cale de acces spre Mureş), cei 700 de ani de existenţă „atestată documentar" (un înscris de vînzare-cumpărare a „pămîntului numit Kut (Cut)", datat 1291. (Vezi Ilie Moise, Cutul — eşantion de cultură şi civilizaţie tradiţională românească", în Studii şi comunicări (Asociaţia Folcloriştilor şi Etnografilor), tom V, Sibiu, 1990, pg. 299—396) îi luăm doar ca o dată convenţională, pentru că aşezarea aceasta, ca şi altele asemenea ei, nu poate să numere doar şapte secole. Şi dacă dorim „documente" ale dăinuirii noastre, în cazul de faţă ale Cutului, nu avem decît a compara ţundra cutenilor cu costumaţia dacilor de pe Columnă, pentru ca cei 700 de ani să se topească în veşnicia mileniilor.

Trecînd acum peste aceste cîteva consideraţii teoretice privind tentaţiile festivismului aniversar, dar si capoanele sale (propunem problematica aceasta spre reflexie şi discuţie publică) şi revenind în actualitate, vom privi evenimentul de la Cut doar din latura sa luminată şi încălzită de oxigenul optimismului, revărsat odată cu razele unui soare de sfîrşit de august. Cu adevărat însorite, la propriu şi la figurat, au fost zilele de 24 şi 25 august 1991, cînd uliţele Cutului au cunoscut animaţia marilor sărbători, iar oamenii şi casele lor au îmbrăcat haine de mare praznic.

La orele 10, sala Căminului Cultural era realmente neîncăpătoare (noroc că staţia de amplificare avea instalate difuzoare şi afară). Profesorul Ilie Moise — cercetător ştiinţific la Institutul de Cercetări Socio-Umane din Sibiu — fiu al satului, iniţiatorul şi „sufletul" acestei sărbători, îi salută pe cei prezenţi — deopotrivă, oaspeţi consăteni. Au venit să împărtăşească bucuria cutenilor şi să le aducă cuvînt de caldă frăţietate: P.S. Andrei — Episcopul de Alba Iulia, prof. Bele — viceprefectul judeţului Alba, prof. dr. Iuliu Paul — rectorul Universităţii „1 Decembrie" din Alba Iulia, Alexandru Dobre — red. şef al Revistei de Etnografie şi Folclor, Ioan Rus — senator, Vasile Rusu — red. şef al ziarului sibian „Informaţia", Nicolae Gastone — secretar I al Asociaţiunii „Astra", totodată şi reprezentant al comunei vecine, Miercurea Sibiului. A urmat o sesiune de comunicări ştiinţifice, în cadrul căreia au avut pertinente intervenţii: Ilie Moise „Momente din istoria localităţii Cut"; Iordan Datcu „Septimiu Albini"; pr. paroh Ioan Galaţă „Viaţă religioasă a localităţii Cut"; prof. Coralia Nemţeanu „Noi date despre familia Albini"; Iosif Bâtiu „Elie Dăianu"; prof. univ. Ioan Bâtiu „Dr. ing. electromecanic Gheorghe Vasilca — fiu al satului Cut"; prof. Vasile Bâtiu „Istoricul Şcolii din Cut", prof. univ. dr. Gheorghe Pavelescu „Specificul etnologic al localităţii Cut".

Cu un frumos program artistic şi cu o agapă frăţească se încheie prima zi a sărbătorii de la Cut, urmînd ca a doua zi să aibă loc sfinţirea monumentalei biserici, cu hramul Buna-Vestire, ale cărei lucrări de construcţie au început în 1979, dar este de menţionat că pe „clopotul cel mic" al bisericii se poate citi inscripţia „Gloria in excelsis Deo — 1680".

Slujba religioasă a sfinţirii este oficiată de către P.S. Andrei, înconjurat de un numeros sobor de preoţi şi diaconi din protopopiatul Sebeş şi de la catedralele din Alba Iulia şi Sibiu.

Această a 2-a zi a sărbătorii Cutului i-a adunat laolaltă pe fiii satului, veniţi din toate unghiurile ţării şi chiar de peste graniţă, să se bucure. Să se bucure că un asemenea sat, în care portul, obiceiurile, viaţa, cu toate ale sale, dar cu sufletul cel bun şi drept al românului se păstrează încă curate — punte peste veacurile ce au trecut şi cele ce vor să vină, dăinuind veşnicia neamului nostru românesc.

Nicolae Gastone

„Ce voiţi să vă facă vouă oamenii, faceţi şi voi lor asemenea" (Luca 6,31)

Să cercetăm cu luare aminte cuvintele acestea şi să ne întrebăm: Oare trăim noi creştineşte?

Sîntem un popor creştin, din veacul apostolic, de la predica Sf. Apostol Andrei şi a ucenicilor sfîntului Apostol Pavel. Ce taină mare! Prin harul primit la Sfîntul Botez primim înfierea. Ne facem fiii lui Dumnezeu. Avem un Tată în ceruri, Care din dragoste a creat pe om, după chipul şi asemănarea Sa, şi l-a pus stăpîn peste toate: „Toate le-a supus sub picioarele lui" (psalm 103).

Vedem nemărginita dragoste a lui Dumnezeu către făptura mîinilor Sale. Vine Mîntuitorul Hristos, smerit se naşte în peştera din Betleem, în mijlocul celor săraci, dar sinceri: păstorii şi vitele I-au fost primii închinători din pămînteni, dar L-au slăvit îngerii din cer cu cîntarea: „Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu şi pe pămînt pace". Magii vin călăuziţi de stea şi-I aduc daruri scumpe: Aur, tămîie şi smirnă.

Mîntuitorul a fost prigonit chiar de la naştere, de către Irod, Fiul lui Dumnezeu este nevoit să fugă în Egipt. Prin aceasta arătîndu-ne, ca şi noi să fugim din calea celor ce ne urăsc, să fugim de păcat şi să nu dăm loc mîniei.

În toată istoria omenirii vedem, că atîta timp cît oamenii au umblat în căile Domnului au fost fericiţi, dar cum s-au abătut de la legea lui Dumnezeu, şi El şi-a întors faţa de la ei. În legea veche regele Saul a fost fericit, cît a vieţuit după Dumnezeu, dar cum a mers la vrăjitorie, Duhul lui Dumnezeu s-a depărtat de la el, şi-l muncea un duh rău (Cartea I Reg. 30, 31).

David — psalmistul — laudă pe Dumnezeu şi îndeamnă toată făptura la această laudă: „Toţi îngerii, toate puterile, soarele şi luna, stelele şi lumina, adîncurile, păsările zburătoare şi peştii . . . (Psalm 148); dar cînd a greşit în faţa lui Dumnezeu, a fost pedepsit greu. Atunci David îşi recunoaşte greşeala şi plînge păcatele sale alcătuind psalmul 50 — „Miluieşte-mă Dumnezeule". David a greşit odată şi a plîns toată viaţa sa; dar eu greşesc tot timpul şi nu am lacrimi de umilinţă, din cauza împietririi inimii. Totuşi să nădăjduim în mila lui Dumnezeu. Ne trebuie mai multă unire, dragoste şi smerenie; căci „Dumnezeu dragoste este şi cel ce petrece în dragoste, în Dumnezeu petrece şi El într-însul" (Ioan 4, 16).

Dragostea este mai mare decît dreptatea — ne spune un sf. părinte — căci dreptatea dă omului ce este dreptul lui, dar cu dragostea dă tot ce are mai bun de bunăvoie, fără a ţine seama de rudenie, sau semînţie . . .

În legea veche dragostea se referea numai la cel de un neam. Mîntuitorul Hristos ridică virtutea dragostei, pînă la iubirea vrăjmaşilor, căci zice: „De veţi iubi pe cei ce vă iubesc, ce plată veţi avea, au nu şi păcătoşii fac aceasta? . . . Ci Eu vă zic „Iubiţi pe vrăjmaşii voştri şi binecuvîntaţi pe cei ce vă bleastămă" (Matei 3, 41). În toată viaţa Sa, Mîntuitorul ne-a arătat modelul de viaţă: ascultare, smerenie, milă faţă de cei bolnavi şi suferinzi; dă vedere orbilor, vindecă ologii, învie morţii, hrăneşte în pustie 5 mii de oameni cu 5 pîini şi 2 peşti şi pentru toate aceste binefaceri, a fost răstignit pe Cruce şi moare în cele mai groaznice chinuri; dar şi în acele clipe îşi arată dragostea faţă de firea omenească — pentru care a venit să o răscumpere — şi se roagă pentru cei ce-L batjocoresc zicînd „Părinte iartă-le păcatul acesta, că nu ştiu ce fac" (Luca 23, 24).

Pentru a putea fi adevăraţi fii ai Celui Preaînalt, este bine să cugetăm mereu la cuvintele Domnului Hristos „Fără de mine nu puteţi face nimic, şi prin aceasta vă veţi cunoaşte că sînteţi ucenici ai mei, de veţi avea dragoste între voi . . ." (Ioan 13, 35).

Dragostea însoţită cu rugăciunea şi smerenia sînt armele cu care ne putem lupta cu vrăjmaşul diavol; căci iată ce a zis diavolul către Cuviosul Macarie: „Mă biruieşti bătrînule cu smerenia ta, căci voi călugării postiţi, noi nu mîncăm niciodată, voi privegheaţi, noi nu dormim niciodată; dar smerenia voastră ne arde".

Nu ne putem lăuda cu frumuseţea, înţelepciunea, puterea, bogăţia; căci toate acestea le-am primit în dar de la Dumnezeu şi Cel ce ni le-a dat, într-o clipă poate să ni le ia. Să ascultăm de proorocul Ieremia: „Să nu se laude cel înţelept cu înţelepciunea sa, nici cel bogat cu bogăţia sa (Ieremia 2, 4) şi Sf. Apostol Pavel: „Cine se laudă în Domnul să se laude . . ." (I Cor. 1, 31). În aceasta să ne lăudăm, să recunoastem că toate darurile sînt de la Dumnezeu. El este dătătorul tuturor bunătăţilor cereşti şi pămînteşti, pentru cei ce-I slujesc în dreptate şi cu inimă curată. Iubirea noastră să se arate prin faptele noastre. De vom căuta mereu să facem voia lui Dumnezeu; gîndindu-ne, că fiind vrednici de pedeapsă pentru păcatele noastre, prin mărturisire curată şi prin împărtăşirea cu Sfîntul Trup şi Sînge al Domnului, ne-am învrednicit de darul înfierii şi de a ne numi fiii lui Dumnezeu, sîntem cei mai fericiţi dintre toţi pămîntenii.

Fiţi blînzi şi smeriţi cu duhul, ne îndeamnă Mîntuitorul. El însuşi ne-a arătat pildă de smerenie şi nu de slavă deşartă. Iar înţeleptul Solomon zice „Un răspuns blînd domoleşte mînia, iar un cuvînt aspru aţîţă vrajba" (Pild. 15, 1).

Astăzi mai mult ca oricînd avem nevoie de unire în toate, să avem conştiinţă şi în toate să ne purtăm cuviincios şi Dumnezeul păcii va fi cu noi. Atunci cînd conştiinţa omului este întunecată, se ivesc neînţelegeri în familie, certuri între cei mai buni prieteni. Mulţi tineri nu-şi mai respectă părinţii, căci ei nu ştiu porunca 5-a din Lege „Cinsteşte pe tatăl şi pe mama ta, ca să-ţi fie ţie bine şi să trăieşti ani mulţi şi fericiţi pe pămînt". Să cugetăm la spusele unui mare învăţat: „Înaintea prăbuşirii merge trufia, şi semeţia, înaintea căderii". Să ne întoarcem la Dumnezeu cu umilinţă, ca fiul cel pierdut zicînd: „Părinte, greşit-am la cer şi înaintea Ta, primeşte-mă ca pe unul din argaţii Tăi". Şi atunci darul lui Dumnezeu va fi cu noi, şi vom cîştiga şi bunătăţile cele pămînteşti şi cele cereşti. Căci mai bine să fii smerit cu cei smeriţi, decît să împarţi prăzile bogate cu cei mîndri" (Pil. Solomon 16, 18—20). Limba este mic mădular, care îndulceşte şi amărăşte. Cel ce-şi păzeşte gura şi limba lui, îşi păzeşte sufletul de primejdii (Pilde Solomon 21, 23).

Aceste toate depănîndu-le cu mintea noastră ziua şi noaptea, Dumnezeu nu-şi va întoarce faţa Sa de la noi, ci vom dobîndi bunătăţile cele cereşti şi pămînteşti, după cum ne încredinţează însuşi Mîntuitorul Hristos: „Căutaţi mai întîi Împărăţia lui Dumnezeu şi dreptatea lui şi toate celelalte se vor adăuga vouă . . ." (Matei 6, 33).

Monahia Niţă Lavrentia
Mănăstirea „Moldoviţa"

ÎN FIINŢA CĂRŢII

În a doua jumătate a veacului al XIX-lea cultura românească, deşi s-a manifestat într-o profundă unitate de cuget şi simţire, conţine, atît prin opera personalităţilor reprezentative cît şi prin tendinţele politice din cele trei ţări româneşti: Transilvania, Moldova şi Ţara Românească, particularităţi, ce definesc, dominant, şi opere individuale şi aspecte generale.

Scriitori şi cărturari din Moldova şi Ţara Românească dăruiesc culturii româneşti creaţii bine individualizate: poezie, proză, literatură dramatică. Se conturează începuturi de istorie, critică şi teorie literară. Cărturarii din Transilvania, în condiţii social politice mai aspre decît cele de peste Carpaţi, nu au putut dezvălui o literatură de dimensiunile estetice conturate la un Alecsandri şi apoi la generaţia „Junimii", ci izbînzile lor s-au manifestat în publicistică (ziaristică), filologie, istoriografie, literatură didactică, toate acestea menite să contribuie la luminarea culturală şi politică a românilor transilvăneni, în cele din urmă, la emancipare naţională şi socială.

În acest univers specific al afirmării culturii româneşti din Transilvania, Andrei Şaguna s-a impus prin cîteva iniţiative, pe cît de necesare, pe atît de durabile, între care aceea din jurul Cărţii merită o reliefare, întrucît îl aşează alături de cei mai importanţi cărturari ai epocii. In acest sens el a fost un demn continuator a lui Simion Ştefan a cărui predoslovie întreagă la *Noul Testament de la Bălgrad* (1648) o include în prefaţa *Bibliei de la Sibiu*, tradusă şi tipărită de el între anii 1856—1858. Tot în prefaţa acelei monumentale cărţi reproduce şi predoslovia fraţilor Greceanu de la *Biblia de la Bucureşti* (1688), la care adaugă şi propria prefaţă, pe care o vom comenta şi în capitolul următor al lucrării noastre. Reproducerea celor două predoslovii nu e întîmplătoare, Şaguna dorind să sublinieze că e un continuator fidel al tradiţiei cărţii şi scrisului românesc din veacurile anterioare[1]. De asemenea, prezenţa celor două prefeţe semnifică şi concepţia lui, evidentă, despre unitatea culturii române, expresivă atît pentru el cît şi pentru alţi contemporani ai săi prin scriere şi prin carte.

Şaguna nu numai că dă românilor o nouă *Biblie*, importantă pentru tendinţele dezvoltării limbii româneşti în a doua jumătate a veacului al XIX-lea, dar conştient de marea importanţă pentru preoţii ortodocşi şi pentru credincioşi a cărţilor necesare vieţii bisericeşti, redităează cele douăsprezece *Minee* de la Rîmnic, retipăreşte *Liturghierul*, *Apostolul*, *Molitfelnicul*, *Octoihul*, *Ceaslovul*, într-un cuvînt toate cărţile trebuitoare bisericilor ortodoxe din Ardeal.

Aceste realizări cărturăreşti au fost emanaţia unei conştiinţe depline a nevoilor spirituale ale românilor ortodocşi din Transilvania. Şi nu a fost vorba numai de diriguirea acestor tipărituri, ci de o anumită acribie, întrucît cel puţin *Mineele* au fost corectate de Şaguna pagină de pagină, „foaie de foaie"[2], cum spune unul din biografii săi. În prelungirea acestor preocupări, Şaguna va purta o grijă deosebită, asemeni marelui său contemporan Timotei Cipariu, cărţii vechi româneşti, în sensul că va iniţia o inventariere şi o cercetare a acesteia. El a emis astfel circulara 288/1855 prin care solicita învăţătorilor şi preoţilor ortodocşi tezaurizarea cărţii vechi româneşti, după o metodă filologică riguroasă, prezentă şi în concepţia lui Cipariu. După ce numeşte cărţile vechi drept „luminare a minţii" şi „isvoare şi visterii" pentru cultura „limbei naţionale", el cerea preoţilor şi învăţătorilor din arhidieceza ortodoxă a Transilvaniei să alcătuiască fişa cărţilor vechi româneşti prin consemnarea următoarelor date: „titlul sau numele cărţii", „anul şi locul tipăririi". În cazul absenţei foilor de titlu cerea o rezumare a conţinutului, „în interesul ştiinţei", „spre onoarea literaturii" şi „spre ajutorul culturii limbii naţionale".[3]

Circulara nu propune numai aceste consemnări patrimoniale, ci stipulează cercetarea acestor cărţi, dacă „se află în fiinţă sau nu", iar apoi fixează necesitatea cercetării lor exhaustive: „Literaţii noştri, carii se ocupă cu cultura limbei vor şti, unde şi către cine să se adreseze spre a putea consulta izvoarele cele vechi ale limbii naţionale".[4]

Şaguna a voit cartea românească „în fiinţă", pe două căi, una a retipăririi şi difuzării şi alta a cercetării temeinice a limbii acestor cărţi. Şaguna a simţit „limba vechilor cazanii" drept fundament al întemeierilor durabile în cugete şi în simţiri.

Traian Vedinaş

1. Andrei Şaguna a fost un foarte bun cunoscător al literaturii religioase tipărite în diverse centre culturale româneşti. Cultul lui pentru cartea veche este la fel de mare ca acela al contemporanului său Timotei Cipariu.
2. Gheorghe Tulbure, *Mitropolitul Şaguna. Opera literară, scrisori pastorale, circulări şcolare, diverse*, Sibiu, 1938, p. 11.
3. Ibidem, p. 11.
4. Ibidem, p. 11.

ARTICOLELE ŞI CORESPONDENŢA se adresează REDACŢIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. Mitropoliei nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază.

COMITETUL DE REDACŢIE: Dr. *Antonie Plămădeală*, Mitropolitul Ardealului — preşedinte; Dr. *Serafim Făgărăşanul*, Episcop-vicar — vicepreşedinte; Pr. prof. Dr. *Dumitru Abrudan* — redactor responsabil; Arhid. prof. Dr. *Aurel Jivi*, redactor adjunct; Pr. *Gheorghe Papuc*, Pr. prof. Dr. *Mircea Păcurariu*; Arhid. *Ezechil Oancea*, tehnoredactor; Arhid. *Achim Băcilă*, corector.

ABONAMENTUL pe un an: 250 lei.
Cont nr. 45.10.4.09.2 B.C.S.A. — Sibiu
Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu

Fondator:
Mitropolitul ANDREI ŞAGUNA
1853

Telegraful Român

FOAIE EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A SIBIULUI

Anul 139
SIBIU
15 octombrie 1991
Nr. 39—40

SFÎNTUL DIMITRIE
26 octombrie

„Cel ce mă va mărturisi pe Mine înaintea oamenilor şi Eu îl voi mărturisi pe el înaintea Tatălui Meu care este în Ceruri" (Matei 10, 32).

La 26 octombrie a fiecărui an, întreaga Ortodoxie serbează cu deosebită cinste pe Sf. M. Mc. şi izvorîtorul de mir Dimitrie. Acest mucenic a trăit pe vremea împăratului Maximilian, născîndu-se în cetatea Tesalonicului din părinţi de neam nobil, care în ascuns trăiau din plin învăţătura lăsată de Mîntuitorul Hristos. Tatăl său, comandant de oşti, era cu multă înţelegere şi dărnicie faţă de creştini, cerînd împăratului Maximilian să-i lase pe creştini în seama lui, pentru ca el cu vorbă bună să-i determine să cinstească pe împărat, mai mult decît pe Hristos, — fapt pentru care era mult iubit de tesaloniceni. Pe cînd însă Dimitrie avea doar 20 de ani, o moarte fulgerătoare curmă viaţa tatălui său, iar împăratul pentru curajul, înţelepciunea, vitejia, cumînţenia şi frumoasa vieţuire, numeşte ca voievod al cetăţii în locul tatălui său, pe tînărul Dimitrie. Întîmplarea face ca îndată după acest eveniment Maximilian să termine biruitor două campanii militare, şi ca drept mulţumire cere mai marilor cetăţilor să aducă jertfă idolilor. Acum i se dă prilej tînărului şi neînfricatului oştean Dimitrie să-şi arate public convingerile sale faţă de credinţa părinţilor săi în adevăratul Dumnezeu. Iese în mijlocul mulţimilor întărit de darul Sf. Duh şi cu mult curaj arată că nu zeii, ci Dumnezeul creştinilor este cel căruia i se cuvine cinste şi mărire; fapt care nemulţumeşte pe păgînul împărat, care imediat dă poruncă ca Dimitrie să fie aruncat în temniţă, judecat şi condamnat la moarte. Şi pe cînd era Dimitrie în închisoare, în arenele romane, Maximilian pentru a batjocori pe creştini, pune pe vestitul Lie să-şi bată joc de ei, lovindu-i şi aruncîndu-i de pe un podium în suliţe special pregătite, spre veselia celor ce priveau. Atunci un oarecare tînăr, creştin şi el, pe nume Nestor, închis alături de Dimitrie, cere de la acesta binecuvîntare, ca să meargă să se lupte şi el cu Lie. Dimitrie îl încurajează şi însemnîndu-l cu semnul Sf. Cruci îi zice: „Mergi, frate şi pe Lie vei birui şi pe Hristos vei mărturisi". Cei mai mulţi cunoscînd barbaria acestui Lie au încercat să-l oprească pe Nestor, dar acesta striga cu glas mare: „Vino Lie să te lupţi cu mine". Şi făcîndu-şi semnul Sf. Cruci, îl ia pe Lie, îl ridică ca pe o jucărie şi-l aruncă în vîrful suliţelor, acesta rămînînd fără glas şi fără suflare. Mare le-a

(Continuare în pag. a 2-a)

Protos. Ştefan Guşă

Iubirea vrăjmaşului

În Sfînta Evanghelie, Mîntuitorul ne descoperă o învăţătură deosebită de cea a contemporanilor Săi. El ne arată că „Dumnezeu este iubire şi cel ce rămîne în iubire rămîne în Dumnezeu şi Dumnezeu rămîne în el" (I Ioan 4, 16). Pînă la Mîntuitorul, Dumnezeu era cunoscut ca un Stăpîn drept, care răsplăteşte fapteie rele ale credincioşilor, ca şi pe cele bune, după toată dreptatea... Relaţiile dintre credincioşi se desfăşurau pe baza legii talionului: „ochi pentru ochii dinte pentru dinte", adică să faci bine celui ce-ţi face bine şi să faci rău celui ce ţi-a făcut rău. Iisus Hristos desăvîrşeşte legea, precum şi relaţiile dintre oameni, printr-o poruncă nouă: „Poruncă nouă vă dau: să vă iubiţi unul pe altul, Precum v-am iubit Eu pe voi, aşa să vă iubiţi şi voi unul pe altul" (Ioan 13, 34). Mai mult încă, Mîntuitorul precizează: „Iar Eu zic vouă: iubiţi pe vrăjmaşii voştri, binecuvîntaţi pe cei ce vă blestemă, faceţi bine celor ce vă urăsc, şi rugaţi-vă pentru cei ce vă supără şi vă prigonesc. Ca să fiţi fiii Tatălui vostru cel din ceruri, care soarele Său răsare şi peste cei răi şi peste cei drepţi şi peste cei nedrepţi" (Matei 5, 44—46; Luca 6, 35).

Această poruncă nouă corespunde întru totul activităţii mîntuitoare a Domnului, care a venit să radieze răul din rădăcină, făcînd ca binele să rămînă biruitor, iubirea să învingă definitiv ura, duşmănia, vrajba, asemenea unui soare care îşi răspîndeşte razele sale binefăcătoare după norii grei, aducători de fulgere, de furtună, de trăsnete, de întunerec... Iisus a venit să restabilească iubirea ca o condiţie a refacerii naturii căzută în păcat, şi a reciprocităţii între credincioşi. De altfel, este îndeobşte recunoscut că „ponderea mai mare a iubirii ne dă bunătatea, respectiv omul cu putere de iertare şi uitare, care se bucură de binele altuia şi este îndurerat de necazurile lui. Ponderea mai mare a urii, ne dă omul rău, plin de otravă, care se bucură de necazurile altora... Iubirea duce la înţelegere şi convieţuire paşnică între oameni. Ura duce la intrigă, clevetire, răzbunare" (Nicolae Mărgineanu, „Condiţia umană", Ed. ştiinţifică, Bucureşti, 1973, p. 120).

Se poate observa fără prea mare greutate că ciocnirea a două duşmănii naşte pe o a treia mai mare, face ca răul să se perpetueze mai departe cu o intensitate şi mai mare, şi pe o suprafaţă şi mai întinsă de manifestare; asemenea unei ape învolburate, căreia dacă i te opui, nu reuşeşti să o stăvileşti, ci mai mult, să-i măreşti puterea, fiind în stare să rupă zăgazurile şi să înunde împrejurimile... Problema de prim ordin este cea de legitimă apărare, anume, de a ne feri, întărindu-ne digurile... Nu atît opoziţia anulează răul, ci căutarea şi găsirea izvorului raţional, pătrunderea în adîncul de simţire şi descoperirea iubirii anulată de mînie şi ură! Poţi birui la un moment dat răul cu rău, duşmănia cu duşmănie, precum poţi ţine legată o fiară sălbatică... dar prin aceasta nu ai îmblînzit-o, ci o „enervezi" mai mult... Ea trebuie neapărat îmblînzită pentru a putea sta alături de ea, fără teama că-şi va arăta ferocitatea şi veninul distrugător...

Firile omului sînt foarte diverse, iar clocotul lăuntric extrem de variat şi de enigmatic: unii sînt dificili, alţii cerbicoşi, alţii maliţioşi, alţii schimbători, alţii influenţabili, alţii recalcitranţi, alţii nehotărîţi; unii gîndesc superficial, alţii mai în profunzime; unii urmăresc interesul propriu, alţii dispun de mai multe resurse de generozitate... Pe unii îi aduci mai uşor la raţiunea unei împăcări, pe alţii mai greu; iar alţii chiar dacă maschează, rămîn cu „reţineri", care izbucnesc ca „revanşe", ...mai mult sau mai puţin justificate, mai tîrziu sau mai curînd...

Pe de altă parte, necesitatea opririi unei duşmănii este impusă şi de faptul că răul se contaminează ca o boală, atrăgînd în sfera sa de influenţă şi pe alţii, în care caz duşmănia se amplifică prin mai multe duşmănii exercitate într-o ambianţă colectivă, devenite periculoase pentru bunul mers al vieţii. Este pe deplin dovedit şi poate oricine confirma că mînia, ura, vrăjmăşia întreţin o tensiune sufletească cu pierderi mari de energie, ca să nu mai vorbim de deformarea morală a persoanei, care aprinzîndu-se de mînie clocoteşte irosind gînduri şi planuri meschine împotriva vieţii semenului. Cîtă energie creatoare utilă persoanei şi colectivităţii din care face parte nu s-ar cîştiga dacă ar înceta duşmăniile şi dacă s-ar căuta pacea şi bunăînţelegerea?...

De multe ori duşmăniile se nasc din greşeli banale, sau chiar din situaţii confuze. Lipsa unei gîndiri lucide şi a unei deliberări echilibrate nu fac altceva decît să dea extensiune exagerată şi nejustificată mîniei, care se transformă în ură şi care la rîndul ei se amplifică sub o formă obsedantă, închizîndu-şi forţele creatoare într-un cerc vicios, care le epuizează şi care derutează şi raporturile cu semenii. De multe ori amorul propriu înfrînt, mîndria lezată, sau interesele neîmplinite, duc la conflicte ce se amplifică în duşmanii. Este cunoscută importanţa ce se acorda în evul mediu onoarei jignite, răzbunată prin ucideri şi transmisă din neam în neam...

Aceste realităţi negative confirmă sublinierea unui teolog (Emil Brunner) că „existenţa pentru iubire nu e un atribut pe lîngă altele al fiinţei ome-

(Continuare în pag. a 2-a)

Preot prof. Sorin Cosma

SFÎNTUL MUNTE ATHOS ÎN CONŞTIINŢA ORTODOXĂ

Un pelerinaj recent făcut la Sf. Munte împreună cu un grup de profesori de Teologie din Sibiu, preoţi şi diaconi din Arhiepiscopia noastră, mi-a inspirat gîndurile de faţă prin care aş dori să fac părtaşi pe cei ce le citesc de darurile minunate ale unei astfel de călătorii. Dar mai întîi, să situăm Athosul geografic şi să ne întoarcem pe scurt gîndul la istoria sa milenară pentru a-i înţelege poziţia şi rolul său de „loc sfînt" în conştiinţa ortodoxă.

1. Athosul se află în partea de N-E a Greciei, fiind una din cele trei ramificaţii, ca degetele unei mîini, a Peninsulei Calcidica, scăldată de apele Mării Egee. Numirea (de la Akti) i se păstrează din vechime, exprimînd aşezarea sa geografică de „ţărm scăldat de ape". El are o lungime de 60 km şi o lăţime ce variază între 8—12 km. Vîrful cel mai înalt are peste 2000 de m altitudine şi este locul întîlnirii călugărilor din toate mănăstirile pentru sărbătorirea prin priveghere de toată noaptea (14 ore de slujbă neîntreruptă) a hramului Sfîntului Munte, care este Schimbarea la Faţă a Mîntuitorului (6 august). Clima Athosului este în general dulce, cu temperaturi care coboară rar, iarna, sub 0°C. Ploile cad numai primăvara şi toamna. Frumuseţea acestor locuri favorabile retragerii şi rugăciunii au adus aici, se pare, încă din secolul IV creştini dornici de pustietate. Pînă în veacul al X-lea, viaţa călugărească la Athos a fost mai mult sihăstrească, trăindu-se de unul singur sau în obşti foarte mici cu accent pus pe asceza trupească pentru despătimire. Prin venirea Sf. Atanasie zis „Athonitul", şi zidirea (în 963), cu ajutorul prietenului său din tinereţe Nichifor Focas, ajuns împărat al Bizanţului, a mănăstirii *„Marea Lavră"*, se întîmplă o mutaţie radicală în viaţa călugărească de la Sf. Munte. De fapt, acum începe istoria propriu-zisă a Sf. Munte, cu întemeierea vieţii de obşte care se va extinde în curînd în tot muntele, fără să ducă totuşi la dispariţia sihăstriilor. Dar accentul se va deplasa acum pe ascultarea necondiţionată în obşte, pe sărăcia absolută şi pe rugăciunea comună. Retragerea totală în singurătate se va permite numai după ce monahul s-a despătimit supertînd rigorile vieţii de obşte. După Marea Lavră apar una după alta mănăstirile: *Vatopedi, Iviron* (a georgienilor), *Zografu* (a bulgarilor), *Hilandar* (a sîrbilor), *Rusicon* (a ruşilor) şi multe altele. Mănăstirea *Cutlumuş*, reziditâ în întregime în secolul XIV de domnii Ţării Româneşti, a purtat veacuri de-a rîndul numele de *Lavra Ţării*

(Continuare în pag. a 2-a)

† *Serafim Făgărăşanul*
Episcop-vicar

Probleme actuale ale diasporei ortodoxe

Pentru Patriarhia ecumenică, problema diasporei ortodoxe se pune în ultimul timp cu o deosebită insistenţă. Nemulţumită de faptul că diaspora stă sub jurisdicţia Bisericilor mame, Patriarhia de Constantinopol doreşte cu orice preţ ca aceasta să-i aparţină în întregime. Deşi tradiţia ca fiecare Biserică să poarte grija pastorală de propria ei diaspora este veche şi în conştiinţa multor Biserici ortodoxe chiar canonică, Patriarhia ecumenică urmăreşte să pună capăt acestei situaţii, după ea, anticanonice, fapt pentru care problema diasporei a ajuns pe ordinea de zi a temelor ce se discută în Conferinţele panortodoxe. Baza canonică pentru această pretenţie este căutată în canoanele 2 şi 3 ale Sinodului II ecumenic (Calcedon 451). Ne vom ocupa de acesta din urmă ca fiind ultimul canon ce tratează complet tema ce ne interesează. Partea finală a canonului menţionează hirotoniile ce cad în competenţa scaunului din Constantinopol, din cele trei eparhii ce-i aparţin: Asia, Pont şi Tracia. „... În aşa fel că singurii mitropoliţii diocezelor Pontului, Asiei şi Traciei, şi, de asemenea, episcopii din ţările (neamurile) barbare ai diocezelor amintite sînt hirotoniţi de prea sfîntul tron amintit al prea sfintei Biserici din Constantinopol". Cu alte cuvinte, Părinţii sinodului hotărîseră ca tronul din Constantinopol să hirotonească pe mitropoliţii diocezelor sufragane (Asia, Pont şi Tracia) şi pe „episcopii din ţările (neamurile) barbare" ce aparţineau acestor dioceze. Părinţii sinodului nu ne spun însă care erau în acel timp ţările sau neamurile barbare la care se refereau, fapt ce a dus la interpretări diferite. Cîteva secole mai tîrziu, canoniştii I. Zonaras şi Th. Balsamon citează între neamurile barbare ai căror episcopi sînt hirotoniţi de Constantinopol pe alanii ce ţin de dioceza Pontului şi pe ruşii ce aparţin diocezei Traciei.

În legătură cu expresia „ţările barbare" sau „neamurile barbare" se disting două opinii. Prima, împărtăşită de teologia greacă, pe care se situează şi Patriarhia de Constantinopol, consideră că expresia „ţările barbarilor" se referă la ţinuturile ce se găseau în afara graniţelor imperiului bizantin. Tîrziu, în secolul al XII-lea, marii canonişti I. Zonara şi Th. Balsamon consideră, aşa cum am menţionat deja, că expresia în litigiu: „ţările barbarilor" se referă la regiunile limitrofe imperiului bizantin.

Cea de a doua interpretare, împărtăşită de canoniştii şi teologii ruşi, opinează că „ţările barbare" reprezentă pe barbarii care locuiau în cadrul eparhiilor Asiei, Pontului şi Traciei, bineştiut fiind faptul că existau în aceste regiuni încă destui necreştini la mijlocul secolului V, cînd a avut loc Sinodul de la Calcedon (451). Prin această ultimă interpretare însă este eliminată pretenţia Constantinopolului de a avea dreptul asupra „neamurilor barbare" ce nu fac parte din imperiu şi deci asupra tertioriilor din afara imperiului, adică a diasporei de mai tîrziu. Nu dorim să intrăm în amănunte, ci acceptăm prima interpretare, întrebînd însă pe fraţii noştri greci dacă o situaţie istorică, pe care se bazează o normă canonică din secolul V, şi care a încetat de mult de a mai fi aplicată, ne mai avînd nimic comun cu situaţia istorică şi canonică actuală mai poate avea, după sute de ani, caracter de lege pentru noi? Nu trebuie uitat, de asemenea, nici faptul că de la apariţia diasporei, aceasta a fost lăsată în mod normal în grija Bisericilor mame, care au trimis misionarii sau din care au plecat credincioşii. Diaspora a aparţinut deci jurisdicţional de la apariţia ei şi pînă astăzi Bisericilor mame. Însuşi Constantinopolul nu şi-a amintit de „dreptul" lui asupra diasporei decît tîrziu, în 1922, cînd a hotărît ca toţi credincioşii greci din afara graniţelor, şi pe care-i lăsase printr-un Tomos din 1908 în grija pastorală a Bisericii Greciei, să aparţină jurisdicţiei Patriarhiei ecumenice.

Este evident pentru oricine că diocezele Asiei şi Pontului — cîndva foarte înfloritoare din punct de vedere creştin, constituind mîndria creştinismului din Asia Mică — încadrate teritorial în Turcia, sînt astăzi regiuni mahomedane prospere, în care creştinii sînt aproape

(Continuare în pag. a 3-a)

Virgil Moldovan

„Nu sînt ochi pe pămînt cîtă frumuseţe în jur"

N-am fost în Basarabia, dar mi-am imaginat-o în fel şi chip încă de la primele lecţii de geografia României. Mi-am reprezentat-o mereu apropiată de felul cum ne descrie Eminescu „dulcea Bucovină".

Mi-a povestit apoi despre ea un unchi de-al meu, care a străbătut-o pe jos în vara anului 1940, cînd, grănicer fiind pe Nistru, a trebuit să fugă din faţa tancurilor sovietice, care, se ştie în ce condiţii, veneau s-o ocupe. Apoi am căzut şi noi, cei din Transilvania de Nord, sub o altă tot aşa de neomenoasă, ca să nu-i spunem păgînă ocupaţie. Şi am fost şi unii şi alţii apăsaţi şi scoşi din case, şi bătuţi, omoriţi şi negaţi ca neam. Noi pînă în 1945 şi încă după aceea, ei încă mulţi ani, încît la un moment dat ni se părea că au fost înghiţiţi sau topiţi în uriaşul cazan al imperiului sovietic, cu atît mai mult cu cît citeam adesea o seamă de materiale prin care se încerca să li se demonstreze basarabenilor că ei nu sînt români. Dar n-a fost aşa.

Nu ştim ce vor spune specialiştii, dar noi, cei mulţi, credem că cu fraţii noştri basarabeni s-a întîmplat o minune, fenomen pe care, de altfel, îl mai întîlnim de multe ori în istoria poporului nostru. Căci minune mi s-a părut renaşterea acestor fraţi ai noştri, forţa spirituală de care au dat şi dau mereu dovadă, graiul lor, limba răzeşilor noştri de altă dată, atît de vie şi colorată, mai puţin îmbibată cu atîtea barbarisme, aşa cum ne este dat astăzi s-o auzim la unii dintre noi, credinţa lor nestrămutată în Dumnezeu, portul şi datinile străbune, păstrate parcă mai nealterate decît în alte zone ale vechii Dacii. Explicaţia o găsim desigur atît în virtuţile poporului nostru, cît şi în osîrdia şi în conştiinţa trează, superioară şi responsabilă pe care unii fii vrednici ai Basarabiei au avut-o şi o au faţă de destinul neamului din care făceau şi fac parte. Ne gîndim la preoţii, la învăţătorii şi profesorii, la alţi intelectuali care nu s-au rupt de vetrele satelor lor, la poeţii Basarabiei, aceştia adevăraţi apostoli, care au cîntat „bucuria şi amarul" fraţilor lor. Pe drept cuvînt se scria nu de mult într-o publicaţie românească: „Poeţii Basarabiei, rogu-te, Doamne, să-i treci de pe acum în rîndurile Sfinţilor Apostoli. Le-ai luminat minţile, de-ai dat curaj pentru a ne menţine limba nealterată, pentru a înflăcăra poporul cu pana lor, pentru a păstra neştirbite tradiţiile".

În rîndul acestor poeţi un loc aparte ocupă, credem, *Grigore Vieru*, „acest pom înflorit, acest minunat cîntec din adîncurile fiinţei", cum l-a numit un alt mare poet român, Ioan Alexandru. Lui, lui Grigore Vieru, aparţin şi cuvintele puse în fruntea acestor modeste rînduri: *„Nu sînt atîţia ochi pe pămînt cîtă frumuseţe în jur"*.

Ieşit din obştea cea mare şi cuminte a satelor noastre, cu o copilărie „pîrjolită şi umilită", precum însuşi mărturiseşte, trecut prin negrăite suferinţe, orfan de tată şi crescut de mama sa, cu acu şi cum a mai putut, Grigore Vieru are totuşi despre lume, precum am văzut, o viziune senină, optimistă, creştină, lume pe care o vede aşa cum a făcut-o Creatorul, Făcătorul Cerului şi al Pămîntului, al tuturor celor văzute şi nevăzute, adică încărcată cu adevărat de multe „frumuseţi" pe care poetul basarabean ne ajută, prin creaţia sa, s-o vedem şi să ne bucurăm de ea.

În cugetarea sa mai sus arătată, poetul are în vedere de bună seamă în primul rînd frumosul moral, virtuţile noastre strămoşeşti şi creştineşti în care a fost crescut acest vlăstar al plaiurilor noastre, creaţia sa ajutîndu-ne să „urcăm în omenie", „să-l facă pe om mai bun", căci, tot după spusa lui, „ura strîmbă gura". „Cum înţelegi să fii credincios faţă de tine însuţi?" — întreabă poetul, întrebare la care tot el răspunde: „Iată cum: Să faci tot posibilul să nu ai motive să tresari noaptea prin somn ori să pleci cu ruşine ochii în jos înaintea fratelui. Să poţi să mănînci în tihnă bucăţica de pîine". În ceea ce ne-a fost dat să citim de Grigore Vieru se simte, cu precădere, bucuria trăirii în Dumnezeu, trăirii valorilor morale, a dragostei de om şi de destinul său înalt, a demnităţii, a urcării cinstite pe treptele ierarhiei sociale, a dragostei de Legea şi pămîntul străbun. Versuri ca: „Să iubesc pînă la capăt... Să cuget pînă la capăt... Pînă la capăt să cred... Să spun albului alb şi negrului negru", sau: „Mărire nu cer / Sînt fericit / Că n-am cîntat păunii", ori: „De aur să nu-mbraci vreodată / Cununi strălucitoare / De n-ai purtat întîi pe frunte / Cunună de sudoare" — sînt, credem, semnificative în ceea ce priveşte crezul artistic şi de viaţă al poetului Grigore Vieru.

Asemenea lui Eminescu, faţă de care are un adevărat cult: „Ştiu: cîndva la miez de noapte / Ori la răsărit de Soare, / Stingemi-s-or ochii mie / Tot deasupra Cărţii Sale" — şi pentru Grigore Vieru marele dascăl a fost şi este poporul cu toate creaţiile sale. „Eu cred — spune Gr. Vieru — că noi, cei de azi, nimic nou n-am descoperit în materie de expresie poetică ;folclorul îi de neîntrecut din toate punctele de vedere", sau cum tot el arată: „Mărturisesc că nu sînt unul din străluciţii mînuitori ai verbului matern, dar îmi place să declar că mă prenumăr printre cei care tind să lege sănătos verbele în frază, înţelegînd că a vorbi sănătos limba pe care păstorul Mioriţei ne-a lăsat-o scrisă-n ţărînă cu băţul, cu un băţ fermecat, iar Eminescu pe cosmica nemărginire cu o pană muiată în aurul Luceafărului, a vorbi sănătos limba mamei este o datorie, una dintre cele patriotice".

Tema pe care o întîlnim foarte des în versurile lui Grigore Vieru este *mama*, jertfa mamei, dorul de mamă, respectul, ba chiar venerarea mamei. „Sărbătoarea mea a fost continuă — afirmă Gr. Vieru. Ea se numeşte mama. Nici războiul cu urgiile sale, nici foamea necruţătoare n-au putut întuneca această neasemuită sărbătoare". Mama mai înseamnă, tot după spusa sa, „neuitarea casei părinteşti, a locului în care te-ai întemeiat, permanenţă, limbă — totul". Tot vorba lui: „Cine n-are dor de mamă / Vîntu-l poartă ca pe-o scamă, / Azi aici şi mîni departe / Uşor de plai se desparte".

(Continuare în pag. a 3-a)

Pr. Gh. Papuc

Din rugăciunile Bisericii noastre

Doamne, Dumnezeul nostru, Dumnezeul îndurărilor şi a toată bunătatea, a Cărui milă este nemăsurată şi iubirea de oameni adînc neajunsă, la a Ta milostivire cădem cu frică şi cu cutremur, ca nişte robi nevrednici, spre semn de mulţumire pentru binefacerile Tale pe care le-ai arătat poporului Tău. Cu umilinţă ne rugăm Ţie, Doamne al Puterilor, ca precum în trecut ne-ai miluit şi nu ai depărtat de la noi pronia Ta cea dumnezeiască, aşa şi acum să nu depărtezi de la noi îndurările Tale, nici să intri la judecată cu noi, pomenind păcatele noastre, căci de te vei uita la fărădelegi, Doamne, Doamne, cine va putea suferi? Nu pentru dreptăţile noastre, ci pentru mila Ta cea mare îndrăznim a ne apropia şi a ne ruga Ţie: Întăreşte-ne în credinţa Ta cea sfîntă, încălzeşte pururea inimile noastre cu focul dragostei către Tine şi către aproapele, depărtează de la noi tot duhul viclean şi necurat, care se împotriveşte voii Tale celei sfinte şi mîntuirii noastre.

Dă, Doamne, dregătorilor noştri, duhul înţelepciunii şi al iubirii de oameni, care întăreşte popoarele şi le înalţă. Înnoieşte în inimile judecătorilor duhul cel drept, care luminează şi învaţă

(Continuare în pag. a 3-a)

Autobiografică

Mama mea viaţa-ntreagă
A trăit fără bărbat.
Singuri prea eram prin casă
Ploi cu grindină cînd bat.

Mama mea viaţa-ntreagă,
Stînd la masă, ea şi eu,
Se aşează între mine
Şi-ntre unul Dumnezeu.

Oh, şi crede-aşa într-Însul,
Că-n albastru văzul ei
Chipul Lui de pe icoană
Se străvede sub scîntei.

Şi eu ţin atît la mama,
Că nicicînd nu îndrăznesc
Dumnezeul din privire
Să mă vir să-l mîzgălesc.

Grigore Vieru

SFÎNTUL MUNTE ATHOS ÎN CONŞTIINŢA ORTODOXĂ

(Urmare din pag. 1-a)

Româneşti pentru mulţumirea călugărilor români de aici. În secolul trecut numărul mănăstirilor athonite s-a stabilit la 20. Ele îşi împart întreg teritoriul Athosului pe care se mai găsesc sute de schituri (mănăstiri mai mici), de colibe (cu 2—3 vieţuitori şi biserică) şi sihăstrii, toate dependente de mănăstirile mari. Românii şi-au zidit mai multe schituri, cele mai importante fiind Prodromul (Sf. Ioan Botezătorul, mare cît o mănăstire), Lacu şi Sf. Gheorghe Colciu.

Athosul apare de la început ca o „Republică monahală" supranaţională, cu legi şi rînduieli aparte recunoscute şi întărite de toate stăpînirile, pînă şi de sultanii turci, în firmanele cărora el este numit „ţara unde zi şi noapte este binecuvîntat numele lui Dumnezeu, refugiul săracilor şi al străinilor". Pentru a favoriza viaţa de linişte şi rugăciune a călugărilor athoniţi, potrivit tradiţiei pusă de Sf. Athanasie Atonitul, intrarea femeilor şi a oricăror fiinţe de gen feminin în Athos este interzisă. De asemenea, mai nou, numărul vizitatorilor este limitat.

Athosul a fost un bastion neînfricat al Ortodoxiei. Pentru aceasta el a avut mult de suferit atît din partea latinilor (pe timpul Imperiului latin de răsărit: 1204—1261), cît şi a împăratului unionist Mihail al VIII-lea Paleologul (1274—75), a catalanilor catolici care l-au invadat la începutul secolului al XIV-lea şi mai tîrziu, pe timpul dominaţiei turceşti, prin desele incursiuni de piraţi. Dar martiriul atitor sfinţi nevoitori şi suferinţele celorlalţi în aceste vremuri de prigoană n-au făcut decît să întărească şi mai mult conştiinţa identităţii ortodoxe şi să sfinţească cu sînge şi suferinţe acest loc binecuvîntat.

La Athos au trăit mari sfinţi, de la Petru Atonitul (sec. IX) şi Atanasie (sec. X), la Grigorie Palama (sec. XIV) şi Nicodim Aghioritul (sec. XVIII), pînă la Nil izvorîtorul de mir (sec. XIX) şi Siluan în zilele noastre (+ 1938).

2. Istoria Athosului a influenţat profund monahismul ortodox ca şi viaţa creştină în general din Răsăritul ortodox prin călugării de diferite neamuri care s-au stabilit aici, prin pelerinaje neîncetate sau prin patronarea şi ajutorarea mănăstirilor athonite de către domnitori şi demnitari creştini din aceste ţări, şi îndeosebi din Ţările Române. Căci după căderea slavilor sud-dunăreni (sfîrşitul sec. XIV) şi a Constantinopolului (1453) sub turci, locul bazileilor bizantini şi a ţarilor bulgari şi sîrbi în protejarea şi ajutorarea Athosului, ca şi a celorlalte „Locuri sfinte" din Orient, l-au luat domnii tinerelor state româneşti, întemeiate în secolul XIV. Astfel, generozitatea românească s-a manifestat timp de cinci sute de ani în aşa măsură încît a uimit pe toţi cercetătorii acestei perioade turceşti din istoria Orientului creştin. La Athos, nu există mănăstire sau schit care să nu se fi bucurat într-un fel sau altul de această generozitate: reconstrucţii sau construcţii noi de biserici şi capele, picturi, danii şi odoare sfinte sau bani, biserici şi mănăstiri româneşti „închinate" celor din Athos... De aceea, cel mai mare istoric al Athosului, arhimandritul şi apoi episcopul rus Porfirie Uspenski scrie că „nici un alt popor ortodox nu a făcut atîta bine pentru Athos cît au făcut românii". Pretutindeni în Athos se păstrează pînă astăzi urmele prezenţei româneşti: tablouri votive ale domnitorilor noştri, stema Moldovei sau a Ţării Româneşti, inscripţii, icoane sau alte obiecte sfinte de mare valoare. Părintele profesor Teodor Bodogae ne-a dat prima şi cea mai bună carte despre *„Ajutoarele româneşti la mănăstirile din Sfîntul munte Athos"*, Sibiu, 1941, 353 pg., iar profesorul Petre Năsturel de la Paris a scris recent o amplă lucrare intitulată: *Le Mont Athos et les Roumains, Recherches sur leurs relations du XIVe s. à 1654*, Roma, 1986, 375 pg. Aceste lucrări ar merita o largă popularizare la noi pentru cunoaşterea legăturilor deosebit de strînse dintre Ţările noastre şi Muntele Athos.

3. În zilele noastre, Athosul cunoaşte un reviriment duhovnicesc important, îndeosebi o renaştere a vieţii comunitare (obşteşti), care se simte în toate mănăstirile, prin înmulţirea călugărilor şi înnoirea clădirilor. Numai în ultimii ani s-au călugărit la Sf. Munte peste 500 de tineri, între care foarte mulţi cu studii universitare: teologi, ingineri, profesori, doctori... Alţi tineri au venit din Occident, din America sau Australia, s-au convertit la Ortodoxie şi au devenit călugări în Athos, atraşi fiind de sfinţenia locului, de frumuseţea slujbelor şi a vieţii duhovniceşti de aici. Într-adevăr, Athosul este un loc aparte, un „loc sfînt", sfinţit de nevoinţele şi rugăciunile zecilor de mii de călugări care au trăit aici de-a lungul veacurilor. Pretutindeni în Athos întîlneşti sfinte moaşte, trupuri ale sfinţilor proslăvite de Dumnezeu cu nestricăciunea şi cu darul minunilor, peste tot ţi se arată icoane făcătoare de minuni şi ţi se povestesc întîmplări minunate. Athosul este o lume a minunilor, o lume în care minunea nu este de ordin supranatural cum gîndim noi, ci de ordinul firescului, cotidianului. Şi aceasta pentru că Dumnezeu este acolo mereu prezent şi lucrător. Căci nimeni nu-L alungă sau I se împotriveşte. Într-o lume din care Dumnezeu este alungat, din suflet, din familie, din societate, minunea este imposibila. Numai unde se trăieşte în familiaritate cu Dumnezeu, în intimitatea prezenţei Sale prin asceză şi rugăciune, numai acolo se simte şi se vede lucrarea minunată a lui Dumnezeu, pe care toţi sîntem datori s-o vedem în noi înşine şi în jurul nostru, ca semn că harul lui Dumnezeu este viu şi lucrător. Iar lucrarea harului în om este transformarea lui, îmbunătăţirea lui, sfinţirea lui. Pretutindeni în Athos întîlneşti oameni îmbunătăţiţi, oameni cu chipuri luminate, din care radiază prezenţa harului divin. Şi chiar dacă nu poţi comunica cu ei din pricina limbii, totuşi te foloseşti de întîlnirea cu ei, numai privindu-i şi stînd în preajma lor.

Dar la aceste măsuri duhovniceşti se ajunge prin nenumărate nevoinţe, prin nemîncare şi nesomn, prin rugăciunea îndelungată, prin muncă şi ascultare. Regula postului este foarte severă: se mănîncă numai de două ori pe zi şi niciodată carne. Lunea, miercurea şi vinerea se ia doar o masă pe zi şi aceea numai din legume pregătite fără untdelemn. De asemenea şi în cele patru posturi de peste an. Slujbele sînt de noaptea (5—6 ore), iar la sărbători se priveghează 10—14 ore. Şi totuşi ele nu par lungi, nici chiar pentru pelerinul de rînd. Căci sînt cîntate frumos, la ambele strâni, încît te poartă în cealaltă lume.

Athosul a intrat adînc în conştiinţa ortodoxă ca Munte Sfînt, ca loc de rugăciune şi de mijlocire înaintea lui Dumnezeu pentru lume. Tot monahul care se sfinţeşte pe sine prin asceză şi rugăciune este în acelaşi timp un mijlocitor înaintea lui Dumnezeu pentru lume; sfinţeşte lumea odată cu sfinţirea sa. Şi aceasta este cea mai mare slujire pe care cineva o poate aduce lumii.

Sfinţii Mucenici VISARION, SOFRONIE şi OPREA – 21 oct.

În secolul al XVII-lea românii transilvăneni au fost ademeniţi şi forţaţi să treacă la calvinism (în scopul desnaţionalizării lor), dar au fost apăraţi de ierarhi şi preoţi, vrednici de pomenire fiind Sfinţii ierarhi Iorest şi Sava ai Bălgradului. La sfîrşitul secolului şi începutul celui de al XVIII-lea, prin alte uneltiri şi promisiuni deşarte, 38 de protopopi cu mitropolitul lor din Alba Iulia — Atanasie, au semnat un act de unire cu Roma papală în 1698, creindu-se aşa-numita religie greco-catolică sau „uniată". Această unire urmărea de fapt recunoaşterea românilor între „naţiunile recepte" ale imperiului austro-ungar, privilegiu care nu s-a realizat în fapt, făcînd şi mai grea viaţa poporului român din Transilvania. Împotriva acestor nedreptăţi naţionale şi religioase, s-au ridicat cei trei sfinţi români.

Sfîntul VISARION Mărturisitorul, pe nume Nicolae Sarai, născut în anul 1714. De tînăr a mers la Locurile Sfinte, fiind tuns în monahism pe Patriarhul Ierusalimului în 1738 în mănăstirea Sf. Sava, primind numele de Visarion. În 1742 e primit în mănăstirea Pakra — din Slovenia ca diacon, iar după 7 ani a fost hirotonit preot, ducînd viaţă de ascet. A făcut o nouă călătorie la Locurile Sfinte şi Athos, după care merge la patriarhul Bisericii sîrbe la Carlovăţ în ianuarie 1744, de acolo la Timişoara şi Arad unde erau episcopi ortodocşi, la Hodoş-Bodrog şi în Lipova, apărînd „legea românească" şi avînd conştiinţa clară că e trimisul lui Dumnezeu să răstoarne planurile celor porniţi în Ardeal asupra legii Răsăritului, fapt pentru care lumea îl întîmpina cu lumînări aprinse şi sunete de clopot. Pe colina din marginea oraşului Lipova, în martie 1744 a ridicat o cruce de lemn ce se păstrează şi astăzi în biserica din Lipova, lîngă care cruce a apărut un izvor, „Izvorul Sfîntului", tămăduitor de multe boli. Aici vorbea mulţimilor — scurt şi înspăimîntător —, de „popii nepopi" (uniţi). Sînt puţine cruci care au adunat în jurul lor atîţia credincioşi şi au revărsat atîta tărie, atîta rezistenţă întru apărarea fiinţei neamului şi a credinţei, precum a fost modesta cruce de lemn de la Lipova, rămînînd un simbol al vrerilor de dreptate şi de libertate ale poporului românesc. De aici merge în Dobra, Deva, Orăştie, Săliştea Sibiului şi Sibiu, unde a fost arestat în 26 aprilie 1744, cercetat şi întemniţat la Alba Iulia, Deva, Timişoara, Raab (Viena) şi apoi în fioroasa temniţă de la Kufştein (în munţii Tirolului). Acolo s-a stins, epuizat de chinuri şi suferinţe, dar împăcat în adîncul inimii că şi-a împlinit misiunea încredinţată lui de Dumnezeu.

Sfîntul Cuvios SOFRONIE s-a născut în satul Cioara (azi Afteea) în judeţul Alba, pe numele său Stan Popovici. Prin anul 1733 a fost preot de mir în Cioara, apoi rămas văduv trece în Muntenia unde este tuns în monahism — probabil la Cozia — unde primeşte numele de Sofronie, şi de unde revine în 1756, sihăstrind într-o pădure de lîngă satul natal — în Plăişorul Cioarei — „unde-şi făcu o ţîr de schit şi unde ţine vreo trei sau patru copii la învăţătură de pomană". Va fi avut 50—55 de ani, iar după plecarea peste munţi a mai trăit 20 de ani. Pentru prima dată pe vremea Călugărului Sofronie se va vorbi hotărît în faţa dregătorilor şi a împărătesei Maria Tereza despre „naţia şi neamul nostru românesc". Din ordinul stăpînirii austro-unagare, fi-biråul din Vinţ a dărîmat schitul din Cioara în duminica Floriilor 1757, iar Cuviosul Sofronie a fost alungat. Bisericuţa a fost refăcută repede, păstrîndu-se pînă astăzi cărţi, icoane şi clopot cu însemnări de atunci — 1761—1770. Călugărul Sofronie este închis de 9 ori, îndeosebi la Bobîlna (Hunedoara) şi la Abrud, dar nu se lasă, ci dă semnalul de alarmă şi organizează răscoale în Hunedoara, Alba Iulia, Zlatna (21 febr. 1760), Abrud, Cîmpeni şi alte sate, eliberînd pe unii preoţi şi protopopi ortodocşi şi uniţi închişi la Alba Iulia. Datorită mişcărilor românilor ortodocşi din Ardeal, în 1759 împărăteasa Maria Tereza printr-un decret de toleranţă numeşte un episcop ortodox pentru românii ardeleni, decret care a fost ţinut în taină, dar de care Cuviosul Sofronie ştia. Ca urmare, în 6 octombrie 1759 el vesteşte la Brad că s-a obţinut aprobare pentru episcop ortodox, însă este închis la Bobîlna, de unde îl eliberează 600 de oameni în 13 febr. 1760. În fruntea unei mari mulţimi de oameni în ziua de 21 aprilie 1760 intră în Zlatna, apoi în Abrud şi Cîmpeni. E din nou arestat în Abrud, dar eliberat de mulţimile de moţi răsculaţi. El obţine eliberarea preoţilor ortodocşi închişi la Alba Iulia şi a uniţilor ajunşi în mîinile răsculaţilor. Ţine soboare cu preoţii şi credincioşii ortodocşi, la Zlatna 10—11 august 1760 şi apoi la Alba Iulia în zilele de 14—18 februarie 1761, formu-

(Continuare în pag. a 4-a)

Pr. Toma Păunescu

APEL

După cum se ştie, cu foarte puţine excepţii, Transilvania a fost văduvită de aşezămintele monahale pe care Biserica Ortodoxă le-a avut, aşezăminte arse sau dărîmate de tunurile generalului catolic austriac Bukow.

Pentru a revitaliza viaţa monahală pe meleagurile transilvănene, pe raza parohiei Buneşti, prot. Rupea, au început lucrările ridicării unui aşezămînt monahal.

Pentru a duce la bun sfîrşit lucrarea noastră, facem un călduros apel la toţi cei ce pot să ne ajute cu bani sau materiale de construcţii.

Contribuţiile băneşti pot fi trimise în contul 312.07.01.03. deschis la Cooperativa de credit Rupea, jud. Braşov, cod. 3000, sau prin mandat poştal pe adresa: Oficiul parohial ortodox român Buneşti, nr. 60. jud. Braşov, cod 3021, cu menţiunea: „Pentru mănăstirea Buneşti".

În numele comitetului de acţiune
Pr. paroh Lup Gheorghe

SFÎNTUL DIMITRIE

(Urmare din pag. 1-a)

fost mirarea tuturor, dar mai mare mînia împăratului, care nu-i venea să creadă că spectacolul la care asistase, se întîmplase aievea. Aflînd că biruitorul Nestor fusese încurajat şi binecuvîntat de Dimitrie trimite ostaşi în închisoare, care şi pe Dimitrie şi pe Nestor i-au străpuns cu suliţe, pînă şi-au dat sufletele în mîinile lui Dumnezeu, pe care L-au mărturisit şi care I-a învrednicit de cununa muceniciei. Sf. Dimitrie se desparte astfel în vîrstă fragedă de averi, de ranguri, de onoruri, de cinste şi slavă pămîntească, de nebunul şi aprigul împărat lumesc Maximilian, dar se apropie de împăratul ceresc Hristos Domnul. În locul măririlor omeneşti, el a ales suferinţele şi cununa cea nebiruită a muceniciei. Unul dintre creştini care au asistat la barbaria uciderii Sf. Dimitrie, i-a luat inelul şi mantia, cu care după aceea multe minuni a săvîrşit, iar alţii au avut grijă să-i îngroape cu mare cinste sf. sale moaşte, din care, iată de 16 veacuri curge ca dintr-un izvor, mir de mare preţ, vindecînd şchiopi, orbi, muţi, surzi, etc.

Pe vremea împăratului Iustinian, în Tesalonic se ridică mai întîi o biserică de lemn, apoi alta din piatră, în amintirea Sf. M. Mc. Dimitrie, chiar pe locul unde fusese îngropate sf. sale moaşte. Leontie — un dregător al împăratului — care se vindecase în chip miraculos prin rugăciuni la Sf. Dimitrie, după ce termină de înfrumuseţat biserica face şi o frumoasă raclă de argint în care sînt aşezate cu multă evlavie, cu cinste şi frică de Dumnezeu moaştele Sf. Dimitrie. Biserica — crăpată ulterior — este şi astăzi printre cele mai mari şi mai frumoase din întreaga Eladă, iar sf. sale moaşte un adevărat „dar" pentru întreaga creştinătate.

Multe şi minunate minuni a săvîrşit Sf. M. Mc. Dimitrie pentru toţi cei ce aleargă către ajutorul lui, cu frică de Dumnezeu, cu credinţă şi cu dragoste. El este cinstit nu numai în Tesalonic, unde a trăit şi pătimit, ci toată creştinătatea îl are în mare cinste, deoarece în Iisus Hristos nu mai este elin sau iudeu, parte bărbătească sau parte femeiască. La noi în ţară, avem foarte multe biserici închinate Sf. M. Mc. Dimtrie şi mulţi credincioşi care-i poartă cu cinste numele.

Şi pentru că Sf. M. Mc. Dimitrie era tesalonicean şi-i intrase în urechi şi în inimă, ceea ce Sf. Pavel lăsase scris tesalonicenilor, punînd în practică îndemnurile apostolului; cinstindu-i astăzi pomenirea „să mîngîiem şi noi pe cei întristaţi, să sprijinim pe cei slabi, să fim îndelung răbdători către toţi, ...şi pururea să căutăm a face bine, şi unuia şi altuia, şi tuturor" (I Tes. V 14—15).

„Nu sînt ochi pe pămînt cîtă frumuseţe în jur"

(Urmare din pag. 1-a)

Criza morală prin care trecem cuprinde nu de puţine ori în aria sa şi relaţiile dintre părinţi şi copii. Sînt din nefericire şi părinţi care-şi abandonează copiii, dat sînt şi copii care-şi uită adesea de părinţii lor, ignorîndu-i cu totul. Acestora le reamintim nu numai cuvintele Sf. Scripturi: „Cinsteşte pe tatăl tău şi pe mama ta, ca să-ţi fie bine şi să trăieşti ani mulţi pe pămînt" (Ieşire 20, 12), ci le-am aduce în atenţie şi cîteva versuri extrem de mişcătoare ale lui Grigore Vieru:

„Mamă, de-ai fi o stea în cer lină,
Te-aş găsi după lumină,
Rostire-aş spre faţa ta:

„Cînd dormi maică, dumneta?!" Sau: „Ce izvor se ia după oră? — Glasul mamei?; Care spice cresc cu vîrful în jos? — Braţele mamei?; Care stele pe cer cad amîndouă odată? — Ochii mamei". Ori:

„Uşoară, maică, uşoară,
C-ai putea să mergi călcînd
Pe seminţele ce zboară
Între ceruri şi pămînt!

În priviri cu-un fel de teamă,
Fericită totuşi eşti —
Iarba ştie cum te cheamă,

Steaua ştie ce gîndeşti" — versuri despre care Ioan Alexandru spune că „un asemenea imn închinat mamei este o capodoperă de valoare universală".

Omul cu suflet mare, poetul Grigore Vieru a trecut şi pe la Sibiu, lăsîndu-ne gînduri emoţionante, a trecut şi pe la Tg. Mureş, cu care prilej a adăugat şi dînsul la cele ce erau încă un imn închinat Transilvaniei, din care redăm ultima strofă:

„Mor pe planetă azi nume
Cinstea, crezul şi dania,
Rămîne-o minune pe lume
Transilvania".

Aceste cîteva rînduri au fost încrestate pentru obştea cea mare a cititorilor gazetei noastre, preoţi, cîntăreţi bisericeşti şi credincioşi de toate vîrstele, spre a ne cunoaşte poeţii noştri de astăzi, între ei şi Grigore Vieru, cît, mai ales, pentru a ne hrăni sufleteşte şi din opera acestui poet, poezia sa ajutîndu-ne şi ea *„întru edificarea vieţii în tot ce este ea minune şi bunătate şi lumină"*, după spusa unui cunoscător, întru „curăţirea simţirilor" cum grăieşte o cîntare bisericească.

Iubirea vrăjmaşului

(Urmare din pag. 1-a)

neşti, ci este existenţa omenească însăşi. Omul este într-atita om, întrucît trăieşte în iubire. Măsura îndepărtării de iubire este măsura decăderii din umanitate.

Se pune însă problema: oare răspunsul cu bine la rău nu ar primi amprenta unei slăbiciuni, care face ca răul să se perpetueze, fiindcă semenul nu are capacitatea de a înţelege că binele făcut de mine are menirea de a restabili raporturile de bună convieţuire, ci din contră, el să se socotească un învingător, iar pe mine să mă considere şi pe mai departe un învins?!... Nu ar constitui asemenea situaţii un punct de plecare pentru desfăşurarea unei noi urzeli de mînie şi de ură mai amplificată din partea semenului, pentru distrugerea mea totală?...

Răspunsul este în funcţie de persoană.

În mod natural, pentru oamenii echilibraţi, care posedă acea clar-viziune a realităţii şi dispun de o sensibilitate normală, răsplătirea răului cu bine „grămădeşte cărbuni aprinşi pe capul celui ce ţi-a făcut răul" (Romani 12, 20), adică îi trezeşte acel glas al conştiinţei morale, care îl mustră pentru fapta lui rea săvîrşită şi-l readuce la ambianţa de bine.

Sînt unele persoane cu conştiinţa adormită sau pervertită al cărei glas este adormit, sau falsificat, fiindcă se lasă copleşit de răul care sapă galerii tenebroase, închizîndu-i în apăsarea lui ca pe nişte prizonieri... De aceea se pune în continuare problema: putem noi iubi pe cineva despre care ştim prin însăşi atitudinea de vrăjmăşie pe care o are faţă de noi că este pornit cu răutate împotriva noastră, că se bucură de necazul nostru, că este nedrept în atitudinea faţă de noi, că nu iartă şi nu poate ierta, decît dacă are el interes şi atunci o face numai dacă interesul îi dictează, iar răutatea şi mînia ce ne-o poartă e ca lava vulcanului care stă într-un clocot ascuns, aşteptînd parcă „la pîndă" să erupă, sau să lovească cît se poate mai tare şi cu cît loveşte mai distrugător, cu atît se consideră mai victorios şi mai satisfăcut de învingerea proprie? Există din nefericire şi astfel de oameni în inima cărora pluteşte „aisbergul" urii şi violenţei. Oameni sadici pe care numai capul duşmanului la picioarele lor îi poate linişti... Este conştiinţa în care păcatul spumegă, iar mînia aflată în clocot nu acceptă nici un fel de tranzacţii paşnice. Nici nu pot accepta, fiindcă sadismul care îi domină este o boală a sufletului, după cum remarcă un psiholog: „În cazurile patologice de sadism şi masochism, ele ajung însă să fie şi o plăcere. Nimic mai plăcut decît să vezi capul tăiat al duşmanului, aruncat alături de corp spune Suetoniu. Dar această trăire sadică rămîne o emoţie de ordin negativ, nu pozitiv... De aceea puterea de iertare pe care iubirea o cere, reprezintă una din valenţele umane. Că nu toţi oamenii sînt oameni, aceasta este adevărat. Dar cei mai mulţi sînt, iar numărul lor creşte şi, fireşte, e bine să crească... A te răzbuna înseamnă a te coborî la nivelul duşmanului. Pentru ca şirul răzbunărilor să înceteze, cineva trebuie să aibă generozitatea iertării şi chiar a uitării" (Nicolae Mărgineanu, o.c.p. 110—111). De aceea, cînd sadismul cuprinde grupe de oameni, unindu-se şi avînd puterea, formează colective războinice, periculoase pentru omenirea însăşi. Oamenii de bine cer supremaţia raţiunii faţă de inconştienţa sadică, cer imperativul normalului faţă de anormalul care ar vrea să domine. Şi bine fac, fiindcă ei vreau ordinea şi armonia, faţă de dezordine şi moarte.

Cînd vorbim de iubirea vrăjmaşului nu ne referim la ataşamentul nostru faţă de clocotul lui sufletesc gata să ne lovească mortal, nici la aspectul negativ de nedreptate, mînie, ură, răzbunare, invidie, mîndrie, care îi stăpînesc la un moment dat şi care sînt îndreptate împotriva noastră, ca un „aisberg" menit să ne distrugă. Nu ne putem ataşa unor astfel de defecte şi nu le putem iubi, fiindcă în mod normal noi nu putem iubi decît ceea ce este bun, frumos, drept, adevărat, curat, nobil, generos. Iubim numai ceea ce reprezintă valorile sufletului. Şi în mod normal ne ataşăm de ele şi le cultivăm. Apostolul spune foarte clar că: „dragostea... nu se bucură de nedreptate, dar se bucură de adevăr". (I Corinteni 13, 7). Toate aceste valori văzîndu-le în sufletul nostru, mergem cu gîndul mai departe şi spunem că ele îşi au originea în Dumnezeu, „Părintele luminilor de la care tot darul desăvîrşit de sus este" (Iacob 1, 17); iar noi purtători ai chipului lui Dumnezeu, ca fii ai Lui, avem toate acestea înscrise în sufletul nostru încă de la creaţie, cînd Dumnezeu a suflat din viaţa Sa în fiinţa noastră. Păcatul ca boală a firii, întunecîndu-o, i-a distrus toate aceste valori divine, iar defectele enunţate sînt roada păcatului. Noi nu ne putem ataşa lor, nu le putem iubi în persoana cuiva, fiindcă aceasta este mai mult decît slăbiciune. Ne ataşăm însă faţă de fiinţa lui bună, redescoperim chipul lui Dumnezeu care a rămas şi rămîne mereu, în ciuda păcatului care de multe ori lasă impresia că domină, că stăpîneşte, că despoaie, sau că distruge orice relaţie normală de comuniune a persoanei. Apar în străfundurile fiinţei răbufnirile de conştiinţă, care trădează valorile chipului, apar „venirile în sine", apar mustrările vehemente şi chinuitoare, care de multe ori orbesc cu lumina lor. Sînt valorile chipului care-şi cer dreptul la existenţă. Ele caută cu atîta insistenţă comuniunea de intelegere, încît dacă nu o găsesc, persoanele devin victimile propriei lor conştiinţe, ca şi Cain şi Iuda, iar dacă li se oferă, renasc la autenticul uman, ca Jean Valjan din romanul lui Victor Hugo... Aceştia sînt „cărbunii aprinşi" (Romani 12, 19—20), la care se referă Apostolul, ei ard, mustră, dor, fiindcă orice naştere poartă în sine o doză mai mică sau mai mare de durere...

Iubirea vrăjmaşului nu devine aşadar slăbiciune, fiindcă noi nu ne ataşăm păcatelor lui, relelor din fiinţa lui faţă de care ne-am lăsat copleşiţi, ca şi cum am pretexta că nu mai dăm extensiune răului. Oprim într-adevăr extensiunea răului, biruind defectele prin ataşamentul faţă de încrederea în descoperirea şi redescoperirea valorilor chipului lui Dumnezeu în fiinţa oricărui păcătos. Nu iubim păcatul, dar iubim pe păcătos!! Fiindcă oricît de păcătos ar fi, poartă chipul lui Dumnezeu, este fiul lui Dumnezeu, este fratele nostru!... Dumnezeu însuşi îl iubeşte şi aşteaptă reîntoarcerea lui. El este fiul cel plecat de acasă, pierdut prin risipirea de sine, prin depărtarea de Părintele ceresc. Dar este „fiul" Lui. Iar prin iubirea ce i-o arătăm, contrar urii ce ne-o poartă, învingem duşmănia aruncînd apă pe jăratecul aprins, şi devenim astfel „împreună lucrători cu Dumnezeu" (I Corinteni 3, 9).

De aceea, iubirea de vrăjmaşi poartă în sine pecetea aşteptării întru răbdare..., a unei aşteptări întru nădejdea plină de bunătate şi generozitate... În cazul în care persistenţa în rău a semenului este asemenea stîncii de granit în care valorile bunătăţii lovesc zadarnic, Mîntuitorul recomandă atitudinea de indiferenţă; să fie tratat, adică: „ca un păgîn şi vameş." ... Nu răzbunarea, fiindcă dacă el fiind rău şi tu devenind prin răzbunare contaminat de aceeaşi boală, la ce ar folosi doi oameni răi, sau bolnavi sufleteşte?!...

Insistînd asupra iertării semenilor noştri, Mîntuitorul revine în rugăciunea „Tatăl nostru" asupra acestei singure cereri, precizînd că dacă nu iertăm, nu vom fi nici noi iertaţi... mai mult decît atît, vine cu o precizare de fond, arătînd că această iertare cuprinde în sine fenomenul de uitare a greşelii semenului. Fără această uitare, iertarea este o declarare formală, asemenea unei ape tulburi, cunoscînd că tulburarea înseamnă impuritate... Să ierţi şi să uiţi, să iubeşti pentru a salva — iată opera de mîntuire a lui Dumnezeu, pe care făcînd-o devenim „împreună lucrători cu El", desăvîrşiţi ca El!

— În ce chip doreşte cerbul izvoarele apelor, aşa te doreşte sufletul meu, Dumnezeule.
(Ps. 41, 1)

Conştiinţa de neam
în cîteva studii şi documente de artă plastică românească

Tomul 36 al revistei *Studii şi Cercetari de Istoria Artei* (Seria plastică), apărută în Editura Academiei, 1989, propune cititorilor săi un sumar interesant, inedit referitor la unele aspecte ale artei şi culturii româneşti închegate cu veacuri în urmă.

Un spaţiu adecvat îl ocupă, de exemplu, studiile: *Carte, artă şi istorie în Transilvania secolului al XVIII-lea. Un capitol al difuzării culturii brîncoveneşti* (Ioana Cristache-Panait), *Model şi vaviante în argintăria brîncovenească* (Corina Popa).

Minuţios redactat, mergînd pe urmele şi destinul unor cărţi vechi româneşti cu circulaţie în Transilvania, evidenţiind însemnările marginale de pe aceste cărţi „de ţară", autoarea conchide că „pînă în plin secol XIX, cartea lui Constantin Brîncoveanu a fost dorită, cerută, procurată, citită, învăţată, ocrotită" — exemplare ale acestor odoare de limbă românească identificîndu-se în Şcheii Braşovului, în ctitoria voievodală de la Simbăta de Sus. Şi tot în acest studiu o subliniere pertinentă: „La prezenţa, peste munţi, a cărţii a fost însemnat aportul clericilor, monahilor şi ierarhilor, aflaţi în legătură cu satele şi aşezămintele monahale româneşti".

Cît despre existenţa unor obiecte de cult din perioada anilor 1680—1710 se fac importante referiri la cele două legaturi de carte cu care voievodul martir Constantin Brîncoveanu a înzestrat, încă de pe vremea cînd era boier, mănăstirea Bistriţa şi mănăstirea Dintr-un lemn, cît şi pentru ferecătura de carte dăruită ctitoriei sale, mănăstirea Hurezi.

Din numeroasele inscripţii identificate şi descifrate de pe aceste cărţi „de ţară" am reţinut cutremuratoarea însemnare facută pe fila de gardă a unui *Ceaslov* bucureştean tipărit «în zilele prealuminatului domn Io Constandin Basarab Voievod»: «scris-am eu popa Toma din Zagon, fiind în temniţa Turii, împreuna cu popa Dumitru din Arcuş, fiind cu fiarele în picioare pentru credinţa noastra, 1747, oct[ombrie], 3 zile».

O serie de studii aduc prin problematica abordată lămuriri asupra stilului, tematicii, construcţiei şi a personalităţii unor pictori şi meşteri români sau străini privind: *Pictura pronaosului bisericii mănăstirii* Căluiu (Ecaterina Cincheza-Bucurlei), *Noi aspecte iconografice în pictura murală gotică din Transilvania. Hărman şi Sînpetru* (Ruxandra Balaci).

În secţiunea, *Cercetări asupra artei româneşti din secolul al XIX-lea* se remarcă contribuţiile inedite referitoare la viaţa şi activitatea pictorului bănaţean Nicolae Popescu (Eugen Gluck), la felul în care a fost conceput şi construit între anii 1890—1894, de catre arhitectul şi muzicianul, profesorul Ştefan Emilian, Institutl de anatomie din Iaşi (Remus Niculescu), precum şi studiul morfologic proiectat asupra lucrarii pictorului, Ştefan Aleksić: *Un autoportret* (Ileana Pintilie).

La rubricile: *Cronica* şi *Recenzii* ne sînt înfăţişate, în primul rînd, problematica şi participările la sesiunea de comunicari ştiinţifice organizate de Institutul de Istoria Artei în preajma aniversarii a 300 de ani de la începutul domniei lui Constantin Brîncoveanu cît şi unele observaţii pertinente decurgînd din analiza unor importante apariţii editoriale, precum: *Biserici de lemn, monumente istorice din Episcopia Alba Iulia. Mărturii de continuitate şi creaţie românească*, de Ioana Cristache-Panait şi *O pagină din istoria arhitecturii Romaniei. Renaşterea*, de Gheorghe Sebestyén.

În ansamblu, studiile şi articolele publicate în paginile amintitei reviste pun în evidenţă cel puţin doua idei datatoare de viaţă: 1) Unitatea conştiinţei de limbă, cultură şi neam a românilor de pe tot cuprinsul Daciei strabune şi 2) Originea etnica românească a aşezărilor transilvane.

Constantin Catrina

Cu privire la religia în şcoală

Regimul totalitar a oficializat ateismul, ideologia materialismului marxist ca unică modalitate de gîndire şi exprimare în şcoli şi în toate instituţiile statului. S-au folosit toate mijloacele de propagandă spre a se impune, atît prin lămurire cît şi prin forţă, teroare şi frică învăţăturile materialismului ateu, devenit „religie" obligatorie, ce nu putea fi combătută, discutată sau neglijată de nimeni.

Este adevărat că majoritatea cetăţenilor noştri nu au aderat sufleteşte la ideologia ateismului materialist a statului totalitar, socotind-o mincinoasă, inumană şi străină de sufletul românesc. Totuşi mediul social viciat de politica oficială a lăsat urme în mentalitatea şi gîndirea multora, mai ales că învăţăturile şi valorile moral-creştine erau puţin sau deloc cunoscute de generaţiile mai tinere, lipsite de educaţie religioasă.

În această atmosferă, menţinută în societatea noastră timp de 42 de ani, nu e de mirare că în structurile şi mentalităţile societăţii noastre postcomunistă, mai ales a celor privilegiaţi din vechiul regim, care, din ignoranţă ,sau aversiune directă, au reticenţe faţă de conţinutul şi rostul religiei, confundată cu o nouă ideologie, o dogmă care ar împiedica, chipurile, dezvoltarea normală a libertăţii şi personalităţii umane.

Se ştie, însă, că obiecţiile împotriva religiei sînt mai vechi. Ele sînt legate de raţionalismul Renaşterii (sec. 13—14) de pozitivismul ştiinţific şi filozofic al sec. 17—19 (Auguste Commte, Nitzsche, şcolile mitologice) şi de curentele materialist-evoluţioniste ale sec. 18—19, care vedeau religia ca un produs omenesc, un factor retrograd, depăşit, care ar promova ignoranţa, pasivitatea şi obscurantismul, un factor antiştiinţific şi antiprogresist.

Adevărul şi realitatea obiectivă a vieţii omeneşti, a istoriei, civilizaţiei şi culturii umane ne întăresc însă convingerile că ştiinţa adevărată şi onestă nu este în conflict cu religia creştină. Este important să menţionăm că ştiinţa şi aplicarea descoperirilor acesteia în tehnica şi progresul civilizaţiei, se cuvine să-şi păstreze *autonomia* domeniului de cunoaştere, pe baza metodelor observaţiei şi experimentului, în care raţiunea şi percepţia simţurilor îşi au rol hotărîtor. Dar orice progres al ştiinţei şi civilizaţiei materiale, cît şi culturale, îşi are limitele sale, legate de capacităţi relative ale puterilor omeneşti. Numai prin mijloacele ştiinţei, rămîn neîmplinite năzuinţi firesti, profunde şi multiple ale fiinţei umane. Simţim lipsa şi sărăcia noastră spirituală fără ierarhia valorilor clasice: adevăr, bine, frumuseţe, dreptate, maniere de civilizaţie şi bună purtare, aureolate de valoarea sacrului, a divinului, într-un climat de libertate, dragoste şi demnitate.

Pe de altă parte, înţelegîndu-şi domeniul specific moral-religios în echilibrarea şi armonizarea fiinţei umane şi în înnobilarea relaţiilor dintre oameni, religia se va reţine de la pretenţii exagerate de fundamentalism religios, adică de dirijare şi extindere asupra altor realităţi ştiinţifice, sociale, umane şi politice. De fapt, creştinismul (excluzînd exagerările catolicismului din perioada inchiziţiei feudale) este religia revelată cu conţinut şi rost dumnezeiesc şi umanitar, prin care s-au încurajat şi sprijinit peste tot cultura şi civilizaţia, progresul social înspre forme superioare de dreptate şi şi prosperitate pentru toţi oamenii şi popoarele lumii.

Între principiile fundamentale ale creştinismului autentic, în spiritul Evangheliei, care au creat premizele cercetării şi progresului ştiinţei este însemnat să amintim: concepţia despre separarea domeniului spiritului de cel al materiei, al unui Dumnezeu Creator, al unei lumi raţionale, al unui cosmos armonios, în care omul are o poziţie centrală. Fiinţa umană superioară lumii materiale, vegetale şi animale, cuprinde în sine un „microcosm", în care se îmbină într-o unitate de nedescris spiritul cu materia. Omul are menirea de a-şi făuri prin cercetare, ştiinţă dar şi valori moral-umanitare o viaţă şi societate raţională, năzuind prin legi spre un progres tot mai deplin material şi spiritual. In cadrul organizării şi propăşirii societăţii omeneşti, cu respectarea drepturilor fundamentale ale omului, creştinismul aşează principiile libertăţii, egalităţii, dreptăţii, frăţietăţii şi demnităţii umane. In armonizarea drepturilor şi îndatoririlor individului cu cele ale societăţii, ale persoanei cu comunitatea, religia are un mare şi însemnat rol ca factor de educaţie în procesul de învăţămînt al tuturor şcolilor. Se ştie că „sufletul culturii este cultura sufletului", că fără a ne cultiva sufletul cu ceea ce acesta are mai specific: credinţa, nădejdea şi iubirea de Dumnezeu, omul rămîne un handicapat.

În acest scop, predarea religiei în şcoală nu va fi în conflict şi contradicţie cu predarea celorlalte discipline de învăţămînt reale şi umanitare, dimpotrivă, le va da un plus de adîncime.

Religia creştină, cu principiile religios-morale de educaţie, are un rol deosebit de însemnat în asanarea şi însănătoşirea crizelor morale, în care ne găsim în toate domeniile vieţii. Se cuvine să menţionăm că religia creştină — în lumina rînduielilor Uneia, Sfinte, Apostolice şi Dreptmăritoare Biserici strămoşeşti — nu este numai o sumă de învăţături, o doctrină religioasă, şi nici numai un, pietism sentimental, ci este o viaţă trăită într-un sinergism (colaborare) a voinţei şi capacităţilor omului cu harul şi ajutorul lui Dumnezeu, primit prin Iisus Hristos în slujbele şi Tainele Bisericii. Prin credinţă, rugăciune şi deprinderi bune se împlineşte treptat caracterul moral-creştin al tînărului, al credinciosului, cu maniere demne şi civilizate.

Rolul educativ al credinţei religioase, în spirit autentic evanghelic şi strămoşesc, este deosebit de mare, avînd în vedere că adevărul divin nu este numai învăţătură teoretică, nici numai predică sau rugăciune şi cîntare, ci este viaţă dumnezeiască care ni se transmite prin întregul nostru cult, care se adresează nu numai intelectului, ci mai ales voinţei, afectivităţii şi altor capacităţi ale sufletului. Înnobilarea copilului din perioada copilăriei şi a şcolii cu simţăminte religioase prin catehizare şi rugăciune de adorare, cerere şi mulţumire faţă de Dumnezeu, cel preamărit în Sfînta Treime, faţă de Maica Domnului şi toţi aleşii mucenici şi sfinţi, personalităţi îmbunătăţite şi trăitoare a valorilor creştine — sînt atîtea mijloace benefice ale Bisericii noastre strămoşeşti în sprijinirea educaţiei moral-religioase şi cetăţeneşti patriotice.

Conţinutul credinţei religioase exprimat prin bogăţie de rînduieli şi sărbători bisericeşti, prin Sfintele Taine ale Bisericii, în centrul cărora este Sfînta şi Dumnezeiasca Liturghie, prin care se reactualizează jertfa, învierea, preamărirea Domnului şi sălăşluirea Sfîntului Duh în sufletele participanţilor, crează climatul spiritual cel mai propice care influenţează asupra minţii, inimii, voinţei şi a întregului comportament al tinerelor generaţii. Se ştie că în anii adolescenţei, tinerii au frămîntări şi oscilări foarte diferite, cu ispite şi căderi uneori în deprinderi rele. Puritatea copilăriei este în declin faţă de unele porniri negative ale adolescentului, ale influenţelor rele din mediul social. Astăzi, mai ales în urma nefastelor urmări ale moralei ateiste, care a slăbit simţul răspunderii morale şi a respectului faţă de cele dumnezeieşti, s-au încurajat şi înmulţit libertinajul, desfrîul, violenţa, alcoolismul, pornografia şi alte deprinderi nefericite pentru toţi tinerii noştrii.

Numai prin cultivarea simţului moral, legat de cel al sacrului, al discernămîntului binelui de rău şi al împlinirii voii lui Dumnezeu, exprimate prin poruncile divine — se pot împuţina şi elimina deprinderile rele din viaţa societăţii noastre.

Totodată prin credinţa în Dumnezeu şi prin rugăciune, se vor stimula şi înmulţi năzuinţele bune ale respectului, stimei, dragostei de tot ceea ce-i mulţumire şi bucurie curată a muncii şi a învăţăturii, a ascultării şi a însuşirilor valorilor moral-creştine. Prin toate aceste mijloace, în colaborare cu familia şi şcoala, putem ajuta la îndreptarea tinerilor noştri, la formarea chipului armonios şi sublim al demnităţii şi libertăţii morale a tineretului, nădejdea şi viitorul fericit al neamului şi Bisericii.

Pr. Filaret Costea

Probleme actuale ale diasporei ortodoxe

(Urmare din pag. 1-a)

inexistenţi şi al căror număr este într-o continuă descreştere. De unele din renumitele centre ale Asiei Mici, dispărute astăzi complet de pe harta lumii, nu ne mai aduc aminte decît titlurile unor mitropoliţi greci, în care s-au păstrat ca nişte relicve de pioasă aducere aminte.

Tracia, cea de a treia diocează a Constantinopolului de care vorbeşte canonul 28 al Sinodului IV ecumenic, se găseşte astăzi în cea mai mare parte în Bulgaria, constituind jurisdicţia Bisericii ortodoxe autocefale a Bulgariei. Regiunile din afara imperiului la acea vreme şi, care atunci sau mai tîrziu ar fi putut ţine de dioceza Traciei, adică părţi din teritoriul României şi din sudul Rusiei sînt încadrate de mult şi cu binecuvîntarea Constantinopolului în Bisericile ortodoxe autocefale ale României, Ucrainei şi Rusiei. Acest lucru este clar şi pentru Patriarhia ecumenică şi din acest motiv ea a recurs la o interpretare originală: „ţinuturile sau ţările barbare", deci diaspora reprezintă astăzi pentru ea orice regiune situată în afara frontierelor unei jurisdicţii fixate canonic. Cum sinodul IV n-a fixat canonic situaţia bisericească din Europa occidentală, nici nu ştia de existenţa celor două Americi, a Australiei şi a Noii Zeelande, urmează că aceste teritorii, fiind în afara imperiului bizantin, aparţin de drept Traciei, Asiei sau Pontului, adică Patriarhiei ecumenice. Prin această interpretare, Constantinopolul şi-a asigurat dreptul jurisdicţional asupra oricărei noi formaţii administrative ortodoxe în afara jurisdicţiilor recunoscute astăzi. Nu cred că cineva poate considera că acesta este sensul pe care Părinţii Sinodului IV de la Calcedon l-au dat acestei părţi din canonul 28 şi că noi avem dreptul de a aplica în această formă canonul la diaspora ortodoxă de astăzi.

De sute de ani, Biserica Ortodoxă Rusă are parohii şi eparhii în străinătate. Apoi arabii, sîrbii, bulgarii, românii, cu tradiţii care au depăşit o sută de ani fac acelaşi lucru: stau sub jurisdicţia Bisericii mame. Este adevărat că Revoluţia din 1917 şi urmările celui de al doilea război mondial au determinat o parte a diasporei să se ataşeze, din motive politice, Constantinopolului. Cum aceste motive au dspărut, considerăm că şi cei ce au plecat de sub jurisdicţia Bisericii mame se vor întoarce. Motive să credem acest lucru sînt destule. O trecere a noastră a tuturor sub jurisdicţia Constantinopolului şi o nouă arondare a parohiilor şi eparhiilor după principii considerate canonice vor avea drept consecinţă neglijarea principiului misionar. Imputaţia că diferenţele etnice nu constituie principii bisericeşti absolute (absolute nu, dar foarte importante da), precum şi acuzaţia de filetism adusă oricărei insistenţe în această direcţie, ne poartă cu gîndul la trecutul nostru istoric şi bisericesc, care ne poate servi un bun exemplu. Epoca fanariotă şi influenţa ei asupra vieţii noastre bisericeşti şi a culturii române este vie în memoria tuturor românilor. Nu sîntem naţionalişti, dar nu dorim să fim arbitraţi în această problemă de străini, indiferent cine ar fi ei. Experienţa trecutului ne ajunge şi în afară de aceasta, prin actul autocefaliei şi istoria Bisericii ce a urmat acestui act. Biserica română a demonstrat maturitatea ei de credinţă, iar prin grija ce o poartă propriii diaspore dovedeşte suficient că nu are nevoie de tutori în această privinţă. Tensiunile trecute dintre greci şi români în jurul capelelor din Lipsca şi Viena ne sînt cunoscute, grăitoare şi nu le dorim reînviate. (A. Plămădeală, Alte file de calendar de inimă românească, Sibiu 1988, p. 233—248).

Desigur, ni se spune că la nivel parohial o să se ţină cont de elementele naţionale, lingvistice etc., aşa cum am fost asiguraţi şi altă dată, dar în ce măsură anume nu se precizează şi, la drept vorbind, nici nu ne prea interesează, pentru că avem în faţă exemplul fraţilor noştri aromâni din Grecia, care după Liturghia greacă pot vorbi între ei într-un dialect. Frumoasă binecuvîntare a elementelor lingvistice ne aşteaptă! Dacă lipsa de grijă a României şi a Bisericii Ortodoxe Române faţă de aromâni a fost motivată cu situaţia politică de după al doilea război mondial, părăsirea diasporei române de către Biserica Ortodoxă Română nu poate fi motivată nicicum, iar soarta noastră religioasă, a diasporei româneşti va fi mai grea decît a fraţilor aromâni. Cred că la acest aspect şi la consecinţele lui, Biserica mamă va trebui să mediteze înainte de a ne părăsi, pentru că de cedare nu cred că poate fi vorba.

Credincioşii de astăzi, datorită împrejurărilor istorice în care au trăit, cunosc mai puţin canoanele Bisericii noastre. Ei sînt înzestraţi însă cu bun simţ şi judecată dreaptă şi călăuziţi de acestea nu pot accepta motivarea „canonică" ce se dă dorinţei Constantinopolului de a intra sub jurisdicţia lui. Dacă Patriarhia ecumenică are nevoie de credincioşi şi considerăm că acesta-i motivul înglobării noastre sub jurisdicţia ei, atunci să trateze cu noi deschis această problemă şi sîntem siguri că vom găsi o soluţie satisfăcătoare. Am mai sărit noi şi altă dată în ajutor, cînd ni s-a vorbit deschis şi nu de drepturi. Nu înţelegem însă să ne plecăm unei situaţii lipsite de realism istoric, nici să hotărască cineva peste capul nostru de cine trebuie să aparţinem. Hotărîrea noastră va fi probabil mai puţin canonică, dar foarte democratică şi nu credem că ne-ar putea judeca cineva. Ceea ce-şi doresc credincioşii greci ne dorim şi noi, adică Liturghie în limba maternă, preot şi episcop de un neam cu noi, care să ne înţeleagă greutăţile, să ne vorbească limba şi să ne respecte tradiţiile în care am crescut. Evanghelia ce nu-i trăită într-un context local precis, ce nu face parte din tradiţiile noastre culturale nu-i decît o lecţie care ne poate cuceri eventual mintea, dar nicidecum inima, o lecţie a cărei căldură n-o putem simţi.

Într-un cuvînt, argumentele pentru intrarea sub jurisdicţia Patriarhiei ecumenice nu sînt convingătoare pentru noi. Puşi însă în faţa unui astfel de fapt s-au gîndit Bisericile mame cum vor reacţiona cînd se vor găsi confruntate cu cererile unor parohii ce doresc să rămînă în continuare sub jurisdicţia Bisericilor mame? Vor putea acestea din urmă să le refuze de dragul respectării unei interpretări canonice de a cărei veracitate ele însele nu sînt convinse? S-a gîndit cineva la reacţia credincioşilor în cazul unui astfel de refuz? Dar la faptul cum va putea fi exploatată această nemulţumire de alte confesiuni şi mai ales de cele care-şi fac un titlu de glorie din promovarea a tot ceea ce este românesc? Particularităţile lingvistice, formaţia culturală, etosul unui grup social sau etnic sînt lucruri de primă importanţă în activitatea misionară a unei Biserici şi nu reprezintă nicidecum rasism naţionalist. Cine nu ţine cont de aceste lucruri eşuează în lucrarea misionară ce şi-a propus-o, or arhiepiscopiile noastre din diaspora sînt arhiepiscopii misionare ce nu pot trăda, considerăm noi, cele mai elementare principii ale misiunii.

Frumuseţea şi viabilitatea ortodoxiei constă în înţelegerea ei faţă de problemele vieţii, în puterea ei de a se adapta la condiţiile impuse de viaţă, în pluralismul ei şi în distanţarea ei hotărîtă faţă de orice centralism ce ar putea anihila particularităţile Bisericii locale. Acceptînd trecerea diasporei sub jurisdicţia Patriarhiei ecumenice, fără să fim convinşi de justeţea tezei, nu acceptăm un centralism pe care l-am combătut altădată şi l-am imputat altora? Jurisdicţiile eparhiilor şi patriarhatelor ce au format pentarhia s-au schimbat de atîtea ori sub imperiul condiţiilor istorice. Mai sînt ele astăzi cele de odinioară? O pretenţie de restabilire a acestora ar fi nu numai irealizabilă, ci ridicolă şi lipsită de orice realitate, absurdă! De ce în privinţa diasporei să recurgem la argumente luate dintr-o situaţie istorică şi canonică de mult apusă ce nu mai permite o astfel de interpretare? Considerăm că sînt tensiuni în diaspora actuală ce trebuie eliminate? Unele dintre acestea se vor elimina singure, prin dispariţia situaţiilor istorice ce le-au creat, iar pentru altele sîntem chemaţi a găsi, aşa cum au găsit Părinţii din vremea sinoadelor, o soluţie care să corespundă realităţii istorice şi misionare de astăzi. Sîntem convinşi că o soluţie care să împace pretenţiile canonice şi realităţile istorice nu-i uşor de găsit, dar faptul că este vorba de milioane de oameni ar trebui să ne motiveze efortul căutării. Încă odată, este vorba de milioane de ortodocşi a căror soartă nu poate fi jucată de foruri, fie ele şi canonice, ce nu vor să ştie de dorinţa credincioşilor. Astăzi e de neconceput o astfel de hotărîre!

Din rugăciunile Bisericii

(Urmare din pag. 1-a)

tot adevărul. Revarsă în păstorii sufleteşti ai poporului Tău, duhul lepădării de sine, pe care l-ai dat Sfinţilor Tăi Ucenici şi Apostoli, cînd i-ai trimis în lume la propovăduire. Insuflă ostaşilor noştri bărbăţia şi vitejia cea sfîntă a dragostei către Dumnezeu, către aproapele şi către ţară; şi pe noi, pe toţi, ne învredniceşte a spori în faptele cele bune, care fac pe oameni după chipul şi asemănarea Ta.

Auzi-ne, Doamne, precum ai auzit cu milă şi rugăciunile părinţilor noştri, cînd chemau ei ajutorul şi îndurările Tale asupra lor şi asupra ţării acesteia, în care se preaslăveşte numele Tău.

Păzeşte, Doamne, Patria noastră şi Sfîntă Biserica Ta, pe care ai întemeiat-o într-însa, izbăvindu-ne de toată întîmplarea cea rea.

Ajută-ne, cu harul Tău, ca totdeauna cu inimă curată şi cu viaţă neprihănită să te slăvim pe Tine, Dumnezeul cel necuprins de minte şi închinat în trei Ipostasuri: Tatăl şi Fiul şi Sfîntul Duh, şi sa trigăm din adîncul inimii: Mărire Ţie, Dumnezeule, dătătorule de bine, în vecii vecilor. Amin.

Un act de reparaţie istorică săvîrşit la Sibiu — Reînhumarea rămăşiţelor pămînteşti ale marelui român
Dr. ALEX. VAIDA-VOIEVOD

În 1943 se refugia la Sibiu, în plin război deci, unul dintre principalii făurtori ai Marii Uniri din 1918 — Dr. Alex. Vaida-Voievod. Doi ani mai tîrziu, guvernul dominat de comunişti al lui Petru Groza l-a expropriat total, învinuindu-l a fi fost „criminal de război". Ori, Vaida-Voievod, deja bătrîn şi suferind, se retrăsese de ani buni din viaţa publică. A murit în Sibiu, de cancer, la vîrsta de 78 de ani, în 19 martie 1950.

Din motive profesionale, cu puţin timp în urmă am intrat în legătură cu urmaşii ilustrului român şi, între alele, cu uimire am aflat că osemintele sale sînt depuse într-un loc secret, într-o obscură nişă, fără inscripţie, din subsolul unei capele din Cimitirul Central din Sibiu. Din acea clipă nu am mai avut linişte, fiind absolut obligat, ca istoric specializat în Mişcarea naţională a românilor transilvăneni, să contribui la realizarea unui act de reparaţie istorică, prin mutarea resturilor sale pămînteşti acolo unde le este locul, în Pantheonul român din Sibiu, cimitirul Bisericii dintre Brazi, lîngă ceilalţi sfinţi ai neamului: G. Barţiu, dr. Ioan Raţiu, istoricul şi eroul naţional Alex. Papiu-Ilarian, Iosif Sterca Şuluţiu, fost preşedinte al ASTREI ş.a. Şi a mai fost o cauză: trebuia adusă o alinare şi să i se facă un act de dreptate onorabilei familii (fie şi tîrziu), care a avut de suferit sub fostul regim comunist din cauza ilustrului înaintaş şi apoi m-am gîndit ce-o fi fost în sufletele lor ştiindu-l pe tatăl şi bunicul lor vreme de decenii ţinut ascuns de teama profanării.

Spre cinstea sibienilor mărturisesc că agitaţia mea s-a consumat în cîteva zile — o dovadă că vremurile se schimbă —, întrucît cei la care am apelat: domnul prefect şi domnul primar, Î.P.S. Mitropolitul Ardealului, dr. Antonie Plămădeală, Poliţia municipiului şi Procuratura, dr. D. Bardac, şeful Sanepidului, mi-au acordat cel mai larg şi binevoitor concurs, eu comunicîndu-le şi pe această cale, sincerele mulţumiri ale familiei şi subsemnatului.

Ceremonia şi slujba de reînhumare s-au săvîrşit în ziua de 8 oct. 1991, orele 14,00, în Biserica dintre Brazi, oficiind actualul preşedinte al renăscutei ASTRA, preot prof. dr. Dumitru Abrudan, asistat de preoţii Mihai Sămărghiţan şi Traian Bârsan, cu concursul excelentului cor al Facultăţii teologice ortodoxe „Andrei Şaguna".

Au fost prezenţi membri ai familiei: fiul Alexandru, doctor pensionar în Brad, nepoţii Maria, Alexandru şi Mircea Vaida-Voievod, Elena şi Ioan Gherman. Garnizoana militară Sibiu şi conducerea locală a P.N.Ţ.-c.d. au depus coroane de flori, asitînd la cermonie şi reprezentanţi ai Prefecturii şi Primăriei şi foarte mulţi concetăţeni. Sincer să fiu, eu mi-am imaginat acest act istoric săvîrşit la Sibiu, repunerea post-mortem în drepturi a unui mare fiu al neamului (primul de acest gen realizat efectiv după decembrie 1989 în ţară), cu fanfară şi gardă militară. A intervenit însă modestia familiei şi alte cauze, dar tot ceea ce s-a petrecut în acea zi şi în acel loc a fost întru totul impresionant.

Şi acum, cîteva cuvinte despre personalitatea şi strădaniile politice-naţionale ale ilustrului Alex. Vaida-Voievod, îndeosebi pentru generaţiile tinere, care sînt neştiutoare, întrucît acest mare om a fost scos vreme de decenii din istorie, denigrat şi acuzat.

Îşi începea cariera politică în slujba chinuiţilor români ardeleni aflaţi sub călciiul Ungariei dualiste, în ziua de 28 mai 1892, cînd reprezentativa delegaţie a acestora, în frunte cu dr. I. Raţiu ducea marele Memorand la Viena, la împăratul. La banchetul dat în onoarea delegaţiei de colonia română din Viena a rostit un discurs din partea societăţii academice a studenţilor români

(Continuare în pag. a 4-a)

Mihai Racoviţan

ÎN ATENŢIA CITITORILOR TELEGRAFULUI ROMÂN

Stimaţii cititori ai Telegrafului Român, abonaţi sau cei ce doresc să devină abonaţi, sînt rugaţi ca pînă în 15 decembrie 1991 *să achite abonamentul pe anul 1992.*

Menţionăm că, scumpindu-se foarte mult hîrtia, costul unui abonament pe anul 1992 este de 350 lei.

Banii pot fi trimişi prin mandat poştal sau virament, cont nr. 45.10.4.09.2 B.C.R. Sibiu, adresa noastră fiind: Arhiepiscopia ortodoxă română, str. Mitropoliei nr. 35, Sibiu, cod. 2400.

Pentru cititorii de peste hotare, costul unui abonament anual este de 20 dolari S.U.A. sau echivalentul în altă valută, cont nr. 47.21.016.680 pentru dolari S.U.A. şi nr. 47.21.2.09.680 pentru franci francezi, B.C.R., sucursala Sibiu.

Rugăm stăruitor ca adresele abonaţilor să fie complete şi scrise citeţ.

REDACŢIA ŞI ADMINISETRAŢIA TELEGRAFULUI ROMAN

INFORMAŢII

— Sîmbătă 5 octombrie a.c. Î. P. S. Mitropolit Antonie a luat parte la recepţia oficială oferită de Consulatul german din Sibiu cu prilejul împlinirii unui an de la Unificarea Germaniei.

— Luni 7 octombrie şi marţi 8 octombrie a.c. Î. P. S. Sa a prezidat conferinţele de îndrumare preoţească de la protopopiatele Rupea şi Făgăraş.

Tot luni, Î. P. S. Sa a făcut o vizită la şantierul de la Schitul Bunesti, schit ce se zideşte pe raza parohiei cu acelaşi nume din prot. Rupea.

— Marţi, 8 octombrie a.c., Î. P. S. Sa a luat parte la inaugurarea Centrului European de poezie şi de dialog cultural Est-Vest de la Sibiu.

Sf. Liturghie arhierească la Făgăraş

Duminică 6 octombrie a.c., Î. P. S. Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, a oficiat Sfînta Liturghie arhierească în municipiul Făgăraş, cu prilejul împlinirii a 700 de ani de atestare istorică a oraşului.

Inconjurat de un ales sobor de preoţi şi diaconi, Î. P. S. Sa a săvîrşit slujba dumnezeieştii Liturghii în aer liber în parcul central al oraşului aproape de locul unde se va înălţa viitoarea catedrală a Făgăraşului.

La timpul potrivit diaconul Popica Ciprian a fost hirotonit întru preot pe seama parohiei Păpăuţi, din prot. Sf. Gheorghe. La priceasnă P. C. prot. Romul Zaharie a exprimat bucuria deosebită a făgărăşenilor de a avea în mijlocul lor pe arhipăstorul de la Sibiu, prezent aici într-un moment festiv cu profunde rezonanţe pentru toţi cei ce trăiesc pe aceste meleaguri.

În cuvîntul său, Î. P. S. Antonie a reliefat cîteva crîmpeie din istoria aproape milenară a urbei Făgăraşului, accentuînd mai ales statornicia noastră pe aceste locuri, statornicie dovedită prin documente păstrate şi mai ales prin locaşurile de închinare zidite de înaintaşii noştri.

„Ne aflăm astăzi aici — a spus Î. P. S. Sa — şi pentru a încununa aceste frumoase manifestări omagiale prin punerea pietrei de temelie a noii catedrale din oraşul Dvs., care va rămîne peste veacuri ca o candelă aprinsă, ca o mărturie pentru vremi a credinţei noastre a celor de astăzi".

În încheiere, Î. P. S. Sa a îndemnat pe credincioşii prezenţi la Sf. Lturghie în număr foarte mare la păstrarea credinţei strămoşeşti, la o viaţă creştină autentică precum şi la iubirea pămîntului străbun sfinţit de sîngele şi sudoarea înaintaşilor noştri.

S-a oficiat apoi slujba punerii pietrei de temelie la viitoarea catedrală ce va avea hramul „Sf. Ioan Botezătorul". La ceremonie au luat parte autorităţile civile şi militare ale oraşului Făgăraş, senatori, reprezentanţi ai celorlalte culte religioase.

La agapa frăţească oferită de protopopiatul ortodox din Făgăraş au cuvîntat P. C. prot. Romul Zaharie, P. C. pr. Dobre Marcel, reprezentanţi ai primăriei, şi celorlalte culte religioase din oraş. Tuturor le-a răspuns Î. P. S. Sa care a felicitat oficialităţile pentru reuşita acestor manifestări omagiale precum şi preoţimea şi credincioşii din Făgăraş pentru iniţiativa înălţării unei catedrale măreţe în acest oraş.

V. B.

— Pe drumul judeţean care pleacă de la Arpaşul de Jos şi, trecînd Oltul la hidrocentrala de la Noul Român, urcă dealurile din dreapta Oltului, se află parohiile Şomartin şi Bruiu, unde, după spusa P. C. prot. Gr. Cernea, fiu al locurilor, de multă vreme n-au fost vizite vlădiceşti.

Din astfel de motive, din încredinţarea Î. P. S. Mitropolit Antonie, Duminică, 13 octombrie 1991, P. S. Episcop-vicar Serafim Făgărăşanul a săvîrşit Sf. Liturghie arhierească în parohia Bruiu, prot. Agnita, în cadrul căreia a hirotonit întru preot pe C. diacon Constantin Ciobanu, viitorul paroh al acestei parohii.

La priceasnă a predicat P. C. cons. Gh. Papuc, iar la sfîrşitul Sf. Liturghii a vorbit P. C. prot. Gr. Cernea (Agnita), bogat şi ziditor cuvînt de învăţătură rostind apoi P. S. Episcop-vicar Serafim, care, în continuare, a săvîrşit Sf. Taină a Botezului, prin cufundare şi toată rînduiala Bisericii noastre, a prunculuI Mătaru Traian-Radu.

În după masa aceleiaşi zile, P. S. Episcop-vicar Serafim Făgărăşanul a săvîrşit slujba vecerniei cu cuvînt de învăţătură în frumoasa şi primitoarea biserică din filia Şomartin, prot. Agnita.

— Luni, 14 octombrie, Sf. Cuv. Paraschiva, P. S. Episcop-vicar Serafim Făgărăşanul a săvîrşit Sf. Liturghie în biserica cu hramul Sf. Paraschiva din parohia Păpăuţi, prot. Sf. Gheorghe, cu care prilej a instalat pe noul şi tînărul preot al acestei parohii Ciprian Popica, de faţă fiind toată obştea parohială.

La priceasnă a predicat P. C. cons. Gh. Papuc, iar la sfîrşitul Sf. Liturghii au vorbit: P. C. prot. Gh. Răţulea (Sf. Gheorghe), noul paroh Pr. C. Popica, cuvînt de învăţătură rostind apoi P. S. Episcop-vicar Serafim Făgărăşanul.

În memoria cititorilor, binefăcătorilor, preoţilor slujitori şi credincioşilor parohiei Păpăuţi, adormiţi întru Domnul, s-a slujit un parastas.

În după masa aceleiaşi zile, P. S. Episcop-vicar Serafim Făgărăşanul a săvîrşit slujba vecerniei în parohia Covasna, cu care prilej au vorbit: P. C. prot. Gh. Răţulea şi P. C. pr. paroh Gh. Oltean, cuvînt de învăţătură rostind apoi P. S. Episcop-vicar Serafim.

P.

Început de an universitar la Sibiu

Începînd cu anul universitar 1991—1992, Facultatea de Teologie „Andrei Şaguna" din Sibiu, cu cele trei secţii ale sale: Teologie pastorală, Teologie-litere şi Teologie-asistenţă socială, s-a încorporat Universităţii sibiene.

La deschiderea festivă a noului an universitar care a avut loc luni, 30 septembrie 1991, în sala mare a casei de cultură din Sibiu, a participat şi I. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului, însoţit de P. S. Episcop-vicar Serafim Făgărăşanul şi întregul corp profesoral de la Facultatea menţionată, Î. P. S. Sa rostind o rugăciune, precum şi o cuvîntare, în care a dezvoltat legătura dintre ştiinţă şi credinţă. A vorbit de asemenea P. C. arhid. prof. Dr. C. Voicu.

Marţi, 1 octombrie 1991, în capela mitropolitană, în prezenţa studenţilor teologi, a corpului profesoral, a unor părinţi ai studenţilor s-a săvîrşit un Te-Deum, la sfîrşitul căruia I. P. S. Mitropolit Antonie a rostit o cuvîntare, în care, adresîndu-se studenţilor în Teologie, a arătat, între altele, că, în calitate de studenţi teologi, au intrat într-un plan al lui Dumnezeu, într-un destin special şi într-o bimilenară tradiţie de păstorire a credincioşilor şi fiinţare a poporului român, care a răzbit prin istorie şi pentru că a fost creştin.

„Nu vă pregătiţi pentru o profesie, ci pentru o misiune" — a subliniat Î. P. S. Sa, şi, asemenea lui Solomon, primul lucru pe care trebuie să-l faceţi este să cereţi înţelepciune de la Dumnezeu, îndemnîndu-i la muncă sîrguincioasă, la meditaţie şi rugăciune, străduindu-se să se menţină „pe o poziţie verticală", mai buni şi mai învăţaţi decît ceilalţi studenţi. Studenţii teologi, băieţi şi fete deopotrivă, au fost îndemnaţi de asemenea să fie prezenţi la cursuri, la programul de rugăciune, timpul liber să-l petreacă în bibliotecă, să citească cel puţin 100 din cărţile fundamentale ale culturii universale, aducîndu-le în atenţie cuvintele lui Pascal, potrivit cărora puţina ştiinţă îndepărtează de Dumnezeu şi multa ştiinţă apropie de Dumnezeu.

Fie deci ca aceste seminţe aruncate în sufletele studenţilor teologi să rodească însutit şi înmiit, spre bucuria lor şi binele Bisericii şi neamului din care fac parte.

P.

O DIRECŢIE NELATINISTĂ ÎN CULTIVAREA LIMBII (I)

Istoria scrisului românesc a cunoscut, în primul rînd o perioadă a cărţii manuscrise, apoi a cărţii tipărite, pe urmă cea a introducerii literelor latine, fenomen complex iniţiat de cărturarii Şcolii Ardelene şi desăvîrşit în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, o dată cu acea explozie culturală a apariţiei presei în limba română şi a unei veritabile bătălii pentru unitatea scrisului românesc.

În această „bătălie" s-au manifestat tendinţe: etimologică şi fonetică, nuanţe a acestora, încît la un moment dat fiecare autor scria după un sistem ortografic propriu, pînă la triumful în Academia Română a concepţiei maioresciene despre scriere, o concepţie ce sintetizează cele două tendinţe mai sus menţionate.

Andrei Şaguna a fost şi el implicat în căutările firesti ale acelei epoci, în primul rînd de cultivare a limbii şi în al doilea de stabilizare a scrierii, fie prin intervenţii proprii, fie prin poziţia unor dascăli ai Institutului teologico-pedagogic, colaboratori ai „Telegrafului Român", fondat de Şaguna în 1853.

Preocupările lui Şaguna în ceea ce priveşte cultivarea limbii debutează printr-o atitudine polemică faţă de intenţia lui Ion Heliade Rădulescu de a traduce în româneşte Sfînta Scriptură. Pe Şaguna l-a nemulţumit, nu atît nobila intenţie a lui Heliade de a tălmăci *Biblia*, cît modalitatea concretă de realizare a unui astfel de travaliu. Şaguna „aforiseşte" astfel anumite inovaţii pe care Heliade le-a făcut publice şi în care era evidentă o abatere de la duhul ortodox al tălmăcirilor anterioare. Şaguna l-a acuzat pe Heliade de „rea credinţă": „De aici însă se vede rea credinţa lui, căci cînd ar fi el aşa de ortodox, precum se fălesţe, atunci cu bună seamă nu ar vîrî în *Biblia* noastră cuvintele *Bibliei* din Vatican: *genesis, sancta, terra, congregatio, edificare*, ş.a., ci ar rămîne pe lîngă cuvintele pînă acum întrebuinţate în *Biblie*"[1].

Am menţionat deja despre tipărirea la Sibiu între 1856—1858 de către Şaguna a cărţii sfinte: *Biblia adecă dumnezeiasca scriptură a legei celei vechi şi cei noi*, încît e limpede că poziţia şaguniană se fundamenta în primul rînd pe propriu-i act cărturăresc, ce dădea culturii româneşti, din acea epocă a bătăliei pentru scrierea în limba română, o lecţie a tradiţiei, cel puţin în ceea ce priveşte limba scrierilor sfinte. Modelele după care s-a orientat, nu numai că au fost *Noul Testament de la Bălgrad*, *Biblia de la Bucureşti*, *Biblia tradusă de Samuil Micu* ci însăşi concepţia lui despre a traduce şi a tălmăci o astfel de carte se întemeia pe stabilirea, o dată pentru totdeauna a unor sensuri esenţiale: „Limba *Bibliei* pentru un popor numai o dată se face, dacă s-a învins piedica cea mare a traducerii credincioase şi înţelese şi dacă poporul au primit limba aceasta, aşa-zicînd în însăşi fiinţa sa. Atunci următorii n-au de a mai face alta, ci numai de a reînnoi şi îndrepta, aşa cum ar fi înnoit şi îndreptat traducătorul cel dintîi al *Bibliei* de ar fi trăit pînă la veacurile lor".[2]

În mod indirect, Şaguna aduce un elogiu traducătorilor *Bibliei de la Bucureşti*, Şerban şi Radu Greceanu, dar şi lui Nicolae Milescu, întrucît cei doi tălmăcitori au prelucrat traducerea acestuia din *Vechiul Testament*. Şaguna considera deci traducerea lor drept intrare definitivă a *Bibliei* în limba română. Traducerea era credincioasă şi înţeleasă de popor. Şi astfel lucrarea pentru o nouă tălmăcire nu mai putea însemna reluarea travaliului de la capăt, ci o reînnoire şi îndreptare, adică o ridicare a stilului ei la un alt nivel literar, în funcţie de evoluţia limbii în care s-a tradus.

Şaguna, pur şi simplu, considera *Biblia de la Bucureşti* un veritabil moment de deşteptare naţională a românilor: „Deşteptarea poporului românesc din barbaria veacurilor, împrietenirea lui mai îndeaproape cu legea lui Dumnezeu, păşirea lui către lumina cea bună a civilizaţiei şi culturii, înfrăţirea neamului românesc, pe care mînia Proniei l-au semănat prin atîtea ţări deosebite şi prin atîtea neamuri străine, rămînerea în viaţă a limbii sale naţionale. Toate aceste binecuvîntări neasemănate avem a le mulţumi acestor ediţii vechi ale Sf. Scripturi, acestor monumente nepieritoare ale limbii, moralităţii şi preste tot ale vieţii noastre naţionale şi bisericeşti".[3]

Să reţinem cîteva idei înfăptuite prin aceste „ediţii vechi", evident nu numai ale Sfintei Scripturi, ci şi a altor cărţi de cult. Ideile şaguniene se potrivesc la întreg tezaurul de carte veche românească prin care s-a urmărit: deşteptarea naţională, împrietenirea românilor cu credinţa creştină ortodoxă, dobîndire de cultură şi civilizaţie, întemeiere a unităţii (înfrăţirii) neamului românesc, supravieţuirea limbii naţionale, alcătuirea unei morale naţionale. Şaguna a înţeles că monumentele limbii vechi româneşti, precum *Noul Testament de la Bălgrad* şi *Biblia de la Bucureşti*, n-au însemnat doar simple tălmăciri, ci ele au dat cultură şi civilizaţie, au trezit sufletul românesc la conştiinţă şi unitate naţională. De aceea el a şi adus un binemeritat elogiu tălmăcitorilor celor două monumente de limbă şi cultură românească: „Sănătoasă şi coaptă au fost şi cunoştinţa, ce au avut-o ei (traducătorii de la Bălgrad şi Bucureşti n.n.) despre limba poporului românesc de această sfîntă carte. Pentru aceea au şi îmbrăcat traducerea lor în veşmîntul limbii aceleia, care să fie înţeleasă de toţi românii de pretutindenea".[4]

Încă o dată accentul e pus de Şaguna pe existenţa unei unităţi româneşti, pe unitatea limbii cărturăreşti, dar şi pe simţirea şi cugetarea poporului, cum precizează în continuare: „şi aşa traducătoriul nu e decît un răsunet nu numai al limbei, ci şi al simţirei şi preste tot al chipului cugetării poporului."[5]

Biblia şaguniană cu titlul complet: *Biblia adecă dumnezeiasca scriptură a legii cei vechi şi cei noao după originalul celor şeptezeci şi doi de tîlcuitori din Alexandria tipărită în zilele prea înălţatului nostru împărat al Austriei Franţisc Iosif I supt priveghearea şi cu binecuvîntarea excelenţei sale, prea sfinţitului domn Andreiu baron de Şaguna dreptcredinciosul episcop al Bisericii Greco-Răsăritene Ortodoxe în Marele Principat al Ardealului, comander al ordinului leopoldinu cesaro-reg: austriac, şi sfetnic din lăuntru de stat al Maiestăţii sale cesaro-regeşti, apostolice, Sibiu, cu tiparul şi cu cheltuiala tipografiei de la episcopia dreptcredincioasă răsăriteană din Ardeal, la anul Domnului 1856—1858* o putem socoti, cum de fapt şi este, un monument al limbii literare româneşti de la mijlocul veacului al XIX-lea. Pentru exemplificare redăm un fragment din *Cîntarea Cîntărilor*, cap. 2:

1. Eu floarea cîmpului, crinul văilor.
2. Ca crinul între spini, aşa este iubita mea între fete.
3. Ca mărul între lemnele pădurii, aşa este frăţiorul meu între feciori: supt umbra lui am dorit, şi am şezut, şi dulce este rodul lui în gîtlejul meu.
4. Băgaţi-mă în casa chinului, grămădiţi preste mine dragoste.
5. Întăriţi-mă cu miruri, clădiţi-mă cu meri, că sînt rănită de dragoste.
6. Stînga lui supt capul meu şi dreapta lui mă va îmbrăţişa.
7. Juratu-v-am pe voi, fetele Ierusalimului, pre puteri şi pe tăriile ţarinii, să nu deşteptaţi şi nici să sculaţi pre iubita, pînă cînd va vrea ea.
8. Glasul frăţiorului meu, iată el vine sărind preste munţi, săltînd preste dealuri.
9. Asemenea este frăţiorul meu căprioarei, sau puiului de cerb pre munţii lui Vedil, iată el stă după păretele nostru privind pre ferestri, uitîndu-se prin mreji.
10. Răspunde frăţiorul meu, şi zice mie: scoală-te, vino iubita mea, frumoasa mea, porumbiţa mea.
11. Că iată iarba au trecut, ploaia s-au dus şi au mers la sine.
12. Florile s-au ivit pre pămînt, vremea pleavilii (cîntării) au sosit, glasul turturelei s-au auzit în pămîntul nostru.
13. Smochinul au scos mugurii săi, viile înfloresc şi dau miros, scoală vino, iubita mea, frumoasa mea, porumbiţa mea, şi vino.
14. Tu porumbiţa mea întru acoperămîntul pietrei, lîngă zidul cel dinainte, arată-mi faţa ta şi mă fă să auz glasul tău, că dulce este glasul tău şi faţa ta frumoasă.
15. Prindeţi-ne nouă vulpile cel mici, care strică viile, şi viile noastre înfloresc.
16. Frăţiorul meu mie, şi eu lui cel ce paşte între crini.
17. Pînă ce va înceta ziua şi se vor pleca umbrele, întoarce-te frăţiorul meu şi te aseamănă căprioriului sau puiului de cerb în munţii văilor.

O mireasmă arhaică trece prin aceste cuvinte, o poezie a limbii există în fiecare verset, avem şi un slavonism, dar în ansamblul ei limba e cea veche, în buna tradiţie a scrisului religios românesc împlinit în *Biblia de la Bucureşti*. Şaguna n-a avut însă în vedere numai acest monument al limbii vechi româneşti, ci a avut pe masa de lucru şi *Biblia* lui Samuil Micu, cel puţin pentru *Cîntarea Cîntărilor*. Prezenţa expresiei „munţiilui Vedil" ne-a făcut să confruntăm *Biblia* lui Şaguna numai pentru *Cîntarea Cîntărilor* cu *Biblia* lui Samuil Micu. Expresia de mai sus nu exista în *Biblia de la Bucureşti*. Am găsit-o însă la Samuil Micu, cînd ne-am convins că Şaguna a reluat textul lui Micu, cu stilizări în funcţie de evoluţia limbii. Aşadar încă o relaţie de profunzime între Şcoala Ardeleană şi Ortodoxie.

Limba scrisă a lui Samuil Micu nu este una latinizantă, ci apropiată de limba populară din prima jumătate a veacului al XIX-lea. Şi Şaguna avea cult pentru limba poporului: „cuvintele străine mai anevoie de înţeles s-au păstrat numai acolo unde le-au ţinut şi traducătorii altor neamuri şi unde nu s-a putut suplini prin cuvinte vii româneşti dar dintr-alte limba acestei cărţi nu e făcută, ci luată chiar din gura poporului".[6]

Traian Vedinaş

1 Andrei Şaguna, *Aforisirea biblicelor lui I. Heliade Rădulescu*, 1858, p. 17.
2 *Biblia*, Sibiu, 1856—1858, p. VI.
3 Idem, p. VI.
4 Idem, p. VI.
5 Idem, p. VI.
6 Idem, p. VII.

Sfinţii Mucenici VISARION, SOFRONIE şi OPREA — 21 oct.

(Urmare din pag. a 2-a)

lînd dorinţele lor în 19 puncte, în legătură cu organizarea episcopiei ortodoxe, eliberarea ţăranilor închişi, să se pună capăt prigoanei împotriva ortodocşilor, să se restituie bisericile ortodocşilor, ceea ce face ca sinodul să constituie o puternică manifestare în masă a credinţei ortodoxe şi a vieţii româneşti din Transilvania. La 7 aprilie 1761, Cuviosul Sofronie prezintă revendicările sinodului de la Alba Iulia generalului Adolf Buccov, cu care se şi întîlneşte la 1 mai 1761, declarînd că se supune împărătesei de la care aşteaptă împlinirea revendicărilor prezentate. Se retrage apoi în Apuseni, pe urmă la Rîmnic la mînăstirea Robaia, la Vieroş ori arhimandrit la mînăstirea Curtea de Argeş, unde s-a săvîrşit în Domnul. Împărăteasa de la Viena, la 13 iulie 1761 numeşte — determinată de mişcările Cuviosului Sofronie — pentru românii ortodocşi din Ardeal pe Dionisie Novacovici cu reşedinţa la Raşinari lîngă Sibiu — episcop „exempt", adică fără a depinde de vreo mitropolie, refăcîndu-se în parte scaunul vlădicesc al Ardealului, desfiinţat în 1700 prin unirea cu Roma.

Sfîntul Mucenic OPREA din Săliştea Sibiului, ţăran şi bun creştin, văzînd urgia deslănţuită de semeaţa împărăteasă Maria Tereza împotriva ortodocşilor din Ardeal, pentru că aceştia nu voiau să treaca la unirea cu Roma, ci mulţi plecau mai bine peste munţi în Ţara Românească, şi văzînd cum bisericile erau dărîmate sau arse, cum preoţii erau alungaţi şi prigoniţi şi cum credincioşii ţărani erau supuşi la biruri peste puterile lor şi la tot felul de umilinţe, s-a ridicat cu încredere întru apărarea dreptei credinţe, pe la jumătatea secolului al XVIII-lea, continuînd parcă pe Cuviosul Visarion. A cercetat munţii şi văile din jurul Săliştei, încurajîndu-i pe credincioşi în nădejdea în zile mai bune, prezentînd căpeteniilor ţării cereri pentru drepturi poporului sărac asuprit. Face cel puţin trei drumuri la Viena, primul fiind în anul 1748 însoţit de măcelarul Ioan Oancea din Făgăraş, prezentînd jalbe împărătesei. Întors de acolo scrie în 1749 mitropolitului sîrb Pavel Nenadovici din Carlovit; „Noi vrem preoţi de legea noastră, căci pentru credinţa strămoşilor noştri sîntem gata a suferi şi mucenicie sau izgonire din această împărăţie, iar legea nu o vom lepăda". Fiind urmărit de autorităţi, se stabileşte în Banat între anii 1749—1752, de unde face alte jalbe şi le duce la Viena. Al doilea drum îl face în toamna lui 1750, împreună cu 4 deputaţi: Bucur Mogoş din Gura Rîului, Moga Triflea din Orlat, Coman Banu din Poiana şi Constantin Petrică din Jina. De fiecare dată a fost întemniţat, dar a reuşit să scape. Un ultim drum, probabil după 1752, se sfîrşeşte cu arestarea lui, împreună cu Popa Moise Măcinic din Sibiel, fiind trimis în temniţa de la Kufştein, unde, ca şi Cuviosul Visarion, a trecut la Domnul, în chinuri şi suferinţe pentru neam şi pentru legea românească. Soţia lui Stana, în 1784 cere eliberarea lui Oprea, dar i se răspunde că „nu s-a aflat a fi în viaţă persoană cu acest nume".

Cei trei mucenici ardeleni pregătesc alţi trei bărbaţi, care nu peste mult timp se vor ridica pentru libertate, egalitate şi dreptate în Ardeal, Horea, Cloşca şi Crişan.

Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în şedinţa solemnă din 10 octombrie 1955, i-a canonizat pe aceşti trei luptători pentru Ortodoxie în rîndul mucenicilor-mărturisitori, cu zi de pomenire 21 octombrie. Să fie această zi evocare a acestor eroi-sfinţi, după cuvîntul Psalmistului: „Întru pomenire veşnică va fi dreptul" (Ps. 111, 6).

UN ACT DE REPARAŢIE

(Urmare din pag. a 3-a)

din capitala imperiului, „România Jună" (care i-a avut ca membri, între alţii, pe Mihai Eminescu, Ioan Slavici, Ciprian Porumbescu), tînărul student în medicină Alex. Vaida-Voievod. Din 1906, ca deputat naţionalist (pe lista Partidului Naţional Român) în Parlamentul din Budapesta, va demasca cu curaj şi talent, politica opresivă şi de deznaţionalizare practicată de guvernanţii Ungariei. În 18 octombrie 1918 citeşte, în acelaşi parlament, Declaraţia de independenţă a naţiunii române din Transilvania şi Ungaria, contribuie la redactarea actelor Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918, face parte din delegaţia care a dus la Bucureşti Actul Unirii, devine preşedintele primei Camere ieşite din alegeri libere în România Mare, prim-ministru şi ministru de externe al ţării (1 dec. 1919—13 martie 1920). Alex. Vaida-Voievod îşi leagă numele îndeosebi de Conferinţa de Pace de la Paris (1919—1920), care a dat consacrarea internaţională desăvîrşirii unităţii naţional-politice a poporului român. Pentru acel moment, ca membru al delegaţiei României, deşi nu era diplomat de carieră, i-aş putea compara activitatea cu cea a lui Nicolae Titulescu. El a şi dezamorsat o situaţie periculoasă, permiţîndu-ne semnarea Tratatului de pace cu Austria, iar recunoaşterea Unirii Basarabiei cu România i se datorează în întregime, fapt puţin cunoscut.

În România Unită va fi mereu membru al Parlamentului, ministru şi prim-ministru. În 1940 s-a retras din activitatea politică.

Acum se odihneşte, cinstind pămîntul Sibiului, în Pantheon. Primăria urbei noastre este datoare ca, pînă la 28 mai 1992, cînd vor avea loc în Sibiu serbări cu ocazia aniversării a 100 de ani de la Mişcarea Memorandistă, iniţiată şi desfăşurată, din oraşul nostru drag, să-i ridice pe mormînt un monument.

Dumnezeu să-l odihnească.

La Centrul mitropolitan din Sibiu a reapărut lucrarea: *Lăsaţi copiii să vină la mine*, micul catehism pentru şcolari, costul unui exemplar fiind de 50 lei.

ARTICOLELE ŞI CORESPONDENŢA se adresează REDACŢIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. Mitropoliei nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază.

COMITETUL DE REDACŢIE: Dr. *Antonie Plămădeală*, Mitropolitul Ardealului — preşedinte; Dr. *Serafim Făgărăşanul*, Episcop-vicar — vicepreşedinte; Pr. prof. Dr. *Dumitru Abrudan* — redactor responsabil; Arhid. prof. Dr. *Aurel Jivi*, redactor adjunct; Pr. *Gheorghe Papuc*, Pr. prof. Dr. *Mircea Păcurariu*; Arhid. *Ezechil Oancea*, tehnoredactor; Arhid. *Achim Băcilă*, corector.

ABONAMENTUL pe un an: 250 lei.
Cont nr. 45.10.4.09.2 B.C.S.A. — Sibiu
Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu

Fondator:
Mitropolitul
ANDREI
ŞAGUNA
1853

Telegraful Român

FOAIE EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A SIBIULUI

Anul 139
SIBIU
1
noiembrie
1991
Nr. 41—42

TIMOTEI POPOVICI

Apostol D. Culea scria prin 1920: *„O nouă religiune se deschide epocii de renaştere a naţiunilor liberate"*, şi aceasta se chemă cultul muzicii.[1] Era îndată după Marea Unire şi A. Culea se gîndea mai ales la Basarabia, Bucovina şi Transilvania. Nu înseamnă că pînă atunci în aceste provincii ocupate nu se cîntase. Acum însă se puteau cînta în libertate cîntece de veselie şi triumf, nu numai doine tînguioase, de dor şi de speranţă, de blestem şi de jale. *„Prutule rîu blestemat"*, cîntau basarabenii; *„Puneţi mîna toţi pe armă"*, *să scăpăm biata moşie de-a tiranului urgie"*, cîntau ardelenii. Pe toţi i-a adunat într-o mînie de nepotolit versul lui Eminescu: *„Cine-a îndragit străinii"*,... Şi-apoi a venit şi ziua cînd toţi au putut cînta: *„Sfînta zi de libertate fraţi români a răsărit"*.

Toate provinciile româneşti ne-au dat muzicieni mari, fie în muzica *„în gen popular"*, cum o numea Timotei Popovici,[2] fie în cea cultă şi, desigur, şi în cea religioasă. Că Apostol D. Culea, un adevărat apostol al raspîndirii culturii în mase şi al valorificării creaţiei populare în epocă (1882—1949), numeşte muzica un *cult* şi o *religiune*, nu e nici surprinzător, nici neadevărat. Căci muzica e, poate, cea mai apropiată de religie, de închinare şi de extaz. Melomanul e prin excelenţă un sacerdot al inefabilului. Cu atît mai mult e din aceeaşi stirpe compozitorul şi, în domeniul propriu-zis al religiei, preotul. La vechii evrei, dar şi pînă astăzi în *Heder* (şcoală primară), în *Beth Hamidraş* (liceu) şi în *Ieşiva* (Universitatea iudaica), studiul Bibliei se preda şi se învaţă cîntînd. Şi la noi, cînd şcoala se mai făcea încă în tinda bisericii, nu numai religia, ci scrisul şi cititul se făceau numai după cărţile de slujbă şi din Biblie, după Psaltire mai ales, şi repetarea recitativă în cor, sau cîntarea textelor, erau metoda cea mai eficace. Mi se pare foarte exactă afirmaţia lui Aldous Huxley cu privire la *„capacitatea muzicii de a exprima inexprimabilul"*. El îl aduce drept exemplu pe Shakespeare, care, *„ori de cîte ori avea de comunicat ceva de natura unei emoţii mistice sau a intuiţiei, făcea regulat apel la muzică pentru a-l ajuta să „transpuna" ideea"*. Huxley mărturiseşte că el însuşi a făcut la fel cu piesa de teatru care s-a extras din romanul său *Contrapunct*: *„o parte integrantă din dramă e constituită din selecţiuni din mişcarea lentă a Quartetului în la minor de Beethoven."* Şi dacă nici cu muzica nu se poate obţine efectul dorit, spune Huxley, atunci alt mijloc nu mai există. *„Atunci te poţi bizui pe tăcere"*.[3]

Muzicianul, compozitorul, culegătorul de melodii, prelucrătorul şi, în multe cazuri, cîntăreţul însuşi încălzit de ficrul nepămîntean al muzicii, sînt apariţii sacre pentru noi, precum marii, adevăraţii poeţi, poeţii care cîntă.

Cu aceste sentimente şi în această stare sufletească am început să aştern aceste gînduri, să imaginez această evocare a lui *Timotei Popovici*, compozitor, dirijor, profesor şi preot. A activat mai întîi la Caransebeş (1893), ca dirijor al Reuniunii române de muzică, apoi după studii la Conservatorul din Iaşi (1893—1895), unde a fost şi pedagog de limba germană la liceul „Vasile Lupu", a trecut la Lugoj, apoi la Braşov (1896—1899) la mai multe şcoli şi dirijor la biserica „Sfîntul Nicolae" din Şchei, şi apoi se aşează pentru restul vieţii profesor la Sibiu, la Seminarul „Andreian" şi dirijor al corului catedralei, de el înfiinţat (1922). La Sibiu a rămas pînă a trecut în corul îngerilor, tocmai cînd ajungea cei 80 de ani prescrişi ca o petrecere firească pe pămînt de către psalmist, pentru cei în putere (1870—1950).

Spuneam că toate provinciile româneşti ne-au dat muzicieni mari. Nu vom putea aminti decît pe cîţiva din ei şi, mai ales, pe aceia cu care am putea stabili o anumită rudenie spirituală cu Timotei Popovici, deci avînd tangenţe şi cu muzica bisericească. Pe bucovineanul *Ciprian Porumbescu* trebuie să-l numim în primul rînd, dacă vrem să pornim după un criteriu oarecum geografic. Compoziţiile lui l-au atras de la început pe Timotei Popovici. În *„Cartea de cîntece"* din 1924 reia multe din melodiile acestuia şi le aranjează pe trei voci, precum „Trei culori",[4] „Marşul călăraşilor",[5] „Pe-al nostru steag",[6] iar pe 2 voci „Cîntecul gintei latine", după cunoscutul text al lui Vasile Alecsandri. Tot din Bucovina prelucrează şi armonizează melodii de Isidor Vorobchievici (1836—1903), precum „Cîntec ostăşesc"[7] şi „Canoanele în 2 voci".[8]

Din Basarabia e atras mai ales de Gavriil Muzicescu, născut la Ismail în 1847 şi mort după o ilustră carieră muzicală la Iaşi, în 1903. De fapt Timotei Popovici a fost elevul lui Gavriil Muzicescu la Conservatorul din Iaşi (1893—1895). Prelucrează şi adaptează pentru cor pe mai multe voci şi unele melodii ale acestuia, dintre care cîteva ajunse de mare popularitate, precum „Cîntecul lui Ştefan Vodă", cuvintele şi melodia căruia însufleţesc şi întraripează pînă azi inima românească: *„Ştefan, Ştefan domn cel mare / Seamăn pe lume nu are / Decît numai Sfîntul Soare"*, poezie populară aflată între culegerile lui Vasile Alecsandri.[9] Figura lui Ştefan cel Mare i-a atras în chip deosebit pe Timotei Popovici. El a prelucrat pe 2 voci şi o veche melodie adaptată versurilor lui Dimitrie Bolintineanu, cunoscute şi copiilor: *„Pe o stîncă neagră într-un vechi castel / Unde curge-n vale un rîu mititel..."*.[10]

În aceeaşi *Carte de cîntece* el introduce şi o „melodie veche" armonizată de G. Musicescu, arătîndu-şi încă o dată preferinţa sa deosebită pentru *cîntecul patriotic*. O simplă răsfoire a *Cărţii de cîntece* ne dezvăluie de îndată cît de mult iubea Timotei Popovici cîntecele naţionale, patriotice, văzînd în ele unul din cele mai bune mijloace de educaţie a sentimentului de iubire faţă de neam şi de ţară, începînd chiar din „azilele de copii", cum se numeau grădiniţele pe vremea aceea, pînă la copiii şcolilor primare şi secundare, pentru care şi-a şi întocmit *Cartea de cîntece*. În aceeaşi *Carte* el introduce şi melodia lui G. Brătianu pe textul lui I. Neniţescu, „Pui de lei", pe care o aranjeaza pentru 3 voci.[11]

(Continuare în pag. a 2-a)

Dr. Antonie Plămădeală
Mitropolitul Ardealului

GLORIE ETERNĂ!

În Sfînta Scriptură aflăm formulat, în termenii cei mai clari, adevărul cum că Domnul Dumnezeu „a făcut dintr-un sînge întreg neamul omenesc, ca să locuiască peste toată faţa pămîntului" şi că pentru fiecare neam, din cîte sînt sub soare, a rînduit „hotarele locuirii sale" (F. Ap. 17, 26).

Rezultă cu evidenţă de aici că spaţiul geografic în care trăieşte fiecare popor este o moştenire divină şi ca atare un drept inalienabil.

Dumnezeu s-a manifestat faţă de neamurile cîte au fost şi vor mai fi pe parcursul istoriei, în acord cu respectul lor faţă de moştenirea pe care le-a hărăzit-o. Dacă s-au mulţumit cu ea şi au cinstit-o şi păzit-o cu toată dăruirea, Dumnezeu le-a perpetuat dăinuirea lor peste secole. Dar, dacă, din contră, au lăcomit şi la moştenirea altora, înrobind ţări şi popoare, le-a trimis tulburare şi mari încercări, pentru ca în final să le suprime chiar existenţa.

În general, soarta marilor imperii este o dovadă în sensul acesta. Ele au pierit pe rînd din istorie tocmai datorită încălcării flagrante a unor principii cum ar fi suveranitatea, integritatea teritorială, independenţa altor popoare.

Poporul român, căruia i-a fost hărăzită parte de moştenire la încrucişarea de interese a unor mari imperii, a trebuit să facă faţă, pe parcursul bimilenarei sale istorii, unor permanente presiuni şi încercări de nesocotire a drepturilor şi libertăţilor sale, plătind adeseori un greu tribut de sînge pentru menţinerea sau redobîndirea acestora. Aproape că nu există palmă a gliei străbune care să nu fi fost stropită cu sîngele martirilor şi eroilor neamului.

Faţă de aceasta, ca faţă de cei mai buni fii ai ei, patria este de-a pururi recunoscătoare, închinîndu-le un adevărat cult şi păstrînd în memorie faptele lor de jertfelnicie.

După îndelungata perioadă a dominaţiei comuniste, cînd cinstirea eroilor neamului a fost umbrită prin exacerbarea cultului personalităţii dictatorilor, poporul nostru a simţit nevoia unei reparaţii ce se cuvenea înfăptuită faţă de toţi fiii României care şi-au pierdut viaţa pe cîmpurile de luptă.

Această reparaţie s-a înfăptuit Duminică, 27 octombrie 1991, cînd au fost reaşezate, cu onorul cuvenit, în inima capitalei, adică în locul de unde, în chip samavolnic au fost exilate, osemintele ostaşului necunoscut, simbol sacru al tuturor bravilor români care, în urma sacrificiului suprem, şi-au înscris numele în cartea veşniciei neamului.

A fost o zi de profundă reculegere naţională şi de devoţiune faţă de nesfîrşita ceată a eroilor şi martirilor români din toate timpurile şi locurile.

Veşnică să le fie pomenirea!

Pr. prof. D. Abrudan

TRECEREA LA CELE VEŞNICE A SANCTITĂŢII SALE

DIMITRIOS I
Arhiepiscop al Constantinopolului şi Patriarh Ecumenic

În seara zilei de 2 octombrie 1991 a trecut la cele veşnice, în urma unui atac de cord, Sanctitatea Sa Dimitrios I, Arhiepiscop al Constantinopolului şi Patriarh Ecumenic.

Adormitul în Domnul s-a născut la 8 septembrie 1914. A fost hirotonit preot în anul 1942 şi a slujit în diferite parohii din Turcia, Grecia şi Irak, pînă în anul 1964 cînd a fost hirotonit episcop.

În 1972 a fost ales mitropolit de Imvrou şi Tenedou, una dintre cele patru eparhii active ale Patriarhiei Ecumenice din Turcia.

Tot în acelaşi an, în urma vacantării scaunului de patriarh ecumenic, este înălţat în această treaptă blîndul şi smeritul mitropolit Dimitrios.

În cei aproape douăzeci de ani de arhipăstorie, Patriarhul Dimitrios I a întreprins vizite frăţeşti în mai toate Bisericile Ortodoxe Autocefale, a vizitat Vaticanul şi toate organismele ecumenice internaţionale. A fost primul patriarh ecumenic care a vizitat Statele Unite ale Americii şi de asemenea primul patriah ecumenic, care după patru sute de ani, a vizitat Biserica Ortodoxă Rusă.

În 1987 a fost oaspetele Bisericii Ortodoxe Române, bucurîndu-se de aleasă cinstire din partea clerului şi credincioşilor români. Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist l-a caracterizat, pe bună dreptate, ca fiind „un promotor al comuniunii şi frăţietăţii dintre Bisericile Ortodoxe surori, mai ales prin conferinţele panortodoxe pe care le-a convocat şi prin vizitele făcute Bisericilor ortodoxe surori".

Patriarhul ecumenic Dimitrios I a fost în egală măsură continuatorul deschiderii Ortodoxiei spre dialogul cu celelalte Biserici creştine (neortodoxe) iniţiat de predecesorul său, patriarhul Athenagoras. Astfel, în timpul arhipăstoririi sale a început dialogul teologic oficial între Biserica Ortodoxă şi Biserica Romano-Catolică. S-a încheiat apoi, cu succes, dialogul cu Bisericile Vechi Orientale, urmînd să se stabilească în viitor revenirea la comuniunea euharistică. În sfîrşit, au fost continuate sau iniţiate dialoguri bilaterale sau multilaterale în cadrul organismelor ecumenice internaţionale cu Biserica Veche Catolică, cu Biserica Anglicană, cu Federaţia Bisericilor Luterane şi cu Alianţa Reformată.

„Sensibil la problemele care frămîntă astăzi lumea, Patriarhul Dimitrios s-a arătat un om al păcii, în faţa escaladării violenţei şi un apărător al integrităţii creaţiei, în faţa crizei ecologice de astăzi".

Întru fericită adormire, veşnică odihnă dă Doamne sufletului adormitului robului Tău Dimitrios I, patriarh ecumenic, şi-i fă lui veşnică pomenire!

NOUL ARHIEPISCOP AL CONSTANTINOPOLULUI ŞI PATRIARH ECUMENIC
Sanctitatea Sa BARTHOLOMAIOS ARCHONTONIS

În ziua de 22 octombrie 1991, Sfîntul Sinod al Patriarhiei Ecumenice l-a ales pe noul Arhiepiscop al Constantinopolului şi Patriarh Ecumenic, în persoana Mitropolitului de Calcedon *dr. Bartholomaios Archontonis*.

Noul Patriarh Ecumenic s-a născut la 12 martie 1948 în Imvros. A absolvit cursurile facultăţii de Teologie în 1961. Şi-a susţinut apoi doctoratul în Teologie la Institutul Pontifical de Studii Orientale, în anul 1968, cu teza: „Despre codificarea Sfintelor Canoane şi a dispoziţiilor canonice în Biserica Ortodoxă". A mai făcut studii de spiritualitate la München şi în alte centre universitare din Europa. În 25 decembrie 1973 a fost hirotonit arhiereu şi instalat apoi ca mitropolit de Filadelfia. După decesul Mitropolitului Meliton de Calcedon, părintele său duhovnicesc, Mitropolitul Bartholomaios a devenit succesorul acestuia, fiind întronizat în 14 ianuarie 1990. A îndeplinit şi funcţia de director al Biroului Patriarhului Ecumenic.

În calitate de membru al Sfîntului Sinod al Patriarhiei Ecumenice şi de preşedinte al multor comisii sinodale, între care şi Comisia Sinodală pentru relaţiile interortodoxe şi intercreştine, Sanctitatea Sa Bartholomaios, noul Patriarh Ecumenic a participat la numeroase întruniri panortodoxe şi pancreştine.

Ca mitropolit şi director al Biroului Patriarhului Ecumenic, Sanctitatea Sa l-a însoţit pe Patriarhul Dimitrios I în toate vizitele oficiale efectuate în Bisericile ortodoxe autocefale, în America, la Roma, la Consiliul Ecumenic al Bisericilor şi la Conferinţa Bisericilor Europene.

A vizitat România în anul 1986, ca delegat al Patriarhiei Ecumenice la funeraliile Patriarhului Iustin si în 1987, ca membru al delegaţiei oficiale a Patriarhiei Ecumenice, care a însoţit pe Patriarhul Dimitrios I în vizita efectuată Bisericii Ortodoxe Române.

Întîistătătorul Bisericii noastre, ierarhii, clerul şi credincioşi îl întîmpină pe noul *Patriarh Ecumenic* cu sincera urare de sănătate, pace şi îndelungată arhipăstorire!

„Bătrînească şi cinstita şi curata noastră Lege"

Vorbind despre Andrei Şaguna, Octavian Goga, fiul preotului din Răşinari, îl aseamănă pe marele mitropolit cu un stîlp de foc care luminează în noapte. Credem că nu greşim cînd acest lucru îl putem spune şi despre poetul răşinărean, cînd ne gîndim mai ales la lucrarea şi creaţia sa de pînă la 1918, perioadă în care Oct. Goga a fost un fidel purtător de cuvînt al românilor transilvăneni, întărindu-i şi luminîndu-i prin harul versurilor sale, care ne încălzesc şi ne fac să ne contopim cu bucuriile şi mai ales ofurile celor mulţi, pentru al căror bine sîntem chemaţi şi astăzi să punem umărul. Să ne amintim doar următoarele versuri din poezia „Rugăciune":

În pieptul zbuciumat de doruri
Eu simt ispitele cum sapă,
Cum vor să-mi tulbure izvorul
Din care sufletul s-adapă.
Din valul lumii lor mă smulge
Şi cu povaţa Ta-nţeleaptă,
În veci spre cei rămaşi în urmă
Tu, Doamne, văzul meu îndreaptă.
. . . . . .
Alungă patimile mele,
Pe veci strigarea lor o frînge
Şi de durerea altor inimi
Învaţă-mă pe mine a plînge.
Nu rostul meu, de-apururi pradă
Ursitei maştere şi rele,
Ci jalea unei lumi, Părinte,
Să plîngă în lacrimile mele.

Răsărit şi crescut în sînul obştei celei mari a fiilor acestui pămînt, Oct. Goga a fost deplin convins de rolul negrăit pe care credinţa noastră ortodoxă l-a avut şi îl are în menţinerea fiinţei, în luminarea şi întărirea răzbaterii poporului român prin încercările grele cărora a trebuit şi trebuie să le facă faţă în aspra sa istorie, credinţă pe care, în poezia „Moş Craciun", o numeşte atît de inspirat: *„Bătrînească şi cinstita şi curata noastră Lege"*. Stima sa faţă de această „Lege", „Legea românească", cum a fost şi este ea numită în Transilvania, rezultă, între altele, şi din poezia „Străinul", în gura căruia pune şi cuvintele „că nu-i păcoat mai mare/ Decît să-ţi lepezi Legea ta", sau cum glăsuieşte în „Dascălul": „Focul mare al dragostei de Lege, / ... prin potopul veacurilor negre / Ne-a luminat cărările pribege".

„Bătrînească şi cinstita şi curata noastră Lege".

Bătrînească de bună seamă pentru că Legea noastră creştină ortodoxă nu este de ieri-de-alaltăieri, venită de undeva ca o marfă de import, ci ea este deodată cu noi; ne-am născut cu ea, din care motiv ne-a pătruns în întreaga noastră structură psiho-fizică, în toate mădularele noastre, în toată plămada noastră, revărsîndu-se în afară în chipul senin al românului, în generozitatea sa, în simţul armoniei şi echilibrului său, al răbdării sale, al toleranţei sale, al omeniei sale, în zicalele sale, în muzica, în portul şi dansul său, toate încărcate de-o extraordinară frumuseţe morală. „Ortodoxia — spune undeva profesorul şi istoricul Ioan Lupaş — a plămădit sufletul etnic al acestui popor; din ea au izvorît toate creaţiunile lui de artă literară şi cultură, menite a-i deschide căile spre perfecţionarea morală şi intelectuală". Moldoveanul — constata la vremea sa Dimitrie Cantemir — nu se aşează la masă pînă cînd nu lese în stradă şi priveşte în sus şi-n jos să vadă dacă nu este vreun călător să-l poftească la bucatele sale, atîtea cîte le avea.

Bătrînească, pentru că primele certificoate de naştere această Lege le scria încă din sec. I al erei noastre creştine, cînd Sf. Apostol Andrei, pe care ar trebui să-l trecem la loc de mai vădită cinstire în calendarul nostru creştinesc şi naţional, cînd ucenici ai Sf. Apostol Pavel, negustori greci, apoi, ceva mai tîrziu, soldaţi romani aruncau primele seminţe evanghelice pe meleagurile noastre.

Bătrînească, pentru că ne-a vegheat paşii de la naştere, ne-a dus de mînă ca o mamă bună, ne-a învăţat ce e bine şi ce e rău, mîngîindu-ne şi întărindu-ne în vremuri de ispită, a stat mereu la sfat cu noi cum au stat încă din vremuri imemoriale bătrînii noştri încărcaţi de ani şi de înţelepciune. Căci nu fără temei s-a născut vorba: Cine n-are bătrîni să-i cumpere.

Şi cinstita, de bună seamă în înţelesul de respectata, demna de cinstire Lege. Şi cu adevărat am cinstit-o şi, nădăjduim, s-o cinstească în continuare fiii neamului nostru.

Au cinstit-o atîţia martiri, încă din chiar primele zile ale naşterii sale, sfinţi ştiuţi şi, mai ales, neştiuţi, care i-au urmat mai cu osebire sfatul, care au apărat-o cu jertfa vieţii lor şi au înmiresmat pămîntul nostru cu frumuseţea vieţii lor spirituale, şi de care n-am dus lipsă niciodată şi despre care nădăjduim să se vorbească de acum încolo tot mai mult; au cinstit-o Sf. Sava de la Buzău, Sf. Ioan Românul; Sf. ierarhi Ilie Iorest şi Sava Brancovici, Sf. Oprea, ciobanul din Săliste ,Sf. Daniil Sihastrul şi într-un mod cum nu se poate mai onorant pentru ei şi pentru neamul românesc, Sf. Constantin Brîncoveanu, Sfinţii Matei, Radu, Ştefan şi Constantin, fiii săi, care şi-au pus de bună voie capul pe butuc, decît să se lapede de Legea lor; a cinstit-o ţăranul român din Mărginimea Sibiului din anii luptei împotriva uniaţiei, ţăran care trimitea vorba Mariei Tereza că dacă vrea să-i ia cojocul, i-l dă, dacă-i doreşte braţele, i le dă, dar sufletul — Legea, aşadar, credinţa — nu i-l dă pentru nimic în lume; a cinstit-o Horea, cînd asemenea Mîntuitorului pe cruce, şi-a iertat vînzătorii, înainte de-a fi ciopîrţit cu roata şi încă mulţi ca el.

A cinstit-o Neagoe Basarab cînd sfătuia pe fiul său Teodosie: „Ia aminte şi aceasta, fătul meu, că poruncesc dumnezeieştile Scripturi, să te lepezi de

(Continuare în pag. a 3-a)

Pr. Gh. Papuc

TIMOTEI POPOVICI

(Urmare din pag. 1-a)

În Basarabia, muzica bisericească lineară, cultivată de altfel și de Timotei Popovici, a fost ilustrată vreme îndelungată de compozitorul preot M. Berezovschi (1868—1940), dirijor al corului catedralei din Chișinău, cu operă tipărită (Cîntările Sfintei Liturghii) de I. Căpriță, laic originar din Banat și autor de melodii laice, unele ajunse a fi socotite „populare", și de diaconul Alexandru Cristea, autorul melodiei „Limba noastră", pe versurile lui Al. Mateevici. Pe toți aceștia i-am apucat și eu, în corul celor din urmă cîntînd ca elev de seminar. I. Căpriță a fost profesor la Seminarul din Chișinău, iar Al. Cristea la Școala Eparhială de fete din același oraș, dar a condus și un cor mixt, de seminariști și eparhialiste înainte de război. Compozitori de muzică bisericească au mai fost Vasile Popovici (n. 1900) și Mihail Bârcă (n. 1888), acesta din urmă prelucrînd *Colinde și cîntece de stea*, pe versuri populare, o *Liturghie pe teme psaltice* și alte *Cîntări bisericești*. Vasile Popovici a compus un *Triptic de Crăciun* și *Urare de Anul Nou*.

I-am amintit anume pe acești basarabeni pentru că, în ultima jumătate de secol, unii din ei au fost completamente omiși din repertorii și enciclopedii, și n-a fost drept. Doar în treacăt se cade să mai amintim aici măcar cîțiva din cei cu care Timotei Popovici trebuie trecut în aceeași familie de creatori cu faimă mare în muzica românească, atît în cea bisericească, precum și în cea laică. Anton Pann (1794—1854) autorul melodiei lui *„Deșteaptă-te române"*, — căci chiar dacă această melodie e în parte culeasă și de unii atribuită lui G. Ucenescu — Anton Pann tot mare rămîne, apoi Varlaam Basarabeanul (Barancescu, protopsalt și profesor la Brașov, retras la Mînăstirea Ciolanu), Dimitrie Suceveanu și neapărat I. Popescu-Pasărea (n. 1871—1943) și dascălul său Ștefanache Popescu (1824—1911).

Timotei Popovici era bănățean după naștere (n. Pîncova, jud. Caraș-Severin), dar adevărata carieră muzicală a făcut-o la Sibiu, pe urmele lui *Dimitrie Cunțan* (1837—1910) și ale lui *Gheorghe Dima* (1847—1925). Venit la Sibiu de la Brașov (1899) ca profesor la muzică vocală și instrumentala la Seminarul „Andreian", a fost și econom al Seminarului și îndată și profesor la școala de fete a „Asociațiunii" (ASTRA). În anul urmator a fost numit și director de muzică la *„Reuniunea de muzică"*. În anul 1910 a fost ales dirigent al „Reuniunii sodalilor români din Sibiu". Din 1906 preda la Secția pedagogică a Seminarului și ... desenul. Corul mixt înființat de el încă în vechea bisericuță care exista pe locul actualei catedrale, s-a dezvoltat începînd din anul 1922 în măreața catedrală de azi, pînă a avea 200 de persoane, devenind unul din cele mai bune coruri din țară. Dirijorul, Timotei Popovici, 18 ani a organizat și condus acest cor fără nici un salariu personal.[12] A fost urmat de prof. pr. Gheorghe Șoima, iar astăzi e continuat de arhid. prof. Ion Popescu, pe linia tradiției ctitorului Timotei Popovici.

Aici la Sibiu, a compus, a armonizat, a cules opere muzicale populare, patriotice, legende istorice cîntate, colinde și cîntece de stea. A compus, e de la sine înțeles, melodii bisericești, inclusiv *„Cîntările Sfintei Liturghii"*.[13] Tot din această categorie face parte și o *Rugăciune la procesiuni religioase* (Sibiu, 1921). Despre *Cartea de cîntece*, în care introduce melodii populare și patriotice pentru școlari, am amintit mai înainte. Adaugam că a publicat trei ediții, de fapt însă trei volume diferite pentru că sînt foarte diferite ca dimensiuni și conținut.[14] În 1905 a publicat un *Dicționar de muzică*,[15] iar în 1914, șapirografiat, un *Repertor coral pentru cor de barbați* (126 p.), în care cele mai multe melodii sînt ale sale, dar a ales și bucăți frumoase din creația altor compozitori, precum Gh. Dima, A. Adam, Beethoven, Ciprian Porumbescu, acesta și cu melodii religioase: *„Adusu-mi-am aminte"* și *„Tatal nostru"*, Fr. Schubert, Marschner, Tudor de Flondor cu „Somnoroase pasărele" pe versurile lui Eminescu, I. Vidu ș.a. In 1920 a scos o cărticică de *Cîntece naționale* pentru 2 voci egale (20 p.), iar în 1928 o culegere de colinde *„Florile dalbe"* (2 vol., Craiova), colinde avînd însă risipite prin toate celelalte *cărți* pe care le-a publicat.

Opera muzicală a lui Timotei Popovici e alcătuita din compoziții originale, din culegeri și prelucrari după melodii populare și din compoziții *„in gen popular"*. Timotei Popovici vedea în muzică *„unul din cele mai puternice mijloace de educație"*. Muzica are ca scop *„cultivarea tuturor sentimentelor bune omenești și în special a celui religios, moral și patriotic național"*. Dar ea are și un al doilea scop atît de important: *„cultivarea simțului muzical și a culturii estetice și artistice"*. După părerea lui, izvorul cel mai curat al muzicii, care poate duce la asemenea rezultate, care poate pătrunde ușor în suflete, este *„cîntecul popular"*, și anume, la noi românii, cîntecul popular românesc. El face o întreagă demonstrație asupra necesității absolute a cultivării *acestui cîntec*, și nu a cîntecului popular străin care, nu de altceva, dar nu ni se potrivește și, mai ales, nu se potrivește rolului educativ pe care îl are în vedere Timotei Popovici. El spune despre sine: *„Am adaptat melodii populare, mai ales din cele fără text, și am compus însumi în genul muzicii populare, melodii pe texte bune, alese din poezia populară, ori din poeții cei mai de seamă ai noștri. M-am ferit înadins de cîntece cu caracter străin și, cu deosebire, de cîntece populare străine pentru că pe acestea le consider ca dezastruoase pentru sufletul românesc, în urma efectului lor de înstrăinare, ce îl observăm cu durere la prea mulți dintre aceia care, începînd cu grădina de copii și pînă la încheierea instrucției muzicale în școala secundară, au fost „educați" românește, dar cu cîntec străin"...*[16].

Cîntecul popular, *sau în gen popular*, ocupă un loc important în creația lui Timotei Popovici, și ar fi greu de spus care, înaintea căruia trebuie așezat: cîntecul religios, cel popular, cel patriotic sau colindele și cîntecele de stea. Căci a excelat în toate. Și multe din melodiile pe care le credem astăzi anonime, sînt de fapt opera lui. Iată numai cîteva exemple: „Cîntec de primăvară", pe versurile lui Șt. O. Iosif: *„Înfloresc grădinile / Ceru-i ca oglinda / Prin livezi albinele / Și-au pornit colinda"*; „Vine Mai", pe text de I.I. Onu: *„Vine, vine luna Mai / Se preface tot în rai / Cum încep căldurile / Înfrunzesc pădurile"*; „Cîntec de leagăn" pe text de Șt. O. Iosif: „Hai odor, hai păsărică..."; „Marșul lui Iancu"; „Sfînta zi de libertate"; „Rodica" pe text de Vasile Alecsandri: *„Purtînd cofița cu apă rece"*... și am putea da încă multe exemple (La Oglindă, Florile dalbe, Linu-i lin, Praznic luminos etc.).

Timotei Popovici a luptat toată viața pentru păstrarea nealterată, am zice pentru apărarea de poluarea modernismului fals înțeles, a cîntecului popular și a colindelor. În această privință ar putea fi pe bună dreptate considerat un premergător al tuturor celor care azi luptă pentru aceeași păstrare a autenticității melodiilor de inspirație și origine populară. Începînd din 1926 el a inițiat concertele de colinzi din catedrala din Sibiu sub lozinca: *„Pentru reînvierea și cinstirea vechilor și frumoaselor noastre cîntece de Crăciun"*.[17] Aceeași operă de păstrare a autenticității melodiilor tradiționale, populare, și de curățire de influențele străine, a întreprins-o Timotei Popovici și în legătură cu cîntările „Oastei Domnului". Pr. Gheorghe Șoima, care i-a fost apropiat, a remarcat întotdeauna și rigoarea cu care își alegea textele, cu grija de a nu aduce vreo atingere nepotrivită moralei creștine, mai ales în unele cîntece populare.[18] Se vede bine pe toate textele pe care a compus că a ales creații ale marilor scriitori, Eminescu, Alecsandri, Coșbuc, Șt. O. Iosif, D. Bolintineanu și alții, și că nu și-ar fi îngăduit niciodată să-și pună geniul creator în slujba vreunor expresii licențioase, sau măcar aluzive, atentînd la morala creștină și publică. Chiar atunci cînd din folclor a prelucrat și teme exprimînd relații și sentimente dintre tineri, le-a ales pe acelea a căror puritate și firesc decent n-a putut sugera nimănui gînduri urîte.

Cu un anumit prilej a dovedit și deosebite calități de polemist cu privire la muzica populară românească pe care unii au încercat fie s-o amestece cu alte caractere melodice, fie s-o falsifice sau s-o atribuie altor națiuni decît celei române. Este elocvent în privința aceasta un articol pe care l-a publicat în 1946 în „Gazeta Sibiului" și pe care l-a scos apoi într-o broșură, intitulată: *„Despre folclorul poetic și muzical român. În legătură cu moartea unui folclorist"*. Polemiza cu un autor căruia nu-i dă numele (un bun prieten al său, zice), dar dă numele folcloristului mort: Béla Bartók. E de la sine înțeles că îl prețuia pe Béla Bartók, dar, în broșura amintită mai sus, arată că multe din culegerile lui Béla Bartók erau de fapt melodii ale lui Vidu (Auzi valea, Spusu-mi-a frunza de vie ș.a.), iar unele prelucrări ale lui Bartók *„erau nepotrivite cu firea"* melodică românească, fiind prea intelectualizate, intervenindu-se prea mult în ele. *„Cîntecul românesc de-arîndul (dimpreună cu colindele), nu primește decît haina simplă și cea mai frumoasă, ce se numește clasică, adică hăinuța țărăncuței noastre, albă, împodobită cu flori, altițe și alte cusături și podoabe mărunțele și gingașe, ce însă nu-i vatămă cu nimic frumusețea sa românească. Altă îmbrăcăminte nu-i trebuie țărăncuței noastre mîndre, cum nu-i trebuie nici cîntecului nostru românesc"*.[19]

Despre Béla Bartók, Timotei Popovici spune că el, în studiile sale teoretice, nu a căutat să lămurească *„însușirile cîntecului românesc, ci mai mult unele asemănări și influențe ale muzicii neamurilor cu care trăim împreună în țara noastră, ori sîntem vecini, cum și influența muzicii noastre asupra muzicii lor"*. Ar fi dorit așadar ca Bartók să se informeze mai mult asupra creației românești — arată cu erudiție și toate sursele la care ar fi putut apela — și că ar fi trebuit să știe că multe din melodiile culese de el erau deja culese de alți muzicieni români, cărora le dă și numele, și exemplifică cu titluri cîntecele la care se referă. Supărarea cea mai mare a lui Timotei Popovici este aceea că, în urma unor certuri cu confrații săi, Bartók a *„șters cu buretele"* ce a scris mai înainte, și peste acelea *„a scris cu litere groase că, tot ce a cules, nu este românesc, ci unguresc"*.[20] Ori împotriva acestei afirmații stă realitatea și toate culegerile anterioare de folclor din Transilvania și Banat, facute chiar de el, Timotei Popovici, de Gheorghe Dima, de D.G. Chiriac, Ion Vidu, G. Breza, Ion Bohociu, Sabin Drăgoi, Ion Deiu, Tiberiu Brediceanu, Achim Stoia, Dr. Nicolae Ursu la care Timotei Popovici a văzut un manuscris cu peste 600 de colinde și cîntece românești, C. Brăiloiu, Ilarion Cocișiu, Gheorghe Șoima, Ilie Micu, Gheorghe și Aron Bogdan, profesorul Garofoiu și, bineînțeles, Anton Pann. Sînt, cu adevărat, mărturii cu neputință de pus la îndoială și pot trage greu pe talgerul cîntarului polemic al lui Timotei Popovici.

Trebuie să remarcăm însă că polemica pe care o cultivă muzicianul nostru e de cea mai academică ținută, în termeni urbani, convingători, bine argumentați, care n-ar fi putut mînia nici un interlocutor onest.

Cu acest prilej Timotei Popovici povestește și un episod legat de creația pianistului Franz Liszt (1811—1886) pe care toate enciclopediile îl numesc *„pianist ungur"*. Timotei Popovici îl numește „neamțul Franz Liszt"! Probabil aceasta vine dintr-o ceartă pe care Liszt a avut-o spre sfîrșitul vieții cu conaționalii săi, după care a scris o carte în limba germană, în care ar fi declarat că muzica ungurească nu e ungurească, ci *„se datorește fraților cu pielea tuciurie"*.[21] Aceasta i-ar fi atras anatema generală și izgonirea din toate pozițiile pe care le deținea în cultura țării sale. N-am cercetat aceste lucruri, așa că le notăm așa cum le-a scris Timotei Popovici. El mai făcea însă o constatare: că Liszt ar fi făcut o improvizație de marș maghiar (numit de aceștia Marșul lui Rákotzy) cu foarte multe elemente asemănătoare melodiei: *„Strigă Bărnuț din Sibiu, că Ardealul nu-i pustiu, Strigă Iancu de la munte, nu te teme măi Axente"*, melodie folosită de Timotei Popovici, din tezaurul românesc folcloric din Transilvania, în poemul despre Avram Iancu, intitulat *„Regele munților"*, Liszt ar fi folosit melodia în ceea ce a numit el o *rapsodie* pe care ungurii o credeau ungurască. Timotei Popovici spune că chiar Liszt ar fi declarat contrariul. Se știe că Octavian Beu[22] a descoperit la Weimar, mai tîrziu, și o *Rapsodie română*, a lui Liszt, pe lîngă cea ungurească cunoscută.

Nefiind specialist, nu mă angajez nici în această discuție, dar o însemnez pentru specialiști cu gust pentru polemici, care, după expresia lui O. Paler, au a cultiva genul polemicilor cordiale!

Problema, deși nu era și muzician — poate numai asta nu era — l-a preocupat și pe Nicolae Iorga. Într-o comunicare susținută la Academia Română, el spune că multe pasaje, teme din *Rapsodia ungară* de Liszt, sînt de origine românească și ar putea fi puse pe două coloane.[23]

Așa că chiar dacă Timotei Popovici se referă la această rapsodie, că ar fi avînd în ea numeroase elemente muzicale românești iată că are un sprijinitor în Nicolae Iorga.

În afară de respectul pentru puritatea melodiilor populare, pentru textele morale, pentru colindele care să nu-și piardă aroma pe care o au atunci cînd sînt cîntate de copii la ferestre în Ajunul Crăciunului, și care reprezintă moșteniri din moși-strămoși, creații anonime ale geniului popular, Timotei Popovici a mai încercat ceva. Poate un lucru mărunt, dar semnificativ totuși. A propus ca indicațiile de executare a melodiilor să fie în românește, nu în italiană. *„Și în muzică putem și trebuie să vorbim românește"*, scrie el.[24] El așa a și făcut dar, dîndu-și seama că e într-un moment de *trecere*, a notat de cele mai multe ori, în paranteză, și indicația italiană: lin (lento), încetinel (andantino) timp de horă (allegro) etc. Alteori doar indicația românească: sprinten, maiestuos, moderat, vioi etc.

În fruntea multor melodii populare, sau la colinde, el notează că sînt de origine populară, „cîntec vechi", „cîntec popular", „colindă populară", la multe din ele indicînd și localitatea de unde au fost culese: din Rășinari, din Banat, din Ardeal.

La unele notează „melodie devenită populară" (Primăvara). Ține mult la arătarea sursei anonime, populare, pentru a ilustra astfel geniul muzical, creator, românesc, parcă știind ce va scrie un Aldous Huxley că „în antichitate artele erau aproape în întregime anonime".[25] Grecii au fost cei care au însemnat numele autorului pe operă, sau au făcut să se știe autorul. Huxley crede că au făcut-o din orgoliu, pentru faimă imediată și în posteritate. Și iată că au fost apoi bine imitați, chiar pînă la legiferarea dreptului de autor. Și la legitimarea semnăturii. Acesteia nu i-a scăpat nici Timotei Popovici. Și-a semnat compozițiile proprii și ele nu sînt puține deloc. Și sînt frumoase. Nu poate exista astăzi un repertoriu de concert de colinzi, fără numele lui Timotei Popovici. Tot așa și în cele mai exigente repertorii de muzică populara, sau în gen popular din studiile de mare importanță, publicate de Timotei Popovici, se intitulează: *„Principiul național în muzică"*. Pornind de la ideea că factorii principali care alcătuiesc viața sufletească a unui popor sînt mai ales limba, poezia și arta, el se ocupă îndeosebi de muzică și anume de cea populară în care vede exprimată întreaga ființă a unui popor. *„În cîntecele poporului este exprimată foarte lămurit firea poporului cu modul lui deosebit de gîndire și simțire cu toate înclinările, suferințele și aspirațiunile sale"*.[26] Muzica este, după limbă, cel mai puternic factor național și cultural. Ea trebuie căutată la sate, acolo unde poporul e mai ferit de influențele străine. Se ridică deschis împotriva cupletelor triviale care denaturează muzica, și împotriva alterării ei prin muzica țigănească. Îi recunoaște acesteia meritele, dar previne împotriva amestecării ei cu muzica românească. Aceasta se va fi potrivind altora, dar nu nouă. Ca talent și suflu poetic, Timotei Popovici trimite la sursele românești. Muzica adevărată trebuie căutată *„în coliba săracului, în cîmpul înflorit și în lanurile aurii, în crîngul întunecos și în codrul frate de cruce, la munte și în poiana înverzită, în șezatorile fetelor și în horele din sărbători unde, nestingherit de nimeni, țăranul român își cîntă suferințele și bucuriile sale, își varsă tot focul inimii lui curate. Acolo trăiește doina strămoșească"*.[27]

Poate că, citite acum, îndemnurile lui Timotei Popovici să mai fie încă actuale ca și atunci cînd au fost scrise, deși marea cantitate de folclor existent, acumulat de veacuri, a fost redusă substanțial de mulți și harnici culegători. Folclorul nou, nu mi se pare a se putea impune deocamdată. El are nevoie de o lungă perioadă de verificare, de esențializare și de contribuții nenumărate care, în convergență de simțire și de expresie, să-l impună. N-aș putea însă afirma cu certitudine că totul a fost cules și că tezaurul s-a epuizat. Cred că în privința aceasta are dreptate Adam Miczkiewicz, citat chiar de Timotei Popovici: *„O, cîntec popular! Tu stai și păzești templul amintirilor naționale, tu ai aripi și glas ca de Arhanghel, adesea ai și arme ca dînșii! Flacăra mistuie lucrările penelului, tîlharii jefuiesc comorile, dar cîntecul scapă în veci cu viață și se strecoară printre oameni. Dacă sufletele înjosite nu știu să-l hrănească cu dor și cu speranță, el fuge la munți, se acață de stînci și de acolo spune de vremuri trecute"*.

Credincios punctului de vedere de la care a pornit, Timotei Popovici nu crede că adevărata cultură muzicală s-ar face numai pe baza muzicii clasice străine, cum credeau unii în vremea sa. El crede că ea se face prin cultivarea muzicii naționale, pornind de la muzica populară, dar mai crede și că aceasta poate fi ridicată la înălțimea clasicismului.[28] O parte din creația lui George Enescu o probează îndestul și, dacă ar mai trăi, Timotei Popovici ar putea apela desigur și la acest argument...

Un portret frumos îi face lui Timotei Popovici profesorul Ilie Micu și accentul cade tocmai pe specificul muzicii populare românești la care atît de des a apelat Timotei Popovici. O idee din acest portret mi-a plăcut îndeosebi: *„Sintem datori* — scrie profesorul în numele lui Timotei Popovici — *ca viersul dat numai nouă* (s.n.) *și numai în putințele noastre de păstrare și fructificare să-l facem valabil și pentru alte neamuri care doresc să ne cunoască și să guste din prisosul comorii noastre sufletești"*.[29] Îmi place ideea aceasta că Dumnezeu ne-a dat un anumit viers *numai nouă*, un specific românesc deci, și că sîntem datori să-l arătăm și să-l înmulțim ca pe un talent special. Ilie Micu, aflăm chiar dintr-un articol al lui Timotei Popovici, îi era ucenic și, prin 1946, conducea la Sibiu corul „Reuniunii române de muzică Gheorghe Dima".[30]

În 1945 Timotei Popovici a fost sărbătorit la împlinirea vîrstei de 75 de ani. S-au scris atunci cuvinte frumoase despre activitatea lui.[31] În arhiva Mitropoliei din Sibiu se păstrează copiile unor scrisori și dedicații trimise lui Timotei Popovici cu diferite ocazii de prof. univ. Const. N. Tomescu, de Grigore Magiari și Nicolae Lungu, de prof. G. Breazu și Principesa Ileana. Există și un text intitulat *Vînzarea lui Iuda*, din care vedem că Timotei Popovici scria și texte în versuri, pentru unele compoziții ale sale, căci se specifică: „Versuri și muzică, pentru 2—4 voci egale și mixte de Timotei Popovici". Nu se poate ști al cui e scrisul. Iată textul care, poate, e inedit:

1. Cînd la Cina cea de Taină Domnul cu ai Săi a stat
   El știind ce-avea să vină, cu glas blînd le-a cuvîntat:
   Frații mei sosit-a ceasul de-mplinire, cum e scris
   Judecat voi fi la moarte și pe cruce voi fi-ntins.
2. Voi să nu vă pierdeți rîvna, nici să vă înspăimîntați
   Credeți și-n curînd veni-va vremea să vă bucurați
   Dar dintre voi unul este, care-Mi va fi vînzător
   Pe trei zeci de-arginți acela mă va da jidovilor.
3. Ucenicii întrebară care-i acel păcătos
   Ce-ar cuteza să-l vîndă pe Domnul Iisus Hristos?
   Cînd veni rîndul lui Iuda, Domnu-i zise: Da, tu ești
   Mergi degrab și isprăvește fapta ce o plănuiești
4. Atunci Iuda cel fățarnic merse de se tîrgui
   Cu-n sărut le dete semnul și arginții și-i primi
   Dar curînd veni mustrarea... banii'napoi de-aruncă
   Și fugind pe cîmp, departe, de-un copac se spînzură.

Cu prilejul împlinirii a 100 de ani de la naștere (1970, la 20 august), precum și a împlinirii a 20 de la moartea sa (11 iulie 1970) la Sibiu s-a organizat o Sesiune de comunicări și un Simpozion comemorativ la care au vorbit din Sibiu: prof. Ilie Micu, prof. Gheorghe Șoima, Corneliu Dragoman, apoi prof. Dumitru Jampon-Marga, din Caraș-Severin, prof. Constantin Catrina, din Brașov, prof. Nicolae Oancea din București, prof. Nicolae Varga din Tîrgu Mureș și mitropolitul Nicolae Mladin[32]. Cu acea ocazie s-a organizat și o expoziție comemorativă, un concert și un parastas la catedrală. In 1990 s-au împlinit 120 de ani de la naștere, și 40 de ani de la moartea lui Timotei Popovici. În afară de amintirea celor două date, în catedrala din Sibiu, cu prilejul concertului de colinzi dinaintea Crăciunului, nu s-a mai făcut nici o festivitate de comemorare. Se face, iată acum, cu un an mai tîrziu dar, vorba românului, mai bine mai tîrziu decît niciodată! Anul rotund 1990 a fost un an prea plin de evenimente, de comemorări ale eroilor, martirilor și victimelor Revoluției din 1989, așa încît abia acum Sibiul respiră și în ritmul îndatoririlor de a-și aminti de oamenii lui mari din trecut, printre care unul foarte însemnat a fost Timotei Popovici.

E interesant să aflăm din *Cartea de cîntece* a lui Timotei Popovici, că el a scris și armonizat și un cîntec cîntat de Andrei Șaguna, probabil lui Dimitrie Cunțan, de la care l-a auzit Timotei Popovici. E vorba de un *„Imn la Intrarea în Biserică"*, Cîntec popular religios.[33] Textul e de Zaharia Boiu.

Timotei Popovici, precum dau mărturie toți cei care l-au cunoscut, a fost un suflet bun, generos, precum se și cuvenea să fie un om în care totul era muzică, armonie. A lăsat amintiri frumoase ca muzician și ca om. Orfeu vrăjea cu lira sa oameni și zei, animale și plante, Timotei Popovici a vrăjit multe generații de elevi, studenți și credincioși ai Sibiului.[34] Acum bucură cu cîntecul său o țară.

Muzica deschide ferestrele binelui din om: prin ele iese și intră frumosul, armonia, simfonia, înțelegerea, dragostea. Pe drept cuvînt Shakespeare spunea (Negustorul din Veneția), că omul care nu are muzică în el e gata de orice trădare și mișelie. Într-un asemenea om să nu aibă nimeni încredere *(Let no such man be trusted)*.

Timotei Popovici ne-a învățat să iubim muzica, muzica din popor, muzica divină, muzica însuflețitoare de sentimente nobile și de iubire de glie, de limbă și de neam, muzica din noi.

---

1 Apostol D. Culea, *Despre Italia muzicală*, în revista *„Izvorașul"*, I, 16—18 mai 1920 p. 5, cf. Octavian Lazăr Cosma, *Hronicul muzicii românești*, vol. VI, Buc. 1984, p. 60.

2 Timotei Popovici, *Carte de cîntece*, Sibiu, 1924, p. IV. O listă a cărților publicate de Timotei Popovici, vezi la Eusebiu R. Roșca, „Monografia Institutului Seminarial Teologic-pedagogic „Andreian", Sibiu, 1911, p. 123—124.

3 Aldous Huxley, *Și restul e tăcere*, Buc. 1977, p. 50.

4 *op. cit.*, p. 131.

5 *op. cit.*, p. 119.

6 *op. cit.*, p. 117.

7 *op. cit.*, p. 123.

8 *op. cit.*, p. 21. I. Vorobchievici e și autor al unei Sfinte Liturghii, Viena 1869, 1887.

9 *op. cit.*, p. 75, pe 2 voci, și încă o dată pe 3 voci, p. 40.

10 *Mama lui Ștefan cel Mare*, în op. cit., p. 78 și urm.

11 *op. cit.*, p. 149.

12 Pr. Gheorghe Șoima, *Părintele Timotei Popovici. Din prilejul unei aniversări*, în „Revista Teologică", XXXV, nr. 7—8, 1945, p. 319.

13 Ex. *Cîntările Liturghiei*, pe 3 voci egale, Sibiu 1908; o altă variantă Sibiu 1933; alta, Sibiu 1942; *Cîntările Liturghiei pentru 2 voci egale*, Sibiu 1942; *Cîntările liturghiei pentru cor mixt*, Sibiu 1943, 100 p.

14 Cea din 1911, 36 p., iar cele din 1923 și 1924, 168 p.

15 Sibiu, 1905, 160 p. Despre *Dicționarul* lui T. Popovici, vezi și Octavian Lazăr Cosma, *Hronicul muzicii românești*, cit. supra. p. 514—515. Remarcă mai ales erudiția informației. Despre opera și bibliografia asupra lui Timotei Popovici, a se vedea și Viorel Cosma, *Muzicieni români*. Lexicon, Buc 1970, p. 368—369.

16 Prefață la *Carte de cîntece*, Sibiu 1924, p. V

17 Gh. Șoima, *op. cit.*, p. 321.

18 *Idem.*

19 Timotei Popovici, *Despre folclorul poetic și muzical român. În legătură cu moartea unui folclorist*, Sibiu, 1946, p. 3.

20 *Idem*, p. 7.

21 *Idem*, p. 8.

22 *Idem*, p. 7. Vezi și Lucian Predescu, Enciclopedia Cugetarea, p. 492 col. 1.

23 În „Curierul Artelor", III, 19—22, 28 martie—aprilie 1920, p. 5, cf. Octavian Lazăr Cosma, *op. cit.* p. 269.

24 Timotei Popovici, *Cartea de cîntece*, p. V.

25 *op. cit.*, p. 121.

26 *op. cit.*, în text, p. 4.

27 *Idem.*, p. 15—16.

28 *Idem*, p. 8.

29 Prof. Ilie Micu, *Părintele Timotei* în „Vestea" nr. 25. 3, 1945.

30 Timotei Popovici, *Concertul Reuniunii române de muzică Gheorghe Dima*, în „Gazeta Sibiului", XIII, nr. 24, 7 iunie 1946, p. 1—2.

31 v. *Foaia diecezană*, 15 iulie 1945, nr. 28—29, cu un articol de Constantin Vladu; v. și „Revista Teologică", Sibiu iulie—august 1945; vezi și „Gazeta Sibiului" nr. 27 din 29 iunie 1945. În aceeași „Gazetă a Sibiului" însuși Timotei Popovici publică un articol frumos (nr. 52, 1945), *„În țara colindelor"*, în care povestește cum a cules colinde de la o maramureșancă de 19 ani care nu știa nici a scrie, nici a ceti, avînd astfel riguranța că sursa e genuină și că transmite melodii „auzite". Despre opera teoretică, studii și articole de Timotei Popovici, vezi indicații la Viorel Cosma, op. cit.

32 O dare de seamă pe larg și întreaga cuvîntare a mitropolitului Nicolae Mladin se află în rev. „Mitropolia Ardealului", *ultimul număr* pe 1970.

33 *op. cit.*, p. 38.

34 Gh. Asachi scria în poezia La patrie:
Din cîntarea lui Orfeos munții Traciei s-umpleau
Și din sunetul lui dulce crude fiare se-mblînzeau!

Cel ce domnește între oameni cu dreptate, cel ce stăpînește cu temere de Dumnezeu, este ca lumina dimineții cînd răsare soarele

(II Regi 23, 3—4)

Iată tu ești în necaz pentru că ești băutor de sînge.

(II Regi 16, 8)

PĂRINŢII ŞI COPIII*

Refugiată din ţara conducătorilor „fără Dumnezeu" (Rusia bolşevică) ,fiica unui mare scriitor rus (Alecsandra fiica lui L. N. Tolstoi), declara unor ziarişti în 1931 (la New York), despre oamenii ţării sale următoarele:

„Ziua oamenii dărîmă bisericile şi noaptea plîng, se căesc şi se roagă lui Dumnezeu... Acei oameni care lovesc cu tîrnăcoapele în zidurile sfinte îngenunchează noaptea şi plîng amar din suflet. Sufletul se împarte în două şi merge spre descompunere".

Oameni de apocalips, care ziua dărîmă la biserici, iar noaptea îngenunchează şi se roagă!... Sînt oameni blestemaţi şi nenorociţi, care strică moravurile bune şi dărîmă cetăţile de scăpare, apoi plîng pe ruine, ca Ieremia soarta poporului în robia Babilonului!...

Oameni cu sufletul în descompunere...

De unde: din ce mediu şi din ce cauze începe tragedia aceasta?... Din armată, vor răspunde unii; din politică, vor răspunde alţii; din şcoală sau chiar din biserică, vor spune toţi cei ce caută pricini externe pentru a lămuri descompuneri şi prăbuşiri lăuntrice.

Adevărul este că răul social sau colectiv este suma relelor individuale; că răul din afară este fructul răului *din inimă* (Mt. 15, 18—19; Mc. 7, 20—23); că răul din stat e răul din familie.

Prima revărsare a răului din inimă în lume începe din familie. De aici începe mărirea şi decăderea, binecuvîntarea şi blestemul. Prin copii rămaşte familia şi societatea, şi tot de la ei începe şi descompunerea şi moartea.

Aşa încît la întrebarea: de unde începe descompunerea sufletului unui popor, vom răspunde că de la celulă, din cuibul vieţii familiale, de la părinţi şi de la copiii lor.

Pentru a preveni descompunerea şi în acelaşi timp pentru a asigura mîntuirea şi desăvîrşirea sufletelor, religia creştină aşează pe umerii părinţilor şi a copiilor datorii de la care nu se abate fără primejdia îmbolnăvirii şi chiar a morţii, trupeşti sau sufleteşti.

Încă în Vechiul Testament, *părinţii* sînt chemaţi să fie cu luare aminte la creşterea morală şi religioasă a copiilor. Copiii erau consideraţi, după cum şi sînt, un *dar* şi o *moştenire* de la Dumnezeu (Fac. 48, 8—9; Ps. 126, 3), de care părinţii, ca şi Eli, sînt răspunzători pînă la moarte (I Sam. 3, 12—13; 4, 4—18).

Cea mai însemnată datorie pe care o au părinţii faţă de copii este iubirea (Tit. 2, 4). Din iubire izvorăsc toate celelalte virtuţi pe care părinţii sînt datori să le sădească şi să le dezvăluie în inima copiilor, cum sînt: temerea de Dumnezeu (Ps. 33, 11; Efes. 6, 4), ascultarea (I Tim. 3, 4), purtarea cuviincioasă (Prov. 22, 6), credincioşia (Is. 38, 19) şi peste tot învăţăturile, poruncile, căile şi legea Domnului (Fac. 18, 19; Deut. 4, 9—10; 6, 7; 20—25; 12, 18—19; 32, 46; Ps. 77, 3—10; Prov. 4, 1—4). Părinţii mai sînt datori să-şi binecuvinteze copiii (Fac. 48, 15—16; Evrei 11, 20—21), să-i mîngîie (I Tes. 2, 11), să-i supravegheze (Sirah 7, 24—6; 16, 1—5; 26, 11—12; 42, 9—14), să le dea cele de trebuinţă (Mt. 7, 9—12; II Cor. 12, 14; I Tim 5, 8), să-i convingă a nu se căsători cu femei păgîne sau străine de neamul lor (Fac. 24, 1—28, 1—2), să se roage pentru ei şi cînd sînt răi să-i mustre cu asprime şi chiar să-i pedepsească (Prov. 3, 12; 13, 24; 19, 18; 22, 15; 23, 13—14; 29, 17; Sirah 30, 1—2, 8—12), încredinţaţi că binecuvîntările lor îi însoţesc în viaţă, ca şi blestemele şi păcatele lor (Ieş. 20, 5; 34, 7; Numeri 14, 18; Deut. 5, 9; Ps. 111, 1—2).

Cea mai bună *creştere*, pe care o pot da părinţii copiilor, este cea morală şi religioasă. De ce?... Pentru că, lucrul e ştiut: fiecare copil este o fiinţă metafizică (N. Crainic), un mic filosof religios, care se roagă cu drag lui Dumnezeu, îi place biserica, pune întrebări despre lume şi viaţă, vrea să ştie toate şi întreabă de toate, prin ceea ce caută raţiunea ascunsă a tuturor lucrurilor. Toţi copiii au o firească şi misterioasă pornire spre Dumnezeu, spre religie.

Cu răspunsuri bune şi cu îndrumări sănătoase, creşterea în „cei şapte ani de acasă" lasă în inima şi în mintea copiilor urme şi amintiri neşterse. O bună educaţie acasă dezvoltă sentimente religioase pe care cea mai rea şcoală nu le poate nimici. Le poate acoperi pentru un timp, dar nu pentru totdeauna.

Peste tot, părinţii sînt datori să-şi *îmbisericească* copiii, nu numai cînd sînt de şase săptămîni, ci totdeauna; să-i împrietenească cu Duhul lui Dumnezeu şi să-i crească sub aripile Bisericii, aşa după cum a fost îmbisericită şi crescută şi Maica Domnului.

Nu mai puţin sînt datori *copiii* să aibe temere şi ascultare faţă de legea Domnului (Deut. 30, 1—3; 31, 13; Prov. 28, 7) şi tot aşa faţă de părinţi, după cum spune aşa de limpede porunca a cincea (Ieş. 20, 12; Sirah 3, 1—16; Tovit 4, 3—4; Mt. 15, 4; 19; Mc. 7, 10; 10, 19; Lc. 18, 20; Ef. 6, 1—3; Col. 3, 20; I Tim. 5, 4). Neascultarea, batjocura, asuprirea şi blestemarea părinţilor este păcat strigător la cer (Ieş. 21, 15—16; Lev. 20, 9; Deut. 21, 18—21).

Mîntuitorul Hristos a iubit *copiii buni* ca nimeni altul; i-a chemat la sine, i-a binecuvîntat, i-a luat în braţe şi, pentru smerenia, religiozitatea, sinceritatea şi nevoinţa lor, i-a dat de exemplu de urmat tuturor ucenicilor şi ascultătorilor Săi (vezi: Mt. 18, 3—5; 19, 13—15; 21, 15—16; Mc. 9, 37; 10, 13—16; Lc. 9, 48; 18, 15—17).

Noi vedem în copii primăvara vieţii, mugurul familiei, viitorul neamului şi tăria Bisericii. Este frumos cînd din pămîntul ţării creşte grîul cel mai bun şi se cultivă florile cele mai alese; cînd în grădinile şi gospodăriile satelor şi oraşelor găsim pomii de soiul cel mai nobil şi animalele cele mai bine îngrijite. Dar, neasemănat mai frumos este cînd în casele noastre avem copiii cei mai sănătoşi, cei mai bine îngrijiţi şi mai bine educaţi.

Este de însemnat că *grija educaţiei copiilor* nu aparţine numai familiei. O bună parte din ea revine statului şi alta Bisericii. Copiii nu sînt numai ai părinţilor, dar nici numai ai statului, căci nici un om nu aparţine în întregime altui om. Copilul care este numai al familiei este rodul şi robul celui mai mare egoism, iar copiii care sînt numai ai statului sînt copiii nimănui. În chip natural, copiii aparţin părinţilor, dar sînt şi ai societăţii, ai statului, ai Bisericii şi ai lui Dumnezeu. Toate instituţiile poartă obligaţiile şi răspunderile creşterii, îngrijirii şi ajutorării lor, cu toate mijloacele morale şi materiale de care dispun.

Educaţia cea mai sănătoasă se dă copiilor cînd toate aşezămintele care răspund pentru creşterea lor îşi armonizează interesele şi principiile lor cu *scopul* pe care îl are în vedere educaţia cea mai bună: formarea caracterului religios-moral. Cu *oameni de caracter moral şi de convingeri religioase* nu se va destrăma nici o societate, nu se va dărîma nici un stat şi nu se va închide nici o biserică.

Pe lîngă toate acestea, nu trebuie scăpat din vedere că copilul e crinul, îngerul şi drăgălăşenia familiei. În neprihănirea lui, vedem cerul cu îngerii lui Dumnezeu.

— Daţi-mi ochiul unui copil pe toată viaţa şi nu voi vedea decît lumina fericită a raiului dumnezeiesc, spunea un dascăl (N. Crainic).

Cei mai mulţi oameni credincioşi au şi adoră pe Dumnezeul copilăriei; pe Dumnezeul inimii, Dumnezeul iubirii şi al rugăciunii. Iubirea şi rugăciunea revelează copiilor pe Părintele lumii şi al oamenilor; iubirea şi rugăciunea îi face să-l îndrăgească şi să-i primească în suflet pe toată viaţa icoana Lui sfîntă, ocrotitoare şi mîntuitoare — bine înţeles dacă sînt deprinşi de mici cu *rugăciunile* şi cu *datinile religioase* (ducerea de mînă la biserică, facerea sf. cruci, îngenuncherea, cîntarea religioasă, ducerea darurilor la sf. altar, aprinderea lumînărilor în biserică ş.a.).

Copiii poartă mai curat în mintea şi inima lor îngerească chipul lui Dumnezeu. Nevinovăţia şi blîndeţea lor e măsura omului desăvîrşit. De aceea zice Mîntuitorul: *„De nu vă veţi întoarce şi de nu veţi fi ca pruncii, nu veţi intra în împărăţia cerurilor"* (Mt. 18, 3).

Ce este suspinul şi dorul după copilărie, cîntat cu atîta duioşie de către poeţi, dacă nu suspinul după neprihănirea copilăriei, dorul după raiul întrezărit şi pierdut...

Fie ca acest suspin şi acest dor nestins să întoarcă inimile părinţilor spre fii şi pe cei neascultători spre înţelepciunea dreptilor (Lc. 1, 17).

Ilarion V. Felea

* Din vol. „Duhul adevărului", Arad, 1942.

„Bătrînească şi cinstita şi curata noastă lege"

(Urmare din pag. 1-a)

eretici, să nu faci taină (sfat cu dînşii, nici să vorbeşti mult cu ei"; a cinstit-o „popa Toma din Zagon", împreună cu „popa Dumitru din Arcuş", care, în 1747, erau „în temniţa Turii" cu „fiarele în picioare pentru credinţa noastră", Arcuş lîngă Sf. Gheorghe, unde astăzi mai avem cîţiva români, situaţie în faţa căreia acuza unora că noi deznaţionalizăm pe conlocuitorii noştri din zonă este nu numai jignitoare, ci direct absurdă; a cinstit-o N. Iorga cînd vorbea despre „Legea românească" ca despre ceva „la care ţin cu toată convingerea spiritului meu, cu toată căldura inimii mele şi cu toată iubirea pe care o am pentru naţiunea mea, pe care o pun mai presus de orice"; a cinstit-o Eminescu cînd o declara „mama poporului român", o cinsteşte astăzi între multe nume ilustre poetul şi profesorul Ioan Alexandru cînd scrie că „a vorbi de rău Ortodoxia înseamnă a da palmă propriei tale mame".

Şi curata, în înţelesul de corecta, de dreapta, de neprihănita, de nealterata, neviciata noastră Lege, lucru de care se conving tot mai mult toţi cei care, cinstit, doresc s-o cunoască cît mai bine la ea acasă, cum a fost cazul unui episcop anglican, care trei ani la rînd a venit să participe la slujba Învierii din catedrala mitropolitană din Sibiu.

De altfel, acest lucru îl vădeşte chiar numele pe care îl poartă, căci „Ortodoxie" înseamnă şi „dreaptă mărire, dreaptă sau corectă cinstire a lui Dumnezeu", iar ca să fie dreaptă mărire, trebuie să fie şi dreaptă cunoaştere a lui Dumnezeu. Or Ortodoxia, „bătrînească noastră Lege", a păstrat nealterată învăţătura Mîntuitorului Iisus Hristos şi a Sfinţilor Săi Apostoli, aşa cum a fost ea definită la cele 7 Sinoade ecumenice sau a toată lumea. „Miracolul ortodox constă tocmai în puritatea dogmelor, în fidelitatea faţă de cele 7 concilii ecumenice" scria de curînd într-un ziar central dl. Alexandru Duţu. Din acest motiv, învăţătura ei de credinţă şi morală, cultul ei se aşterne perfect pe cerinţele şi aspiraţiile sufletului omenesc, pe care îl ajută să crească cît mai mult în Dumnezeu. Rugăciunile sale, Liturghia ortodoxă, sînt neîntrecute, după aprecierea celor ce cunosc valorile spirituale şi ale altor confesiuni. „Ortodoxia este pentru noi creştinismul autentic" — spune Mircea Eliade, care ştim ce înseamnă pentru Istoria religiilor.

„Dumneavoastră (românii) — mărturisea în vara acestui an poetul francez Pière Emmanuel, aflîndu-se într-o vizită în ţara noastră — aveţi frumuseţea, toată slava şi măreţia Răsăritului. Dumneavoastră aţi păstrat măreţia Bizanţului, aveţi aici frumuseţea însăşi pe care noi, occidentalii, am pierdut-o... aveţi tradiţia asta a Bizanţului, care s-a alcătuit treptat, autohton, într-o frumuseţe desăvîrşită şi asta este puterea şi măreţia Dvs. Aşa ceva, acest liturgic răsăritean, această vieţuire şi adeverire a frumosului a copleşit fiecare nerv al gîndirii şi vieţii lumii occidentale în acest veac... În faţa acestei frumuseţi ne-am descoperit cu toţii cum nu s-a întîmplat niciodată pînă acum".

Să ne cunoaştem, aşadar, *„bătrînească şi cinstita şi curata noastră Lege"*, s-o preţuim şi să-i trăim valorile şi puterea ei generatoare de viaţă înnoită, primenită, mîntuitoare, aici şi-n veşnicie.

Sfîntul Dimitrie cel Nou Basarabov, ocrotitorul Bucureştilor

Unul dintre reprezentanţii de seamă ai vieţii creştine, odrăslit de fraţii noştri români care trăiesc în sudul Dunării, a fost Sfîntul Dimitrie zis „cel nou" sau „Basarabov", ale cărui moaşte se găsesc azi în catedrala patriarhală din Bucureşti. A trăit în veacul al XIII-lea, deci în timpul „imperiului" de la Tîrnovo, întemeiat de români şi de bulgari sub conducerea fraţilor Petru şi Asan. S-a născut în satul Basarabov, aşezat pe rîul Lom, un afluent al Dunării, în apropierea oraşului Russe. Părinţii lui erau oameni săraci, care nu l-au putut da la învăţătură, de aceea, de mic a fost nevoit să-şi cîştige el însuşi cele necesare traiului. Ani în şir a păscut vitele şi oile ţăranilor din sat, pe colinele din preajma Dunării şi pe văile înverzite ale rîului Lom. Viaţa în mijlocul naturii a oferit tînărului păstor prilejul de-a admira mereu frumuseţile firii celei văzute, ajutîndu-l să iubească şi mai mult pe Făcătorul lumii văzute şi nevăzute. În Duminici şi sărbători lua parte, alături de părinţi şi de ceilalţi credincioşi, la slujbele săvîrşite în biserica satului, putînd astfel să asculte învăţăturile de viaţă îndrumătoare ale Mîntuitorului Iisus Hristos, ale Sfinţilor Săi Apostoli şi ale Sfinţilor Părinţi. Atmosfera de viaţă autentic creştină din familie, ca şi învăţăturile pe care le auzea la biserică l-au făcut să fie blînd şi milostiv cu toţi semenii săi. Postea şi se ruga mereu, aşa cum se cuvine unui adevărat creştin. Se îngrijea mult de cei săraci, cărora le împărţea o parte din hrana pe care a primea de la consătenii săi pentru paza vitelor.

Cunoscînd pe unii călugări din mănăstirile din apropiere, a aflat de viaţa îmbunătăţită pe care o duceau aceştia, departe de lume şi de grijile ei. Pe măsură ce creştea cu vîrsta şi cu înţelepciunea, s-a trezit în el dorul după viaţa monahală, deşi practicase şi pînă atunci, poate fără ca să-şi dea seama, cele trei „sfaturi" cerute oricărui călugăr: sfinţenia vieţii (fecioria), smerenia (ascultarea) şi sărăcia. Drept aceea, într-una din zile, a părăsit lumea, cu toate ale ei, şi „luîndu-şi crucea", s-a călugărit într-o mănăstire din apropiere. S-a aşezat într-o peşteră, săpată în stîncă, pe malul rîului Lom. Acolo a petrecut ani în şir în post aspru, înfrînare şi rugăciune, izolat cu totul de lume şi chiar de ceilalţi monahi. Nu se ştie cîţi ani a trăit în această peşteră şi nici cum îşi agonisea cele necesare traiului, după cum nu se cunoaşte nici data trecerii sale la cele veşnice. De un lucru putem fi siguri: că el a fost în permanenţă o pildă vie de aleasă viaţă creştină pentru ceilalţi călugări şi pentru obştea cea mare a credincioşilor.

Se spune că pe cînd şi-a simţit sfîrşitul aproape, a venit pe malul Lomului şi s-a aşezat între două lespezi de piatră ca într-un sicriu. Şi astfel şi-a încredinţat sufletul lui Dumnezeu, fiind înconjurat în chip nevăzut doar de sfinţii îngeri.

Pe bună dreptate, una din cîntările bisericeşti din ziua prăznuirii sale îi înfăţişează viaţa prin aceste cuvinte: „Ca un înger pe pămînt viaţa ta ţi-ai săvîrşit, în post şi rugăciune ziua şi noaptea petrecînd, ca să înfrîngă pornirea ispitelor cu care te-ai luptat, ca un ostaş adevărat al lui Dumnezeu, a Cărui voie ai împlinit din tinereţe şi toate întunecime le-ai socotit. Pentru aceasta şi noi cu credinţă te lăudăm şi te slăvim". (Podobia la Utrenie).

(Continuare în pag. 4)

„Cred Doamne şi mărturisesc"

Mărturisirea ortodoxă ne învaţă că la Sf. Botez Dumnezeu prin Duhul Sfînt ne revarsă în suflet odată cu harul sfinţitor şi cele trei virtuţi teologice: credinţa, nădejdea şi dragostea. Ce este credinţa? Ne-o spune lămurit Sf. Apostol Pavel. „Credinţa este încredinţarea celor nădăjduite, dovedirea lucrurilor nevăzute" (Evrei 11, 1).

Credinţa este poarta prin care intră Hristos în sufletul nostru. Pe bună dreptate spunea Sf. Ambrozie fericit este acela la poarta căruia bate Hristos. Poarta noastră este credinţa, prin această poartă intră Hristos." Iar fericitul Augustin declara „Si fides in nobis, Christus in nobis" — dacă credinţa este în noi, Hristos este în noi". Iar în predica de la Crăciun acelaşi părinte se adresa păstoriţilor săi, uimiţi de minunea întrupării Cuvîntului, zicîndu-le „tuturor mă adresez, tuturor vă vorbesc: înfăptuiţi înlăuntrul vostru tot ceea ce admiraţi în trupul Mariei. Cine crede în inima sa... îl zămisleşte pe Hristos, iar cine îl mărturiseşte cu gura.. îl naşte pe Hristos".

Astăzi parcă mai mult ca oricînd statisticile înregistrează o scădere majoră a credinţei în lume, aşa încît ne gîndim la cuvîntul Mîntuitorului Hristos „Fiul Omului cînd va veni, va găsi El oare credinţă pe pămînt?" Iar un teolog constata cu durere „dacă totul merge atît de prost în lumea noastră atît de sărmană, e datorita faptului că prea multă lume raţionează şi prea puţină lume raţionează şi prea puţină lume crede; dacă credinţa este în scădere în lume, ea trebuie să fie vie şi puternică cel puţin în noi cei chemaţi să o răspîndim şi să o înteţim. Bisericile par mai goale astăzi, cînd după 45 de ani de întuneric şi beznă ateisto-comunistă, ne-am văzut dintr-o dată liberi, dar libertatea spirituală de multe ori nu ştim să o folosim sau o folosim în scopuri contrare finalităţii ei.

(Continuare în pag. a 4-a)

Ierod. drd. Visarion Bălţat

ŞCOLILE ORTODOXE ŞAGUNIENE

Imediat după „călcarea revoluţiei", cum spune George Barijiu, în *Părţi alese din istoria Transilvaniei*, Andrei Şaguna a purces la înfăptuirea unor deziderate pentru românii ortodocşi din Transilvania. Problema cu adevărat vitală era aceea a şcolilor, atît pentru popor, cît şi pentru pregătirea unor dascăli şi a unor oameni învăţaţi, care să contribuie la deşteptarea şi luminarea poporului. Încă la sinodul din 1850, sinod la care a participat şi Avram Iancu s-a pus chestiunea înfiinţării la Cluj a unei Facultăţi filosofice-juridice pe seama românilor din Transilvania. În luna iulie a aceluiaşi an, rod al convorbirilor sinodale, Şaguna a cerut administraţiei cesaro-crăieşti înfiinţarea pe seama românilor a: 6 gimnazii superioare la Sibiu, Deva, Cluj, Chioar, Cohalm, Braşov; 6 gimnazii inferioare, cu patru clase, la Făgăraş, Alba-Iulia, Sighişoara, Brad, Bretcu, Abrud; 6 şcoli reale la Hălmagiu, Mureş-Odorhein, Haţeg, Offenbaia, Mijloceni, Şimleu, toate cu instrucţie în limba română.

Acestui proiect nu i-a fost dat să prindă viaţă, în deplinătatea lui, au putut fi înfiinţate doar gimnaziul de la Braşov şi de la Brad. La inaugurarea acestuia din urmă a participat şi Avram Iancu, printr-o frumoasă rostire despre folosul culturii naţionale ce va fi chemat să o răspîndească şi „acest gimnaziu între românii din Zarand".[1]

În acelaşi memorabil sinod al Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania s-au luat hotărîri pentru fondarea Institutului teologico-pedagogic din Sibiu. De asemenea s-a hotărît elaborarea şi tipărirea de manuale şcolare. Putem spune deci că sinodul din dieceza ortodoxă a Transilvaniei s-a constituit şi într-un veritabil program şcolar, în fapt educativ şi formativ, de veritabile performanţe pentru românii transilvăneni.

Programul educativ al lui Şaguna a fost complex şi s-a întemeiat pe un ideal educativ ce avea la bază „binele comun" şi „luminarea naţională" contopite în ideea emancipării naţionale prin cultură a românilor din Transilvania. Şaguna a difuzat regulamente şi instrucţiuni pentru directorii „şcoalelor normale", dar şi pentru învăţătorii „şcolilor poporale confesionale". De asemenea organiza conferinţe învăţătoreşti şi se preocupa de frecvenţa regulată a elevilor. A iniţiat cursuri pentru adulţii analfabetici, ba chiar s-a gîndit la şcoli pentru tinerii adulţi.

Putem spune că Şaguna, prin spiritul său organizatoric în viaţa şcolară, lucra în „duhul timpului". cum însuşi spune. A lucra în duhul timpului a însemnat pentru Şaguna a se preocupa de „lăcaşuri pentru copii"[2] şi aplicarea de pedepse în bani „pentru lenevire de la şcoală".[3] De asemenea a înfiinţat o fundaţie „pentru ajutorarea" tinerimii studioase.

Era preocupat Şaguna pentru profilul formativ şi moral al celor dăruiţi „chemării dăscăleşti". Fiecare dascăl trebuia „să fie prevăzut cu atestat de cualificaţiune de la scaunul episcopesc". Această atestare nu se îngăduia decît pentru aceia care „nu cruţă nici o osteneală pentru luminarea tinerimii noastre".[4]

Atît grija gospodărească pentru lăcaşuri de învăţămînt, cît şi aceea morală pentru ţinuta profesională şi etică a dascălilor nu avea alt scop decît „înaintarea generală a creşterii şi culturei tineretului nostru şcolar".[4]

Nu este lipsit de interes să subliniem un aspect modern al gîndirii şi concepţiei lui Şaguna despre nevoia continuă de autoeducare a dascălilor şi învăţătorilor. Dascălul este om — afirma Şaguna — şi „nu ştie atîtea, cît a învăţat, ci numai cît îşi aduce aminte din cele învăţate, şi apoi, ca să-şi poată aduce aminte mai multe din cele învăţate, are lipsă de repetirea acelora".[5]

Şaguna a dat o structură internă a organizării şcolilor confesionale ortodoxe, procedînd la „despărţirea învăţăceilor", „după învăţăturile ce aceştia le vor învăţa. Funcţionau astfel şase despărţăminte, ce se vor transforma mai tîrziu în ceea ce se va numi şase clase primare.

Eforturile lui Şaguna pentru un învăţămînt modern pe seama românilor ortodocşi din Transilvania a fost comparat cu cel făcut de Spiru C. Haret,[6] dar comparaţia se poate extinde, şi-l putem compara pe Şaguna cu importante figuri de reformatori ai învăţămîntului românesc: Gheorghe Lazăr, Gheorghe Asachi, Onisifor Ghibu. Sub îndrumarea lui şcolile româneşti ortodoxe şi-au sporit numărul de la 100 în 1848 la peste 600 în 1869. De asemenea Institutul teologico-pedagogic a pregătit pedagogi veritabili pentru învăţămîntul românesc precum: Zaharia Boiu, Visarion Roman, Pavel Vasici, Petru Şpan — acesta din urmă mentor al lui Onisifor Ghibu. Se poate vorbi astfel de o şcoală pedagogică românească de la Sibiu, ceea ce a însemnat între altele şi introducerea unei concepţii moderne, herbartianismul, despre educaţie, în cultura românească.[7]

Nu numai în acest chip a fost prezent Şaguna în viaţa învăţămîntului românesc ortodox din Transilvania, ci şi prin participarea efectivă la procesul de învăţămînt, cum rezultă dintr-o secvenţă epistolară: „Vin aţi aduce la cunoştinţă, că eu astăzi miercuri mă întorc la Sibiu, după ce am gătat treaba examenelor de maturitate, şi prin ele am inaugurat gimnaziul mare de la Braşov de religia şi misiunea noastră.

Mulţumirea şi mîngîierea este mare în inimile bravilor braşoveni, căci văd înfiinţat şi sacrificiul lor înaintează şi creşte ca cedrii Libanului".[8]

Există şi un episod dramatic în lupta lui Şaguna pentru Şcoala românească ortodoxă. Stările evocate de Vasici nu proveneau „din aplecări imorale naturale, ci din trecutul cel mult vitreg al stărilor feudale a acestui popor, şi din sărăcia lui, cu care se luptă astăzi, şi din scumpetea timpului prezent, care-l apasă tare şi-l împiedică a se putea orienta totdeauna spre folosul intelectual şi al copiilor săi".[9]

Idealul educativ şagunian a fost unul cu un pronunţat caracter umanist şi luminist, impus nu atît de ideologia luminilor, ce-şi făcuse veacul în Europa, cît de neştiinţa ce domnea în rîndul românilor din Transilvania, pe care printr-o educaţie, cum am văzut organizată, după putinţe şi la nivel popular, şi la nivel de pregătire a dascălilor, „din necovîrşire la covîrşire şi din ruginita negură a neştiinţelor, în care prin curgerea nenumăratelor veacuri, spre paguba sa cea universală încă pînă în ziua de astăzi se află, *la limanul cel liniştit al ştiinţelor şi al luminării să se aducă* (s.n.) şi aşa să se prefacă într-un popor cultivat, pe lîngă celelalte popoare luminate..."[10]

Ideea aceasta era comună generaţiei paşoptiste din Transilvania. Bărnuţiu scria în 1853: „Ştiinţa nu poate folosi ce nu se lăţeşte în popor", iar Barijiu se gîndea şi el la „lăţirea ştiinţelor şi a cunoştinţelor",[11] pentru neamul românesc din Transilvania, atunci sub sceptru austriac.

Însuşi timpul pe care Şaguna l-a trăit dimpreună cu neamul său l-a numit un timp al înaintării, luminării şi al culturii: „Este îndeobşte cunoscut că timpul prezent, care este timpul înaintării, al luminării, al culturii, cere de la fiecare societate, corporaţiune şi stare, o deosebită încordare a tuturor puterilor materiale şi spirituale".[12]

Puterea spirituală o vedea împlinită prin învăţătură, şi pentru aceasta Şaguna a depus eforturi organizatorice de excepţie, pentru veacul său. Şi, nu în ultimul rînd s-a preocupat şi i-a orientat pe dascălii sibieni să elaboreze manuale şcolare, pe care apoi le-a tipărit. Dintre acestea menţionăm: *Gramatica română, Stenografia română, Carte de citire* aceasta din urmă de Zaharia Boiu. Şaguna însuşi a fost autorul următoarelor manuale şcolare pentru Institutul teologico-pedagogic din Sibiu: *Compendiu de drept canonic, Elementele dreptului canonic, Istoria bisericii ortodoxe răsăritene universale, Manual de studiu pastoral, Enchiridion,* toate acestea elaborate cu vocaţie didactică şi cărturărească.

În vederea sporirii puterii materiale a credincioşilor săi Şaguna i-a îndemnat ca nimeni altul: „la meşteşuguri, turmă iubită, la meşteşuguri! pentru că fiind tu numeroasă, poţi forma din fii tăi oameni învăţaţi, cari să-ţi apere interesele".[13]

În probleme şcolare şi educative Şaguna a fost la înălţimea celorlalte înfăptuiri ale sale. Ctitoriile sale şcolare, prin înnoiri succesive, au ajuns pînă în contemporaneitate, iar duhul şagunian le animă încă.

Traian Vedinaş

1 Ion Lupaş, *op. cit.*, p. 301.
2 Gheorghe Tulbure, *op. cit.*, p. 277.
3 Ibidem, p. 308.
4 Ibidem, p. 308.
5 Ibidem, p. 308.
6 Ibidem, p. 130.
7 Stanciu Stoian, *Pedagogi români moderni şi contemporani*, 1976, p. 104.
8 Bucur Ţincu, *O scrisoare necunoscută a mitropolitului Şaguna către Dumitru Florian din Sălişte*, în „Mitropolia Ardealului", 1979, nr. 7—8, p. 718—720.
9 Gheorghe Tulbure, *op. cit.*, p. 349.
10 Ibidem, p. 130.
11 George Barijiu, *Scrieri social politice*, 1962, p. 46.
12 Gheorghe Tulbure, *op. cit.*,
13 Ibidem, p. 207.

INFORMAŢII

— Duminică 15 octombrie a.c., Î. P. S. Mitropolit Antonie a săvîrşit Sf. Lturghie arhierească în parohia „Slimnic" din prot. Sibiu.

Cu acest prilej s-a pus piatra de temelie la noua biserică cu hramul „Cuvioasa Paraschiva" ce se va zidi în această parohie prin străduinia bunilor creştini ortodocşi de aici avînd în frunte pe P. C. preot-paroh Deac Samoilă.

La priceasnă Î. P. S. Sa a rostit un bogat cuvînt de învăţătură în legătură cu Evanghelia Duminicii a XXI-a după Rusalii (Parabola Semănătorului) şi cu biserica, locaş de închinare.

— Joi 17 oct. a.c. Î. P. S. Sa a făcut o vizită de lucru la şantierul Mănăstirii Brîncoveanu, Simbăta de Sus, Jud. Braşov. În drum Î. P. S. Sa s-a oprit la protopopiatul Avrig, unde a asistat la o parte din lucrările Conferinţei preoţeşti de aici, purtînd discuţii cu preoţii prezenţi pe teme de actualitate din viaţa Bisericii.

— Vineri, 18 octombrie a.c., Î. P. S. Sa a săvîrşit Sf. Liturghie arhierească în biserica „Sf. Ap. Luca" Sibiu-Inferior, cu prilejul împlinirii a 200 de ani de la zidirea bisericii şi a zilei hramului. În cadrul Sf. Liturghii tînărul drd. în Teologie Erneanu Corneliu a fost hirotonit întru diacon onorific.

Î. P. S. Sa a rostit un bogat cuvînt de învăţătură legat de importanţa evenimentului, de învăţătura Bisericii cu privire la rugăciune, învăţături presărate cu o seamă de foarte instructive istorioare.

În amintirea ctitorilor şi binefăcătorilor bisericii s-a oficiat un parastas.

— Duminică, 20 oct. a.c., Î. P. S. Sa a săvîrşit Sf. Liturghie arhierească în parohia Buna-Vestire, din Mediaş, păstorită de P. C. pr. Gîdea Grigorie.

După terminarea Sf. Liturghii, Î. P. S. Sa a oficiat slujba de binecuvîntare a pietrei fundamentale la noua biserică ce se va zidi aici. A urmat un ziditor cuvînt de învăţătură al Î. P. S. Sale legat de înţelesurile Bisericii ca un trup tainic al Mîntuitorului şi locaş de închinare.

Vecernia a fost oficiată în parohia Boian, prot. Mediaş, în cadrul căreia Î. P. S. Sa a binecuvîntat noua catapeteasmă a bisericii parohiale, făcută recent prin osîrdia credincioşilor avînd în frunte pe P. C. pr. Lepădatu Augustin.

După cuvîntul de învăţătură rostit de Î. P. S. Sa, P. C. preot-paroh A. Lepădatu a fost hirotesit întru iconom-stavrofor. Î. P. S. Sa a binecuvîntat totodată şi noua casă parohială zidită recent.

De la Centrul Eparhial Î. P. S. Sa a fost însoţit de P. C. arhid. prof. Dr. Ioan I. Floca şi P. Cuv. arhid. Drd. Visarion Bălţat, secretar eparhial.

— În perioada 24—28 oct. a.c. Î. P. S. Sa a luat parte la lucrările Prezidiului Preşedinţilor Conferinţei Bisericilor Europene ,lucrări ce s-au desfăşurat în oraşul Durham (Anglia).

— Miercuri 30 octombrie a.c. Î. P. S. Sa a primit la aşezămîntul mitropolitan din staţiunea Păltiniş un grup de profesori americani de la Universitatea Missouri — Columbia, care au participat la deschiderea Centrului de Studii Americane „Columbia" şi a Bibliotecii Americane din Sibiu. Din grup au făcut parte între alţii domnii John D. Hely — directorul Centrului Internaţional de Programe şi Studii, profesor la Universitatea Missouri, Jeff Chiun profesor la aceeaşi Universitate, şi Allan Docal, directorul Bibliotecii Americane din Bucureşti.

A participat şi P. C. arhid. Dr. Constantin Voicu, rectorul Institutului Teologic „Andrei Şaguna" din Sibiu.

În perioada 19—22 octombrie a.c. s-a desfăşurat la Bucureşti, Sinaia şi Sibiu lucrările Colocviului Internaţional „CIORAN", organizat de Ministerul Culturii, Ambasada Franţei la Bucureşti şi Fundaţia Humanitas.

Lucrările Colocviului la care au participat oameni de cultură şi litere din ţară şi din străinătate s-au încheiat marţi. 22 oct. a.c., printr-o vizită la Mănăstirea Brîncoveanu de la Sîmbăta de Sus, ctitorită de voievodul martir Constantin Brîncoveanu căreia în anii din urmă Î. P. S. Mitropolit Antonie i-a zidit din temelie incinta brîncovenească, cu capelă, trapeză, chilii şi foişoare sculptate în piatră.

Cu acest prilej, Î. P. S. Sa a ţinut şi o comunicare despre „Cioran şi religia", comunicare care a şi încheiat lucrările Colocviului amintit.

Ierod. Visarion Bălţat

În oraşul Zărneşti sînt trei biserici, dintre care două cu un mare număr de ani, iar a treia o adevărată catedrală, zidită în timpul celui de al doilea război mondial şi imediat după el, necesita urgente şi mari reparaţii capitale, care s-au înfăptuit în ultimii ani, prin purtarea de grijă a C. pr. N. Mărginean şi a bunilor săi credincioşi, ajutaţi şi de celelalte două parohii din Zărneşti, conduse de C. preoţi: V. Drîngă şi A. Bălescu.

Astfel reînnoită, din încredinţarea Î. P. S. Mitropolit Antonie, biserica Sf. Arhangheli Mihail şi Gavriil din Zărneşti a fost resfinţită Duminică, 27 octombrie 1991, de către P. S. Episcop-vicar Serafim Făgărăşanul, cu participarea multor credincioşi zărneşteni şi a unui foarte mare număr de copii, prezenţi pe tot parcursul slujbei de resfinţire şi Sf. Liturghie.

Răspunsurile au fost date de obştea credincioşilor.

La priceasnă a predicat P. C. cons. Gh. Papuc, despre pericopa evanghelică cu învierea fiicei lui Iair.

La sfînşitul Sf. Liturghii au vorbit: P.C. prot. Z. Moşoiu (Braşov) şi C. pr. paroh I. Mărginean, cuvînt de învăţătură rostind în continuare P. S. Episcop-vicar Serafim, care a insistat cu deosebire asupra mărturisirii lui Hristos-Domnul.

C. pr. Mărginean a fost distins şi hirotesit „iconom", acte de apreciere primind totodată Consiliul şi Comitetul parohial.

P.

„Cred Doamne şi mărturisesc"

(Urmare din pag. a 3-a)

Orice creştin este chemat în virtutea botezului, să trăiască în atmosferă de credinţă „Hristos să locuiască în inimile noastre prin credinţă — le scria Sf. Apostol Pavel Efesenilor (Efeseni 3, 17).

În Sf. Evanghelii, Mîntuitorul Hristos cere de la toţi cei ce se apropie de El o mărturisire totală şi deschisă a credinţei. El cere credinţa ca o condiţie indispensabilă pentru minunile Sale. Acolo unde nu găseşte credinţă refuză să facă vreo minune, aşa cum s-a întîmplat în Nazaret „cetatea Sa". În schimb însă unde a întîlnit credinţa a săvîrşit minuni chiar şi pentru cei care nu aparţineau poporului ales, cum a fost cazul cu sutaşul păgîn căruia îi vindecă sluga şi-i laudă credinţa „adevăr vă spun vouă că nici în Israel n-am găsit atîta credinţă" (Luca 7, 9).

Necesitatea credinţei o arată Mîntuitorul cînd le spune ucenicilor Săi înainte de înălţarea Sa la cer „Cel ce va crede şi se va boteza se va mîntui iar cel ce nu va crede se va osîndi" (Marcu 16, 16), iar Sf. Pavel le scrie evreilor: „fără credinţă nu este cu putinţă să fim plăcuţi lui Dumnezeu" (Evrei 11, 6).

Fericitul Augustin completînd parcă spune „fără credinţă viaţa nu este nici bună, nici corectă, nici nobilă. Nu sînt bogăţii, nu sînt comori, nu sînt onoruri nici vreun alt lucru pe lume care să poată sta alături de credinţă. Credinţa îi salvează pe cei păcătoşi, le dă lumină celor orbi, îi vindecă pe cei bolnavi, îi botează pe catehumeni, îi reabilitează pe cei ce se pocăiesc, îi sporeşte pe cei drepţi, îi încununează pe martiri".

A-l cunoaste pe Hristos, a crede în El, e de ajuns chiar dacă în rest s-ar ignora totul, şi invers a cunoaşte totul şi a nu-l cunoaşte pe Hristos, a nu crede în El, nu foloseşte la nimic.

Dar sîntem noi conştienţi de importanţa credinţei în viaţa noastră şi pentru rostul nostru veşnic? Să ne răspundem fiecare în cugetul nostru. Să mulţumim lui Dumnezeu pentru credinţa pe care am primit-o la Sf. Botez, „Cincizecimea" noastră a fiecăruia şi să o mărturisim tuturor pe faţă, ca viaţa noastră să ne fie fericită pentru că Hristos înseamnă totul pentru noi.

Omnia habemus in Christo, omnia Christus est nobis" — spune Sf. Ambrozie de Mediolanum, „toate le avem în Hristos, totul este pentru noi Hristos". Să trăim în credinţa în Hristos să credem în El, să-l purtăm în chipul nostru, să-l mărturisim cu tărie şi să arătăm lumii în tot ce facem şi credem pe Hristos Fiul lui Dumnezeu celui Viu (Matei 16, 16).

ASOCIAŢIEI ASTRA SIBIU

Cu regretul de a fi fost nevoit să plec tocmai în aceste zile într-o călătorie în străinătate, şi de a nu putea fi prezent la aniversarea celor 130 de ani de la înfiinţarea „Asociaţiunii",

adresez un cuvînt de binecuvîntare tuturor celor prezenţi la sărbătorirea amintirii acestui mare eveniment din istoria culturii româneşti şi, în deosebi, din istoria Transilvaniei.

Amintirea marelui Andrei Şaguna şi a „Asociaţiunii" de dînsul întemeiată, împreună cu alţi mari cărturari şi patrioţi transilvăneni, să aibe darul de a reînsufleţi şi în noi cei de azi şi din viitor, sentimentele de iubire faţă de limbă, literatura şi cultura românească, în slujba cărora să ne înscriem cu toată energia şi dăruirea.

Rog pe Dumnezeu să vegheze asupra activităţii ASTREI, să ne inspire pe toţi în lucrul cel bun şi să apere Transilvania, limba, cultura, credinţa, pe tot întinsul moşiei strămoşeşti.

Dr. Antonie Plămădeală
Mitropolitul Ardealului,
Crişanei şi Maramureşului

21 octombrie 1991

SFÎNTUL DIMITRIE CEL NOU...

(Urmare din pag. a 3-a)

Mulţi ani nimeni n-a ştiut de trecerea la cele veşnice a lui Dimitrie. Dar în urma unor ploi puternice, au căzut în apa Lomului şi cele două lespezi de piatră în care era adăpostit trupul Cuviosului pustnic. Acesta a fost acoperit de nisip şi de prundiş, rămînînd iarăşi o bucată de vreme neştiute de nimeni în albia riului Lom. Ele n-au fost însă atinse de putreziciune, pentru ca să fie scoase apoi la lumină în chip minunat, prin lucrare dumnezeiască. Într-o noapte, Cuviosul Dimitrie s-a arătat în vis unei tinere care suferea de o boală grea, căreia i-a spus că dacă părinţii ei îl vor scoate din apă, va fi tămăduită de boală. Tînăra a povestit părinţilor visul ei şi împreună cu aceştia şi cu alţi credincioşi din sat s-au îndreptat spre locul pe care însuşi cuviosul îl arătase în vis acelei tinere. De fapt, acolo se şi arăta adeseori o lumină mai presus de fire. Şi căutînd cu stăruinţă au aflat cinstitul rup al Cuviosului Dimitrie întreg şi neputrezit, Binecredincioşii creştini din satul Basarabov, împreună cu preoţii satului, au dus cinstitele moaşte în biserica satului. Tînăra bolnavă, atingîndu-se de ele, şi-a recăpătat de îndată sănătatea.

Vestea despre aflarea cinstitelor sale moaşte s-a răspîndit curînd atît în localităţile din sudul Dunării, cît şi în cele din nordul ei. Numeroşi credincioşi de pe ambele sale maluri se îndreptau spre satul Basarabov pentru a se închina cinstitelor moaşte şi a cere marelui sfînt ajutor şi mijlocire în faţa Părintelui ceresc. Se împlineau astfel cuvintele Sfîntului Apostol Pavel care scria corinteniilor că „Dumnezeu a ales pe cei nebăgaţi în seamă ai lumii acesteia ca să biruiască pe cei tari, a ales pe cei de jos ca să rupă pe cei trufaşi" (I Cor., 1, 27—28). Dumnezeu l-a ales tocmai pe acest Dimitrie, smerit păstor şi apoi pustnic, neluat în seamă de nimeni, ca el să fie cunoscut apoi de toţi şi să-i ceară ajutor şi ocrotire în nevoi. S-a învrednicit şi el de aceeaşi cinstire ca şi păstorul Amos care a ajuns prooroc, ca şi David care din păstor a ajuns rege în Israel, ca şi păstorii din jurul Betleemului care au aflat de naşterea dumnezeiescului prunc şi au venit să I se închine. Tradiţia spune că unul din domnii Ţării Româneşti a ridicat în satul Basarabov o biserică nouă, în care au fost aşezate moaştele Sfîntului Dimitrie cel Nou, spre a fi cinstite de credincioşii care se îndreptau mereu spre satul în care văzuse lumina zilei.

Moaştele noului sfînt al lui Hristos au rămas acolo aproape cinci secole. Între anii 1768—1774 a avut loc un război nimicitor între ruşi şi turci, purtat şi pe pămîntul românesc, dar şi în sudul Dunării, pe teritoriul fostului stat bulgar, desfiinţat de turci încă de la sfîrşitul veacului al XIV-lea. Generalul rus Petru Saltîcov a ajuns cu oştile sale în satul Basarabov. Pentru ca cinstitele moaşte să nu fie profanate de ostaşii turci musulmani, generalul a poruncit ca ele să fie duse în Rusia. Ajungînd cortegiul cu racla sfîntului în Bucureşti, un negustor bogat cu numele Hagi Dimitrie, se pare un macedoromân, precum şi mitropolitul Grigorie II al Ţării româneşti, au rugat pe generalul rus să lase cinstitele moaşte ale Sfîntului Dimitrie cel Nou poporului român şi Mitropoliei ţării, ca o mîngîiere pentru multele pagube materiale şi suferinţe îndurate de români în cursul acelui război, mai ales că el era „vlah" de neam. Ascultîndu-le dorinţa, moaştele au fost aşezate cu mare cinste în catedrala mitropolitană din Bucureşti în iulie 1774. Mîna dreaptă a Sfîntului a fost trimisă, totuşi, la Kiev, unde se crede că se păstrează şi astăzi.

În felul acesta, Sfîntul Dimitrie cel Nou sau Basarabov a devenit ocrotitorul Bucureştiului şi al întregii Ţări Româneşti. Multe suferinţe şi felurite boli au fost vindecate în urma rugăciunilor stăruitoare în faţa cinstitelor moaşte ale Sfîntului Dimitrie. În vreme de secetă s-au făcut cu ele procesiuni pentru ploaie. An de an zeci de mii de credincioşi din Capitala ţării noastre sînt prezenţi la slujba pomenirii sale, care se face în zua de 27 octombrie. Ţinînd seama de cinstirea deosebită de care se bucură Sfîntul Dimitrie cel Nou, mai ales în Bucureşti, la 28 februarie 1950 Sf. Sinod a hotărît generalizarea cultului său în toată Biserica Ortodoxă Română. Această hotărîre s-a transpus în faptă în cadrul unor impresionante manifestări bisericeşti la 27 octombrie 1955, în prezenţa multor ierarhi români şi străini şi a numeroşi preoţi, călugări şi binecredincioşi creştini din Bucureşti şi din alte localităţi din ţară.

De atunci, evlavia credincioşilor români faţă de acest Sfînt odrăslit din neamul nostru a sporit şi mai mult. Chipul său este zugrăvit în icoane, dar şi în biserici, iar slujba şi Acatistul lui au fost tipărite în mai multe rînduri.

Să ne rugăm şi noi Sfîntului Dimitrie cel Nou să ne fie ocrotitor în necazuri, izbăvitor de boale şi alte suferinţe, mîngîietor în întristare şi grabnic ascultător cînd ne rugăm cu stăruinţă ca să fie mijlocitor al nostru către Hristos Domnul. Să încercăm să fim şi noi blînzi şi smeriţi cu inima, milostivi, iertători şi plini de dragoste curată faţă de aproapele, aşa cum a fost el însuşi.

Drept aceea, să-i cîntăm: „Auzit-am, Sfinte Părinte, de viaţa ta cea dumnezeiască; văzut-am şi minunile tale şi, îndulcindu-ne de facerile tale de bine ce ne arăţi în toată vremea, credem în îndrăznirea ta către Dumnezeu, penru care grăim ţie, unele ca acestea:

Bucură-te, doctor iscusit al bolnavilor;
Bucură-te, izbăvirea îndrăciţilor;
Bucură-te, întărirea bătrînilor;
Bucură-te, învăţătorul tinerilor;
Bucură-te mîngîietorul celor întristaţi;
Bucură-te, grabnic ascultător al celor ce se roagă;
Bucură-te, izbăvitorul celor ce sînt în primejdii;
Bucură-te, noule învăţător al vieţii celei curate;
Bucură-te, făcătorule de minuni, Sfinte Părinte Dimitrie!".

(Din Acatistul său, icosul 4).

O ANIVERSARE DE SUFLET

Aniversarea celor 130 de ani de la înfiinţarea *Asociaţiunii Transilvane pentru Literatura Română şi Cultura Poporului Român* — Astra, şi implicit aprecierea justă a celor nouă decenii de strălucire a ei în viaţa culturală, socială şi chiar politică a românilor din Transilvania, pînă la abuziva ei desfiinţare din anul 1948 — în cadrul unor ample manifestări cultural-educative şi artistice organizate de Ministerul Culturii în colaborare cu Inspectoratul pentru cultură, Prefectura Judeţului Sibiu, Astra şi Biblioteca Judeţeană, în Sibiu şi mai multe localităţi ale judeţului, pe parcursul unei întregi săptămîni, 20—27 octombrie a.c., demonstrează respectul generaţiei de azi pentru sacrificiile înaintaşilor noştri, pentru ideile profund româneşti promovate de către aceştia, idei a căror valabilitate o putem constata şi azi. Ne oprim, în rîndurile care urmează, asupra cîtorva din manifestările organizate în cadrul acestei săptămîni sibiene, încercînd să evidenţiem atmosfera sărbătorească şi optimistă în care acestea s-au desfăşurat.

Menţionăm în prima zi vernisajul expoziţiei filatelice *Artă-cultură-ştiinţă* şi a celei de fotografii premiate la saloanele internaţionale de fotografie de la Sibiu, din anii trecuţi, iar la Gura Riului, în organizarea revistei *Euphorion*, a avut loc simpozionul *George Coşbuc — 125 de ani de la naştere*. A doua zi, în aula Avram Iancu a Universităţii sibiene, am fost martorii dezbaterii pe tema *Istoria învăţămîntului din Transilvania* la care şi-au adus contribuţia cadre universitare şi din învăţămîntul liceal din Sibiu — Dumitru Acu, Mihai Racoviţan, Matei Pamfil, Felicia Cărăuş, Elena Macavei — prilej cu care au fost evocate pagini dramatice din eroica luptă a românilor transilvăneni împotriva politicii de dominaţie şi deznaţionalizare promovate de imperiul bicefal de la Viena, subliniindu-se, în acelaşi timp, rolul important pe care l-a jucat în acea perioadă *Astra*, pentru menţinerea fiinţei naţionale, a spiritului românesc în Transilvania. În aceeaşi zi, Casa Armatei a găzduit salonul de carte *Edituri şi cărţi după 1989*, iar Arhivele Statului, expoziţia documentară *Astra — realitate şi simbol*, o expoziţie de documente de natură să ne redea acel chip al *Astrei*, socotită de Timotei Cipariu drept „un reazăm naţionalităţii române".

Pentru a pătrunde cît mai bine în spiritul activităţilor specifice *Astrei*, în organizarea Teatrului de păpuşi Sibiu şi a Inspectoratului sanitar a avut loc concursul *Copii sănătoşi*. Au participat copii între 1—3 ani, reprezentînd mai multe dispensare din municipiul Sibiu, însoţiţi de părinţi şi, desigur, de cadrele medicale ce i-au avut în supraveghere. Iată, o acţiune care a pus în discuţie, deopotrivă, grija părinţilor şi a cadrelor sanitare pentru buna dezvoltare a tinerei noastre generaţii. Atmosfera expoziţională a mai fost întreţinută de expoziţia personală a artistului plastic Eugen Dornescu, expoziţia specială *Astra* de la Muzeul de istorie şi de expoziţia de pictură *Bucuria culorilor*.

Punctul de greutate al întregii săptămîni culturale dedicate *Astrei* l-a constituit, cu siguranţă, adunarea festivă şi sesiunea de comunicări *Astra — 130 de ani*, care a avut loc miercuri, 23 octombrie a.c. în aula Bibliotecii judeţene, condusă de actualul preşedinte al Astrei, pr. prof. Dr. Dumitru Abrudan, în prezenţa unor foşti astrişti, reprezentanţi ai Academiei Române, Ministerului Culturii şi preşedintelui României, ai Bisericii Ortodoxe, armatei, comunităţii săseşti din judeţ, ai prefecturii şi municipiului Sibiu, ai despărţămintelor nou constituite ale *Astrei* din ţară, precum şi a unor oaspeţi de peste hotare. Din intervenţiile avute de înaltele personalităţi ale vieţii spirituale româneşti contemporane participante la sesiune a reieşit importaţa pe care *Astra* o are chiar şi în sistemul educaţional şi cultural actual, menirea ei în reînvierea şi cinstirea tradiţiilor populare, pentru dezvoltarea spiritului etic şi civic, a unor relaţii interumane acceptabile, pentru o viaţă în pace şi bună înţelegere.

Menţionăm că această adunare, în cadrul căreia a fost citit şi mesajul Î. P. S. Mitropolit Antonie, plecat din localitate, a fost precedată de un Te-Deum, săvîrşit în catedrala mitropolitană din Sibiu de P. S. Episcop-vicar Serafim Făgărăşanul, ajutat de preoţi şi diaconi, după care P. S. Sa a rostit un scurt cuvînt legat de acest eveniment. În aceeaşi zi, la prînz, a avut loc în parcul *Astra* dezvelirea bustului lui Timotei Cipariu, operă a sculptorului sibian Gavril Abrihan, prin aceasta aducîndu-se un pios omagiu marelui filolog şi luptător pentru unitatea şi libertatea românilor din Transilvania, el însuşi vicepreşedinte în primul comitet al *Astrei* şi apoi preşedinte în perioada anilor 1877—1887.

Deschise în plen miercuri, lucrările sesiunii de comunicări au continuat joi şi vineri pe trei secţiuni: *Per aspera ad astra; Cartea românească în timp şi spaţiu; Istorie-cultură-civilizaţie*, reunind specialişti şi cercetători în diverse domenii de activitate şi reprezentînd cele mai importante centre culturale ale ţării. Comunicările prezentate, de un înalt nivel ştiinţific şi de o aleasă ţinută, au abordat laturile esenţiale ale activităţii *Astrei:* meritele ei în afirmarea conştiinţei naţionale, în dezvoltarea unei sănătoase concepţii economice, în răspîndirea cunoştinţelor despre natură şi sănătate, dezvoltarea învăţămîntului etc.

Un moment cu totul deosebit în cadrul manifestărilor dedicate *Astrei* l-a constituit repunerea în drepturi depline a Reuniunii meseriaşilor români din Sibiu, în amintirea celei înfiinţate la 23 aprilie 1867 prin grija preotului Nicolae Cristea, cu scopul ridicării culturale şi profesionale a ucenicilor, calfelor şi meşterilor, viitorilor făurari ai clasei de mijloc. La fel de interesantă, şi în spiritul *Astrei*, a fost expoziţia agrozootehnică organizată la Sălişte, în ultima zi a manifestărilor, prilej cu care atenţia şi interesul oficialităţilor dar şi a numeroşilor vizitatori a fost îndreptată asupra standurilor cu cabaline, bovine şi ovine. Numărul mare de participanţi, marea diversitate de produse vegetale, reuşitele exemplare de animale de diferite specii, utilajele agricole, produsele fito-sanitare dar şi de tehnică zootehnică şi veterinară expuse de societăţi comerciale dar şi de către persoane particulare demonstrează faptul că în ultimul timp a crescut mult interesul acestora de a avea nu numai mai multe animale ci şi animale de mare valoare biologică, care să le asigure descendenţi sănătoşi de la care să obţină cantităţi tot mai mari de produse.

Spectacolele muzicale, aşa ca întotdeauna în vechile programe organizate de Astra, au ocupat un loc binemeritat. În sala de festivităţi a Bibliotecii judeţene, în organizarea Secţiunii muzicale a *Asociaţiunii* şi Inspectoratului pentru cultură, a avut loc un frumos spectacol muzical la care şi-au adus contribuţia corul *Allegretto*, dirijor prof. Gheorghe Stoica, corul de cameră *Cedonia*, dirijor prof. Florin Soare, orchestra de cameră a Filarmonicii, un grup de recitatori de la Liceul „Octavian Goga", actorul Avram Besoiu şi soliştii Teatrului muzical din Braşov: Anca Dămăceanu, Cristina Soreanu, Dina Sîrbu şi Vasile Pop. Un frumos moment folcloric oferit de grupul vocal mixt al Căminului cultural din Orlat şi formaţia de dansuri populare pregătită de soţii Silvia şi Ioan Macrea a încheiat un ales program artistic permanent aflat în consonanţă cu sărbătorile muzicale ale Astrei. În sala Casei Armatei, orchestra simfonică a Filarmonicii din Sibiu, avîndu-l la pupitru pe dirijorul Iustin Oprean iar ca solist pe pianistul Ştefan Agoston, a prezentat un frumos concert compus din lucrări de R. Wagner, Fr. Liszt şi Fr. Schubert, iar în sala Casei de cultură, Opera Română din Cluj-Napoca a oferit un foarte reuşit spectacol cu opera Nabucodonosor de G. Verdi, în regia lui Viorel Gomboşiu şi sub bagheta dirijorului Gheorghe Victor Dumănescu.

Vrednic de menţionat este şi faptul că pe parcursul întregii săptămîni culturale în biblioteci, cămine culturale şi şcoli de pe întregul judeţ au fost organizate ample manifestări cultural-educative şi artistice ce s-au înscris în cadrul programului de aniversare a împlinirii a 130 de ani de la constituirea, la Sibiu, a *Asociaţiunii Transilvane pentru Literatura Română şi Cultura Poporului Român — Astra*. O manifestare de suflet, prilej de rememorare a unor măreţe fapte şi a unui trecut demn, dar şi moment de analiză, de ferme angajamente din partea noastră a tuturor la realizări pe măsura faptelor şi vredniciei înaintaşilor noştri.

Nicolae Scutea

ARTICOLELE ŞI CORESPONDENŢA se adresează REDACŢIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. Mitropoliei nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază.

COMITETUL DE REDACŢIE: Dr. *Antonie Plămădeală*, Mitropolitul Ardealului — preşedinte; Dr. *Serafim Făgărăşanul*, Episcop-vicar — vicepreşedinte; Pr. prof. Dr. *Dumitru Abrudan* — redactor responsabil; Arhid. prof. Dr. *Aurel Jivi*, redactor adjunct; Pr. *Gheorghe Papuc*, Pr. prof. Dr. *Mircea Păcurariu*; Arhid. *Ezechil Oancea*, tehnoredactor.

ABONAMENTUL pe un an: 250 lei.
Cont nr. 45.10.4.09.2 B.C.S.A. — Sibiu
Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu

Fondator:

Mitropolitul ANDREI ŞAGUNA

1853

Telegraful Român

FOAIE EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A SIBIULUI

Anul 139

SIBIU 15 noiembrie 1991

Nr. 43—44

SUPPLEX LIBELLUS VALACHORUM şi lecţia lui

— un gînd la aniversarea celor 200 de ani: 1791—1991 —

Lectura celebrului memoriu al naţiunii române din Transilvania SUPPLEX LIBELLUS VALACHORUM, adresat împăratului Leopold al II-lea în 1791, este, după două sute de ani, cum va fi fost şi pentru alcătuitori, dureroasă şi deconcertantă. L-am recitit de mai multe ori înainte de a veni la acest Simpozion, mai ales cu dorinţa de a putea urmări, înţelege şi judeca ceea ce se va spune aici, pentru că lectura mea, acum mult mai atentă decît altele dinainte, m-a trecut prin mai multe faze pe care aş vrea să vi le mărturisesc, chiar cu riscul de a nu fi înţeles, sau de a fi judecat rău şi, poate, pe bună dreptate. L-am citit mai întîi uimit, apoi gata să-mi acopăr ochii cuprinşi de un sentiment de jenă de om umilit, jignit, retrăind sentimentele alcătuitorilor, apoi revoltat.

Cunosc, în bună parte, evaluările care i s-au făcut în istoria modernă ca şi în epocă, slăbiciunile de care a fost acuzat, ca şi virtuţile care i s-au recunoscut. Evaluările din epocă ale lui I. C. Eder sau Marţian Bolla şi ale altora, ca şi ale dietei din 1791 şi ale împăratului, care s-a spălat pe mîini ca Pilat din Pont, toate acestea sînt cunoscute şi nu le voi mai pomeni. Ele vor fi reluate mai tîrziu de Rössler şi de toţi urmaşii lui întru falsificarea istoriei, unii chiar mai zeloşi decît dînsul. Mai interesante ar fi evaluările moderne româneşti, şi nu acelea care, mai ales, acelea care pun în discuţie oportunitatea argumentărilor şi tezele lui, cum ar fi spre exemplu relaţia dintre *Luminismul epocii* şi *istorismul* Supplexului, considerîndu-l pe acesta din urmă „înapoiat" sau relaţia dintre *Contractul social* şi cel *naţional*, considerînd că l-a minimalizat pe cel dintîi, lăsînd pe iobagi în iobăgie, şi revendicînd doar recunoaşterea dreptului de naţiune şi religie şi altele încă, de care ar fi trebuit să se ocupe, precum dreptul la limbă de stat, la cultură, şi să nu se ocupe numai de aspectele legale, juridice ale drepturilor românilor, care ar fi trebuit să capete forme şi asigurări constituţionale.

Dar nici la aceste aspecte nu sînt tentat să mă opresc, pentru că intenţia mea nu e chiar un referat la temă, ci mai degrabă pe lîngă temă. Istoricii cunosc aspectele pe care le-am pomenit şi, în cea mai mare parte, le-au elucidat şi, probabil, unele intervenţii din cursul acestui Simpozion le-ar putea încă discuta pe cele care mai cer clarificări.

Eu îmi voi mărturisi mai ales suferinţa cu care am luat parte la suferinţa în mod sigur simţită de alcătuitorii Supplexului. Deşi e vorba de probleme de istorie, intervenţia mea se doreşte aşadar mai mult o intervenţie de inimă, în care consideraţiile istorice — cîte şi dacă vor fi — vor putea fi eventual subînţelese.

Închipuindu-mă în locul alcătuitorilor, citind aveam sentimentul că retrăiesc o absurditate de tip kafkian. Am văzut undeva, într-un spectacol, o astfel de scenă. Un personaj se prezintă în faţa unei autorităţi, a unui funcţionar, şi-şi declară identitatea. Omul autorităţii caută într-un registru şi apoi îi spune cu hotărîre şi convingere: *„Nu se poate. Dumneata nu exişti"* — *„Cum adică nu există? Doar sînt în faţa dumitale"* — *„Nu, dumneata eşti mort. Nu exişti. Aşa scrie aici, în documentele mele"*. Şi funcţionarul n-a putut fi convins că omul exista. Toate încercările omului de a dovedi că există n-au dat nici un rezultat. Şi a încercat omul toate argumentele posibile, reluîndu-l mai ales, iară şi iară, pe acela că se afla fizic în faţa lui.

Ei bine, recitind *Supplexul* am avut sentimentul că autorii se străduiesc, asudă, repetă cu disperare, aduc argumente istorice că românii sînt acolo, în Transilvania, că sînt *„cu mult cea mai veche dintre toate naţiunile Transilvaniei"*, dar cei cărora li se adresează răspund mereu: nu existaţi! Aici există doar trei naţiuni *recepte:* ungurii, secuii şi saşii. Voi nu figuraţi în evidenţe. — Dar noi tocmai aceasta vrem. Să fim recunoscuţi că existăm. Din cea mai adîncă vechime am avut şi am ascultat de principi proprii, aleşi din sînul naţiunii noastre, *„pînă la venirea ungurilor."* Ba chiar şi după aceea am fost recunoscuţi de cronicarul *Anonim* al regelui Bela, de scrisoarea Conventului Fericitei Fecioare Maria din Cluj-Mănăştur scrisă în anul 1437, ba chiar din sînul naţiunii noastre a fost promovat Ioan Corvin de Hunedoara pînă la rangul de guvernator al ungariei, iar fiul său Matei a ajuns chiar rege, iar unii din naţiunea noastră au fost voievozi ai Transilvaniei, ca Ioan Geczy, Ştefan Iosika, ca să nu mai vorbim de Nicolae Olahul, născut la Sibiu, ajuns arhiepiscop al Strigoniului, şi cancelar al ţării. Însuşi Împăratul Ferdinand I. a adeverit originea românească şi a corvinilor şi a lui Nicolae Olahul. Ba mai mult, a adeverit şi faptul că românii *„se trag din stăpîna lumii din urbea Roma, de aceea şi acum pe limba lor ei se numesc romani"*. Şi tot acel împărat mai adeverea lui Nicolae Olahul că *„acest neam al tău prin vitejia lui a fost prea puternic, născător al multor foarte mari căpitani, între care şi Ioan Huniade, părintele vestitului rege Matia, şi străbunii tăi, foarte aproape de vremea lui, se zice că s-au ilustrat mai cu deo ebire"*.

Mai spune *Supplexul* apoi că a fost o vreme cînd *„Stările Provinciei sau obştea regnicolară consta numai din*

(Continuare în pag. a 2-a)

Dr. Antonie Plămădeală
Mitropolitul Ardealului

Gînduri la un popas aniversar

„TRANSILVANIA — PATRIMONIU NAŢIONAL"

Pe unii dintre cititorii venerabilei noastre gazete îi va surprinde poate un titlu ca cel de mai sus. Formularea, pe cît de scurtă pe atît de profundă şi extrem de actuală, aparţine I. P. S. Mitropolit Dr. Antonie Plămădeală al Transilvaniei, aducerea lui în atenţia cititorilor fiindu-ne prilejuită de împlinirea, în 17 noiembrie a.c., a 65 de ani de către Arhipăstorul nostru de la Sibiu.

De aceea, oprindu-ne o clipă în tumultul zilelor pe care le trăim, la acest popas aniversar, îndătinat în curgerea anilor noştri, nu vom zăbovi asupra datelor biografice ale I. P. S. Sale — deşi sînt de reţinut anii de hărţuială şi temniţă prin care a trecut, mici asupra lucrării pastoral-predicatoriale şi gospodăreşti, deşi şi aici sînt de notat multele parohii cercetate mai ales în ultima perioadă, predicile rostite în catedrala mitropolitană din Sibiu şi în multe parohii din Arhiepiscopie, limpezi, clare, convingătoare, adevărate prelegeri apologetice, dovedirea raţională a existenţei lui Dumnezeu aflîndu-se mereu în cuprinsul lor, ca şi însnoirile pe plan gospodăresc de la Centrul mitropolitan din Sibiu, cele 15 biserici zidite în Arhiepiscopia Sibiului chiar în anii dictaturii, peste 30 pictate, peste 15 restaurate pictural, peste 20 reparate capital în ultimii zece ani, peste 10 case parohiale noi, culminînd desigur cu lucrarea de restaurare a Mănăstirii Brîncoveanu, încît cei ce au văzut-o în ultimii ani nu o vor mai recunoaşte — ci ne vom opri puţin asupra gîndului scris al I. P. S. Mitropolit Antonie. Şi aici însă este cu neputinţă de cuprins larga paletă de preocupări teologice, istorice şi culturale ale I. P. S. Sale din care motiv ne permitem să vă reţinem puţin atenţia, stimaţi cititori ai gazetei noastre, cu o temă „de inimă", dacă se poate spune astfel, a I. P. S. Sale: *Transilvania*, despre care a avut gînduri de preţuire încă cu mult înainte de a se afla, spiritualiceşte, în fruntea acestei străbune vetre româneşti.

Există chiar o explicaţie, pe care I. P. S. Sa o dă în felul următor: „Transilvania este a noastră a tuturor românilor. *Fiind român, Transilvania este şi a mea.* O mai puternică motivaţie personală nu poate avea nimeni. Aceasta este motivaţia personală a fiecărui român, de oriunde ar fi el", cuvinte în care răzbate parcă ceva din graiul cronicarilor de altă dată, cînd vorbeau despre unitatea tuturor românilor, iar la această unitate Biserica noastră străbună a constituit un element hotărîtor. „În condiţiile împărţirii politice în trei state, Transilvania, Moldova şi Muntenia, Biserica a fost factorul de unitate permanentă care n-a admis, n-a cunoscut şi n-a ştiut de graniţe" — afirmă cît se poate de răspicat I. P. S. Sa.

Asemenea lui Nicolae Iorga, care a închinat o întreagă carte satelor şi preoţilor din Transilvania şi desigur încă alte multe pagini şi gînduri vibrante legate de Transilvania, asemenea lui Vasile Pârvan, care îndemna la vremea sa şcolarii de dincolo de Carpaţi să facă excursii de documentare în Transilvania, asemenea lui Geo Bogza, care are cuvinte de adevărată evlavie pentru ţăranii din Transilvania, şi asemenea atîtor altor capete luminate care au exprimat cuvinte de admiraţie faţă de sufletul mare al poporului nostru de oriunde, şi I. P. S. Mitropolit Antonie a îndrăgit plaiurile Transilvaniei, nu numai pentru că şi-a făcut o parte din studiile teologice la Cluj-Napoca, nu numai pentru că aşezămintele monahale, Mănăstirea Brîncoveanu, Mănăstirea Prislop, l-au cucerit prin duhul lor întremător în viaţa spirituală sănătoasă, ci şi pentru că „românii din Transilvania şi-au dovedit o vitalitate pînă la urmă admirată chiar de duşmanii lor", de care n-au dus lipsă şi, cu durere trebuie să mărturisim, se pare că nu duc lipsă nici astăzi. „Ei — românii din Transilvania, continuă I. P. S. Sa — şi-au menţinut cu o tărie, poate unică în lume, limba, credinţa, datinile, tradiţiile, portul, jocurile, legile proprii, ignorînd toate încercările lor de a-i zdrobi".

În această îndîrjită rezistenţă a lor, românii transilvăneni au avut desigur un sprijin sigur şi neînşelător în credinţa lor vie şi lucrătoare. „Biserica Ortodoxă — spune I. P. S. Sa — a rămas la un moment dat în Transilvania o forţă importantă care a îndrăznit să se opună stăpînitorilor. Nu vom exagera deloc cînd vom spune că a fost *suportul fundamental, şi pentru răbdare şi pentru răscoale*". „Pentru *Legea românească* — subliniază I. P. S. Sa —

(Continuare în pag. a 2-a)

T. R.

POSTUL ÎN VIAŢA CREŞTINĂ*

Postul este o practică religioasă întîlnită în toate credinţele şi la toate popoarele. El constă în abţinerea totală sau numai parţială de la mîncare şi băutură pentru o zi sau pentru o perioadă mai îndelungată, în vederea purificării sufleteşti şi trupeşti, ca semn de doliu ori pentru implorarea ajutorului divin. La mahomedani, de pildă, postul este mijlocul prin excelenţă de recunoaştere a transcendenţei divine. El se practică cu deosebire în luna lui Ramadam (a noua din calendarul islamic), cînd nu se mănîncă nimic de dimineaţă pînă seara, pe tot parcursul ei. La evrei, postul era de asemenea în mare cinste. Ajunul din ziua Ispăşirii era o condiţie a apartenenţei la poporul ales al lui Dumnezeu. Cine nu postea în acea zi trebuia să fie stîrpit din popor (Lev. 23, 29). Se postea de asemenea de două ori pe săptămînă (marţea şi joia) (Lc. 18, 12), ca şi cu prilejul aniversării zilelor de mari suferinţe din istoria zbuciumată a lui Israel.

Mîntuitorul Iisus Hristos şi-a început lucrarea Sa de propovăduire a Evangheliei şi mîntuire a lumii prin postul de patruzeci de zile în pustia Carantaniei (Lc. 4, 2). El învaţă pe ucenici că demonii nu pot fi alungaţi decît „cu rugăciune şi cu post" (Mt. 17, 21). Postul deci este o dimensiune fundamentală a vieţii creştine alături de rugăciune şi actele de milostenie (facere de bine), de care el este strîns legat. Încă de la începutul Bisericii, creştinii au practicat postul (F.A. 13, 3; 14, 23; II Cor. 6, 5; 11, 27) în diferite zile şi sub diferite forme: miercurea, vinerea (în amintirea vinderii şi, respectiv, răstignirii Domnului), înaintea marilor sărbători (Paşti, Crăciun...). Cu timpul s-a statornicit durata celor patru posturi mari: al Paştilor (7 săptă-

(Continuare în pag. a 3-a)

† SERAFIM,
Episcop-vicar

* Articol preluat din ziarul „Tribuna" din Sibiu, nr. 506/15.XI.1991.

Monumentul soldatului necunoscut

El poate fi sub un copac
ce-i poartă sufletul în trunchi:
acolo imnurile tac
iar cerul cade în genunchi —

El poate fi-ntru-un cîmp de rouă
*ca o mireasmă veşnic treaz*ă
şoptind cu ierbile cînd plouă
iar cerul tot îngenunchiază —

El poate fi-ntr-un munte adînc
în stînca albă de veghere
cînd plaiurile-înalt îl plîng
la cerul de îngenunchiere —

Dar mai ales el este-n noi:
o strună-n duhul de argint
vuind spre timpul de apoi
cu cerul tot îngenunchind...

Radu Cârneci

Sfinţi de alt neam ale căror moaşte se găsesc în ţara noastră

SFÎNTUL GRIGORIE DECAPOLITUL DE LA MĂNĂSTIREA BISTRIŢA — VÎLCEA

Minunata ctitorie a boierilor Craioveşti adăposteşte, încă de la sfîrşitul veacului al XV-lea, moaştele unui sfînt cu numele Grigorie Decapolitul. Unele ştiri privitoare la viaţa sa se găsesc într-o lucrare scrisă de Ignatie Diaconul, care, fiind contemporan cu Grigorie, a cunoscut mai mulţi ucenici de-ai săi, care i-au relatat felurite aspecte legate de viaţa şi nevoinţele sale duhovniceşti.

De aici aflăm că el s-a născut în oraşul Irinopolis din Decapolea Isauriei, în sud-estul Asiei Mici, care aparţineau pe atunci Imperiului bizantin. Se crede că s-a născut prin anii 780—790, deci tocmai în vremea cînd a avut loc Sinodul al şaptelea ecumenic, de la Niceea, din anul 787, care a condamnat iconoclasmul, adică pe aceia care respingeau cultul icoanelor, deşi tulburările legate de această problemă nu s-au stins cu totul. Făcea parte dintr-o familie înstărită, mama sa Maria fiind şi o femeie foarte evlavioasă. La vremea potrivită, a fost dat la învăţătură, pentru a putea fi mai tîrziu de folos semenilor săi. Încă de copil manifesta o înclinare spre cele duhovniceşti. Lua parte la slujbe, se ruga, citea Sf. Scriptură, făcea fapte de milostenie, arăta o dragoste sinceră faţă de toţi cei din jurul său. Adesea se retrăgea în locuri ascunse pentru a se ruga şi a medita. La vremea potrivită, a respins îndemnul părinţilor săi de a se căsători cu o tînără aleasă de aceştia, ci s-a retras în Munţii Isauriei. Acolo a cunoscut pe un fost episcop din Decapole, refugiat din pricină că se dovedise un vrednic apărător al cultului icoanelor. Arătîndu-i dorinţa de a se călugări, episcopul l-a îndemnat să intre într-o mănăstire din apropiere, pentru a se iniţia în tainele vieţii monahale.

Între timp, tatăl său a murit. Mama sa, aflînd unde este, l-a îndemnat să plece într-o altă mănăstire, unde era un alt frate al său, ca împreună să-şi ducă mai uşor viaţa de călugăr, închinată numai lui Dumnezeu. A ascultat deci îndemnul evlavioasei sale maici şi s-a aşezat în acea mănăstire, alături de fratele său. Dar în curînd şi-au dat seama că egumenul mănăstirii, ca şi unii călugări, trecuseră de partea iconoclaştilor, adică a duşmanilor icoanelor. Plin de rîvnă pentru apărarea dreptei credinţe şi a hotărîrilor luate de Sinodul al şaptelea ecumenic, Grigorie a avut curajul să mustre pe egumen în faţa tuturor călugărilor din obştea respectivă. Acesta a poruncit însă ca Grigorie să fie bătut. În această situaţie, cu trupul plin de răni, tînărul monah a fugit într-o altă mănăstire din Decapole, unde era egumen un frate al mamei sale, cu numele Simeon. Aici a rămas timp de 14 ani.

Urcînd mereu pe treptele vieţii duhovniceşti, a cerut îngăduinţa să se retragă într-o peşteră din Munţii Isauriei, pentru a trăi singur. A trăit aici mai mulţi ani, luptînd cu ispitele şi cu lipsa de hrană, dar stăruind mereu în rugăciune şi meditaţie, în legătură tainică neîncetată cu Dumnezeu.

(Continuare în pag. a 2-a)

Pr. prof. M. Păcurariu

MINUNEA, ÎN CADRUL PRONIEI DIVINE

„Lumea, chemată la existenţă din neexistenţă, îţi poate păstra existenţă numai în dependenţă de Existenţa, ce există de Sine".[1] Existenţa, ce există de Sine, este Dumnezeu, veşnic şi atotputernic, care a creat lumea spre a se împărtăşi de bunătatea Sa. Lumea îşi păstrează existenţa numai în măsura în care rămîne în dependenţă de Creatorul său. Purtarea de grijă a lui Dumnezeu faţă de lume, prin care îşi arată dragostea dumnezeiască faţă de toată creaţiunea Sa şi faţă de fiecare creatură în parte, în vederea atingerii scopului înainte stabilit, se numeşte providenţă sau pronie divină.

Felurite sînt mijloacele prin care creaţiunea este îndreptată de Dumnezeu spre împărtăşirea din bunătatea Sa şi spre slava numelului Său: „Mare eşti, Doamne, şi minunate sînt lucrurile Tale şi nici un cuvînt nu este de ajuns spre lauda minunilor Tale. Că tu cu voia toate le-ai adus dintru nefiinţă întru fiinţă, cu putera Ta ţii împreună făptura şi cu purtarea Ta de grijă chiverniseşti lumea" (Rugăciunea la sfinţirea apei celei mari). Multe dintre aceste mijloace ne rămîn necunoscute, căci zice Scriptura: „Precum este zbuciumarea vîntului pe care omul nu o vede, tot aşa cele mai multe din lucrurile Domnului sînt ascunse" (Isus, fiul lui Sirah 16, 21).

După cum reiese din cuvintele psalmistului, fiecare fiinţă omenească are valoare în ochii providenţei divine. „Cînd privesc la cerul Tău, lucrul degetelor Tale, la luna şi la stelele pe care le-ai pus pe calea lor, mă gîndesc: ce este omul, că-ţi aduci aminte de el, şi fiul omului, că-l cercetezi pe el!" (Psalm 8, 4—5). Şi iarăşi, privitor la fiinţele însufleţite: „Lua-vei duhul lor şi se vor sfîrşi şi în ţarîna lor se vor întoarce" (Psalm 104, 29). Orice fiinţă, fie ea neînsemnată, fie prevăzută a desfăşura un rol deosebit, este obiect al providenţei divine. „Înainte de a te fi urzit în pîntecele mamei şi înainte ca să fi ieşit din pîntecele mamei tale, te-am sfinţit şi te-am rînduit prooroc al neamului" (Ieremia 1, 5). Reiese deci, că nici naşterea, nici cursul vieţii şi nici moartea omului nu sînt întîmplătoare, ocazionale, ci sînt în planul providenţei divine.

În scrierile lor, sfinţii părinţi au arătat necesitatea providenţei cereşti; fără ea religia şi morala nu ar avea sens. Ce rost, ce însemnătate ar avea rugăciunea, dacă Dumnezeu n-ar putea interveni sprea da celor ce se roagă Lui cu credinţă, cele necesare în scopul mîntuirii lor?

Lumea, creată de Dumnezeu — spune P. Svetlov — nu este o maşină ce lucrează de la sine, ca un ceasornic etern, care odată pornit, n-ar mai avea nevoie să fie întors şi reparat. Dumnezeu îşi vădeşte prezenţa Sa în mersul natural al lucrurilor, dar şi prin abaterea de la pronia dumnezeiască privitoare la lume. Psalmistul ne confirmă aceasta: „O, Dumnezeule, prea măreaţă este calea Ta! Care Dumnezeu este mare ca Dumnezeul nostru? Tu eşti Dumnezeu care faci minuni şi arăţi popoarelor puterea Ta" (Psalm 77, 14—15).

Minunea — zice Bettex — este ceva ce nu înţelegem, fiindcă nu se potriveşte cu ideile şi experienţele noastre şi nu se împacă cu puţinul ce noi cunoaştem despre legile universului. În viaţa de toate zilele, creştinul face deosebire între ceea ce este natural şi ceea ce este minunat şi consideră a fi o miopie intelectuală confundarea principiilor veşnice ale Dumnezeirii cu formele de

(Continuare în pag. a 2-a)

Prof. Petru Dumitreasă

Sfînta Muceniţă Cecilia

Calendarul Bisericii Creştine aminteşte cu adîncă veneraţie în ziua de 22 noiembrie a fiecărui an pomenirea Sfintei muceniţe Cecilia, una dintre florile cele mai suave ale fecioarei creştine şi ale martirajului. Numele ei este invocat în rugăciuni de către creştini, biserici măreţe îi poartă numele, numeroase coruri, orchestre şi formaţiuni muzicale de orice categorie, sînt puse sub patronajul ei, ea fiind considerată patroana muzicii sacre şi a tuturor cîntăreţilor.

Roma creştină i-a dedicat una dintre cele mai vechi bazilici, Santa Cecilia în Transtevere, ridicată în veacul al V-lea pe ruinele familiei nobiliare a Ceciliilor.

Fiică a unui ilustru patrician din cetatea Cezarilor, Cecilia a trăit pe timpul împăratului Alexandru Sever (222—235) şi a primit încă din fragedă vîrstă învăţătura în dumnezeirea Mîntuitorului Hristos şi lumina Sf. Botez. Atît de mult s-a ataşat de noua învăţătură încît a hotărît să facă un vot al fecioriei perpetue, închinîndu-şi toată viaţa Mirelui Ceresc..

Deseori se retrăgea în rugăciune în catacombele din Via Appia, pentru a participa la Sfintele slujbe pe care creştinii le înălţau aici, din cauza persecuţiilor la care erau supuşi. Milostenia şi curăţia precum şi dragostea faţă de cei săraci erau florile care încununau ca o diademă capul tinerei fecioare deasupra cărela Dumnezeu a pus mai tîrziu cununa sfinţeniei.

Părinţii au logodit-o cu tînărul Valerian, pe care ea, Cecilia, în noaptea nunţii l-a convins să îmbrăţişeze şi el credinţa cea ade-

(Continuare în pag. a 3-a)

Arhid. Visarion Băltat

SUPPLEX LIBELLUS VALACHORUM

(Urmare din pag. 1-a)

națiunile ungurilor și românilor". Și nu-și explică alcătuitorii cum de s-au trezit românii că nu există ca națiune recunoscută, receptă! Acest lucru, scriu ei, *„nu se poate înțelege"*. Cum de nu apar ei așa cum au dreptul să apară în așa-zisele *„Constituții Aprobate"*? Și iarăși explică, și iarăși imploră, și încă odată aduc argumente istorice, dar răspunsul, pe care îl bănuiesc chiar înainte de a-l primi — îl vor și primi ca atare, în același an — e mereu același: nu existați!

Îmi voi permite acum o apreciere. Poate că Supplexul prea imploră! Oare să nu fi știut, să nu fi învățat, să nu fi simțit ei de atîta amar de vreme că cu un astfel de interlocutor nu au nici un efect implorările? Și că tot așa e și cu apelurile la istorie? Credeau ei că interlocutorul nu cunoștea istoria? Și nu știau ei că tot așa e și cu apelurile la „lege"? *„Nici o lege nu ne-a scos din drepturile noastre istorice"*, mai zic ei. Cum, așadar, se explică faptul că nu sîntem recunoscuți? Nu îndrăznesc însă să scrie că ceea ce li se face e chiar o fărădelege! Ba mai mult, cu un sentiment de bun simț și o politețe duse pînă dincolo de limitele admise, încearcă scuze pe seama făcătorilor marilor fărădelegi. Să-i ascultăm: *„Lipsind o lege pozitivă de acest fel, trebuie deci să se tragă încheierea că numai din greșeala sau incuria compilatorilor s-au introdus acele lucruri* (în Constituțiile Aprobate n.n) *sau că s-au strecurat în colecții adaosuri; dacă însă și intenția de a face rău a avut în această privință vreo influență, nu este de datoria națiunii suplicante a o discuta"*. Așadar ar fi vorba de greșeala unor oameni și de, oameni sîntem, supuși greșelii! Nu e vorba de o politică anume antiromânească! Dar să nu mergem chiar atît de departe. Bieții autori — cred eu, și mi-ar părea rău să mă înșel — cunoșteau adevărul. Dar nu îndrăzneau să-l spună, să-l „discute". Și cînd îl spun cumva, o fac cu jumătate de gură, aruncînd vina tot pe cîteva persoane: *„Acum deodată aceasta este sigur, că în colecție (Aprobate n.n.) ne întîmpină unele expresii care arată în chip limpede mai mult ura decît dragostea compilatorilor față de națiunea română"*. Doar a „compilatorilor"! Urmarea a fost că *națiunea* română a ieșit din aceste *Aprobate* numai ca *tolerată* deși, zic alcătuitorii Supplexului, iarăși ca și cum ar vrea să-i scuze pe compilatori, aceste lucruri au fost introduse în constituțiile *„Aprobate cu precauție"*, *„nu în stil direct în forma de statut legal"*. Urmarea a fost totuși aceeași: *națiune tolerată*. Nu existați.

Același lucru s-a întîmplat și cu religia românilor, ortodocși de la nașterea ca popor. Ba chiar și Gyla cel bătrîn, nepotul ducelui Tuhutum, se creștinează în secolul X după ritul Bisericii răsăritene, după ce face un drum la Constantinopol. Abia în secolul al XI-lea Ștefan cel Sfînt îi trece pe unguri la Catolicism, dar *„locuitorii români ai Provinciei* (Transilvania n.n.) *au rămas în sînul Bisericii răsăritene"*.

Citez aceste lucruri fără să fac nici un fel de considerații și punctări istorice-confesionale. Aș dori ca Simpozionul să nu fie un prilej pentru așa-ceva, mai ales că *Supplex*-ul — ca și alte documente similare de epocă — a fost semnat și de ambii episcopi ai celor două confesiuni, ortodoxă și unită, Adamovici și Ioan Bob, chiar dacă după aceea, unul din ei, Ioan Bob, ajuns în dietă, a renunțat tocmai la solicitarea dreptului românilor la recunoașterea ca *națiune!* Cred că n-a făcut-o din convingere, și o spun cu toată buna credință. Nu pomenesc decît cu mare economie față de text, nici de suferințele și limitările seculare la care au fost supuși ortodocșii, cu preoții și credincioșii lor. Se spune că eroii nu-și arată rănile pe la toate colțurile de stradă, aceasta făcînd-o mai ales cerșetorii!

Atît vom arăta din cele spuse în Supplex, că deși cea mai veche între cele patru religii recepte (catolică, evanghelică, reformată și unitariană), totuși, la început, în Constituțiile Aprobate *„nu se face nici o mențiune despre Biserica greco-orientală, la care a trecut neamul românesc din timpul convertirii sale la Hristos"*. Nu mult după aceea apare însă și această Biserică în *Aprobate*, dar, ca și națiunea română, și Biserica Ortodoxă *„nu e dintre cele recepte"*, ci tolerată, iar tolerat înseamnă *„după stilul de azi al Curții"*, *„a fi lipsit de existență legală"*, zice Supplex-ul.

Iarăși argumente istorice care atestă sub semnătura celor doi episcopi existența Bisericii Ortodoxe din vechime. Frumos l-cru din partea lui Ioan Bob. Se arată că regina Isabela emite o carte de danie episcopului ortodox Cristofor de la Geoagiul de Sus. Se aduc și alte argumente. Dar totul e inutil. Ca și națiunea română, nici Biserica Ortodoxă nu există!

Ca să nu supere pe nimeni, autorii *Supplex*-ului revin mereu la ideea de drept, că nu există nici o lege publică, care să fi interzis națiunii române și credinței ortodoxe dreptul la existență. Și se dă vina pe „vitregia timpurilor". O cauză anonimă! De nenumărate ori apare această *„vitregie a timpurilor"* drept cauza care a rezervat românilor *„o soartă nedreaptă"*. Să le fi fost oare chiar atît de greu, de imposibil de a descoperi cine și ce era această „vitregie". Le era oare atît de frică să scrie adevărul?

Supplex-ul se miră și de aceea că în Principatul Transilvaniei nu se ține seama de faptul că după ce Tuhutum l-a ucis pe Gelu, ducele românilor, românii l-au ales de bună voie ca duce al lor pe Tuhutum, deci ei au admis pe unguri la conlocuirea cu dînșii, printr-un contract, dîndu-le *„dreptul la concetățenie și la comunitatea drepturilor regnicolare"*. Ei, românii, sînt prin urmare cei mai vechi, și ei ar trebui să aibe drepturile, dacă nu cele mai mari, cel puțin egale. Din nou modestie românească! Și voință cuminte de convingere pașnică. Iată ce scrie *Supplex*-ul: *„Ungurii au fost mulțumiți cu această liberă și spontană acțiune a românilor și amîndouă neamurile și-au găsit în concetățenie și în comunitatea drepturilor fericirea lor, pe care n-au voit-o s-o încreadă* (încredințeze n.n) *sorților unui război ulterior de al cărui sfîrșit nesigur amîndouă trebuiau să se teamă"*. În legătură cu aceasta îmi vine în minte ceva ce ar putea ilustra cu titlul de parabolă acest „pactum conventum" cum îl numește *Supplex*-ul. Îmi vine în minte *Prinț și cerșetor!* Amintiți-vă de pățania Prințului! Așa au pățit românii!

Autorii *Supplex*-ului nu erau totuși „naivi" cum îi catalogează unii istorici. Ei știau cum s-a petrecut totul, dar mai știau și cui se adresează, Împăratului interesat în „divide et impera" ca și la 1700, și știau și ce șanse aveau. Mi-i închipui scriind plîngînd. Plîngîndu-se pe ei înșiși și stilul memoriului lor. Într-adevăr, așa cum observă acad. David Prodan, *Supplex*-ul din 1791 *„nu este revoluționar"*, și lectura ne arată clar că nu cere drepturi bătînd cu pumnul în masă. Poate că și sfîrșitul răscoalei lui Horea, Cloșca și Crișan, proaspăt încă, și pățania lui Inocențiu Micu-Klein i-au făcut să fie mai cu grijă. Dar nu e lucru puțin că, după această răscoală, ei scriu totuși *Supplex*-ul. Argumentele lor istorice, ecouri din Dimitrie Cantemir și din Cronicari, multele *Supplex*-uri ale lui Vasile Moga și ale confraților uniți, în cele din urmă vor pregăti revoluția de la 1848 unde Șaguna va fi împreună cu Lemeni și apoi Marea Unire din 1918, unde Miron Cristea va fi împreună cu Iuliu Hossu. *Supplex*-ul a continuat lupta începută de înaintași, chiar dacă s-au lovit ca și ei de aceiași: *Nu existați!*

Autorii *Supplex*-ului n-au întrevăzut — se spune — unirea cea mare, dar au pregătit-o, pregătind conștiințele care vor izbucni în 1848, pe Cîmpia Libertății, cu acel: *„Noi vrem să ne unim cu țara"*, care se va împlini în 1918 cînd, celor adunați la Alba Iulia, nu le va mai putea spune nimeni: *„Nu existați"!*

Supplex-ul a ținut trează conștiința existenței neamului și a credinței lui, a originii romane, a continuității și a unității, în Transilvania și pe tot cuprinsul Daciei străbune.

17.V.1991 — comunicare la un Simpozion la Tg. Mureș.

MINUNEA, ÎN CADRUL PRONIEI DIVINE

(Urmare din pag. 1-a)

acum, ale existenței naturii vremelnice · pămîntești.[3] „Gîndurile mele nu sînt ca gîndurile voastre și căile mele ca ale voastre — zice Domnul — ci cît de departe sînt cerurile de la pămînt, tot atît de departe sînt căile voastre și cugetele mele de cugetele voastre" (Isaia 55, 8—9).

Multe sînt minunile prezentate în Vechiul Testament și foarte multe în Noul Testament. Frecvente au fost minunile săvîrșite de Mîntuitorul Hristos; ele dovedesc nemărginita Sa dragoste față de om și totodată dumnezeirea Sa. În activitatea Sa pe pămînt, Hristos n-a săvîrșit minunile spre a-și spori popularitatea în rîndurile celor ce vroiau să-L proclame împărat pămîntesc. Dimpotrivă, s-a smerit pe sine, căci „în chipul lui Dumnezeu fiind, n-a ținut ca la o pradă la egalitatea Sa cu Dumnezeu" (Filipeni 2, 6). A săvîrșit minuni, spre a aduce alinare, celor ce erau în suferință, ori de cîte ori a întîlnit neîndoielnice dovezi de credință. Cînd ucenicii n-au putut să vindece pe copilul lunatic Domnul Iisus le-a spus: „de veți avea credință cît un grăunte de muștar, veți zice muntelui acestuia: Mută-te de aici dincolo; și se va muta; și nimic nu va fi vouă cu neputință" (Matei 17, 20).

Cărturarilor și fariseilor care au venit cu gînd de ispitire cerîndu-I să le dea semn din cer, Domnul Iisus le-a răspuns: „Neamul acesta este un neam viclean; cere semn, dar semn nu i se va da, fără numai semnul proorocului Iona" (Luca 11, 29). Așa cum a stat Iona trei zile în pîntecele chitului, așa avea să stea Hristos în sînul pămîntului, după moartea pe cruce, pînă la învierea Sa a treia zi din mormînt.

Minunea este ceva care pe de-o parte necesită credință în Dumnezeu, iar pe de alta întărește credința în inimile celor ce își pleacă fruntile în fața misterului dumnezeiesc. Minunea are o valoare nemăsurat de mare; ea ne dovedește, că Dumnezeu care cu nemărginita Sa putere o săvîrșește direct sau prin aleșii Săi, poate împlini cererile creaturilor Sale, exprimate în rugăciunile lor.

În temeiul libertății de credință, în ultimul timp, au sporit acțiunile de prozelitism ale comunităților sectare. Personal am constatat îndrăzneala fără rezerve ale pretinșilor trimiși să evanghelizeze. Au venit pe la casele noastre, ne-au ecostat pe străzi, în piețe, cu materiale de propagandă, cu invitații la acțiunile lor desfășurate în săli de spectacole, pe stadion. În cotidianul „Adevărul de Cluj", din 22—24 iunie 1991, au apărut invitări la acțiuni de vindecări miraculoase de suflet și de trup, promise să se realizeze ca la comandă. Toate aceste strădanii, cu irealizabile promisiuni, pentru ducerea în eroare a maselor, le consideră drept mijloace adecvate pentru sporirea popularității și spre a face prozeliți pentru comunitățile lor. Și-au asumat, în mod neîntemeiat, îndemnul dat le Iisus ucenicilor Săi și prin ei urmașilor lor, slujitorilor legitimi ai Bisericii: „Mergînd învățați toate neamurile, botezîndu-le în numele Tatălui, al Fiului și Sfîntului Duh, învățîndu-le să păzească toate cîte am poruncit vouă" (Matei 28, 19—20). Într-o ediție sectară a Bibliei, publicată înainte cu șase ani, după îndemnul de a boteza, se continuă astfel: „și să faceți prozeliți". Într-un proaspăt material difuzat din abundență pe străzile municipiului Cluj-Napoca, acest text este redat așa: „Duceți-vă și faceți ucenici din toate neamurile, botezîndu-i . . .".

Cît despre vindecările miraculoase, adică despre minuni, trebuie spus că acestea nu pot avea loc la niște semne distinctive, de comandă, la programarea unor pretinși făcători de minuni, străini de tot ce ne arată Sf. Scriptură privitor la săvîrșirea minunilor biblice.

Întrebarea ce se impune este dacă în zilele noastre se săvîrșesc minuni? Răspunsul este, că oricît de mare ar fi abaterea de la căile Domnului, Dumnezeu, veșnic și atotputernic, este pururea activ. Neavîndu-și existența sa în sine, lumea rămîne continuu și este și în zilele noastre, sub activitatea nemijlocită a lui Dumnezeu, în dependență de puterea Sa divină. Fără purtarea de grijă a lui Dumnezeu, lumea și toate făpturile sale ar trece în inexistență. În planul lumii, Dumnezeu a prevăzut și a cuprins și minunile, ca acțiuni extraordinare, în puncte și momente ale dezvoltării temporale a lumii.[4]

Iudeilor, care căutau să-l omoare pe Iisus, pentru că a vindecat pe slăbănogul de la lacul Betesda, în zi de sîmbătă Iisus le-a spus: „Tatăl meu pînă acum lucrează; lucrez și eu" (Ioan 5, 17). Este neîndoielnica dovadă a voinței și activității pozitive a lui Dumnezeu, într-un prezent veșnic, ieri, azi și mîine, totdeauna.

Multe sînt dovezile de cutremurătoare recunoștință exprimată în rugăciunile de mulțumire ale credincioșilor, pentru binefacerile primite în momente cruciale, decisive ale vieții lor sau ale celor apropiați ai lor. În moment de grea încercare, părintele își vede odrasla fragedă îndoindu-și capul și întorcîndu-și ochii pe dos, ca pentru ultimele clipe ale vieții. Medicul, de față, își dă seama de greaua încercare a momentului, știe că i-ar fi necesar medicamentul, ce-i lipsește cu desăvîrșire și este limita posibilităților de intervenire și ajutorare. Dacă la astfel de caz, mîna și priceperea omenească n-a mai putu ajuta, cine a fost Cel care a veghiat și a dat noi puteri de viață, ca astfel copilul să se refacă, să se îndrăvenească treptat și să devină, la timpul său, un valoros element al societății?

„Am mai crescut un an! Vă aduceți aminte?" Bidonul — se spune în „Viața liberă" a Galaților, din 5.IX.1990 — l-a salvat din naufragiul vasului Mogoșoaia, înainte de aceasta cu un an, pe copilul — atunci de 5 ani — aruncat fiind de tatăl său în valurile nemiloase ale Dunării. Între cele 256 victime, s-au aflat și părinții copilului, alături de marinari încercați care au sucombat. Oare în afară de acest bidon n-a fost nici o mînă care să-i dea tăria să nu se rupă de bidon, să-și mențină continuu o poziție corespunzătoare spre a-și întreține viața, pînă să ajungă din nou pe uscat? Dar cei care n-au ajuns să fie pe vas, în mod inexplicabil renunțînd la planul de călătorie cu acest mijloc de deplasare în Deltă? Cum va interpreta salvarea sa persoana, care ruptă de grupul de 40 de excursioniști, a rămas în viață, nejungînd la timp pentru îmbarcare?

Oricare ar fi explicația și răspunsurile ce s-ar putea da, în astfel de situații trebuie să recunoască fiecare din cei încercați că o Putere, mai presus de puterea omenească, veghează, intervine și călăuzește făpturile. În astfel de momente omul se dovedește neputincios și se vede constrîns să recunoască bunătatea și dragostea lui Dumnezeu, căruia toată făptura se cade a-i aduce imn de slavă pentru binefacerile și minunile Sale.

---

1 Svetlov P., Învățătura creștină în expunere apologetică, vol I, trad. de S. Bejan și C. Tomescu, Chișinău, 1935, p. 545.

2 Svetlov P., op. cit., p. 566.

3 Bettex F., Minunea, trad. de I. Mihălcescu și I. Negoiță, ed. Cugetarea, București, 1934, p. 15 și 19—20.

4 Andrutsos H., Dogmatica Bisericii ortodoxe răsăritene, trad. de D. Stăniloae, Sibiu, 1930, p. 126 și 132.

SFÎNTUL GRIGORIE...

(Urmare din pag. 1-a)

Curățit astfel de patimile trupești și sufletești, îmbunătățitul sihastru a auzit o chemare de sus care l-a îndemnat să părăsească peștera și locurile natale, pentru ca să poată fi de folos și altora. Dînd urmare îndemnului venit de sus, Grigorie se îndreaptă spre Apus, întîmpinînd multe lipsuri și chiar prigoane. Petrece o iarnă întreagă într-o mănăstire din Efes, apoi cu o corabie ajunges în orașul Proconez, unde a fost găzduit în casa unui om sărac, a cărui casă Dumnezeu o binecuvîntează cu cele trebuitoare traiului. Părăsește pe acest creștin ospitalier în ascuns și ajunge la Enos, în Macedonia, unde este bătut de un tînăr, dar cuviosul se roagă lui Dumnezeu să-l ierte. Cu o corabie, ajutat de niște pirați, uimiți de curajul său, ajunge în Tesalonic, unde este găzduit într-o mănăstire de către egumenul Marcu. Împreună cu un călugăr de aici, se îndreaptă spre Roma. Au mers pe uscat pînă la Corint în sudul Greciei. Se îmbarcă pe o corabie, ajungînd pînă la Roma.

Acolo a trăit cîteva luni neștiut de nimeni. Vindecarea unui demonizat îl face însă cunoscut, dar el pleacă în ascuns în Siracuza Siciliei, unde s-a ascuns într-un turn. A vindecat și aici cîțiva bolnavi prin rugăciunile sale și a îndrumat spre o viață curată pe mulți locuitori ai orașului.

Din Sicilia se reîntoarce în Grecia, la Hidros, unde era să fie ucis de adversarii icoanelor, dar este izbăvit prin voia lui Dumnezeu, după cum a scăpat și din alte încercări. Ajuns în Tesalonic, s-a așezat în mănăstirea Sfîntul Mina. Aici devine foarte cunoscut prin darul său de a prezice viitorul, dar și prin viața sa aleasă. Ignatie diaconul, care i-a scris Viața, amintește multe din vindecările săvîrșite de el prin puterea rugăciunii, ca și multe din cuvintele de mustrare pe care le rostea, atunci cînd era nevoie, împotriva ereticilor sau a necredincioșilor. Avea o putere deosebită asupra demonilor. Mai mulți călugări și credincioși stăpîniți de duhuri necurate au fost vindecați în urma rugăciunilor cuviosului Grigorie.

Virtuțile cu care era împodobit, ca și darul vindecărilor l-au făcut pe Grigorie vrednic să primească taina preoției. Și-a continuat viața cu aceeași rîvnă spre cele sfinte, în folosul semenilor săi.

Spre sfîrșitul vieții, Dumnezeu i-a dat o boală grea. Vestea suferinței sale s-a răspîndit repede, ajungînd pînă la Constantinopol, unde se găsea și unchiul său Simeon, acum foarte bătrîn, dar aruncat în închisoare pentru dîrzenia cu care apăra cultul icoanelor. Acesta îl înștiințează pe Grigorie unde este, arătîndu-i dorința de a se revedea. În ciuda bolii de care suferea, Grigorie pleacă din Tesalonic la Constantinopol, unde îl află pe unchiul său eliberat din temniță. În curînd a și murit într-o mănăstire din capitala imperiului, în ziua de 20 noiembrie 842. După cîteva luni, în martie 843, a fost convocat la Constantinopol un sinod local, care a restabilit pentru totdeauna cultul icoanelor, a aruncat anatema asupra tuturor ereticilor din primele opt veacuri de viață creștină și a rînduit Duminica Ortodoxiei și anume prima din postul Paștilor, ca zi de biruință a dreptei credințe asupra tuturor dușmanilor ei.

În curînd, mormîntul Cuviosului Grigorie a devenit cunoscut, datorită minunilor care se săvîrșeau acolo. Sînt cunoscute vindecarea unui om gîrbov care s-a atins de trupul său pe care era dus spre înhumare și a unor îndrăciți. După trecerea unui timp, călugării din mănăstirea în care era îngropat au hotărît să-i scoată trupul și să-l așeze într-o raclă. Rămășițele sale pămîntești erau întregi și neputrezite, încît acum puteau fi socotite ca sfinte moaște. Nu știm cînd s-a făcut slujba specială de canonizare a noului sfînt, numit de-acum înainte Grigorie Decapolitul, după provincia în care se născuse.

Ele au rămas într-o mănăstire din Constantinopol, întemeiată de ucenicul său Iosif Imnograful. Au rămas aici mai bine de șase veacuri, probabil pînă după anul 1453, cînd Constantinopolul a fost cucerit de turci. O tradiție spune că racla cu moaștele a fost dusă atunci, de monahii care o păzeau, în Serbia, spre a le feri de profanare din partea turcilor. Acolo au fost așezate într-o mănăstire, săvîrșindu-se alte minuni în jurul lor. Din acest loc, le-a cumpărat, în ultimii ani ai secolului al XV-lea, banul Barbu Craiovescu, care le-a adus în mănăstirea Bistrița din Oltenia, ctitoria familiei sale. Barbu însuși s-a călugărit aici sub numele de Pahomie.

De atunci și pînă astăzi, cinstitele sale moaște se găsesc tot în mănăstirea Bistrița. Drept aceea, credincioșii români — mai ales cei din Oltenia — au arătat o cinste deosebită moaștelor Sfîntului Grigorie Decapolitul, venind să se închine în fața lor și să-i ceară ocrotire.

Un învățat mitropolit grec, Matei al Mirelor (+1624), care a trăit mulți ani la mănăstirea Dealu, i-a alcătuit o Slujbă, la rugămintea egumenului Teofil al Bistriței, viitor episcop al Rîmnicului, apoi mitropolit al Țării Românești. Aceasta a fost tipărită în grecește la București, în 1692 (împreună cu Slujba Sfîntei Paraschiva). Mitropolitul Dosoftei al Moldovei prezintă pe scurt viața Sfîntului Grigorie cu cunoscuta sa lucrare aghiografică *Viața și petrecerea sfinților* (4 vol., Iași, 1682—1686). În 1753 s-a tipărit la Rîmnic o *Carte osebită a Sfîntului Grigorie Decapolitul*, care cuprinde viața sa pe larg, precum și slujba care se săvîrșește în ziua trecerii sale la Domnul, adică la 20 noiembrie, precum și paraclisul său. În mănăstirea Bistrița s-au copiat mai multe manuscrise care cuprind viața și paraclisul său. Slujba și viața lui (sinaxarul) au fost trecute apoi în toate edițiile românești ale Mineiului pe noiembrie. De asemenea, este trecut în toate viețile de sfinți care s-au tipărit în românește. Chipul său este zugrăvit în mai multe biserici din țara noastră.

Bucurîndu-se de această aleasă cinstire, la 28 februarie 1950, Sfîntul Sinod a hotărît generalizarea cultului său în toată Biserica Ortodoxă Română. Deci deacum înainte el va fi cinstit în toate lăcașurile de cult ortodoxe românești, prin slujbe și rugăciuni, prin ridicarea de biserici cu hramul său, prin pictarea chipului său. S-a procedat la această generalizare în cadrul unor mari solemnități bisericești în octombrie 1955.

Viața Sfîntului Grigorie, de smerenie, răbdare, blîndețe, milostenie, stăruință în rugăciune, dragoste de Dumnezeu și de semeni, ca și dîrzenia cu care a apărat dreapta credință, poate constitui și pentru noi, credincioșii de neam român, o pildă vrednică de urmat. Să-l rugam, să ne ocrotească și să-l cinstim zicînd: „Apărătorul nostru și folositorul cel fierbinte, după datorie mulțumiri aducem ție, sfinte, noi cei izbăviți din nevoi cu rugăciunile tale. Ci ca unul ce ai îndrăzneală către Domnul, din toate primejdiile izbăvește-ne pe noi, ca să-ți cîntăm ție: bucura-te, Sfinte Preacuvioase Părinte Grigorie" (Din Acatistul său, Condacul 1).

„TRANSILVANIA — PATRIMONIU NAȚIONAL"

(Urmare din pag. 1-a)

s-a murit cu bucurie și cu conștiința împlinirii celei mai sfinte datorii. Nu știm dacă mai există un alt popor în lume, care să fi identificat în așa-măsură, în istorie, ființa sa de popor, cu credința sa, *sacrificîndu-se pentru una cu mulțumirea că se sacrifică pentru amîndouă*, că își îndeplinește datoria față de rostul său pămîntesc, în aceeași măsură în care își îndeplinește datoria cuvenită față de Dumnezeu".

Astfel de fapte sînt „miracolele" istoriei noastre. „Miracolul a fost robustețea poporului român, voința lui de supraviețuire, limba unitară, credința unică, sentimentul dreptului de stăpînitori legitimi ai pămîntului străbunilor lor, strămoșii noștri . . . Istoria Transilvaniei este plină de evenimente care trebuie evaluate așa cum se cuvine. Despre unele avem documente, despre altele mai puține, pentru că stăpînitorii străini, vremelnici, ni le-au distrus . . . În Transilvania „piet-rele vorbesc" despre o istorie care trebuie mereu apărată" — și Arhipăstorul de la Sibiu a apărat-o și o apără cu argumente nu numai materiale, adesea scoase de unde nu ne așteptăm, ci și logice, gîndirea logică fiind un aliat permanent al I. P. S. Sale. Dar o apără mai ales cu convingere, cu inimă plină de dragoste față de acest pămînt și cu o demnitate pe care ar trebui s-o avem toți cei ce simțim ceva pentru valorile multiple ale neamului și Legii noastre străbune.

Asemenea gînduri, asemenea argumente, ca cele reproduse mai sus, erau aduse cu ani în urmă, de către I. P. S. Sa, înaintea unui mare grup de preoți, călugări și călugărițe, care făceau muncă de ghid la mănăstiri, muzee și alte așezăminte bisericești din cuprinsul Transilvaniei și Banatului și care erau atenționați să rețină că, pentru noi, *„Transilvania este cel dintîi bun de Patrimoniu național"*, care *„desigur este al întregii țări, al sufletului românesc de pretutindeni"*, argumente și fapte pe care sîntem chemați mereu să le facem să vorbească, „să spună cum s-a născut poporul român, unde s-a născut și cum, fără întrerupere, și-a continuat timp de aproape două milenii existența pe vatra originară, dovedind . . . că a fost în stare întotdeauna să-și exprime gîndirea și simțirea în opere de mare frumusețe artistică, probe ale unor însușiri cu care avem tot dreptul să stăm cu fruntea sus în fața oricui".

Este momentul să ne reamintim și aceea că I. P. S. Mitropolit Antonie a închinat Transilvaniei și oamenilor ei multe și ziditoare pagini. A le aduce pe toate în atenție ne este cu neputință. Ne vom permite a cita doar cîteva titluri, din care cititorul va deduce aria preocupărilor pentru Transilvania ale I. P. S. Sale: „Transilvăneni în Moldova și moldoveni în Transilvania"; „Telegraful Român în conștiința Transilvaniei, România în conștiința Telegrafului Român"; „Astra: ctitori și ctitoriile ei"; „Andrei Șaguna în 1848"; „Momentul Andrei Șaguna în istoria și cultura Transilvaniei"; „Icoanele pe sticlă din Transilvania"; „Avram Iancu al Transilvaniei și al tuturor românilor"; „Un senat militar la Viena, cu o lună înainte de Unirea de la 1 Decembrie 1918"; „Legea românească în în părțile bihorene"; „Sava Brancovici, mitropolit al Transilvaniei și martir al Ortodoxiei"; „O însemnare contemporană despre Visarion Sarai și Sofronie de la Cioara"; „Contribuții transilvănene la Teologia românească" și încă alte multe asemenea titluri, pe care le aflăm în presa noastră bisericească din țară și chiar de peste hotare, unde, la multe întruniri religioase internaționale, I. P. S. Sa a aruncat multă lumină asupra Transilvaniei și realităților autentice din ea.

Dar I. P. S. Sa are chiar cărți întregi închinate Transilvaniei, ca de pildă: „Romanitate, continuitate, unitate", grăitoare prin însuși titlul ei, două cărți închinate unui fiu vrednic al Transilvaniei: Elie Miron Cristea, episcop de Caransebeș, apoi primul patriarh al României, o altă închinată mitropolitului Miron Romanul, un predecesor al I. P. S. Sale în scaunul de la Sibiu etc.

Nu putem încheia aceste cîteva gînduri, înainte de a sublinia faptul că și în aceste zile de tranziție de la o orînduire compromisă spre alta, nădăjduim, mai fericitoare pentru toți fiii țării, tranziție generatoare de atîtea crize, I. P. S. Mitropolit Antonie se află permanent în mijlocul preoților și credincioșilor din Arhiepiscopia Sibiului, întărindu-i în nădejdea de mai bine și îndemnîndu-i la muncă responsabilă și demnitate, urmărind îndeaproape și punînd mare apăs pe educația religioasă în școlile de stat, aceasta fiind una din căile fundamentale pentru redresarea societății românești și crearea unor noi relații între oameni și instituțiile democratice din țara noastră.

Este foarte preocupat de criza economică prin care trece și Biserica noastră, redactînd chiar un *Memorandum* pentru salarizarea preoților din bugetul de la stat, așa cum a fost la noi în țară pînă în 1948, mai ales cînd este vorba de parohiile mici, sub 100 și chiar sub 50 de familii, cum este cazul în jud. Covasna, Memorandum însușit de întregul Sf. Sinod.

„Să trecem cu demnitate prin această criză" — sînt cuvintele I. P. S. Sale și sprijin moral în această „trecere", cît și pentru regăsirea noastră ca creștini și fii adevărați ai plaiurilor străbune găsim negrăit de mult și în scrisul I. P. S. Sale.

Întru mulți și rodnici ani, Înalt Prea Sfințite Părinte!

PRIMEJDIA NEPĂSĂRII

Atitudinii pline de brutalitate și cruzime a unor tîlhari, care, prinzînd pe un „om oarecare", bătîndu-l, l-au lăsat undeva la marginea drumului, abia viu, i se opune atitudinea samarineanului, plină de generozitate, capabilă să intervină pentru salvarea acestui om... O atitudine de indiferență o prezintă, în această pildă, preotul Vechiului Testament și levitul care trec indiferenți pe lîngă viața care abia mai pîlpăia într-o ființă omenească „condamnată" la pieire... Vrînd să împlinească litera Legii, ei i-au neglijat duhul, rămînînd surzi față de vocea profetului care atît de clar spune că Dumnezeu vrea „milă, nu jertfă"...

Deși la prima vedere s-ar părea că atitudinea de indiferență ar fi recomandabilă și convenabilă, ca inofensivă în relațiile dintre oameni, fiindcă nelezînd se menține undeva la o parte, în tăcere și comoditate; totuși prin consecințele ce decurg din ea, devine o greșală sau un păcat, cu urmări dintre cele mai nedorite și mai primejdioase.

Pentru a înțelege mai bine aceasta, pornind chiar de la noi înșine ne putem da seama ce consecințe poate avea asupra vieții biologice, tratarea, de pildă, cu nepăsare a primelor simptome ale unei boli, sau a sănătății șubrezite... La fel, dacă cineva și-ar privi cu nepăsare propriul viitor ca devenire posibilă și afirmativă în viață, printr-un aport pozitiv în colectivitatea din care face parte, întîmpină primejdia de a stagna și lîncezi într-o dezorientare morbidă, care coincide cu propriul declin... fiindcă: „celui ce i se pare că stă, să ia aminte să nu cadă" (I Corinteni 10, 12). Această înțeleaptă vorbă vrea să arate că ființa omului nu este și nu poate rămîne pe un fond static, ci puterea ei creatoare o cheamă mereu spre mișcare, spre a se autodepăși în bine, ca inima care bate mereu spre viață!...

Necesitatea fructificării darului cu care ne-a înzestrat Dumnezeu este o datorie esențială, față de care, dacă trecem cu nepăsare, cădem în primejdia osîndei veșnice. Acest fapt ne este redat deosebit de convingător de Mîntuitorul în cunoscuta pildă a talanților. Sluga care nu și-a înmulțit talantul, prin punerea lui în slujba mai binelui comun", a fost aruncată în întunericul cel mai din afară"... (Matei 25, 30). La fel a fost și soarta „fecioarelor nebune", care nepurtînd grijă să aibe untdelemn în candelele lor și încercînd prea tîrziu să și-l procure, au rămas afară... (Matei 25, 1—13).

Vedem de aici că nepăsarea față de sine este primejdioasă și în atitudinea față de Dumnezeu. Sfîntul Apostol Pavel scrie unuia dintre cei mai apropiați colaboratori să nu fie „nepăsător cu harul care este în el" (I Timotei 4, 14; II Timotei 1, 6). E vorba în text de harul special al preoției, dar îndemnul Apostolului este valabil pentru orice credincios cu privire la harul altor Sfinte Taine.

Încadrîndu-ne în viața Bisericii, nu putem fi nepăsători nici față de rînduielile bisericești. Și cum Biserica a rînduit posturi pe perioade mai mari de timp, pentru întîmpinarea după cuviință și cu creștinească pregătire a Praznicelor, postul Crăciunului în care intrăm ne oferă posibilitatea de a duce o viață mai cumpătată în mîncare și băutură, cunoscut fiind tuturor cît de dăunătoare este alimentația nerațională pentru sănătatea fiecăruia. În același timp, perioada postului constituie și un bun prilej de curățire a sufletului de toată răutatea și de creștere în virtute, a căuta să fim mai buni, cu mai multă iubire față de semeni, mai blînzi, mai lipsiți de mînie, și cu mai multă pace în noi înșine și în relațiile cu aproapele nostru.

Eliminarea din sufletul nostru a primejdiei atît de păcate aduce după sine adoptarea unui sporit interes față de viața semenului „de a plînge cu cel ce plînge și de a ne bucura cu cel ce se bucură" (Romani 12, 15), cum spune Sfîntul Apostol Pavel. Aceasta pentru că atitudinea față de Dumnezeu este verificată în mod concret prin atitudinea pe care noi o avem față de semenul nostru: „Dacă zice cineva: Iubesc pe Dumnezeu, iar pe fratele său îl urăște, este mincinos; pentru că cel ce nu iubește pe fratele său, pe care-l vede, nu poate să iubească pe Dumnezeu pe care nu-l vede. Și această poruncă avem de la EL: Cine iubește pe Dumnezeu, iubește și pe fratele său" (I Ioan 4, 20—21). Așadar, datoria iubirii noastre față de semen are un caracter activ, dezinteresat și chiar jertfelnic. Legea de aur a acestei atitudini este enunțată de Mîntuitorul într-o formă pozitivă: „Fă aproapelui ceea ce vrei să-ți facă el ție" (Luca 6, 31). Această formulă generală există și înainte de venirea Mîntuitorului, în cadrul altor religii, dar exprimată într-o formă negativă: „Nu fă aproapelui ceea ce nu vrei să-ți facă el ție". Această formă negativă crează distanța, indiferența, lipsa de comuniune, și comunicare, care comunicare este atît de caracteristică și definitorie pentru sufletul omenesc și atît de esențială și necesară în relațiile dintre oameni. Indiferența sau nepăsarea înseamnă: distanță, tăcere, răceală, pasivitate. Ea poate crea comoditatea unei persoane, dar nu o poate desăvîrși, fiindcă o oprește din acțiune și comuniune cu semenii. Sub amprenta nepăsării chiar și cele mai elementare obligații cad în camuflajul pasivității. Să ne închipuim, de pildă, ce primejdie poate amenința o familie în care capul ei se arată nepăsător față de bunul ei mers material și de educație copiilor?!...

Primejdia nepăsării merge însă și mai departe, gîndindu-ne la responsabilitatea pe care fiecare om de bine o are față de marile probleme ale lumii contemporane, dintre care cea mai acută este cea a păcii, fiindcă pacea se identifică cu viața lumii. Rămînînd în nepăsare față de multiplele și din ce în ce mai perfecționatele forme ale înarmării, înseamnă a accepta primejdia unui cataclism universal!...

Văzînd pilda negativă a celor care au trecut cu nepăsare pe lîngă suferința și viața unui om, ca și primejdiile ce pot decurge din astfel de atitudini, ne apare mai luminos exemplul samarineanului milostiv și mai necesar de împlinit îndemnul Mîntuitorului de a-i urma fapta: „Mergi de fă și tu asemenea"! (Luca 10, 37).

Pr. prof. Sorin Cosma

Ion Agârbiceanu și făurirea statului național unitar român în 1918

Anul acesta cînd sărbătorim 73 de ani de la făurirea statului național unitar român, gîndul ne duce la Ion Agârbiceanu, personalitate proeminentă a culturii românești, care a contribuit prin întreaga sa activitate la desăvîrșirea unității statale.

Lansat în literatură de revista „Luceafărul", I. Agârbiceanu este premiat de Astra în 1907, cu volumul *De la țară*, în urma raportului redactat de V. Onițiu și A. Bârseanu, în cadrul căruia se accentua că „Agârbiceanu este mai sugestiv decît Slavici". Odată cu transferarea sa ca preot din Munții Apuseni la Orlat (1910), scriitorul începe o nouă etapă creatoare, impunîndu-se în literatura românească prin romanul *Arhanghelii*, apărut în 1914 în Editura „Luceafărul". Datorită prestigiului său este ales de către Asociațiune membru corespondent al secției literare, iar în 1913 devine membru al comitetului central al Astrei.

Izbucnirea primului război mondial îi pricinui vii frămîntări, pe de o parte că nu se găsea dincolo de Carpați, unde să lupte alături de O. Goga, V. Lucaciu, Onisifor Ghibu, O. O. Tăslăuanu, în vederea eliberării fraților de dincoace de munți, iar pe de altă parte neputința sa în fața suferințelor îndurate de românii transilvăneni, siliți să-și verse sîngele pentru o cauză străină, ce nu era în concordanță cu aspirațiile lor naționale.

În momentul intrării României în război, preotul Agârbiceanu aștepta cu înfrigurare sosirea ostirii românești eliberatoare. De cîte ori în nopțile limpezi de la sfîrșitul lui august 1916 n-am urcat culmea... să aud în depărtare freamătul războiului sfînt, care se apropia mereu de noi, crescînd în liniștea nopții ca vuietul apelor mari. Ne rugam și vă așteptam străbătuți de înfrigurarea clipelor supreme. Simțeam, adînc înfiorați, că prin voi vorbește, în sfîrșit, Dreptatea". Însă bucuria sa a fost de scurtă durată. Datorită presiunii armatei germane, trupele românești după lupte crîncene sînt nevoite să se retragă, cu ele se refugiază și preotul Agârbiceanu cu familia, cu cei patru copii mici. Hotărîrea sa devenea cu atît mai dramatică cu cît un preot n-avea voie să-și părăsească credincioșii în clipe de restriște, însă scriitorul era convins că dincolo prin scrisul său va întări moralul tuturor românilor, așa cum de altfel s-a întîmplat.

În România a peregrinat prin mai multe orașe (Rm. Vîlcea, Iași, Roman) și a încercat să emigreze în Statele Unite. La începutul anului 1918 este numit preot militar la corpul voluntarilor ardeleni și bucovineni, ce-și avea sediul la Hîrlău. In această perioadă a colaborat la „Neamul românesc" condus de N. Iorga, la „Vestea nouă" ce apărea la Roman, la „Ardealul" de la Chișinău și la „România" care-l avea director pe M. Sadoveanu. Cele mai semnificative articole vor apărea la rubrica *Cuvinte către oastea țării*, reunite în 1918 într-o carte intitulată *O lacrimă fierbinte*.

După ce trecu prin multe primejdii, lipsuri și suferințe, cele mai patetice rînduri le închină Patriei, oprindu-ne asupra unui fragment dintr-un articol intitulat *Cît de mică pari și cît de mare ești:* „Nu în trupul mare, nu în număr mult zace puterea, ci în sufletul viteaz ce s-ascunde în trup. Ce mică, ce puțină, ce plăpîndă te arătai, Patria mea, locuită între împărății fără hotare! De cîte ori nu s-a cutremurat de spaimă sufletul în strămoșii noștri și în noi că te vor strivi uriașii de lîngă tine și cît de mic, de neînsemnat, ai părut prin veacuri, și tu, neamul meu viteaz. ... Și totuși, tu ai rămas neclintit în cuibul tău de piatră. Uriașii de lîngă tine nu te-au putut strivi... Cînd se prea apropiau, tu îi depărtai cu izbituri fulgerătoare și ei dau un pas îndărăt uimiți de cutezanța și de puterea ta, căci nu puteau să creadă că cineva atît de mic să poată sta împotriva amenințărilor lor..." „Nu mărimea, nu puterea trupului greu, ci sufletul viteaz al apărătorilor tăi a făcut să fii atît de mare în cursul veacurilor, deși în ochii altora păreai atît de mică."

Profund impresionat de vitejia ostașilor români, de obîrșie țărănească, îndeosebi după epopeea de la Mărășești, Agârbiceanu elaborează cele mai inspirate articole (3), purtînd titlul ȚĂRANII. „Cuprins de înfiorare m-apropii de tine, țăran ostaș, stîlpul războiului nostru, zidul de oțel de care s-au sfărîmat grelele izbituri ale sorții... Dar de unde a răsărit înspăimîntătoarea ta tărie, țăran ostaș? Cum vom pătrunde taina ce învăluie sfînta ta iubire de pămîntul pe care, veacuri întregi, ai fost rob și bătaie de joc pentru toți cei aduși de vînturi din toate colțurile lumii? Cum te-ai îmbrăcat în purpură regală, tu, cel acoperit de zdrențe? Cum ai înțeles în toată măreția ei grozava înălțime a vremii prin care treci, tu, cel lipsit de învățătură, de luminile științei, pe care stăpînitorii tăi, străini de neamul tău, au ținut-o departe de tine?... Cum ai stat drept, tu, cel îngenunchiat de veacuri, în bătaia grozavei vijelii? ... Privesc în fața ta înfiorat de măreția faptei tale, țăran ostaș, îmi strîng inima lîngă inima ta, de care mă leagă porunca tuturor strămoșilor, simt puternica ei bătaie vie, ș-ascult șoapta caldă ce pornește din adîncul sufletului tău. Îmi descopăr capul ș-ascult ca în biserică." ... „Și iată cu și pentru ce am stat drept la Mărășești și pe Siret, în munți și pe cîmpii, eu cel îngenunchiat de veacuri; ... Mai tari ca destinul ne-au fost strămoșii, mai tari ca el părinții; noi nu puteam rămînea în urma lor, noi trebuia să-i cinstim ridicîndu-ne deasupra lor." ...

Spațiul nu ne permite să prezentăm mai multe citate din publicistica sa din timpul războiului, lăsîndu-ne moștenire și alte articole memorabile (Sfișiată ești și totuși atît de întreagă, Ardelenii, Fiii surorii celei mari, Ți-ai scris istoria), articole care te înfiorează și astăzi cînd le citești, la fel ca și cele ale lui Octavian Goga, cel mai mare ziarist după Eminescu.

Din motive obiective Ion Agârbiceanu n-a putut participa la marea Adunare Națională de la Alba Iulia — 1 Decembrie 1918 — însă marele scriitor a contribuit din plin la realizarea celui mai important act din istoria patriei noastre.

Mihai Sofronie

GOG

Gog este un personaj biblic. Sfîntul evanghelist Ioan se referă la el, în Apocalipsă 20, 7 numindu-l „înșelător de neamuri", în calitatea de unealtă a lui Satan.

Prestigiosul literat italian, de nuanță creștină, Giovanni Papini îl ia pe Gog drept titlu al lucrării sale din 1940 și 1990. Cunoscut la noi prin monografia: Viața lui Iisus (1921), Sfîntul (Fericit) Augustin (1930), Diavolul (1953), scriitorul este iar actualizat prin competența Elenei Zera, care-l traduce în românește pe Gog, București. (editura Univers București, 1990). Cartea este un fel de anchetă despre înțelepciunea veacului nostru, un fel de filozofie a vieții. Spre acest scop Papinni a intrat în dialog cu oameni reprezentativi ai secolului nostru: *Einstein*, cu doctorul *Freud*, antropologul *Fraser*, umoristul *B. Schaw*, cu celebrul indian *Gandhi*, inventatorul *Edison*, industriașul *Ford*, revoluționarul *Lenin*, etc. pe care-i vizitează la Berlin, Viena, Londra, Ahemedabad, Roma, New-York, Moscova și alte centre de pe terră. Iată sinteza cîtorva dialoguri: „Au trebuit mii de ani de cercetări și de teorii pentru a ajunge la o concluzie", zise Einstein... „La început, zice sfîntul Ioan, era Cuvîntul, la Început, răspunde Goethe, era Acțiunea. La început și la sfîrșit, închei eu (Einstein), este Mișcarea". Să reținem faptul că Einstein personifică cuvîntul Mișcare, scriindu-l cu majusculă.

Cînd fiecare om va avea un avion, spunea marele industriaș Ford, voi figura printre profeți și oamenii mă vor adora, ca pe un adevărat mîntuitor.

Teoria nonrezistenței, din scrierile mele, răspunse *Gandhi*, este inspirată din creștinism. Indianul trăiește numai spiritual și aspiră spre eternitate.

B. Schaw deși umorist de prestigiu e un pesimist notoriu. „Ce mă interesează pe mine că zbor într-o jumătate de oră de la Londra la New-York, dacă într-o zi trebuie să fiu aruncat să putrezesc sub piatră".

Un răspuns izbitor și într-un fel deformatoriu pentru comunism este cel dat de Lenin care simțind rezistența țărănimii din marele imperiu rusesc, zise: „Nu se poate guverna o sută de milicane de brute fără băț, fără spioni, fără poliție secretă, fără teroare și spînzurători, fără tribunale militare, muncă silnică și torturi... Urăsc țăranii, răspunse Vladimir Ilici, cu strîmbătură de dezgust, urăsc pe mojicul idealizat, pe acel ramolit occidental care era Turgheniev și pe acel faun convertit, care era ipocritul de Tolstoi. Țăranii reprezintă tot ce urăsc mai mult: Trecutul, credința, ereziile și maniile religioase. Îi tolerez și-i cultiv, dar îi urăsc. Aș vrea să-i văd dispărînd pe toți, pînă la cel din urmă. Un electrician valorează pentru mine cît o sută de mii de țărani. Bagă-ți în cap; bolșevismul reprezintă un război triplu: împotriva intelectualilor corupți, împotriva occidentului și împotriva satului.

«În acest război nu se va uita la alegerea armelor. Individul e

(Continuare în pag. a 4-a)

Nicolae Negaa

Sfînta Mucenită Cecilia

(Urmare din pag. 1-a)

vărată și să o ajute să-și păstreze jurămîntul pe care-l făcuse; acela de a fi mireasă a lui Hristos.

Mișcat și transformat de puterea harului dumnezeiesc Valerian îmbrățișează cu multă bucurie idealul propus de Sf. Cecilia, cere să primească Sf. Botez și devine un adevărat apostol printre tinerii romani, făcîndu-le tuturor cunoscut pe Hristos ca Dumnezeul cel viu și adevărat. Primul îl urmează fratele său Tiburtius, care lăsînd rătăcirea idolească cea deșartă a primit credința creștină. La vestea multelor convertiri, prefectul Romei, Almachius, îi aduce înainte pe cei doi frați spunîndu-le: „Așadar toată lumea este în greșeală numai voi doi cunoașteți pe Dumnezeul cel adevărat"! Valerian plin de credință îi spune acestuia: „Să știi că în imperiu sînt mulți creștini. Tu zici că sînt puțini, dar voi nu sînteți decît niște corăbii sfărîmate, ce vor fi aruncate la mal și arse". La auzul acestor cuvinte prefectul poruncește să fie biciuit iar Valerian exclamă „Iată ceasul pe care l-am așteptat cu atîta dor. Iată clipa care pentru mine este mai dulce decît petrecerile lumii acesteia".

Valerian și fratele său Tiburtius au fost decapitați, iar Cecilia a înmormîntat sfintele lor trupuri în catacombele lui Pretextatus. Chemată și ea în fața tribunalului prefectului, Cecilia răspunde cu demnitate și bărbăție creștină: „în fața oamenilor mă numesc Cecilia dar *creștină* îmi este numele cel mai drag", iar la cuvintele pline de aroganță ale prefectului: „Nu știi că am drept de viață și de moarte asupra ta", Cecilia îi spune: „Nu-i adevărat, fiindcă tu poți să mă omori, dar nu poți să-mi dai viață. Viața o dă Hristos Dumnezeu". La auzul acestor cuvinte, Almachius poruncește ca tînăra Cecilia să fie închisă într-o cameră de baie și să fie asfixiată. După trei zile fiind încă în viață, a trimis călăul să-i taie capul, acesta însă impresionat de noblețea și sfințenia tinerei Cecilia, a lovit cu sabia de trei ori, fără ca să o omoare definitiv. Creștinii au găsit-o căzută la pămînt într-un lac de sînge, iar ca o mărturisire de credință ea întinde trei degete de la mîna dreaptă exprimînd astfel credința în Sf. Treime.

POSTUL ÎN VIAȚA CREȘTINĂ

(Urmare din pag. 1-a)

mîni), al Crăciunului (40 de zile), al Adormirii Maicii Domnului (15 zile) și al Sf. Apostoli (în general 2—3 săptămîni, în funcție de data Paștilor).

Postul adevărat nu se limitează la abținerea de la mîncare sau de la anumite mîncări (carne, ouă, lapte) ci și de la tot ceea ce poate dăuna vieții spirituale autentice. Există un post al simțurilor; *al ochilor* — înfrînarea la privirea pătimașă a persoanelor și a lucrurilor (pornografia); *al urechilor* — reducerea zgomotului exterior și, implicit, interior provocat de întîlniri gălăgioase sau de ascultarea unei muzici care tulbură în loc să liniștească sufletul; *al gurii* — evitarea înjurăturilor, a cuvintelor calomnioase, a certurilor... Evident, în acest sens postul trebuie să fie permanent. Tot de post ține și înfrînarea conjugală a soților (I Cor. 7, 5). De asemenea, de post ține și facerea de bine îndreptată către cei în nevoință. In primele veacuri, ceea ce se economisea prin post era împărțit săracilor.

Ca orice act religios, postul influențează favorabil și asupra trupului, fortificîndu-i sănătatea și redîndu-i suplețea și vigoarea necesare muncii creatoare. Printr-un post rațional se pot evita o mulțime de boli.

Așadar postul unit cu rugăciunea, cu înfrînarea și facerea de bine duce la interiorizare, la dominarea pornirilor pătimașe și stăpînirea de sine, la purificarea sufletului și a trupului de toxinele păcatului, la eliberarea de blocajele interioare care slăbesc comuniunea de dragoste cu Dumnezeu și cu semenii noștri. Postul deci înalță, purifică, sensibilizează și înnobilează pe om, făcîndu-l asemenea cu îngerii și cu Dumnezeu.

Ne aflăm la începutul Postului Nașterii Domnului. Să ne străduim cu toții să postim după puterile noastre, cel puțin prima și ultima săptămînă ca și miercurea și vinerea, limitîndu-ne mîncarea la legume și înmulțindu-ne rugăciunea și grija de suflet prin spovedanie și împărtășirea cu Sf. Taine.

ÎN ATENȚIA CITITORILOR

Reamintim stimaților cititori ai Telegrafului Român și altor iubitori de carte, că în *Librăria eparhială, str. Mitropoliei nr. 35, Sibiu, cod. 2400,* se mai găsesc următoarele cărți:

Rugăciuni și învățături de credință ortodoxă	60 lei
Arhiepiscopia Sibiului, pagini de istorie	110 lei
Romanitate, continuitate, unitate	50 lei
În țara bisericilor de lemn (bisericile din Maramureș)	50 lei
Arhim. T. Tohăneanu: Pictura pe sticlă (album color)	125 lei
Contribuții istorice privind perioada 1918—1939	80 lei
Biserica strămoșească din Transilvania în lupta pentru unitatea spirituală și națională a poporului român	60 lei
Contribuții transilvănene la Teologia ortodoxă	75 lei
Lazăr-Leon Asachi în cultura română	100 lei
Maica Domnului în 40 de ipostaze (album color)	700 lei
Prima școală românească	15 lei
Îndrumător bisericesc 1990	50 lei
Îndrumător bisericesc 1991	70 lei
„Lăsați copiii să vină la mine"	50 lei
Sf. Scriptură	300 lei

Aceste cărți pot fi comandate și ramburs la Librăria eparhială mai sus specificată, cu suportarea cheltuielilor de expediție.

O direcție nelatinistă în cultivarea limbii (II)

O limbă vie a dorit Șaguna pentru contemporanii săi și lucrul acesta i-a izbutit prin rigoare și cultul pentru limba populară, nu în sensul cercetării ei filosofice, ci în cultivarea concretă în scriere și în difuzare prin carte. Însăși viziunea globală despre limbă a lui Șaguna conține opțiunea lui pentru vigoarea naturală a limbii românești, pe care o vede într-o devenire și revenire după viața cosmică a firii: „Iară limba noastră e pom viu, care în toată primăvara se schimbă, ramurile bătrîne și fără suc se usucă, mlădițe tinere ies și cresc, frunza veștejește și se scutură, dar alta nouă curînd îl împodobește, toate ale lui se fac și se desfac, numai tulpina rămîne totdeauna aceeași".[7]

Din cîte se poate vedea concepția despre limbă a lui Andrei Șaguna a fost una nelatinistă, atît în atitudinea față de latinismele lui Ion-Heliade Rădulescu, cît și în exprimarea unei viziuni proprii asupra limbii românești. Deși, Andrei Șaguna s-a exprimat polemic față de Heliade și prin poziția sa de ierarh ortodox al românilor din Transilvania, în paginile din care am citat nu abuzează de această poziție, dimpotrivă gîndește cu umilință la înaintașii săi și propune o înnoire a limbii din ea însăși. Fără să afirme, explicit, principiul fonetic, modul de gîndire a lui Șaguna, exprimat după cum știm înainte de înființarea Academiei Române — cînd se va da lupta adevărată dintre fonetism și etimologism —, se înscrie tocmai în tendințele acestui principiu, principiu al concordanței dintre scriere și vorbire.

Atunci cînd dezbaterile în jurul scrierii vor dobîndi un caracter național, viziunea șaguniană asupra scrierii va avea o voce clară, în paginile „Telegrafului Român", prin dascălul N. Mihălțanu. Acesta se va opune mai întîi căii latinizante: „Calea aceasta (latinizantă s.n.) ne-o arată numai ortografia părintelui Cipariu cu puținele schimbări în explicarea semnelor, și neadaptînd etimologia dînsului, bazată numai pe antichități cîteodată nesigure și neajunse de cea mai mare parte a celor ce se ocupă cu cetirea și scrierea, neavînd nici mediile ce se cer spre a urma dînsului în regiunile cele înalte filologice".[8]

Opinia era de bun-simț și respectuoasă față de erudiția ciparianâ și se opunea etimologismului, în fapt temperat al acestuia, din punct de vedere didactic, adică la nivelul învățătorilor și învățăceilor de limbă românească din primele decenii ale veacului al XIX-lea. Modestul dascăl sibian era de părere că etimologismul sacrifică limba populară, limba vie cum a numit-o Șaguna și în numele unui bun simț cultural el cerea puțin sacrificiu și din partea etimologiștilor: „E vorba să facem o ortografie, care să corespundă stadiului de astăzi al dezvoltării limbii materne. Și aceasta se poate cu puțin sacrificiu, să rămînă principiul etimologic, însă fără să ne întoarcem și să ne pierdem chiar în sanscrită. De vom merge așa afund, niciodată nu vom avea o limbă cultă și plăcută, vorbită și înțeleasă de întregul popor".[9]

Despre tendințele individuale și de grup cu privire la scrierea în limba română s-ar putea scrie o carte întreagă. Pe parcursul anilor 1841, cînd Cipariu publică primul lui proiect ortografic, și 1870, cînd în Academia Română, prin spiritul maiorescian se adoptă o scriere unitară recunoscută, a avut loc o veritabilă luptă pentru limba română literară. Pe distanța acestor trei decenii ar trebui luate în considerare lucrările Comisiei filologice de la Sibiu, programul Astrei, dezbaterile desfășurate an de an în Academia Română, apoi numeroase intervenții în *„Foaie pentru minte, inimă și literatură"*, Gazeta Transilvaniei", „Curierul românesc", pentru începuturi, apoi cele din „Convorbiri literare", după apariția acestora. Abia atunci am putea cunoaște, în deplinătate, poziția lui Șaguna și a discipolilor săi față de cultura limbii și față de scriere.

Pînă se va scrie o astfel de carte, — deocamdată avem numai cercetări parțiale —, despre preocupările lui Șaguna putem spune că se înscriu în direcția ce va deveni maioresciană, după ce în Academia Română s-a ajuns la consens. Așadar, o direcție fonetică și nelatinistă, fundamentată pe cultul limbii scrierilor vechi și pe vivacitatea limbii vorbite, nu în ultimul rînd pe nevoia unei unități a scrierii descinsă dintr-un principiu al unității înțelesurilor, izvorît în concepția lui Șaguna și din travaliul lui asupra cărților vechi românești, ce au însemnat pentru el cultură și civilizație românească unitară, fundamente certe pentru înnoire, dar mai ales pentru luminarea norodului românesc din Transilvania, ce prin limbă și cultură se regăsea pe sine. Șaguna a înțeles deplin calea acestei regăsiri. Nu numai că a înțeles, dar a și așezat temeiuri pentru această regăsire.

Traian Vedinaș

7 Idem, p. VII.

8 N. Mihălțan, *Ortografia română*, în „Telegraful român", 1866, nr. 72, p. 386.

9 Ibidem, *loc. cit.*, nr. 73, p. 391.

SFINŢIRI DE BISERICI

Colonia 1 Mai — Vulcan prot. Braşov

Parohia Colonia 1 Mai-Vulcan este situată sub Măgura Codlei, spre sud unde a fost ridicată cu mai mulţi ani în urmă o frumoasă biserică căreia, în ultimii ani, prin strădania C. pr. Voina Marius şi a puţinilor săi credincioşi, i s-au făcut reparaţii capitale, s-a confecţionat un iconostas nou, şi a fost împodobită şi cu o plăcută pictură în frescă.

În urma acestor lucrări, biserica a fost sfinţită de I. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului, Duminică, 3 noiembrie 1991, cu participarea unui mare număr de credincioşi din parohia arătată, păstorită acum de C. pr. Gh. Tohăneanu, şi împrejurimi, în frunte cu unii din preoţii lor.

După slujba sfinţirii şi Sf. Liturghie arhierească, P. C. prot. *Z. Moşoiu* (Braşov) a rostit un cuvînt de bun venit I. P. S. Sale, după care C. pr. *M. Voina*, acum în Braşov, a făcut o prezentare a parohiei, precum şi a lucrărilor care s-au efectuat la sf. biserică şi casa parohială, mulţumind tuturor celor ce i-au stat în ajutor, în special I. P. S. Sale, pentru grija acordată acestei mici dar vii parohii.

Cuvînt de învăţătură a rostit apoi I. P. S. Mitropolit *Antonie*, care, după ce a făcut un excurs în istoria Bisericii în general şi a Bisericii noastre în special, cu sublinierea rolului ei de mamă pentru poporul român, a spus între altele:

Să rămînem fideli sfintei noastre credinţe strămoşeşti, în care au trăit şi au adormit moşii şi strămoşii noştri şi să nu plecăm urechea la cuvintele celor ce vor să dezbine poporul nostru, îndemnînd totodată la rugăciune susţinută şi viaţă creştină adevărată.

Pentru munca depusă, C. pr. M. Voina a fost distins şi hirotesit întru „iconom stavrofor".

S-a săvîrşit apoi un parastas pentru ctitorii şi binefăcătorii bisericii, adormiţi întru Domnul şi s-a binecuvîntat casa parohială, complet înnoită şi ea.

Arhid. Visarion Bălţat

Sîmbăta de Sus, jud. Braşov

Localitatea Sîmbăta de Sus este atestată documentar încă în anul 1291, actuala biserică din parohia Sîmbăta de Sus-Răsăriteană, ca şi parohia fiind numite cu un anumit prilej de către adormitul întru Domnul mitropolit Nicolae Colan „tindă a Mănăstirii Brîncoveanu".

Acestei biserici, ctitorită în anul 1786 de către egumenul Visarion, alungat de la Mănăstirea Brîncoveanu după dărîmarea ei de habsburgi, i s-au făcut reparaţii capitale, împrejmuiri noi şi încă alte multe investiţii, iar de curînd pictura a fost curăţată.

În urma acestor lucrări, din încredinţarea I. P. S. Mitropolit Antonie, biserica cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" din Sîmbăta de Sus-Răsăriteană a fost resfinţită Duminică, 3 noiembrie 1991, de către P. S. Episcop-vicar Serafim Făgărăşanul, înconjurat de un sobor de preoţi şi diaconi, avînd în frunte pe P. Cuv. arhim. V. Tohăneanu, starețul reziditei Mănăstiri Brîncoveanu.

Răspunsurile au fost date de corul de femei al parohiei şi de întreaga obşte a credincioşilor prezenţi în număr mare, care au făcut o foarte caldă primire oaspeţilor de la Sibiu.

La priceasnă a predicat P. C. cons. *Gh. Papuc*, care a explicat pericopa evanghelică cu Parabola bogatului nemilostiv şi săracul Lazăr.

La sfîrşitul Sf. Liturghii, C. pr. *Marcel Ivaşcu*, parohul locului, a făcut un istoric al parohiei şi al bisericii, prezentînd multele lucrări care au fost executate la ea, avînd totodată idei frumoase şi cald expuse privitoare la vieţuirea creştinească.

Cuvînt de învăţătură a rostit apoi P. S. Episcop-vicar *Serafim*, care a zăbovit cu deosebire asupra rostului bisericii în viaţa oamenilor.

Pentru munca depusă pe plan pastoral şi gospodăresc, C. pr. M. Ivaşcu a fost distins şi hirotesit întru „iconom". Acte de preţuire au fost înmînate de asemenea consiliului şi comitetului parohial.

În continuare, s-a oficiat un parastas pentru ctitorii, preoţii slujitori şi alţi binefăcători ai bisericii care s-a resfinţit, adormiţi întru Domnul.

La agapa care a urmat, au toastat: Dl. consilier parohial *N. Cocan*, P. C. prot. R. Zaharie (Făgăraş), P. C. cons. Gh. Papuc, iar la sfîrşit P. S. Episcop-vicar Serafim Făgărăşanul.

În aceeaşi zi, P. S. Episcop-vicar Serafim Făgărăşanul a săvîrşit slujba vecerniei în parohia Drăguş, prot. Făgăraş, pr. paroh L. Fogoroş, unde P. S. Sa a rostit şi un cuvînt de învăţătură.

Sfîntul Gheorghe din Braşov

În deceniul patru al veacului nostru se deschidea la Braşov, într-un spaţiu improvizat, la etajul unei clădiri, biserica Sf. Gheorghe. Începînd cu anul 1985, prin rîvna celor doi preoţi de aici, Gh. Grindu şi D. Bădiţoiu, în special a primului dintre dînşii, la această biserică au avut loc mari transformări de lărgire şi adaptare a spaţiului, potrivit cerinţelor actuale — cu clopotniţă şi boltiri etc., spaţiu înzestrat cu iconostas şi mobilier nou, dar mai ales cu o excepţională pictură, executată de mult apreciaţii pictori: fraţii Mihail şi Gavril Moroşan şi colaboratorii Gh. Rogojan şi D. Bălaşa.

În urma acestor multiple lucrări, biserica Sf. Gheorghe din Braşov a fost sfinţită Duminică, 10 noiembrie 1991 de către I. P. S. Mitropolit Antonie al Transilvaniei, însoţit de la Sibiu de P. C. cons. Gh. Papuc şi C. arhid. A. Băcilă.

Primit cu multă căldură de credincioşi braşoveni de toate vîrstele, după slujba sfinţirii I. P. S. Sa a săvîrşit în continuare Sf. Liturghie arhierească, răspunsurile fiind date de corul mixt al bisericii, condus de dl. Andrei Volintir, unele cîntări de întreaga obşte a credincioşilor prezenţi în număr foarte mare.

La sfîrşitul Sf. Liturghii, au vorbit:

P. C. prot. *Z. Moşoiu* (Braşov), care a făcut o prezentare a lucrării pastorale şi gospodăreşti din protopopiatul pe care îl conduce, subliniind ceea ce s-a realizat la bis. Sf. Gheorghe;

P. C. pr. paroh *Gh. Grindu*, care, în înaripate cuvinte, a reliefat importanţa momentului, considerat ca „cea mai luminoasă zi din istoria de 58 de ani ai bisericii", omagiindu-şi apoi într-un mod cuceritor credincioşii, cu deosebire colaboratorii apropiaţi, toţi parohienii săi simţindu-se ca „într-o familie dumnezeiască".

C. Sa a mulţumit lui Dumnezeu, I. P. S. Sale pentru prezenţă, precum şi tuturor celor ce şi-au adus contribuţia de dragoste şi materială la ceea ce s-a realizat, lucrări în care „şi-au zidit fiinţa".

Un ziditor cuvînt de învăţătură a rostit apoi I. P. S. Mitropolit *Antonie*, care, după ce apreciază ceea ce a văzut la biserica Sf. Gheorghe din Braşov şi felicită pe preoţi, epitropi şi pe toţi credincioşii acestei biserici, zăboveşte asupra rolului Bisericii în viaţa poporului nostru, „limba română şi credinţa ortodoxă fiind cei doi stîlpi de susţinere ai neamului nostru".

Aducînd în atenţie, în această ordine de idei, importanţa reintroducerii religiei în şcolile de stat, I. P. S. Sa face în continuare o adevărată lecţie de apologetică, demonstrînd cu argumente care nu pot fi puse la îndoială cum „totul în lumea aceasta ni-l arată pe Dumnezeu", Biserica chemîndu-ne permanent să fim mai buni, pentru a crea o societate mai bună.

Pentru munca depusă pe plan pastoral, bis. Sf. Gheorghe evidenţiindu-se şi în muncă specială cu tineretul, şi gospodăresc, C. preoţi Gh. Grindu şi D. Bădiţoiu au fost distinşi şi hirotesiţi întru „iconom stavrofor", acte speciale de preţuire înmînîndu-se totodată domnilor epitropi: Trandafir Roşioru, Gheorghe Burciu şi Ioan Grosu, precum şi consiliului şi comitetului parohial.

La agapa care a urmat, au luat cuvîntul: Dl. epitrop Trandafir Roşioru, C. pr. D. Bădiţoiu, iar la sfîrşit I. P. S. Mitropolit Antonie.

P.

Serbările năsăudene ale „ASTREI"

Serbările jubiliare dedicate celor 130 de ani de la „urzirea" Asociaţiunii Transilvane pentru Literatura Română şi Cultura Poporului Român „ASTRA", au debutat frumos în această toamnă pe plaiurile de legendă şi poezie ale Năsăudului, îngemănîndu-se în mod fericit cu aniversarea a 125 de ani de la naşterea celui ce se considera „suflet din sufletul neamului său", George Coşbuc.

Vineri, 4 octombrie 1991, începînd cu orele 11, publicul iubitor de literatură, în general, şi al slovei coşbuciene, în special, s-a întîlnit cu un grup de scriitori clujeni, bucureşteni şi locali, la Complexul cultural „Andrei Mureşanu" (se împlinesc 175 de ani de la naşterea autorului „Răsunetului" tot în acest an), pentru ca în aceeaşi zi după amiază, în aula Liceului George Coşbuc din Năsăud, să fie vernisată expoziţia jubiliară „Astra 130" şi apoi să-şi desfăşoare lucrările un simpozion pe aceeaşi temă în cadrul căruia au prezentat comunicări: Pr. prof. Ioan Seni — preşedintele Despărţămîntului Năsăud al „Astrei" (cît lăudabil efort a depus acest om pentru reuşita întregii manifestaţiuni!), pr. prof. dr. Dumitru Abrudan, preşedintele Consiliului Central, prof. dr. Miron Ionescu (Cluj-Napoca), conferenţiar dr. Dumitru Acu — vicepreşedinte al Asociaţiunii, prof. dr. Gavril Istrate (Iaşi), conf. dr. George Marica (Cluj), prof. dr. Florian Salvan (Braşov), prof. Sever Ursa (Maieru), dr. Grigore şi Mariana Ploieşteanu (Tg. Mureş) şi mulţi alţi cercetători, cadre didactice, elevi — foşti, actuali sau viitori artişti.

Ziua se încheie cu un impresionant moment artistic, în spirit astrist, prezentat de elevii Liceului George Coşbuc din Năsăud.

Cea de a 2-a zi, sîmbătă, 5 octombrie, a fost rezervată lucrărilor Adunării Generale anuale a renăscutei Asociaţii, în cadrul căreia, după cuvintele protocolare de salut, adresate de către primarul oraşului, ing. Leontin Cantor şi al preşedintelui D.N.A., a mesajelor prefecturilor din Bistriţa şi Sibiu, s-a derulat următoarea ordine de zi: Darea de seamă a Consiliului Central, prezentată de secretarul I al Asociaţiunii, Programul de activităţi pentru anul 1992 şi în perspectivă; modificările la Statute şi Regulament; alegerea localităţii gazdă a adunării generale anuale, din 1992, moment în care a fost primită cu mare bucurie oferta Despărţămîntului Dej, prin glasul D-lui profesor Dan Mîrza — preşedinte.

Adunarea generală a reconfirmat, pînă la alegerile din anul următor, Consiliul Central, în alcătuirea următoare: pr. prof. dr. Dumitru Abrudan — preşedinte, conf. dr. Dumitru Acu şi conf. dr. Victor Grecu — vicepreşedinţi; prof. Nicolae Gastone — secretar I şi a ales pe dl. prof. Nicolae Scutea ca secretar II, în locul d-lui Mircea Avram, eliberat la cerere. Totodată a fost aleasă o comisie de cenzori. Toţi cei care au participat la discuţii: dr. Liviu Borcea — Desp. Oradea, prof. Gheorghe Căpitan — Arad, prof. Mioara Tipuriţă — secţiunea muzicală a „Astrei"; conf. dr. Ioan Rotaru, Bucureşti, doamna profesor Ludmila Găzdac, maistrul Ioan Maniţiu etc., au apreciat pozitiv tot efortul depus pentru renaşterea Asociaţiunii, în cele 8 despărţăminte, Sibiu, Dej, Năsăud, Orăştie, Blaj, Oradea, Arad, Tg. Mureş, în speranţa că în cel mai apropiat viitor vom avea satisfacţia reînvierii tuturor fostelor despărţăminte judeţene şi că „Astra" va pătrunde, cu lucrarea sa benefică, în lumea satelor româneşti, uitate timp de aproape o jumătate de secol, ajunse în pragul dispariţiei lor fizice şi spirituale.

S-a primit cu deosebită bucurie cuvîntul Clujului, în care se promite şi reactivarea acestui atît de prestigios despărţămînt. Îl aşteptăm cu dragoste şi speranţă.

Adunarea de la Năsăud a mai cunoscut un moment emoţionant şi anume reapariţia „Foii Poporului" — periodic fondat la Sibiu în 1892, acum cu rolul de organ de presă al Asociaţiunii.

După amiaza de sîmbătă, 5 octombrie, a fost consacrată simpozionului „George Coşbuc — 125 ani de la naştere", în cadrul căruia au susţinut comunicări printre mulţi alţii: prof. dr. Ion Hagiu (Bucureşti), prof. dr. Ion Rotaru (Bucureşti), conf. dr. Vasile Voia (Cluj), Dumitru Covalciuc (Cernăuţi), prof. dr. Alexandru Husar (Iaşi), prof. Octavian Ruleanu (Năsăud), prof. dr. Gavril Istrate (Iaşi) etc., etc. (numele tuturor participanţilor şi titlurile comunicărilor ştiinţifice au fost consemnate în bogatul „caiet-program" al întregii manifestaţiuni).

Toţi cei prezenţi au apreciat, fără nici o exagerare, interpretarea virtuoasă a spectacolului prezentat de către Ansamblul Centrului naţional pentru Copii şi Tineret din Chişinău.

Şi a urmat şi cea de a treia zi astristă la Năsăud şi împrejurimi, acum straie de sărbătoare îmbrăcînd satul udat de apele Sălăuţei. Aici, la Hordou, a avut loc o Liturghie arhierească, săvîrşită de către P. S. Irineu Pop-Bistriţeanul — episcop-vicar al Arhiepiscopei Clujului, înconjurat de un sobor de preoţi şi diaconi de la protopopiatele Năsăud — protopop Ioan Dîmbu — vicepreşedinte al D.M.A., Bistriţa şi catedrala din Cluj, apoi un parastas întru pomenirea familiei Coşbuc. Răspunsurile liturgice au fost date de corul melodios organizat de Catedrala din Bistriţa.

Nicolae Gastone

AMBASADORI AI CÎNTECULUI BISERICESC PESTE HOTARE

În zilele de 11—18 octombrie 1991, în R. F. Germania, localitatea Bertzhausen, oraşul Regensbourg, a avut loc o săptămînă a culturii româneşti, care s-a caracterizat prin prezentări de cărţi, filme documentare, conferinţe, folclor românesc, concerte religioase, expoziţii de creaţii populare româneşti etc.

La invitaţia domnului Dr. Dionisie Ghermani, la această sărbătoare românească din Germania a luat parte şi un grup coral de la Institutul Teologic Universitar „Andrei Şaguna" din Sibiu, compus din următorii studenţi teologi şi preoţi: Oros Mircea, Poştoi Ioan, Susan Mihai, Ştefan Cristian, pr. Munthiu Adrian, Petruţiu Ovidiu, Floricu Marius, Barborovici Călin, pr. Şerban Dorin, Lazăr Marius şi Sămărghiţan Călin, formaţie care, la încheierea acţiunii româneşti, s-a clasat pe cel mai înalt podium; concertele şi slujbele la care a participat acest grup coral au fost gustate se pare cel mai mult, atît prin interpretare cît şi prin armonie şi repertoriu, fiind permanent aplaudat la scenă deschisă.

Peregrinările la mănăstirile catolice benedictine din Nittendorf, Metten şi Niederalthei, concertele din Beratzhausen, Farchirche, Sinzing, prin care studenţii noştri au transmis un mic mesaj al spiritualităţii ortodoxe româneşti, s-au bucurat de un succes cu totul deosebit. „Sfînt", de G. Cucu; „Ziua Învierii" de N. Cucu; „Nu pricep Curată", solist preot Munthiu Dumitru Adrian; „Oratoriu..." de Mandiceschi — au pătruns în sufletele celor care au luat parte la concerte, determinînd pe un reporter al ziarului Mittelbayrisch Zeitung să consemneze cu litere majuscule în acest ziar local şi aceste cuvinte: „Catolicii mai au cîte ceva de învăţat de la ortodocşi".

Ţinuta demnă, serioasă, academică a făcut ca acest grup coral ortodox sibian să fie un fel de „suflet al acestei întîlniri româneşti" peste graniţele patriei, putînd fi luat în consideraţie ca una din cele mai reprezentative formaţii româneşti care au reprezentat sufletul poporului nostru, bogăţia sa spirituală, peste graniţele patriei.

Pr. Munthiu Adrian

ÎN ATENŢIA CITITORILOR TELEGRAFULUI ROMÂN

Stimaţii cititori ai Telegrafului Român, abonaţi sau cei ce doresc să devină abonaţi, sînt rugaţi ca pînă în 15 decembrie 1991 să achite abonamentul pe anul 1992.

Menţionăm că, scumpindu-se foarte mult hîrtia, costul unui abonament pe anul 1992 este de 350 lei.

Banii pot fi trimişi prin mandat poştal sau virament, cont nr. 45.10.4.09.2 B.C.R. Sibiu, adresa noastră fiind: Arhiepiscopia ortodoxă română, str. Mitropoliei nr. 35, Sibiu, cod. 2400.

Pentru cititorii de peste hotare, costul unui abonament anual este de 25 dolari S.U.A. sau echivalentul în altă valută, cont nr. 47.21.016.680 pentru dolari S.U.A. şi nr. 47.21.2.09.680 pentru franci francezi, B.C.R., sucursala Sibiu.

Rugăm stăruitor ca adresele abonaţilor să fie complete şi scrise citeţ.

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA TELEGRAFULUI ROMÂN

Documente din 1848 — 1849

Preoţi ardeleni pribegiţi la fraţii de peste munţi

Dorinţa de a se „uni cu Ţara", aşa cum a fost ea exprimată la 3/15 mai 1848 pe Cîmpia Libertăţii de la Blaj, era atît de puternică printre românii transilvăneni încît a ajuns să tulbure şi de-a dreptul să „terorizeze" pe nobilii maghiari de atunci. Faptul nu ne miră deloc, întrucît, după cum reiese dintr-o scrisoare adresată cunoscutului conducător politic Fr. Deak de către bătrînul baron orb de la Jiboul românesc Nic. Wesselenyi, se spune: „Dacă alegerile s-ar desfăşura şi în Ardeal după principii democratice fără îndoială că aproape peste tot ar fi aleşi numai deputaţi români". „Şi primejdia ar deveni şi mai ameninţătoare, ne spune acelaşi baron, în cazul cînd celelalte două Principate Româneşti ar ajunge cu totul independente".

Dar în loc să se tragă de aici concluziile cele mai înţelepte, conducătorii nobilimii asupritoare din Ardeal au crezut că în faţa doleanţelor legitime ale unui popor, care-şi cerea şi el drepturi, după sute de ani de asuprire, cel mai firesc lucru este să înarmeze detaşamentele de secui, care, se ştie, vor dezlănţui teroare şi atrocităţi în tot Ardealul. Iată de pildă. ce relatează „Gazeta Transilvaniei" la data de 25 oct. 1848, după informaţiile preotului Dimitrie Paloşan din Săcelul Odorheiului! „Satul meu (Săcel) a fost jefuit şi prădat peste tot. Satul Ferihaz (Albeştii de azi) a suferit şi mai mult. Săcuii şi ungurii au intrat în biserica românească unde au despuiat altarul de toate cele sfinte, au spurcat toată biserica, au puşcat în crucifix zicînd că acum au puşcat în Dumnezeul românilor. În urmă băgară caii în biserică, pe care au folosit-o apoi ca grajd... Pe preotul din Boiul Mare l-au chinuit groaznic zmulgîndu-i părul şi barba, după care l-au osîndit să fie spînzurat „la furci", lăsîndu-l aşa „pînă va trăi". Pe o nevastă, care abia născuse de cîteva zile, au spintecat-o în două, iar pe copil l-au tăiat în bucăţi".

Şi astfel, timp de cîteva luni de zile, Ardealul a ajuns să fie teatru de samavolnicii şi cruzimi nemaiîntîlnite. Şi pentru că satele ardelene n-aveau atunci alţi îndrumători decît pe preoţi, teroarea dezlănţuită s-a revărsat cu cea mai mare furie asupra lor. Sute de preoţi români au pierit atunci şi aprox. 40 000 de români masacraţi.

Aşa trebuie să înţelegem cum a fost cu putinţă că 12 preoţi din părţile Sighişoarei au fost nevoiţi să-şi caute adăpost la fraţii din judeţul Muscel, după cum reiese din raportul cu nr. 2/849 al protopopului Nicolae Sachelarie înaintat mitropolitului Neofit al Ungrovlahiei, din care reproducem următoarele:

„Răzvrătirea ce s-a urmat acum în ţinutul Austriei a dat prilej la toţi locuitorii cetăţeni de prin satele dimprejur să se răspîndească după cum au putut, în toate părţile. Între cei veniţi şi în cuprinsul acestui oraş şi judeţ (azi ştim că astfel de pribegiri au avut loc şi în alte judeţe, unde au fost primiţi tot atît de frăţeşte) o seamă de preoţi mireni pravoslavnici se prezentară şi la Protopopia noastră, cu arătată copie de jalbă, prin care plîngîndu-se despre lipsa hranei de toate zilele, făcînd rugătoare cerere a se orîndui vremelniceşte pe la bisericile ce se vor fi aflînd în lipsă de asemenea obraze pînă cînd se va linişti din nou (siuaţia) în Austria ca să se poată întoarce iarăşi înapoi. Drept urmare acestei jalbe, după cercetarea făcută cărţilor lor de hirotonie (=singhelie) ce s-a văzut la mîna lor, prin care se face dovadă că sînt într-adevăr preoţi pravoslavnici", Protopopia supunînd această cerere „Vă roagă cu tot respectul să binevoiţi a slobozi înaltă poruncă de urmare, fiindcă şi locuitorii satelor de la bisericile care n-au preoţi îi cer cu toată voinţa spre a le împlini slujbele pentru Sfînta Înviere".

„Lista preoţilor ardeleni bejeniţi în judeţul Muscel (publicată între timp de către cunoscutul preot I. Răuţescu din Dragoslavele) este următoarea:

1. Nicolae Ghiaja, protopop Albei de sus (cu sediu în satul Paloş lîngă Rupea), cu familia de 7 persoane, neunit.
2. Ioan Ioanovici, paroh în Ferihaz (=azi Albeşti, Sighişoara) jud. Tîrnava Mare, neunit.
3. Dimitrie Soneriu, paroh în Haşfalău (=azi Vînători), neunit.
4. Alexandru Ioanovici, paroh în Boiu, neunit.
5. Ioan Ghiaja, paroh în satul Paloş (com. Caţa), neunit, 5 persoane.
6. Nicolae Stoica(covici), paroh Iacu românesc, neunit.
7. Ilie Ioanovici, paroh în Boiu, neunit, 7 persoane.
8. Mihai Boiu, paroh în Hetiur, neunit.
9. Ioan Boiu, paroh în Saschiz, neunit.
10. Nicolae Comşa, paroh în Veseud, neunit.
11. Dimitrie Şerb, paroh în Ruşi, Scaunul Sibiului, neunit.
12. Dimitrie Păluşan, paroh în Săcel (lîngă Sighişoara), neunit.

Din porunca Mitropolitului cu nr. 1577/849 rezultă că pe „preotul Ioan Ioanivici din Ferihaz (= Albeşti) ungurii l-au prădat de tot ce a avut, scăpînd numai cu familia şi 5 copii mici de mînă"... „Arzîndu-i cartea de hirotonie" (singhelia) cu nr. 320 eliberată la 5 februarie 1830 de episcopul Vasile Moga, Mitropolitul îl slobozi „a sluji cele preoţeşti unde va fi nevoie". În continuare se precizează: „protopopul Muscelului l-a rînduit la satul muscelean Bădeni-Pămînteni".

Cu porunca nr. 1625/849 Mitropolitul mai face cunoscut protopopului Muscelului că protopopul Nicolae Ghiaja al Albei de sus cu fiul Ioan Ghiaja din Paloş (cel dintîi hirotonit de ep. Vasile Moga „cum am văzut", al doilea fiind tînăr, hirotonit doar din Decembrie anul trecut, încît „n-a mai ajuns să-şi ia carte de hirotonie", „să slujească unde vor fi poftiţi".

„Asemenea slobodă voie vor avea şi ceilalţi preoţi, care neavînd cărţile de hirotonie încredinţează (= garantează) pentru dînşii Prea Cucernicii Protopopi prin osebit înscris, în care te-am văzut şi pe Cucernicia Ta şi anume Petru Popescu, protopopul Făgăraşului, Vasile Androne al Mediaşului şi Nicolae Ghiaja al Albei de sus avînd voie a sluji unde îl cheamă poporul".

După 11 august 1849 fiind lichidate ostilităţile revoluţionare din Transilvania preoţii refugiaţi s-au putut reîntoarce şi ei la casele lor. Pentru unii din ei suferinţele nu s-au terminat. Aşa e cazul cu preotul Nicolae Stoica din Jacul Român, care a ajuns să îndure şi întemniţare, după ce soţia lui şi o serie de rudenii de ale lui au căzut pradă răzbunării unor unguri fanatici, după cum se poate deduce din dosarul mai bogat al suferinţelor îndurate de acest preot, aşa cum se va vedea ulterior din cîteva mărturii semnificative.

Pr. prof. T. Bodogae

GOG

(Urmare din pag. a 3-a)

ceva care trebuie suprimat. Sîngele e cel mai bun îngrăşămînt oferit de natură. Să nu crezi că sînt crud, dar nu pot face altfel..."».

Pentru a cunoaşte realităţile, oamenii, concepţiile lor despre lume şi viaţă Papinni se pune în legătură cu împăraţii şi cu proletarii. Aici vizitează o bodegă, apoi pe împăratul Wilhelm al Germaniei, sau se introduce ca vagabond şi trăieşte cîteva zile ca om sărac, sau a cumpărat de la un ţăran o haină veche şi a pătruns în valea Apeninilor toscani şi a aflat că locuitorii sînt oameni neciopliţi, dar oameni buni că i-au oferit tot ceea ce aveau chiar înainte de a cere. Într-o zi a mîncat în mijlocul cîmpului, în ortăcia unor cosaşi care se odihneau, care i-au dat puţină supă şi salată şi o pătlăgică roşie crudă, iar femeile vorbeau între ele, după cîte i s-a părut, de el, îl plîngeau...

Toate acestea le-a făcut pentru cunoaşterea omului, pentru întoarcerea la adevăr, pentru a potoli pe cei furioşi şi a îmblînzi pe nebuni, pentru că mulţi oameni seamănă cu Gog (cel pus în slujba răului).

Cartea se impune atenţiei şi prin haina cea dinafară: hîrtie de calitate, tipar select, care constituie şi ele un însemn la întoarcerea omului spre adevărata valoare pe care o are.

Din Sfînta Scriptură

— Ascultă sfatul şi primeşte învăţătura, ca să fii înţelept toată viaţa ta. (Proverbe 19, 20)

— V-am scris vouă, pentru că sînteţi tari şi cuvîntul lui Dumnezeu petrece în voi şi aţi biruit pe cel viclean. (I Ioan 2, 14)

ARTICOLELE ŞI CORESPONDENŢA se adresează REDACŢIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. Mitropoliei nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază.

COMITETUL DE REDACŢIE: Dr. *Antonie Plămădeală*, Mitropolitul Ardealului — preşedinte; Dr. *Serafim Făgărăşanul*, Episcop-vicar — vicepreşedinte; Pr. prof. Dr. *Dumitru Abrudan* — redactor responsabil; Arhid. prof. Dr. *Aurel Jivi*, redactor adjunct; Pr. *Gheorghe Papuc*, Pr. prof. Dr. *Mircea Păcurariu*; Arhid. *Ezechil Oancea*, tehnoredactor.

ABONAMENTUL pe un an: 350 lei
Cont nr. 45.10.4.09.2 B.C.S.A. — Sibiu
Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu

4

BIBLIOTECA

Fondator:

Mitropolitul ANDREI ŞAGUNA

1853

Telegraful Român

FOAIE EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A SIBIULUI

Anul 139

SIBIU 1 şi 15 decembrie 1991

Nr. 45—48

HRISTOS PE PĂMÎNT, ÎNĂLŢAŢI-VĂ!

„În aceste zile menite să ne însenineze sufletele prin reîntîlnirea cu Pruncul dumnezeiesc Iisus, şi cu cele mai frumoase tradiţii şi obiceiuri ale poporului nostru românesc, cîntăm cîntarea: *„Hristos se naşte, slăviţi-L; Hristos din ceruri, întîmpinaţi-L; Hristos pe pămînt, înălţaţi-vă!"* Această cîntare este, în acelaşi timp, descoperire, anunţare, dar şi chemare. Ne descoperă cine este Cel ce se naşte, adică Mesia, Fiul lui Dumnezeu care se întrupează pe pămînt. Cîntarea ne cheamă apoi să-L întîmpinăm aşa cum se cuvine, ca pe un oaspe scump şi important. Şi ne mai face chemarea să-I ieşim întru întîmpinare, înălţîndu-ne: *Hristos vine pe pămînt: înălţaţi-vă!*

Aşa cum unui oaspe mare îi ieşim întru întîmpinare la marginea satului, la gară, la aeroport, în semn de cinstire, aşa se cade să-I ieşim întru întîmpinare şi Mîntuitorului. El vine din ceruri, pe pămînt, aşa că noi trebuie să urcăm spre ceruri, ca să-L întîmpinăm.

E un oaspe de seamă. În casele celor mai mulţi n-a intrat niciodată vreun rege, sau vreun ministru, sau altcineva de rang mare. Iată însă că Dumnezeu vine în casele tuturor. Dacă n-am avut prilejul să primim în casele noastre oaspeţi mari pămînteşti, iată că avem acum un privilegiu mai mare, o cinste ieşită din comun: să ne viziteze Dumnezeul

Vine Fiul lui Dumnezeu să lege din nou, printr-un nou Legămînt, pămîntul de cer, cerul de pămînt. Vine ca să nu ne mai simţim singuri, aruncaţi, *alungaţi* sub Legea păcatului şi a pedepsei, în care

(Continuare în pag. a 2-a)

† ANTONIE
Mitropolitul românilor ortodocşi din Ardeal, Crişana şi Maramureş

IISUS HRISTOS—
FIUL LUI DUMNEZEU ŞI FIUL OMULUI

Biserica creştină a crezut şi a mărturisit întotdeauna cu tărie dubla calitate a Mîntuitorului Iisus Hristos: de Fiu al lui Dumnezeu şi de Fiu al Omului. De fapt, credinţa în *divino-umanitatea* lui Hristos, deci în adevărul că Hristos este în acelaşi timp Dumnezeu adevărat şi om adevărat, fondează Biserica şi-i constituie fiinţa. În Cezareea lui Filip, apostolii prin gura lui Petru au mărturisit despre Iisus: „Tu eşti Hristosul, Fiul lui Dumnezeu celui viu", la care cuvînt Mîntuitorul a răspuns: „Şi Eu îţi zic ţie, că tu eşti Petru şi *pe această piatră voi zidi Biserica Mea* şi porţile iadului nu o vor birui" (Mt. 16, 16—18). Evident, piatra pe care a zidit Mîntuitorul Biserica Sa nu este un om, fie el Petru, ci credinţa mărtuisită de Petru şi de ceilalţi apostoli, şi anume adevărul fundamental pentru creştinism că Hristos nu este numai om, fie el superior tuturor oamenilor, ci şi Dumnezeu: *Dumnezeu şi om* în acelaşi timp. Şi numai cel ce crede şi mărturiseşte acest mare adevăr poate fi creştin, mădular al Bisericii lui Hristos care este trupul Său, adică umanitatea Sa îndumnezeită.

1. Apostolii şi lumea de acum două mii de ani l-au cunoscut pe Mîntuitorul Iisus Hristos mai întîi ca om. E adevărat, ca om deosebit, căci vorbea cum nimeni altul n-a mai vorbit (In. 7, 46) şi făcea minuni nenumărate. Dar nimeni din cei ce L-au văzut nu şi-ar fi putut închipui măcar (cum şi-au închipuit ereticii dochetişti din primele veacuri creştine) că fiul dulgherului din Nazaret n-ar fi fost om adevărat, ci doar o

(Continuare în pag. a 6-a)

† *SERAFIM*
Episcop-vicar

„ÎNTRU SLAVA EROILOR NEAMULUI"

În zilele de 25 şi 26 octombrie 1991, românii de pretutindeni am trăit clipe de înălţare sufletească şi cu lacrimi pe obraz am urmărit cum au fost transmutate osemintele OSTAŞULUI NECUNOSCUT de la Mărăşeşti, înapoi în Parcul Libertăţii (Carol), de unde le exilase nişte oameni răi, în anul 1958.

Pe întinsul scumpei noastre Românii sînt presărate ca nişte flori ale recunoştinţei monumente închinate aducerii aminte de eroii neamului.

Între ele domină prin splendoare Mausoleul de la Mărăşeşti, ridicat pe locul memorabilei bătălii de la 6 august 1917, pentru a cinsti memoria ostaşilor români, căzuţi eroic pe cîmpul de onoare, pentru apărarea gliei strămoşeşti, pentru independenţă şi nezărmare.

Iniţiativa construcţiei acestui mausoleu a fost a Societăţii Femeilor din România, şi a fost ridicat după proiectul arhitectului român George Cristinel, construindu-se parterul în anii 1923—1924 şi cupola în anii 1936—1938. Scenele de luptă eternizate în piatră de Ion Jalea şi Cornel Medrea şi picturile lui Eduard Săulescu, înaltă în frumuseţe monumentul.

Pe frontispiciul lui stă stris: „Întru Slava Eroilor Neamului", iar la intrare stă scris: „Hristos a înviat din morţi cu moartea pre moarte călcînd şi celor din morminte viaţă dăruindu-le", fiind însoţit acest scris de o armă şi candelă. Sub lespezile a opt gropi comune, odihnesc zece mii de eroi din rîndul celor care au ştiut să facă dovada întregu masuri a patriotismului, cei pentru care cuvîntul ţară a însemnat totul şi pentru apărarea ei nici o jertfă nu era în plus.

În mijlocul lor, în sarcofagul din rotunda mausoleului este aşezat generalul Eremia Grigorescu care a comandat armata I română.

Cuvîntul de ordine „Pe aici nu se trece" lansat de generalul Eremia Grigorescu a devenit deviza sub care au luptat şi s-au jertfit

(Continuare în pag. a 2-a)

Pr. Lungu N. Gheorghe-Gruiu

UNIREA CEA MARE

Cu entuziasmul specific marilor sărbători naţionale, întreaga suflare românească a sărbătorit ziua de 1 Decembrie, ziua unirii tuturor românilor într-o singură ţară, care a devenit şi sărbătoarea naţională a ţării.

În urmă cu 73 de ani s-a proclamat la Alba Iulia, Unirea Transilvaniei cu Ţara-mamă, s-a desăvîrşit unirea tuturor românilor între hotarele aceluiaşi stat. Din cauza vitregiilor vremurilor, pe pămîntul României de azi s-au format „ţări româneşti" diferite, fiecare cu cîrmuitorii ei, cu rînduieli interne proprii, dar aproape identice între ele. Singur Mihai Viteazu a reuşit, dar pentru puţină vreme, să realizeze unitatea de stat a românilor de pe ambele versante ale Carpaţilor, devenind „din mila lui Dumnezeu domn al Ţării Româneşti, al Ardealului şi a toată ţara Moldovei". În ciuda vitregiilor vremii, poporul român n-a fost despărţit niciodată şi şi-a păstrat unitatea de neam, de limbă, de credinţă, de cultură şi de formă de viaţă socială. De aceea se poate vorbi de o „unitate naţională românească" chiar dacă n-a existat o unitate statală. Această conştiinţă a unităţii s-a consolidat mereu în decursul veacurilor. Pentru afirmarea ei au lucrat neîncetat atîţia ţărani, ciobani, negustori, zugravi de icoane şi biserici, copişti de manuscrise, meşteri tipografi, preoţi şi călugări, dascăli şi ierarhi care duceau dintr-o parte în alta a Carpaţilor acelaşi grai, aceeaşi credinţă şi acelaşi sufilet românesc.

Sînt cunoscute pînă azi atîtea aşezări româneşti întemeiate de ciobanii şi ţăranii transilvăneni în regiunile sud-carpatice pînă în Dobrogea cu numele Ungureni, sau cu numele satului transilvănean de unde au plecat. Domnitorii Ţării Româneşti şi ai Moldovei au stăpînit adeseori teritorii transilvănene — Amlaşul, Făgăraşul, Banatul Severinului, Ciceul, Cetatea de Baltă, Bistriţa, Rodna, Ungurașul, în care au ridicat biserici şi mănăstiri ortodoxe. Consemnăm între acestea mănăstirea Prislop din Ţara Haţegului, refăcută din temelii de fiica unui domn muntean în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, bisericile vlădiceşti de la Vad şi Feleac ridicate de domni moldoveni, catedrala mitropolitană din Alba Iulia, ctitorită de Mihai Viteazu, biserica din Turnu Roşu, lîngă Sibiu a lui Matei Basarab, ctitoriile

(Continuare în pag. a 2-a)

Pr. prof. Dr. Mircea Păcurariu

HORĂ DE NEAM — la 1918 —

Lină, rotundă, frumoasă
horă de cîmpuri cu ploi
grav unduind şi duioasă
dinspre străbuni către noi.

Zveltă şi mîndră rotire
iarba sfîntind-o sub paşi
mult jinduită-mplinire
aură pentru urmaşi,

Horă de ape şi brîie
munţi legănîndu-se-n dor
şi sărutat de călciie
dulcele lut cîntător,

Horă de vulturi în soare
horă de oase-n afund
pururea nemuritoare
hora acestui pămînt!...

Radu Cârneci

1 Decembrie 1918*
Anul şi ziua marii împliniri: ROMÂNIA MARE

Fusesem pe vremea lui Decebal o ţară mare, rotundă şi frumoasă, cu munţi, cu podişuri, cu dealuri şi cu cîmpii brăzdate de ape multe, ca nişte Nîluri aducătoare de mană cerească pe unde treceau, pe tot întinsul moşiei strămoşilor noştri, trăgîndu-se toate spre Tisa, spre Dunăre şi spre mare.

Fusesem pe vremea lui Traian, şi după aceea, Dacia Felix, o ţară fericită în care am început să ne alcătuim şi ne-am alcătuit ca popor nou, de viţă nobilă, din daci şi din romani.

Ne-am format sub zodia noii religii, creştinismul adus de însuşi Dumnezeu pe pămînt, propovăduit la noi de Sfîntul Andrei şi purtat cu ei în suflete de soldaţii romani aduşi de Traian în Dacia, de prin locurile de pe unde propovăduise Sfîntul Pavel, în Asia Mică.

Uşor şi durabil s-a suprapus creştinismul în sufletul românesc în formare, peste religia propovăduită mai înainte dacilor de Zamolxis. Căci acest Mare preot, strămoş al nostru, intuise cel puţin două adevăruri care vor fi confirmate de însuşi Mîntuitorul Iisus Hristos: că Dumnezeu Creatorul e Unul, şi că sufletele oamenilor sînt nemuritoare. Pe asemenea fond de credinţă, creştinismul a prins uşor rădăcini.

Şi ar fi putut trăi frumos şi paşnic poporul cel nou, românesc, strămoşii noştri, pe binecuvîntatul lor pămînt, pămîntul nostru, adevărat Paradis terestru, dacă n-ar fi început, prea devreme să ni-l rîvnească alţii. Şi ni l-au rîvnit pentru că era frumos. Pentru că era mănos. Pentru că mîngîia sufletele cu reliefurile lui cînd blînde, cînd măreţe şi solemne, cu pădurile lui de poveste, cu glia care rodea totul din belşug, răsplătind cu rară generozitate munca şi iubirea pe care i-o arătau românii.

Aşa au început să năvălească dintr-un răsărit nebulos şi îndepărtat, tot felul de neamuri abia învăţînd să gîndească şi să simtă omeneşte. *„Vin şi hunii, vin şi goţii, vin potop, potop cu toţii"*, va doini poetul, amintindu-şi. Aceştia vor veni însă, şi vor pleca. Pietrele locului vor rămîne. Românii, chiar secătuiţi, jefuiţi, nevoiţi să se adăpostească în minunatele case de fugă cu care i-a binecuvîntat Dumnezeu, în munţii în care năvălitorii n-au prea îndrăznit să intre, românii au rămas pe loc.

Unii dintre străinii năvălitori vor cere ospitalitate la noi şi, ospitalieri, românii îi vor primi. Mai apoi nu vor voi să mai plece, şi se vor dori chiar stăpîni, vorba românului: tu îi dai degetul şi el îţi ia toată mîna! Aproape două mii de ani se vor lupta strămoşii noştri în Transilvania, să-şi apere pămîntul, credinţa şi obiceiurile, limba şi neamul. Să se apere de năvălitori şi de oaspeţii prefăcuţi în duşmani, deopotrivă. Pe la alte hotare vor pătrunde în trupul ţării, tăind din ea în carne vie, alţi vecini, care ne-au furat Basarabia şi Bucovina, că tuturor le plăcea roditorul nostru Paradis. A zis cineva: numai Marea Neagră ne-a fost întotdeauna un bun vecin!

„Avem un vis neîmplinit", cîntau mereu, transilvănenii, generaţie după generaţie, din tată în fiu, ei cei oropsiţi, căzuţi sub stăpîniri străine. Era visul eliberării. Visul unirii.

Visul păru să se împlinească în anul 1600 sub sceptrul acelui providenţial domnitor Mihai Viteazul care i-a unit pe toţi românii. N-a fost să fie atunci împlinirea definitivă dar a fost totuşi o speranţă care i-a reînsufleţit pe români. La 1848 au putut să spună răspicat pe Cîmpia Libertăţii, la Blaj: *„Noi vrem să ne unim cu ţara"*. Şi-apoi şi-au spus-o toţi din gură în gură: *„Soarele românilor de la Bucureşti răsare"*.

În 1859 un act de subtilă înţelepciune a făcut ca Alexandru Ioan Cuza să fie ales domn în amîndouă Principatele, şi a unit astfel Moldova cu Muntenia. A fost încă o înfiripare de vis împlinit.

Dar visul cel mare rămînea mereu. *„Avem un vis neîmplinit"!* În 1918 a început şirul împlinirilor. Aproape cînd nu se mai spera. După un război în care vitejia românească a întrecut şi a dărîmat toate pronosticurile strategilor coalizaţi împotriva noastră, a urmat o nouă vitejie de aceeaşi mărime: vitejia inteligenţei, vitejia voinţei de unire care n-a mai vrut să ştie de nici o piedică: în martie 1918 se uneşte prin propria hotărîre luată în Sfatul Ţării, Basarabia cotropită de peste o sută de ani de un imperiu nesătul de expansiuni, nedrept şi oprimant. Îl va şi podepsi

(Continuare în pag. a 4-a)

Dr. Antonie Plămădeală
Mitropolitul Ardealului, Crişanei şi Maramureşului

* Cuvîntare ţinută la Alba Iulia cu prilejul TE DEUM-ului închinat zilei naţionale a României — 1 Decembrie 1991.

Din poezia religioasă a lui D. Ciurezu

Mai mult decît oricare dintre poeţii români din perioada postbelică, D. Ciurezu a cultivat, cu un curaj unic, poezia religioasă, legată strîns de toate obiceiurile noastre strămoşeşti ortodoxe. Poemul *Oierii*, din care s-au publicat abia fragmente în revista *Ramuri* din Craiova, este conceput tocmai ca o amplă frescă românească sufletească, în care obiceiurile tradiţionale româneşti se află în strînsă relaţie cu datinile creştine ortodoxe. Vom reveni asupra acestei probleme.

Curînd după stingerea poetului, în Str. Galeş, nr. 4 din Sibiu, prietenul de o viaţă al său, profesorul Traian Zaharia, care, împreună cu soţia sa, doamna Aurelia, s-a îngrijit de amenajarea locului de veci al lui D. Ciurezu, în apropiere de bolniţa Mănăstirii Cozia, regretatul profesor, deci, ne-a încredinţat o serie de creaţii ale poetului, avînd credinţa că le vom difuza în publicaţiile periodice sau într-o ediţie la care lucrăm în prezent.

Între aceste creaţii, transcrise artistic, cu pensula pe foi de bloc, se află şi două frumoase colinde de iarnă, precum şi o rugăciune de Crăciun. Poezii religioase prin excelenţă, ele reflectă, totodată, orizontul copilului de demult, crescut în legea strămoşească. „Amintirea sună-n mine" spune poetul, la un moment dat, legea creştinească, sădită timpuriu în sufletul lui fiind purtată cu credinţă de creştin ortodox, pînă la adînci bătrîneţi de acest surprinzător poet, care, după cum se poate vedea, este şi un bun plastician.

Textele pe care le difuzăm acum intră, şi ele, în volumul de lirică religioasă *Carte de rugare*.

G. Nistor

Leroi-Leroi (1)

Leroi, Leroi, mărgărint
Prin nămeţii de argint.
Leroi, Leroi, la fereastră
Lîngă tîmpla nopţi-albastre.
Vesti bălaie
Bucălaie
cu obrajii
de văpaie
şi pe laviţi
în odaie,
bolboroş
de acioae.
Cad în tindă
Fulgii proaspeţi de colindă.
Bat în uşe
Ochi rotunzi de corcoduşe.
Şi sub gluga lunii pline
Amintirea sună-n mine.
Sună-n mine-mbujorată ca un
snop de clopoţel
Cu miros de maci, sălbatici
şi de muguri cruzi de tei...

Cine mi-a cuprins genunchii
şi se uită drept în minte
Cu priviri de in în floare şi cu
inima cuminte?
Cine mi-se sbate-n braţe ca o
nreană în năvod
Şi-mi înlănţuie grumazul făcînd
mîinile obod?
Cine mi-a căzut în suflet
ca-ntr-un cuib un sbor de graur
Şi din gura-i de căpşună svîrle
fluturi mari de aur?

D. Ciurezu

Leroi-Leroi (2)

Trupu-mi
tremură...
Ochi-mi
tremură...
Gîndu-mi
tremură...
Şi sub malul amintirii ca o
dreavă mă-ncovoi
Şi ascult cum ninge-n mine ca pe
ramuri în zăvoi:
„Leroi, Leroi Doamnele
„cum şi-adună toamnele
„de pe umeri poamele,
„să s-adune şi la voi
„cîrdurile mari de oi
„şi cirezile de boi,
„că Iisus în noaptea asta
„creşte-n suflete la noi"...

D. Ciurezu

RUGĂCIUNE

Uşor, uşor, să nu te simtă nimeni / E seară de tăcere, seară-n casă. / Din streaşini noaptea de Crăciun se lasă / Şi nu vorbeşte nimeni.

Doar ochii Tăi cu liniştea-n odaie / Aprinzînd lumina candelii de seară, / Şi-adună blînd pe tîmple-o primăvară / De vise mici, rotunde şi bălaie.

O sanie de-argint lîngă fereastră / A troenit ninsori de clopoţei, / Şi Tu trecîndu-ţi mîna peste ei / I-mbrobodeşti cu geana Ta albastră.

Şi-n cuibul lor de presuri adormite, / Coboară lin al stelelor şirag, / Că mîna Ta întinsă peste prag / A înflorit cu daruri aromite...

D. Ciurezu

PRAZNICUL CEL MARE

Iubim această Ţară ca pe-un soare
Drapel ne-am făurit din curcubeu
Decembrie ni-e Marea Sărbătoare,
Cînd ne-a aprins un astru Dumnezeu.

Iubim poporul plămădit din stîncă,
Ce-a fost zdrobit de roţi şi răstignit.
Oricît i-ar fi durerea de adîncă
De-aici el nu va fi nicicînd clintit!

Iubim cu toţi Opinca, talpa ţării,
O preacinstim de-a pururea în cînt;
Căci a înecat în Apa Mării
Pe toţi ce-au jefuit acest pămînt!

Iubim din toată inima Carpaţii
Ce ne-au fost casă două mii de ani
Şi tată milostiv pentru toţi fraţii
Şi colţ turbat de lup pentru duşmani!

Iubim şi doina noastră de la ţară,
Ce-a mers în urma plugului cu boi,
A plîns cu noi în fiecare seară,
Şi ne-a-nsoţit la nunţi şi la război.

Iubim pe toţi sortiţii la mizerii.
Nu vrem să punem alte limbi în jug
Noi n-am rîvnit să cucerim imperii
Şi nu am ars pe nimenea pe rug!

Iubim eroii botezaţi cu sînge
Fără de iz de smirnă şi făclii
Sibiul care prohodind îşi plînge
Martirii strămutaţi în veşnicii.

Iubim această Ţară ca pe-un soare
Noi pentru ea am pătimit din greu
Decembrie ni-e Marea Sărbătoare,
Cînd Domn peste români e Dumnezeu!

Pr. Traian Rusu-Siriamu

HRISTOS PE PĂMÎNT, ÎNĂLȚAȚI-VĂ!

(Urmare din pag. 1-a)

Toată omenirea se afla încă de la neascultarea primilor părinți, Adam și Eva.

Vine Fiul lui Dumnezeu, spre împăcare. Vine să vorbim cu El. Să-L vedem. Să-L ascultăm. Să aflăm de la Dînsul ce e cu noi, biete ființe ajunse fără căpătîi, ca și cum am fi venit de nicăieri și mergeam spre nicăieri. Vine să ne spună totul despre Dumnezeu și despre om și să deschidă cale de comunicare, și de iubire între cer și pămînt.

Psalmistul proorocise: *„Iată-Mă că vin. În sulul Cărții* (Biblia V.T.) *este scris despre Mine"* (Ps. 40, 7). Proorocii Vechiului Testament, într-adevăr, anunțaseră venirea lui Mesia ca a unui împărat, Împăratul cerurilor: *„Strigă de bucurie fiica Ierusalimului! Iată că împăratul tău vine la tine"*, spusese Zaharia (9, 9). Evangheliștii Matei (21, 5), și Ioan (12, 15) se vor referi cu precădere la acest text profetic, cînd vor arăta că Iisus era cel promis de Tatăl și profețit de prooroci.

Mîntuitorul s-a întrupat „la plinirea vremii", într-un timp bine determinat istoric, în zilele regelui Irod, născîndu-se în Betleem, precum de asemenea proorocise Miheia, unul din profeți: *„Și tu Betleeme, pămîntul lui Iuda, nicidecum nu ești mai mic între voievodatele lui Iuda, căci din tine are să iasă Povățuitorul"* (5, 2).

Cunoaștem toți aceste profeții și altele încă, rostite cu sute de ani înainte de Nașterea Mîntuitorului, și știm că toate s-au împlinit întocmai. Faptul că le amintim, vrea să dovedească, anume, că totul a fost prevăzut de Dumnezeu, anunțat dinainte, pentru ca la venirea Sa, Fiul să fie recunoscut ca Fiu al lui Dumnezeu și ascultat. Căci venea cu o trimitere bine voită și bine rînduită de Tatăl, ca să aducă neamului omenesc mîntuirea și *lumina cunoștinței adevărului* (I Tim. 2, 4), adică să-i scoată pe oameni din neștiință și din păcat, să-i învețe să deosebească binele de rău, să-i învețe să facă binele și să se iubească între ei ca frații, pentru a fi bineplăcuți lui Dumnezeu și pentru a dobîndi viața veșnică. *„Am venit să-i chem la pocăință pe cei păcătoși"*, va spune Mîntuitorul (Marcu 2, 17). *„Am venit ca să fiu lumină în lume"*, va mai spune (Ioan 12, 46)

*

Mulți, autointitulîndu-se „evangheliști", și chiar „apostoli", pretind astăzi că ar fi trimiși să ne aducă *ei* lumina, cu condiția să trecem la secta sau confesiunea lor. *Sînt prea mulți și învață în prea multe feluri, ca să fie toți trimiși adevărați!* Acest lucru ni-l spune logica cea mai simplă. Trimis adevărat e numai cel care e om al Bisericii, al acelei Biserici care păstrează neîntreruptă învățătura Mîntuitorului, de la întemeierea ei pînă astăzi, și aceasta este Biserica Ortodoxă. Sfîntul Pavel ne îndeamnă la păstrarea unității Bisericii celei dintru început. Ascultați: *„Să urmăm aceeași regulă, și să cugetăm la fel... Căci mulți, de care v-am vorbit adesea și de care acum vă vorbesc plîngînd, se poartă ca niște vrăjmași ai crucii lui Hristos"* (Filipeni 3, 16—18).

Cred că nu mai este nevoie să vă dau prea multe alte semne și dovezi, deși sînt încă multe, ca să-i recunoașteți pe acești rătăciți, cuprinși de patima de a rătăci cît mai mulți împreună cu dînșii. Sfîntul Pavel face un apel stăruitor, să ne ferim de cei care ne îndeamnă să gîndim *altfel*, și care ne ispitesc să interpretăm Scriptura după mințile lor. Repet porunca apostolului, pe care l-am citat mai sus: *„Să urmăm aceeași regulă și să cugetam la fel"*. Care regulă? Care cugetare? Desigur acelea pe care le avea Sfîntul Pavel, atunci, de la Mîntuitorul și din tradiția primară creștină, nu acestea pe care mi le propovăduiesc unii *acum*, deci *alte reguli* și *alte cugetări*.

Aceste alte reguli și alte cugetări duc la pierzare pe cei care le propovăduiesc și pe cei care îi ascultă. Nu e cuvîntul meu. E tot cuvîntul Sfîntului Pavel: *„Sfîrșitul lor e pieirea"*, scrie Sfîntul în epistola către Filipeni (3, 19).

Unii dintre acești „evangheliști" de modă nouă, care vin la noi ca la niște sălbatici păgîni — deși poporul nostru e creștin cu cel puțin o mie de ani înainte de a se fi creștinat popoarele lor — pretind totuși că propovăduiesc *Evanghelia* și pe *Iisus Hristos*. Dar atunci de ce condiționează mîntuirea de trecerea la secta lor?

Iată, vă voi dezvolta mai departe cîteva argumente simple, elementare, dar riguros logice, care ne vor arăta că unii ca aceștia nu gîndesc bine și că propovăduirea lor nu poate fi adevărată. Vă rog să urmăriți cu atenție aceste argumente și să vă formați singuri convingerea cea mai adevărată.

Dacă, prin urmare, ei pretind că propovăduiesc Evanghelia și pe Iisus Hristos, așa cum e propovăduită Evanghelia și e propovăduit Iisus Hristos, potrivit rînduielilor și înțelesurilor celor din vremea Mîntuitorului și a Apostolilor, și cum au fost păstrate acestea în Biserica ortodoxă, de ce nu spun: rămîneți ortodocși, rămîneți în Biserica și în rînduielile voastre vechi, de la Hristos și de la Apostoli, și vă veți mîntui!

Și de ce nu adaugă: Vă veți mîntui așa cum, de două mii de ani, s-au mîntuit în Biserica Voastră strămoșească, toți moșii și strămoșii voștri!

Dar ei nu spun niciodată așa. Ei spun că toți moșii și strămoșii noștri, care n-au trăit pînă azi ca să-i asculte pe dînșii și să treacă la secta lor, și-au pierdut sufletele și s-au dus în iad! Iată pînă unde poate merge îndrăzneala lor.

Ei ne batjocoresc astfel și credința noastră de azi, și pe cea de ieri, și pe cea dintotdeauna a strămoșilor noștri. Căci ce altceva poate fi aceasta, decît batjocură? Ei îi fac vinovați pe strămoșii noștri că ne-au învățat, din pruncie, să ne însemnăm cu semnul crucii, că ne-au învățat să ne spovedim și să ne cuminecăm, că ne-au învățat să ne pomenim morții și să ne rugăm pentru dînșii, că ne-au lăsat cu limbă de moarte să ne iubim bisericile, și să ne păstrăm obiceiurile cele din vechime.

Ei îi fac vinovați pe strămoșii noștri și pentru că ne-au învățat să le punem la căpătîiul mormintelor cruci de mîntuire, ca semne ale credinței lor în jertfa de pe cruce a Mîntuitorului, răscumpărătoare de păcate pentru ei și pentru noi toți.

Strămoșii noștri și noi sîntem făcuți vinovați pentru că o rugăm pe Maica Domnului *„cea binecuvîntată între femei"*, cum se spune în Ev. Sfîntului Luca (1, 42), să mijlocească pentru noi. Ne fac vinovați și pentru faptul că ne rugăm sfinților să mijlocească și ei pentru noi și pentru mîntuirea noastră. Acești tîlcuitori noi, porniți pe acuzări nedrepte, jignitoare la adresa Maicii Domnului și a Sfinților bine plăcuți lui Dumnezeu (II Petru 2, 13; I Cor. 11, 26), nu citesc în Sfînta Scriptură decît ceea ce le convine lor și sectei lor, căci dacă ar citi totul, cu bună credință și onestitate, ar vedea că Sfîntul Pavel însuși, pe care ei zic că-l cinstesc, a spus: *„Nu știți că sfinții vor judeca lumea?"* (I Cor. 6, 2).

Iată, iubiți credincioși, cîteva lucruri, cum v-am spus mai înainte, foarte simple, care vădesc rătăcirea celor care vor să ne schimbe credința *„după poftele lor"*, cum se spune la II Tim. 4, 3. Ei uită că Sfîntul Pavel a zis: *„Iisus Hristos și ieri și astăzi și în veci e același"* (Evrei 13, 8). Ei propovăduiesc *astăzi* un Iisus Hristos care nu mai seamănă, nu mai este Cel de ieri, care ne-a mîntuit toți moșii și strămoșii. Toată propovăduirea acestor semănători de vrajbă și de confuzii e un joc cu cuvintele, și cînd intri în vorbă cu ei, încep dispute interminabile, ca să schimbe sensul adevărat al cuvintelor Scripturii. Dar ascultați-l tot pe Sfîntul Pavel ce îi scrie lui Timotei, ucenicul său: *„Să le aduci aminte oamenilor și să-i îndemni înaintea Domnului să nu intre în dispute, căci nu-s de nici un folos"* (II Tim. 2, 14). Iar lui Tit îi spune de-a dreptul: *„De omul eretic, după o sfătuire sau două, te ferește, știind că s-a răzvrătit unul ca acesta și păcătuiește, fiind singur de sine osîndit"* (Tit. 3, 10—11).

Auzind acestea, unii dintre acești „evangheliști" rătăciți poate vor protesta și vor zice: *„Nu-i adevărat! Noi nu-i învinovățim pe strămoșii voștri de nimic și nu spunem că au fost rătăciți și că și-au pierdut mîntuirea."*

Dacă vor zice așa, atunci le vom răspunde și îi vom întreba: *„Dacă strămoșii noștri au trăit în dreapta credință și s-au mîntuit, atunci de ce nu ne dați pace să ne mîntuim și noi în credința lor, în bisericile noastre, în obiceiurile noastre? De ce vreți să ni le stricați și să ne atrageți acum la rătăcire? Ori credința lor a fost bună, și acea credință i-a mîntuit, și atunci și credința noastră e bună, ori, dacă îi acuzați că s-au rătăcit două mii de ani, toți, atunci îi batjocoriți și pe ei și pe noi, și ne jigniți cumplit, ceea ce e o îndrăzneală pe care nici un ortodox nu o va înțelege și nu o va accepta"*.

Oricum s-ar apăra acești rătăciți de la adevărata credință, nici o apărare nu stă în picioare în fața celei mai simple și mai sănătoase gîndiri.

Am auzit însă, din partea unora și vorbe ca acestea:

Unii dintre acești rătăciți par totuși evlavioși, umblă cu Biblia în mînă, pomenesc mereu pe „Domnul Hristos". Le-aș răspunde acestora: Așa par. Dar și diavolii sînt credincioși. Diavolii cred în Dumnezeu, dar nu-L ascultă, și îi falsifică învățătura. Sfîntul Iacob spune chiar: *„Și demonii cred"* (vezi Iacob 2, 19). Și pe Iisus îl recunosc ca Fiu al lui Dumnezeu. Nu zice demonul din sărmanul om pe care pusese stăpînire în Gadara: *„Ce ai cu mine Iisuse, Fiul lui Dumnezeu?"* (Marcu 5, 7). Cît despre evlavia și cucernicia acestor rătăciți de la dreapta credință, Sfîntul Pavel care îi cunoștea foarte bine pe cei din vremea sa, — căci existau și pe atunci — observă că unii ca aceștia *„au doar chipul cucerniciei, iar puterea ei o tăgăduiesc"*. De aceea îi scria lui Timotei: *„De aceștia să te ferești"* (II Timotei 3, 5).

Că umblă cu Scriptura în mînă, e și aceasta adevărat, dar nici aceasta nu e de ajuns. Tot cu Scriptura în mînă l-a ispitit diavolul în pustie și pe Mîntuitorul, zicîndu-i că: *„Scris este în Scriptură..."* (Matei 4, 6). Cunoașteți desigur Ispitirea lui Iisus din pustie.

E adevărat și faptul că acești vechi și noi „evangheliști" rătăciți și unii sectanți pomenesc mereu de „Domnul Hristos" și de Iehova și umblă din casă în casă să-și răspîndească rătăcirea. Pot înșela și prin aceasta pe cei neștiutori în ale Scripturii sau slabi de minte, dar oare n-a spus chiar Mîntuitorul că nu e de ajuns să zică cineva *„Doamne, Doamne"*?

Și mai ascultați un criteriu de recunoaștere a rătăcirilor:

Dacă în numele lui Hristos desparți pe credincioși de Biserică, dacă dezbini oamenii, poate aceasta să fie de la Dumnezeu? Nu. *„Căci dragostea lui Hristos unește"*, scrie Sf. Pavel Corintenilor (II Cor. 5, 14), nu dezbină, nu scoate din Biserică, nu îndeamnă la depărtirea de Biserică. Cînd predica cuiva urmărește dezbinarea, acea predică nu e de la Hristos. Nu Hristos e prezent acolo, ci un Hristos falsificat. Printr-un astfel de predicator vorbește duhul cel rău al dezbinării, chiar dacă se ascunde în cuvinte bisericești, evlavioase și în aparență frumoase.

În Epistola către Timotei se vorbește despre unii ca aceștia care par credincioși și evlavioși, și care umblă cu Biblia în mînă să dezbine. Lupta lor e de fapt o fărădelege: *„Chiar de se luptă cineva, nu se încununează dacă nu se luptă după lege"* (II Tim. 2, 5), spune textul. Adică dacă cineva iese din rînduiala Bisericii, a Sfintei Scripturi și a Sfintei Tradiții, așa cum au fost ele înțelese vreme de două mii de ani, fără încetare, pînă azi, în Biserica Ortodoxă, acela nu se mîntuiește. Numai dreapta credință mîntuiește. Ea naște adevărata evlavie și cuviosie.

*

„Astăzi s-a născut Hristos, Mesia cel luminos". Așa cîntăm în frumoasele noastre colinde. Și cum vă aminteam la început, mai cîntăm: *„Hristos se naște, slăviți-L; Hristos din ceruri, întîmpinați-L; Hristos pe pămînt, înălțați-vă"* (Catavasiile Nașterii).

Cum să ne înălțăm, ca să-l întîmpinăm cum se cuvine?

Să ne îmbrăcăm în haina cea curată a faptelor bune, a gîndurilor celor frumoase, a iertării celor ce ne-au greșit, a dragostei de Dumnezeu și de aproapele. Să ne prezentăm la întîlnire cu inimile deschise, gata să-I ascultăm învățătura.

Întotdeauna a fost, dar și acum este vremea să fim mai buni. Aceasta vine Iisus să ne învețe, și de data aceasta.

Prin greutăți să trecem cu demnitate și cu răbdare, și prin muncă să încercăm să depășim greutățile.

Întotdeauna a fost, dar și acum este vremea să ne întărim credința și să ne-o apărăm de cei care vor să ne-o schimbe. Parcă prea s-au înmulțit. De aceea am socotit că e bine să vă previn să vă păstrați credința moșilor și strămoșilor, aceea prin care ne-am apărat și neamul, și pămîntul și limba, „legea" noastră din vechime. N-avem cu nimeni nimic, de la noi să aibă pace, dar să ne lase și pe noi în pace, în credința noastră. Să meargă să predice la cei ce n-au auzit de Hristos.

Să ne gîndim cu dragoste și cu rugăciune în aceste zile și la frații noștri care mai sînt sub stăpîniri străine, în Basarabia și Bucovina, și să cădem înaintea Domnului care se naște, cu cerere stăruitoare ca să-i aducă înapoi acasă, așa cum i-a mai adus odată în anul cel mare al împlinirilor din 1918. Să ne facă și acum dreptate, după atîtea suferințe. Să ne amintim cu recunoștință și de cei care s-au jertfit în 1989 pentru libertate.

Vă fac urări să petreceți Sărbătorile cu bucurie și în fericire. Dacă mai sînt lipsuri în țara noastră secătuită și năpăstuită jumătate de veac, belșugul din inimi, bucuria libertății, să acopere lipsurile, și să ne rugăm Domnului să ni le adauge și pe toate cele de trebuință vieții, că prea mult a fost oropsit poporul nostru cel binecredincios! Să ne rugăm pentru dragostea și unitatea cea dintre noi, pentru buna înțelegere între toți fiii Țării, pentru mai multă dreptate, pentru mai multă bunătate, pentru mai multă credință.

Gîndurile noastre bune, faptele noastre bune, să ne fie aripile cu care să ne înălțăm ca să-L primim pe Hristos care vine astăzi pe pămînt pentru noi și pentru mîntuirea noastră.

Anul Nou 1992 să fie un an aducător de roade bogate pentru suflete și pentru viața cea de toate zilele. Dumnezeu să ne facă parte de toată împlinirea de care avem nevoie fiecare din noi, și neamul nostru românesc.

UNIREA CEA MARE

(Urmare din pag. 1-a)

brîncovenești de la Făgăraș, Ocna Sibiului, mănăstirea Sîmbăta de Sus, sau biserica Sf. Nicolae din Scheii Brașovului, un adevărat simbol al unității românești, ctitorită și ajutată de domni, boieri și credincioși din Țara Românească și Moldova. În mănăstirile celor două Țări românești extracarpatice au trăit în cursul veacurilor mii de călugări și călugărițe din Transilvania. Unii au întemeiat biserici, mănăstiri și schituri la sud și răsărit de Carpați: Suzana și Cheia pe Valea Teleajenului, Predeal pe Valea Prahovei, Stînișoara pe Valea Oltului, Cocoș în Dobrogea și altele. Pe scaunele vlădicești din aceste două țări au păstorit și ierarhi transilvăneni ca Pahomie al Romanului, Misail al Buzăului, Iacob Stamati al Moldovei în sec. al XVIII-lea, Filotei și Dionisie Romano ai Buzăului în sec. al XIX-lea. Ierarhi vrednici de pomenire ca Varlaam al Moldovei, Teodosie și Antim Ivireanul ai Țării Românești sau domni iubitori de neam ca Vasile Lupu și Constantin Brîncoveanu s-au ridicat întru apărarea Ortodoxiei din Transilvania în fața acțiunii prozelitiste a altor culte, conștienți că prin păstrarea unității de credință se menține și unitatea neamului.

Cărțile românești de slujbă și învățătură — mai ales prin prefețele lor ou contribuit din plin la păstrarea și afirmarea conștiinței de unitate românească. *Cartea românească de învățătură sau* Cazania mitropolitului Varlaam al Moldovei, tipărită la Iași în 1643 era oferită ca „dar limbii românești" „pentru toată semințiia românească pretutindenea ce se află pravoslavnici în această limbă" cum arăta Vasile Vodă Lupu, iar contemporanul lor mitropolitul Simion Ștefan al Transilvaniei mărturisea în prefața *Noului Testament* de la Alba Iulia, din 1648, că s-a străduit să traducă în așa fel încît să-l înțeleagă românii de pretutindeni. Același lucru îl făcea și mitropolitul poet Dosoftei în unele din prefețele sale, precum și Biblia de la București din 1688 la baza căreia au stat traduceri mai vechi făcute de cărturari români de pretutindeni. În a doua jumătate a veacului al XVIII-lea, învățatul episcop Chesarie de la Rîmnic în prefețele primelor Minee românești tipărite la Rîmnic (1776—1780) se ocupa cu originea latină a neamului și a limbii noastre ca și de continuitatea poporului român pe teritoriile locuite de daci și apoi de daco-romani. Conștiința de unitate națională apare și în scrierile unor cronicari, în lucrarea învățatului Dimitrie Cantemir „Hronicul vechimii romano-moldo-vlahilor", lucrare folosită și de episcopul Inochentie Micu la redactarea cunoscutelor sale memorii către Curtea din Viena prin care cerea drepturi pe seama națiunii române din Transilvania. Aceleași idei apar și în lucrările iluminiștilor transilvăneni ai veacului al XVIII-lea, precum și în cunoscutul Supplex Libellus Valachorum din 1791.

Conștiința unității de neam a călăuzit poporul român în toate luptele sale, pentru independența națională și unitate statală, îndeosebi în cursul revoluției din 1848. Idealurile patrioților anului 1848 au continuat să trăiască și după înăbușirea revoluției, însuflețind generația de atunci care prin eforturi și sacrificii a reușit să realizeze Unirea parțială de la 24 Ianuarie 1859, opera întregului popor. Peste mai puțin de două decenii, la 9 mai 1877 s-a proclamat Independența de stat a României, iar în vara anului următor s-a făcut un nou pas pe calea unității prin unirea la România a străvechiului pămînt românesc dintre Dunăre și Mare, Dobrogea. Peste patru decenii, în anii 1916—1918, țara noastră a participat la primul război mondial, dar nu cu intenții de cotropire și anexări teritoriale ci din dorința de a realiza unitatea noastră statală. Luptele victorioase de la Mărășești, Mărăști și Oituz au dovedit lumii întregi atît eroismul ostașilor români, cît și faptul că poporul nostru știe să lupte pentru drepturile sale, pentru independență și unitate.

Idealurile de unitate de care a fost călăuzit poporul român în tot decursul istoriei s-au realizat treptat în cursul anului 1918, ultimul an de război. La 27 martie/9 aprilie 1918 Sfatul Țării din Chișinău a hotărît unirea Basarabiei cu România, înlăturîndu-se astfel prevederile arbitrare ale tratatului de pace de la București dintre Rusia și Turcia din 1812, prin care teritoriul Moldovei de răsărit a fost atribuit Rusiei țariste. Merită să fie amintite numele patrioților basarabeni de atunci: Pantelimon Halippa, Ion Inculeț, Ion Pelivan, Daniil Crigureanu, preotul Alexandru Baltaga și alții. La 15/28 noiembrie 1918, un congres întrunit la Cernăuți cu reprezentanți ai tuturor naționalităților din Bucovina a hotărît „unirea necondiționată și pentru vecie" cu România. Un rol însemnat în acest eveniment l-a avut patriotul luminat. I. Flondor. În Transilvania încă din 12 octombrie 1918, o Conferință a Comitetului executiv al Partidului Național Român întrunită la Oradea a redactat cunoscuta „Declarație de autodeterminare" care contesta guvernului din Budapesta orice drept asupra Transilvaniei. La 31 octombrie 1918 s-a constituit Consiliul Național Român Central din Transilvania, care a preluat apoi „puterea deplină de guvernare asupra teritoriilor locuite de români". Pe întreg cuprinsul Transilvaniei s-au format Consilii Naționale Locale precum și gărzi naționale cu caracter militar. Acest Consiliu Național Român Central a convocat Marea Adunare Națională din Alba Iulia din 18 noiembrie/1 decembrie 1918. La această dată cei 1228 de delegați oficiali au adoptat istorica Declarație prin care se decreta „Unirea românilor din Transilvania și a tuturor teritoriilor locuite de dînșii cu România". Actul adoptat de delegații oficiali a fost aprobat de cei peste 100 000 de participanți, ca un adevărat referendum popular, necunoscut pînă atunci în istorie. În aceeași zi s-a constituit Marele Sfat Național Român cu 250 membri, un fel de Parlament provizoriu, care a ales în ziua următoare Consiliul Dirigent în frunte cu Iuliu Maniu, un guvern provizoriu al Transilvaniei. Actul unirii a fost prezentat la București regelui Ferdinand în 14 decembrie 1918 de o delegație formată din Vasile Goldiș, Alexandru Vaida Voivod, episcopii Miron Cristea și Iuliu Hossu la care s-au alăturat și bănățenii Caius Brediceanu și Mihai Popovici.

La hotărîrea Adunării de la Alba Iulia au aderat și sașii din Transilvania (9 ianuarie 1919). șvabii din Banat (10 august 1919) și populația evreiască din Transilvania (ianuarie 1919).

Tratatul de pace semnat la 28 iunie 1918 la Versailles căruia i-au urmat tratatul separat cu Ungaria semnat la 4 iunie 1920 în palatul Trianon, n-au făcut altceva decît să consfințească o realitate istorică, adică voința exprimată de însuși poporul român la Chișinău, Cernăuți și Alba Iulia, care primea acum o recunoaștere din partea unui for internațional.

Se încheia astfel lupta de veacuri a poporului român de pretutindeni pentru libertatea pămîntului strămoșesc și pentru unitatea statală. Acest popor era chemat acum la o viață nouă, alături de celelalte state europene. Din nefericire el n-a putut desăvîrși opera anului 1918, din cauza celui de al doilea război mondial și mai ales a urmărilor lui nefaste. Abia cu un an în urmă, în decembrie 1989, s-au deschis perspective noi pentru poporul român de pretutindeni.

„ÎNTRU SLAVA EROILOR NEAMULUI"

(Urmare din pag. 1-a)

ostașii români în marea bătălie de la Oituz din 11—27 octombrie 1916.

Generalul Eremia Grigorescu a receptat cu toată intensitatea sufletului său de mare român actul de la 1 decembrie 1918 prin care Octavian Goga l-a sintetizat în cutremurătoare versuri:

„Te-am dărîmat hotar de odinioară
Brîu împletit de lacrimi și de sînge
Veriga ta de foc nu mă mai strînge
Și lanțul tău a încetat să doară".

La 21 iulie 1919 generalul Eremia Grigorescu a încetat din viață la vîrsta de 56 de ani și a fost înmormîntat așa cum ceruse în mijlocul ostașilor. Stă scris acolo: „aici odihnesc alături de generalul lor ostași necunoscuți".

În acest mausoleu se află și eroina Măriuca Ion Zaharia în etate de 12 ani, căzută eroic la 6 august 1917 stînd la postul de observare al unei unități militare de artilerie și căpitanul Ignat Grigore, locotenentul Gabriel Pruncu și chiar preoții: Ionescu Cazacu Ștefan din regimentul 3 Olt și Nicolae Grigore.

În centrul Mausoleului se află un mic Paraclis bisericesc unde se fac slujbe de pomenire a scumpilor noștri eroi. În timpul dictaturii nu s-au făcut slujbe.

Tot aici s-a aflat din 1958 pînă acum la 25—26 octombrie 1991, dus în exil, Mormîntul Eroului Necunoscut pe a cărui lespede stă scris:

„Aici doarme fericit întru Domnul Ostașul Necunoscut săvîrșit din viață în jertfa pentru unitatea neamului românesc, pe oasele lui odihnește pămîntul României întregite 1916—1919."

Pe candela de deasupra stă scris: „această candelă a fost aprinsă de Asociația Cultului Patriei 30.X.1927."

Mormîntul Ostașului Necunoscut — edificiu comemorativ similar celor realizate în majoritatea țărilor europene după prima conflagrație mondială a fost inaugurat în anul 1923 de „Ziua Eroilor", 17 mai.

Ostașul Necunoscut a fost desemnat din 10 ostași necunoscuți dezgropați de pe tot atîtea cîmpuri de luptă din Războiul de Reîntregire.

După cel de-al doilea război mondial „Mormîntul" a fost părăsit, chiar înconjurat cu sîrmă ghimpată, iar în anul 1958, prin dispoziția autorităților comuniste, a fost mutat la Mărășești în cadrul Complexului muzeal. Prin aceasta acei răi au crezut că se va șterge din inima și conștiința noastră românească, acest simbol de unire în cuget și simțiri.

Dar iată că din voia Domnului s-a întîmplat o minune la 22 Decembrie 1989. Urmașii eroinei Maria Ion Zaharia, „Măriuca" de 12 ani, ai bravilor ostași, ai căpitanului Grigore Ignat, ai generolului Eremia Grigorescu, ai preoților Ionescu Cazacu Ștefan și Nicolae Grigore, s-au ridicat la luptă împotriva răului și s-au jertfit pentru cauza sfîntă a libertății: copii, tineri, vîrstnici, soldați, ofițeri ai Armatei române, fiind uciși ca pe front.

Eroii neamului din trecut și de astăzi au murit încredințați că cine luptă pentru dreptate și libertate, luptă pentru Dumnezeu, luptă și apără familia, moșia, cultura, limba, legea, credința neamului și Patria.

În anul 1980, mergînd cu credincioșii din Parohia Gruiu-Ilfov, la Mărășești, ghidul Mausoleului aflînd că sînt preot, m-a rugat ca împreună cu cei 50 de credincioși să cîntăm „Hristos a înviat".

Cu inima plină de emoție, am rugat pe credincioși: copii, femei, bărbați ca să pună mîna dreaptă pe Sarcofagul generalului Eremia Grigorescu și să cîntăm „Hristos a înviat", am cîntat de 3 ori, de 6 ori, de 9 ori, de 12 ori, la sfîrșit toți aveau lacrimi în ochi și pe obraji.

Noi, slujitorii Bisericii Ortodoxe Române, am pomenit la fiecare Sfînta Liturghie pe eroii români căzuți pe toate cîmpurile de luptă.

Așa s-a întîmplat și acum pe 25—26 octombrie 1991, cînd am tras clopotele și am pomenit pe Eroii Neamului, iar Prea Fericirea Sa, înconjurat de înaltul cler, au oficiat Parastasul Eroului Necunoscut, readus la locul său din Parcul Carol.

Lacrimi multe ne-a smuls poetul basarabean Grigore Vieru, care dintr-un săculeț cu tricolorul pe el a vărsat pămînt din Basarabia noastră, peste sicriul Eroului Necunoscut.

Ca preot ortodox rog pe toți frații de la „Nistru pîn' la Tisa" să se roage în continuare pentru eroii neamului și să stăruiască pentru renașterea „Asociației Cultul Eroilor".

Cuvîntul „Cult" este de origine latină și derivă de la forma de cultum a vechiului colo, ere, care înseamnă: a cultiva, a îngriji, a respecta, a adora.

Deci în acest Cult al Eroilor și martirilor trebuie să ne creștem copiii noștri dragi.

În felul acesta:

„Dezveliți tot adevărul
Și le spuneți tuturor
Cum muriră frații noștri
Pentru neam și țara lor"!

Bunul Dumnezeu să-i odihnească în pace.

Istoria biblică a Vechiului Testament*

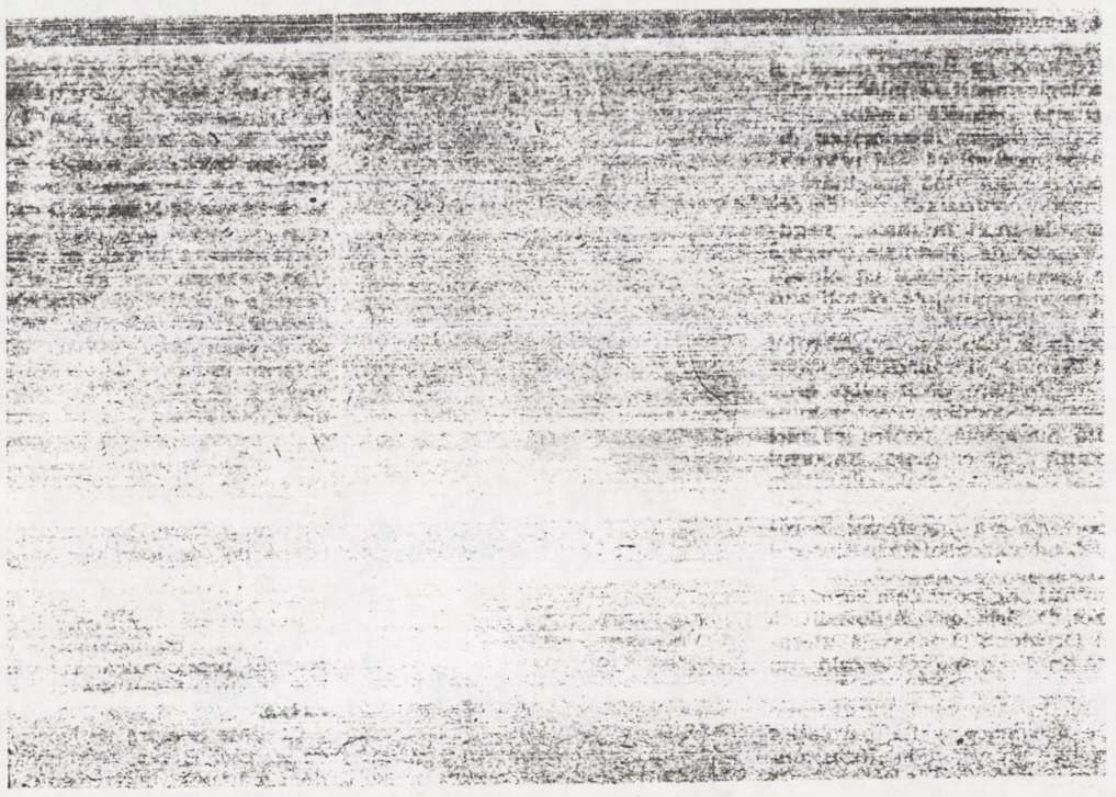

Fotografie din satelit a zonei Orientului Mijlociu unde se afla amplasată Țara Sfîntă (Canaanul). În partea de sus — stînga se vede Marea Mediterană În partea de sus — dreapta se vede Lacul Ghenizaret, Valea Iordanului și Marea Moartă.
În partea de jos a fotografiei se vede Peninsula Sinai, cu Golful Eliat, la est și Golful Suez, la vest. În partea sudică a Peninsulei se află Muntele Horeb, unde a avut loc descoperirea Legii, iar la poalele acestui munte se află Mănăstirea Sf. Ecaterina.

I. Țara în care s-a alcătuit Biblia și s-a născut Mesia.

DATE GEOGRAFICE

Sfînta Scriptură sau Biblia este o carte dumnezeiască și omenească despre care se știe că a apărut într-un loc și într-un timp anume.

Același lucru se poate spune și despre Mesia: S-a născut și a săvîrșit lucrarea Sa mîntuitoare într-un context geografic și istoric dat.

Țara în care s-a alcătuit Biblia (cel puțin prima ei parte) și s-a născut Mesia este Țara Canaanului, Țara lui Israel (Ereț Israel), Iudeea, Palestina sau Țara Sfîntă, cum se mai numește îndeobște, tocmai datorită evenimentelor care s-au petrecut acolo.

Această țară era situată în centrul lumii vechi, pe malul răsăritean al Mării Mediterane, la punctul de întîlnire a două continente: Asia și Africa.

După Fac. 15, 8, pămîntul făgăduit lui Avraam și urmașilor săi drept moștenire se întindea „de la rîul Egiptului Nilul n.n.) și pînă la rîul cel mare, al Eufratului". Avem indicate aici desigur nu atît granițele exacte ale Țării Sfinte cît mai ales zona în care ea se afla amplasată.

* Imaginea de ansamblu a Țării Sfinte era aceea a unui teritoriu tăiat în două părți inegale, de la nord spre sud, de către o enormă și lungă fisură. De la punctul său de plecare, din nord, care este la 563 m deasupra nivelului Mediteranei, această fisură coboară abrupt pînă ajunge, în sud, la o adîncime de 392 m sub nivelul mării Mediterane. Iordanul, rîul care își are izvoarele în munții Liban și Antiliban, își desfășoară cursul sinuos și rapid prin această vale.

Partea Țării Sfinte de la vest de Iordan, care este cea mai extinsă și în legătură cu care stau cele mai însemnate evenimente din istoria mîntuirii, se înfățișează ca un ținut care are în alcătuirea sa trei zone longitudinale, diferite ca relief și anume:

a) Coasta Mării Mediterane, un șes întins, mai îngust în nord și mai lat în sud, format din depuneri marine.

b) Centrul țării — zonă muntoasă, străbătută de la nord spre sud, de un lanț de munți ce se desfășoară paralel cu Iordanul și care sînt o continuare a munților Liban.

c) Valea Iordanului, care se înfățișează ca depresiunea cea mai profundă de pe suprafața pămîntului.

Întinderea cea mai mare a acestei părți de țară, de la nord spre sud, era de aproximativ 260 de km, iar lățimea ei varia de la 37 de km în partea cea mai nordică (la granița cu Libanul), pînă la 150 de km în extremitatea sudică a țării (la granița cu Sinaiul).

Partea de țară de la est de Iordan este un platou, care prin rîul Iarmuc se desface în două: în nordul platoului avem ținutul Hauran, cu sol vulcanic și cu multe pășuni; în sudul platoului avem vechiul Ghilead, acoperit pe vremuri cu păduri, dar astăzi datorită defrișării acestora se înfățișează în cea mai mare parte ca un deșert. Lungimea acestei părți de țară este de aproximativ 200 de km, iar lățimea varia de la 90 de km în nord și 40—50 km în sud.

Din punct de vedere comercial și strategic, Țara Sfîntă se afla la confluența unor mari căi de comunicații și a unor interese politice permanent în contradicție. Atît imperiile din est (Asiria și Babilonul) cît și Egiptul din sud-vest au năzuit continuu să-și întindă stăpînirea asupra Țării Sfinte, tocmai datorită poziției sale strategice. Așa se face că ea a fost disputată și stăpînită pe rînd de către aceste imperii.

Munții văile, șesurile și apele Țării Sfinte

Munții Țării Sfinte sînt, așa cum am mai spus, o continuare a munților Liban, în partea de vest a Iordanului și a munților Antiliban, în partea de est a acestui rîu.

Lanțul vestic se împarte în trei masive: munții Galileii (cu muntele Tabor, unde a avut loc schimbarea la față a Mîntuitorului), munții Samariei sau Efraim (cu muntele Carmel, pe coasta Mării Mediterane, legat de activitatea profetului Ilie și munții Ebal și Garizim, care flanchează la nord-est și sud-vest orașul Sichem), și munții Iudeiei (cu muntele Eleon sau al Măslinilor, așezat la nord-est de Ierusalim, de pe povîrnișul căruia s-a înălțat Domnul la cer și Muntele Qarantania, aproape de Ierihon, unde a postit Mîntuitorul timp de 40 de zile și a fost ispitit de către diavolul).

Lanțul estic se împarte de asemenea în trei zone și anume: Munții Vasanului, aflați în estul Lacului Ghenizaret și în nordul cursului superior al Iarmukului, rîu ce curge de la est spre vest și se varsă în Iordan. A doua zonă muntoasă, care este în prelungirea spre sud a munților Vasanului este formată din munții Ghilead sau Galaad, cuprinși între rîurile Iarmuk (în nord) și Iaboc (în sud). În sfîrșit, a treia zonă muntoasă, la răsărit de Iordan este a munților Avarim, care se află de fapt nu la răsărit de Iordan ci la răsărit de Marea Moartă. Din acești munți face parte muntele Nebo, de pe a cărui înălțime a cuprins Moise cu privirea toată Țara Canaanului și unde a și fost el înmormîntat.

Sistemul montan al Țării Sfinte este străbătut din loc în loc de văi mai mult sau mai puțin întinse. Cea mai vestită vale din vestul Iordanului este *valea Iezreel* sau *Ezdraelom*, care separă Galileea de Samaria. Această vale se desfășoară de la nord-vest (din apropierea Carmelului) în spre sud-est, pînă ce se contopește cu valea Iordanului. Pe parcursul istoriei, Iezreelul a fost teatrul mai multor bătălii. Astfel, s-au luptat aici Ghedeon cu madianiții (Iud. 6, 33), Saul cu filistenii, regele evreu pierzîndu-și viața în această luptă (I Sam. 29, 1), Ahab cu sirienii (I Reg. 20, 26), Iosia, regele regatului de sud cu faraonul Necho (II Paralip. 35, 22). În partea vestică a văii se afla fortăreața Meghido, cunoscută tocmai datorită luptelor care s-au purtat în jurul ei.

Alte văi amintite în Sf. Scriptură sînt:

— *Valea Cedron*, care separă Ierusalimul de Muntele Măslinilor, desfășurîndu-se la nord-est de Ierusalim. În partea nordică a acestei văi se află grădina Ghetsimani, unde Mîntuitorul, după Cina cea de Taină, a petrecut noaptea și a fost prins de oamenii de la templu (Mt. 26, 36).

— *Valea Hinom* sau *Ghehianom (Gheenei)*, aflată în partea de sud-vest a Ierusalimului, ca o continuare a văii Cedron, utilizată ca loc unde se aruncau și se ardeau gunoaiele și probabil și ca cimitir. Datorită aspectului dezolant pe care îl avea, valea Ghehianom a fost luată drept simbol al infernului sau iadului, în care vor arde și se vor chinui veșnic păcătoșii.

— *Valea Iordanului* este cea mai lungă dintre văile Țării Sfinte. Începe la poalele Hermonului și se termină la Marea Moartă. Lățimea văii variază între 3 km, în nord și 23 de km în sud.

Întrucît munții acoperă partea cea mai întinsă a Țării Sfinte, șesurile sau cîmpiile sînt foarte reduse. Poate singura zonă căreia i se poate aplica acest nume este coasta Mării Mediterane, care se înfățișează ca o cîmpie ce se desfășoară de la nord spre sud. Această cîmpie a luat ființă, așa cum am mai spus, din depunerile marine și de aceea solul ei, de culoare roșietică, un fel de mîl aluvional, deși lipsit de humus este totuși foarte roditor. Cîmpia se împarte în două. Partea nordică, cuprinsă între muntele Carmel și portul Iaffa se numește Șaron și este renumită prin întinsele plantații de citrice, lanuri de cereale și bumbac. Partea sudică, cuprinsă între Iaffa și Gaza se numește Șpela sau Șefelea și este mai puțin roditoare datorită condițiilor de climă mai secetoase.

Pe lîngă munți, văi și cîmpii, Țara Sfîntă avea și unele zone de deșert sau pustiuri. Astfel, de-a lungul malului apusean al Mării Moarte se întinde deșertul Iuda, cu o continuare, înspre sud, numită deșertul Enghedi, unde s-a ascuns David din cauza persecuției lui Saul. Se mai amintește deșertul Beer-șebei, ca parte a deșertului Faran, unde a rătăcit Agar, cu fiul ei Ismael, după ce a fost alungată de către Sara (Fac. 21, 24).

Apele țării sfinte sînt deopotrivă curgătoare și stătătoare.

Dintre apele curgătoare, cea mai însemnată este *Iordanul*, al cărui nume se traduce cu „rîul care curge în adîncime", întru cît curge sub nivelul Mării Mediterane.

Iordanul ia naștere din unirea a trei surse: cea mai din nord este rîul Hasbanix, care izvorăște la poalele muntelui Hermon. Mai la apus de aceasta izvorăște dintr-un deal vulcanic rîul Dan sau Iordanul Mic. Al treilea izvor este Banias sau Panias, care ia naștere în munții Liban.

Iordanul străbate lacul Galileii, de la nord spre sud. După ce iese din acesta, curge spre sud cu nenumărate sinuozități, pînă ce se varsă în Marea Moartă. Distanța, în linie dreaptă, pe care o parcurge Iordanul între lacul Galileii și Marea Moartă este de aproximativ 104 km. Dacă am urma însă cursul sinuos al Iordanului, această distanță se triplează. În general, cursul Iordanului este foarte rapid și aceasta datorită diferențelor mari de profunzime la care curge. O dublă perdea de arbori, alcătuită din plopi albi, sălcii, terebinți, etc., acoperă malurile.

Atît dinspre est cît și dinspre vest, în Iordan se varsă cîțiva afluenți. Amintim dintre aceștia pîrîul Cherit care izvorăște din munții Efraim sau ai Samariei și se varsă în Iordan (curgînd dinspre vest) aproape de Ierihon. În valea acestui pîrîu a trăit retras o vreme profetul Ilie (I Reg. 17, 3—5).

Țara Sfîntă avea și cîteva ape stătătoare mai însemnate. La vest, coasta Palestinei era udată de Marea Mediterană, numită și Marea cea Mare.

A doua ca mărime dintre apele stătătoare ale Țării Sfinte este Marea Moartă, situată în partea sud-estică. Ea formează adîncitura cea mai mare de pe suprafața pămîntului, aflîndu-se la 394 de m sub nivelul Mediteranei. Lungimea ei este de aproximativ 73 km, iar lățimea variază între 17,8 km și 3,5 km. Adîncimea medie este de 329 m. Denumirea de Marea Moartă vine de la faptul că în apele ei nu trăiește nici o vietate datorită concentrației foarte mari de sare. După tradiție, partea sudică a Mării Moarte era înainte un șes desfătător, în care se aflau amplasate cetățile Sodoma, Gomora, Adma și Țeboim, distruse în urma potopului cu foc și pucioasă ce s-a abătut asupra lor.

În partea de nord-est a Țării Sfinte se află Lacul Ghenizaret, Lacul Tiberiadei sau Marea Galileei. Lungimea sa, de la nord spre sud, este de 21 km, iar lățimea de 12 km. Creștinii păstrează amintiri dintre cele mai deosebite în legătură cu Ghenizaretul. Dintre pescarii de pe malul acestui lac și-a ales Mîntuitorul pe cei dintîi apostoli: Andrei, Petru, Ioan și Iacob.

Izvoare și fîntîni vestite în Țara Sfîntă

Cel mai însemnat izvor era socotit a fi Siloamul, aflat în valea Cedron, mai precis în partea de sud-vest a Ierusalimului. Aici l-a trimis Mîntuitorul pe orbul din naștere să se spele după ce i-a uns ochii cu tină (In. 9, 7).

Tot în Ierusalim se afla lacul Vitezda (bet chesed = casa harului sau a îndurării), lîngă poarta oilor. Aici l-a vindecat Mîntuitorul pe paraliticul bolnav de 38 de ani (In. 5, 2).

Dintre fîntînile mai vestite amintim fîntîna lui Avraam din Beer-Șeba și fîntîna sau puțul lui Iacob de lîngă Sichem, în Samaria, unde a avut loc convorbirea Mîntuitorului cu femeia samariancă (In. 4, 6—11).

Pr. prof. Dumitru Abrudan

* Din dorința de a facilita mai buna cunoaștere a cuprinsului Sfintei Scripturi, a locurilor, timpurilor și evenimentelor legate de mîntuirea lumii, vom publica, începînd cu acest număr, teme care să reflecte principalele etape ale istoriei biblice a Vechiului și Noului Testament.

Naşterea Domnului

— FRÎNTURI DE GÎNDURI —

Din înaltul cerului, pînă în adîncul pămîntului, de la un capăt al lumii văzute și nevăzute de ochi omenești pînă la celălalt capăt, de la ființele cele mai simple pînă la cele făcute după chipul Creatorului, de la firul de iarbă pînă la falnicii copaci, întreaga zidire a lui Dumnezeu freamătă în noaptea de Crăciun de o vibrație cu totul neobișnuită.

Îngerii din ceruri în nenumărate cete, cu ramuri de flori de un miros parfumat, dar nesesizabil de toate făpturile în adevărata lui valoare, coboară pe pămînt și în cîntări nemaiauzite pînă atunci de urechile pămîntenilor, anunță prin cuvinte sfinte: „Mărire întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pămînt pace, între oameni bunăvoire", că în peștera din Betleemul Iudeei se naște Cel mai mare Împărat. Fiul Cel iubit al Tatălui din ceruri.

Cine ar putea descrie în cuvinte omenești ce s-a petrecut atunci? O tînără fecioară, care fusese anunțată de un arhanghel cu nouă luni în urmă că, prin puterea Duhului Sfînt, va naște un fiu, din cauze cunoscute și menționate în Sfînta Scriptură, nu găsește o casă de oaspeți și grăbită de clipa cea mare, alături de logodnicul și ocrotitorul ei bătrînul Iosif, cu multă greutate prin mulțimea ce afla în acel moment în Ierusalim și împrejurimi, reușesc să afle un loc într-un staul de vite și în ieslea lor așternut scutecele pe care se va naște Mesia Multașteptat.

Steaua, care de cîtva timp apăruse ca o noutate pe bolta cerească și după care din diverse puncte ale pămîntului se orientaseră trei magi, filozofi și feciori de crai, se oprește de-asupra peșterii, încetinindu-și aici mișcarea.

La acest praznic împărătesc sînt prezenți reprezentanții tuturor categoriilor sociale ale umanității noastre. Prin cei trei crai, care smeriți vin și se închină Marelui Împărat, oferindu-i în dar; aur, smirnă și tămîie, vedem pe toți oamenii învățați din acele vremuri. Păstorii de la stînele din apropiere, cărora îngerii le anunțaseră marea veste, vin și ei să se convingă de realitatea sfîntă și se închină Pruncului culcat în iesle. Oameni simpli, dar cu inimile curate, trăind cea mai mare parte a vieții lor sub cerul liber cu blîndele turme de oi, ei sînt mesagerii tuturor semenilor lor.

Între aceste două categorii sociale, păstorii și magii, socotim că au fost toți cei care de veacuri așteptau venirea unui Salvator pe pămînt, Care să rupă zapisul păcatelor noastre și să ne întoarcă la starea ce am avut-o în prima zi a creației noastre.

Noaptea Crăciunului. De aproape două milenii copiii de pe plaiurile românești de preturindeni au așteptat și așteaptă cu o nespusă bucurie noaptea cînd s-a născut Iisus în ieslea cea săracă, pentruca să le aducă clipe de veselie ce nu pot fi în întregime redate în graiuri omenești.

Colindele noastre de pe toată întinderea bătrînei Dacii au anunțat și anunță pe la toate casele vestea cea minunată a nașterii lui Hristos, Mesia Multluminos. Unitatea aceasta în trăirea marelui eveniment din întreaga lume și mai ales din lumea creștină, exprimă totala noastră dragoste și nespusa bucurie în fața biruinței asupra întunericului și a nedreptății sociale.

Bătrîni și tineri, bărbați și femei împreună cu cei mici ne simțim contopiți într-o eternă îmbrățișare și stăm lipiți de lutul acesta, căruia Pruncul din iesle îi trimite peste veacuri și pentru totdeauna aceeași unire în gînd, în simțire și în vorbire.

Copiii Maramureșului voievodal, ai Dobrogei de la marea cea mare și Dîrstor, ai Moldovei lui Ștefan cel Mare și ai Banatului românesc, urează în casă și nu obosesc cu cîntecele și veselia lor. Tineri și în unele regiuni chiar și cei mai în vîrstă simt nevoia să meargă pe la vecini, consăteni, rude, prieteni și în felul acesta în grupe mai mari să trăiască mai aproape de intensitatea momentului sfînt care a despicat istoria omenirii în două.

Ce am lipsit de mintea întreagă poate contesta vechimea și unitatea acestor colinde românești de pe toată aria vetrei străbune, și ce imaginație bolnavă poate să ne strămute pe alte meleaguri și să ne aducă înapoi, atunci cînd îi convine ei, după ce străini de neam s-au stabilit prin opresiuni pe plaiurile noastre natale?

Cum își poate îngădui o ființă umană mărginită să steargă cu tăvălucul ceea ce Dumnezeu a ținut „în calea răutăților" o nație care L-a primit din primele clipe pe Fiul Său, Care a deschis porțile raiului și a zdrobit capul șarpelui cumplit?

Care alt popor din lumea aceasta are atîtea colinde, atîtea obiceiuri frumoase de Nașterea din Betleemul Iudeei și de trecutul său istoric, precum avem noi românii?

Bădița Traian vine și el peste cîteva zile cu Plugușorul să ne anunțe că a tras brazdă adîncă în Dacia Felix, a aruncat sămînța sănătoasă care s-a înfrățit cu acest pămînt și pe care furtunile și vînturile nu au putut-o clinti din loc, reușind uneori doar să-i îndoaie paiul în așteptarea cea mare pe care a văzut-o realizată la 1 decembrie 1918.

Ne alăturăm colindătorilor din Noaptea Sfîntă și cu ei cîntăm:

Astăzi S-a născut Hristos,
Mesia Chip Luminos,
Lăudați și cîntați,
Și vă bucurați.

Întorcîndu-ne la Betleem cîntăm iarăși.

Îngerii cîntau,
Păstorii fluerau,
Magii se-nchinau
Toți se bucurau,

Care bucurie, și aici să fie, pe pămîntul scumpei noastre Românii.

Pr. Ilie I. Țintă — Ploiești

Pe urmele Pruncului Sfînt în țara Egiptului

La praznicul Crăciunului, Biserica ne-a pus în față evenimentul, în același timp foarte umil, dar și de proporții foarte mari, omenesc și divin, care, în unica persoană a lui Iisus Hristos, a unit două naturi, din care una, natura omenească, iar cealaltă natura divină, veșnică și nemărginită a lui Dumnezeu cel nevăzut. Acest eveniment plasează simbioza realizată în Iisus Hristos, într-o taină de nepătruns a Divinității, „taina cea din veac ascunsă și de îngeri neștiută", după cum o numește sfînta noastră Biserică.

Cu adevărat mare este taina creștinătății. Dumnezeu s-a arătat în trup, după mamă, ca om adevărat, după Tată, ca Dumnezeu adevărat, așa cum îl mărturisim noi toți, cu toată convingerea, prin mărturisirea credinței noastre dreptmăritoare.

La sărbătoarea Crăciunului — după cum spune sf. Proclu — Iisus Hristos ni s-a arătat ca un copil, arătînd prin aceasta slăbiciunea noastră. S-a văzut însă de îndată, că n-a fost de ajuns să se smerească, spre a se naște ca prunc din femeie, „făcîndu-se oamenilor asemenea, și la înfățișare dovedindu-se ca un om" (Filipeni, 2, 7). După plecarea magilor, sfîntul evanghelist Matei ne prezintă refugierea grăbită a Maicii Domnului cu Pruncul și dreptul Iosif, în țara Egiptului, în timpul nopții, la sfatul îngerului, adresat în vis dreptului Iosif.

Nu ni se spune în ce oraș a stat, nici ce fapte s-au săvîrșit, odată cu trecerea pe acele locuri a Pruncului Iisus.

Dacă după sfatul îngerului, Domnul Iisus a rămas în Egipt „pînă la săvîrșirea lui Irod" (Matei 2, 15,), care a avut ca urmaș în Iudeea pe Arhelau, se poate aprecia durata șederii în Egipt. Pe baza datelor istorice oferite de Iosif Flaviu, care în a sa „Istorie a Iudeilor" relatează despre cumplitele suferințe ale lui Irod, se apreciază că Arhelau și-a început domnia, cînd Iisus era de trei ani.

În acel răstimp, Egiptul era o țară multimilenară, plină de istorie, cu realizări deosebite în știință și tehnică, cu bogate tradiții și legende. Prezența, pe acele locuri, a Familiei Sfinte, nu putea să rămînă nesesizată. Tradiția creștinilor egipteni păstrează încă vie în conștiință, amintirea prezenței pe acele meleaguri a pruncului Iisus. Memorabile rămîn amintirile privitoare la Familia Sfîntă, pe care le-au cules cei ce au întreprins cercetătri la fața locului. Astfel de amintiri relatează J. P. Peroncel-Hugaz, în „Le monde", din 26—27 decembrie 1976, pag. 5.

Menționez, că fuga în Egipt a Familiei Sfinte, ca fapt istoric, este trecută sub tăcere de E. Renan în a sa lucrare „Viața lui Iisus". Este fapt neîndoielnic, că sînt credincioși ai Bisericii noastre, care, stăpîniți de setea de a cunoaște cît mai mult din viața Mîntuitorului, în lipsa unei educații religioase suficiente, citesc această carte fără discernămîntul necesar. Faptul, că Renan omite etapa, cît a stat Familia Sfîntă în Egipt, premerge contestării sale deosebit de păgubitoare, a divinității lui Iisus.

Voi prezenta — în continuare — amintiri despre Iisus, desprinse din tradiția creștină a Egiptului.

La Matarieh, în periferia orașului Cairo, se vede un bătrîn sicomor (un fel de smochin), despre al cărui strămoș se crede că dăduse umbră Pruncului Sfînt, care fugea din calea lui Irod.

La Belbeis, în delta Nilului, un arbore a avut aceleași privilegiu și se spune, că populația s-a opus la intenția soldaților lui Bonaparte de a-l tăia, spre a-l transporta în Franța. Musulmanii, care-l cinstesc pe Iisus ca pe un profet, au ridicat o moscheie pe locul arborelui de la Belbeis, în anul 1850, cînd acesta a căzut de la sine.

După războiul din 1967, creștinii egipteni n-au mai putut merge, cu ocazia marilor praznice, în pelerinaj la Ierusalim și la celelalte locuri din țara sfîntă. Ca urmare au sporit venerarea locurilor din Egipt, care se bucură de renumele de a fi primit, odinioară, vizita pruncului Iisus. După o hartă publicată de cotidianul „Le progrès egyptien", Iisus, împreună cu Sfînta Fecioară Maria, dreptul Iosif și Salomeia, tovarășa lor de călătorie, însoțit fiind de asinul lor — al cărui numeroși urmași poartă pe spinarea lor un semn de culoare neagră, în formă de cruce — au mers de-a-lungul coastei muntelui Sinai și au urcat pînă în Egiptul de Sus. Aici, la mănăstirea Maharrak, aproape de Asiut, se merge în perelinaj, pentru reculegere, pe stînca — după cum relatează tradiția — unde s-a jucat Iisus, Fiul lui Dumnezeu.

La Ashmounein, loc înalt, faraonic, copții povestesc, că idolul, din aramă, în formă de hipopotam, așezat la intrarea cetății, la sosirea Familiei Sfinte, refugiate pe acele locuri, s-a răsturnat de pe soclu. Pare-se, că s-au anticipat — sub această formă — spusele Mîntuitorului, care la intrarea triumfală în Ierusalim, la cererea fariseilor, să-și certe mulțimea pentru aclamare, le-a răspuns: „Zic vouă, de vor tăcea aceștia, pietrele vor striga!" (Luca 19, 40).

Localitatea Wadi Naturn L-a văzut de asemeni pe Pruncul Iisus în trecerea Lui pe acele meleaguri și — ca urmare — acest punct al deșertului Libiei a devenit și a rămas pînă ni zilele noastre, principala vatră a monahismului african. În ultimii ani, în această localitate, vocațiile au fost așa de nu-

(Continuare în pag. a 4-a)

Prof. Petru Dumitreasă

Ortodoxia şi Europa de mîine

În ultimul timp se vorbeşte cu destul de multă insistenţă despre o casă comună a Europei, prin care se înţelege o deosebită deschidere spre o cooperare politică, economică şi culturală a mai multor ţări europene. Prin intermediul mass-mediei şi a unei anumite literaturi de specialitate se încearcă, în măsura în care această experienţă fără precedent permite o scrutare a viitorului, să se prezinte sub protecţia unei stabilităţi politice europene valorificarea maximă a unor relaţii economice libere, precum şi o liberă circulaţie a valorilor spirituale. Europa occidentală, cea care a conceput şi iniţiat această comunitate europeană, pune anumite condiţii celor ce doresc să fie acceptaţi ca membri în comunitate. Este vorba, din punct de vedere politic, de practicarea în ţara ce-şi manifestă adeziunea pentru noua Europă a unei democraţii la baza căreia stă respectarea drepturilor, libertăţilor şi a demnităţii omului, iar din punct de vedere economic să introducă şi să practice economia de piaţă. Condiţiile se referă deci la structurile politice şi economice ale societăţii, iar din punct de vedere spiritual şi cultural trebuie să subliniem faptul că fiecare este aşteptat cu zestrea de care dispune, cu ceea ce fiecare are specific. Ziarişti, politicieni, economişti şi în ultimul timp n-au lipsit nici teologi, au încercat să contureze Europa de mîine. Alături de vechi convingeri şi noi speranţe şi-au făcut loc şi unele nedumeriri, semne de întrebare, pentru unii chiar îndoieli, provocate din lipsa oricărei experienţe în această direcţie. În general însă, pronosticul specialiştilor indică un optimism sănătos, obiectiv care ne face să aşteptăm cu încredere Europa de mîine.

Iată însă că în ceea ce ne priveşte pe noi românii au apărut persoane care născocesc piedici pentru intrarea noastră în Europa tocmai acolo unde nimeni nu le bănuia şi unde nimeni nu le cere. Îngrijoraţi de soarta noastră, aceşti pesimişti, de multe ori în necunoştinţă de cauză, şi-au imaginat piedici chiar acolo unde s-au făcut deja de mulţi paşi serioşi şi cu rezultate apreciabile. Este vorba de domeniul spiritual, al credinţei unde ni se atrage atenţia de către unii direct, iar de către alţii prin insinuări că Ortodoxia ar fi prin natura ei antioccidentală şi deci ar constitui o frînă pentru intrarea noastră în Europa. Mai mult încă s-a încercat să se afirme că între Ortodoxie, prin excelenţă orientală, şi cultura noastră de tendinţe şi influenţe occidentale ar exista o sciziune, ortodoxul român zbătîndu-se în închipuita dramă creată de tendinţele aşa de diferite dintre Ortodoxie şi cultură. Aceşti pretinşi vizionari merg atît de departe în negativismul lor pătimaş faţă de Ortodoxie încît ne îndeamnă binevoitori la soluţii religioase originale, care ne-ar putea, chipurile, a salva, oferindu-ne intrarea în Europa. Unii încearcă chiar, în simplitatea teoriilor lor, de a ne surprinde cu sinteze originale şi reduc conflictul dintre sîrbi şi croaţi la un conflict între Ortodoxie şi Catolicism, între Orient şi Occident. Pericolul unor astfel de dezinformări pentru cei mai puţin introduşi în relaţiile religioase dintre Orient şi Occident este evident, iar rezultatele unei astfel de acţiuni misionare pot fi catastrofale.

Înainte de orice alt argument trebuie să reamintim zeloşilor noştri binevoitori faptul că pentru intrarea în casa comună a Europei nu există condiţii de natură religioasă. Europa de mîine nu este o Europă creştină de o anumită culoare religioasă rîvnită probabil de anumite cercuri conservatoare, ci străduinţile se concentrează în crearea *unei comuniuni a creştinilor din Europa,* alături de care îşi vor găsi desigur locul şi alte religii necreştine, din dialogul tuturor Europa neavînd decît de cîştigat. Nu ne cere deci nimeni să ne părăsim credinţa pentru a putea intra în Europa. Din contră, din punct de vedere spiritual considerăm că noi aparţinem deja Europei. Activitatea ecumenică a Ortodoxiei ne conferă dreptul de a afirma acest lucru. Dialogul dintre Ortodoxie şi Biserica Romano-Catolică, dintre Biserica Ortodoxă şi Biserica Evanghelică sau cea Reformată, precum şi dialogul bilateral dintre diferite Biserici Ortodoxe şi Biserica Evanghelică din Germania nu sînt altceva decît tot atîtea dorinţe arzătoare după unitate, după o comuniune a creştinilor. În dialogurile amintite, ţinem să precizăm, nu se pune problema superiorităţii unei Biserici asupra alteia, nici a contopirii sau absorbirii uneia de către alta, ci fiecare îşi verifică adevărul propovăduit cu adevărul cuprins în Scriptură şi Tradiţia apostolică. Fidelitatea faţă de tezaurul apostolic de credinţă constituie singurul criteriu de judecată al adevărului mărturisit de fiecare Biserică.

Referindu-ne la aşa-zisul antioccidentalism al Ortodoxiei trebuie să mărturisim că ne-a surprins miopia acuzatorilor, care nu văd în aceeaşi perioadă un antiorientalism, pentru a rămîne la terminologia folosită din partea Occidentului. Trebuie precizat însă de la început că acest *„anti"*, de o parte ca şi de cealaltă, datează dintr-o epocă în care Biserica Ortodoxă şi cea Catolică şi-au pierdut comuniunea firească din primul mileniu creştin. Ambele au încetat să se mai respecte ca Biserici surori. În despărţirea lor dureroasă, fiecare se considera singura Biserică adevărată, iar atunci cînt conjunctura istorică i-a permis, Apusul, în conformitate cu această ecclesiologie, nu s-a dat înapoi de a converti la catolicism o parte a Orientului. Orientul s-a văzut tratat drept „terra missionis", căruia i s-au aplicat metodele misionare pe care astăzi orice creştin preferă să le treacă sub tăcere sau să le explice vag prin mentalitatea timpului. S-a creat astfel treptat o situaţie de neîncredere, de tensiune, care explică reţinerea sau teama ortodocşilor nu faţă de Occident, ci vizavi de anumite curente, forme concrete de gîndire ale Occidentului prin intermediul cărora Ortodoxia şi-a văzut periclitată acurateţea în materia de credinţă. Consideram din acest motiv aşa-zisul şi în acelaşi timp pauşalul antioccidentalism al Ortodoxiei drept o sinecdocă, o încercare stilistică de a prezenta întregul în locul unei părţi, pentru că nimic, în afara figurii stilistice, nu poate justifica generalizarea ce ţine de forma literară şi nu de realitatea spirituală a noţiunii de Occident. Situaţia la care se referă acest antioccidentalism este demult depăşită şi ne miră faptul că adepţii unei situaţii istorice trecute au trecut cu totul sub tăcere realitatea contemporană. După al doilea război mondial, angajarea Ortodoxiei în mişcarea ecumenică nu mai permite astfel de învinuiri. Disputele Evului Mediu dintre Ortodoxie şi Catolicism, care au generat antioccidentalismul şi antiorientalismul Bisericii Ortodoxe şi al celei Catolice au dispărut, cele două Biserici s-au recunoscut reciproc ca Biserici surori şi sînt angajate împreună într-un dialog teologic menit să înlăture piedicile ce stau în calea unităţii lor de credinţă. Datorită acestor realităţi istorice, astăzi ni se pare irresponsabil a sugera ortodocşilor dificultatea primirii lor în Europa comună pe motivul că sînt prin natura credinţei lor antioccidentali. În fond, această vină imaginară şi din fericire ne luată în considerare de marile confesiuni creştine occidentale, cu care Biserica Ortodoxă este de mult în dialog, neglijează două realităţi evidente: eforturile depuse de Bisericile creştine din Europa pentru unitate din ultimele decenii şi faptul că nimeni nu pune condiţii spirituale pentru primirea în comunitate, ci toţi sînt aşteptaţi cu propria lor bogăţie culturală şi spirituală.

Închipuita dramă a intelectualului român în căutarea echilibrului dintre tendinţele occidentale ale culturii române şi rădăcinile orientale ale credinţei ortodoxe nu preocupă, din fericire, decît micul grup neortodox exagerat de interesat de soarta ortodocşilor. Pentru intelectualul ortodox român, drama amintită nu există, pentru că nici un intelectual adevărat nu confundă cultura cu credinţa. Raportul dintre cultură şi credinţă este astăzi clar ca şi aportul culturii în transmiterea credinţei şi a formelor ei de manifetare. Credinţa ortodoxă n-a făcut excepţie de la acest raport. Ea s-a manifestat la români prin intermediul culturii române, fiind exprimată cu ajutorul contextului cultural românesc ca şi ortodoxie românească, fără să provoace pretinsul hiatus de care s-a amintit. Ne permitem să amintim celor ce-şi fac griji în legătură cu noi că Ortodoxia a dovedit că n-are probleme la împămîntenirea ei în Occident. O întreagă literatură ortodoxă, gîndită, scrisă şi apărută în Europa occidentală sau în Statele Unite, făcînd uz de maniera de gîndire occidentală şi de formele culturale proprii Occidentului, pledează pentru inculturaţia Ortodoxiei în aceste părţi ale lumii. De asemenea, viaţa parohiilor ortodoxe într-un context occidental constituie un argument forte contra afirmaţiilor referitoare la incapacitatea Ortodoxiei de a se adapta unui alt context decît cel oriental prin excelenţă. În anii din urmă, Ortodoxia şi-a manifestat încă odată dinamismul, dovedind că ea poate fi acasă oriunde şi se poate exprima prin intermediul oricărei culturi. Ea trebuie să continue această linie de respect a culturilor prin intermediul cărora ea exprimă mesajul său universal, de respect al culturilor prin care se exprimă celelalte confesiuni cu care Ortodoxia vrea să intre în comuniune. Ortodoxia respectă pe celălalt în respectul şi dragostea pe care ea îl datorează fratelui.

În tendinţa lor de a exemplifica antioccidentalismul Ortodoxiei, unii au ajuns la indicarea şi reducerea conflictului serbo-croat ca şi caz tipic de conflict între Ortodoxie şi Catolicism. O asemenea tendinţă ni se pare nu numai falsă ci şi plină de rea voinţă. Pe bună dreptate se susţine că această interpretare este o manipulare grosolană. Este destul să ne gîndim că dispariţia religiei tot n-ar aduce liniştea şi pacea mult dorită, conflictul fiind, în fond, mult mai complex. Biserica catolică şi cea ortodoxă, în cazul în care cele două popoare s-ar confrunta şi din punct de vedere religios, ar putea să fie acuzate de o insuficientă evanghelizare a celor implicaţi în conflict, iar combatanţii de o deturnare a creştinismului, o răstălmăcire a idealului evanghelic. Adepţii reducerii conflictului la aspectul religios uită că nici o Biserică conştientă de misiunea ei nu poate promova lipsa de comuniune, ura, violenţa, moartea, iar acolo unde se încearcă lucrul acesta nu poate fi vorba decît de o lucrare contrară Bisericii, opusă spiritului creştin. Sîntem bucuroşi să menţionăm faptul că săptămînalul catolic croat Glas Koncilia menţiona în legătură cu conflictul serbo-croat următoarele: „Biserica lui Hristos de sub conducerea urmaşilor Apostolilor nu poate accepta ca o anumită apartenenţă religioasă să constituie un motiv de violenţă" (Una Sancta 3/1991, p. 254). O declaraţie clară de la semnarea căreia nu se poate sustrage nici o Biserică, o declaraţie care trebuie să constituie un memento pentru toţi cei ce încearcă deschis sau disimulat să justifice din punct de vedere religios violenţa. Identificarea unora cu o anumită apartenenţă bisericească şi respingerea sau violentarea celor ce se declară pentru o alta nu-şi poate avea baza în preceptele evanghelice. Cine se face apologetul urii şi al violenţei trebuie să ştie că atît ura cît şi violenţa aparţine înţelepciunii demonice (Iacob, 3, 15).

*

Sfidările vor mai exista de o parte şi de alta, în general acolo unde oamenii n-au înţeles încă diversitatea culturilor şi respectul pe care-l datorăm faţă de acestea, faţă de reprezentanţii lor şi faţă de trecutul lor. În noua situaţie, Ortodoxia va trebui să-şi prezinte mesajul ei universal, să se prezinte pe ea însăşi fără să intre în comparaţii lipsite de respect faţă de celelalte confesiuni. Conştientă de valorile ei spirituale, ea trebuie să le prezinte drept aportul ei la Europa comună, deschisă tuturor valorilor. Disputele trecutului, care au adus destul rău de o parte şi de alta, creiind separări dureroase, trebuie depăşite prin dialog, prin schimbări profunde de atitudini, prin metanoia care stă la baza oricărei regenerări spirituale, a oricărui început între oameni ce s-au situat timp îndelungat pe baricade diferite. Respectul faţă de adevăr trebuie să ne conducă pe toţi spre acelaşi ţel. Nu putem respinge aspectele negative ale occidentalilor, opunînd idealul ortodox prin care trecem voit sub tăcere propriile noastre căderi. Sinceritatea cu care ne mărturisim propriile aspecte negative e acceptată şi în discutarea aspectelor negative ale celor cu care intrăm în contact cu gînd de comuniune.

Fără complexe, ci din contră, conştientă de valorile ei considerăm că Ortodoxia a intrat deja în Europa şi ea poate contribui, alături de celelalte Biserici din Occident cu care se află deja în dialog, la unitatea mult rîvnită a Europei de mîine.

Pr. Dr. Mircea Basarab, München

Martorii Naşterii Domnului Hristos

Cine zice: „Hristos se naşte, măriţi-l...", dă mărturie despre Naşterea Domnului nostru Iisus Hristos. Şi cum noi toţi, cei credincioşi, spunem acest cuvînt, precum şi altele asemenea, sîntem martori ai acestui eveniment, pe care îl şi sărbătorim. Martori ai Naşterii Domnului nostru Iisus Hristos sîntem şi cînd spunem: „Naşterea Ta, Hristoase, Dumnezeul nostru, răsărit-a lumii lumina cunoştinţei". Tot martori ai Naşterii Mîntuitorului sîntem şi cînd afirmăm că „Fecioara astăzi pe Cel mai presus de fiinţă naşte", sau cînd spunem că, din partea fiecăruia dintre noi: „Taină străină văd şi preamărită: cer fiind peştera, scaun de Heruvimi fecioara, ieslea sălăşluire, întru care s-a culcat Cel neîncăput Hristos-Dumnezeu, pe Care lăudîndu-l îl mărim." Toate acestea sînt mărturisiri de credinţă, sînt mărturii pe care le dăm noi înşine despre evenimentul ce s-a petrecut în Betleem, cînd Maica Domnului, într-un staul de acolo, „a născut pe fiul ei cel întîi şi l-a înfăşat şi l-a culcat în iesle" (Luca 2, 7). Mărturie despre aceasta dă sfîntul Evanghelist Luca, dar împreună cu el sîntem şi noi martori despre faptul că „ni s-a născut nouă un mîntuitor, care este Hristos-Domnul" (Luca 2, 11). Noi n-am fost de faţă, cînd îngerii, la Naşterea Mîntuitorului, au cîntat „Mărire întru cei de sus lui Dumnezeu şi pe pămînt pace, între oameni bunăvoire" (Luca 2, 14), dar cuvintele acestea le spunem şi noi, iar aceasta nu numai la sărbătoarea Naşterii Domnului, ci şi cu multe alte prilejuri. Credinţa noastră în cele ce s-au petrecut atunci, cînd Fiul lui Dumnezeu s-a arătat ca Dumnezeu adevărat şi om adevărat, ne face să spunem împreună cu îngerii: „Mărire întru cei de sus lui Dumnezeu şi pe pămînt pace, între oameni bunăvoire", şi să avem aceste cuvinte ca un program de viaţă, dînd şi prin aceasta mărturie că „la plinirea vremii, Dumnezeu a trimis pe Fiul Său, născut din femeie, născut sub lege, ca pe cei de sub lege să-i răscumpere, ca să dobîndim înfierea" (Gal. 4, 4).

Ştim că cei dintîi care l-au văzut pe Fiul lui Dumnezeu întrupat, ca „prunc culcat în iesle", au fost nişte păstori de oi, nişte ciobani.

Credinţa noastră ne face părtaşi cu ei, căci şi noi, asemenea lor, dăm mărturie, în vremea noastră, despre evenimentul de atunci, cînd preamărim şi lăudăm pe Dumnezeu, pentru cele ce s-au făcut (Luca 2, 20).

După mărturia sfîntului Evanghelist Matei, în faţa Mîntuitorului, ca prunc, au căzut cu feţele la pămînt şi i s-au închinat magii de la Răsărit, care i-au adus şi daruri: aur, tămîie şi smirnă. Asemenea lor, şi noi, cei credincioşi, călăuziţi nu de o stea de pe cer, ci de mărturia sfinţilor Evanghelişti şi de învăţătura sfintei noastre Biserici, sîntem martori ai Naşterii Domnului, ca unii care, după pilda magilor, dar la măsurile noastre, ne închinăm Mîntuitorului şi zicem: „Mărire întru cei de sus lui Dumnezeu şi pe pămînt pace, între oameni bună voire. Lăudămu-te, bine te cuvîntăm, ne închinăm Ţie, mărimu-te, mulţumim Ţie, pentru mărirea Ta cea mare".

Împreună cu Pruncul culcat în iesle, Păstorii au văzut pe Maria şi pe Iosif, pe care, mai apoi, i-au văzut şi magii de la Răsărit. Maria, Maica Domnului şi dreptul Iosif au fost cei dintîi care l-au văzut pe Mîntuitorul lumii, cei dintîi care au ştiut că Cel ce s-a născut „s-a întrupat de la Duhul Sfînt" (Luca 1, 35; Matei 1; 20). Privind şi noi, cu ochii credinţei, pe dreptul Iosif, alături de pruncul Iisus, ne gîndim cu bucurie la delicateţea lui, căci în vremea nedumeririi sale, nevrînd să vădească pe fecioara Maria, „şi-a pus în gînd s-o lase pe ascuns" (Matei 1, 19), dar care primind îndreptare de la înger, a luat-o pe preasfînta Fecioară şi a sprijinit-o în rosturile ei. Iar la Maica Domnului fiindu-ne luarea aminte, noi cei credincioşi, ca martori ai Naşterii Domnului, zicem cu cinstirea cea după puterea noastră: „De frumuseţea fecioriei tale şi de prealuminată curăţia ta, Gavriil mirîndu-se a strigat ţie. Născătoare de Dumnezeu: ce laudă vrednică voi aduce ţie, ce te voi numi pe tine nu mă pricep, ci mă minunez. Pentru aceasta, precum mi s-a poruncit, strig ţie: „Bucură-te, cea plină de dar; Domnul este cu tine".

Arhim. Teofil Părăian

1 decembrie 1918

(Urmare din pag. 1-a)

Dumnezeu nu mult după aceea. În noiembrie, în acelaşi an, Bucovina va lua şi ea aceeaşi firească hotărîre. Iar la 1 decembrie 1918, la Alba Iulia, Transilvania toată va încununa prin Hotărîrea întregei naţiuni române de peste munţi, unirea cu Patria Mamă, încununînd împlinirea visului: *România Mare.* România între graniţele Daciei lui Decebal. România între graniţele Daciei romane. România lui Mihai Viteazul. România între hotarele ei firesti.

Slăvită să fii, zi de 1 decembrie 1918. Pe drept cuvînt sufletul şi mintea, şi simţirea românească a făcut din tine *Ziua naţiunii.* Pentru că a fost ziua marilor împliniri. Ziua cea mai aşteptată. Ziua cea mai binecuvîntată. Ziua noastră eternă.

Atunci, la 1 decembrie 1918, un mare luptător pentru unire, unul dintre toţi cei mari şi mulţi, pe care tot românul îi poartă în calendarul şi în pomelnicul sufletului, Miron Cristea, episcop de Caransebeş, iar după unire primul patriarh ortodox al României ortodoxe prin naştere, a rostit o prea frumoasă rugăciune pe care aş vrea să ne-o amintim astăzi, toţi, căci lăudat trebuie Dumnezeu pentru toate cele ce ne-a dat nouă, şi mulţumire şi slavă i se cuvine, în vecii vecilor.

Iată cuvîntul-rugăciune al ierarhului Miron Cristea:

„Doamne, ...Tu ai văzut strîmtorarea părinţilor noştri şi ai auzit strigarea lor, căci se făcuseră ei ca floarea în brumă, şi plecat spre pulbere era sufletul lor, şi trupul lor lipit de pămînt.

Tu ai împlinit şi cu noi ceea ce ai făgăduit de demult: Sfărîma-voi jugul de pe tine şi voi rupe legăturile tale; lărgi-voi hotarele tale; aduna-vă-voi dintre popoare şi vă voi strînge din ţările unde sînteţi împrăştiaţi; restatornici-voi judecătorii tăi ca mai înainte, şi sfetnicii tăi ca la început.

Ajutatu-ne-ai de am bătut războiul cu veselie şi am gonit pe fiii truflei.

Doamne, îndreptează paşii noştri şi faptele noastre, ca să locuim în locul acesta şi să luăm mărire mare şi nume veşnic.

Veniţi deci să ne închinăm şi să cădem Domnului şi să plîngem înaintea Lui şi să-i făgăduim zicînd: Iată, noi şi feciorii şi fetele noastre şi fraţii şi surorile noastre, umbla-vom întru aşezămîntul legii părinţilor noştri".

Fie ca această rugăciune s-o putem rosti din nou împreună, ca şi în 1918, cu fraţii noştri din Basarabia cea de la Marea Neagră şi Cetatea Albă pînă la Hotin, şi cu fraţii noştri din Bucovina.

E o rugăciune, dar şi un legămînt faţă de Dumnezeu. Să ne străduim să-l ţinem. AMIN.

Pe urmele Pruncului Sfînt în ţara Egiptului

(Urmare din pag. a 3-a)

meroase, încît unele mănăstiri au demolat chiliile vechi, de mai multe secole, spre a le înlocui cu construcţii noi, mai spaţioase.

Pînă la căderea negus-ului, patriarhul copt al Etiopiei venea, cu regularitate, la Cairo, spre a lua apă de la o fîntînă, sfinţită prin trecerea pe acolo a lui Iisus.

În cripta bisericii sfîntul Sergiu, din valea Nilului, datînd de la începutul erei creştine, există o bancă de piatră pe care — spune tradiţia — a şezut Maica Domnului cu Pruncul, în trecerea pe acolo. Astăzi, această bancă este acoperită de apa Nilului.

Într-un sărac sat egiptean, al cărui singur titlu de mîndrie era trecerea, odinioară, a pruncului Iisus, s-a recurs la distinsul preot copt Abuna, spre a-l întreba, pentru ce — după părerea sa — Familia Sfîntă a văzut, de departe în timp, mănăstirea noastră".

Am prezentat aceste desprinderi din tradiţia creştină egipteană, păstrate cu scumpătate şi predate viitorimii. De sigur, nu sîntem în măsură de a aprecia cît din cele relatate aparţin adevărului şi cît aparţine legendei. Fără îndoială însă, întemeindu-se pe duioase inspiraţii, izvorite din tradiţie, poemele au cîntat şi arta a redat călătoria Familei Sfinte în ţara Egiptului.

Colind

Pentru tine suflet drag,
Pentru tine doară,
Fiul Tatălui şi azi,
Pe pămînt pogoară.

Pentru tine în oraş
Maica Preacurată,
Pribegind din loc în loc,
Un locaş îşi caută.

Pentru tine nicăieri
N-a fost ea primită,
Ci în staul printre oi —
A intrat smerită.

Pentru tine naşte Prunc,
Ţie dăruindu-L,
Mititel şi-nfăţişel,
Cum a zis colindul.

Şi în tine, sufletul,
Dulcea mea minune,
Preacurata pe Iisus
Ca-ntr-o iesle-L pune.

Pentru tine suflet scump,
Îngerii mulţime,
În alai prea strălucit
Vin din înălţime.

Pentru tine, pentru noi,
O! ce taină mare,
Stea cum alta n-a mai fost
Sus pe cer răsare.

Pentru tine, suflet rar,
Pruncul mic suride,
Şi la zîmbetul Lui sfînt,
Cerul se deschide.

Monahia Teodosia
(Zorica Laţcu)

„Rasărit-a lumii lumina cunoştinţei"

Sfinţii Părinţi vorbind despre evenimentul întrupării Domnului nostru Iisus Hristos îl pun în legătură cu cunoaşterea lui Dumnezeu de către om prin care omul dobîndeşte viaţa veşnică. Însuşi troparul luminatului praznic ne înfăţişează Naşterea Domnului în această perspectivă a cunoştinţei de Dumnezeu: „Naşterea Ta Hristoase Dumnezeul nostru, răsărit-a lumii lumina cunoştinţei".

Mîntuitorul Hristos s-a făcut om „pentru noi şi pentru a noastră mîntuire" aşa rostim în Simbolul credinţei. S-a întrupat pentru a ne deschide uşile împărăţiei cerurilor, pentru a ne face părtaşi vieţii celei veşnice. Dar Împărăţia, Mîntuirea, viaţa veşnică este aceasta: „Să te *cunoască* pe Tine, Unul, Adevăratul Dumnezeu şi pe Iisus Hristos pe care L-ai trimis" (Ioan 17—3). Deci dacă mîntuirea se întemeiază pe cunoaşterea de Dumnezeu, atunci, pentru a ne putea mîntui „căci Dumnezeu voieşte ca toţi oamenii să se mîntuiască şi la cunoştinţa adevărului să vină" (I Tim. 2—4), Dumnezeu ne mijloceşte această cunoştinţă prin intermediul Fiului Său pe care l-a trimis în lume.

„Să se nască
Şi să crească
Să ne mîntuiască",

cum atît de frumos spun şi colindele noastre româneşti.

Sfinţii Părinţi învaţă că Dumnezeu a creat lumea pentru ca aceasta să devină Biserică, aşa cum omul este făcut pentru a sta în comuniune cu Creatorul său, fapt pentru care îi şi poartă chipul. Deci în vederea cunoştinţei, Dumnezeu se descoperă încă de la creaţie, prin însuşi faptul creaţiei: „Cerurile spun slava lui Dumnezeu şi facerea mîinilor Lui vesteşte tăria" (Ps. 18, 1).

Nu numai creaţia dar şi Vechiul Testament cuprinde sub o altă formă, descoperirea lui Dumnezeu care are în vedere mai ales pregătirea oamenilor pentru primirea Răscumpărătorului, Cel ce avea să desfiinţeze barierele comuniunii dintre om şi Dumnezeu.

Sfîntul Apostol Pavel spune că „în multe feluri şi în multe chipuri a vorbit Dumnezeu oamenilor" (Evr. 1, 1) şi toate aceste vorbiri sînt descoperiri ale lui Dumnezeu faţă de oameni, făcute în vederea menţinerii poporului ales întru dreapta credinţă, pentru facilitarea cunoştinţei lui Dumnezeu precum şi pentru întreţinerea speranţei venirii lui Mesia aşa cum găsim scris în cărţile lui Moisi, în proroci şi în psalmi.

Totuşi, în timpul Legii vechi, Dumnezeu se descoperă indirect, mai ascuns, „ca în oglindă" cum zice Sfîntul Ap. Pavel în Epistola către Galateni, Vechiul Testament fiind din acest punct de vedere doar umbra Luminii ce avea să vină în lume, un pedagog, un îndrumă-

(Continuare în pag. a 5-a)

Preot Teodor Damian

SFÎNTUL IERARH NICOLAE

Dumnezeu a rînduit ca la cîrma Sfintei Sale Biserici să fie în toată vremea şi mai cu prisosinţă în timpuri de grea cumpănă, vrednici cîrmaci, pilduitori păstori şi ierarhi. În rîndul acestora, şi încă la loc de frunte, a fost şi Sfîntul Ierarh Nicolae.

S-a născut în a doua jumătate a secolului al treilea d. Hr. în oraşul Patara, din Asia Mică. Părinţii, Teofan şi Noma, au sădit în sufletul său o dragoste fierbinte faţă de Dumnezeu şi o statornică dăruire faţă de oameni. Tînărul era însetat după învăţătura Sfintei Scripturi. La înnobilarea frumosului său caracter a contribuit în mod intensiv unchiul său, care îndeplinea misiunea de Arhiepiscop al cetăţii Mira Lichiei, precum şi călătoria care a făcut-o la Sf. mormînt al Domnului Iisus Hristos.

Grija faţă de cei lipsiţi i-a fost preocuparea de prim ordin, încredinţat fiind că mîntuirea fiecăruia trebuie să treacă prin albia slujirii aproapelui. Din averile sale a făcut parte văduvelor, orfanilor şi săracilor, fiind gata să-şi vîndă propriile sale veşminte pentru ajutorul acestor nefericiţi ai vremurilor. Umbla îmbrăcat în modeste haine monahale, hrănindu-se mai mult cu legume.

Toate aceste lucruri l-au ajutat ca la vremea de Dumnezeu rînduită să fie ales printr-o singură voinţă a obştei creştineşti Arhiepiscop al Mirelor Lichiei.

Cînd s-a dezlănţuit asupra creştinilor prigoana împăratului păgîn Diocleţian, Sfîntul Ierarh Nicolae a mărturisit cu vădit curaj credinţa în Mîntuitorul Iisus Hristos. Păgînii l-au bătut şi l-au supus la chinuri voind să-l silească în acest fel să slujească idolilor.

Au avut tiranii gînduri de moarte asupra sa, dar temîndu-se de mulţimea credincioşilor s-au mulţumit să-l arunce în temniţă.

Cînd a încetat prigoana, odată cu venirea lui Constantin cel Mare în scaunul împărăţiei, s-a reîntors şi Sfîntul Nicolae în mijlocul credincioşilor săi, reluîndu-şi misiunea de păstor duhovnicesc cu laudă şi cinste, plămădindu-şi activitatea în albia a patru virtuţi: credinţă, nădejde, dragoste şi smerenie.

Cu turnul dreptei credinţe şi al nădejdii a alungat departe pe vrăjmaşii Bisericii, pe ereticii cei diavoleşti, fapt pentru care posteritatea i-a atribuit denumirea de „îndreptător al credinţei" (Troparul Sf. Nicolae).

Această lucrare esenţială a desfăşurat-o în cadrul întîiului sinod ecumenic de la Niceea (325 d. Hr.), cînd, împreună cu alţi 317 Sfinţi Părinţi au condamnat falsa învăţătură a „celui de al doilea Iuda vînzătorul", a netrebnicului Arie. Acest om a intrat în turma dreptmăritorilor creştini ca un leu răpitor, ca să o dezbine, susţinînd falsa învăţătură că Sfînta Fecioară Maria a fost născătoare de om şi nu de Dumnezeu-Omul, deoarece Fiul ei, Iisus Hristos, n-a fost de o fiinţă cu Tatăl, ci doar prima Creatură a Tatălui.

Întîiul Sobor ecumenic, de Duhul Sfînt insuflat, a restabilit adevărul ce ni l-a lăsat ca zestre dogmatică în Crezul creştin că, Prea Sfînta Fecioară Maria este cu adevărat de Dumnezeu Născătoare şi în felul acesta Arie „diavolul cel întrupat" (Arh. Ilie Cleopa, Predici manuscris Sf. Mst. Sihastria 1980, pg. 77), a fost ruşinat, iar vrednicul întru ierarhi, Nicolae, inima soborului nicean s-a arătat, „al doilea Înaintemergător spre mustrarea păgînilor" (Arh. Ilie Cleopa op. cit. pg. 103). Pentru astfel de izbînzi, lăudăm pe zelosul slujitor al Sfintei noastre Biserici în stih de acatist:

„Bucură-te Sfinte Ierarhe Nicolae
Îndreptătorul dreptei credinţe
Bucură-te cununa Bisericii lui Hristos."

Cu Duhul dragostei a acţionat pentru salvarea a trei fecioare, care erau ispitite să-şi dea trupurile în urgisitul păcat al desfrînării.

În felul acesta el s-a arătat „dascăl al înfrînării" şi „vestitor al milei creştine".

Troparul Sfîntului reliefează şi alte însuşiri pilduitoare; că este „chipul blîndeţelor, şi că prin smerenie a cîştigat cele înalte". Prin duhul blîndeţelor a cucerit inimile păstoriţilor făcîndu-i să fie buni, paşnici, să trăiască în frăţietate sub binecuvîntata obîăduire a Bisericii Mîntuitorului Iisus Hristos.

Credinţa, iubirea, blîndeţea au rodit în al său suflet Smerenia, virtute care implică respectul faţă de oameni. Prin tăria unei astfel de virtuţi marele întru ierarhi a biruit ispitele diavoleşti, duhul cel rău al trufiei, „a dobîndit cele înalte", adică înălţimea stării de Sfinţenie, sălăşluirea sa veşnică nu numai în lăcaşurile cereşti ci şi în simţămintele înalte ale celor care au aleasă vrednicie astfel îl laudă:

Bucură-te de Dumnezeu încununate Ierarhe!"

Prin pilduitoarea sa viaţă, Sfîntul Nicolae a dovedit aşa după cum pe bun merit îl portretizează cîntările bisericeşti, că „a fost templu al Duhului Sfînt, lăcaş al Sfintei Treimi, om ceresc, adeverirea lucrurilor celor bune." (Din Slujba Vecerniei mari 5 decembrie).

Pentru toate acestea Atotmilostivul Dumnezeu a rînduit ca trupul său să nu fie cuprins de stricăciunea legilor materiale, fireşti ale morţii. Sfintele sale moaşte, de minuni făcătoare au fost păstrate de creştinătate cu multă evlavie. În cinstea unor astfel de relicve cum sînt şi cele ale Sf. Nicolae s-au alcătuit versuri cu un conţinut merituos.

„Sînt moaşte ca luna de frumoase
Miresme răspîndesc ca trandafirii
N-ating nici viermii oase cuvioase
Înfrînge osul sfînt porunca firii.
Astfel voit-a Sfînta Înţelepciune
Cel nestricat în veci să nu se strice
Şi oasele să-i fie în veci bune."

(Paul Sterian — Războiul nevăzut al Cuv. Paisie cel Mare)

Prin sărbătoarea Sfîntului Nicolae, aşezată ca un luceafăr înainte mergător praznicului împărătesc al Naşterii Domnului şi Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, Sf. Biserică pune în faţa noastră o personalitate creştină cu totul aleasă, un pilduitor misionar al faptelor bune, un ierarh care cu ales zel a apărat dreapta credinţă, un slujitor duhovnicesc înzestrat cu cunună de virtuţi nepieritoare, întru totul demn de urmat de creştinii de pretutindeni.

Preot Ioan Năftănăilă

Unele aspecte din viaţa actuală a monahilor de la Sfîntul Munte Athos

În cele ce urmează, voim să evidenţiem unele aspecte, mai puţin cunoscute, din viaţa monahilor aghioriţi*.

1) Ultimul recensămînt al Athosului.

Potrivit ultimului recensămînt făcut la Sfîntul Munte Athos, acolo vieţuiesc 1557 de monahi. În raport cu recensămîntul precedent se observă o creştere a numărului monahilor athoniţi de 5,77%.

2) Monahi aghioriţi cărturari.

Buni mînuitori ai condeiului şi reprezentanţi de seamă ai gîndirii teologice ortodoxe sînt şi astăzi la Sfîntul Munte Athos. Ne mărginim, mai jos, să amintim doar pe cei cunoscuţi dintre aceştia: Theoclitos Dionisiatis, Gheorghios Grigoriatis, Damaschinos Grigoriatis, — cunoscător al limbii române —, Aimilianos Simonopetris, Alexios Xenofontinos, Vasilios Ivviritis, — fost la Stavronichita —, Gherasimos Micraghiannanitis, Iosif Xiropotaminos. şi Moisis de la Karyes. Firească, printre cei citaţi mai sus, la loc de frunte se află şi părintele Petroniu Tănase de la Schitul Prodromul.

3) Editura de la Athos

Unica editură existentă la Sfîntul Munte Athos se numeşte „Panselinos" („Lună plină") şi se află în capitala aghioritâ, Karyes. Din cînd în cînd, editura Panselinos a publicat „Aghioritika Tetradia" (Caiete aghioritice"). Ultimul „Caiet aghiorit", numărul 7, a apărut în anul 1991 şi conţine „Loghi şi Omilie" („Cuvîntări şi Predici") ale răposatului mitropolit Meliton al Halkidonului.

4) Publicaţii athonite

În prezent, la Sfîntul Munte Athos sînt editate trei publicaţii: a) „Protaton"** („Protatul"), un buletin editat de monahul Moisis de la Karyes, de şase ori pe an; b) „O Osios Grigorios" („Cuviosul Grigorie"), editată de egumenul mănăstirii Grigoriu, Ghiorghios; c) „Aghioritiki Martiria" („Mărturie aghioritică"), editată de egumenul mănăstirii Xiropotamu.

5) O lucrare recentă despre „Privegherile" aghioriţilor

După cum se ştie, călugării athoniţi săvîrşesc frecvent slujba Privegherii. Recent, mai exact în anul 1990, aghioritul cărturar, Moisis, a publicat o lucrare consacrată „Privegherii" la Sfîntul Munte Athos, la editura „Akritas" din Atena. Lucrarea se intitulează chiar „Agripina sto Aghion Oros" („Priveghere la Sfîntul Munte") şi numără 104 pagini.

6) Lecţii de Aghiografie la Şcoala „Athoniada"

În cadrul binecunoscutei şcoli athonite, „Athoniada", se predau şi lecţii de aghiografie. La ora actuală, aceste lecţii de aghiografie sînt frecventate de aproximativ şaizeci de tineri.

7) Care monahi athoniţi pot semna ca arhimandriţi

La Sfîntul Munte Athos, tradiţia voieşte ca să semneze ca arhimandriţi doar egumenii celor douăzeci de mănăstiri, iar toţi ceilalţi aghioriţi arhimandriţi să-şi pună semnătura doar ca ieromonahi.

Pr. Dr. Ioan Dură

---

* După publicaţia athonită, „Protaton", Iulie—August, 1991, nr. 30.

** Protaton se numeşte biserica principală din capitala Athosului, Karyes.

DAVID ŞI GOLIAT

Ne aflăm în preajma marelui praznic al întrupării Fiului lui Dumnezeu, a Naşterii Domnului nostru Iisus Hristos, Mesia cel prezis cu sute şi mii de ani înainte de proorocii Vechiului Testament. Intre ei este şi regele David, care în Psalmii săi vorbeşte de mai multe ori despre acest negrăit eveniment. „Fiul meu eşti tu, eu astăzi te-am născut", citim în Ps. 2, 7, prezicînd Naşterea din veci a Fiului lui Dumnezeu; „Nu vei lăsa sufletul meu în iad, nici nu vei da pe cel cuvios al tău să vadă stricăciune" — citim în Ps. 15, 10, text care vorbeşte despre Învierea Domnului cu peste 1000 de ani înainte; „Dumnezeul nostru va veni şi nu va tăcea, înaintea lui va merge foc mistuitor şi împrejurul lui vifor mare" — spune Ps. 49, 3—4, prezicînd a doua venire a Mîntuitorului Hristos.

Să ne amintim însă că Dumnezeu a fost cu David încă din tinereţile sale, cînd păzea oile tatălui său în preajma Betleemului şi cînd s-au petrecut şi faptele pe care le istorisim în continuare.

Rege era Saul, iar poporul evreu se afla într-o mare strîmtoare, atacat fiind de filisteni.

David avea opt fraţi şi primii trei dintre ei erau plecaţi la acest război cu filistenii, el fiind cel mai mic. În una din zile, Iesei, tatăl său, îl trimite pe David la fraţii săi în tabără să le ducă de mîncare şi să „cerceteze de sănătatea lor", cum citim în Sf. Scriptură. Cele două armate se aflau faţă-nfaţă, pe două dealuri opuse. Din tabăra filistenilor a ieşit la un moment dat o namilă de om, pe nume Goliat, „la statură de şase coţi şi o palmă", adică aproape 3 m, un uriaş aşadar, „coada suliţei lui fiind ca sulul de la războaiele de ţesut" (I Regi 17, 4—7), din care pricină evreii „s-au speriat şi fugeau de el temîndu-se foarte mult", cum ne spune tot Sf. Scriptură (I Regi 17, 11—24), neîndrăznind desigur nimeni să-l înfrunte.

În acest context apare David — ciobănaşul, care se înfăţişează în faţa regelui Saul, spunîndu-i între altele: „Robul tău a păscut oile tatălui său şi cînd se întîmpla să vină leul sau ursul să ia vreo oaie din turmă, atunci eu alergam după el şi i-o luam din gura lui, iar dacă el se arunca asupra mea, eu îl apucam de coamă şi-l loveam pînă îl ucideam... Domnul, cel ce m-a scăpat de lei şi urşi, mă va scăpa şi din mîna acestui filistian" (I Regi 17, 37).

Tînărul David avea, aşadar, conştiinţa prezenţei lui Dumnezeu în viaţa sa, aşa cum, de altfel, mulţi ciobani de vocaţie au chiar şi în zilele noastre, ca unii care petrec sub cerul liber, mai în contact cu Dumnezeu, din care motiv credem că nu întîmplător primii cărora li s-a vestit Naşterea Domnului au fost tot nişte ciobani.

Regele Saul s-a lăsat convins de David şi a încercat să-l îmbrace pe acesta în armură ostăşească. Văzînd că nu se poate mişca în voie în ea, David o refuză şi, rămînînd în straiele sale de acasă, şi-a pus cinci pietricele alese de el în glugă şi-a luat praştia şi a ieşit înaintea filisteanului, care, după cum ne spune iarăşi Sf. Scriptură, „a privit cu dispreţ la David, căci acesta era tînăr, bălai şi frumos la faţă". „Apropie-te de mine — a zis Goliat — şi voi da trupul tău păsărilor cerului şi fiarelor cîmpului".

— „Tu vii asupra mea — i-a răspuns David — cu sabie şi cu lance şi cu scut, eu însă vin asupra ta în numele Domnului Savaot, pe care tu l-ai hulit. Acum însă te va da Domnul în mîna mea... şi toată adunarea aceasta va cunoaşte că nu cu sabia şi cu suliţa izbăveşte Domnul, căci acest război este al Domnului şi vă va da în mîinile noastre" (I Regi 17, 41; 44—47).

Într-adevăr, David a luat o pietricică din glugă, a pus-o în praştie şi l-a lovit pe Goliat în frunte, dărîmîndu-l la pămînt şi punînd pe fugă întreaga oaste a filistenilor.

*

Întîmplarea este desigur semnificativă prin ea însăşi, dovedindu-ne grăitor speciala lucrare providenţială a lui Dumnezeu faţă de poporul evreu, pentru misiunea pe care acesta o avea în a pregăti calea venirii Fiului lui Dumnezeu în lume. Ea mai dovedeşte şi aceea că „Dumnezeu celor mîndri le stă împotrivă, iar celor smeriţi le dă har" (Iacob 4, 6), lucru mereu verificabil în viaţa inşilor şi popoarelor.

Ni se pare potrivit însă să arătăm că întîmplarea de mai sus, confruntarea dintre David şi Goliat, poate fi transpusă sau poate fi întrezărită şi în istoria poporului nostru. Să ne explicăm:

Noi ştim că în materie de morală mai ales tot ceea ce este cuprins în Sf. Scriptură este valabil pentru toate popoarele din toate timpurile. Aşa de pildă, în Levitic citim între altele şi următoarele promisiuni ale Celui Preaînalt: *„De veţi umbla după legile mele şi de veţi păzi şi plini poruncile mele, vă voi da ploaie la timp, pămîntul şi pomii îşi vor da roadele lor..., veţi mînca pîinea voastră cu mulţumire şi veţi trăi în pămîntul vostru fără primejdie. Voi trimite pace pe pămîntul vostru şi nimeni nu vă va tulbura... Veţi alunga pe vrăjmaşii voştri... Cinci din voi vor birui o sută şi o sută din voi vor alunga zece mii... Căuta-voi spre voi şi vă voi binecuvînta"* (Levitic 26, 3—9).

Aruncînd privirile înapoi peste veacurile apuse ale istoriei noastre naţionale putem afirma cu tărie că, deşi a trecut prin multe învolburări, prin multe şi grele încercări, totuşi Dumnezeu a binecuvîntat poporul nostru, i-a stat în preajmă, l-a întărit ca oarecînd pe David, l-a scos din multe necazuri, tocmai datorită omeniei sale, datorită faptului că a urmat poruncile lui Dumnezeu, aşa cum spune şi textul de mai sus.

Pătrunzînd adînc în plămada fiinţei sale lăuntrice, odată cu naşterea sa ca popor, învăţătura evanghelică a ajutat poporul român să devină cu adevărat „făptură nouă", iertător, blajin, tolerant, ospitalier, săritor, răspunzînd cu bine la rău etc. Ştim din basmele noastre, izvorîte din sufletul mare al poporului nostru, că Făt-Frumoş de pildă biruieşte de multe ori nu atît cu forţa braţelor cît cu mila, cu puterea sufletului; că în limba română avem atîtea cuvinte care exprimă largheţea sufletească a românului: omenie, om de treabă, cumsecade, înţelegător, om de înţeles, cuviinţă, buna-cuviinţă ş.a., însuşi cuvîntul român fiind adesea sinonim cu acela de om, de om adevărat desigur. Puţini ştiu că pînă de curînd toamna cînd plecau oile la cîmp se lăsa în stînă mălai, brînză, lemne, amnar şi iască ori chibrite, ca dacă vine vreun rătăcit prin munţi, îngheţat, flămînd, să găsească ceva de-ale gurii, să se încălzească şi să prindă putere, act profund semnificativ prin noblefea sa.

După înfrîngerea ungurilor la Şiria în 1848, cînd ştim bine ce jertfe au dat românii şi în acel an: sate distruse, zeci de mii de români masacraţi etc., Axente Sever trimitea o scrisoare lăncierilor săi, în care spunea între altele: „Dacă mai găsiţi recruţi şi cătane ungureşti prin păduri, rătăciţi, dezarmaţi-i, daţi-le o pîine în traistă, un călăuz şi drumu...". Situaţia s-a repetat într-un fel şi în veacul nostru, cînd dictatul de la Viena din 1940 ne-a costat atîtea jertfe omeneşti, atîtea case arse şi zeci de mii de români lăsaţi pe drumuri sau aruncaţi peste graniţă, cînd o avalanşă sălbatică de ură s-a revărsat asupra noastră, şi cu toate acestea după 23 august 1944 nu cunoaştem răzbunări din partea românilor decît mici răfuieli, fără să afecteze viaţa conaţionalilor noştri maghiari. Se spune că fiul preotului Aurel Munteanu, medic, l-a tratat pe ucigaşul tatălui său, omorît după cum ştim cu un par băgat în gură.

Credem deci cu tărie că astfel de fapte ale dragostei de om, ale omeniei româneşti au tras în cumpăna judecăţii lui Dumnezeu, care ne asigură şi de faptul că „dreptatea înalţă un popor" (Pilde 14, 34). În acest sens, avem de asemenea multe mărturii:

Să ne gîndim numai la situaţia agricolă din toamna aceasta, cînd am intrat în luna noiembrie cu foarte puţin grîu semănat şi cu multe roade pe cîmp. Iată că Dumnezeu, în puterea căruia sînt toate, ne-a rînduit un noiembrie cu mult soare şi căldură, încît s-a putut pune multă sămînţă în pămînt, în condiţii destul de optime. Nu o dată ne-a fost dat să auzim agronomii spunînd: „Dumnezeu ţine cu noi". Nu întîmplător la poporul american ziua recoltei este numită şi „ziua recunoştinţei", faţă de Dumnezeu desigur, cel ce face să crească şi să rodească ceea ce noi semănăm.

Cu adevărat Dumnezeu a fost cu noi, ajutîndu-ne să supravieţuim aici în bătaia atîtor furtuni ale istoriei, condiţii în care alte popoare s-au pierdut pur şi simplu. Şi cu convingerea că apără o cauză dreaptă, că-şi apără „sărăcia şi nevoile şi neamul", cum spune poetul, dar şi cu credinţa fermă în Dumnezeu, care i-a adumbrit tot timpul cu puterea Sa, întărindu-le braţul şi luminîndu-le mintea, marii noştri voievozi au ţinut piept, după cum ştim, cu micile lor oştiri puhoaielor de tot felul care s-au revărsat asupra noastră, încît cu adevărat o sută dintre ai noştri alungau zece mii de duşmani, cum am reţinut că ne spune Sf. Scriptură.

Să ne amintim de înfrîngerile suferite de un Carol Robert, de un Baiazid Fulgerul, de Sinan paşa şi atîţia alţii care au venit asupra noastră cu armate uriaşe, de zeci de ori mai mari decît oştirile româneşti, dar care toate se „făcură o apă şi-un pămînt". Să ne amintim de asemenea de Mărăşeşti, de Păuliş, de Oarba de Mureş şi de atîtea alte locuri, unde atîţia Goliaţi au fost răpuşi şi „sfînta dreptate", cum zice românul, a biruit, cel ce-i dă aureolă acestei dreptăţi fiind desigur Dumnezeu.

*

Avînd deci „atîta nor de mărturii împrejurul nostru" (Evrei 12, 1), să fim încredinţaţi că bunul nostru Părinte ceresc este cu noi şi astăzi, şi în aceste zile de încercări multiple mai ales pentru cei ce se străduiesc să-şi cîştige cinstit pîinea cea de toate zilele.

Cele de mai sus şi alte multe asemenea acestora să ne dea, aşadar, tărie, să ne dea putere, să ne întărească convingerea că Dumnezeu este şi acum în preajma noastră cu harul Său şi cu toate darurile Sale cele bogate, pentru a învinge neajunsurile care ne stau în cale. Cu condiţia desigur să întoarcem cu toţii faţa spre El, să ne venim în fire din risipirea lăuntrică şi pustiurile pe care am alergat şi mai alergăm încă, să ne lecuim de crima colectivă pe care o săvîrşim, uriaşul număr de avorturi, păcate strigătoare la cer şi subminare a neamului nostru, şi să ne „îmbrăcăm ca nişte aleşi" ai lui Dumnezeu, cum ne îndeamnă Sf. Apostol Pavel în una din Duminicile premergătoare Naşterii Domnului, „întru bunătate, întru smerenie, întru blîndeţe, întru îndelungă răbdare, suferindu-ne unii pe alţii şi iertîndu-ne unii pe alţii" (Col. 3, 12—13).

Pr. Gh. Papuc

„Răsărit—a lumii lumina cunoştinţei"

(Continuare din pag. a 4-a)

tor către Hristos. Abia în Legea cea nouă „la plinirea vremii" (Gal. 4, 4) Dumnezeu se descoperă în mod culminant prin Fiul Său Cel Unul Născut, Iisus Hristos, Soarele dreptăţii, Lumina lumii, Mesia Cel prezis de proroci.

Dacă în Vechiul Testament nu putea cineva să vadă faţa lui Dumnezeu şi să rămînă în viaţă (Ieşire 33. 20), în Noul Testament, Dumnezeu ia chip de om, se întrupează de la Duhul Sfînt şi din pururea Fecioara Maria, pentru a putea fi cu uşurinţă cunoscut, înţeles, ascultat, iubit, urmat.

Dar orice descoperire a Creatorului este o coborîre a Sa la om, o chenoză. Coborîndu-se şi descoperindu-se, Dumnezeu îl îmbogăţeşte pe om, îl luminează, îl înalţă. Despre această coborîre mîntuitoare a Făcătorului a toate, vorbeşte amănunţit Sf. Pavel, Apostolul neamurilor în Epistola sa către Filipeni.

Referindu-se la întruparea Fiului lui Dumnezeu, Fericitul Augustin se întreba: „Pentru ce Dumnezeu s-a făcut om?" la care Biserica învaţă aşa cum am văzut, că „pentru noi şi pentru a noastră mîntuire". Iar Sfinţii Părinţi şi în special Sfîntul Atanasie al Alexandriei afirmă că Dumnezeu s-a făcut om pentru ca omul să devină dumnezeu. Deci de la început Biserica s-a ocupat în mod deosebit de problema aceasta a îndumnezeirii omului după har, în Domnul nostru Iisus Hristos, prin întruparea Sa, prin cruce, moarte, înviere, înălţare, prin trimiterea Sfîntului Duh în ziua Cincizecimii.

*

Cunoştinţa de Dumnezeu ne aminteşte şi este în acelaşi timp un îndemn la cunoaşterea de sine. Autocunoaşterea poate avea un rol pregătitor în întîlnirea omului cu Dumnezeu.

Filozofii greci au vorbit despre necesitatea cunoaşterii de sine, în special Socrate prin îndemnul devenit celebru „cunoaşte-te pe tine însuţi" îndemn pe care-l găsim şi în Sf. Scriptură: „Luaţi aminte la voi înşivă" (F. Ap. 20, 28).

Cunoaşterea de sine este o cercetare atentă a propriei persoane, o introspecţie, o coborîre în adîncul sufletului pentru a descoperi acolo darurile lui Dumnezeu, talanţii, mărgăritarul cel de preţ. Descoperind darul, omul ia cunoştinţă de Dăruitor, intră în legătură cu El, însă şi cu semenii prin faptul că darurile se cer puse în valoare prin slujirea semenilor cu ele.

Luminatul Praznic al Naşterii Domnului reprezintă apropierea lui Dumnezeu de noi oamenii. Prin aceasta noi devenim conştienţi că Dumnezeu este cu noi, Emanuel, cum zic proorocii, că El ne iubeşte fiind iubire, că se interesează îndeaproape de viaţa noastră.

Venind la om Dumnezeu îl luminează pentru a se putea cunoaşte şi valorifica pe Sine dar îl şi îmbogăţeşte mereu prin dragostea Sa. El îl face conştient de darul pe care îl posedă aşa cum Sfîntul Pavel încerca să sensibilizeze pe Timotei: „Nu fi nepăsător faţă de darul ce este în tine" (I Tim. 4, 14), îndemn valabil şi actual pentru orice creştin.

Se desprinde de aici că Dumnezeu doreşte de la om o trăire responsabilă în lume prin intermediul darului primit.

Prin Întrupare, Dumnezeu face un pas mare spre om arătînd intenţia sa de comuniune. Acest pas însă reprezintă şi o chemare care necesită un răspuns, adică pornirea omului spre Dumnezeu, spre urmarea lui Hristos care ne restituie patria cerească.

Deci prin ieşirea întru întîmpinarea Celui ce vine, noi actualizăm, asumăm, trăim în viaţa de zi cu zi acest eveniment unic în istorie, întruparea Logosului divin; Dumnezeu a venit la noi, se impune ca noi să nu-l ocolim, să nu-l ignorăm, să nu-l lăsăm singur. Numai în felul acesta întruparea va însemna pentru noi un proces continuu de mîntuire, o posibilitate de a ajunge la cunoştinţa lui Dumnezeu, atît cît ne este necesar pentru mîntuire, prin întreţinerea legăturii acesteia tainice, minunate: Dumnezeu spre noi, dăruindu-ne cerul, omul spre Dumnezeu dăruindu-i inima.

Naşterea Domnului nostru Iisus Hristos care marchează începutul mîntuirii noastre, constituie cel mai mare dar făcut de Dumnezeu omului. Dumnezeu se dă pe El însuşi în mod deplin de aceea şi răspunsul omului trebuie să fie pe măsura dragostei divine. In sensul acesta înţelegem repetarea continuă la sfintele slujbe a îndemnului liturgic: „pe noi înşine şi unii pe alţii şi toată viaţa noastră lui Hristos-Dumnezeu să o dăm".

Dăruirea plenară din partea noastră se impune deoarece nu te poţi dărui parţial Celui ce ţi se dăruieşte total după cum nu poţi să nu dai nimic Celui de la care primeşti totul.

Întruparea Domnului nostru ne descoperă ca făpturi noi, îmbogăţite de darul şi dragostea lui Dumnezeu, cu noi posibilităţi de afirmare a valorilor personalităţii noastre întru slujirea semenilor şi a lui Dumnezeu, întru lucrarea păcii în lume şi a bunelvoiri între oameni.

Întemeiem bucuria aceasta unică şi sfîntă pe credinţa noastră în Dumnezeu cel în Treime slăvit, pe recunoştinţa şi hotărîrea unei mai mari deschideri sufleteşti, a unei mai adînci înţelegeri faţă de semeni şi de tot ceea ce se petrece în jurul nostru întru lauda şi slava celui ce a venit în lume: „Să se nască, Şi să crească, Să ne mîntuiască".

Pregătirea credincioşilor pentru a întîmpina Sărbătoarea Naşterii Domnului

Biserica, stîlp şi temelie adevărului, Mama noastră duhovnicească în purtarea de grijă faţă de toţi fiii săi, dorind ca „toţi să se mîntuiască şi la cunoştinţa adevărului să vină", a rînduit ca din cînd în cînd să ne aducem aminte că pe lîngă trup, mai avem şi suflet, rînduind în acest sens *posturile, sărbătorile, sfintele taine, ierurgiile* şi alte mijloace de mîntuire. Şi pe lîngă sărbătorile personale ale fiecăruia dintre noi cum ar fi *botezul pruncilor, nunta, cumătria, onomastica* sau alte evenimente, există în calendarul Bisericii sărbători cînd ne întîlnim cu toţii în rugăciune comună *sub acoperămîntul aceleiaşi Biserici*, astfel de ocazii amintindu-ne de *evenimente deosebite din istoria mîntuirii noastre*. Toate sărbătorile sînt mari şi importante. Toate ne aduc aminte cu emoţie *de momente unice* din viaţa şi istoria creştinismului. De aceea, ele impun o pregătire deosebită pentru întîmpinarea lor. Între toate acestea însă *Paştele* şi *Crăciunul* ocupă un loc aparte. Ambele urmează după o perioadă de post, timp în care ni e oferă posibilitatea să ne cercetăm pe noi înşine, să ne curăţim în baia Sfintei Spovedanii şi să-L primim pe Hristos nu numai în casele noastre, ci prin taina Sfintei Euharistii în inimile şi în sufletele noastre. Legat de sărbătoarea Crăciunului, chiar mai mult decît la Paşti, întîlnim *obiceiuri frumoase* ce le păstrăm din moşi-strămoşi şi pe care datori sîntem *să le transmitem*, aşa cum le-am primit, generaţiilor de după noi. Între acestea amintim: *steaua* — care aminteşte de steaua ce s-a arătat la Naşterea Pruncului Iisus şi care apoi a condus pe cei trei magi pînă de-asupra ieslei în care se născuse Dumnezeiescul Prunc. *Colindele* sînt de asemenea părţi componente ale spiritualităţii noastre româneşti şi creştineşti şi cele mai multe dintre ele amintesc nu numai de momentul Naşterii lui Hristos, *ci şi de evenimente legate de existenţa, de suferinţele şi bucuriile neamului nostru românesc*. Ele sînt *perle* rupte din fiinţa şi sufletul neamului şi de aceea trebuiesc *cultivate* şi *păstrate* cu mare atenţie ca pe un odor sfînt şi de mare preţ.

La Anul Nou apoi, atît bucuria celor mari, dar mai ales a celor mici este tradiţionalul *Pluguşor* şi *Sorcova*, ocazie cu care se fac urări de bine şi de sănătate pentru anul în care intrăm. Urmează apoi Boboteaza şi Sfîntul Ioan — praznice care încheie ciclul sărbătorilor de iarnă, cînd iarăşi credincioşii, acolo unde există posibilitatea merg împreună cu preoţii să facă sfinţirea aghezmei mari la rîuri, pregătind din vreme pentru aceasta şi „Crucea de gheaţă".

De aici se pare că a rămas obiceiul ca în unele părţi pînă la odovania praznicului, deci atît cît ţin sărbătorile Bobotezei să nu se spele rufe, să nu se arunce nimic murdar, şi nici chiar vitele să nu se adape din ape curgătoare, pe motivul că apele sînt sfinţite.

Este deja în tradiţia şi obiceiul pămîntului ca la aceste două sărbători mari, la *Crăciun* şi *Boboteză* casele noastre să fie *vizitate* şi *binecuvîntate* de preotul locului, care la Crăciun aduce bucuria şi vestea Naşterii Mîntuitorului, iar la Boboteză stropeşte şi sfinţeşte locuinţele în care trăim. Sînt credincioşi care se sustrag, care nu înţeleg scopul venirii preotului cu Ajunul, interpretînd aceste vizite în fel şi chip.

Nu este normal să fie aşa. Mergerea preotului cu Ajunul la noi este veche de 2000 de ani. Într-o astfel de împrejurare preoţii preînchipuiesc pe îngerul ce a adus deasupra Betleemului vestea Naşterii lui Hristos. Ei sînt ca şi îngerii care în noaptea înstelată a Naşterii aduc împrul ceresc „Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu şi pe pămînt pace". *Ei sînt un fel de înainte mergători ai Pruncului născut*. Ei vin să cerceteze pe cei încredinţaţi lor spre păstorie, să le binecuvinteze munca, casa şi masa, la sfîrşit şi apoi la început de an, *mulţumind lui Dumnezeu pentru purtarea de grijă din anul care se încheie şi rugîndu-l ca şi în anul ce începe să ne bucurăm de aceleaşi daruri dumnezeieşti*. Există chiar şi o formulă îndătinată care se rosteşte cu această ocazie şi anume: „Bucuria Naşterii să fie şi peste casa aceasta", sau altele asemănătoare. Există în unele părţi frumoasa tradiţie, ca preotul să fie aşteptat şi întîmpinat de credincios *cu luminarea aprinsă în mîini*, chiar de la poartă (aceasta la sate) şi să-l conducă pînă în casă unde, pe lîngă icoana ce străjuieşte şi ocroteşte familia şi casa respectivă, pe masă, sub icoană se aşează pentru binecuvîntare diferite prinoase.

Rînduiala bisericească este ca în Ajunul Bobotezei să se ajuneze pînă spre seară. Celor cărora sănătatea le permite, se cuvine să respecte tradiţia aceasta, fiind spre folosul şi creşterea duhovnicească a fiecăruia şi a familiei, în general.

De obicei, praznicele mari: Paştele, Crăciunul, Sîmpetru şi Sîntămăria mare, urmează după o perioadă de post, timp potrivit în care noi trebuie să ne cercetăm duhovniceşte, să ne spovedim, să ne împărtăşim, să ne împăcăm cu semenii noştri încît *praznicul respectiv să ne găsească împăcaţi cu noi înşine, cu semenii şi cu Dumnezeu* ca să putem trăi şi simţi din plin bucuria pe care au trăit-o şi păstorii din Betleem şi magii de la Persida care, călăuziţi de stea, au venit, s-au închinat Pruncului şi I-au adus aur, smirnă şi tămîie. *Textul Cărţii sfinte ne spune că dacă vom aduce ceva la Sfîntul Altar şi aici ne vom aminti că cineva are ceva asupra noastră, să lăsăm darul în biserică, să mergem să ne iertăm cu fratele nostru şi, numai după aceea să venim şi să ne oferim darul lui Dumnezeu*. Cu atît mai mult, cu ocazia marilor sărbători se cade să iertăm celor ce ne-au greşit, să ne împăcăm cu pîrîşii noştri, să ne rugăm pentru duşmanii noştri ca Dumnezeu să le lumineze mintea şi inima şi să-i aducă la cunoştinţa adevărului.

Pentru cei care în acest post n-aţi reuşit să postiţi, fie că n-aţi avut cu ce, fie că n-aţi vrut, fie că n-aţi putut, fie că aţi fost bolnavi, şi nici măcar n-aţi trecut prin Scaunul Spovedaniei, *au mai rămas doar cîteva zile; — nu pierdeţi ocazia*. Ţineţi-le măcar pe acestea ca să simţiţi şi să trăiţi din plin bucuria Sfintelor sărbători. Dumnezeu e bun şi ne aşteaptă; Biserica îşi are uşile larg deschise pentru toţi. Să facem un pas către Hristos şi El va face 99 de paşi pentru a ieşi întru întîmpinarea noastră. Să venim cu toţii, să ne apropiem cu frică de Dumnezeu, cu credinţă şi cu dragoste şi vom afla odihnă sufletelor noastre.

Ştefan Guşă

Goga şi Transilvania*

Am venit din Sibiu, oraşul în care Goga şi-a început studiile secundare într-un liceu pe a cărui limbă n-o cunoştea.

Am venit din apropierea locului în care acum 110 ani (1881) s-a născut *„poetul pătimirii noastre"*, supranume pe care se pare că i l-a dat C. Stere, dar care vine de fapt dintr-o poezie a sa.

Prima poezie care figurează în fruntea volumului din 1905 se încheie cu aceste cuvinte-program, care anunţă ce simte că va fi şi că va face poetul, şi anume că va închega şi cînta:

„Cîntarea pătimirii noastre"
(Rugăciune)

Că a şi cîntat-o şi cum a cîntat-o, cine nu ştie? A cîntat cu *„jale"* şi cu *„dor"* — cuvinte nu numai atotprezente în opera sa, dar mai ales anume apăsate, dureroase. A cîntat tot ce trebuia să aibă, şi nu avea; tot ce trebuia să fie, şi nu putea fi, şi n-a cîntat în numele său, ci în numele neamului său, pe care l-a întruchipat în întreaga şi cu întreaga lui fiinţă.

Căci Octavian Goga s-a născut în Răşinari, consătean cu Şaguna care era acolo, în cimitirul satului, din 1873, dar această naştere a fost aşa, pentru că trebuia să se petreacă undeva, dar el s-a născut de fapt din pămîntul Transilvaniei, din munţii ei, din soarele ei, din suferinţa ei, din istoria ei.

I-a cîntat suferinţa şi, ca şi cum ar fi fost o fiinţă uriaşă prinsă în capcană, un demiurg înlănţuit, a prins în versuri fără pereche jalea casei *(Casa noastră)*, a apelor *(Oltul)*, a bătrînilor *(Bătrîni)*, a clăcaşilor *(Clăcaşii)*, a lăcaşurilor de închinare *(Lăcaşul străbun, Bisericuţa din Albac)*, a munţilor *(Munţii)* şi a tot ce mai alcătuia trupul şi sufletul transilvan.

Şi-a iubit cu duioşie şi cu adîncă sinceritate, şi şi-a apărat credinţa şi Biserica neamului său, „legea", cum a numit-o el, fiindcă aşa a numit-o şi poporul credincios, aşa au numit-o toţi strămoşii săi şi ai noştri. Căci Goga s-a simţit cu fior de credincios adevărat, întruchipare a strămoşilor şi şi-a însuşit ca pe o datorie sfîntă porunca lor de a le păstra moştenirea: neamul, limba, credinţa.

Nu mor strămoşii niciodată,
Războiul lor în noi şi-l poartă
(Strămoşii)

Şi tot în această poezie, iată clară conştiinţa moştenirii testamentului lor:

Cu mine vin, roiesc într-una
Cei fără neam şi fără număr
Ce-au sprijinit întotdeauna
Eternitatea pe-a lor umăr,
Vin cei de-o lege cu pămîntul,
Copiii soarelui de vară,
Eu solul lor, le port cuvîntul
Şi-n suflet, sfînta lor povară.

Ce frumos! Cît de adevărat!: *„Vin cei de-o lege cu pămîntul"*. Aşa înţelege Goga înrădăcinarea în pămîntul strămoşesc a „legii".

Şi într-o altă poezie, intitulată *Scrisoarea*, în care o mustra pe Contesa de Noailles pentru că şi-a uitat strămoşii Brîncoveni — o scrisoare emoţionantă — Goga îi aducea aminte:

Străbunii-n noi de veci nu vor să moară.

Şi o avertiza că, deşi înstrăinată, va simţi în suflet din cînd în cînd o *jale*, o nostalgie, un dor de acasă, şi în suflet, *„îndemnuri ne-nţelese"*... Şi o lămurea:

Nu te mira: Sunt Brîncovenii, doamnă!

Ei vor fi cei care îi vor vorbi în ceas de seară, în suflet, şi-i vor aduce acolo Dunărea şi Carpaţii.

Dar să revenim la „lege":

Octavian Goga are o poezie pe care, nu numai ca temă, aş aşeza-o lîngă *Duhovniceasca* lui Arghezi. Se intitulează frimos şi tainic *Străinul*. Un străin care a venit în sat şi le-a dat tuturor poveţe înţelepte. Printre acestea — poezia ar merita să fie reprodusă toată — le descoperă sătenilor taina celui mai mare păcat:

Spunea că nu-i păcat mai mare
Decît să-ţi lapezi legea ta!

Se ştie: „lege" la români însemna totul: neamul, limba şi credinţa. Să luăm aminte!

Dar cine ar putea spune totul despre Goga, într-o evocare de cîteva minute!

El e în sufletele noastre, în cîntecele noastre, pe care uneori le cîntăm fără să mai ştim că sînt ale lui. Le-am făcut ale noastre, şi cred că acesta e cel mai sublim elogiu ce s-ar putea aduce unui poet. Cine mai ştie că un colind cu *Moş Crăciun, „pe toate ogoarele, ne-am trudit picioarele"*, e al lui Goga? Cine mai ştie că *„dorurile mele"* e un cîntec de Goga? Şi-apoi cine nu-şi cîntă *bătrînii* pe cuvintele lui Goga:

Şi plînge maica pe Ceaslov
Şi-n barbă plînge tata!

Ce minunat că simtagma *„graiul pîinii"* o găsim deopotrivă la Goga şi la autorul basarabean al Limbii noastre:

Limba noastră-i graiul pîinii
(Al. Mateevici)

Aceeaşi înrădăcinare a fiinţei în pămîntul care ne binecuvintează cu pîinea cea de toate zilele.

Goga a fost, a întruchipat întregul şir de strămoşi, ridicîndu-i de sub glie la viaţă. Goga a fost *ei!* Goga a fust suflet minunat care a adunat în cîntecele, în poeziile sale, tot ce e mai frumos, mai adevărat, mai bun şi mai durabil în noi, în pămîntul şi în sufletul nostru românesc. Sfînta durere, dar şi sfînta speranţă. A fost un clopot care a sunat mereu deşteptarea, pe sunetele „Răsunetului" lui Andrei Mureşanu de la 1848.

Îi aducem azi omagiul iubirii, al admiraţiei, al sufletului nostru care mereu se îmbogăţeşte şi renaşte prin farmecul versurilor lui. Aici, în miez de Transilvanie, să fie străjer de simţire şi credinţă românească, şi de înfrăţire cu tot omul de bine. Cine răsfoieşte poeziile lui Goga, va găsi traduceri din multi poeti ai lumii, din Heine, Petöfi, Gerhart Hauptmann, Schiller, Richard Dehemel şi alţii. În poezie, prin frumos, ca şi prin cuvîntul lui Dumnezeu, sufletele, de orice credinţă şi neam ar fi, se întîlnesc, şi se înţeleg, şi se pot iubi.

„Poetul pătimirii noastre" aceasta a dorit. De aceea se şi află el astăzi şi aici, renăscut sub chipul bustului acestuia.

Privindu-l întruchipat în acest bust, să-i ascultăm mesajul şi să ne fie îndemn spre tot ce e bun,

† ANTONIE
Mitropolitul Ardealului

* Cuvînt la dezvelirea bustului lui Octavian Goga la Miercurea Ciuc, 28 noiembrie 1991.

— Adu-ţi aminte de Ziditorul tău în zilele tinereţii tale.

(Eccl. 12, 2)

IISUS HRISTOS — FIUL LUI DUMNEZEU ŞI FIUL OMULUI

(Urmare din pag. 1-a)

fantomă. Cu atît mai mult cu cît Mîntuitorul petrecea cu oamenii, mînca şi bea împreună cu ei, se odihnea, mergea la sinagogă şi la Templu, cutreera Ţara Sfîntă, propovăduind Evanghelia şi vindecînd toată boala şi toată neputinţa în popor (Mt. 4, 23) Hristos a împărtăşit condiţia umană în toate aspectele ei şi şi-a manifestat solidaritatea cu toţi oamenii printr-o iubire fără de margini faţă de ei. De aceea prefera să se numească pe Sine *„Fiul Omului"*, expresie întîlnită exclusiv pe buzele Sale de şaptezeci de ori în Sfintele Evanghelii. Numindu-se pe Sine „Fiul Omului", Mîntuitorul îşi mărturisea deplina Sa umanitate, legătura Sa ontologică cu toţi oamenii. Căci El nu era un individ printre ceilalţi, egoist şi supus păcatului, ci *omul prin excelenţă, omul pentru alţii*, căci era liber de păcat. Păcatul robeşte pe om, îl rupe din unitatea celorlalţi semeni ai săi în umanitate şi-l închide într-o existenţă vicioasă, egoistă, limitată la satisfacerea orgoliului propriu, a plăcerilor şi poftelor nesăţioase. În omul egoist nu mai au loc ceilalţi oameni pentru că el e plin de sine însuşi. Lumea pentru el se reduce la el însuşi, la interesul său, la nevoile şi plăcerile sale şi la satisfacerea lor. Astfel păcatul izolează pe oameni, deteriorează relaţiile dintre ei, introduce suspiciunea, neîncrederea, ura, crima... Omul devine lup pentru semenul său: „Homo homini lupus". Umanitatea sau ceea ce este comun tuturor oamenilor (căci Dumnezeu „a făcut dintr-un sînge tot neamul omenesc" F.A. 17, 26) se găseşte astfel divizată şi fărîmiţată încît omul nu mai simte şi deci nu mai trăieşte unitatea sa ontologică (fiinţială) cu toţi semenii săi. Pentru că nu mai este capabil de iubire datorită păcatului care îl stăpîneşte. Iubirea curată, iubirea dezinteresată, care îşi pune la nevoie viaţa pentru semenii săi, buni sau răi, este singura capabilă să refacă în fiecare din noi unitatea întregii omeniri, în aşa fel ca fiecare să trăiască viaţa tuturor, să participe efectiv la bucuriile şi necazurile tuturor. Acesta este omul adevărat, omul în sensul cel mai deplin al cuvîntului, omul pe care l-a voit Dumnezeu dintru început.

Dacă Mîntuitorul se numeşte pe Sine însuşi „Fiul Omului" aceasta pentru că El avea conştiinţa omului integru, curat de orice păcat („Cine dintre voi mă vădeşte de păcat?" In. 8, 46) şi prin aceasta însăşi a omului unit cu toţi fraţii săi în umanitate. Hristos este deci omul reprezentativ al umanităţii, în care aceasta se recapitulează ca într-un focar, regăsindu-şi unitatea şi puritatea primordială. El este fundamentul omenirii şi Modelul ei suprem, după care Dumnezeu a făcut pe om. Căci creîndu-l pe Adam, zic Sfinţii Părinţi, Dumnezeu a contemplat pe Fiul Său întrupat.

2. Dar dacă credinţa în Iisus Hristos „Fiul Omului" nu este greu de acceptat, ea aparţinînd mai mult de domeniul firescului, credinţa în „dumnezeirea Lui" sau în calitatea Sa de „fiu al lui Dumnezeu" presupune depăşirea firescului şi ridicarea în supranatural printr-o adevărată „răstignire a minţii" faţă de judecata pur omenească, naturală şi învierea ei la modul de a gîndi duhovniceşte sau în lumina credinţei, ceea ce nu înseamnă negarea naturalului, ci integrarea lui în supranatural. Dar aici intervine darul lui Dumnezeu. Căci credinţa nu este un produs al raţiunii, ci darul lui Dumnezeu, la care, e adevărat, raţiunea, ca şi toate celelalte facultăţi ale omului, îşi poate aduce concursul. Cînd Petru mărturiseşte dumnezeirea Sa, Mîntuitorul îi răspunde: „Fericit eşti Simone, fiul lui Iona, că nu trup şi sînge ţi-au descoperit ţie acestea, ci Tatăl Meu, cel din ceruri" (Mt. 16, 17). Şi cu toate acestea, credinţa apostolilor în dumnezeirea Învăţătorului lor n-a fost încă deplină pînă la Învierea Mîntuitorului şi Pogorîrea Duhului Sfînt peste ei. Lucrul acesta se vădeşte în ezitările lor, în lepădarea lui Petru, în frica lor de iudei în timpul Patimilor şi după moartea Domnului. Deşi au făcut o experienţă unică în preajma Mîntuitorului, timp de mai bine de trei ani, totuşi parcă „ochii lor trau ţinuţi ca să nu-l cunoască" pe deplin (cf. Lc. 24, 16) şi să nu înţeleagă puterea credinţei pe care o mărturiseau, şi aceasta pentru că încă nu erau născuţi de Sus (cf. In. 3, 3). Erau încă „trupeşti", cu o judecată precumpănitor omenească şi cu o credinţă axată mai mult pe puterea Lui taumaturgică, făcătoare de minuni, care deşi reală şi importantă nu reprezenta totuşi esenţialul adevărului revelat în persoana Mîntuitorului. „Abia prin separaţia exterioară care a avut loc prin înălţarea lui Hristos, zice Soloviov, Duhul lui Hristos a pus stăpînire pe apostoli în mod interior şi a lucrat re-naşterea lor spirituală". Abia acum ei vor afla *„tot adevărul"* (In. 16, 13), dar nu dintr-o sursă exterioară, ci printr-o iluminare interioară. Acum ei şi-au adus aminte de toate (In. 14, 26) şi le-au înţeles aşa cum se cuvenea, adică la „modul divin".

Şi în această lumină a Învierii, pogorîtă de Duhul Sfînt în lăminile lor, ei au scris cele ce citim în Noul Testament al cărui adevăr fundamental este tocmai dumnezeirea lui Hristos. Concluzia Evangheliilor este exprimată lapidar de Sf. Ioan, Apostolul iubirii. *„Iar acestea s-au scris, ca să credeţi că Iisus este Hristosul, Fiul lui Dumnezeu, şi crezînd, să aveţi viaţă în numele Lui"* (In. 20, 31).

3. Ereziile sînt un fenomen constant în istoria Bisericii. Ceea ce le caracterizează pe toate este tendinţa de a simplifica şi raţionaliza pînă la desfiinţare misterul creştin care prin esenţa sa este antinomic, adică în acelaşi timp cunoscut şi necunoscut, raţional şi supraraţional. Gîndirea eretică nu se poate mişca decît pe planul judecăţii pur naturale, care, deşi admite misterul, nu are respect faţă de el, ci îl desfigurează printr-un raţionalism excesiv. Or tainele credinţei nu sînt obiect de speculaţie intelectuală, ci subiect de adorare. În faţa misterului divin credinciosul să posterne şi adoră, cu conştiinţa că numai în rugăciune şi adoraţie taina se revelează, printr-o cunoaştere existenţială, metalogică sau supranaturală.

De la începutul Bisericii şi pînă astăzi, taina lui Hristos, Dumnezeu adevărat şi om adevărat într-o singură Persoană, a fost denaturată de un şir neîntrerupt de eretici şi de secte, care au negat fie divinitatea Lui (gnosticii, arienii... şi toate sectele moderne), fie umanitatea Lui (docheţiştii, monofiziţii...). Împotriva acestor rătăciri grave Biserica a luat atitudine prin glasul Sinoadelor ecumenice. Simbolul de credinţă, alcătuit de Părinţii sinoadelor de la 325 şi 381, mărturiseşte răspicat pe Iisus Hristos ca „Fiul lui Dumnezeu, Unul Născut, care din Tatăl s-a născut mai înainte de toţi vecii", deci „Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat"..., fiind „de o fiinţă cu Tatăl". Preexistent din veci, „Fiul lui Dumnezeu s-a pogorît din ceruri şi s-a întrupat de la Duhul Sfînt şi din Fecioara Maria şi s-a făcut *om*", pentru ca să mîntuiască lumea. Rămînînd ceea ce a fost, adică *Dumnezeu*, El devine ceea ce n-a fost, adică *om*. Dumnezeu şi om, în aceeaşi Persoană. Sinodul IV ecumenic (451) declară, împotriva nestorienilor care divizau pe Hristos în două persoane, unitatea Persoanei divine a Mîntuitorului, în care cele două firi: dumnezeiască şi omenească sînt unite într-un mod inefabil *„fără amestecare, fără schimbare, fără împărţire şi fără despărţire"*, păstrînd fiecare toate proprietăţile ei specifice în întrepătrunderea cea mai desăvîrşită (aceasta împotriva monofizismului care susţinea că firea omenească a Domnului ar fi dispărut în cea divină). Astfel că toate actele săvîrşite de Mîntuitorul erau dumnezeieşti şi omeneşti în acelasi timp, sau cum spun Părinţii: Hristos săvîrşea cele dumnezeieşti omeneşte şi cele omeneşti dumnezeieşte. De aceea se poate spune că Dumnezeu a flămînzit, a pătimit, a murit pe cruce...

Toate aceste consideraţii teologice cu privire la Persoana Mîntuitorului Iisus Hristos au o importanţă capitală pentru viaţa creştină care este *„viaţă în Hristos"* (cf. Gal. 2, 20). Dacă Hristos este văzut numai ca om, fie el om perfect (erezie ariană), atunci viaţa creştină se reduce la un pietism moralizator, lipsit de conţinut dumnezeiesc, care de obicei degenerează în fanatism religios. Este cazul tuturor sectelor, caracterizate printr-o religiozitate de suprafaţă şi un prozelism agresiv. Dacă se cedează tentaţiei semi-ariene (care diminuează divinitatea Mîntuitorului, socotindu-l numai „asemănător" cu Tatăl şi nu „de o fiinţă cu Tatăl", cum mărturisim în Crez) şi nestoriene (care majorează unitatea Lui, pînă la a o constitui într-o persoană omenească unită doar moral cu persoana Sa divină), atunci creştinismul se transformă într-o religie socială. Angajîndu-se excesiv în viaţa socială în detrimentul misiunii ei de transformare spirituală a omului şi a lumii, Biserica riscă să se confunde cu societatea. Este tentaţia creştinismului apusean a cărui dimensiune verticală, specific spirituală, este estompată de dimensiunea orizontală a angajării în societate pentru transformarea ei, dar nu atît pe principiile evanghelice, tot mai puţin acceptate de omul modern, cît în numele şi pe baza unui umanism, care se vrea autonom şi liber de orice credinţă religioasă. Se înţelege că această atitudine majorează umanul în Hristos şi diminuează divinul pînă la dispariţie. Dar se poate întîmpla şi contrariul: majorarea divinului în detrimentul umanului. Tentaţie monofizită pe care Ortodoxia n-a ştiut sau n-a putut întotdeauna s-o evite. Datorită regimurilor politice ostile (stăpînire turcească sau comunistă) Biserica Ortodoxă a fost silită să se constituie într-un fel de ghetou liturgic, limitîndu-şi lucrarea la săvîrşirea slujbelor divine şi administrarea Sfintelor Taine. Angajamentul ei social a fost minim sau inexistent. Însă nu e mai puţin adevărat că chiar în aceste condiţii, Biserica a salvat fiinţa popoarelor respective, identitatea lor spirituală şi culturală. Ea a fost singurul refugiu în care fiecare în parte şi neamul întreg şi-a găsit mîngîiere şi alinare, dar şi izvor dumnezeiesc de putere pentru viaţa de toate zilele şi în cele din urmă pentru eliberare. Astăzi, în condiţii normale, de libertate, Biserica trebuie să-şi extindă mai vădit lucrarea ei în lume, inspirînd şi fecundînd prin suflul ei dumnezeiesc viaţa oamenilor şi a societăţii. Misiunea ei este esenţial profetică. Ea trebuie să ajute lumea în descoperirea sensului ei final care este îndumnezeirea şi transfigurarea omului şi a cosmosului. Căci ceea ce lipseşte omului modern mai mult ca orice este tocmai înţelegerea sensului existenţei, a vieţii, a evenimentelor, a creaţiilor sale. Şi aceasta este datoria fiecărui creştin care nu se poate desolidariza de viaţa semenilor săi, credincioşi sau necredincioşi. Dimpotrivă, el trebuie să ştie că mîntuirea sa depinde tocmai de ei. Căci nimeni nu se mîntuieşte singur ci numai în comuniunea tuturor. Slujirea oamenilor şi a lumii este tot atît de importantă ca şi slujba din biserică, ca şi rugăciunea de acasă, fiind o prelungire firească şi necesară a acestora. Ea este opera Samarineanului milostiv, a Mîntuitorului care s-a aplecat spre durerile tuturor, vindecîndu-le şi luîndu-le asupra Sa. Societatea ideală care se găseşte în biserică, la sfintele slujbe şi îndeosebi la Liturghie, fondată pe comuniunea tuturor în iubire şi împărtăşirea din acelaşi Potir, trebuie extinsă în lume. Ieşind din biserică, credinciosul duce cu sine Biserica acolo unde ea nu este decît virtual prezentă, pentru a face „Liturghie după Liturghie", trezind în sufletele oamenilor conştiinţa responsabilităţii, a datoriei faţă de semeni şi faţă de Dumnezeu. Numai astfel Hristos va fi mărturisit deplin Dumnezeu adevărat şi om adevărat.

Sfînta Mucenită Filoteia de la Curtea de Argeş

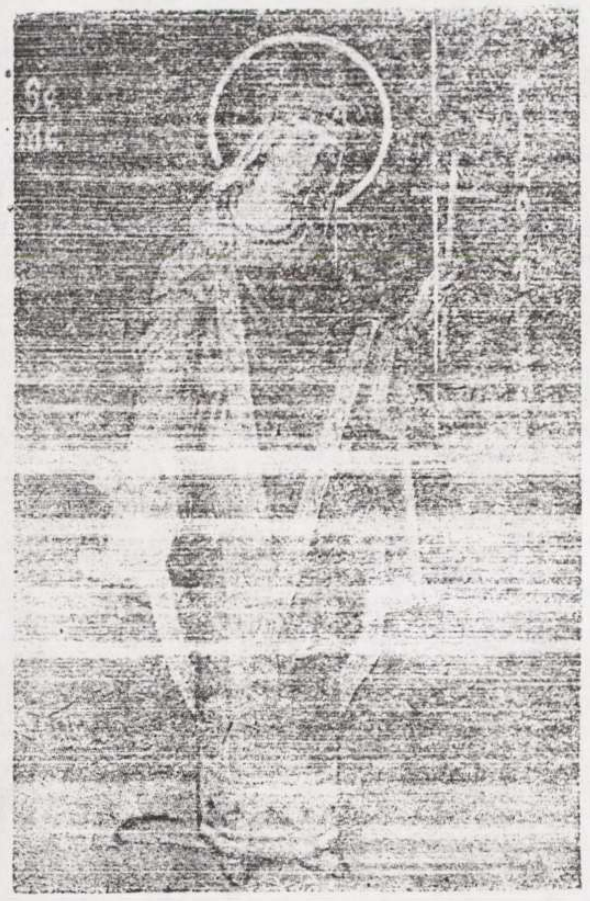

Sfînta Mînăstire Curtea de Argeş, prin farmecul ei natural, arhitectural şi artistic — religios, întrece în frumuseţe tot ce s-a făcut la noi în acest domeniu pînă în secolul XVI (1512—1517).

1. Mînăstirea Curtea de Argeş nu este numai o legendă legată de epoca lui Neagoe Basarab (1512—1521), cu sacrificiul „Meşterului Manole" sau a soţiei sale, şi a celor „nouă meşteri mari calfe şi zidari"; ea este expresia sentimentelor celor mai sincere ale Poporului Român despre jertfa lui, pe care a pus-o la baza tuturor marilor edificii laice şi religioase ,precum şi a operelor de construcţie şi binefacere din patria noastră, atît în trecut cît şi în prezent.

2. *Cine a fost Sfînta Fecioară Filoteia de la Curtea de Argeş?*

Printre alte tezaure de importanţă istorică care fac parte din patrimoniul cultural-naţional, aflate în Mînăstirea noastră, se păstrează cu sfinţenie şi moaştele (relicvele) Sfintei Mucenite Filoteia. Ele pot fi văzute în capela numită şi *paraclis*, şi anume în prima intrare (pronaos), în stînga.

3. SFÎNTA FECIOARĂ FILOTEIA, care se sărbătoreşte în calendarul ortodox la 7 decembrie, s-a născut pe la anul 1206, în marea cetate a Tîrnovei, cetate care la acea epocă era capitala împărăţiei românilor şi bulgarilor din sudul Dunării (Vezi: Gherasim Episcopul Rîmnicului şi Argeşului, *Sfînta Mucenită Filoteia de la Argeş, în Sfinţi Români şi apărători ai legii strămoşeşti*, Bucureşti, 1987, p. 281—285).

Părinţii copilei Filoteia erau creştini şi se îndeletniceau cu munca cîmpului. Mama sa de origine valahă (româncă) era o femeie evlavioasă şi avea sufletul curat, împodobit cu bunătate şi cu statornică credinţă în Dumnezeu. Ea îşi creştea fetiţa în dragostea cea către Hristos şi în păzirea poruncilor dumnezeieşti, pe care le învăţase de la sfînta biserică, unde era nelipsită şi îşi petrecea cu drag timpul său liber. Fiind astfel înclinată spre trăirea virtuţilor, această evlavioasă femeie a deprins-o şi pe fiica sa, Filoteia ,să trăiască în viaţă sfîntă şi smerite rugăciuni, şi să se poarte după buna cuviinţă, făcînd numai fapte bune şi binecuvîntate de Dumnezeu. Dar evlavioasa şi buna mamă a Filoteiei a murit înainte de vreme, lăsîndu-şi copila singură din fragedă vîrstă. Filoteia — fiind orfană de mamă — urma întru totul învăţăturile şi deprinderile cele sfinte, primite de la scumpa ei maică: cerceta biserica, ascultînd cu multă luare aminte dumnezeieştile scripturi; postea, se ruga lui Dumnezeu fără încetare, miluia pe săraci, sătura pe cei flămînzi, adăpa pe cei însetaţi, îmbrăca pe cei goi (Matei 25, 35—36) şi îşi păzea cu toată sfinţenia nepătată curăţia sa trupească şi sufletească. Toate faptele acestea, copila Filoteia le practica şi le trăia cu mare statornicie şi răbdare, simţindu-şi sufletul fericit ori de cîte ori avea ocazia să facă o faptă bună. Dar vremea necazurilor s-a abătut şi asupra nevinovatei copile Filoteia. Tatăl ei s-a căsătorit din nou, luîndu-şi de soţie o femeie străină de preocupările vieţii religioase. Fiind mînioasă, pizmaşă, zgîrcită şi clevetitoare, această mamă vitregă nu putea să înţeleagă trăirea religios-morală pe care o practica Filoteia. Iar ea, Filoteia, nu mai putea acum să împlinească după voie milosteniile pe care le deprinsese a le practica de la mama sa cea adevărată. Cînd o vedea că miluieşte pe cei săraci, mama ei cea vitregă o bătea şi o pîra tatălui ei că risipeşte agonisita casei.

Cu toate grelele pedepse ce primea, fecioara Filoteia nu înceta a face fapte bune, dînd celor lipsiţi pînă şi hainele de pe ea, ori împărţind cîte ceva din mîncarea pe care era rînduită să o ducă tatălui ei la cîmp. Din această cauză, tatăl Filoteiei rămînea de multe ori flămînd şi îşi certa soţia că nu-i trimite merinde îndeajuns. Primind însă de la soţia sa deplină încredinţare că îi trimitea mîncare destulă şi presupunînd unele bănuieli, tatăl acestei copile a hotărît să-şi pedepsească fiica şi să vadă el, în mod direct, la cine împarte Filoteia bucatele trimise lui de soţia sa la cîmp. Mergînd el deci la munca cîmpului, s-a ascuns într-un loc de unde putea să vadă tot ce se petrecea în calea fetiţei cînd venea să-i aducă mîncare. Şi a văzut pe fericita Filoteia cum — înconjurată fiind de mai mulţi săraci în drum spre cîmp, ea le împărţea din bucatele rînduite pentru tatăl ei. Văzînd aceasta, tatăl s-a înfuriat cumplit şi alergînd la ea a scos securea pe care o purta la brîu, şi a aruncat-o cu mînie în fiica lui, rămîndu-o greu la un picior. Fecioara Filoteia, care avea atunci vîrsta de 12—13 ani, a căzut jos şi peste puţin timp, înroşind pămîntul cu nevinovatul ei sînge curs din rana pricinuită de la tatăl său, şi-a dat sufletul în mîinile Domnului, pe care îl iubise din toată fiinţa sa împlinindu-i poruncile. S-au împlinit astfel cu Sfînta Filoteia acele cuvinte profetice ale Domnului Iisus Hristos imortalizate în Evanghelie: „Veţi fi daţi la chinuri şi de părinţi şi de fraţi şi de rudenii şi de prieteni, şi unii dintre voi vor fi daţi la moarte... Întru răbdarea voastră veţi dobîndi sufletele voastre" (Luca 21, 16, 19; Matei 24, 9).

În acelaşi timp, o lumină strălucitoare a învăluit trupul feciorelnic al Filoteiei strălucind ca soarele... Nefericitul ei tată a fost cuprins pe loc de mare spaimă şi alergînd în cetatea Tîrnova, a spus Arhiepiscopului şi mai marilor dregători cele întîmplate. Mergînd aceştia la acel loc cu numeroşi preoţi şi mulţime de credincioşi au aflat trupul Sfintei şi au făcut rugăciuni şi slujbe îndelungate pentru iertarea actului necugetat săvîrşit de tatăl ei. Astfel au ridicat sfintele ei moaşte şi le-au aşezat în marea biserică din Tîrnova, unde au rămas nestricate şi neclintite multă vreme, pînă în zilele lui Radu (Negru) Vodă — domnul Ţării Româneşti, (1377—1383).

În acest timp, s-a făcut cunoscută, în chip minunat, voia lui Dumnezeu ca moaştele Sfintei Filoteia să fie aduse şi aşezate în Biserica Domnească de la Curtea de Argeş, pentru a fi astfel salvate de pericolul otoman, care desfiinţa bisericile creştine, interzicea practicarea cultului religios şi profana odoarele noastre sfinte.

4. Mergînd drept credincioşul voievod român, cu alai, cu arhierei şi cu tot clirosul bisericesc la Dunăre, a primit cu bucurie racla cu moaştele (relicvele) Sfintei Fecioare Filoteia, şi aducîndu-le ca pe nişte daruri de mare preţ, le-a rînduit şi le-a aşezat cu cinste şi evlavie în biserica sus-amintită, ctitorită de el. Acolo au rămas multă vreme, fiind cercetate şi venerate de multe generaţii de credincioşi (Vezi: Prof. D. R. Mazilu, *Sfînta Filoteia de la Argeş*, Bucureşti, 1933, p. 39—40).

5. Astăzi, moaştele Sfintei Filoteia se află aici, în biserica-paraclis a Mînăstirii Curtea de Argeş, înconjurate fiind de dragostea şi veneraţia cuvenită a credincioşilor de pe aceste meleaguri şi de întreaga Biserică Ortodoxă Română.

Preoţii slujitori şi vieţuitorii monahi prezenţi acum la Mînăstirea Curtea de argeş, în frunte cu Prea Sfinţia Sa Calinic, Episcopul Argeşului, fiind în primul rînd conştienţi de valoarea religios-patriotică şi naţională a ctitoriei marelui Neagoe Basarab, pe care o au în custodie, conservă şi păzesc cu toată dăruirea acest tezaur sacru şi primesc la rîndul lor binecuvîntările pe care Sfînta Filoteia le revarsă asupra tuturor prin rugăciunile sale.

Veniţi deci cu toţii ca să slujim cu drag Altarul străbun al neamului românesc de la Curtea de Argeş!

6. IMNE ÎNCHINATE SFINTEI FILOTEIA

a) Întru răbdarea ta
Ţi-ai agonisit plata ta,
Fericită Filoteia.
Întru ispite neîncetat răbdînd,
Întru bătăi suferind,
Întru necazuri binevoind.
Pe săraci miluindu-i
Şi pe flămînzi săturînd
Care şi acum pe cei bolnavi tămăduind;
Roagă-te lui Hristos Dumnezeu
Bună fecioară,
Să se mîntuiască sufletele noastre.

(Troparul de la vecernie, 7 dec.)

b) Ca ceea ce din pruncie
Jertfă fără prihană
Te-ai adus lui Dumnezeu,
Prin fapta bună, Filoteia preafericită,
Celui ce mai înainte de a te naşte te ştia pe tine,
Ceea ce te-ai făcut podoaba fecioarelor
Şi locuitoare cămării celei de nuntă
Vrednică eşti de laudă, bună fecioară
Pentru aceasta strigăm către tine:
Bucură-te Filoteia preafericită!

(Condacul de la utrenie, 7 dec.)

c) Veniţi iubitorilor de sărbătoare
Să fericim pe sfînta fecioară Filoteia,
Şi să-i mărim nevoinţele cele pentru fapta bună.
Că ea fericita, nu şi-a miluit vasul său cel de lut,
Ci cu multe feluri de bătăi l-a chinuit;
Pîndirile şi moartea mucenicească
De la cel ce o a născut a suferit.
Pentru aceasta acum în ceruri
Cu mucenitele sălăşluindu-se
Împreună se roagă Domnului,
Să se mîntuiască sufletele noastre.

(Slavă la laudele utreniei, gl. 5, 7 dec.).

Bucură-te sfîntă fecioară Filoteie prea fericită!

Arhim. Dr. Chesarie Gheorghescu

SILVIU DRAGOMIR: Studii privind istoria revoluţiei române de la 1848

De curînd în Editura Dacia a apărut o culegere de studii referitoare la revoluţia de la 1848 din Transilvania elaborate în decursul timpului de distinsul istoric Silviu Dragomir (1888—1962), fost profesor la Universitatea din Cluj şi membru al Academiei Române. Deşi un mare specialist în istorie medievală (secolul al XVIII-lea) cu contribuţii originale, totuşi revoluţia de la 1848 a fost tema sa fundamentală, studiată cu acribie aproape toată viaţa, culegînd cu migală nenumărate date atît din arhivele din ţară cît şi din străinătate, la care se adaugă o vastă bibliografie parcursă în mod exhaustiv.

Ediţia, introducerea, notele, comentariile, indicele aparţin profesorului universitar Pompiliu Teodor, care în studiul introductiv intitulat — *Silviu Dragomir, istoric al revoluţiei din 1848* — reliefează următoarele: „prin publicarea acestui volum de studii, căruia intenţionăm să-i asociem ediţia critică a *Istoriei revoluţiei*, nădăjduim să oferim cercetătorilor şi tuturor acelora care continuă să se aplece asupra istoriei naţionale îndemnuri spre o necesară reflecţie pentru care scrierile lui Dragomir continuă să fie un stimul... Depăşind memorialistica, acordînd prioritate documentelor, coroborînd informaţiile, supunîndu-le unei necesare analize, S. Dragomir rămîne, fără îndoială, marele istoric al revoluţiei. Opera lui pătrunsă în opinia ştiinţifică română şi străină, îşi cîştigă un loc în spiritualitatea românească...". (p. 42).

Fascinat de ţinuta eroică a conducătorilor revoluţionari de la 1848, S. Dragomir le-a dedicat pagini nemuritoare, scrise cu multă sensibilitate şi înţelegere. Marele istoric s-a străduit să se situeze pe o poziţie obiectivă atunci cînd emitea judecăţi de valoare în legătură cu unele atitudini din timpul evenimentelor revoluţionare, întrucît combatanţii aflîndu-se în focul luptelor n-aveau perspectiva necesară comprehensiunii.

Volumul cuprinde următoarele studii elaborate de S. Dragomir: Introducere la „Avram Iancu" (1924); Ioan Buteanu prefectul Zarandului în anii 1848—49; Un precursor al unităţii naţionale: profesorul ardelean Constantin Romanul-Vivu; Nicolae Bălcescu în Ardeal; Românii din Transilvania în preajma mişcării de renaştere naţională; Andrei Şaguna şi Iosif Rajačič. Un capitol al istoriei relaţiilor dintre biserica românească şi biserica sîrbească; Tratativele româno-maghiare din vara anului 1849. Intervenţia lui Simonffy; Legiunile şi prefecţii.

În nenumărate rînduri S. Dragomir dă dovadă de un deosebit talent literar atunci cînd evocă momentele tragice, aşa cum este şi acela al execuţiei profesorului C. Romanul-Vivu, prefectul Reghinului. „Legat în obezi fostul prefect păşea cu fruntea ridicată înaintea soldaţilor şi din cînd în cînd, privirea i se încrucişa cu ochii blînzi ai bătrînului preot, care mergea alături cu trupul gîrbovit. Va fi simţit el oare pe obrajii îmbujoraţi adierea rece a morţii? Va fi avut răgaz să-şi recapituleze, sub fulgerarea clipei tragice, viaţa sa scurtă, goana după libertate, lupta pentru naţiune şi jertfa unui vis, pe care l-a împletit cu toate fibrele inimii sale tinere? Îşi va mai fi reamintit scurta frază ce o aşternuse biruitoare printre slovele scrise pentru Alecu Golescu: „şi mai repetez încă o dată, că deviza noastră să fie formarea Daciei!..."

În acest volum un loc aparte îl ocupă studiul Andrei Şaguna şi Iosif Rajačič (Un capitol al istoriei relaţiilor dintre biserica românească şi biserica sîrbească), autorul bazîndu-se pe corespondenţa în limba sîrbă dintre cei doi ierarhi. De menţionat că S. Dragomir studiase şi la Novisad, unde învăţase sîrbeşte. Deşi Rajačič îl ajutase pe Şaguna ca să ajungă episcop, totuşi între această amiciţie şi autonomia Bisericii ortodoxe româneşti transilvănene prelatul ortodox din Sibiu o preferă pe cea de a doua. „Ştiţi că întotdeauna am fost prietenul Excelenţei Voastre, dar aici este vorba despre drepturile bisericii şi eu nici nu pot, dar nici nu îndrăznesc să le sacrific." (p. 176).

În istoria revoluţiei de la 1848 N. Bălcescu ocupă un loc distinct prin generozitatea gîndirii sale, fapt pentru care S. Dragomir i-a dedicat un studiu special intitulat *Nicolae Bălcescu în Ardeal*. După înfrîngerea revoluţiei din Muntenia marele revoluţionar-democrat s-a refugiat în Transilvania, unde a luat legătura la Sibiu cu membri Comitetului Naţional, iar prin clarviziunea sa a influenţat mersul evenimentelor. Bălcescu a dus tratative cu L. Kossuth pentru recunoaşterea drepturilor naţionale româneşti de dincoace de Carpaţi, prin semnarea Pactului de pacificare, survenit însă prea tîrziu. Problema naţională din Transilvania Bălcescu o exprimă foarte sugestiv într-o scrisoare, din care S. Dragomir reproduce în fragment. „Eu am zis şi zic ungurilor, diferendul între voi şi români este acesta. Voi ziceţi: Transilvania şi Banatul sînt provinciile noastre, căci noi le-am cucerit odinioară; ei zic (românii) sînt ale noastre şi noi sîntem stăpînii cei vechi, iar acum nu mai vrem a fi cuceriţi. Sîntem trei milioane şi voi patru, cel mult, dar nu tocmai, şi vrem să fim o naţie. V-am propus astă vară unire frăţească şi condiţii modeste pentru aceasta prin mai mulţi deputaţi din Transilvania şi Banat şi i-aţi nesocotit. Voi aţi zis că dreptul de naţionalitate cu sabie se ia, am fost dar nevoiţi a face aceasta şi fiind slabi şi nearmaţi au luat de ajutor puşti, de unde au putut găsi. De aci au venit firească alianţa cu Austria. Voi i-aţi provocat şi dispreţuit, deoarece aţi ştiut că sînt slabi, iar ei au căutat să devie puternici. Acum iată ce trebuie a face: trebuie cu orice chip şi cu orice jertfă a se împăciui naţiile... Libertatea individuală nu e destul, naţiunile vor libertate naţională." (p. 128).

Reeditarea studiilor lui Silviu Dragomir cu privire la revoluţia de la 1848 este un act de pietate faţă de revoluţionarii care prin inteligenţă şi curaj au ctitorit România modernă. Această culegere se adresează în aceeaşi măsură specialiştilor dar şi iubitorilor de istorie, cartea oferindu-ne, pe de o parte, un moment de înălţare sufletească, iar pe de altă parte credinţa că fără jertfă nu se poate obţine nimic.

Mihai Sofronie

OASTEA DOMNULUI LA BRAŞOV

În oraşul de la poalele Tîmpei, un mănunchi de fraţi ostaşi, îndeosebi tineri, continuă cu mult zel tradiţia „Oastei Domnului" de a împodobi slujbele dumnezeieşti cu cîntări specifice acestei mişcări duhovniceşti din cadrul Bisericii noastre şi de a le prelungi prin citiri biblice, poezii religioase, rugăciuni şi cîntare împreună. Părintele protopop Zenovie Moşoiu îi primeşte cu dragoste la biserica Sf. Treime şi-i îndrumă pe calea sfintei noastre Ortodoxii. Credincioşii se bucură de zelul lor pentru Dumnezeu şi nu puţini rămîn după slujbă pentru a-i asculta în continuare.

În zilele de 16 şi 17 noiembrie a.c. fraţii ostaşi din Braşov au organizat o adunare mai mare la care au invitat şi pe alţi fraţi din ţară ca şi pe P. S. Episcop-vicar Serafim Făgărăşanul de la Sibiu, care, din încredinţarea Sf. Sinod, coordonează buna desfăşurare a lucrării Oastei Domnului pe întreaga ţară. Întîlnirea a avut loc la biserica Adormirea Maicii Domnului din Piaţa Sfatului cu sprijinul celor doi părinţi parohi: Pompiliu Dumbravă şi Nicolae Coman. Vecernia de sîmbătă seara s-a săvîrşit în faţa bisericii, pe un podium pregătit din vreme, de către P. S. Episcop Serafim înconjurat de un sobor numeros de preoţi din Braşov, şi diaconi, în frunte cu P. C. protopop Zenovie Moşoiu. În jurul podiumului o mare de fraţi ostaşi veniţi din toată ţara (Suceava, Bacău, Galaţi, Maramureş...), ca şi de credincioşi braşoveni răspundeau ecteniilor şi se rugau împreună cu soborul slujitor. La sfîrşitul Vecerniei a vorbit P. S. Serafim prezentînd lucrarea „Oastei Domnului" în Biserica Ortodoxă Română, de la începuturile ei şi pînă astăzi şi arătînd ce înseamnă a fi „ostaş" — un credincios hotărît să lupte împotriva păcatului din sine şi din jurul său, avînd ca arme: Sf. Taine ale Bisericii şi îndeosebi Spovedania şi Euharistia, Cuvîntul lui Dumnezeu din Sf. Scriptură, rugăciunea şi postul, cîntarea şi facerea de bine către toţi oamenii. Oastea Domnului este Oastea Bisericii, a spus P. S. Sa, născută în Biserică, din iniţiativa unui mare mitropolit (Nicolae Bălan) şi a unui preot plin de Duhul lui Dumnezeu (Iosif Trifa), cu scopul de a trezi în sufletele adormite ale multor credincioşi conştiinţa apartenenţei lor la Biserică şi a datoriei de a lupta împotriva păcatului ucigător de suflet şi de trup. Oastea Domnului a avut multe roade binecuvîntate în toată ţara. A venit însă vremea încercării, a probei de foc pe care marea majoritate a ostaşilor au trecut-o rămînînd neclintiţi în jurul Bisericii, plătind însă tributul sîngelui şi al suferinţelor de tot felul. Astăzi „Oastea" renaşte din propriile ei jertfe pentru ca să-şi continue în Biserică, sub ascultarea ierarhilor şi a preoţilor, lucrarea ei specifică de trezire a sufletelor la o viaţă nouă, duhovnicească.

În continuare, fraţii ostaşi au cîntat, au recitat versuri şi au vorbit frumos despre „lucrarea" lor, îndemnînd la statornicia în credinţa strămoşească şi chemînd la lupta cu păcatul pe toţi cei prezenţi.

A doua zi s-a săvîrşit Sf. Liturghie arhierească în biserică, la care mulţi credincioşi s-au împărtăşit. P. S. Serafim a vorbit în prima parte a cuvîntului său despre legătura dintre Biserică şi Euharistie în care credincioşii formează societatea ideală, pentru că sînt în comuniune de dragoste şi de partaj reciproc, rugîndu-se împreună şi împărtăşindu-se din acelaşi Potir. În Biserică învăţăm să fim buni şi milostivi cu toţi semenii noştri, primind totodată harul lui Dumnezeu de a fi astfel. Comentînd apoi pilda bogatului căruia i-a rodit ţarina, P. S. Sa a subliniat opoziţia totală între felul în care gîndeşte „omul liturgic" şi „omul banului". A vorbit apoi P. C. pr. Pompiliu Dumbravă despre sărbătoarea prilejuită de fraţii noştri şi bucuria de a-i avea în mijlocul credincioşilor bisericii din centrul Braşovului.

După masă, la orele 15, s-a săvîrşit vecernia în faţa bisericii, în prezenţa unui şi mai mare număr de credincioşi. P. S. Serafim a vorbit din nou despre Cele 7 Laude ale Bisericii şi despre post, fiind ascultat pînă şi de trecătorii care s-au întîmplat în această Piaţă a Sfatului. S-a cîntat în continuare şi s-a vorbit frumos de către P. C. pr. Nicolae Coman şi de unii fraţi ostaşi din ţară. Spre sfîrşit, P. S. Sa s-a retras, fiind invitat la taina Sf. Maslu în biserica din Parc.

Adunarea de la Braşov a fost o mare izbîndă pentru Biserică şi pentru Oastea ei. Nădăjduim că ea va aduce roade binecuvîntate în sufletele multor credincioşi spre binele tuturor.

Participant

Sfinţirea bisericii din Valea Mare prot. Sf. Gheorghe

Valea Mare este una din puţinele parohii din depresiunea Trei Scaune, cum se chema cîndva, rămasă românească în întregime, cu oameni foarte apropiaţi de biserica lor, care a împlinit în această toamnă 200 de ani de existenţă. Ultimele cutremure însă, se pare mai puternice în zonă, i-au pricinuit grave avarii care au fost remediate. Biserica reînnoită acum a fost redată slujirii prin sfinţirea ei de către P. S. Episcop-vicar Serafim Făgărăşanul, Duminică, 10 noiembrie 1991.

La slujba de sfinţire şi Sf. Liturghie arhierească ce a urmat a luat parte toată suflarea din parohie, şcolarii avînd în fruntea lor corpul profesoral, aşa cum ne stă bine în astfel de prilejuri.

Răspunsurile au fost date de obştea credincioşilor.

La sfîrşitul Sf. Liturghii, C. pr. *Restanţia Petru* a făcut, potrivit obiceiului, un istoric al parohiei, cu prezentarea lucrărilor care s-au executat la biserică, mulţumind Părintelui ceresc şi tuturor celor care i-au stat în ajutor, ca şi oaspeţilor prezenţi.

Cuvînt de învăţătură a rostit apoi P. S. Episcop-vicar *Serafim Făgărăşanul*, care a întărit sufleteşte şi îndemnat la vieţuire creştinească pe toţi participanţii.

Î. P. S. Mitropolit Antonie a acordat cu acest prilej C. pr. P. Restanţia rangul de „iconom", fiind hirotesit în această treaptă, acte de preţuire primind totodată consiliul şi comitetul parohial.

În seara aceleiaşi zile, P. S. Episcop-vicar Serafim a săvîrşit slujba vecerniei în parohia Ozun, prot. Sf. Gheorghe, pr. paroh I. Nedelea.

P.

Doamne, ale Tale cuvinte

Doamne, ale Tale cuvinte
Care le-ai spus mai-nainte
S-au plinit aşa cum scrie
Moise la cartea întîie.
O, minune!

Dinspre răsărit răsare
O stea cu lumină mare,
Razele îşi răspîndeşte
Pe trei crai povăţuieşte.
O, minune!

Steaua semnul lui Hristos
Străluceşte prea frumos,
De la stea s-a cunoscut
Că Mesia s-a născut.
O, minune!

Domnul Iisus Hristos

Nouă azi ne-a răsărit
Domnul Iisus Hristos,
Mesia cel mult dorit,
Domnul Iisus Hristos

Din Fecioară s-a născut
Domnul Iisus Hristos,
Şi cu lapte s-a crescut
Domnul Iisus Hristos.

Cum e robul s-a smerit
Domnul Iisus Hristos
Şi pe noi ne-a mîntuit
Domnul Iisus Hristos.

INFORMAŢII

— Miercuri 6 noiembrie a.c., Î. P. S. Mitropolit Antonie a prezidat la reşedinţa mitropolitană din Sibiu lucrările unei consfătuiri pe probleme ale vieţii bisericişti din judeţele Covasna şi Harghita.

La consfătuire au participat: P. S. Episcop Andrei de Alba Iulia, P. S. Episcop-vicar Serafim Făgărăşanul, d-nii subprefecţi ai jud. Covasna şi Harghita, părinţii protopopi de Sf. Gheorghe, Miercurea Ciuc şi Tg. Mureş precum şi alţi invitaţi.

— Joi 7 noiembrie a.c., Î. P. S. Sa a prezidat lucrările conferinţei preoţeşti din protopopiatul Sf. Gheorghe.

— Vineri 8 noiembrie a.c., I. P. S. Sa a primit pe Excelenţa Sa Dr. Christoph Klein, Episcopul Bisericii Evanghelice (C.A.) din România.

Între 11—19 noiembrie a.c. Î. P. S. Mitropolit Antonie a luat parte la Santiago de Compostela (Spania) la cea de-a V-a întâlnire a *Conferinţei Bisericilor Europene* cu *Conferinţa Episcopilor catolici din Europa.*

— În 20 noiembrie a.c. Î. P. S. Sa a luat parte la lucrările Sinodului Permanent al Bisericii Ortodoxe Române, lucrări ce s-au desfăşurat la Palatul Patriarhal din Bucureşti.

În aceeaşi zi Î. P. S. Sa a luat parte împreună cu ceilalţi membri al Sinodului permanent la întâlnirea cu Dl. Ion Ungureanu, ministru al Culturii şi Cultelor din Republica Moldova.

— În 24 noiembrie a.c. Î. P. S. Sa a luat parte la Sf. Liturghie în Catedrala mitropolitană din Sibiu, rostind cu acest prilej un bogat cuvînt de învăţătură în legătură cu Evanghelia Duminicii a 26-a după Rusalii.

Sîmbătă, 23 noiembrie 1991 şi Duminică 24 noiembrie 1991, Televiziunea din Chişinău a prezentat un program de o oră sub genericul „Necunoscuţii noştri cunoscuţi", emisiunea fiind dedicată vieţii şi operei Î. P. S. Mitropolit Antonie Plămădeală al Ardealului, căruia i s-a luat cu acest prilej un lung interviu privitor la geneza şi caracterul operei sale culturale, istorice şi religioase, a şcolilor ce a absolvit şi a titlurilor academice pe care le deţine.

*

— Sîmbătă, 23 noiembrie 1991, Televiziunea română a difuzat pe programul I la emisiunea: „Viaţa spirituală" un unterviu cu I. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului, care a vorbit despre scriitorul şi monahul Nicolae Steinhardt de la Rohia. Expunerea Î. P. S. Sale a continuat în cadrul aceleiaşi emisiuni şi sîmbătă, 30 noiembrie 1991, precum şi sîmbătă 7 decembrie 1991.

Cu o săptămînă înainte, Televiziunea română a difuzat pentru a doua oară un interviu de o jumătate de oră cu Î. P. S. Sa Antonie, cu privire la felul cum a iniţiat în 1985 rezidirea din temelie a incintei Mănăstirii de la Sîmbăta de Sus, ctitorită de Constantin Brâncoveanu şi distrusă de habsburgii catolici în 1785. Î. P. S. Sa a ctitorit şi o nouă biserică în corpul incintei, în care se şi slujeşte.

Mănăstirea se află acum în stadiul de finisare a lucrărilor.

— Joi, 28 noiembrie 1991, a avut loc în Municipiul Miercurea Ciuc, jud. Harghita, un eveniment cu profunde rezonanţe pentru toţi cei ce gîndesc şi simt românește pe aceste meleaguri: dezvelirea bustului poetului Octavian Goga în incinta liceului ce-i poartă numele, operă a sculptorului Köpe Csaba. La acest popas de suflet a luat parte şi Î. P. S. Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, Crişanei şi Maramureşului, alături de P. S. Episcop Andrei al Alba Iuliei.

Au fost prezenţi miniştri, parlamentari şi senatori, autorităţile civile şi militare ale judeţelor Harghita şi Mureş, precum şi o numeroasă asistenţă. După intonarea imnului de stat şi după dezvelirea statuii, în acordurile grave ale imnului eroilor au fost depuse coroane de flori din partea Parlamentului şi Senatului României, precum şi din partea autorităţilor judeţene şi ale locuitorilor oraşului. A urmat apoi slujba de binecuvîntare a bustului oficiată de Î. P. S. Antonie şi P. S. Andrei alături de un sobor de preoţi şi diaconi. După otpust, I. P. S. Sa a rostit o emoţionantă cuvîntare despre „Goga şi Transilvania", reliefînd importanţa deosebită a operei poetului „pătimirii noastre", cum îl numise C. Stere — în istoria şi cultura poporului român, valenţele poeziei aceluia care a cîntat în versul său toată jalea, toate dorurile şi toate speranţele neamului său.

P. S. Episcop Andrei a dat citire mesajului trimis de P. F. Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu prilejul acestui eveniment.

La Casa de cultură din Miercurea Ciuc a urmat apoi simpozionul „Octavian Goga, personalitate complexă a literaturii române", organizat de Fundaţia Culturală „Octavian Goga" din oraş, precum şi de inspectoratul pentru cultură al judeţului Harghita. La simpozion au luat parte personalităţi marcante ale vieţii culturale şi ştiinţifice din din ţară. După cuvîntul de deschidere rostit de dl. Mihai Golu, Ministrul Învăţămîntului şi Ştiinţei şi al d-lui Ionel Roman, vicepreşedinte al Camerei Deputaţilor, Î. P. S. Mitropolit Antonie a prezentat comunicarea: „Metafora religioasă şi cuvintele bisericeşti în poezia lui Octavian Goga" — O încercare de reparaţie". Comunicarea s-a vrut să fie, şi de fapt a şi reuşit, reparaţia unei mari nedreptăţi ce i s-a făcut poetului după instaurarea regimului comunist în România, cînd poezia lui Goga, mai ales cea religioasă, a fost răstălmăcită şi reconsiderată de către unii prefaţatori şi exegeţi ai operei poetului. Toate aceste răstălmăciri — arăta Î. P. S. Sa — au fost adevărate atentate atît împotriva lui Goga cît şi a poeziei acestuia, dar chiar şi asupra cititorului. După prezentarea comunicării ,apreciată de toţi cei prezenţi, Î. P. S. Sa a încheiat spunînd: „Cine mai rămîne cu îndoieli asupra religiozităţii poetului, să meargă la izvor: la poeziile lui Goga, şi poezia lui îi va întări inima şi îi va întări şi credinţa în acelaşi timp". Au mai prezentat comunicări şi alţi participanţi la Simpozionul amintit. După terminarea Simpozionului Î. P. S. Sa, însoţit de P. S. Andrei, a vizitat bisericile „Sf. Nicolae" şi „Sf. Apostoli Petru şi Pavel" din Miercurea Ciuc, precum şi frumoasa biserică din staţiunea Tuşnad cu hramul „Adormirea Maicii Domnului".

— Sîmbătă 30 noiembrie a.c., zi în care Biserica Ortodoxă prăznuieşte amintirea Sf. Ap. Andrei „cel dintîi chemat" de Mîntuitorul la slujba apostoliei, a fost oficiat în Catedrala mitropolitană din Sibiu îndătinatul parastas în memoria celui ce a fost mitropolitul Andrei Şaguna. După oficierea parastasului, Î. P. S. Antonie, Mitropolitul Ardealului, a rostit un scurt cuvînt asupra vieţii şi activităţii mitropolitului Andrei Şaguna.

În continuare, Î. P. S. Sa împreună cu un sobor de preoţi şi diaconi s-a deplasat la cimitirul din Răşinari, unde-şi doarme somnul de veci marele mitropolit Şaguna şi unde s-a oficiat un parastas întru pomenirea lui. În aceeaşi zi Î. P. S. Sa a cercetat şi biserica Sf. Nicolae din Răşinari.

— Duminică, 1 decembrie a.c., cu prilejul zilei Naţionale a României, Î. P. S. Sa a săvîrşit Sf. Liturghie arhierească, în fruntea unui sobor de arhierei, preoţi şi diaconi, în Catedrala Reîntregirii din Alba Iulia. După Sf. Liturghie a fost oficiat un Te-Deum de mulţumire, în faţa Catedralei, la care au participat dl. Prim-ministru Teodor Stolojan, membri ai Guvernului, autorităţi civile şi militare din Transilvania.

Î. P. S. Sa a rostit o vibrantă cuvîntare: „1 Decembrie 1918, Anul şi ziua marii împliniri: România Mare", cuvîntare ce a fost, ca de altfel întreaga slujbă a Te-Deum-ului, transmisă în direct de postul naţional de Radio şi Televiziune.

— Marţi, 2 decembrie a.c., Î. P. S. Sa a prezidat lucrările consfătuirii Societăţii Biblice Române, lucrări ce s-au desfăşurat la Institutul Teologic „Andrei Şaguna" din Sibiu. *Ierod. Visarion Bălţat*

Din încredinţarea Î. P. S. Mitropolit Antonie al Transilvaniei, Duminică, 24 noiembrie 1991, P. S. Episcop-vicar Serafim Făgărăşanul a săvîrşit Sf. Liturghie arhierească în parohia Iacobeni, prot. Agnita, aşezare străveche, pe calea care duce de la Agnita spre Sighişoara, evenimentul stîrnind multă bucurie în sufletele credincioşilor, care se pare că în acest veac n-au avut parte de o asemenea sf. slujbă.

Răspunsurile au fost date de obştea credincioşilor, iar la momentul cuvenit C. diacon Murgoi Gheorghe a fost hirotonit şi instalat ca paroh la această parohie.

La priceasnă a predicat P. C. cons. Gh. Papuc, iar la sfîrşitul Sf. Liturghii au vorbit: P. C. prot. Gr. Cernea (Agnita), dl. epitrop Vasile Medrea şi noul paroh Gh. Murgoi, cuvînt de învăţătură rostind apoi P. S. Episcop-vicar Serafim, care a insistat asupra a ceea ce înseamnă preotul într-o parohie, cuvîntul constituind o adevărată lecţie de Teologie pastorală.

La agapa care a urmat au toastat: Doamna învăţătoare Laura R. Binder, în numele comunităţii evanghelice din localitate, P. C. cons. Gh. Papuc şi P. S. Episcop-vicar Serafim.

În după-amiaza aceleiaşi zile, P. S. Episcop-vicar Serafim Făgărăşanul şi însoţitorii săi au săvîrşit slujba vecerniei în localitatea Stăjeriş, filie la parohia Iacobeni, cu oameni foarte vrednici şi care au umplut biserica cu mic cu mare. S-a slujit cu acest prilej şi un parastas.

Au vorbit: P. C. prot. Gr. Cernea, dl. consilier parohial Aurel Şabău, dl. director al şcolii Ioan Cori, dl. epitrop Filit Buta şi C. preot Gh. Murgoi, cuvînt de învăţătură rostind apoi P. S. Episcop-vicar Serafim.

Încrestăm cu bucurie participarea multor copii la sf. slujbe, la Stăjeriş, toţi îmbrăcaţi în costume naţionale, şi că atît la Iacobeni cît şi la Stăjeriş toţi credincioşii care au vorbit au dovedit multă înţelepciune şi un deosebit har oratoric.

— Sileşte la învăţătură inima ta şi urechea ta la cuvinte iscusite.

(Proverbe 23, 12)

— Mustră pe fiul tău şi el îţi va fi odihnă şi îţi va face plăcere sufletului tău.

(Proverbe 29, 17)

ADUNARE EPARHIALĂ LA SIBIU

Potrivit rînduielilor noastre canonice, Î. P. S. Mitropolit Antonie al Transilvaniei a convocat pentru sîmbătă, 9 noiembrie 1991, Adunarea eparhială a Arhiepiscopiei Sibiului, sesiunea ordinară de lucru 1991.

În ajun, vineri, 8 noiembrie, după amiază a avut loc consiliul eparhial, în cadrul căruia au fost rezolvate o seamă de probleme curente, legate îndeosebi de criza economică şi financiară, care a afectat şi parohiile noastre, îndeosebi cele mici, şi s-au citit cele patru rapoarte, ale celor patru sectoare ale Consiliului arhiepiscopesc şi anume: *Raportul Secţiei bisericeşti*, întocmit şi susţinut de P. C. cons. S. Săsăujan; *Raportul Secţiei culturale*, întocmit şi susţinut de P. C. cons. Gh .Papuc; *Raportul Secţiei economice*, întocmit şi susţinut de P. C. cons. E. Oancea şi *Raportul Sectorului juridic*, întocmit şi susţinut de P. C. prof. I. Floca, avînd şi funcţia de consilier juridic.

Sîmbătă dimineaţa, 9 noiembrie a.c., în prezenţa Î. P. S. Mitropolit Antonie, a deputaţilor eparhiali şi ai unor invitaţi în capela mitropolitană a fost săvîrşit un Te-Deum, de către P. S. Episcop-vicar Serafim Făgărăşanul, înconjurat de preoţi şi diaconi.

S-a trecut apoi în aula Institutului Teologic Universitar din Sibiu, unde, după ce s-a constatat prezenţa aproape în totalitate a membrilor Adunării eparhiale, Î. P. S. Mitropolit Antonie a deschis lucrările printr-o amplă cuvîntare.

Între altele, Î. P. S. Sa a arătat motivul pentru care în acest an Adunarea eparhială a fost convocată mai de timpuriu ca de obicei, subliniind faptul că anul al cărui bilanţ se face a fost destul de greu, un an de căutări şi regăsiri, în care Biserica noastră s-a străduit să răspundă unor priorităţi, între care pe prim plan s-a situat respiritualizarea societăţii româneşti.

În această ordine de idei, Î. P. S. Sa a reliefat cîteva căi folosite, între ele: învăţămîntul religios în şcoală, întărirea familiei, lărgirea învăţămîntului teologic, activitatea filantropică, intensificarea lucrării pastorale în parohii,inclusiv în spitale, cămine de copii, azile de bătrîni, penitenciare etc.

Un spaţiu larg a fost acordat apoi problemelor economice cu care se confruntă şi Biserica noastră, subliniind demersurile făcute pentru salarizarea integrală a preoţilor, aşa cum a fost la noi în ţară pînă în 1948, specificînd totodată şi unele măsuri luate pentru păstrarea structurilor noastre bisericeşti în criza financiară prin care trecem.

În continuare au fost prezentate în rezumat Rapoartele citite în ajun şi anume:

Raportul Secţiei bisericeşti, raportor dl. Dr. *Gheorghe Tatu*, care s-a ocupat între altele de activitatea pastoral-misionară a clerului din Arhiepiscopia Sibiului, grija pentru completarea parohiilor vacante şi acoperirea cu slujitori a celor încă neocupate, prozelitismul căruia a trebuit să i se facă faţă, capitol în care a fost reliefată cu osebire activitatea personală, multiplă, a Î. P. S. Mitropolit Antonie şi a P. S. Episcop-vicar Serafim Făgărăşanul.

S-a reliefat, totodată, asistenţa religioasă în spitale, azile, orfelinate, relaţiile cu Biserica catolică de rit oriental, care, fără a ţine cont de voinţa majorităţii credincioşilor, a organizat adevărate comandouri pentru ocuparea unor biserici, raportul ocupîndu-se de asemenea de viaţa monahală, mult îmbogăţită în acest an, mişcările de personal: numiri, transferări, pensionări, decese etc., ajutoarele acordate unor parohii mici în sumă de peste 1,5 mil.

Raportul Secţiei culturale, raportor dl. *Dr. Vasile Iacob*, care s-a ocupat de învăţămîntul teologic, redîndu-se aspecte din activitatea Institutului Teologic „Andrei Şaguna", acum intrat în Universitatea din Sibiu cu trei Facultăţi: Teologie pastorală, Teologie-litere şi Teologie-asistenţă socială; Seminarul teologic din Cluj-Napoca, Seminarul teologic din Alba Iulia, înfiinţat în acest an.

Un spaţiu larg s-a acordat în raport învăţămîntului religios în şcolile de stat, căruia Centrul arhiepiscopesc i-a acordat o atenţie deosebită, străduindu-se ca pe cît este posibil să fie acoperite toate clasele cu preoţii parohi şi alte persoane, unde preotul paroh nu poate face faţă singur, inclusiv în şcolile normale din Sibiu, Braşov şi Sf. Gheorghe, pentru ca viitorii învăţători să poată preda religia în clasele I—IV, raportul oprindu-se şi asupra conferinţelor preoţeşti, activităţii editoriale din 1991, activităţii predicatoriale din Arhiepiscopie, precum şi asupra activităţii cu caracter cultural bisericesc: simpozioane, colocvii, conferinţe publice, grija faţă de Patrimoniul cultural bisericesc existent în muzee şi colecţii etc.

Raportul Secţiei economice, raportor dl. judecător *Gheorghe Vâja*, care a prezentat spre aprobare contul de execuţie bugetară pe anul 1990, bilanţul încheiat la 31 decembrie 1990, bugetul veniturilor şi cheltuielilor pe anul 1992, după care s-a trecut la activitatea economico-financiară pe anul 1990, specificîndu-se sursele de venituri, între care fiind menţionate contribuţia benevolă a credincioşilor, activitatea tipografiei, a atelierului de lumînări, a magazinului de obiecte bisericeşti, arătate fiind şi alte surse de venituri, precum şi cheltuielile, loc de seamă ocupînd subvenţiile acordate unor unităţi parohiale mici pentru completări de salarii, reparaţii şi construcţii de biserici şi case parohiale etc.

Aceleaşi date au fost înfăţişate şi pentru perioada 1 ianuarie — 30 septembrie 1991, după care raportul s-a ocupat de controlul financiar intern, de serviciul tehnic, foarte activ şi în acest an, de şantierul de la Mănăstirea Brîncoveanu, de via Sărăcsău şi alte activităţi economice pe anul în curs.

Raportul Serviciului juridic, raportor dl. av. *Ioan Moraru*, care s-a ocupat de procesele judecate de către Consistoriul disciplinar de la Centrul arhiepiscopesc, procesele susţinute pentru redobîndirea unor imobile, cercetările pe teren pe urma unor reclamaţii etc.

După fiecare raportor, Î. P. S. Mitropolit Antonie a adus o seamă de completări şi lămuriri.

Pe marginea rapoartelor au luat apoi cuvîntul următorii deputaţi eparhiali:

Pr. *C. Codrea* (Or. Victoria), prot. *Gh. Rătulea* (Sf. Gheorghe), prot. *Z. Moşoiu* (Braşov), pr. prof. *M. Păcurariu*, prof. *I. Iliescu* (Sibiu) pr. prof. *V. Mihoc*, arhid. rector *C. Voicu* şi av. *I. Moraru* (Sibiu, care au avut cuvinte de apreciere privitoare la activitatea din Arhiepiscopie, venind totodată cu unele sugestii şi relatînd unele constatări de pe teren.

A vorbit de asemenea P. S. Episcop-vicar *Serafim Făgărăşanul*, care a reliefat aspecte din lucrarea pastorală din Arhiepiscopie, subliniind spiritul de armonie, care caracterizează activitatea Consiliului eparhial.

Supuse la vot, Rapoartele au fost aprobate în unanimitate.

Luînd cuvîntul, Î. P. S. *Antonie* a mulţumit tuturor colaboratorilor pentru munca depusă şi în 1991, deputaţilor eparhiali pentru participare şi activitatea din circumscripţiile de unde provin, după care a declarat închise lucrările Adunării eparhiale a Arhiepiscopiei Sibiului, sesiunea de lucru 1991.

MIRON COSTIN — 300 de ani de la moarte

În şirul cronicarilor moldoveni, cel mai însemnat este Miron Costin de la moartea căruia, în 18 decembrie 1991, se împlinesc 300 de ani.

De mic copil prîbegeşte cu familia în Polonia, unde şi studiază. Aici îşi însuşeşte limba latină, care-i deschide drumul spre autorii clasici şi spre o serioasă cultură istorică şi se familiarizează cu limba polonă.

Pe timpul lui Vasile Lupu (1652) se întoarce în Moldova şi se pune în slujba ţării, ca oştean în lupte sau ca sol în misiuni diplomatice. Aceste însărcinări îi dau prilejul să vadă şi pe Românii din Ardeal, Maramureş, Ţara Românească şi Banat şi să ajungă la ideea unităţii noastre etnice, pe care o afirmă cu atîta convingere în opera sa.

Fiind partizan făţiş al Polonilor este omorît prin tăierea capului de Constantin Cantemir, adeptul Turcilor, sub presiunea unor intrigi boiereşti şi a unor învinuiri nedovedite.

Miron Costin ne-a lăsat patru opere istorice şi o poemă de filosofie morală: „De neamul Moldovenilor, din ce ţară au ieşit strămoşii lor", o monografie asupra originii latine a Românilor, cu o vestită „Predoslovie", socotită cea mai frumoasă pagină din cîte s-au scris în literatura noastră din veacul al XVII-lea. — „Letopiseţul Ţării Moldovei", care cuprinde evenimentele istorice de la Aron Vodă pînă la Dabija Vodă (1594—1662). „Cronica Ţării Moldovei şi a Munteniei", în limba polonă, cuprinde o privire istorică asupra acestor ţări româneşti şi preţioase date documentare pentru trecutul nostru. Tot în limba polonă a scris şi „Descrierea Ţării Moldovei", poemă în versuri, socotită de istoricii poloni printre cele mai bune scrieri ale literaturii lor din veacul al XVII-lea. „Viaţa lumii", o poemă de filosofie morală cu caracter creştin, scrisă în versuri româneşti, primele de acest fel din literatura noastră, rămasă în manuscris.

Cu Miron Costin, istoriografia românească din sec. al XVII-lea îşi trăieşte cele mai frumoase zile. Concepîndu-şi opera pe un plan mare, el vrea să dea o operă istorică menită să îmbrăţişeze întreg trecutul Moldovei. Este vorba de o „concepţie mare şi cu totul nouă. Ea nu a făcut numai o revoluţie în istoriografia românească întreagă, ci a dat naştere unei istoriografii în deplinul înţeles al cuvîntului" (N. Iorga).

Concepţia istorică a lui Miron Costin este teologică. În faptele pe care le expune el vede mereu mîna divinităţii, a cărei voinţă supremă cîrmuieşte omenirea. Din această convingere vine şi fatalismul cronicarului: „Nu sînt vremurile sub cîrma omului, ci bietul om sub cîrma vremii".

Ca şi Gr. Ureche, Miron Costin are o înaltă idee despre menirea istoriei: „Cu cele trecute vremi, pricepem cele viitoare". O urmare a acestei concepţii este imparţialitatea cronicarului, care s-a dovedit foarte obiectiv în expunerea faptelor şi în aprecierea oamenilor.

Din opera lui Miron Costin se desprind două mari idei conducătoare: ideea latinităţii şi a unităţii neamului românesc, pe care le dezvoltă şi le dovedeşte cu argumente de nezdruncinat şi le-a făcut cunoscute şi la alte popoare.

Cultură largă şi umanistă, puterea personalităţii sale, căldură şi convingere în susţinerea ideilor sale, mînuirea unei limbi bogate şi expresive, o viaţă închinată studiului şi treburilor ţării, toate acestea au contribuit ca să facă din Miron Costin una din cele mai nobile figuri ale istoriei noastre culturale.

Prot. Ieremia B. Ghita

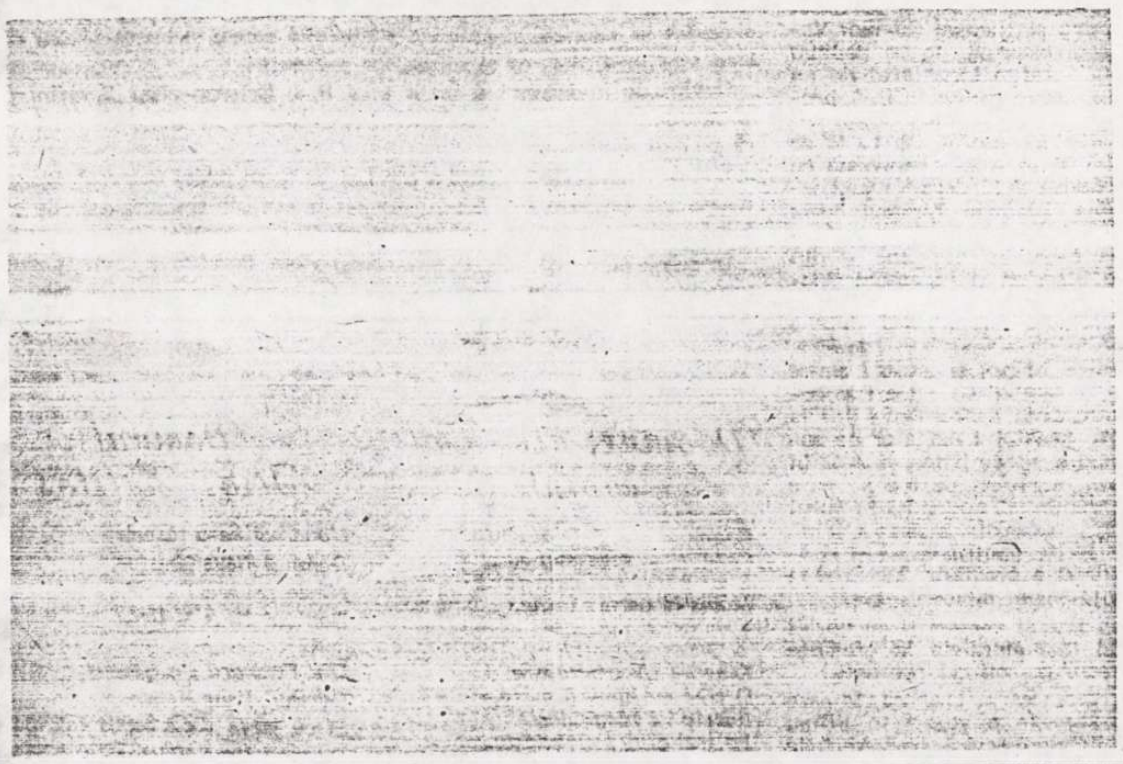

ÎN ATENŢIA CITITORILOR TELAGRAFULUI ROMÂN

Reamintim stimaţilor noştri cititori, că primirea de abonamente la Telegraful Român, pe anul 199- s-a prelungit pînă în 15 ianuarie 1992.

Menţionăm că, scumpindu-se foarte mult hîrtia, costul unui abonament pe anul 1992 este de 350 lei.

Banii pot fi trimişi prin mandat poştal sau virament, cont nr. 45.10.4.09.2 B.C.R. Sibiu, adresa noastră fiind: Arhiepiscopia ortodoxă română, str. Mitropoliei nr. 35, Sibiu, cod. 2400.

Pentru cititorii de peste hotare, costul unui abonament anual este de 25 dolari S.U.A. sau echivalentul în altă valută, cont nr. 47.21.016.680 pentru dolari S.U.A. şi nr. 47.21.2.69.680 pentru franci francezi, B.C.R., sucursala Sibiu.

Menţionăm că nu se vor onora decît abonamentele achitate.

Acelaşi lucru este valabil şi pentru REVISTA TEOLOGICĂ, pe anul 1992, al cărei abonament anual este de 500 lei în ţară şi 30 dolari peste hotare.

Rugăm stăruitor ca adresele abonaţilor să fie complete şi scrise citeţ.

ARTICOLELE ŞI CORESPONDENŢA se adresează REDACŢIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. Mitropoliei nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază.

COMITETUL DE REDACŢIE: Dr. *Antonie Plămădeală*, Mitropolitul Ardealului — preşedinte; Dr. *Serafim Făgărăşanul*, Episcop-vicar — vicepreşedinte; Pr. prof. Dr. *Dumitru Abrudan* — redactor responsabil; Arhid. prof. Dr. *Aurel Jivi*, redactor adjunct; Pr. *Gheorghe Papuc*, Pr. prof. Dr. *Mircea Păcurariu*; Arhid. *Ezechil Oancea*, tehnoredactor.

ABONAMENTUL pe un an: 350 lei
Cont nr. 45.10.4.09.2 B.C.S.A. — Sibiu
Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu